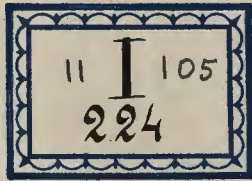

25-3^e N. 11.

Cyfra in domo dñi poro xla sen dñi p sacro 12. octobris de 1033
 bñs christofomus i catena dñica sacri tome agnosc

27.
 .chis.

Salud euageli

Sanguis eius et c.

Set tñ mificores dñs eoz smam non firmavit sed ex eis
 eoz filis suscepit qui penitentia egerunt et eiz
 pñcia ex pñs pñt et multa mha eoz qui i hierosolimis
 crediderunt. quo ta die quotoq anno ego mñ dñi
 per uita pñte dñi qñq librum ibidz em. 16. solidis

p tractat. de scuti spñs et
 spñe dñi nens duas partes.
 1. pñtes
 2. quaz qñz duaz pñu.

1. dialoga

1. pñtes	duas distinas a ff. 1. a.
2. quaz pñtes	cala. 2. a. ff. 3. a.
3. qñ. ca.	2. a. ff. 11. a.
4. qñ. ca.	2. a. ff.
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10. et vltia qñ. ca.	a ff.

44-6

ñ. pñ h
 volume
 qñ. h.

1. tractat. de pñs dñi dñstalia a ff. 140. b.

2. no pñ deservit pñtas pñs dñstalia a ff. 140. b.

9. qñ. dñes. Sex. quaz

1. qñ. ca.	10. a ff. 140. b.
2. no di. qñ. ca.	12. a ff. 146. a.
3. qñ. ca.	16. a ff. 172. a.
4. qñ. ca.	19. a ff. 199. b.
5. qñ. ca.	13. a ff. 210. b.
6. et vltia qñ. ca.	12. a ff. 227. a.

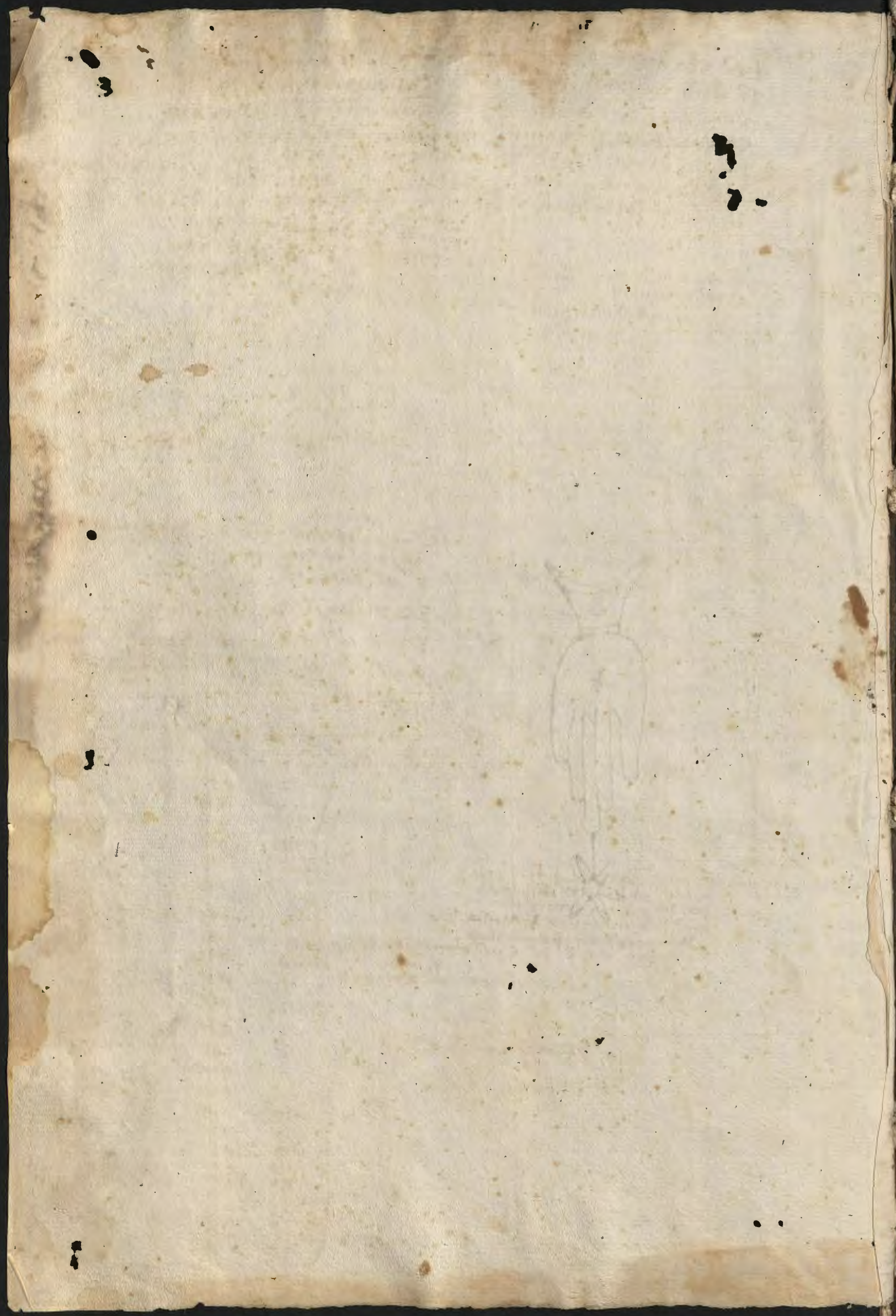
2. at pñt qñ tracta a ff. 291.
 mñle vñs ad dñm dños
 perfidos iudeos de errore suo.
 que hñt pñm dñs de Messia
 adhucuentis et opsuatua legē
 moysice. Et p. pñ Ep. pñemalis a ff. 291.

2. ennumant ca. 27. a ff. 293.

127 loq
 Quoz pñ ca.

1. pñ a ff.
2. a ff
3. a ff
4. a ff
5. a ff
6. a ff
7. a ff
8. a ff
9. a ff
10. a ff
11. a ff
12. a ff
13. a ff
14. a ff
15. a ff
16. a ff
17. a ff
18. a ff
19. a ff
20. a ff
21. a ff
22. a ff
23. a ff
24. a ff
25. a ff
26. a ff
27. a ff

11047

In apit Dialogus qui uocatur **Scrutiniū**

scripturaz) cōpositus per reuerendū patrē. Dominū Paulū de scā Maria: Magistru in theologia: Episcopū Durgensē: Archicancellariū serenissimi Principis Tomini Johannis regis Castelle et Legionis. Quem composuit post additio- nes per eum compositas ad postillaz Nicolai de Lira. Anno Tomini. M. CCCC. xxxiiij. Anno uero etatis sue Lxxxj. 21.

1234

Scrutami scripturas in

quibz putatis uitā eternā habere. et ille sunt q̄ testimoniū perhibēt de me. Jo. quinto. Christus uolēs iudeos in- struere circa ipsius cognitōez (in qua uita eterna cōsistat. Juxta illud Jo. xviij). Hec est uita eterna. ut cognos- cant te deū: et quē misisti filium tuū. que quidē cognitio per sacrariū

Joh. 4.

Joh. 17.

ps. 118.

In toto corde exquirat

scripturaz scrutiniū habetur. De quo ps. Beati qui scrutan- tur testimoniā eius. sic. Eos de huiusmōi scrutiniū faciēdo ex- hortabatur dicēs. Scrutamī scripturas. et In quibz uerbis tria notantur. que ad cognitōnē christi per intelligentiam diuinarū scripturarū requiruntur. Vnū ē quod misteria christi in sacra scriptura tradita: non sunt querenda solum superficialiter et perfunctorie. sed diligēter et per modū scru- tātis. Ut uerus sensus littere clarius seu uerius reperiatur.

Ex. ad modū illius qui rem latentē per obscuritatez seu confu- sionē in aliqua compositio per diligēs scrutiniū uult reperire. Vñ Sophonie primo. Deus intendēs cogitationē in Iherusalem occulte perpetrataz. reuelare dicebat. In illo tempore scruta- tor Iherusalem in lucernis. Per lucernas enī cōsueuerūt ab- scondita in latibulis seu obscuritatibz reperiri. Quod quidē scrutiniū scripturarum in primitiua ecclesia audiētes Apo- stolorū doctrinā continue exercebāt. De quibz. Act. decimo. septimo. Quotidie scrutātes scripturas si hec ita se haberēt

Sopho. 1.

Act. 17.

Secundū uero quod in predicto uerbo notatur est. quod nō solum ex scripturis sacri canonis. s. ueteris testa / sunt acci- piēda testimonia christi: sed etiā ab alijs scripturis apud ipsos hebreos autenticas. Et ideo dixit. In quibus putatis

2.

N. 21. 563

uitaz habere. quasi dicat. Non solū scrutemini scripturas in
 quibz uere uita eternā haberetis: que in sacro canone ueteris
 test. continētur. sed etiā illas in quibus putatis uitā habere.
 scilicet que apud uos sunt autentice. licet in se auctoritatem
 non habeant. Que quidē scripture sunt glo. seu auctoritate
 talmudice. 7 alia scripta apud ipsos autentica. Ex talibz enī
 possunt sumi efficacia argumēta contra eos. tū quia in nō
 nullis misterijs diuinis quantū ad aliqua quādoqz prophe-
 tabāt nesciētes. Ut legitur in Caipha Jo. xi. tū quia in iudi-
 cialibus 7 in disputationibus dialecticis confessio aduersarij
 pro sufficiēti habetur probatiōe. Si autē contra hec dicatur
 quod scriptura talmudica et hmoi nondum erant tempore
 christi scripta. Dicendū quod uerum est quantū ad modum
 quo nunc sunt in uoluminibz totaliter cōpilata seu ordiāta
 sed erāt prescripta per longuz tēpus ante per partes 7 quasi
 per modū apocrifariū et postea fuerūt cōpilata seu cōiūcta. 7
 in libris publicis redacta. sicut Gratianus inter nos compila-
 uit decreta 7 dicta sanctorū. que antea a magnis tēporibus
 fuerūt edita. Et quod sic sit de talmudica cōpilatiōe seu cō-
 structiōe habetur expresse a R. a. moif. in suo de utero. quod ē
 liber magne auctoritatis inter eos in parte probemiali. ubi
 principaliter agitur de talmudica auctoritate de tēpore quo
 compilatū siue cōstructū fuit. Tertium quod in predicto uer-
 bo notatur est. quod per scrutiniū scripturariū contra iudeos
 nō est querēdus sensus mysticus. sed solū litteralis. a quo enī
 solo secundū Aug. contra donatistas et in alijs locis efficac
 sumitur argumētum. 7 ideo subdit. Ille sunt que testimoniū
 perhibent de me. Testimoniū enī probationē dicit manifestā
 que ex solo sensu litterali (ut dictum ē) habetur. Si autem cō-
 tra hoc dicatur quod sensus litteralis (qui ex primarie signi-
 ficatis per uocē accipitur) non indiget scrutiniō. cum talis se-
 sus se offert intellectui. 7 ideo de tali sensu improprie diceret-
 ur. Scrutamini scripturas. Sufficeret enī dicere. Legite seu
 intelligite scripturas. Dicēdū quod licet sensus litteralis sa-
 cre scripture ex significatis primarie per uocem accipiatur.
 non tamē ex hoc sequitur quod scrutiniō non indigeat ad ue-
 rum littere intellectum reperiendū. Sunt enī in sacra scrip-
 tura multe dictiones equiuoce significantes diuersa que ad
 hoc ut sciatur sub quo sensu accipi debeāt requiruntur ratiōis

Job. 11.

Caupla.

50.

Ex.

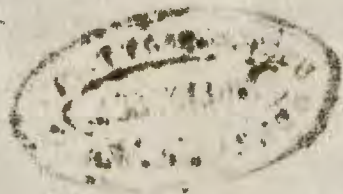
3.

Aug.

ob.

50.

w.

scrutinium, Similiter sunt in scripturis aliqua parabolice tradita in quibus aliquid proprie. aut aliquid significatiue traditur. Unde ad sciendum quomodo debeant accipi requiritur scrutinium. Similiter cum ueritas alicui repugnare uidetur quod sepe contingit in sacris scripturis ad litteram intellectis oportet recurrere ad rationis indaginem. ut repugnancia inter sacras tollatur auctoritates. que et multa similia occurrunt contra iudaicam cecitatem disputando. ut infra patebit. Quorum respectu et similitum ratione christus dicit. Scrutamini scripturas. Unde Crisostomus super hoc uerbum ita dicit. Non autem ad lectionem simplicem scripturarum. sed ad scrutationem exquisitam eos mittebat. quia ea que de eo dicebantur in scripturis et super obumbrabantur. nec in superficie exprimebantur. sed (uelut quidam thesaurus) recondebantur. Ex illo. Que quidem obumbrationes per equiuocationes et apparentes contradictiones et huiusmodi in ministerijs christi. presertim in antiquo testamento traditis sepe occurrunt. propterea que proprie christus eis precipiebat. Scrutamini scripturas. Sed attendendum est. quod quia ipsi iudei specialiter pharisei non ex toto corde exquirebant christum. ut eum ueraciter agnoscerent. sed potius ut occasionem eum repellendi inuenirent. ideo in scrutinio scripturarum non de eis uerificatur uerbum predictum. Beati qui scrutantur testimonia eius in toto corde exquirent eum. Non enim ex toto corde exquirebant eum. sed potius de eis circa hoc proprie dicitur illud psalmi. Scrutati sunt iniquitates. Taliter enim scrutati sunt scripturas. ut ex eis intelligerentur negare christum esse uerum messiam. et sic de eis uerificatur illud quod sequitur. defecerunt scrutantes scrutinio.

Intentio huius tractatus. Primo discurre per errores iudeorum. presertim principales. quibus impediuntur seu retrahuntur a cognitione ueri messie: ostendendo per uerum scrutinium scripturarum quod ipse est uerus christus. et quod ipsi iniquitates defecerunt scrutinio. Secundo quia nonnulli etiam ueram fidem habentes de quibusdam in sacris scripturis contentis uel que ab ecclesia seu a doctoribus sanctis traduntur: quorum rationem ignorant sepe mirantur. sic ut ex quadam deuotione talium rationem scire appetentes illa scrutantur. Juxta illud

.ps. 118.

ps. Mirabilia testimonia tua domine. ideo scrutata est ea anima mea. Idcirco ad talium deuotione excitanda: eorum admirationem rationabiliter soluendo secundo loco procedatur. Unde primus tractatus in duas partes diuiditur.

(cc. p. dno. b. p. h. a. s. detur)

p. Dialogica hinc titat ps
Sub se gmet distinctio. 10.

1. Quorum prima in forma dialogi appositae est. ut per unum aduersantium ad alium discussionem/ueritas clarius eluciscat. In qua quidem altricatione nomine Sauli iudeum seu phariseum nominauit: eo quod tunc inter persecutores doctrine christi Saulus fuit precipuus. de ipso enim legitur.

.act. 9

Saulus enim adhuc spirans minarum et cedis in discipulos domini. 7c. Act. ix. capitulo. Catholicus uero sub noie Pauli cognominatur. de quo legitur in actibus capitulo predicto.

Paulus autem magis conualescebat et confundebat iudeos qui habitabant Damasco. affirmans quoniam hic est christus.

2. Secunda uero pars modo procedit didascalico. i qua fidelis post fidem susceptam discipulus. ut talis. de quibusdam in sacris testimonijs scripturarum contentis scrutando miratur

ff. 140. b.

et a magistro iam in catholica doctrina erudito horum declarationem seu intellectum deuote petit. a quo. horum declarationem recipies/ deuotior redditur. Et quia ad utrumque scrutinium predictorum recte agendum auxilium requiritur diuinum. Ideo precor cum. ps. Da michi intellectum et seruatorum legem tuam seu mandata tua. ut sic ad mandatorum diuinorum meritoziam custodiam attingere merear. De qua subdit. Et custodiam illam in toto corde meo. Per quaz custodiaz ad summam retributionem deuenitur. Juxta illud. In custodiendis illis retributio multa. Quam nobis concedat christus dei filius. Amen.

Dialogica
et didascalica

Et eiz suz tuz
Custodit ea

Resens autem tractatus diuiditur per distinctio- nes. Distinctiones uero per capitula modo infra scripto. Distinctio Prima de scrutinio scripturarum que loquitur de his qui saluandi seu redimendi erant per christum in lege promissum. Et continet quatuor capitula s.

(cc. p. g. titatu
seu pma pte
de scruti scripturaz
-0-)

1. In capitulo primo ostenditur quod non solum iudei seu Israhelite (qui de genere Jacob descenderunt secundum carnem) saluandi erant seu redimendi per christum: sed etiaz de alijs nationibus erant saluandi. et quod non omnes Israhelite saluandi erant. sed ualde pauci eorum.

ff. 140. b.

- 2. **I**n secundo capitulo continentur objectiones contra predicta cum eorum solutionibus.
- 3. **I**n capitulo tertio ostenditur quod per messiaz erant rudi et scandalisandi principales seu maiores. Et etiam populares populi Israhelitici, ff. 7. b.
- 4. **I**n capitulo quarto ostenditur quomodo diversis significationibus horum terminorum Israhel et Iuda et Jacob et huiusmodi utendum sit in expositione sacrarum auctoritatum.

cc. p. p. me
distinctionis huius
tractatus. ca.

Capitulum Primum. In quo ostenditur quod non solum Iudei seu Israhelites qui de genere Jacob descenderunt secundum carnem saluandi erant seu redimendi per christum, sed etiam de alijs nationibus erant saluandi, et quod non omnes Israhelites saluandi erant sed ualde pauci eorum.

Saulus Ad Paulum

Paule. Audiui quod magister tuus dum uiueret dicebat magistris nostris. Scrutamini scripturas in quibus putatis uitam eternam habere. ipse sunt que testimonium perhibent de me. Sed scrutando scripturas manifeste reperio quod solus populus Israheliticus qui proprie dicitur ille qui a Jacob secundum carnem descendit per messiam promissum erat saluandus. Legitur enim ysa. iij. In die illa. s. tempore messie ut communitate exponitur. Erit germen domini in magnificentia et gloria. et fructus terre sublimis. et exultatio his qui saluandi fuerint de Israhel. Et quod hoc se extendat ad omnes Israheliticos habetur ysa. xlv. ubi dicit. In domino iustificabitur et laudabitur omne semine Israhel. Et quod hec salus non se extendat ad alios populos habetur expresse ysa. lx. capitulo ubi dicit. Ecce tenebre operient terras et caligo populos. super te autem orietur dominus. et gloria eius in te uidebitur. Que quidem prophetie communitate exponuntur de salute per christum fienda. Ex quibus et multis alijs manifeste patet quod saluandi per messiam promissum debent esse solus de filijs Israhel seu Jacob. quorum patribus facta est promissio. et quod omnes Israhelitici tales saluandi sunt per eum. Cum ergo Nazarenus quem tu predicabas hec non fecerit. Multi enim de populo Israhelitico. immo maior pars eorum nec fuerunt nec sunt per ipsum saluati. ut est notum. et sic patet quod ille non fuit messias in lege promissus. Et banc potissimum

Job. 4.

ysa. 2.

ysa. 29.

ysa. 20.

rationem inducit ille famosus magister in lege mosaica. et philosophus peritissim^{us}. i. Ra. moi. egiptius in suo de utroque. in libro de iudicijs titulo de Regibus 7 Vell. eorum capitulo. xi. ubi sic dicit. Iesus nazarenus imaginatus est esse messiam. Et fuit interfectus per iudicium. Et infra uolens concludere nazarenum non fuisse messiam ait sic. Nam oēs prophete locuti sunt quod messias est redemptor Israhel et saluator eorum. 7 congregator eorum. Et iste dedit occasionem ad perdendū Israhel gladio. 7 dispergendū reliquias eorum. 7 ad supprimendū eos. 7c. Decille. Et sic uides quod per scrutiniū scripturarum in hac materia loquentium testimonium reperitur non pro te. sed contra te.

. Paulus Ad Saulum.

. 50.

¶ **S**aule. ad auctoritates sacre scripture quas allegas 7 recipere teneor. Respondebo tibi primo. et deinde aliquid dicā ad dicta. Ra. moi. licet ex talib^{us} non uales contra me sumere argumentum. cum sit de professione tua. sicut nec ego ex dictis doctorum nostrorū possum efficaciter cōtra te arguere. nisi forte ex rationibus in illis contentis. Primo ergo ad auctoritates sacras (quas scrutatus fuisti contra me) tibi respondeo quod defecisti in hoc scrutinio. Multa enim sacra eloquia obmisisti. ex quibus oppositum illius (quod intēdis) haberi potest. Sunt enī auctoritates quāplurime maifeste testantes. quod non solum populus (quem dicit Israheliticū) sed etiam alie nationes per mundū disperse saluande erant per christum. Unde et Jacob patriarcha (qui primus prophetauit de christo uenturo. Gen. xlix. capitu. Donec ueniat qui mittendus est statim subdit. Qui est expectatio gentiū. Et ysa. xi. legitur de ipso. Radix Jesse que stat i signū populorū ipsum gentes spectabunt alias requirent. Et Ezech. ij. Et congregabūtur gētes multe in die illa. 7 erunt michi in populū quod ad hāram secundū omnes intelligitur de tempore messie. Que quidē extensio saluandorū per christum dari traditur. ysa. xlix. cap. ubi de deo ad suum christum loquente sic legitur. Darum ē ut sis michi seruus ad sustinendas tribus Jacob 7 feces Israhel conuertēdas. dedi te in lucem gentium. ut sis salus mea usqz ad extremū terre. Que quidem auctoritas maifeste ostēdit quod saluatio fienda per christum non erat restringenda solum ad populum ex Israhel.

. ysa. 29.

. ysa. 11.

Ezech. 2.

. ysa. 49.

descendentem secundum carnem. sed potius extendenda ad ceteras nationes gentium. et ad ceteras regiones terre. cuius extensionis rationem assignat rabini tui antiqui si bene dicta eorum scrutatus fueris.

Saulus.

Dic michi primo. Unde habes istam extensionem ex dictis magistrorum nostrorum antiquorum. Et deinde contradicam tibi in alijs in tua responsione contentis.

Paulus

In glosa illa magna sup Ben. que glo. apud vos dicitur *Ve desich*. Rabba in cap. xij. talis questio mouetur. scilicet an poterit dici de deo seu eius messia quod sit acceptor personarum. Et respondetur ibi. absit. sed oēs confitētes ei corde ore et opere saluabuntur. Scriptū est. n. Jere. xxxij. In diebus illis saluabitur Iuda. scilicet confitentes. et hoc est quod dicitur *ysa*. Dedit te in lucem gentium. ut sis salus mea usque ad extremū terre. Nec in glo. Ex qua glo. manifeste habes duo. Vnum ē quod lux christi seu eius salus erat extendēda nō solū usque ad Ierusalem et Iudeam seu ad Iudeos et Israheliticos. sed usque ad extremū terre et alias nationes. Aliud est enī quod deus esset acceptor personarum. si confitentes ei corde ore et operibus. etiam si non essent Israhelitici secundum carnem nō essent saluandi per christum. Et sic habes extensionem predictam et eius rationem per tuos magistros.

Saulus

Posito. quod deus saluaturus esset per messiam omēs recte credentes et bene operantes. etiam si ex alijs nationibus descenderent prout tu asseris: ex hoc non tollitur quin omnes Israhelitici a Jacob secundū carnem descendentes. saltey ipsi messie contemporanei et eorum successores nemine excepto. per ipsum messiam deberent saluari. Legitur enim *Nicho* ij. Congregatione congregabo Jacob coram te. ponam illum quasi gregē in ouili. Et infra. Transibit rex illorum coram illo dominus in capite eorum. quod ad litteras intelligitur de christo totū Jacob congregaturo seu redempturo. Idē. *ysa*. xlv. In domino iustificabitur et laudabitur omne semen Israhel. prout supra tibi allegaui. quo loquitur de ultimo

ysa. 29.

redemptione secundum omnes. Ex quibus habes quod totum Jacob. et omnes ex semine Israhel descendentes erant iustificandi et saluandi per christum. Ex his igitur et multis similibus habetur manifeste. quod christus tuus non fuit ille de quo loquuntur prophete. cum multi immo maior pars de semine Israhel non solum non sunt redempti seu congregati per ipsum. sed potius interfecti et dispersi. et quasi consumpti per eum. pro ut Ra. moi. predictus dicit ut supra.

Paulus.

Defecisti Saule in hoc scrutinio sicut et in precedenti. Si. n. bene scrutatus fuisses scripturas manifeste reperisses quod non omnes Israhelita secundum carnem descendentes ab Israhel erant per christum redimendi seu saluandi. sed ualde pauci ex eis respectu remanentium.

Saulus.

Indica michi auctoritates sacras hec dicentes.

Paulus.

Legitur enim. Jere. iij. Conuertimini filij reuertentes ait dominus. quia ego uir uester. et assumam uos unum de ciuitate et duos de cognatione. et introducam uos in Sion. et dabo uobis pastores iuxta cor meum. et pascunt uos scientia et doctrina. Que quidem uerba intelligenda sunt de ultima redemptione. que per messiam erat explenda. non autem de redemptione a captiuitate Babilonica. prout quidam false estimauerunt. Legitur enim in eodem contextu. In illo tempore uocabunt Jerusalem solum domini. et congregabuntur ad eum omnes gentes in nomine domini. Et ideo. Ra. sa. uester exponens in libro qui dicitur Canhedem in cap. Helech uerba predicta. s. Assumam uos unum de ciuitate et duos de cognatione. exponit de ultima redemptione per eos spectata. Dicit enim super uerbum predictum. Jere. sic. Eligam iustos et introducam eos in Sion. Ex quo patet quod in redemptione per messiam fienda non omnes Israhelita erant saluandi sed solum iusti qui erant pauci respectu iniustorum. qui remanebunt sine redemptione. Et ideo dicit. Unus de ciuitate et duos de cognatione. quasi dicat. Ualde pauci eligentur ex multis. Item in eodem contextu. cap. Helech. quidam de

antiquis calimudicorum dicit quod sicut de sexcentis milibus qui egressi sunt de Egipto non intraverunt terrarum promissionis nisi tantum duo .s. Caleph et Josue. sic erit in tempore messie. Nam scriptum est Osee. 11. Et canet ibi iuxta dies iuventutis sue. et iuxta dies ascensionis eius de terra Egipti. Nec ille. Patet ergo ex dictis istorum. quod tempore messie promissi valde pauci erant redimendi de populo Israelitico respectu non redemptorum. quod est propositum.

2^m. ca^m.

Capitulum secundum de obiectionibus contra predicta et earum solutiones.

Saulus.

Ego ostendi tibi per sacras auctoritates quod solus populus Israeliticus erat per messiam redimendus. et quod omnes illi populi redemptionem per ipsum erant consecuturi. Ut patet per auctoritates per me allegatas. Si tu ergo michi proponis alias que videntur sonare oppositum. Dic ergo michi quomodo possit ex istis auctoritatibus contrarietas tolli. manifestum enim quod non possunt due veritates ad invicem contrariari.

Paulus

Ad contrarietatem tollendam a sacris eloquiis tam circa predicta quam etiam circa multa alia oportet presupponere. quod ad scrutandum verum intellectum in sacris eloquiis contentis. requiritur scrutari significata verborum seu nominum et aliarum dictionum in eisdem contentarum. .s. an sint uniuoca sicut hoc nomen ligni uniuoce dicitur de qualibet re de qua non solum nomen ligni. sed etiam ratio eius verificatur. vel sint mere equiuoca. sicut hoc nomen canis qui de aliquo fidere et de aliquo animali dicitur. de quibus non ratio per nomen significata. sed solum nomen est commune. An sint non mere equiuoca. sed a consilio seu per translationem. ut cum hoc nomen equus dicitur de equo uero qui est quoddam animal et etiam de equo in pariete picto. in quibus licet ratio substantie sit diuersa. est tamen inter eos aliqua similitudo. .s. figuralis. Et ideo talia nomina non dicuntur mere equiuoca. sed accommodata seu translata. et quod in sacris eloquiis inueniuntur

a 4

multe et diuerse equiuocationes. Idcirco oportet inquirere
significationes dictionū sine cōtrarietate extrahendā. quod
etiā doctores tui uidentur sentire.

Saulus

Allega michi doctores nostros hoc sentientes.

Paulus

Ille tuus magnus magister. s. Rab. moi. egiptius in prima
parte sui libri de directioē perplexorū i probelo ubi agit de
intētōe sui operis ubi sic ait. In libris prophetaz inueniūtur
noīa mere equiuoca que intelligūtur a simplicibz seu ignaris
de primarijs significatis per talia noīa. Sunt etiam noīa
acomodata. s. equiuoca seu a consilio translata. que intelli/
guntur. a predictis de re prima a qua fuerunt translata seu
acomodata. Hec ille. Que quidem dictio nominū licet ple/
nius ⁊ clarius a nostris doctoribus traditur. allego tamen
tibi predictū. Rab. moi. quia scio quod eum recipies potius
quam doctores nostros.

Saulus.

Applica ista ad propositum. s. ad tollendum contrarietates
predictarum auctoritatum quarum quedam per me. Alie
uero per te sunt allegate.

Paulus.

Si diligenter scripturas scrutatus sacras fueris. repies quod
filiatio in eisdē scripturis nō uniuoce accipitur. s. equiuoce
seu acomodate uel translata a cōsilio. Quandoqz enī acci/
pitur filiatio secundū generalē generationē. Gen. v. de Adaz
⁊ Seth ⁊ alijs legitur. genuit filios ⁊ filias. ⁊ sic in pluribz
alijs locis. Quandoqz uero filiatio accipitur pro filiatione
spirituali. Et hoc dupliciter. quia aut in bono. ut. iij. q. iij.
filij prophetarum sedebant coram eo. quod intelligitur de
filiatione discipline seu doctrine. secundum quaz illi qui se/
quebantur doctrinaz seu disciplinam prophetarum dicebā/
tur eorum filij propter patrum imitationem seu similitu/
dinem. licet nō essent ab eis generati carnaliter. In malo ue/
ro atz dicitur. Job. xl. Ipse est rex super omnes filios super/
bie. Quam quidem filiationem manifestum est non esse

telligendam secundū carnalem propagationem. tali n. mō
 superbia nō generat. Unde intelligēda est hec filiatio secun-
 dum sequelā. Superbi enim sequuntur passiones seu motū
 superbie. sicut filij naturales ut in pluribus sequuntur mores
 patrum. secundū quā distinctionem filij Israhel. quandoq;
 intelliguntur in scriptura illi tantum qui de Jacob descende-
 runt secundum carnem. Ut cum dicitur Exo. primo. Hec sūt
 nomina filiorū Israhel qui ingressi sūt Egiptum cū Jacob
 quod intelligitur solū de filiis Israhel secundū carnalem gene-
 rationem. prout declaratur cum in littera subdit. Omnes
 anime que egressę sunt de femore Jacob. Quandoq; uero per
 Israhel seu filios Israhel uel semen Israhel intelliguntur illi
 qui sequuntur uerū cultū dei Israhel. etiā si non sūt ab Isra-
 hel seu Jacob carnaliter descēdētes. Vtī psal. xliij. ubi agitur
 ad brāz de multiplicatōe populi Israhel per uocatōez gētū ad
 fidē dei. que per confessiōez spiritus sancti facta ē. de qua di-
 cit. Effundam spiritum meū super semen tuum. 7c. Et ger-
 minabit inter herbas quasi salices iuxta aquas fluentes.
 In eodem contextu ostendit quod hec multiplicatio seminis
 Israhel seu Jacob non est intelligenda secundum carnalem
 propagationem tantum. Unde ibidem subdit. Iste dicit do-
 minū ego sum. 7 ille uocabitur in nomīe Jacob. 7 hic scribes
 in manu sua domino. 7 in nomine Israhel assimilabitur. In
 quibus uerbis dictio predicta declaratur diligenter scrutāti
 Nam per hoc quod ait. iste dicit domini ego sūz. intelligitur
 de Israhelita secundū carnem. talis enim potest dicere domī
 ego sum. Juxta illud Deutro. xxxij. cap. Pars domini popu-
 lus est. 7 Israhel funiculus hereditatis eius. Unde 7 de isto
 secundum primariāz significatiōez dicitur. 7 ille uocabitur
 in nomine Jacob. Cum autem subdit. Et hic scribes in manu
 sua domino. intelligitur ille qui per imitationem operis di-
 citur Israheliticus esse seu de Jacob. etiā si non per carnalē
 generationez. Per manus enim in scripturis sacris operati-
 ones intelliguntur ut in psal. Innocens manibus. 7c. Un-
 de cū dicitur. Et hic scribes in manu sua domino. intelli-
 gendū est quasi dicat. iste ē. si nō potest dicere dñi ego sum
 nec etiā uocari noīe Jacob eo modo quo alius supradictus
 qui Israheliticus est secundum carnem. scribit tamen in sua
 domino. s. adherendo ei per operationem. 7 ut ostēdat quod

talis potest nominari Iſraheliticus ſtatim ſubdit. Et in nomine Iſrahel aſſimilabitur. ⁊ in hebreo habetur cognomina/ bitur. q. d. Iſte qui per operationem debet dici eſſe deus etiam nomen Iſrahel meretur per quandam aſſimilationem ſeu cog/ nominatioz. Ex quo habes quod ſub nomine Iſrahel potest intelligi in ſcripturis etiam ille qui per carnis propagatioz/ descendit. ſed tantum per ſimulationem operationis. ⁊ ſic intel/lexerunt iſtum paſſum magiſtri tui.

Saulus

Oſtende michi obſecro unde magiſtri noſtri intellexerunt iſtum paſſum. illo modo quem tu dicis.

Paulus.

Quem Rab. ſa. doctorem ⁊ magiſtrum tuum in glo. ſua ſi/ per pſa. ad litteram ſuper illud uerbum. ⁊ in nomine domi/ aſſimilabitur ſic dicit. Iſti ſunt qui conuertuntur de gentili/ tate conuerſi ad fidem in nomine Iſrahel nominandi ſunt ut dictum eſt. prout patet ex auctoritate pſa. allegata. et glo. Rab. ſa. qui apud te doctoz authenticus eſt. de quibz intel/ ligenda ſunt uerba prophetarum per te allegata. per que di/ cuntur omnes filij Iacob ſeu Iſrahel ſaluandi per meſſiam per iſtos enim intelligendi ſunt illi qui ſecundum fidem et operationem descendunt de Iſrahel ⁊ Iacob cuiuſcuqz na/ tionis ſunt. non autem illi qui ſolum ſecundum carnem ab Iſrahel ⁊ Iacob descendunt. tales enim non ſunt uere ſeu ſim/ pliciter dicendi Iſrahelitici nec de Iacob descendentes niſi. ſ. ſecundum quid. ſ. ſecundum nomen tantum.

Saulus

Illi qui de Iacob et Iſrahel deſcendunt ſecundum carnem. licet non ſint filij iſrahel per imitationem fidei ⁊ operis prout tu dicis. tamen adhuc uerius debent dici Iſrahel. ſicut filius ali/ cuius per carnalem generationem uerius dicitur filius eius quam adoptiuus.

Paulus

Ratio tua ⁊ ſi haberet locum in rebus temporalibus. non autem in ſpiritualibus in quibus uera filiatio non ſecundum bona carnalia ſeu temporalia. ut patet de filiis prophetarum qui non in bonis paternis temporalibus ſuccedunt prophetis

sed in bonis spiritualibus. s. in dono prophetie. et ideo proprie loquendo nominatio Israelis seu Jacob que est secundum imitationem fidei et operis. proprior est et uerior nominatio quantum ad spiritualia. Unde tales filii uere et simpliciter dicuntur filii Israel in spiritualibus. Filii uero qui tantum secundum carnalem generationem descendunt non sunt simpliciter dicendi filii Israel. nisi tantum secundum quid. s. secundum carnem seu nominationem tantum. prout iam dictum est.

Saulus.

Quoniam habes aliquam auctoritatem in qua hec dicta tua fundentur.

Paulus

Isaie. xlviii. legitur. Audite hec domus Jacob qui uocamini nomine Israel. et de aquis Juda existis qui iuratis in nomine domini. et in deo Israel recordamini non in ueritate nec in iustitia. Ex quo patet quod illi qui iurabant in nomine domini non in ueritate nec in iustitia irreuerenter se habent ad deum. Unde talibus propheta dicebat. Audite nunc domus Jacob qui uocamini nomine Israel. quod dicitur. Licet estis de domo Jacob secundum stirpem generationis. non tamen estis ueri Israelitici. licet uocamini nomine tali. quia non re sed solum nomine estis Israelitici et talibus etiam dicitur. Osee. primo. uoca nomen eius non populus meus. in quo ostenditur quod illi qui a deo recedunt secundum operationem et fidem. non sunt proprie dicendi populus eius. licet a patribus deorum colentibus descendat. sicut ibidem filius qui secundum carnem a propheta descendebat uocabatur non populus meus.

3. ca.

Capitulum Tertium. In quo ostenditur quod per messiam erant ruendi et scandalisandi principales et maiores et etiam populares populi Israelitici.

Saulus.

Licet filiatio secundum fidem et operationem (prout tu dicis) sit potior et dignior quam filiatio secundum carnalem generationem saltem in spiritualibus. nichilominus tamen filiatio illa que secundum carnem est non est intantum facienda quod totaliter amittat bona paterna saltem temporalia. Et est ratio

non quod filii dei sunt
sunt spirituales et operationes.
et sunt carnales generationes.

20 Rab. 0701.

Rab. moi. . . quam tibi allegabā superuis in suo uigore maēt dicit enim quod occasione illius quē tu dicis messiam Israhel est dispersus per orbem destructus / 7 omnio deiectus. quod est signum manifestum ipsum nazarenū non fuisse uerum messiam in prophetis promissum. cum nullus propheta uideatur dicere quod per uerum messiam talia mala contingerent in populo Israhelico. qualitercumq; Israhel intelligatur.

Paulus.

Licet (ut dixi tibi) dicta magistrorum tuorum non sunt a me accipienda tamquam habentia auctoritatem contra me: con- cedo tamen magistro tuo predicto quod occasio ē ueri mes- sie (quem ego predico) populus tuus est dispersus per orbem 7 destructus 7 omnino eiectus. sed hoc non significat ipsum. n. Jesum nazarenum non fuisse uerum messiam in prophetis promissum. sed potius est uerum signum scrutantibus scrip- turas concludens oppositū. s. quod ipse fuit 7 est uer^{us} chri- stus in prophetis promissus. quia causa dispersiois destruc- tionis seu deiectionis iudeorum precipua fuit occisio chri- sti quam perpetraverunt nequissime. prout potest haberi ex auctoritatibus seu historijs authenticis. Si enim nazare- num in christum recepissent: 7 in penam huius receptionis destructionem 7 alia mala paterentur tunc uideretur ha- bere locum ratio magistri tui. Sed quia oppositū cōtingit s. quod postquam eum contempserunt / eiecerunt / 7 occiderunt. predicta mala deuenerunt eis. Idcirco ratio tua magis fa- cit contra te: si bene consideras.

Saulus

Indica michi obsecro. Unde habes quod per peccatū mortis nazareni iudei fuerunt destructi 7 dispersi.

Paulus

Ne hoc quod per occasione christi iudei meruerunt destru- ctionem 7 deiectionem 7 cetera predicta: habendus ē sermo inter me 7 te separatim domio concedente. quia hoc requi- rit singulare scrutiniū scripturarum. sed ad presens sufficit michi ut tibi ostendam quod si bene sacras scripturas scru- tatus fueris manifeste reperies quod ipse messias futurus erat in scandalum 7 laqueum Israhelis 7 Iherusalem. 7 hoc

n. h. de scandalis.

q. scandalis
p. d. u.

q. actia et

q. p. passia et

quantum ad precipuos eorum. s. ad status superiores et etiam quantum ad populares seu uulgares. de ipso enim legitur ysa. ix. Et erit uobis in sanctificatione et in lapidem offensionis et petram scandali. duabus domibus Israel. et in laqueum et in ruinam habitantibus in Ierusalem. Ex quo habes quod ille messias qui futurus erat in sanctificationem confirmando eos in bono qui adherent. et ipsemet futurus erat in laqueum et lapidem offensionis. et duabus domibus Israel. s. Regali et Sacerdotali. qui sunt principales stat in Israel. sicut in qualibz natione. quas duas domus Israel propter sua incredulitate iusto iudicio fecit rueri. similiter futurus erat ille in laqueum et in ruinam habitantibus in Ierusalem. s. communi et uulgari populo qui in ciuitate Ierusalem ubi christus passus est. omnes tales fere ruerunt per infidelitatem. licet non omnes. Unde statim sequitur ibidem. Et offendentur ex eis plurimi. q. d. non omnes. ex qua auctoritate manifeste habes quod messias spectatus et promissus debebat esse occasio offensionis et scandali duobus statibus precipuis Israeliticis. et etiam in ruinam plurimis uulgaribus populis de habitantibus in Ierusalem modo predicto.

ysa. 9.

promissio, p.

ysa. 9.

promissio

Saulus.

Hec auctoritas allegata per te non concludit tuum propositum. propter duo. Primum quia hic non loquitur de messia. sed de deo. Immediatè enim communi illa uerba dicebat propheta. dominum exercituum ipsum sanctificate. ipse pauor uester. et ipse terroz uester. Et statim subdit. Et erit in sanctificationem. s. ille deus quem sanctificabitis. de quo loquor. Ex quo patet quod de deo. non de messia loquitur. Secundo quia ille due domus (de quibus loquitur ysaias) fuerunt domus facte filij Romelie regis Israel. quam fecit deus rueri per Salmanassar regem Assiriorum. iij. Regum. xvij. Unde si bene consideres auctoritas predicta non facit pro te.

2. Reg. 18.

Paulus

Ad Primum quod obicit tibi respondeo. quod deus et christus seu messias secundum ueram fidem quam predico. non sunt duo. sed unus. et idem deus et homo. et ideo loquendo propheta de deo. d. dominum exercituum ipsum sanctificate. et subiungendo. et erit in sanctificatio. et de christo potest

52. ad 7

plane intelligi. qui idem est cum deo. quia tamen scio quod hoc erit tibi durum ad credendum pro nunc. et est tante arduitas quod requirit singulare et diligens scrutinium scripturarum. Ideo placet ut supersedeamus ad presens de ista inquisitione. sicut de alia supradicta. s. de occisione christi. donec habeamus colloquium speciale circa veritatem christi. ubi diuina gratia inspirante intendo tibi persuadere ratione. et ostendere auctoritatibus sacris. quod secundum ueritatem christus seu messias est uerus deus et uerus homo.

Saulus.

Licet firmiter credo quod non persuadebis michi. nec etiam ostendes quod promittis. cum sis contra totam rationem et sacras auctoritates. tamen placet supersedere ad presens de hoc. ut per se fiat de eo iuxta me et te altercatio sufficiens. unde responde michi ad secundum.

Paulus

ad 2^m Ad secundum respondeo tibi. quod dicere quod iste due domus (de quibus propheta loquitur) intelliguntur de domibus factis filio Romelie. et de Osea filio Hela. qui fuerunt reges Israhel non est conuenienter dictum. tum quia in regno Juda licet fuerunt multi reges successive. non tamen dicuntur multe domus regie. sed tantum dicuntur una domus. s. domus Dauid. Unde in capitulo precedenti propheta loquens Ahas regi qui a magnis temporibus post Dauid regem successerat dicit ei. Audite nunc domus Dauid. presupponis quod domus regia eadem erat a tempore Dauid et citra. et similiter habetur in alijs locis. sic in proposito dicendum est de regibus Israhel. s. quod licet prefatus filius Romelie et Oseas filius Hela fuerunt duo reges in Israhel successive. non tamen dici debent due domus regie. cum eadem sit domus regia regni Israhel. tum quia licet prefatus filius Romelie unacum Rasin rege Sirie ascenderint in Iherusalem contra Ahas regem Jude. ut habetur. iij. Reg. xxi. De qua controuersia psaias loquitur supra eo. cap. Oseas autem filius Hela non legitur habuisse aliquid agere contra Ahas seu Ezechiam. nec aliquem regem Jude. Et ideo non apparet ratio quare de Osea seu de eius domo in hoc loco fieret mentio. Unde manifestum est secundum seriem littere. quod illud quod

propheta loquitur de duabus domibus Israel non est intelligendum de duobus regibus per te allegatis. sed de duabus domibus. s. de duobus statibus principalibus. s. regia et sacerdotali modo predicto intelligendos. quibus idem deus seu christus qui debebat esse in sanctificatione. s. iustus fidelibus. idem ipse habebat esse in lapidem offensionis et petram scandali. et non credentibus. Unde ex predictis diligenter consideratis possent tolli contrarietates que apparerent in auctoritatibus sacris. de Israel et Jacob et huiusmodi loquentibus in materia redemptionis seu saluationis Israel seu Jude. et huiusmodi attribuendo singula singulis secundum diuersitatem significationum supradictarum iuxta exigentiam materie.

1. q. ca.

Capitulum Quartum. In quo ostenditur in speciali quomodo diuersis significationibus horum terminorum Israel/Juda et Jacob et huiusmodi utendum sit in expositione sacrarum auctoritatum.

Saulus.

Quum multiplicitas sensuum seu significationum in una scriptura seu dictione parit ambiguitatem seu deceptionem et argumentandi tollit firmitatem. secundum quod aliquae fallacie in dialecticis assignantur. debet ergo dari circa diuersa predictorum terminorum aliqua regula seu mensura secundum quam possunt intelligi aliquantulum singula significata singulis casibus seu materis debet applicari. quod uidetur ualde difficile. Unde distinctiones tue non uidentur sufficere ad tollendam contrarietatem absque omni fallacia et ambiguitate a sacris auctoritatibus de predicta materia loquentibus.

Paulus

Minimo recte scrutari scripturas non est difficile regulam seu rationem dare. quare talis ambiguitas seu contrarietas tollatur

Saulus.

Indica michi que uicis sufficienter ea declarando.

Paulus

Si circa hoc recte sacras scrutatus fueris auctoritates repe-

ries quod in scripturis sacris de hac materia loquētibz uar/
rys diuersisqz moīs. **I**srahel et Jacob seu Juda sūt itelligēdi
saltē quinqz modis. **P**rimus quando scripture loquūtur
de redemptione Israhel. ostendendo ipsius redemptionis. s.
ipsius messie originē. et in talibus oportet quod Israhel itel/
ligitur proprie secundū generationem carnalem. ut cū dici/
tur de christo uenturo. ysa. lxx. Educam de Jacob semen et
de Juda possidentem montes meos. Et ysa. x. **E**gredietur
uirga de radice Jesse. et sic de similibus est etiā. **S**ecundus
modus. s. quando scripture loquūtur de his qui fuerūt pri/
mi et principales cooperatores in misterio redemptionis cuz
ipso messia seu christo. diuulgando eius fidem et doctrinam
Et in talibz intelligēdis Israhel seu Jacob utroqz modo si/
mul sumitur. s. secunduz carnez et secundū spiritū. ut cum
dicitur. qui egrediūtur impetu a Jacob. implebunt totū or/
bē semine. ysa. xviij. **T**ertius modus quādo scripture lo/
quūtur suscipientibus redemptionem seu saluationem effe/
ctualiter. ut cuz dicitur saluatus ē in domino salute eterna
ysa. xlv. et Mich. ij. cap. Congregationem congregabo coraz
te. et sic de similibus. Et in his oportet quod intelligatur Is/
rahel secundum spiritum proprie. siue talis Israhel sit secū/
dum carnalem generationē siue non. **E**st quartus modus
quomodo scripture loquūtur de his qui propter sua pecca/
ta non fuerunt participes redemptionis. Et in talibz oportet
intelligere Israhel secundum carnalem generationem.
non autem secundum spiritualem. ut cum dicitur. Osee. ix.
de populo Israhelico. propter malitiam operum suozū. de
domo mea expellam eos. non addā diligere eos. omnes prin/
cipes eozum deuiantes. que quidem uerba et similia intelli/
genda sunt de Israhel. qui non secundum spiritum. sed tan/
tum secundū carnem a patribus descendunt. **P**otest etiā
esse quintus modus. quomodo. s. scripture de Israhel loquū/
tur mixtim. ut cum dicitur. ysa. primo. Nisi dominus re/
liquisset nobis. s. Israhel et Jude semē. quasi Sodoma fuisset/
mus. et c. ubi oportet intelligere Israhel utroqz modo. quia
secundum carnem quantum ad eos a quibus fuerunt relic/
ti. secundum spiritum uero quantum ad semen relictū. **S**ūt
forte etiā alij modi loquēdi in scripturis sacris de hac ma/
teria. qui secundū modos predictos seu ad eos reduci possūt

Saulus.

Qnumquid habes auctoritates seu rationes ad hec que per te dicta sunt fundanda.

Paulus

Ad primū modū loquendū fundandum seu firmandū sunt ostendentes. quod messias promissus in prophetis debz esse ex semine Abzabe. ut Gen. xxv. Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre. pro ut plenius ibidem in quadam additione fuit exposituz. Similiter habetur ex auctoritate scripture. quod predictus messias debet esse de tribu Juda. ut Gen. xlix. Non auferetur sceptrum de Juda. nec dux de femore eius. donec ueniat qui mittendus est. 7c. quod loquitur de messia etiam secunduz doctores tuos. Debet etiā esse messias de fructu uentris Dauid. cui dicitur in ps. De fructu uentris tui ponā super sedez tuam. Cum ergo origo saluatoris denuncietur esse de semine Abzabe. 7 de femore Jude. 7 de fructu uentris Dauid. que omnia pertinent ad carnalem generationem. manifestum est quod messias promissus secundum carnem debet descendere a patribus predictis.

Saulus.

Qnumquid messias non debet descendere a predictis. etiam secundum spiritualem generationem. cum sit sanctus sanctorum. maximus imitator patrum in sanctitate. cur ergo non attribuis sibi generationem secundum utrumq; modū scilicet carnalem 7 spiritualem.

Paulus

Secundum ueram fidem quam predico. messias descendit a patribus carnalibus qui in sua geneologia ponuntur secundum carnem tantum. Non solum secundum spirituale generationem a solo deo patre nascitur seu natus est. Et quia hoc misterium ut dixi tibi requirit scrutinium singulare. ideo ad presens superfedeamus de hac inquisitione. sed sufficit tibi quod messias habuit descendere secundum carnem a patribus. quod non dubito te concedere. Ad Secunduz modum loquendū fundanduz. satis uidetur sufficere euidentia facti. Est enī manifestū quod fides christi. 7 eius disciplina

Disti. 2. de huiusmodi
 9mo ca. 2. p.
 . quoz p^m ca. 8. q. q. gētes vocāde erant
 ad israeliticam dignitatem

diuulgata fuit in orbe terrarum per apostolos seu discipulos suos. qui pro maiori parte fuerunt de Israhel secundum carnem et secundum spiritum. presupposita nostra ueritate quod tu etiā potes concedere de Messia per te spectato. sine preiudicio tue opinionis. Ad Tertium uero modū fundādū recta ratio persuadet. Omnis enim qui in domino saluatus est salute eterna. oportet quod sit de Israhel secundū spiritū undecumqz sit ille secundum carnalem generationē. alias enim deus esset acceptor personarum ut supra tibi dixerim. Quartus etiā modus pari ratione fundatur. Nam illi qui per peccata sua a salute expelluntur. nō descendunt secundū spiritū a patribus. Quintus uero modus fundatur ex quarto et tertio. ex quibus mixtus est seu compositus. Ex quibus diligenter consideratis et debite applicatis. possent tolli cōtrarietates absqz ambiguitate seu fallacia a sacris auctoritatibus de Israhel seu Jacob. et huiusmodi in predicta materia loquentibus.

Distinctio Secunda. De scrutinio scripturarum contra uocationem gentium ad Israheliticam dignitatem. et habentur quatuor capitula. In Primo capitulo ostenditur quod gentes uocāde erant ad Israheliticam dignitatem.

1. In secundo ostenditur quod uocatio gentium incipienda erat postquā christus principaliter fuisset in Iherusalem. et ibi euangelisaret. nec ibi inuenisset uiros iustos et hmoī.
2. In tertio ostenditur quod fideles christi nō nose Israhel seu Juda. sed alio nomine erant uocandi.
3. In quarto ostenditur quod licet nomen Israhel seu Juda post passionem christi fuit reprobatur seu in execratione dimissum. fideles tamen christi ex Israhel et Jacob. i. secundum carnem descendentes. non minus christianam dignitatem seu ecclesiasticam sortiti sunt. quā alij gentiles.

Act. p. huius 2. disti. huius tractatus ca.

Capitulum Primum. In quo ostenditur quod gentes uocāde erant ad Israheliticam dignitatem.

Saulus.

Licet ex uictis tuis possit haberi quod etiam gentiles ad cultum diuinū uenientes possunt nomine Israhel seu Jacob cog

nominari. ut in tertio mō supradicto ex tuis colligitur die
tis. non tamen ex hoc habetur quod tales. s. aduene gentiles
Israheliticam dignitatez consequantur. Scrutans. n. scrip-
turas reperio quod huiusmodi aduene licet in consortium
Israhelitarum recipiantur. 7 sub eorum nomine cognomi-
nantur. non tamen ad similem seu equalem dignitatez assu-
muntur. Vnde quia secundum doctrinam meam seu magi-
stri tui. tales aduene. s. de gentilitate conuersi ad eandem. seu
ad omnimodam similitudinem Israheliticis dignitatis re-
cipiuntur. sequitur quod christus tuus non ē messias in pro-
phetis promissus. qz talia per se 7 discipulos suos dogmati-
sant cōtra sacrarū determinationē scripturarum.

Paulus

Indica michi ubi in sacris eloquijs ea que dicis continētur.

Saulus

Legitur ysa. xiiij. Miserebitur enim dominus Jacob. 7 eli-
get ad hoc de Israhel. 7 requiescere eos faciet in humū suā.
7 adiūgetur aduena ad eos. 7 adhērebūt domui Jacob. Et
infra sub eodem contextu. et possidebit eos domus Israhel
super terrā suā. 7 capientes eos qui se ceperant. Ex qua auc-
toritate manifeste habes. quod cū deus miserebitur Jacob.
7c. s. tēpore messie. 7 adiūgetur aduena ad eos. s. per unius
dei cultum. quod tunc tales aduene erunt serui seu subditi
Israhelitarum. non autem eis in conditione seu equalitate
equales.

Paulus

Auctoritas hec loquitur de statu populi Israhelitici. cū fue-
runt liberati a captiuitate Babilonica: non autē de tēpore
messie. Dicitur enī ibi imediate ante. prope est ut ueniat tē-
pus eius. s. liberationis Iudeoz de Babilone. que facta ē in
principio regni Ciri. regis Persarū. ut habetur Esdre. p^{ri}o.
quod tēpus nō erat multū longū a tēpore ysaie. Ideo sub-
dit. Et dies eius non elongabuntur. secus est si de libera-
tione que per messiam. erat fienda. que non erat ita pro-
pe. sed ducentos annos et ultra a tempore ysaie. secundum
ueritatem nostram. Secundū autē opinionē tuā qui adhuc
illā expectas liberatōnez post tēpus prophetie p^{re}dictis. Ideo
fluxerunt duo milia annozū 7 ultra. 7 adhuc non apparet

finis. de quo tēpore tam longissio 7 iterniatio. nullo potest
mō dici. prope est ut ueniat tempus eius. et dies eius non
elōgabūtur. In tēpore autē messie nō reperies. quod conuer
si de gentilitate sint serui seu subditi. Israhelitarum. sed
potē de utraqz natōe. sed ex Israhelitica. 7 gentili debebat
fieri unus 7 idē populus dei. Vnde Zach. ij. Lauda 7 leta
re filia Sion. quia ecce uenio 7 habitabo in medio tui dicit
domin⁹. quod intelligitur de tēpore messie quādo habitabit
deus in nobis. 7 sequitur. Et applicabūtur gentes multe ad
dominū in illa die. s. per cōuersionē gentiū ad fidē. 7 erunt
michi in populū. Ex quo patet quod inter eos nō erit diuisio
natiōnū. s. Iudei 7 greci. seu alterius nationis. sed unus
populus tantū sicut unus deus.

Saulus

Ex illa auctoritate quā allegas licet potest cōcludi. quod gē
tues cōuersi ad Iudaismū recipiātur ad legis obseruatiā
equaliter cū alijs. intantū quod possent dici unus populus
cum eis. nō ex hoc habetur quod tales alienigene admitten
tur ad ea que erant honorū. Nam ut habetur Deutro. xxij.
Aliqui gentiles in tertia generatiōe. aliqui in decima. aliqui
nūquam admittēbātur ad honores seu dignitates Israheli
ticas.

Paulus

Isaie lxxj. de hac materia legitur. 7 filij aduene qui adherēt
domino 7 colent eum 7 diligent nomen eius etc. Et sequitur
Adducam eos in montem sanctum meū 7 letificabo eos in
domo oratiōis Vnde holocausta eorū 7 legitima placebūt
michi super altare meū. Ex quo habes quod etiam gentiles
cultui diuino adherētes. equaliter se debebāt habere in om
nibus ad dignitatem Israheliticam pertinentibus.

Saulus

Non habes ex ista auctoritate intētū. sicut nec ex prima. nō
adduci in sanctuario. nec etiaz letari in domo oratiōis. uel
etiam animalia ibi offerre. ut ex eis sacerdotes offerāt ho
locausta 7 sacrificia in altari cōmune est. popularibus fu
relibus. secus est de alijs p̄eeminētis et dignitatibus ad
quas non debebant admitti huiusmodi aduene. ut iā dictū
est 7 per me allegatum.

Paulus

Nulla dignitas in lege magis exigebat certam tribum seu pro-
sapiam quam sacerdotium. ad quod nulli erat licitum accedere
nisi esset de semine Aaron. ut habetur. Nume. xviii. cap. et
in multis alijs locis. Et tamen legitur quod tempore messie
de gentibus ad fidei conuersis erant assumendi sacerdotes
et leuite. Legitur enim ysa. ultimo ubi de messia et eius disci-
pulis qui ab eo missi fuerunt ad predicandum agitur. cum
dicit. mittam ex eis qui euasi fuerunt. scilicet a persecutione facta
tempore messie ad gentes. scilicet conuertendas. Et sequitur in eodem
contextu. Et assumam ex eis. id est gentibus conuersis in sacerdotes
et leuitas dicit dominus. Ex quo habes manifeste. quod etiam
ex gentibus poterant fieri sacerdotes et leuite. Et sequitur
quod tales ad dignitatem Israeliticam debebant assumi. quod
quidem etiam tui doctores sentierunt.

Saulus

Alega doctores nostros qui hoc uidebantur sentire.

Paulus

Super illud Exo. xi. Hec est religio pharae. Sequitur in littera
in eodem contextu. eadem lex erit indigene et colono qui pere-
grinatur apud uos. ubi glosa. raunai. sic ait. futurum est
scilicet tempore messie. quod conuersi de gentibus sint sacerdotes do-
mino ministrantes. Hoc ille.

§. 2. ca.

Capitulum Secundum. In quo ostenditur quod uocatio
gentium erat incipienda postquam christus principaliter fuisset
in Iherusalem. et ibi etiam euangelisaret. Nec ibi inuenisset
uiros iustos et huiusmodi.

Saulus.

Assumere sacerdotes et leuitas non solum de alienigenis. sed
etiam de alijs tribubus. preterquam de tribu leui. manifestum
quod esset transgressio legis mosaice. quod est directe contra
doctrinam magistri tui et discipulorum eius. cum tamen ipse
fateretur quod non uenit soluere legem. Math. v. cap. Sed quia
de hoc intendo contra te singulare certamen habere. tanquam
de re notissima et doctrine tue inimica. Idcirco ad presens
superfedeo de hoc. sed proseguendo materiam de qua agimus
scilicet de uocatione gentium. Quero a te si gentes indifferenter

erant uocande ad fidem tui messie seu christi . ex quibus cũ
 Israhelitica natōe erat unus populus constituendus. Quo
 mō ergo ipse dicit . Math. xv. Non sum missus nisi ad oues
 que perierūt domus Israhel. Non. n. uales dicere quod ibi
 loquebatur de Israhel secundū spiritū. ut sic cōprehendan/
 tur etiā alij credentes de ceteris natōibus. ut supra in eua
 sionibus tuis dicebas. nam hec non habēt locum hic. Loque
 batur enī messias tuus cuidā chananee de partibus Thiri ⁊
 Sidonis egressē. cui petenti ab ipso beneficiū curationis. rei
 spondit. Non sum missus. ⁊c. Ex quo patet quod ibi cũ dixit
 rat ad oues que perierant domus Israhel. intelligendū est
 secundū generationē carnalē. de qua chananea non descēde/
 bat. alias responsū ipsius ad eā nullā cōtinebat rationē. Si
 igitur ipse non fuit missus nisi ad domū Israhel secundum
 carnē. sequitur quod alie oues nō erūt de tali domo Israhel
 nec pertinebāt ad ipsuz. ⁊ sic uocatio gentiū ad suā fidez est
 manifeste cōtra cōmissionē quā dicitis sibi a deo factam.

Paulus.

Placet michi quod allegas dicta euangelij nostri. licet ut
 credis sit contra me ut uideas quod eloquia xpi nri sūt exa
 miāta. ⁊ nullo mō repugnāt alicui ueritati. Vnde ad decla
 rationē uerborū christi per te allegatorū tibi respōdeo. quod
 licet christus missus fuit ad totū genus humanū redimen/
 dū. ut patuit per auctoritatē ysa. supra per me allegatam.
 xlix cap. ubi dicitur. Paruz est ut sis michi seruus ad susti
 nēdas tribus Jacob. ⁊ feces Israhel cōuertēdas. Dedi te in
 lucē gentiū. ⁊c. In qua maifeste patet quod salus per ipsuz
 facta seu fienda se extēdebat ad omnes nationes. ⁊ usqz ad
 extrema terre. cum eius doctrina seu predicatio ⁊ miracu/
 lozū operatio. p̄mo ⁊ p̄ncipaliter ⁊ per seipsum erat ex/
 erēda in populo Israhelitico secundū carnē. eo quod anti/
 quis patribus Judeozū fuerat facta promissio. Et p̄ppter
 hoc dicit. Nō sū missus nisi ad oues. ⁊c. s. ut in persona mea
 eis predicē. ⁊ inter eos miracula faciā. nō sic autē ad ceteras
 nationes. quia tamē p̄o maiori parte Judei fidē christi re/
 pulerūt nisi ualde pauci ut dictū ē. ⁊ gentiles in magno nu/
 mero eā susceperūt. Ideo cōsequēter discipuli christi Judeis
 reprobatis ad predicādū gentibus se extēderūt. p̄out apo/
 stolus nri ad Ro. xv. hoc elegāter declarat. cui⁹ auctoritatē

nō tibi allego. eo quod nō recipies eaz. sed si scrutat^r fueris scripturas sacras per te recipiendas. hec poteris bene recipere. quod christus primo ad populū Iſrabeliticū erat uenturus. 7 ibi erat primo euāgelisandū uerbū dei. cōsequēter autem propter defectū Iudeozū ad alias nationes erat hoc transferendū.

Saulus.

Allega michi ubi sint auctoritates hec asserentes. quas ego recipere teneor.

Paulus

Lege in ysaia xli. cap. ubi habetur sic. Primus ad Sion uicet ecce assum. 7 Iherusalem euāgelistā dabo. Et sequitur. Uidi 7 nō erat uir. nec ex istis quisquā ut iniret cōsiliū. et interrogās uideret uerbū. Ecce omēs iniusti 7 uana opera eozū. 7c. Et sequitur statim in principio sequentis capituli. Ecce seruus meus suscipiā eum. electus meus cōplacuit sibi in illo anima mea. dedi spiritū meū super eum. 7 iudicium gētibus proferet. Que quidem uerba 7 multa sequētia in hoc capitulo loquūtur de christo ad litterā. Vnde Rab. sal. in hoc loco expresse dicit. totū illud loquitur de rege messia 7 redemptione ultima. Hec ille. Idem habetur in translatione caldaica ipsius Jonathe. que equiualeat textui apud nos. Ex quibus habes. quod ille rex messias primus ad Sion uicet. ecce assum per presentia suā. ibi manifestā. 7 Iherusalem euāgelistā dabo. ānūtiādo ibidē uerbū salutis p suā predicatōnez. Sz qz ibi nō inueit in illā natioē uirtuosos seu iustos qui uellēt recipere doctrinā suā. Sed pot^r pro maiori parte oppositū. Ideo dicit. Et uidi 7 ecce nō erat uir. nec ex istis quisquā ut iniret cōsiliū. 7c. Ecce omnes iniusti 7 uana opera eozū. 7c. Idcirco de messia qui seruus dei secundū naturā assumptā. 7 eius electus in quo placuit deo. 7c. statim subdit. Iudiciū gentibus proferet is. qz iudicia sua leges 7 doctrinā in defectū Iudeozū gentibus protulit. 7 ut ostenderetur quod hec iudicia per mansuetudinē 7 humilitatē erant promulganda non in tumultu seu strepitu. sicut in datione legis ueteris. que cū terrozibus maximis data fuit. ut Exo. xxx. 7. xx. cap. Ideo subdit. Non clamabit nec accipiet personaz calamū quassatū non cōteret. 7c. Et sequitur. Donec

ponat in terra iudicium. et legem eius insule spectabunt. quod totum de lege christi uerificatur. que in insula maris fuit diuulgata per discipulos. postquam presentialiter christus fuit in Iherusalem et ibi euangelisaret. ut dictum est. nec ibi inuenisset uiros iustos. nisi paucos. quod in modico. et quasi pro nichilo reputatur.

f. 3^m. c^a.

Capitulum Tertium. In quo ostenditur quod fideles christi non nomine Israhel uel Juda seu Jacob. sed alio nomine erant uocandi.

Saulus

Ex quo tu asseris quod gentiles erant uocandi non solum ad fidem dei. sed etiam Israheliticam dignitatem. et quod tales potest sunt uicendi Israhelite quam antiqui. eo quod descenderunt de Israhel secundum filiationem spirituale. Quero igitur que est ratio qua tales communiter non nominantur Israhel seu Jacob et huiusmodi. sed alijs nominibus. nominationes enim a digniori consueuerunt fieri.

Paulus.

Quod populus christi promissus non deberet nomine Israhel sed alio nomine uocari. potest haberi auctoritate et ratione.

Saulus

Indica michi primo auctoritatem sacre scripture hoc dicentem que in rebus diuinis est efficacior quam ratio humana. et deinde redde rationes si que sunt.

Paulus

Isaie. lxx. ubi loquitur de messia qui de Jacob erat descensus. et de Juda dicens. Educa de Jacob semen et de Juda possidentem montes meos. et hereditabunt eam electi mei. et serui mei habitabunt ibi. quod intelligitur ad litteram de christo et suis sequacibus. Et infra de his qui ab eo recessuri erant dicit. Ecce serui mei comedent. et uos esurietis. serui mei letabuntur. et uos erubescetis. etc. In quibus et alijs ibi interpositis ponit differentias inter seruos dei. scilicet adherentes christo predicto. et ei contradicentes ibidem. ut ostendat quod huiusmodi serui dei non nominabuntur sicut prius. scilicet Israhel. sed alio nomine. et quod nomine Israhel quodammodo quasi excreabile manebit.

ysa. 64.

idz.

at 9

Subdit in eodem cōtextu. alloquēs perfidis a christo recedē-
tibus. 7 dimittetis nomē uestrū in iuramentū electis meis . *tex 9.*

7 interficiet te dominus, 7 seruis suis uocabit nomine alio.

¶ Ex qua auctoritate manifeste habes. quod Israhelitici secū-
dū carnē a christo recedētes. habebāt dimittere nomē suū
s. Israhel in iuramentū. s. execratiōis. electis meis. i. christia-
nis. qui aliquādo iurāt execratoriē. Si hoc feci moziar sicut

¶ n. h. Juramētū Execratiōis

¶ iudeus, 7 sic nomē Israhel remanet post christū in iuramē-
to execratorio, sicut Numeri. v. Uxor de zelotipia accusata
dicitur a sacerdote. Det tibi dominus in maledictionem et

¶ x. nū. 4.

ad 2° m

exēplū in populo tuo. 7 sic manet nomē Israhelis post chri-
stū in maledictionē execratoriā. Et sequitur in predicta au-

¶ tex

ysa. 64.

toritate ysaie. Interficiet te dominus. quod secundū quos-

¶ copio.
ro.

dam fuit impletū per Romanos destruētes tēplū 7 gentes.

. 602^m

Sed non bene consonat precedētibus. semper enim loquitur

¶ tex 9

hic in plurali numero. cū illis a christo deuiantibus. 7 ideo

hoc quod dicit. Interficiet te dominus. referēdū ē ad nomē

¶ est q. de. donū nō. h. rē. h.

Israhelis. de quo imēdiatē dixerat. 7 dimittetis nomē uīm

¶ ps.

in iuramētū. cui nomī propheta alloquēs dicit. Interficiet

te dominus. nomē enī alicuius sicut dicitur uipere p bonaz

7 gloriofā famā. sic et dicitur mozi per infamiā seu ignomi-

niā. sicut dicitur in ps. quādo mozietur 7 peribit nomē eius.

Et postquam propheta ostendit obprobrium nominis Is-

ysa. 64.

rahelitici modo predicto. quia statī dicit quod serui domini

¶ ysaie.

¶ 92.

¶ xps. deus
homo.

scilicet fideles uocauit nomine alio. quia uocati sunt fu-

deles in primitiua ecclesia discipuli christi. Juxta illud

ysa. liiij. Vniuersos filios tuos doctos a deo. quia omnes

illi fuerūt ab ipso christo deo imēdiatē docti. nō sicut in ue-

teri lege in qua fideles docebātur a deo mediante Moise seu

prophetis. Propterea iaz defunctis pro maiori pte primi-

tuis ecclesie qui a deo ut dictum est imēdiatē fuerūt docti

uocati sunt fideles nomē christiani a christo seu crismate

quod unctionē gratie designat. qua proprie diuiditur popu-

lus dei a non populo dei.

Saulus.

Hec auctoritas per te allegata nō adaptatur tuo proposito
¶ Illi enī qui reprobātur in hoc loco a propheta erāt idolatre
alloquēs enī eis dicit. Et nos qui dereliquistis dominum et
obliti estis nomē sancti mei. qui ponitis fortune mensam

7 libatis super eā. numerabo uos in gladio. 7c. Cōstat autē q̄ in templo secundo p̄sertim in tēpore quo tuus messias uenit. iudei nō erāt idolatre. ideo cū hic dicit qui pōitis fortune mensam. quod intelligitur de deo seu de ipsa fortuna quod pertinet ad idolatriā. hoc nō potest intelligi de iudeis contēporaneis christo tuo. sed oportet q̄ intelligatur de Iudeis in tēplo p̄mo existētibus. qui pro magna parte fuerūt idolatre. ut habetur. iij. Reg. Et quia illi nō perdidērūt nō mē Israhelis. ut patet de multis sanctis uiris. qui postea fuerūt. ut Zacharias. Malachias. Esdras. Daniel. 7 huiusmodi. Idcirco tua expositio nō uere cōsonat ueritati.

Paulus

Si diligenter cōsideras litterā huius capituli. p̄prie adaptatur proposito meo. q̄ singula cōtenta in hoc capitulo hoc manifestāt. que singulariter tangere omitto causa breuitatis. Sed tantū declarabo tibi exordium huius prophetie. 7 de inde respondebo ad obiectionē tuā. Circa p̄mū in exordio huius altercatiois propheta sic dicit. Hec dicit dominus. quomodo si inueniatur granū. s. uinū in botro. s. post tēpestates quod quidē granū ē modicū respectu eius quod perditū est in tēpestate. 7 dicatur. s. uolētū dirūpe ne dissipēs illud. quoniam benedictio est in eo. i. benedictio dei. quod remāsit ibi reliquis p̄nitibus. sic faciā p̄pter seruos meos. i. patriarchas 7 prophetas antiquos. ut nō disperdat totū. s. populū iudaicum. 7 ut ostēdat quomō ista fient subdit. 7 educā de Jacob semen. 7 exponatur ut supra dictū est. quod manifeste adaptatur proposito meo. Ad id autē quod obicis de eo quod dicitur. Qui ponitis fortune mensā. 7c. Respondeo tibi dupliciter. q̄ loquitur de idolatria p̄out tu opinaris. 7 licet hoc peccatum nō fuit in tēplo secūdo. fuit tamē frequēter ī p̄mo. Et quia in hoc capitulo propheta nō soluz improprietat eos de peccatis occurrētibus tēpore christi. sed etiā de peccatis antiquorū patrum. Dicit enī imediate exordium p̄dictum 7 iniquitates uestras patrum uestrorū sint qui sacrificant super mōtes. 7c. Ex quo patet q̄ de iniquitate patrum antiquorū simul cum iniquitate cōtemporaneorū eos arguit. 7 sic referendū ē uerbū p̄dictum. s. qui ponitis fortune mensam. 7c. ad idolatriā in qua patres peccauerunt. de quibus simul eos arguit 7 cum presentibus. Alio mō potest itelligi

hoc uerbū qui ponitis fortune mensā. ꝛc. nō de idolatria. sꝫ
 scilicet de supersticioso cultu cerumoniarum. qui quidē cul-
 tus licet in ueteri lege erat licitus. ꝛ meritozius. tamē post
 passionē chꝛisti ꝛ sue fidei diuulgationē ē pernitiosus. ī quo
 cultu cōsequēter ponūt mensam. ꝛ libāt super eā in festo azi-
 morū. ꝛ alijs festiuitatibus. que omnia sūt ueritati fidei cō-
 traria. tamē per ea protestātur futura que iā sunt pꝛterita.
 ꝛ quia hoc peccatum fuit in tēplo secundo. cuius destructio
 per. xlii. annos post passionē chꝛisti fuit cōsumata. in quo tē-
 pore iā erat diuulgata fides chꝛisti. Idcirco eis ipōit istud
 peccatum in quo chꝛistuz negabāt. sicut ꝛ hodie perfidi eoz
 negāt non solū uerbis. sed etiā factis. s. utendo falsis prote-
 stationibus cerumoniay. Ideo de pena eoz subdit. ꝛ numera-
 bo uos in gladio. ꝛc. quod impletum fuit maifeste per Ro-
 manos. ꝛ cōsequēter per prophetā cōtinuatur materia. ostē-
 dendo differentias inter seruos dei. s. fideles chꝛisti. ꝛ alios
 eum derelinquētes usqꝫ ibi. Et dimittetis nomē uestꝛuz in
 iuramētū. ꝛ seruos suos uocabit nomine alio. quod fuit im-
 pletū prout supra declaratū est.

Saulus

Audio auctoritates tuas. que aliquantulū uidentur sonare
 pꝛopositum tuū. ꝛ uolo scire si habes aliquas rationes pꝛo-
 positum tuū suadentes ut dixisti.

Paulus

Multe rationes possūt assignari ad hoc qꝫ noīa fidelīū chꝛi-
 stum recipiētū. debuerunt esse alia a nomībus fidelīū. qui
 fuerūt ante eius aduentum. Sed ad pꝛesens sufficiant due.
 Vna ē qꝫ hoc fuit ad denotandā differentīā inter fideles chꝛi-
 sti. ꝛ eum negātes sub breuitate. Si enī utriqꝫ cōmuniter de
 nominarētur hoc nomine Israhel denotādo fideles. opoz-
 tebat addere secundū spiritalē generationē. ꝛ oppositum
 de oppositis. quod esset fastidiosū. noīando autē quosdā dis-
 cipulos seu chꝛistianos. ꝛ alios iudeos seu hebreos. breuius
 discernūtur. Alia ratio ꝛ fortior ē. quia denotationes cōsue-
 uerūt fieri a digniori. quod patet tā in rebus naturalibus.
 quā artificialibus. In naturalibus enī cōposita denotantur
 a formis. que sūt materie digniores. ut homo animal ꝛ hu-
 iusmodi. Similiter in artificialibus ut domus mēsa ꝛ hmoi

in quibus denominatio fit a forma. Motus etiam deno-
minatur a termino ad quē. ut in sexto. Philosophorum qui hēt
rationē finis ⁊ boni. non autem a termino a quo. idēz autē
in proposito. Nam hec noīa Iſrahel. Iuda. ⁊ Jacob ⁊ hūmī/
modi ſumūtur a patriarchis a quibz descenderūt eorū ſuc/
ceſſores ſeu imitatores. Chriſtiani autē dicūtur a chriſto a
quo descendūt ſecundū uerā imitationē operis ⁊ ſuſceptōez
fidei ut dictum eſt. Conſtat autē q̄ chriſtus ꝓcellit in dig/
nitate ⁊ perfectione omnes patriarchas. quod etiā doctores
tui aſſerunt de meſſia. Unde ſuper illud. ꝓſa. liij. Ecce intelli-
get ſeruus meus exaltabitur ⁊ eleuabitur. et ſublimis erit
ualde. quod uerbū intelligitur de chriſto ſecundū oēs docto-
res tuos. dicūt. n. exaltabitur ꝓſquam Abrahā. ⁊ eleuabitur
ꝓſquam Moīſes. ⁊ ſublimis erit ualde ꝓſquam angeli dei.
Cum igitur dignitas ſeu perfectio chriſti excedat ſupradic/
tos. manifeſtū ē q̄ denoiatio ſuozū fidelīū ꝓtius debet eſſe
ab eo quaz ab Abraham Moīſe ſeu Iſrahel uel Jacob. ⁊ hu/
iuſmodi. ⁊ ſic habes rationē uerbi. ꝓ me ſupra allegati. ſ.
⁊ ſeruos ſuos uocabit nomine alio.

Iſrahel ca

Capitulum Quartum. In quo oſtenditur. q̄ licet nomen
Iſrahel ſeu Iuda ꝓſſione chriſti fuit reprobatum. ſeu
in execrationē dimiſſū. fideles tamen chriſti ex Iſrahel et
Jacob ſecundū carnē descendētes. nō minus dignitatē chriſti
anā ſeu eccleſiaſticā ſortiti ſunt. quā alij gentiles.

Saulus.

Ex tuis aſſertionibus ſupradictis uidetur ſequi q̄ Iſraheli/
tici ſecundū carnē ſunt a d. o. intantū reprobatī. q̄ etiā eorū
nomē execrabile remanet. Ex quo uidetur q̄ tales etiam ſi
fidē chriſti tui recipiāt. non tamē perfectionē ſeu dignitatez
gentiliū eius fidē recipientiū attingāt. ſicut ⁊ in lege ueteri
aliqui gentiles nō admittebātur ad honores ſeu Iſraheliti-
cas dignitates. etiā ſi obſeruantia legis recepſiſſent. ut habe-
tur Deutro. xxij. quod uidetur eſſe contra multas ſacras
auctoritates. Ex quibz habetur q̄ quātūcūqz Iſrahelite fu-
erint eoz peccatis deiectionē. nō tamē repelluntur ſeu relinque-
tur a deo. Dicitur enī in ꝓſa. Quia nō repellit dominus plebē
ſuā. ⁊ hereditatē ſuāz non derelinquet. Et idem in multis
alijs locis.

Paulus

Abſit a me aſſerere . quod Iſrahelite ſecundum carnem a Jacob ſeu Juda deſcendentes . ſi fidem chriſti recipiant . dignitatem chriſtianam ſeu eccleſiaſticam non attingant . Hoc enim et ſi dicamus . quod non eſſet contra dignitatem chriſti . qui ab illis patribus ſecundum carnem deſcendit propter eius excellētiam ⁊ ſanctitatē . ⁊ maxime propter unionē ad deū . quod ē ſingulare in ipſo . eſſet tamē maxime cōtra dignitatē . nō ſolū apoſtolorum . ſed etiā baptiſte . ⁊ quod plus ē contra dignitatē beate uirginis . de qua cantamus q̄ ex ſemie Abrahę ē orta . ⁊ de tribu Juda . clara ſtirpe David

Saulus

De illis quos ualde ſanctos reputatis . ⁊ qui fidez ueſtrā diuulgauerunt ⁊ huiusmodi . nō eſt mirū ſi predictus defectus nataliū nō eis noceat . ⁊ ideo de eis non ē trahenda conſequētia ad alios . preſertim ad uulgares ⁊ ſimplices .

Paulus

Si cupis ueritatē in hac materia ad plenū cognoscere . uide doctorem noſtrū egregiū . ſ. apoſtolū gentiū . qui in quadam epistoſa ſua ad Romanos miſſa hoc diſcutit . ⁊ finaliter determinat . quid in hoc ſentiendū ſit . cui ſententie omnes fideles chriſti obtemperare habent .

Saulus

Noſti q̄ nō debes allegare in altercationibus noſtris tuos doctores . ſicut nec ego allego auctoritates noſtroꝝ doctozꝝ contra te .

Paulus.

Concedo tibi q̄ doctores noſtri non ſunt allegandi cōtra te ſed bene pro te . Vnde in hac materia ſententia Pauli magis eſt tibi fauorabilis quā cōtraria . ideo tibi eum allegaui .

Saulus .

Ex quo ſic eſt . Dic michi quid ſentit in hac materia apoſtolus tuus .

Paulus .

Noueris q̄ ſicut inter populū Iſraheliticū tempore David qui figura meſſie ſeu chriſti erat . fuit magna controuerſia inter uiros Jude ⁊ uiros Iſrahel . qui ad inuicē concertabāt .

de hoc. s. qui eorum plus habebat in ipso rege. ut habetur. ij. Reg. xix. Dicebat enim uiri Jude ad uiros Israhel. michi pro prior est rex. quia. s. erat de eadem tribu. Uiri autem Israhel dicebat ad uiros Jude. Decem partibus ego maior sum apud regem magis quam tu. id est ad me pertinet. quia. s. de Israhel erant decem tribus. et de Juda uere tantum. sic suo modo in primitiua ecclesia sub christo nostro contigit magna concertatio inter fideles christi. s. Judeos et gentiles. quorum una pars minor erat numero. illa. s. de natione iudeorum. Alia uero pars erat maior numero. s. gentiliu. et utraque pars presumebat se habere excellentiam apud christum. plusquam alia ex certis rationibus per eas allegatis. quam concertatione apostolus amouit reprehendens utramque partem. et determinans quod non est distinctio Iudei et greci. pro ut ad Ro. x. cap. Et ad rationes contra Iudeos natione per gentiles factas in cap. x. et xi. dicte epistole apostolus efficaciter respondit. Unde quia gentiles ex incredulitate Iudeorum christum negantium. etiam conuersos de iudaismo increpabant. id est de hoc gentiles reprimit multis rationibus. Quarum prima est. quod incredulitas Iudeorum non fuit uniuersalis. quia multi ex eis crediderunt. et de hoc dicit. Numquid deus repellit populum suum. s. iudaicum generaliter eum repellens. Et respondit. Absit. Unde non dixit apostolus. Numquid dominus repellit Iudeos seu Israhelitas. sed populum suum. quod d. Numquid totum populum repellit. quia multi ex eis christo adhaeserunt. Sed quia forte diceretur per gentiles. quod illi qui fuerant conuersi de iudaismo. erant modice reputatois seu auctoritatis in ecclesia dei. Unde de talibus non erat fienda mentio. ideo statim subdit. Nam et ego Israhelita sum. qui tamen non solum uocatus fui ad fidem christi. sed etiam ad apostolatum. Et si forte diceretur a gentilibus contra iudeos. quod erant ualde pauci numero. et sic quod modicum est pro nichilo reputatur. secundum phum. Ideo reprimit eos exemplo Helie. qui putabat quod totum Israhel corruerat omnes prophetas occidendo. et altaria dei destruendo. sic ut nullus nisi ipse solus Helias remaneret. Unde et deo dicebat. Ego relictus sum solus. et querunt animam meam quod totum habetur. iij. Reg. xix. ubi quod deus quem nichil latet sciebat quod non erat solus Helias relictus sicut ipse estimabat sed multi plures alij deum colentes. Ideo subdit apostolus. Sed quid dicit illi diuinum responsum. ad tollendam estimationem suam.

Reliqui michi septē milia virozū. quoz genua nō curuaue-
runt. Baal. 7 sic in proposito nō solus apostolus remāsit de
iudaismo in adherentia christi. sicut nec Helias in cultu dei
Vnde cōcludit apostolus ex huiusmodi exemplo. Si ergo in
hoc tēpoze. s. noue legis. reliquie secundū electionē dei salue
facte sunt. 7 ut apostolus magis reprimeret gētiles de hoc
q̄ iudeos cōuersos irrationabiliter refutabāt. Addit secun-
dam rationē. in qua ostendit q̄ etiā incredulitas ipsa Jude-
ozū fuerat ualde utilis ipsis gentilibus cōuersis ad fidem.
eo q̄ apostoli relinquētes Judeā incredulaz. transierunt ad
conuertendū gentiles. ut habetur Act. xv. Et de hoc dicit
apostolus. Numquid sic offenderunt. s. iudei ut caderēt. s.
tantuz. ita q̄ nichil utilitatis inde sequeretur nisi casus Ju-
deoz. 7 respondit. Absit. q̄ illoz delictū salus ē gentilibz. qz
occasionaliter mō predicto ex incredulitate Judeoz secuta
ē salus gentiū. Deus enī adeo ē bonus secundū Augustinuz
q̄ nō permittit mala fieri. nisi ex eis elicerentur maiora bo-
na. Et ex ista ratione secunda apostolus infert terciā quasi
a fortiori arguēdo. d. Si enī amissio eoz. s. per incredulita-
tez recōciliatio ē mūdi. quod intelligitur occasionaliter mō
predicto. que assumptio eozū nisi uita ex mortuis. quā ut
dicunt expositozes iudei sciētes scripturas cōuersi ad fidez
magis poterāt proficere circa informationē simpliciu quā
alijs. ut patet de Paulo apostolo. 7 pluribus alijs. Consequē-
ter quarto apostolus probat intentū per duo exempla na-
turalia. Primū ē cum dicit. q̄ si delibatio 7 sancta 7 massa
quod intelligendū ē de apostolis qui fuerunt quasi quedam
delibatio de massa iudaica assumpta. Secundū exemplū ē cū
dicit q̄ si radix sancta 7 rami. Patriarche. n. fuerūt quasi
radices totius populi Israhelatici. Ex quibus exemplis intē-
dit apostolus cōcludere. q̄ casus Judeozū nō erat irrepara-
bilis. eo q̄ erāt abiles ad bonū. ut ptz de radicatione 7 deli-
batione. Consequēter apostolus inducit alias rationes. pre-
dictuz propositū cōfirmātes. quas ad presens omitto causa
breuitatis. Et cum misericors deus te perduxerit ad hoc. ut
sis abilis ad recipiēdas sanctorū auctoritates. ista 7 alia po-
teris in illis plenius uidere. Ad presens autē sufficiat tibi q̄
secundū doctrinā catholicā Israhelatici secundū carnē. si fidē
christi recipiāt. dignitatē christianā seu ecclesiasticam. sicut

ceteri gentiles attingere possunt. Non enī ē distinctō Iudei
7 greci. ut patet per apostolū. Vnde ex hoc q̄ Iudei cū essēt
in sua infidelitate obstinati. nomen eorū fuit dimissū in iu-
ramēto execrationis. ut dictū ē nō tolleretur. quin post eo-
rū cōuersionē ad fidē christi fuit ceteris in benedictōez. pro
ut etiā auctoritates apud te recipiēde testantur.

Saulus

Ostende michi auctoritates illas a me recipiēdas hoc testā-
tes.

Paulus

Multe sunt auctoritates hoc testātes. sed ad presens suffici-
at illud Zach. viij. ubi dicitur. Et erit sicut eratis maledi-
ctio in gentibus domus Iuda 7 domus Irahel. sic saluabo
uos 7 eritis benedictio. Ex quo patet q̄ illi Iudei quorū no-
mē presens erat in execratione. quia cū aliquis maledicebat
alicui dicebat. Sis talis sicut Iudeus. Sic postquā fuerit in
statu salutis. qui uult alicui benedicere. dicet. fiat tibi sicut
Irahelitis seu Iudeis.

Saulus.

Auctoritas illa secundū nos applicatur statui nostro hodie-
no secundū eius primā partē. qui ad presens sumus in ma-
ledictionē gentibus. prout tu exponis. sed tēpore messie quē
expectabamus. implebitur in nobis secunda pars auctorida-
tis predictē. s. 7 eritis benedictio. In quo tēpore expectam⁹
q̄ cetera nationes in nobis benedicūt mō tēpore expoīto.

Distinctio Tertia de Scrutinio scripturarū cir-
ca tempus aduentus christi. an sit preteritum
uel futurū. Et habet quatuor capitula. In
Primo capitulo ostenditur q̄ aduentus christi
generalis duplex est.

In Secundo Capitulo ostenditur q̄ tempus primī aduē-
tus christi ē preteritū. secundū prophetiā Jacob patriarche

In Tertio Capitulo ostenditur. q̄ messias iam diu est q̄
uenit per reuelationē factā Danieli de lxx. ebdomadibus.

In quarto Capitulo ostēditur. q̄ secunduz oēs magistros
seu expositores famosos Iudeorū. qui tēpore primī aduētus
christi determinate locuti sunt. tempus primī aduētus xpi

iam transijt in preteritum.

Capitulum Primū in quo ostenditur q̄ aduētus christi generalis duplex est.

Paulus.

Spectator tuā si scruteris scripturas maifeste reperies esse inanē. cū tēp̄o aduētus messie ad saluādas gētes in prophe-
tis promissi. iā diu ē q̄ in preteritū transijt. ut potest maifeste cōprobari. tā per sacras auctoritates. quā per alias auctoritates a te recipiēdas.

Saulus.

Doce quod asseris. in hoc enim cōsistit magna pars nostre controuersie.

Paulus.

Antequā ad hoc discutiendū accedamus. ne in equiuocum inter nos procedatur. oportet animaduertere. q̄ aduentus christi seu messie in mundū potest ex sacris scripturis com-
probari duplex. Est unus. s. ad saluandū seu redimendū gē-
nus humanū. qui quidē aduentus pronūtiatur a prophetis fore in forma pauperis humilima. Secundus uero aduen-
tus ad iudicandū mundū. qui quidē pronūtiatur in scrip-
turis fore in maxima potestate et maiestate. Vnde si dilige-
ter scripturas et ueras historias scrutatus fueris. primus aduentus iam diu est q̄ transijt in preteritū. secundus uero nō. et ideo de primo aduētū intendo ad presens tecum agere

Saulus

Primo ostende michi. unde habes q̄ aduētus messie in mū-
dū sit duplex Reperio enī q̄ prophete loquētes de aduentu
messie semper loquūtur de futuro. nō distinguētes futurū
tempus secundū remotū et propinquū. ut applicetur tēp̄us
magis propinquū primo aduentui et lōginquū secundo. pro
ut tu uideris intendere.

Paulus.

Licet prophete nō distinguāt ita expresse aduentum messie
per remotū et propinquū tempus futurū. eo mō quo tu di-
cis. tamē cū de aduentu messie simpliciter loquūtur. attri-
buētes suo aduentui diuersas seu cōtrarias dispositōes. oportet
inde concludere q̄ sint duo aduentus. ut alteri eorum

applicentur aliqua 7 alteri alia.

Saulus

Oportet te illa declarare. que dicis allegando auctoritates sacras ad hoc si quas habes.

Paulus

Zacharie. ix. manifeste reperies. q rex messias uenturus erat in forma hominis pauperis ad saluandū per iustitiā populū suū. Legitur enī ibi. Exulta satis filia Sion. iubilare filia Iherusalē. ecce rex tuus uenit tibi iustus 7 saluator. et pauper 7 ascendēs super asinā 7 pullū. 7c. Super quē locuz Rab. sa. magister tuus dicit expresse. scriptura ista non potest intelligi nisi de rege messia. Hec ille. Habes ergo ex hoc loco. q rex messias uenturus erat in ciuitatē Iherusalem in forma pauperis et equitatura pauperrima. et q ueniebat ad saluandū per iustitiā. Vnde 7 uocat eū saluatozē 7 iustū que omnia ad eius aduentū pertinet. s. qui ē ad saluanduz Ibidē enī legitur. Tu autē in sanguine testamēti tui misisti uinctos tuos de lacu. 7c. De alio uero aduentu eius habetur Daniel. vii. ubi tractās de generali iudicio dicēs. Iudicium sedet 7 libri aperti sunt. post pauca subdit. Aspiciebas ergo in uisionē noctis. 7 ecce cū nubibus celi quasi filius hominis ueniebat. 7 usqz ad antiquū dieruz peruenit. 7 in cōspectu eius obtulerūt eū. 7 dedit ei potestātē 7 honozē 7 regna. 7 omnes populi tribus ac lingue ipsi seruient. Potestas eius potestas eterna. que nō auferetur. 7 regnū eius quod non corrumpetur. In quo passu idē magister tuus Rab. sa. dicit Et iste ē rex messias. Cū igitur in aduentu a Zacharia prenuntiato exprimitur. q rex messias in forma pauperrima erat uenturus. 7 in propheta Dani. legitur ipsū uenturum esse in maxima potestate 7 maiestate. Oportet ergo cōcludere duplicē eius aduentū fuisse a prophetis denūtiatū. In quozū primo messias ueniēs ad saluandū uenturus erat in pauperrima forma humana. In secūdo uero ipse met messias ueniens ad iudicandū. uenturus prenūtiatur in potestate magna 7 maiestate. Vnde de primo eius aduentu ut dicebam. inter me 7 te ē agendū pro nūc. s. scrutādo scripturas an sit preteritus uel futurus. De secundo uero aduentu. s. ad iudicuz ad presens omitto. quia de ipso nulla ē disceptatio inter me 7 te quantū ad hoc. omnes enī concordēs sumus

q. fit futurus.

2. m. c. m.

Capitulū Secundū ubi ostenditur q. tempus primi aduētus christi ē pręteritū secundū prophetiā Jacob patriarchę

Saulus.

Quicquid sit de secundo aduētū ostende si uales q. messias promissus ad saluādū iam uenit.

Paulus

Inter prophetas qui locuti sunt de aduētū messie. presertim designādo tempus huiusmodi aduētus. Primus fuit patriarcha Jacob. qui uolens filiis suis quedam predicere que futura erāt eis. Gen. xlix. Inter alia de tribu Juda. de qua secundū omnes messias erat descēsurus. dixit hec uerba secūdu translationē nostrā. Nō auferetur sceptrū de Juda nec dux de femore eius. donec ueniat qui mittendus ē. cui ē expectatio gentiū. Ex quo habetur intentū. Nam cū sceptrū de Juda a magnis tēporibus ē ablatū. nec etiā ē dux de femore eius. Constat manifeste. q. uenit ille qui mittendus erat sc. s. messias promissus. quod ē propositum.

Saulus.

In multis deficit hec argumētatio tua. Et primo in uera translatione. Non enī sic se habet ueritas hebraica in hoc loco sicut translatio tua quā allegas. et specialiter in hoc q. dicit. donec ueniat qui mittendus ē. sc. In hebraica enī ueritate in hoc loco dicitur donec ueniat Silo. quod ē nomē propriū cuiusdā loci ubi aliquādo fuit tabernaculū domini et archa testamētū. ut habetur. primo. Reg. Unde sēsus huius auctoritatis quā allegas secundū ueritate litterę hebraice talis potest esse. sc. q. non auferetur dominiū seu presidētia uel primatus. que fuerāt in tribu Juda tēpore Josue et iudiciū usq. dū ueniret Silo. sc. quādo Saul fuit unctus tēpore quo tabernaculū dei fuit in Silo. Et per cōsequens erat ibi unctio. qua reges ungi debebāt. Et quia Saul erat de tribu Benjamin. ideo in Silo erat translātū sceptrū de Juda ad aliā tribum. sc. Benjamin. Et ille uidetur sensus planus huius auctoritatis. qui nichil facit pro te. nichil enī hic agitur de messia. de quo ad presens loquimur.

Paulus.

Hec tua expositio ē manifeste extorta ⁊ incōsona littere. tū quia tempore quo Saul fuit unctus archa domini iaz erat amota de Silo in Carthiarim. ut primo. Reg. viij. tū quia paruz post unctionē Saul unctus fuit Dauid in regez. qui quidē Dauid fuit primus rex de tribu Juda. ⁊ extūc reges de illa tribu successerūt. Non ergo potest vici sceptrū auf-ferri de Juda. quādo incepit esse in propinqua dūspōitione ad regnū perfectū. tum quia de Saul nullo mō potest veri-ficari hoc quod īmediate subditur in littera. Cui ē expecta-tio gentiū. seu congregatio gentiū. cū ad Saul nichil horū pertinuit. unde predicta tua expositio nulluz habet locum in hoc passu.

Saulus

Et si uerba patriarche nō intelligātur de Saul. ut tu dicis possunt tamen intelligi de alijs. ut de Jeroboā qui fuit rex Israhel de tribu Effraim. per quē tribus. x. ablate sunt a regno Juda. ⁊ adhererūt Jeroboam. ut. iij. Reg. x. cap. Et sic ē sensus. nō auferretur sceptrū de Juda. s. sceptrū regni. quod fuit datū Dauid ⁊ successoribus suis. donec uerret Je-roboam. qui coronādus erat in Silo. Et secundū talē expo-sitionē que satis est applicabilis littere. nulla mentio est de messia. de quo hic agimus. ⁊ per cōsequēs nec per illā habet intentū.

Paulus.

Hec tua expositio manifeste ē nulla sicut ⁊ alia. tum quia per Jeroboam nō fuit ablatū regnū a domo Juda. sed poti-us stetit firmū per successionē hereditariā in ciuitate Ibe-rusālē. que ē metropolis ubi erat tēplū ⁊ archa domini. et unctio sacra. que propria erāt ⁊ essentialia in regno Israhe-litico seu hebraico. tum quia cōgregatio illa facta per Jero-boam non fuit in Silo sed in Sichem. ut in. iij. Reg. cap. al-legato.

Saulus

Volo stare in expositiōe huius passus prout translatio tua ponit. s. cū dicit donec ueniat qui mittendus est. Licet enī non sit propria cū littera hebraica. tamen est aliquāliter ei consona. Silo enī interpretatur missio seu missus. secundū quā translationē propheta fuit manifeste adimpleta per

Nabuchodonosor regem Babilonie. qui fuit missus a deo propter peccata populi. ad destruendā terrā Jude et auferrendū regem Judeorū. prout dicitur. iij. Reg. ultimo. et sic est sensus. Non auferretur regnū de Juda. et donec ueniat qui mittendus ē. s. Nabuchodonosor. qui a deo fuit missus et abstulit totā potestātē regiam seu sceptrū de Juda. cui Nabuchod. fuerūt gentes aggregate. quia eius imperium fuit valde dilatātū. ut habetur Jeremie. xxv. et in alijs multis locis. Unde predicta uerba patriarche secundū tuā translationē accepta proprie exponūtur de Nabuchod. nulla mētionē facta de messia de quo agimus.

Paulus

Quia hec dictio Silo prout in hoc loco ponitur ē aliquāliter obscura. tui expositoꝛes eā uarie et multipliciter exposuerūt ut possent euadere a manifesta impugnatione huius auctoritatis. ideo recurrendū ē in hoc ad translationē Caldaicā factā per Aqelonē. que translatio apud uos tres habet excellentias. Prima. s. ut nullus ē ausus ei cōtradecere. ut per Rab. sa. in multis locis. et per Rab. moi. egyptiū in suo libro de directione. et per alios. Secunda ē q̄ in scolis pueroꝝ ubiq̄ legitur Pentateucus legitur eis hec translatio post textū. Tertia quia etiā in sinagogis ubi in diebus sabbatinis legūtur aliquę lectiones ipsius pēthateuci. que ad maiōꝛē solemnitatē repetūtur translate. tales translationē sumunt ubiq̄ terrarū a predicta translatione Aqelonis. Constat autem q̄ ipsa translatio in hoc loco sic habet. Non auferretur habens potestātē de domo Juda. nec scriba de filijs filiorum eius usque in secula. donec ueniat messias cuius ē regnū. et ipsi cōgregabūtur gētes seu populi. hec in predicta translationē. ex qua habes manifeste. q̄ hic loquitur patriarcha de messia de quo hic agimus. Ideo habes per Rab. sa. magistrū tuū qui hęc sequitur translationē in hoc loco. Idem etiā per alios.

Saulus.

Qui sunt illi doctores nostri quos dicit sequētes translationē Caldaicā in hoc loco.

Paulus.

Super illud uerbū. Gen. xlix. Congregamini filij Jacob ut

annuntiem que uentura sunt uobis in nouissimis diebus .
Que quidē uerba p̄posuit Jacob filijs suis ante prophetiaz
seu benedictionē suā. in qua prophetia uerba p̄allegata cō
tinuātur. s. nō auferretur. ꝛc. Rab. moi. gerundinēsis ī sua
expositōe sic dicit. Nouissimi dies sunt dies messie. quoniam
Jacob significabat illa tempora in uerbis suis. cū dixit. Do
nec ueniat Silo ꝛ ipsi cōgregabūtur populi. nouissimi enim
dies. dies messie sunt. Hec ille. Idē ille magnus Rab. Caba
dias in sua translātōe Arabica. que cōmuniter legitur in
partibus Affrice. Idē Rab. Canibi in libro suo qui dicitur
Sarasin. ubi agit de dictionū significatōe. dicit expresse q̄
per litterā Silo. quod habetur ī illa auctoritate. donec ue
niat Silo. significatur filius eius. Et ē prophetia de messia
Sunt etiā alij plurimi hoc sentiētes. quos causa breuitatis
omitto. Sufficiūt enī predicti. quia in ore duoz uel trium
stat omne uerbū. Habes ergo ex hac auctoritate q̄ messias
de tribu Juda promissus iam uenit a tēpore quo ablata fuit
potestas seu sceptrū de Juda. quod fuit per me p̄positum

Saulus

Et si hoc quod dicitur in auctoritate predicta. donec ueniat
Silo intelligatur de uero messia. ut uidētur uelle doctores
per te allegati. adhuc ex dicta auctoritate nō habes p̄po
positū. Nā sceptrū nondū ablatū ē de Juda. adhuc enīz re
manet potestas seu dominiū iudicādi causas et determinā
di apud capita transmigratiōnū que sūt in Babilonia. que
locū regis tenēt super totū populū Israheliticūz. ut hētur
a Rab. moi. egyptio in libro de iudicijs in determinatōibz
suis de Canhedrin cap. iij. ubi sic dicit. Capita trāsmigratō
nis que sunt in Babilonia locū regis tenēt ꝛ posse domiare
in Israhel ubiqz terraz. ꝛ iudicare super eos. siue uelit siue
nolint. sicut scriptū ē. Nō auferretur sceptrū de Juda. per
hoc enī sceptrū intelligūtur capita transmigratiōnum que
sunt in Babilonia. Hec ille. Et sic dicta auctoritas nō facit
pro te. Non enī ex ui predictę auctoritatis ē necessariū con
cedere q̄ iam uenit messias. cum nondum sceptruz sit abla
tum de Juda.

Paulus

Hec responsio seu euasio tua non solū ē manifeste falsa secū
dū euidētiā facti. sꝫ etiā ē notorie ficta seu mēdosa. ꝛ īsuper

contra prophetica ueritate. Prima patet ex hoc. Nam Babilonia in qua tu asseris esse capita transmigrationu habetia tales potestates et dominia super totu populu iudaicu manifestissimu e. q iam a magnis teporibus citra e destruc ta et inhabitabilis redacta. et hoc fuit de ea prophetatu ysa riu. cap. ubi sic dicit. Et erit Babilon illa gloziosa in regnu inclita in superbia Caldeoz. sicut subuertit deus Sodomaz et Homozra. no habitabitur usq in fine. et no fudabitur usq in generatione et generatoz. Constat aute q in terra inhabi tabiliter destituta nullu comozatur. et multomi? credibile est q sint ibi talia capita. Est etiā notozium inter uos. q a magnis teporibo retroactis. nuquaz in partibo Babilonicis nec aliquod iudiciu nec aliqua determiato. nec solu rumor aliquis de illis partibus ad istas ptes Europe ueniret. Vn notandu e secundu euidentiā facti. q no sunt ibi Iudei do minates super totu Israhel ut tu asseris. Secundū autez q euasio uidelicet tua sit ficta seu mendosa. patet ex hoc. Naz secudu tuu Rab. moi. predictu. et comuniter omnes doc tores tuos. extra terrā promissionis no potest nec licet nec aliquādo licuit alicui Iudeo iudicare iudicia criminalia. de quibus. s. e occisio seu mutilatio mēbri humāi. Constat au tē q qui no habet iurisdicōz in talibo. non potest iudicare neqz capitaliter iudicare blasphemū seu idolatrá homicidā adulterū. nec aliquē quēcumqz incurrentē similia crimina que grauissima sunt secundū legē moisi. Et sic exceptis istis et similibus cetera sūt leuia. Ex quo sequitur q illa capita transmigrationu que tu dicis esse in Babilonia. non possut iudicare de grauibz seu capitalibus criminibus. cū sint ex tra terrā promissiois. sed tantū de leuibz et paruis causis quaz respectu non pnt dici hēre sceptrū neqz potestaté rega lem prout tu dicis. Vnde de eis etiā si pro nūc essent. no po test dici q tenēt locū seu sceptrū regis. sed tales essent sicut iudices inferiores habētes modicā potestaté. Vides ergo q Rab. moi. et alij Rabini tui qui asserūt. q in Babilonia sint capita transmigrationu. habentia potestaté regā super to tū populu Iudaicu manifeste mentiūtur. cū illud asserūt quod e cōtra mentē suā. Omēs enī cōcorditer tenēt q extra terrā promissiois nulli iudeoz pertinet talis potestas. Ter tia euasio tua est contra prophetica ueritate. Legitur enī

Osee. iii. sic. Dies multos sedebūt fili Jsrabel sine rege. et sine p̄ncipe. ⁊ sine sacrificio. ⁊ sine altari. Que quidē auctoritas tam secundū tuos expositores quā nostros intelligitur de statu Judeoz in captiuitate hodierna. Et sic patz q̄ asserere iudeos habere in Babilonia uel alibi tēpore huius captiuitatis p̄ncipē uel regē seu aliquid hmōi nō solū est cōtra ipsam euentiā rei ut dictū est. sed etiā cōtra prophe ticā ueritatem.

Saulus.

Si hec dicta patriarche. que pro te allegas prop̄rie cōsona/ rēt proposito tuo. oporteret q̄ messias tuus ueniret ante tēpus Machabeoz. p̄ quos fuit sceptrū de Juda ablatū. Machabei enī maifestum ē q̄ nō erāt de tribu Juda. sed de tribu Leui. Erant enī sacerdotes. ⁊ illi totū populū gubernabāt in tēplo secundo per centum annos ⁊ ultra ante aduentum ch̄risti tui. ut patet in historijs Iosephi et alijs. Cum ergo messias tuus natus ē tēpore Herodis regis qui Machabeis successit in regno Judeoz. constat q̄ nō uenit in tēpore p̄nūctiato per patriarchā. Nam longe ante tēpus Herodis in quo tēpore ch̄ristus natus ē. iā erat ablatū sceptrū de Juda ut dictū est. ⁊ transierat in Machabeos. qui erāt alterius tribus.

Paulus.

Quāuis secundū aliquos expositores nostros Machabei licet sacerdotes fuerūt. ⁊ per cōsequens de tribu Leui. erant tamē de tribu Juda secundū lineā maternā. ⁊ ideo per gubernationē eozū nō erat ablatū sceptrū de Juda. tamē quia nō potest hoc clare probari. ideo ad obiectionē tuā secundū alios planius respondetur. Ad quod sciendū q̄ ut habetur Numeri. xi. tēpore Moisi de mandato dei fuerūt cōgregati. lxx. seniores Jsrabel. ut essent coadiutores in regimine populi cū ipso Moise. Et ex tūc secundū oēs doctores tuos sepe fuit in iudaismo collegiū seu consistoriū seniorū. qui dicebātur Canhedrin. ad quos omnes difficultates seu dubia fidei ⁊ legis etiā perueniebāt. Similiter etiā omnia magna ⁊ sūma iudicia seu cōtrouersie. de quibus cōmuniter intelligitur illud Deutro. xviij. cap. Si difficile ⁊ ambiguum apud te iudiciū perspexeris inter sanguinē ⁊ sanguinē. causam ⁊ causas. ⁊c. ⁊ infra Surge ⁊ ascende ad locum quem

elegerit dominus deus tuus. 7c. 7 facies quecuq; dixerint qui psumt loco que elegerit dñs. 7 sequeris sinistrā eoz. nec declinabis ad dexterā nec sinistrā. Qui quidē Canbedrin a tēpore David. 7 citra residebāt p̄cipaliter sub regib; 7 ducibus Jude in Iherusalem. Et postea in Babilōica captiuitate dum ibi essent reges uel duces de Juda. Consequēter autem in reditu predictę captiuitatis residebāt apud Iherusalem sub ducibus de tribu Juda dū essēt. 7 durabat potestas eorū. etiā non existente rege seu duce de Juda. prout potestas alicuius uacāte sede durat. 7 sic auctoritas 7 potestas Canbedrin durauit etiā tēpore machabeoz usq; ad .xl. annos ante destructionē tēpli secundi. in quo tēpore cessauit ex toto eoz potestas seu iurisdīctio. eo q̄ tunc tēporis Herodes interfecit oēs Rabinos seu mgrōs illi⁹ collegij. prout hētur in libro Canbedrin Iherosolomitano in cap. de iudicijs pecuniarum. Idē habetur in libro Abodazara cap. p̄mo. Vñ protūc proprie fuit ablatū non solū sceptrū de Juda. s; etiā scriba de filijs eius. quod quidē tēpus currit cū tēpore passiōis christi nostri. qui secundū omnes per .xliij. annos ante destructōz tēpli fuit passus. sicut 7 regnū Herodis qui alienigena erat. In cui⁹ tpe titulus regius a toto genere Judeoz fuit ablatus. quod fuit ualde prop̄iquū tēpori natiuitatis xpi. Ex quibus pz. q̄ tēpore Machabeoz non fuit ablatū sceptrū de Juda. sed tēpore Herodis ut dictū est. in quo tempore uer⁹ messias fuit natus. quod māifeste cōcordat cum prophetia patriarche predicti.

Saulus

Secundū tuā narrationē duo tēpora assignas circa expositiōnē uerboz patriarche. Vñ. s. quomō fuit ablatū sceptrū de Juda Herode regnāte qui alienigena erat. Aliud uero tēpus assignas quomō fuit ablatus dux seu scriba de filijs eius. 7 hoc uicis impletū. quādo Herodes occidit Rabinos seu mgrōs legis. qui dicebātur Canbedrin. Que quidē narratio tua non uidetur fundari in aliqua auctoritate autentica. nec etiā uidetur cōsona uerbis patriarche supradictis. Non enī assignauit duo tēpora. sed tantū unū uicis. uo nec ueniat qui mittēdus ē. s. messias secunduz te 7 translationē Caldaicam.

Paulus

Secundū historias talmudicas quas tenetis tamquā autē-
ticas haberi. duo fuerunt ablata de tribu Juda in diuersis
iudiciis. licet nō multū ab inuicē remotis. Vnū ē sceptrū
regni. quia Herodes Mscolonita. cū esset nō solū alienigena
sed etiā seruus de domo Machabeorū. 7 de facto regnasset
in Judea 7 Iherusalem. Idcirco timēs q̄ cū regnum ei non
cōpeteret de iure. eo q̄ legitur. Deutro. xvij. De medio fra-
trū tuorū ponas super te regem. nec poteris ponere super te
alienigenā. posset pro tempore consurgere aliquis de stirpe
Dauid 7 eū de regno expellere. ideo interfecit oēs quos po-
tuit habere de genere regio. in qua occisione ablatum fuit
sceptrū de Juda. presertim secūdū estiatiōez populi cōmunē
7 ipsi⁹ Herodis. qui credebatur nullū de stirpe regia ī Judea
remāsisse. sed sceptro ablato mō predicto adhuc remanebat
Canhedrin. qui dicuntur scriptores seu scribe. qui residebāt
sub Herode. sicut alias residebāt sub regibus seu ducibus Iu-
rabeliticis. sed postea fuerūt ab Herode interfecti Canbe-
drin omnes. 7 tūc proprie fuit ablatu⁹ scriba de filijs Jude
que oīa supradicta historialiter in libro qui dicitur Baba
bata. cap. primo. 7 in libro Canhedrin Iherosolimitano. et
ī libro Abodazara supra allegatis habentur. Patriarcha er-
go spiritu dei ista p̄cognoscens proprie predictit. Nō auffer-
retur sceptrū. 7c. in hoc presignās primā ablationē predic-
tā ad titulū regnū pertinētes. Consequenter dixit et scriba
de filijs eius. ī hoc presignās secundā ablatōez Canhedrin p̄-
dictā. Que quidē duo in diuersis tēporibus cōtigerunt sub
Herode seu Herodianis. Et attendēdū q̄ licet de prima ab-
latōe sumus certificati per historias Talmudicas prealle-
gatas. nō tamē de tēpore quo cōtigit per eas certificamur.
Per historias autē nostras seu euāgelistas certificamur.
non solū de occisione. sed etiā de ipsius tēpore. Tradūt enim
Herodes occidisse quoscūqz potuit inuenire in Betlehem a
bimatu 7 infra. 7 hoc cū natus esset saluator noster ī Bet-
lehem Jude. Math. ij. cap. De secūda uero occisione Canbe-
drin 7 de tēpore quo cōtigit sum⁹ certificati per historias
tuas in libris preallegatis. quod fuit per. xl. annos fere a⁹
destructōez templi secundi. Constat autē secūdū omēs histo-
riographos q̄ passio christi nostri fuit per. xlij. annos āte
destructiōē tēpli secūdi. 7 sic habes ex p̄dictis q̄ non fuit

ablatū sceptrū de Iuda per Herodes. nec dux nec scriba de filijs eius mō predicto. donec ueniat messias ut dictum est quod fuit propositū. ante enī uenit messias in mundū p suā naturitatē quā fuisse ablatū sceptrū de Iuda. ut dictū est. Similiter ante fuerūt ei. s. messie gētes aggregate per suaz passiōez. quā scriba de filijs eius auferetur. ut supra secun dū tuas historias ē ostensum.

Saulus.

Non ut deo quomōd posses asserere q per passiōē chzisti tui fuerūt gentes ei congregate. totū enī oppositū patet per euidentiā facti. quia per mortē chzisti tui non solū gentes nō fuerūt ei congregate. sed etiā discipuli proprii dimisso illo dispersi per orbē fugerūt.

Paulus.

De hac cōgregatōe gentiū ad chzistū nostrū per suā passiōē. oportet nos habere finito isto articulo singulare certamen. 7 ideo pro nūc differatur. 7 cōtinuemus quod inepimus. s. scrutiniū scripturaz circa aduentū chzisti an sit pteritū uel futurū.

3. ca.

In Capitulo Tertio ostenditur q messias iā diu est q uenit per reuelationē factā Danieli de .lxx. ebdomadibus.

Saulus.

Ad propositū nīm prout uis reuertendū est. 7 si propheta pdicti patriarche Jacob secundū translationē nostraz Caldaicā quodāmodo pro te faciat. adhuc uellē aliā auctoritatem ad hoc. q tempus aduentus messie sit pteritū. si quā habes.

Paulus

Multas habeo auctoritates hoc satis ostendētes illis. pferim qui ueritatē scire desiderāt sine affectione minus rctā sed tantū unā allegabo tibi. que ē de ultimis prophetarum de hoc loquētū. sicut propheta p allegata patriarche fuit de primis prophetis tractatū de tēpore aduentus messie.

Saulus.

Alega illā auctoritatē quā dicis. ut uideas si facit pro te.

Paulus.

Daniel qui fuit de ultimis prophetarū uet. test. de hac materia. s. de aduēta messie inter ceteros pertractauit. qui ut habetur. Dan. ix. cum orōnibus precibus et ieiunijs et sacco et cinere orās deū tēpore Babilonice captiuitatis pro illuminatōe seu reparatōe sanctuarij ciuitatis et populi Israhelitici. cū instāter orasset et peccata propria et populi cōfiteretur. angelus Sabriel ei apparuit. tēpore sacrificij uespertini. quādo ieiunātū mentes magis eleuantur et deuotius orāt Qui quidē Sabriel postquā reddidit Danielē attentū propter arduitatē uicēdoz. uicēdo ei hec uerba. Ab exordio precū tuarū egressus ē sermo domī. ego autē ueni ut indicārē tibi. quia uir desiderioz es. tu autē animaduerte sermonē et intellige uisionē. Consequēter reuelauit ei tēpus aduētus messie. uicēdo ei hec uerba secū dū translatoz tuā. Lxx. ebdomade abbreviate sūt. alias decise sūt sup populū tuū. et sup urbē sctā tuā ut sumatur preuaricatio et finē accipiat peccatū. et deleatur iniquitas et adducatur iustitia sempiterna. et impleatur uisio. et ungatur sanctus sanctorū. In quibus uerbis angelicis maifeste patet. q̄ infra terminūz lxx. ebdomadaru a deo per angelū Danieli reuelatū. iustitia sempiterna erat adducēda. s. messias promissus. de qua in. ps. Orietur in diebus eius iustitia. Et Jere. xxiiij. capi. Hoc ē nomē quod uocabunt eū dominus iustus noster. Et sic in alijs locis iustus seu iustitia per excellentiā de messia dicitur. Cum ergo tempus predictarū ebdomadaz iam diu est q̄ transiuit ut potest euidenter probari. nō solū per rōes s̄ etiā per auctoritates a te recipēdas. sequitur q̄ iustitia sempiterna. que ē ipse messias iam diu ē q̄ uenit. quod est intentū meū in hac nostra altercatione.

Saulus

Auctoritas per te allegata nō cōcludit intentū tuū nisi prius probes aliqua. que nō credo te probare posse. Et specialiter tria que tibi per ordinē tangā. Primū quod tibi incumbit probare est. q̄ per hoc quod dicitur iustitia sempiterna in hoc loco intelligatur messias promissus. Iustitia enī sempiterna proprie deus ē. qui cū sit iustus. prout in scripturis sepe noīatur. sequitur q̄ sit iustitia. Illa enī que de deo dicitur in cōcreto. oportet uerificari de eo in abstracto. propter eius sumā simplicitatem. Et cū ipse sit sempiternus.

sequitur quod eius iustitia que est sua essentia sit sempiterna. Vnde proprius sensus huius dicti angelici. scilicet et adducatur iustitia sempiterna: est ut adducatur deus. qui est iustitia sempiterna proprie ut dictum est. Deus autem dicitur venire seu adduci methaphorice secundum suos effectus. quomodo. scilicet effectus misericordie sue seu providentie vel iustitie sue venit seu ducitur ad miserendum seu providendum suis creaturis. Vnde si bene consideras in hoc loco sic debet intelligi illud dictum. scilicet et adducatur iustitia sempiterna. Non enim Daniel in suis orationibus que in illo capitulo quod tu allegas continentur. petunt messiam adduci nec aliquid huiusmodi. sed solum reparationem templi et civitatis que erat destructa. et etiam amotionem obprobrii populi sui. prout verba sua manifeste sonant. in quibus nulla mentio de messia reperitur. Vnde quia infra terminum predictarum hebdomadarum deus venit miserando populo suo. reducendo eos de captivitate Babilonica et reedificando templum et civitatem. et vindicando eos de inimicis. scilicet Caldeis. qui infra istud tempus fuerunt destructi per Medos. Idcirco horum respectu satis proprie potest intelligi adductio iustitie sempiternae correspondenter ad orationes Danielis quibus ista petebat.

Paulus.

Utiq; concedo tibi quod deus est iustus et per consequens iustitia sempiterna. eo modo quo tu dicis. quod in hoc loco per hoc quod dicitur iustitia sempiterna intelligatur ipse deus. sed per hoc non concluditur. quin verba ista de messia seu christo intelligantur. Nam prout iam dixi tibi verus messias iuxta veritatem fidei nostre deus verus est. de cuius divinitate tractatur sum tecum in articulo certo per se. sed ad presens ostendo tibi magistros tuos. qui verba predicta angeli exponunt de messia promisso. In libro enim Cederholan. i. de ordine mundi Rabbi Barachia exponens illud ysa. lxxi. ubi dicitur. proxima est salus mea ad veniendum. et iustitia mea ad revelandum. dicit expresse quod per illud quod dicitur. et iustitia mea. intelligitur messias. de quo scriptum est in Dani. ut adducatur iustitia sempiterna. Hec ille. Similiter Rabbi mo. gerundensis. exponens predicta verba angeli in loco suo super Danielem sic dicit. Iustitia sempiterna et sanctuarium sanctuariorum vel sanctus sanctorum. non nisi ipse messias est sacrificatus de filiis

Daniel. Nec ille. Et sic habes manifeste secundum doctrinam antiquorum Talmudistarum et modernorum etiam magisterorum quod per iustitiam sempiternam et sanctum sanctorum que in uerbis angeli supradicti continentur. intelligitur messias. Illud autem quod obicit dicens quod Daniel in suis orationibus in primo. cap. contentis non petiuit messiam adduci sed solum reparationem templi. et non facit contra propositum meum. tamen quia deus ex abundantia sue bonitatis. non solum merita supplicum excedit. sed etiam orationum uota. sepe enim plus dat quam ab eo petatur. Unde Gen. xviij. Abraham non petenti quod daretur sibi filius de Sara sed solum conseruationem Ysmahelis dicens. Utinam Ysmahel uiuat coram te deus. respondit. Sara uxor tua pariet tibi filium et infra. Et pro Ysmahel exaudiui te. et. Ex quo patet quod non solum quod petebat. sed amplius ei concessit. et sic in proposito. Tum quia Daniel non petiisset aliquid de messia. sed ex consideratione uerborum Jeremie orasset pro liberatione populi Israel de Babilonica captiuitate et reedificatione templi et huiusmodi. Deus tamen cui nichil latet futurum. presciens quod illa liberatio populi. et illa reedificatio templi. et huiusmodi non erant stabiles seu perpetue. nec perse intente. ideo reuelauit sibi ueram consolationem populi et perpetuam edificationem templi dei. per aduentum iustitie sempiternae et sancti sanctorum scilicet messie fiendas. Sicut si quis seruus domino suo gratus seu acceptus. peteret a suo domino aliquam gratiam modici ualoris et omnis ei responderet. bene dabo tibi illam sed est modice reputationis. quia cito corrumpetur. sed dabo tibi aliam incopabiliter maiorem. sicut. i. Reg. ix. Samuhel dicebat Saulo quem sciebat regem futurum. De asinis quas nudius tertius perdidit. ne sollicitus sis quia inueniuntur sunt. et cuius erunt optima Israel. nonne tibi. et sic in proposito. Deus. n. sciens quod appropinquabat tempus messie in quo redimendus erat populus dei et ciuitas sancta. scilicet Iherusalem spiritualis perpetuo reparanda Daielei petenti de temporalis liberatione et reedificatione ciuitatis seu templi quodammodo momentanea. respondit quod illa reedificatio qua petebat fieret. Et hoc cum dicit. Et rursum cum reedificabitur platea et muri. sed consequenter ostendit ei. quod huiusmodi reedificatio non erat durabilis. Et hoc cum dicit. Et ciuitatem et sanctuarium dissipabit populus cum uoce uenturo. et finis eius uasitas. ueritatem ut eum uere consolaretur. reuelauit sibi

liberationē populī spiritualiter que fīda erat. s. per consu-
mationē preuaricationis et peccati et deletionē iniquitatis
que per adductionē iustitie sempiternae. et unctionem sancti
sanctorū implēda erāt infra tempus. lxx. ebdomadaz a deo
decisurū. p̄out plene littere consonat.

Saulus

Quicquid sit de intellectu haz dictionū. s. iustitia sempi-
terna et sanctus sanctorū. Adhuc nō habes intētū tuū ex hac
auctoritate Danielis. et hoc ex duobus. que tibi ut dicebaz
incumbūt probare. Primo quia nō constat hee ebdomade
cuius sint quātitatis. s. an dierū annoz centenariorum seu
millenariorū. Ebdomada enī nichil dicitur nisi septenariū.
dicūtur enī ebdomade diez et annoz. et simili mō seu ratōe
possūt dici ebdomade iubileorū et centenariorū et huiusmodi
et quia hoc ē incertū ex dictis angeli. Idcirco tēpus contētū
in predictis ebdomadibus incertū remanet nobis. Secūdo
quia dato q̄ essemus certificati de quātitate ebdomadaru
adhuc ignoramus earū initū. Non enī habetur earū initū
in littera nec per consequēs earū finis. Vnde dato q̄ infra
tempus ebdomadaz predictarū messias esset uēturus. et q̄
ille ebdomade sint annoz. adhuc nescitur an illud tempus
sit preteritū uel futurū. cū harū ebdomadaru inituz. ut
dictū est nesciatur. et sic patet q̄ argumētatio tua in hoc lo-
co nō concludit tuū intentum.

Paulus.

Ad Primū quod obicis de quātitate tēporis ebdomadaru
tibi respondeo. q̄ contēte ebdomade in hac reuelatiōe facta
Danieli. manifestū ē q̄ sunt intelligende annoz. Tuz quia
in tota sacra scriptura nō inuenitur aliqua ebdomada dici
nisi uel diez. ut Leuit. xxij. ubi de festo ebdomadaru agi-
tur. uel annoz. ut ibidē. xxv. ubi de iubileo agitur. et iō fin-
gere ebdoadā iubileorū et hmōi nō cōsonat sacre scripture.
nec usui cōiter loquētū. tū quia tui expositores tā Talmu-
dici antiqui quā etiā moderni nūquā has ebdomadas intel-
lexerūt nisi annozū. ut patet in libro qui dicitur Cederho-
lam. s. de ordine mūdi. Et in expositione Rab. sa. sup hunc
passum. Similiter et Rab. moi. gerunden. et sic de alijs. qui
omnes in expositōe aliorū contētorū in hac reuelatiōe deuiāt
a ueritate nostra. et etiā inter se sunt diuersi. In hoc enī. s.

q̄ huiusmodi ebdomade intelliguntur annozū nullus eozū
discordat. tum quia cum sit manifestū q̄ ciuitas Iherusalē
per Romanos magnis tēporibus sit destructa. 7 ex tunc sa
crificiū iudaicū fuisse ablatū. quod iuxta planū sensuz lre
in ultima predictarū ebdomadarū hoc p̄noscatur fore.
uel saltē post. lxx. ebdomadas. Legitur enī ibi sic. Et post
ebdomadas. lxx. occidetur christus 7 nō erit ei. 7 ciuitatē
et sanctuariū dissipabit populus. cū duce uenturo. 7 finis
huius uastitas. sequitur q̄ a magnis tēporibus retroactis
tempus predictarū ebdomadarū sit finitū. Et quia cōstat
ex predictis. q̄ infra tēpus p̄dictaz ebdomadaz adduci de
bebat iustitia sempiterna. s. messias. sequitur q̄ a magnis
tēporibus citra. s. a tēpore quo finite sunt. lxx. ebdomade
sepe dicte secundū prophetiā Danielis christus seu messias
debuīt uenire. Et sic eius primus aduētus de quo agimus.
secundū reuelationē angelicā factā Danieli iam diu est q̄
transiit in p̄teritū. quod fuit a me intentum.

Saulus.

Licet uerū est q̄ expositores nostri. 7 specialiter magistri
antiqui Talmudistarum per. lxx. ebdomadas predictas
intelligunt ebdomadas annorum. ut tu dicis. tamen illi
non concedunt tempus aduentus messie iam p̄teritum.
exponūt enī lram huius reuelatiois per alios modos. ita q̄
per hoc nō possunt cogi. ut concedāt messiā iam uenisse. Et
ideo ex dictis eoz tu non posses concludere quod intēdis. cū
sit manifeste contra mentē eozū.

Paulus

Scio utiqz q̄ magistri tui conātur sic extorste exponere lit
terā huius reuelatiois ut subterfugiāt a ueritate ibi contē
ta. sed ex hoc nō tollitur. quin ex dictis ab eis cōcessis possi
contra te agere. In dialeticis enī quicquā alter disputatuz
hz ex cōcessiōe alteri⁹ probatū reputatur conclusum inter
eos. licz ille cōcedēs plura alia diuersa seu contraria propo
nat. Similiter in altercatioibz iuridicis semper creditur
homini contra. licet nō pro se. nisi de consensu sui aduersa
ry. Vnde 7 in proposito expositioēs mḡroz tuozū ego nō
cogoz admittere. nisi tantū in his que pro me faciūt. Qua
propter quia ipsi unanimiter cōcedūt huiusmodi ebdoma
das intelligendas esse annozū. ideo hoc propono tibi tāquā

a te necessario concedēdū. De alijs uero expositionibz suis si que sunt contra me nō cogor eas recipere. nisi forte ratō uel auctoritas sacre scripture eas suaderet. Et eodē mō debet esse inter me ⁊ te. quia si ex auctoritatibus noui testamēti uel sanctorū nostrorū adinuentū fuerit cōtra me potes illud allegare. et oportebit q̄ ego concedā. de his autē que contra te fuerit in predictis nō eris obligatus cōcedere

Saulus.

Habeo mentē tuā circa primū quod obiebaz. dic ergo ad secundū. s. de initio huiusmodi ebdomadaruū. quod in littera non ē expressum.

Paulus.

Si bene litterā consideras initū earū angelus oñdit Danieli. ubi postquā proposuit sibi. lxx. ebdoade decise sūt sup populū tuū. ⁊c. usq̄ ibi. ⁊ ungetur sanctus sanctorū. statim subdit. Scito ergo ⁊ animaduerte ab exitu sermonis ut iterū edificetur Iherusalem usq̄ ad christū duces ebdomade vii. ⁊ ebdomade. lxx. erūt. Vnde secundū planū intellectū littere in hoc quod dicit. Ab exitu sermonis. ut iterum edificetur Iherusalem. ostendatur initium harum ebdomadarum esse ab exitu sermonis reedificationis Iherusalem. Sed quomodo intelligatur illud ab exitu sermonis. diuersi diuersimode exposuerūt. Aliqui uero de exitu sermonis dei ad gabrielē angelū. de quo dixerat ab initio precii tuarū egressus ē sermo. Alij uero a uicesimo anno regni Artaxerxis. quādo idem rex precepit ut reedificaretur Iherusalē. ut habetur Nee. iij. cap. Alij uero ut mgr̄ Raimū dus Mare². ⁊ alij sequaces exponūt hoc initū fuisse a. iij. anno Sedechie regis. in quo āno ut sufficiēter probāt exiuit sermo dei ad Jeremiā dicēs. Cum ceperint impleri i Babilonia. lxx. annū. uisitabo uos ⁊ suscitabo super uos uerbū bonū ⁊ reducā uos ad locū istum. In quo uerbo sermo dei primo exiuit de reditu populi in Iherusalē. ⁊ per cōsequēs reedificandū ibi tēplū dei ⁊ habitacula populi ⁊ ministro rū. licet adhuc nō esset data licentia reedificādi. Vnde iste fuit primus exitus sermonis dei de reductiōe captiuitatis Babilonice ad quē refertur proprie uerbū angeli uicentis Daniel. Scito ergo ⁊ animaduerte ab exitu sermonis ut reedificetur Iherusalē. Consonat autē huic sentētie. q̄ Daniel

in suis orōibus 7 ieiunijs supradictis sumpsit exordiuꝝ ab illa propheta Jere. Dicitur. n. ibi in p̄cipio illiꝝ capituli Dani. ix. Ego Daniel intellexi in libris numerū annoꝝ. de quo ē sermo domini ad Jeremiā prophetā ut cōplerētur desolationes Iherusalē. lxx. anni. 7 posui faciē meā ad orādū deū. 7c. Ex quo patet q̄ Danieli cōsiderāti in uerbis Jere. predictis. ab illis uerbis sumpsit sibi initū angelus dicens. ab exitu sermonis ut reedificetur Iherusalē. Vnde ab initio procedēdo in cōputatōe. lxx. ebdomadaruꝝ. recte secundum ueriores hystorias in planiore sensū h̄e deuenitur ad ultraꝝ ebdomadā. in qua passio christi fuit celebrata per quā secūdū ueritatē fidei nostre cōsumata fuit preuaricatio. 7 sic accepit peccatū.

Saulus

Ostende ergo michi processū huius cōputatōnis. s. lxx. ebdomadaruꝝ. ut uideā quomō ab illo exitu sermonis. s. dei ad Jere. usq; ad tēpus passionis quod dicitur fuerūt implete. lxx. ebdomade supradicte.

Paulus.

Non est necesse ut tibi ad presens ostendā illū processū quē petis. tum quia potes euz habere plene in illo libro notabili. qui dicitur Pugio Iudeoꝝ in secunda parte cap. iij. ubi hec cōputatio est perfecte tradita. Similiter illā inuenies paucis mutatis in postilla magistri Nicolai super hoc cap Dani. ix. 7 in additiōibus quas in illo cap. addidimus. in quibus oībus predicta cōputatio uera 7 exquisita cum reprobatiōe expositoꝝ Rab. sa. magistri tui proprie 7 perfecte traditur. Ibi etiā inuenies planū sensum. 7 rationē omnī que in illo capitulo cōtinētur. tam de diuisione tripartita ebdomadaruꝝ. s. per viij. 7. lxxij. 7 unam similiter de quo intelligitur usq; ad christū ducē. 7 occidetur christus 7 sic de alijs. ibidē contētis. 7 ideo remitto te ad predicta. Tuz quia hic nō agimus de hoc ut inueniamus tempus aduētꝝ christi distincte 7 punctualiter. sed solū scrutamur scripturas ad inueniendū secundū reuelatōꝝ predictaruꝝ ebdomadaruꝝ Danieli factā. an iste aduētus sit adhuc in futuro spectandus. an iā trāsiuit in preteritū. Et quia secundū expositores non solū nostros sed etiā tuos. totū tempus harū ebdomadaruꝝ. infra quod iustitia sempiterna. s. christus erat

adducendus iam diu est quod transijt in preteritum. ut patet ex predictis. ideo hoc sufficit ad probandum intentum meum ad presens sine eo quod intremus ad calculandum processum computationis ab initio ebdomadarum usque ad finem. presertim. cum ille processus ex uarietate historiarum et aliorum occurrentium sit ualde longus et transcenderet compendiositatem huius tractatus.

Saulus.

Allega michi doctores nostros secundum quos totum tempus predictarum ebdomadarum iam transijt in preteritum.

Paulus

In illo libro Talmud. qui uicatur Abodazara cap. primo habetur determinate quod. lxx. ebdomade Danielis incipiunt a destructione primi templi. et determinatur in destructione templi secundi. inter quas quidem duas destructiones fluxerunt cccc. xx. anni. que faciunt. lxx. ebdomadas annorum. quorum quidem annorum primi. lxx. anni fluxerunt durante destructione templi que facta fuit per Nabuch. cccc. ij. anni. et xx. fluxerunt a principio reedificationis templi secundi usque ad destructionem eius per Romanos. Idem etiam habetur in libro qui intitulatur de ordine mundi. hebraice Cederholā. quas quidem auctoritates Rab. sa. sequitur in hoc passu tamquam inuolabiliter tenendas apud Hebreos. apud quos illa que in Talmud determinata habentur seu diffinita sine contradictione circa sacre doctrine expositionem. non licet eis qualitercumque ab eisde recedere. sed tenenda sunt tamquam in textu sacre scripture contenta. prout in multis locis ab eis traditur et a Rab. moi. in principio sui Deutro. tamquam pro fundamento totius sui operis presupponitur. auctoritas enim Talmudica in hominibus determinatibus apud Iudeos est in eodem gradu. sicut auctoritas uniuersalis ecclesie apud nos. Constat autem quod a destructione templi secundi per Titum. in quo tempore fuit finis. lxx. ebdomadarum secundum tuos doctores usque ad presentem annum. scilicet a natiuitate domini. M. cccc. xxxij. fluxerunt anni M. ccc. lxvij. et sic habes manifeste. quod ultimus terminus ebdomadarum secundum computatos doctorum tuorum iam a magnis temporibus retro actis transiit in preteritum. et per consequens tempus aduentus messie de quo agimus qui infra easdem ebdomadas propheticè seu angelicè prenunciatur fore.

Saulus.

Licet illi magistri seu doctores quos allegas sic cōputasset
ebdoādas. fuerūt tamē alij doctores nū aliter sentientes. et
ideo ex predictis solū non potes contra me formare effica/
cem rationē. nisi prius discurratur per alios expositores.

Paulus.

Licet bene credo tibi q̄ multi hebreoz attendētes q̄ ex p̄e
dicta cōputatōe ebdomadaz per suos magistros vetermā
ta concludebatur christū iam uenisse. inuenerūt circa hoc
quasdā uarias seu confusas expositiones. uel saltem p̄uas
obliquas 7 extortas. ut ueritatez luce clariozē subterfuge/
rent. prout de eis uaticinatur. Ezech. xij. Sicut uulpes in
deserto sunt prophete tui. i. doctores tui Israhel. Vulpes. n.
querētes subterfugere uenatorē uel canē. multas 7 uarias
uias 7 cauernosas atqz tortuosas sequuntur. 7 in hoc loco
maxie attingit tuis expositoꝝ. de quibus oībus nō ē scri
tiniū faciendū. Nā ut ait Phūs. primo Ethicorū. Omnes
quidez perscrutari opiniones inane fortasse est. sufficiens
autez maxime que superficietenus appareat. uel estimetur
habere aliquā rationē. Hec ille. Cuz autē predicta expositio
doctoz tuoz. quā supra allegauī sit a doctoribus Talmudi
starū nemine eoz contradicēte determinate tradita. 7 po
steā a tam magno expositoꝝ tuo. i. Rab. sa. repetita tāquā
conclusa in sua glo. nō oportet prout Phūs uicit. ad alias
singulares expositōes seu opiniones diuertere. De uno ta
mē te certifico. q̄ fuerūt multi doctores tui. qui de termio
aduētus messie nō per ebdomadas predictas. sed per alias
auctoritates discurrētes tractauerūt. quoz quilibet assig/
nauit certū tēp⁹ hmōi aduētus. Que quidē tēpora lz uaria
sint. 7 ex diuersis motuis per quēlibet eoz assignata. tamē
iam transiuerūt in preteritū. 7 sic iuxta testimoniū cuius
libet eozū tempus aduēt⁹ christi iam transijt in preteritū
quod ē intentū. omnia enī secundū Phūz primo ethicorū
consonant uera.

Et. et bl. ca.

In Capitulo Quarto ostenditur q̄ secundū omnes mgros
seu expositores famosos Judeoz qui de tēpore primi aduē/
tus christi determinate locuti sunt. tempus aduentus xpi
iam transijt in preteritū.

Saulus

Narra michi qui sunt illi doctores nostri qui tempora di-
uersa assignauerunt ad huiusmodi aduentum. et quomodo illa
tempora iam transierunt.

Paulus.

Inter tuos doctores fuerunt multi quasi primitiui et alij
moderni quasi ultimi. et alij mediij. et in quolibet istorum or-
dinum fuit non modica temporis latitudo. in qua fuerunt plu-
res et uarij Rabbini seu expositores famosi qui de hac ma-
teria tractauerunt.

Saulus.

Indica michi de quolibet istorum graduum seu ordinum unum
uel duos si forte habes tuam opinionem in hoc asserentes.

Paulus

De turba primorum Talmudistarum fuerunt aliqui ut nosti qui
uocantur Chanaim. quorum auctoritas inter uos est maxima post
prophetas. et de istis fuerunt tres de hac materia loquentes.
quorum unus dicitur Rab. Poce. qui in libro Cederholam. id est de ordine
mundi. exposuit terminum. lxx. hebdomadarum modo supradictum. secun-
dum quem iam transiit tempus aduentus messie. ut dictum est. fuit
etiam alius de maximis illorum qui dicitur Chanaim. qui uo-
catur Rab. Naquba. qui secutus est istam computationem hebdoma-
darum. et sic credebat quod messias erat uenturus tempore destru-
ctionis templi secundi. Ideo secutus est quendam fatuum nomine
Ventozra. qui illo tempore dixit se esse messiam. quem fatuum secu-
ta est maxima multitudo Iudeorum post. xlviij. annos a destru-
ctione Iherusalem per Romanos. et congregati sunt in quadam
ciuitate Biter. et rebellauerunt cum predicto falso messia aduer-
sus imperium Romanum. qua ratione Adrianus cesar transfre-
tauit et obsedit eos cum suo falso messia antedicto. et capta ci-
uitate omnes interfecit cum suo messia. prout omnia ista tradun-
tur prolixius in quodam libro qui dicitur Demai in uis. que
incipit Biflosa per aquin. et in glo. Tren. Iterum super illud
uerbum Tren. ij. cap. Dissipauit dominus et non est misertus
omnia speciosa Jacob. De quo quidem falso messia et suis se-
quacibus intelligitur illud Dan. xj. filij quoque preuarica-
torum populi tui extollentur et impleant uisum et corruent. fuit
alius ut ibidem habetur. qui dicitur fuisse de domo Helie prophe-
te. qui posuit ibidem expresse. scilicet in libro de ordine mundi. quod per

sex milia annozū debebat mūdus durare. Qui quidē anni
per tres partes erant diuidendi isto modo. Quia per duo
milia annoz prima mundus erat quasi sub uacuo. per hoc
designās tempus ante legis dationem. quod uocat uacuum
quia nō erat populus sub lege diuina. Duo milia uero āno
rū sequētia uocat tempus legis. asserens q̄ tot tēpus debe/
bat fluere a datione legis usqz ad messiaz. Duo uero milia
tercia seu ultia asserit esse sub messia. quia secundū eum ab
aduētū usqz ad finē mūdi debebāt fluere duo milia anni.
Constat autē q̄ iuxta cōputationē hebreoz. que in his regi/
onibus Hispanie et ubiqz terraz cōmuniter tenetur a crea/
tione mūdi usqz ad p̄sentē annū domi. M. cccc. xxxij. fluxe/
rūt quinqz milia et centuz. et nonaginta et duo anni. Vnde
secundū p̄dictū doctozē tēpus aduētus christi a. M. c. xxiij.
annis transijt in p̄teritū. Et sic habes tres p̄ncipales de
numero eoz qui dicūtur Chanaim. Post p̄dictos fuerunt
ali j non tāte auctoritatis sed quasi sub eis. Et isti dicuntur
Emorain de quibz fuit un⁹ de maioribz qui uocatur Rab.
qui determinauit in li. Canhedrin i di. Heleh. q̄ omnes ter/
mini assignati de aduētū messie iam trāsiuerāt in p̄teritū
et q̄ non pendeat redēptio nisi in ipsa p̄ntia. Hec ille. Que
quidē determinatio uerissima ē si sane intelligatur. Nam
terminus assignatus in p̄phetis iā trāsiuit. ut dictum ē
In quo termino christus iā uenit. et nō pendet redēptio nisi
in p̄ntia. quia quicūqz eoz p̄ntiaz agerēt statim haberēt mes/
siam. quod habemus per rei euidentiā. Sed licet iste Rabi
nō ita ratione intellexit uerba per seipsum prolata. tamen
ex eis habemus q̄ omnes termini assignati de aduētū mes/
sie iam trāsiuerūt. quod ē intentū. fuit et alius cōtempo/
raneus sibi. qui considerās q̄ oēs termini de aduētū messie
iam trāsiuerāt. prout iā dixerat soti⁹ suus. uoluit p̄clu/
dere uia inuestigādi huiusmoī terminos. ne per hoc aliqui
auisarētur de ueritate. et ideo dixit. Ne animabus cōputā/
tū terminos. s. aduētū messie. per hoc uolens designare q̄
esset peccatū inquirere seu inuestigare de huiusmoī termi/
no. nō reddēs aliquā rationē nec auctoritatē. cuius malitia
manifesta est. Nam nullus fuit famosus scriptoz seu glo/
fator inter eos. qui de hoc solemniter non inquireret. prout
iā patebit. Post p̄dictos qui dicūtur Omorain fuerūt ali j

qui dicuntur Saonim. de quorum numero fuit quidam in Asia nomine Rabi Cahadías. qui scripsit super Talmud et super Bibliam. et composuit unum librum quem uocauit liber de credendis in quo conatus est ex uictis prophetarum probare. quod messias nondum uenerat. et exquisiuit cum magna diligentia de termino aduentus messie. et conclusit secundum suam diligentem inquisitionem certum terminum predicti aduentus. qui iam transiit in preteritum per .cccxl. annos et ultra. ut habetur in eodem libro Post predictos Saonim surrexit Rabi. moi. Egypcius. qui tante auctoritatis fuit inter eos ut a maiori parte iudeorum dicitur prouerbialiter. quod a Moise legiflatore usque ad Moise Egypcium non surrexit sicut iste Moises. Iste uero licet in suo Deutro. in li. de iudi. titulo de Regi. ubi tractat de messia determinat quod nullus debet computare terminos aduentus messie. sequens opinionem supradicti uicis. Ne asabus computatiui terminos. cum ipsemet in quadam Epistola quam misit In deis qui erant in Africa scripsit quod habebat ex certissima traditione antiquorum. quod prophetia futura erat in Israhel. et quod messias debebat uenire et redimere Israhel anno a creatioe mundi. MMMM. cccc. lxxiiij. quod etiam conatus est fundare quadam auctoritate Balaam. xxij. Numeri. Et cum iam dictum est secundum computationem Iudeorum prius annus. s. M. cccc. xxxij. est MMMMM. cxcij. a creatioe mundi secundum eos. sequitur quod terminus ab eo assignatus transiit iam in preteritum. per. cc. xvij. annos. Quam quidem computationem fundauit in dicta auctoritate Balaam. Nume. xxij. ubi dicitur in translatione nostra. In temporibus suis dicitur Jacob et Israhel quid operatus sit deus. quod uerbum ex traditione antiquorum suorum sic expoit. quod quantum fluxerat tempus a creatione mundi. secundum Hebreorum computationem usque ad tempus in quo Balaam ista uerba dixit. tantum tempus precise fluere habebat a tempore ipsius dicti. s. Balaam. usque ad tempus in quo prophetia futura erat in Israhel per messiam. quicquid tamen sit de ista probatione. de qua non est curandum. sufficit ad presens quod per ipsum Rabi. moi. concluditur terminus aduentus messie modo supradicto. Fuit postea alius magne auctoritatis qui dicitur Rabi Moises Serundensis. qui scripsit super Talmud quoddam opus. quod uocauit Nouellas. Exposuit etiam Pentateucum. in cuius expositionis parte pro-

beniamin determinauit cum magna solemnitate quod messias erat
uenerit certissime in anno a creatioe mundi. MMMM. cxviii. Item
alius de provincia provincie nomine Rab. Leui Benguerso
uulgariter magister Leo de Bannolas nuncupatur qui scrip-
sit super aliquos libros Bible in expositioe sua super Dan.
reddens deo gratias qui sibi reuelauerat terminum aduentus
messie. assignauit huiusmodi terminum in anno supradicto. s. MM
MMM. cxviii. secundum Hebreorum apudatos concordans cum Rab
moi. Serun. supradicto. quorum. s. ambo terminus iam tran-
sijt in preteritum per. lxxviii. annos. De Rab. sa. uero iam dicta
est supra. quod secundum eum finis. lxx. ebdomadaz fuit finitus
tempore destructiois templi secundi. Ex quibus omnibus bene consi-
deratis habes quod aduentus messie. de quo agimus non solum secundum
scrutinium sacrarum scripturarum quas tibi supra allegaui. sed
etiam secundum alias auctoritates. in quibus putas uitam eter-
nam habere. s. Talmudistarum et aliorum doctorum seu magistrorum
uel expositorum tuorum in uariis temporibus et regionibus con-
stitutozum. tempus aduentus messie iam transijt in preteritum.

Saulus

Quod doctores nostri uarie scripserunt et etiam fallibiliter de
huiusmodi termino seu tempore contigit eis ex hoc. huiusmodi tem-
pus est clausum a deo et signatum. ita quod possit cognosci a quoquam
usque dum ueniat ipsum tempus. testate Daniele cap. ultio. Vbi
de hac materia loquens sic ait. Wade Daniel quia clausi sig-
natiqz sunt sermones usque ad tempus prefinitum. Unde ex illis
non habes intentum ratione predicta.

Paulus

Si bene consideras auctoritatem Danielis per te allegatam non
reperies quod tempus istud sit clausum seu signatum omnibus. sed
tantum prauis seu impijs. qui malitia sua excecati. ea que sunt
luce clarioza non possunt uidere. sed doctis. s. iustis huiusmodi tem-
pus non denuntiat esse clausum. Legitur enim Dan. ultimo.
statim post uerba tua allegata sic. Eligetur et dealbabun-
tur. et quasi ignis probabuntur multi et impie agent. nec in-
telligent omnes impij. porro docti intelligent. habes ergo quod
tempus illud prefinitum solum impijs debebat esse clausum et
signatum. non autem doctis. Cum autem tu non potes concedere omnes
magistros tuos. sub quorum doctrina uiuunt omnes Iudei fuisse
impios. sed potius iustos et doctos eos credis seu reputas.

sequitur q per eoz impietate non potes eos excusare a cog
nitione teporis aduentus messie prefiniti. cu apud te non re
putetur impij. sed iusti 7 docti.

Distinctio Quarta. De Scrutinio scripturarū
loquētū de congregatione Judeoz per christū
seu messiam. Et cōtiēt quatuor capitula. **I**n
Primo capitulo ostenditur q congregatio Is
rahelitarū dupliciter est intelligenda. s. corporalis 7 spiri
tualis.

In Secundo capitulo ostenditur q congregatio spiritualis
est dignior 7 potior quā corporalis.

In Tertio capitulo ostenditur q per terrā Israhel 7 Ihe
rusalē 7 templū dei ubi prophete dicūt congregandos fore
omnes Israhelitas. intelligendū ē de celesti beatitudine in
qua sancti spiritualiter congregantur.

In Quarto capitulo ostenditur q reedificatō tēpli Eze
chielī reuelata non ē spectāda materialiter in futuro impleri
neq; ex ipsa sumitur argumentū contra illud quod proba
tum est christū iam uenisse.

Capitulū Primū. In quo ostenditur q congregatio. 7c.

Saulus.

Quantiūq; probasses p auctoritates q tempus aduentus
messie transit in preteritū ut intendis adhuc non posses
euadere alias auctoritates. quibus multa dicūtur fore im
plenda p messiam promissum. que tamē secundū notissimā
rei euidētis constat nondū fuisse impleta. Ex quibus ne
cessario sequitur messiam nondum uenisse.

Paulus.

Propone que sunt illa nondū impleta. que secundū auctori
tates sacras p messiaz pronūtiantur impleri. 7 hoc per sin
gula ut melius discutiantur.

Saulus.

Inter cetera propono tibi unū. s. congregatiōē Judeoz seu
Israhelitarū per christū fiendam. de qua cōgregatione ut
nosti quāplurimi prophete loquūtur exp̄sse. 7 tamē hodie
ut euidenter patet sunt ita dispersi per orbes. sicut nūquā

fuerit. Ex quo patet q̄ messias promissus qui eos debebat
cōgregare nondū uenit.

Paulus.

Allega illas auctoritates quas credis pro te facere i hoc lo
co. ut eas diligenter scrutando ueritas patefiat.

Saulus.

De congregatione dispersionis Israhelis futura inter mul
tas propheticas auctoritates que hoc dicūt. occurrit michi
illa. Ezech. xxxix. ubi sic dicit. Hec dicit dñs deus nūc redu
cā captiuitatē Jacob et miserebor toti⁹ dom⁹ Israhel et zel
labo nomī sancto meo. et infra. Et cōgregabo eos de terris
inimicorū suor. sanctificabor in eis in oculis gentiū multa
rū. et sciēt quia ego dñs deus eor. et infra. Cū cōgregaue
ros eos in terrā suā. et pō reliqueri quēquā ex eis. et nō abscon
dā ultra faciē meā ab eis. Ex qua auctoritate manifeste ha
bes q̄ deus congregaturus erat populum Israhel de terris
inimicorū. et deducere eos super terrā suam. quod patz ma
nifeste usqz hodie non esse impletū p̄ messiam tuū. Ex quo
sequitur q̄ est implendū per messiam quē expectamus.

Paulus

Circa hanc congregationē ante oīa debes scire. q̄ sicut supra
tibi ostenderiz per auctoritatē Rab. moi. mgri tui. aliq̄
dictiones in sacris scripturis contente sunt equiuoce mere
uel a consilio. que qñ in scripturis ueniūt oportet diligēter
inquirere. i quo sensu sumantur. sicut dictū fuit de his dic
tioibus Israhel Jacob et Juda in p̄ia distictione. Et sic con
gregatō de qua hic propheta loquitur equiuoca ē. quādoqz
enī s̄m cōgregationē spiritualez. s. animorū in aliquo credi
bili seu opinabili uel desiderabili et hmōi. Sicut enī corpa
in eodē loco posita dicūtur cōgregata localiter. et ab inuicē
remota dicūtur dispersa. sic animi in eodē cōceptu intellec
tus seu uolūtatis existētes. unū dicūtur seu unū. et a fortu
ori p̄nt dici cōgregati. Vnde auctoritas per te allegata du
pliciter potest intelligi. quia secundū quosdā de cōgregatōe
corporali intelligitur. quod fuit impletū in reditu de cap
tuitate Babilonica. quādo oīs populus Israheliticus qui
uoluerūt ascendere ad terrā promissiois habuerūt licentiaz
seu potestātē hoc faciēdi. ut dicitur. ij. Paralip. ultimo. et

Eidre primo. Et huic snie cōsonat p^rincipiū hui⁹ prophete in qua dicit dominus prophete. Nunc conuertā cōuersionē Jacob. ꝛc. quod esset manifeste falsum. si hoc esset adhuc futurū. cum ab illo tēpoze in quo victū fuit. Nunc conuertā suqz ad illud tēpus transierūt plusquā mille sexcenti anni. Sed qz tēpoze Ezech. quādo hoc dictū fuit p^r prophetā. iā tēpus p^rdicte cōgregatōis iminebat. ideo p^roprie dicitur in hac propheta. Nunc reducā captiuitatē. ꝛc. Et cōgregabo eos de terzis inimicōz suoz. ꝛc. Et isto mō intelligitur illud Ezech. xj. Et congregabo uos de populis et adunabo uos de terris in quibus disperſi estis ꝛ dabo uobis humuz Israhel. Que quidē prophete ꝛ plures alie similes fuerūt implete in reditu captiuitatis Babilonice p^r cōgregationez Israhelitarū. que tunc fuit facta. Secundū uero alios cōgregatio in hac auctoritate itelligitur secūdo mō cōgregatōis supradicto. s. animoz. quod impletūz fuit per messiam seu christū nostrū. sub quo totus Israhel. s. fideles christi. qui ueri Israhel uicūtur. p^rout in prima uis. est cōgregat⁹ seu unitus in fide christi. secundū quā animi fideliz unūtur seu cōgregantur. Nec obstat secundum istos quod dicitur Nunc cōuertā. tum quia non tantūz uisat tempus in quo hec propheta fuit dicta a tempore aduētus christi sicut ad tempus p^resens. ut ē manifestū. tum quia respectu u^ruine eternitatis tēporalia oīa reputātur ut nunc. Ex quibus p^r qz secundū uerā p^redictaz expositionē. propheta ista iā est impleta. ꝛ sic hec auctoritas nichil facit pro te.

Saulus

Si bene consideras neutra p^rdictaz expositionū potest stare cū uero sensu l^rali huius auctoritatis. quod uolo tibi ostēdere. P^rimo de p^rima expositione. secūdo de secūda. P^ria enī expositio que dicit qz propheta p^rdicta fuit impleta tēpoze reditus de captiuitate Babilonica. est manifeste falsa p^ropter duo que in eadē propheta cōtinētur. que nūquā fuerūt tēpoze templi secūdi impleta. P^rimū est quod dicitur ibi. Et nō uereliquerim quēquā ex eis. quod ē manifestum non fuisse impletū tēpoze reditus de illa captiuitate in quo reditu nondū decē tribus. que ibi non interfuerunt sed etiā de alijs duabus multi relictī sunt. Secundū ē illud quod dicit ibi in p^redicta auctoritate. Non abscondam ultra

faciē meā ab eis. quod nullo mō potest dici fuisse impletuz
in illo tempore. cuz a destructione tēpli secūdi usq; nūc. ma
nifestū ē deum abscondere faciē suā a nobis plusquā antea
relinquēdo nos in tā diuturna ⁊ tā acerba captiuitate. ut
ē manifestum.

Paulus.

Prima obiectio tua cōtra primā expositōz nō ualz propter
duo. Primū ē. quia tempe reditus de captiuitate Babiloni
ca. omnes habuerūt licentiā a Ciro uniuersaliter redeundi
in Iherusalē libere. ut patet p ea que supra allegātur. s. ij.
Parahp. ultio. ⁊ Esdre primo. ⁊ sic uerificatur illud. ⁊ nō
reliquerim quēquaz ex eis. quia nullus fuit derelictus quī
posset redire si uellet sublato iugo captiuitatis ⁊ licētia cō
cessa generali. Secundū ē. quia Esdre in fine secūdi ⁊ prin
cipio terci. post reditū captiuitatis Babilonice hec uerba
leguntur. Et habitauerunt sacerdotes ⁊ leuite ⁊ de populo
⁊ cantores ⁊ ianitores ⁊ Nathinei in ciuitatib; suis ⁊ oīs
Israbel. ⁊ puenit mensis septimus ⁊ filij Israbel in ciuita
tibus suis. cōgregatusq; ē populus quasi uir unus in Ihe
rusalez Ex qua auctoritate patet manifeste. q; omnis Isra
hel fuit in reditu captiuitatis Babilonice in Iherusalem.
quod cōcordat manifeste cū prima expositione.

Saulus.

Impossibile uidetur uel saltim nō uerisimile q; non remā
sissent aliqui de tanta dispersione Judeoz p orbē facta. In
super manifestū ē q; de decē tribubus ultra flumia Ethio
pie transmigratis nullus fuit in Iherusalē in reditu capti
uitatis Babilonice. ⁊ sic nullo mō potest dici q; totus Isra
hel fuit in Iherusalē in reditu de captiuitate Babilonica.

Paulus

De decē tribubus non debuit hic fieri mentio. quia iā fue
rūt prescisi non soluz a regno David. quod erat a deo insti
tutū super totū Israbel. sed etiā a cultu diuino qui erat in
Iherusalem. ut habetur. iij. Reg. xviij. Et si forte de duabo
tribubus aliqui remanserūt qui nō ascenderūt in Iherusa
lez in reditu captiuitatis predicte. necesse ē dicere ad saluā
dum auctoritatē Esdre supradictā. q; fuesit tā pauci q; qua
si nulli reputantur. Nam secundum Phūz. v. ethi. Quod

modicū est quasi nichilū reputatur. Vnde 7 similiter quod dicitur in auctoritate Ezech. p te allegata. 7 nō dereliquerim quēquā ex eis. Isto mō intelligēdū ē. s. q^d de paucis uel modicis si forte remanserūt non facit mentionē propheta. sicut nec Esdras cum dixit. Omnis Israhel in predicta auctoritate per me allegata.

Saulus.

Ad huc restat illud uerbū in p^dicta auctoritate Ezech. per quod nullo mō illa auctoritas potest uerificari de tempore reditus captiuitatis Babilonice. s. cū dicitur. 7 nō abscondam ultra faciē meā ab eis. Constat autē q^d post illud tempus maxime abscondit deus faciē suam ab Israhel. p^resertim in hac captiuitate a Romanis incepta et usq^z hodie per totū orbē continuata.

Paulus.

Bene concedo tibi. q^d deus abscondit faciē suā a Iudeis in hac captiuitate existētibus plusquā ante. Vnde de eis uerificatur illud Deutro. xxxj. Et abscondā faciē meā ab eis et erit in deuotioē. de quo forte inter me 7 te in sequentibus erit aliquod colloquiū. cū de uindicta mortis christi loquimur. sed ex hoc nō sequitur q^d deus abscondit faciē suā ab Israhel. s. a ueris fidelibus. qui Israhel uicuntur secundū spiritū. ut habetur supra. Ab illis enī nūquā deus abscondit faciē suā. postquā effudit spiritū suū super eos i die penthecostes. Et ideo proprie dicitur per prophetā. Et nō abscondā faciē meā ultra ab eis. cū effudero spiritū meū super domū Israhel. dicit dominus. De qua effusioē largissima prophetatus fuit Iohelis. iij. cap.

Salus.

Quomodo potest uerificari q^d deus nūquā abscondit faciē suā ab illis quos uicis fideles uicipulos christi tui. cum constat q^d post illud temp^{us} penthecostes in quo uicis spiritus fuisse infusum in eis. omnes discipuli illi 7 omnes fere illorū sequaces fuerūt occisi p gentiles. 7 uagi atq^z profugi super terrā dispersi. maximasq^z tribulatioē 7 obprobria et iniurias passi. ut tue historie testantur. Que quidē persecutio fuit maxima. 7 durauit per totū orbē usq^z ad tempus cuiusdā impatoris. qui nescio quo spiritu ductus predictas

persecutionē mandauit cessari. falsum ē ergo dicere q̄ deus
nunquā abscondit faciē suā a fidelibz christi tui. post illud
tempus penthecostes a te assignatū. cum per. cccc. annos fe
re durauit illa persecutio prima quā passi sunt christiani.
7 postea in processu tēporis multe alie persecutiones in uar
ijs tēporibus contra eos insurrexerūt. 7 etiā quottidie in
surgūt. ut ē manifestū. 7 historie tue ac etiā rei euidentia
testantur.

Paulus

Concedo tibi q̄ discipuli christi 7 omnes eius fideles maxi
mas persecutiones tribulationes atqz obprobria fuerūt passi.
post passionē christi nostri. ac q̄ persecutiones ille durauerūt
per magnū temp⁹ 7 etiā in diuersis mūdi partibus durāt
sed ex hoc non sequitur. q̄ deus abscondit faciē suā a fidei
bz christi. Per faciē enī dei proprie intelligitur gratia sua
per quā homines saluātur. Juxta illud. ps. Ostende faciem
tuā 7 salui erimus. Quam quidē gratiā in tanta habūdā
tia deus infudit in christi fideles in die illa penthecostes.
ut per Jobel dictū est prophetatum. 7 etiā postea in diuer
sis temporibus. presertim in primitiua ecclesia. ut fideles
illuminati per illā gratiā ad nichilum reputabāt aduersa
mūdi pro fide 7 amore christi sustinere. per quā tollerā
tiam maximaz persecutionū nomē christi fuit per orbem
exaltatū 7 eius fides diuulgata. Vnde ex hoc non sequitur
deū abscondisse faciē suā a fidelibus xpi. sed potius faciem
suam misericorditer eis ostēdere. Juxta illud. Nu. vj. Ostē
dat dñs faciē suā tibi 7 misereatur tui. maxima enī dei mi
sericordia relucet in illo qui propter nulla aduersa mundi
a rectitudine seu iusticia cordis 7 uere fidei confessione nō
recedit. de quibus in. ps. Quoniam propter te mortificamur
tota die. 7c. Et id dicitur a quodā de nris. hec ē victoria q̄
uincit mundū fides nostra. prout in sequentibus domino con
cedere cum inter nos fiet sermo de uictoria christi ampli⁹
declarabitur.

.2^m. Ca^m

Capitulum Secunduz in quo ostenditur q̄ congregatio
spiritualis ē dignior seu potior quā corporalis.

Saulus.

Placet michi ad presens supsedere a discussione de victoria
xpi tui. et inde fiat singularis inter me et te de hoc discepta
tio. sed ad propositum nostrum redeundo contra secundam expo
sitionem auctoritatis Ezech. per me supra allegate. in qua ex
positione dicebas quod congregatio in illa auctoritate contra
intelligitur spiritualis. scilicet animorum. et sic asseris quod totus Is
rahel fuit et est congregatio spiritualis. non inuenitur in sa
cra scriptura. sed ubicumque dicitur congregatio intelligitur
corporum. Unde illa expositio non habet in scriptura sacra
fundamentum.

Paulus

Congregatio spiritualis legitur in scriptura. Dicitur enim
in ps. Cor eius congregavit iniquitatem sibi. Constat autem
quod congregatio iniquitatum in corde sit per multarum cogitatio
num iniquarum congregationem. que non est congregatio corporum
sed conceptum cordis. Legitur etiam Ezech. xxxvij. quod prophe
ta iussu diuino accepit duo ligna. quorum unum scripsit tribui
Iude et sociis eius. et aliud tribui Efraim et sociis eius. que
quidem ligna de dei mandato unum ad alterum adiunxit. per quam
adiunctionem ut ibidem legitur prefigurabatur a deo unio Is
rahel ad inimicem. sic quod ultra non divideretur in duas gentes
seu duo regna. Ex quo patet quod per coniunctionem corporalem
figuratur coniunctio spiritualis in scriptura. et per consequens
quod coniunctio spiritualis est potior seu dignior quam corporalis
sicut figuratum potius seu dignius est quam figura. Unde expo
sitio illa que dicit congregationem de qua loquitur Ezechiel
in auctoritate allegata per te intelligendam esse de congrega
tione spirituali rationalis est et multis locis scripture sacre
consona.

Saulus.

Multa presupponis que non probas. quorum unum est quod figura
tum potius seu dignius est quam figura. Secundum est quod expo
sitionem congregationem hominum que simpliciter in scriptura traditur
per congregationem spirituales est rationale. Tertium est quod talis
expositio est sacre scripture consona. et quod nullum illorum trium in
ratione nec auctoritate fundas. ideo eadem facilitate possunt ne
gari sicut concedi.

Paulus.

Quod figuratū dignius sit quā figura satis ē notū in arti-
ficialibus que per humanā artē inueniūtur. nam hmōi fi-
gura ē propter figuratū. ad hoc enī fit figura ut figuratū
repsentet. ut imago cesaris cesarē ⁊ hmōi. Constat autem
secundū Phūz. q̄ unūquodq; propter aliud ⁊ illud magis
Similiter in figuratiuis locutiōibus quibus sepe prophete
utūtur figura ē propter figuratū. Prophete enī sicut ⁊ poe-
te pulchritudinē humanā per rosam figurāt ⁊ fortitudinē
per leonē ⁊ hmōi. Constat autē q̄ pulchritudo humana p-
fectior ē quā pulchritudo rose. cū sit pfectioris subiecti se-
cundū naturā. Similiter ⁊ fortitudo humana que ē hūus
uirtutis anīe rōnalis perfectior ē quā leonina. ⁊ sic de simi-
libus. ⁊ sic probatur primū. Ex quo sequitur secundū. Nā
manifestū ē q̄ cōgregatō hominū spiritualis in aliquo bo-
no spirituali. utputa in fide uera seu in caritate perfectior
est quā congregatō eorū in aliquo bono corporali. ⁊ ideo ex-
ponere aliquod bonū minus pfectū in scriptura contentū
per aliquod bonū magis pfectū. ratōnabile est. presertim in
promissioibus ad xpm pertinentibus. Que quidē promissi-
ones de maximis bonis intelligende sunt. Tertū etiā patet
nam sacra scriptura sepe consuevit tradere sub corporaliū
figura noticiā spiritualiū. ut uinā per humana ⁊ hmōi.
Vnde tria p̄supposita mea supradicta satis probantur.

f3. cam.

Circa tertū capitulum. In quo ostenditur q̄ per terras Is-
rahel ⁊ Iherusalem ⁊ templū dei. ubi prophete dicunt con-
gregandos fore omnes Israhelitas. intelligendū est de cele-
sti b̄titudine. in qua sancti spiritualiter cōgregantur.

Saulus.

Presupponis q̄ promissiones ad xpm pertinētes de maximis
bonis intelligende sunt. quod tamē nō probas. sed qz circa
cogitionez Israheliticā de qua nūc agim⁹. adhuc ē ulterius
altercandū. Idcirco pronunc supersedeo de predicto p̄suppo-
sito. ut de eo fiat singularis sermo. ⁊ ad propositū redeūdo
uolo tibi ostendere. q̄ tā Ezechiel in auctoritate p me alle-
gata. quā alij de cōgregatōe Israhelitica loquētes. intēdūt
dicere cōgregationem corporalē. exprimūt enī locū ubi ta-
lis congregatio Israhelitarū ē faciēda. Vnde Moyses loquēs
de hodierna captiuitate nōstra. in qua sumus per orbem

dispersi. similiter et de nra reuersione seu conuersione ad deū Deutro. xxx. sic dicit. Reducetq; dominus deus tuus captiuitatē tuā et miserabitur tui. et rursū congregabit te. et infra. Si ad cardines celi fueris dissipatus inde te cōgregabit dominus deus tuus. et ide assumet te atq; introducet ī terrā quā possiderunt patres tui et obtinebis eā. 7c. Ex quo paret manifeste q̄ illa cōgregatio deberet fieri a diuersis ptibus terre ad terrāz p̄missionis. quod necesse ē intelligi de congregatōe locali. Item Jere. iij. ubi de redēptione seu cōgregatōe nostra a captiuitate hōdierna ad lram agitur dicit. In illo tēpoze uocabūt Iherusalē solū domini. et congregabūtur ad eam omnes gentes in nomine domi in Iherusalem. ubi manifeste habetur. q̄ congregatio illa p̄ messiam spectata. non solū ad terrā p̄missionis. sed ad ciuitatē Iherusalem est intelligenda. et sic patet q̄ loquitur de locali cōgregatōe. Itēz Ezech. xl. cap. et in alijs tribus seu quatuor sequētibus agitur de mensuratōe templi reedificandi per extensum. que quidē reedificatio hactenus non fuit impleta. nec tempe Esdre nec Nachabeoz seu Herodianorū ut patet intūcti illa capitula et historias de templo secūdo loquētes. Vnde necesse ē ad ueritatē prophetie saluandā. q̄ reedificatio illa impleatur tempore nostre congregationis spectate per messiam. Vnde ex p̄dictis auctoritatibus manifeste habes q̄ congregatio Iherusalitica debet fieri in terrā sancta. ut in prima auctoritate. et etiā in ciuitate sancta. s. Iherusalē. ut in auctoritate secunda. Similiter q̄ templū Iherosolimitanū est reedificandū mō et forma per ezechielem prophetata. Ex quibus manifeste habetur q̄ cōgregatio de qua prophete loquūtur ē corporalis.

Paulus.

Ut proposui tibi ī prima uis. et per tuū Rab. moī. probant qui scripturas sacras recte intelligere uult. oportet q̄ significatōes dictionū equiuocarū discernat. Constat autem recte scripturas sacras scrutanti. q̄ hec dicitio terra in sacra scriptura equiuoce dicitur. naz q̄nq; accipitur pro ista terra corporea et sensibili. in qua homines cōmuniter habitāt quādoq; uero pro spiritali in qua solū sancti habitāt. Vñ in psalmo. Credo uidere bona domini in terra uiuentium. Vñ auctoritas illa quā allegas. Deutro. xxx. Si ad cardines

celi. 7c. si intelligatur de hodierna captiuitate uestra. pro
ut tu exponis. tunc cōgregatio de qua loquitur intelligenda
est spiritualiter. similiter 7 terra cōtēta ī illa auctoritate
intelligenda est non terra sensibilis in qua p̄fes habitauerūt
corp̄aliter pro certo tēpore 7 postea mortui sūt. Sed terra
uiuētū ad quā quicūq; reuersus fuerit ad deū p̄ uerā peni
tentiā que fidem dei 7 caritatē presupponit introducitur 7
eternaliter māet Vnde ex illa auctoritate nō habes aliquid
contra me.

Saulus.

Et si terra aliqñ in scripturis accipiatur pro eterna māsiōe
hoc est cū additione huius dictionis uiuētū 7 huiusmodi
sed terra simpliciter sumpta non credo q̄ accipiatur ī scrip
turis nisi pro hac terra sensibili.

Paulus.

Imo terra simpliciter sūpta sine aliqua additiōe quādoq;
accipitur in scripturis pro terra spiritali in qua sancti ha
bitāt. Dicitur enī in psal. Iusti aut hereditabūt terrā 7 ha
bitabūt in seculū seculi super eā. Cōstat autē q̄ nulla ē terra
sensibilis in qua iusti in seculū seculi habitēt. cū omēs iusti
in hac uita exītes sint mortales Et sic patz q̄ terra de qua
loquitur psal. nō est ista terra sensibilis in qua habitamus
mortales homines tēporaliter. sed ista terra celestis in qua
iusti habitāt ī seculū seculi. s. eternaliter. 7 illa est propria
terra uiuētū. 7 sic patet q̄ uocat psalmista terrā simpliciter
sine additiōe illā terrā celestē quā sancti habitāt. quā quidē
significatiōez etiam doctores tui sentiunt

Saulus.

Indica mihi q̄ doctores nri intelligunt terram simpliciter
sumptā in scripturis quādoq; significare terrā uiuentium

Paulus

Super ysa. lx. cap. Populus tuus omēs iusti 7 ī perpetuū
habitabūt terrā. Doctores antiqui tui ī li. Canhedrin cap.
Delech dicūt sic. Omēs israhelita habz sortē ī seculo futuro
Scriptū est enī populus tuus omnes iusti. 7c. hec ille. quaz
auctoritatē tenēt omēs posteriores 7 moderni sine cōtradic
tiōe. Ex qua patet q̄ terra simpliciter ī uerbis ysaie dicta
s. cū dicit hereditabūt terrā. accipitur pro terra illa celesti

7 eodē mō intelligēda est i auctoritate Deu. per te allegata
Vnde ex illa non habes aliquid contra me.

Saulus.

Video excusationē tuā circa significatōnez huius uictionis
terra. sed adhuc hec tua enasio non sufficit ad auctoritatē
Jere. supra p me allegatā. secundū quā patet. q̄ non solū in
terra promissiois congregādi sunt redimēdi p̄ christū seu
messiā. s; etiā ad ciuitatē scāz Iherusalē cōgregādi. dicit. n.
In tēpore illo uocabūt Iherusalem soliū domini. 7 congrega-
būt ad eū oēs gentes. Jere. iij. Vnde h; terra q̄nq; acci-
piatur pro terra celesti. ut uidētur dicere auctoritates p̄ te
allegate. Ita dictō tamē Iherusalē semp accipitur pro illa
ciuitate sancta Iherusalē. in qua templū Salomōis fuit fū-
datū. ubi secūdū legē antiquā cultus diuin⁹ celebrabatur.
Vnde ad illā p̄cipue ptinet cōgregatio tēporalis seu localis
de qua agimus.

Paulus.

De hac uictione Iherusalem idem ē dicendū sicut de hac uic-
tione terra. s. q̄ equiuoce saltim a consilio accipitur i scrip-
turis. Super illud enī. ps. Iherusalē que edificatur ut ciui-
tas cuius participatio eius in idipsum. doctores tui tradūt
q̄ Iherusalē inferior dirigitur ad Iherusalē superiorē. Nec
ille. Ex quo patet manifeste. q̄ intelligūt illud quod dicitur
in ps. Iherusalē que edificatur pro Iherusalē inferiori
7 illud quod sequitur. ut ciuitas cuius participatio eius in
idipsum pro Iherusalē superiorē. que quidē expositio est sa-
tis congrua. quia illa inferior Iherusalē ad illā superiorē
dirigitur seu ordinatur. patet ergo ex dictis tuoz q̄ Iheru-
salem q̄nq; accipitur in scripturis sacris pro celesti. 7 sic de-
bes eā intelligere in auctoritate iterū per te allegata. i qua
dicitur q̄ congregabūt ad Iherusalem omnes gentes in
nomine domini. Et scias q̄ etiā secundū doctores tuos non
solū bītudo celestis uocatur Iherusalē in scripturis. s; etiā
mōs dei 7 loc⁹ scūs dei 7 factuariū 7 atria dñi 7 tēplū dñi
7 bimōi. Et ideo cū dicitur. Quis ascendet in montē domi
aut quis stabit in loco sacro eius. 7 abibi. Et cōcupiuit aīa
mea in atria domini. 7 multa similia intelligi debēt secun-
dum tuos doctores de celesti beatitudine.

determinatur in li. Canhedrin cap. Helech. ubi super illud
uerbū Ezech. ultimo. per circuitū. xvij. milia ⁊ nomē ci-
uitatis ex illa die dominus ibidē habetur sic dicit Rab. al-
ba domus que ē corā sancto ⁊ benedicto. s. deo. xvij. milia
leucarū cōtinetur. sicut scriptū ē per circuitū. xvij. milia
⁊c. supra quā auctoritatē Rab. sa. dicit sic de Iherusalē ce-
lesti intelligūtur hij textus. s. Ezech. Hec ille. Ex quib⁹ ma-
nifeste habes. q̄ illud uerbū ultimū Ezech. quod est quasi
conclusiuū totius materie hui⁹ reedificatōis. ⁊ p̄ cōsequēs
tota illa reedificatio intelligenda est de illa celesti Iherusa-
lem. Hoc idem etiā potest haberi per auctoritatē Rab. moi
Egypti supra p̄ me allegatā. in qua dicit q̄ mons dei ⁊ lo-
cus sanctus eius. ⁊ atria domini. ⁊ templū domi. ⁊ domus
dñi. ⁊ porta domini. ⁊ hincō. qñq; intelliguntur in scriptu-
ris de premio eterno. Vnde patet secundū eū. q̄ illa que in
uisione Ezech. de templo dei ⁊ domo dei ⁊ porta domini et
multa huiusmodi tradūtur. intelligi posse de premio eter-
no. quod in celesti Iherusalem potissime habetur. ⁊ sic p̄t̄
q̄ secundū tuos doctores reedificatō per Ezech. narrata. nō
est necessariū q̄ intelligatur de materiali reedificatōe. pro
ut tu presupponis. Cōtra presuppositū tuū s̄m in quo dicit^r
constare q̄ talis reedificatio. qualis in prophetia Ezech. cō-
tinetur nūquā fuit hactenus materialiter impleta. Sunt
quāplurimi doctores seu historiographi tui asserentes q̄ h̄
talis edificatio sicut per Ezech. p̄noscitur non fuit cōple-
ta tēpore Zorobobelis. Nec. seu. Esdre. fuit tamen postea
impleta in tēplo secundo in quo tempore plures reges Per-
saz ex aliqua deuotōe addiderūt multa ad edificia templi
Similiter ⁊ Machabei. qui faciē tēpli ornauerūt coronis
aureis. ⁊ multo magis ut dicit Iosephus in li. xv. antiqui-
tatū. Herodes Ascalonita rex Judee magna edificia fecit ⁊
sumptuosa ad fortificatōz ciuitatis ⁊ decorem templi. Vñ
secundū istos. licet in scripturis non tradatur p̄ticulariter
quomō fuerūt oīa illa impleta. que in uisione Ezech. conti-
nentur. possibile tamē est seu presumptibile. q̄ in processu
temporis supradictis. s. Persis Machabeis et Herodianis
fuisent impleta.

Saulus

Opinio prima Talmudistarū seu Rab. sa. nō uidetur posse

stare. propter quã pluria p̄ticularia que in illa propheta
continetur que impossibile uel ualde difficile esset applica
re ad celestia. Secũda uero opinio etiã uidetur esse incon
sona rōni. nam si tale edificiũ male fuisset factũ in tẽplo
secũdo. sicut p̄nuntiatũ fuerat p̄ Ezech. fuissz de hoc aliqua
scriptura autentica inter nos. quod tamẽ non apparet.

Saulus.

Ad illud quod obicis contra primã expositionẽ tibi respon
deo. q̄ in btitudine celesti multi ⁊ diuersi sunt gradus seu
ordines beatorũ angelorũ. s. ⁊ hominũ. de quibz nõ possum
in hac uita exstantes exquisitã notitiã habere. licet in pro
pheticis reuelatõibus innuatur. De beatitudine enĩ celesti
legitur ysa. lxxij. cap. quod oculus non uidit. ⁊c. Vnde ta
lia non cadũt sub expressa seu explicita narratõe nostra. lz
quodãmodo cadũt sub propheticis insinuatõibus. Potest
etiã exponi predicta reuelatio Ezech. spiritualiter de eccle
sia sanctorũ in hac uita cõmorantiũ. ⁊ de regimine eorũ. in
quo multa ⁊ uaria spiritualiter ordinata consistunt. sicut
in edificio Ezech. reuelato. Et isto mō exponitur a multis
de nostris satis congrue. quas expositões propter earũ pro
lixitatẽ ad presens omitto. remitto tamẽ te ad illas cuz eas
uolueris audire. Et nota q̄ Ezech. inter ceteros prophetas
pluribus utitur parabolis. ut patz in principio sue prophe
tie de uisione rotarũ ⁊ animalĩũ. ⁊ in. cap. ij. ⁊ iij. de rotu
lo libri. ⁊ in cap. iij. de latere in quo edificata erat Iheru
salem. ⁊ de sartagine. ⁊ sic de multis alijs. ut pz in proces
su sue prophete. i qua quãplurimas methaphozas inducit
Vnde ipse de seipso deo dicebat Ezech. xx. A a domine de
ipsi dicũt de me. nunquid p̄ parabolas loquitur iste. quasi
dicat. Omnes sermones illius prophete sunt parabolici. Ex
qua consideratione apparet. q̄ iste uisiones edificationum
quas Ezech. tradit non inmerito sunt methaphozice intel
ligende. ⁊ sic in eis ⁊ similibus sensus lĩalis est. nõ ille qui
per litterã significatur. sz ille qui p̄ res ipsas quas littera
significat intelligitur. prout patet uere scrutanti uarios sa
cre scripture sensus. Et hoc facit manifeste pro ista exposi
tione. secundũ quaz hec reedificatio Ezech. est intelligenda
parabolice. De hoc autẽ quod obicis contra secundã exposi
tionẽ tibi respõdeo. q̄ de gestis in tẽplo secũdo post primos

eius edificatores parum seu modicum habetur. eo quod prophete in templo secundo iam deficiebant seu languebant. et ideo huiusmodi edificium non inuenitur sic complete narratum. presertim cum in magno processu temporis. et sub uariis et diuersis edificatoribus fuit constructum. ut dictum est. Et nota quod iste propheta proponebat per modum precepti. que tamen non debent intelligi sicut precepta. scilicet ut imponant necessitatem obseruandi. sed quasi consilia. que non habent uim obligandi ad penam. si non seruentur. ut supra cap. xlv. dicitur. Hec dicit dominus deus in primo mense sumes uitulum de armento immaculatum. et expiabis sanctuarium. etc. Et similiter ponit aliqua circa sacerdotes et circa principes in sacrificiis et ornamentis et ingressu templi et alijs. que si intelligerentur ut precepta. esset manifeste contra illud quod legitur Deut. xiiij. Non addetis ad uerbum quod uobis loquor neque auferetis ex eo. Unde in ueteri testamento sicut nullus potuit auferre aliquod preceptum de hijs que deus precipiebat per Moysen. ita nullus poterat addere aliquod preceptum ultra illa. et similiter potest dici de edificatioe templi et ciuitatis hic proposita. scilicet quod non significabat reedificatioe templi aliquam necessario fiendam. sed edificatioe que de consilio prophetico fieri debebat. et sic predicta edificatio potest intelligi materialiter sicut sonat. non prophetisando quod fieret. sed quod quasi de consilio ad maiorem perfectionem fieri deberet. Et secundum hoc per secundam expositionem non excluditur prima expositio. Nam propheta illud edificium consulebat fieri materialiter propter significationem spirituales illius. quam propheta principaliter intendebat. Ex quibus patet quod ex ista reuelatione Ezech. non habetur quod christus nondum uenit. cum secundum utramque expositionem hec propheta transit in preteritum.

Distinctio Quinta. De Scrutinio scripturarum loquentium de redemptione et de modo redemptionis Israel per christum seu messiam. Et continet undecim capitula. **I**n primo capitulo ostenditur quod duplex est redemptio. scilicet corporalis et spiritualis. et quod redemptio spiritualis est dignior et potior quam corporalis.

In secundo cap. ostenditur quod habundantia temporalium

bonoz ⁊ libertas a subiectione humana nõ requiruntur ad redemptionẽ spirituale per messiam promissum: similiter q̄ messias non in potestate bellica armoz erat uictur⁹ gentes. ⁊ q̄ talium bonoz habundãtia de cõmuni cursu hoies distrahit a diuina cognitõe. qui quidẽ cursus nõ erat mutãdus in tpe messie.

In cap. tertio ostenditur q̄ in sacra scriptura q̄nqz agitur de uictoria spirituali. ⁊ q̄ uictoria spiritualis ẽ dignior seu uirtuosior quã uictoria corporalis.

In cap. quarto ostenditur q̄ uerus messias de quo loquitur in scriptura. excellentior ⁊ perfectior in prophetis p̄noscitur. nõ solum ceteris homibus. sed etiã angelis dei. similiter q̄ redemptio in prophetis per messiaz promissa. ceteris redemptionibus de quibus in scriptura fit mẽtio. est perfectior. ⁊ p̄ consequẽs q̄ huic redẽptori. s. messie uictoria competit perfectior ceteris uictorijs. s. uictoria spiritualis

In quinto cap. ostenditur. q̄ illa que in prophetis p̄nuntiationibus traditur sonantia bella seu uictorias corporales non sunt applicanda primo aduentui messie sed secundo.

In cap. sexto ostenditur. q̄ modus redemptionis populi dei per messiam p̄ scrutiniũ scripturarũ primo fãdari oportet. Consequẽter uero eius cõgruitas seu cõueniẽtia p̄ rõem quãtũ fragilitas humana p̄mittit inuestiganda ẽ.

In cap. septimo ostẽditur. q̄ ille seru⁹ dei de quo loquitur Psa. in cap. liij. p̄ totũ. ⁊ in fine p̄cedẽtis capituli est uerus messias. nõ autẽz populus iudeoz. sicut Rab. sa. false fixit Et q̄ ex illo capitulo cũ fine p̄cedẽtis habẽtur. xi. conclusiones plane tradite. que proprie messie nostro applicãtur. qui nõ p̄ potentiã armoz alios uincẽdo. sed potius patiẽdo ⁊ moriẽdo suos redemit a seruitute peccati. non autẽ a seruitute corporali humana.

In octauo cap. ostenditur. q̄ licet deus potuisset hominẽ redimere a peccatis sine passione ⁊ morte christi. nõ tamẽ ex hoc dicendũ est q̄ frustra homines per christi passionẽ sic redemit.

In nono cap. ostenditur. q̄ modus liberatõis populi dei a peccato per passionẽ ⁊ mortẽ xpi fuit cõuenientior ex pte dei liberantis. quã si per solã diuinã misericordiã populus

liberasset.

In cap. decimo ostenditur q̄ modus liberatōnis populi dei a peccato p̄ passionē 7 mortē xp̄i fuit cōueniētior ex p̄te christi. per quē facta fuit redemptio seu liberatio. quam si p̄ solam diuinā misericordiā populus fuisset liberatus.

In cap. vndecimo ostenditur q̄ modus liberatōis populi dei a peccato p̄ passionē 7 mortē christi fuit cōueniētior ex parte populi liberati. quā si per solam diuinā misericordiam populus fuisset liberatus.

Capitulum Primū. In quo ostenditur q̄ duplex ē redēptio. corporalis 7 spiritualis. 7 q̄ redemptio spiritualis est dignior seu potior quā redemptio corporalis.

Saulus

Habeo mentē meaz circa congregationē Israhelīis que per messiam seu christū p̄noscatur. Si uolo ut michi dicas quid sentis de redēptione quaz prophete frequenter promittūt populo Israhelitico per messiam. ut cū dicitur ysa. lix. Veniet ad sion redēptor. 7. xlviij. Auditum facite hoc. usqz ad extremū terre dicite. redemit dominus seruum suum Jacob. 7 multa similia que in propheticiis promissionibus continētur. quod non potest dici iam impletum. cuz Judei seu populus Israheliticus nō est redemptus a seruitute sed per oppositū. nec etiā fideles christi tui. quos dicit esse ueros Israhelitas. fuerūt per xp̄m tuū redēpti a p̄secutionibus seu afflictionibus mundi. ut patz in historiis primitiuoz tuozū. neqz etiā hodie sunt redēpti ab huiusmodi aduersitatibus in diuersis ptibus orbis. Ex quo pz q̄ xp̄us tuus non fuit uerus redēptor populi. 7 p̄ consequēs neqz uerus messias.

Paulus.

Circa istam dictionē redimere seu redemptio 7 huiusmodi similiter est dicendū sicut supra de cōgregatione. Est enim duplex redemptio. s. corporalis. ut cū dicitur. Exo. vi. Redimā uos in brachio extento. Et Exo. xv. Dux fuisti in misericordia populo quē redemisti. quod intelligitur de redēptione a seruitute Egyp̄tiaca. que corporalis erat. 7 sic de multis alijs. Est etiā alia redemptio spiritualis. s. cū anima redimitur a seruitute pct̄i. de qua. ps. Ex usuris 7 iniqui

tate redimet animas eorum. Et alibi. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus suis. et sic de multis similibus. Unde redemptio per messiam in prophetis promissa. intelligenda est non de prima redemptioe. scilicet corporali. sicut redemptio Egyptiaca et Babilonica. sed spiritualis. scilicet a seruitute peccati. sicut de congregatone dictum est supra. Talis enim redemptio scilicet spiritualis ualde dignior est quam redemptio corporalis. et sic magis pertinet ad bona que per uerum redemptorem messiam promittuntur.

Saulus

Duo presupponis que tibi incumbunt probanda ad tuum habendum intentum. quorum unum est quod spiritualis redemptio est dignior quam corporalis. cuius oppositum tenetur coiter. Vulgariter enim dicitur. Non bene pro toto libertas uenditur auro. quod coiter intelligunt homines de libertate a seruitute humana. Presupponis etiam secundo. quod maiora bona magis pertinet ad promissionem messie quam minora. Videamus ergo de primo. de inde procedemus ad secundum.

Paulus.

Ad Primum tibi respondeo sic. quod redemptio spiritualis. scilicet a seruitute peccati. sit dignior seu maior quam redemptio corporalis. scilicet a seruitute humana. satis uidetur notum. Si. n. infideles seu pagani luce fidei carentes. concedunt bona anime potiora esse quam bona corporis. ut patet non solum per sanctos. qui bona exteriora non iudicant esse bona hominis. sed etiam per peripatheticos qui dicunt bona exteriora esse bona hominis licet minima. Vtrique enim tenebant bona anime digniora esse et maiora quam bona corporis cuius ratio patet. Nam cum corpus sit propter animam. sicut materia propter formam. constat quod bonum anime potius est quam bonum corporis. finis enim habet rationem optimi secundum Philosophum. Hoc autem quod allegas de libertate corporali. quod non bene pro toto libertas uenditur auro. prout uulgariter dicitur uerum est. nam aurum seu diuitie et homini sunt de bonis exterioribus hominis. que sunt minora bona quam libertas corporalis. que est de bonis corporis. que quidem bona corporis secundum finem Philosophi sunt media inter bona anime. que sunt maiora. et bona exteriora. que sunt minora. et ideo non bene uenditur libertas corporis. que est de medijs bonis. pro toto auro quod est de bonis minimis. et eadem ratione imo etiam a fortiori libertas anime non bene uenditur non solum

pro toto auro. sed etiā pro libertate corpis. cū bona anime excedāt in dignitate cetera bona hoīs. tā corpis quā exteri/ ora ratione predicta. Vnde 7. ps. cū dixit. Apud dominum misericordia 7 copiosa apud eū redēptio. ut ostenderet que esset illa redēptio copiosa. statz subdit. Et ipse redimet Israhel ex omnibus iniquitatibus eius. quasi diceret. Illa ē magna seu copiosa redemptō. in qua redimitur Israhel ab iniquitate. redēptio enī a subiectōe hominū licet sit bona. nō tamen magna est seu copiosa.

Capitulum Secundū. In quo ostenditur q̄ habundātia temporalium bonorum 7 libertas a subiectione humana nō requirūtur ad redēptionē spūalē per. 7c. ut prius.

Saulus

Quicquid sit de cōpatōe harū redemptionū ad inuicē conce do tibi. q̄ tēpore messie redimēdi sūt Israhelīte spiritualiter. s. ab iniquitatibus. Legitur enī Jere. l. In tempore illo queretur iniquitas Israhel. 7 nō erit. 7 peccatū Juda 7 nō inuenietur. quoniā propitius ero eis quos reliquero. Et si forte hec uerba intelligātur de redēptōe a captiuitate Babilonica. a multo fortiori intelligenda sunt de redemptōe a captiuitate hodierna. ad quā requiritur p̄nia redimēdorum. ut hētur Deutro. xxx. ubi sic dicit. Conuerteris ad dominū deum tuū 7 audies uocē eius. 7 infra. Et cōuertet dominus captiuitatē tuā. 7 miserebitur tui. 7c. que ad hāc de captiuitate hodierna intelligūtur. 7 sic nō ē dubitandū q̄ ad redemptōz hodiernā requiritur uera p̄nia in ipsis redimēdis. sed ex hoc nō cōcluditur q̄ redemptio corpalis. s. a seruitute humana requiratur in redēptōe messie. Nā ad hoc q̄ ipsa redēptio spūalis sit perfecta 7 integra requiritur redēptio corpalis. que expectatur per hoc q̄ aliquis rex de genere Dauid uincat potenter ceteras natiōes mūdi taliter q̄ totus Israhel deducatur a subiectōe gentiū. 7 remaneāt in mera libertate sub dominio dei 7 sui messie seu christi. ut habetur exp̄sse Ezech. xxxiij. ubi de hac redēptiōe loquēs dicit. Et sciet Israhel. s. quia ego dominus. cum contriuero cathenas ingi eorū. 7 eruero eos de manu impetrantiū sibi. 7 ibidē paulo ante dicitur. Ego autē dominus ero eis in deū. 7 seruus meus Dauid p̄iceps in medio eorū

De hac etiā uictoria generali ipsius messie legitur Nume.
xxiij. Orietur stella ex Jacob et cōsurget uirga de Israhel
et percutiet uices Moab. et uastabit oēs filios Seth. et c. Ex
quibus et alijs ibidē cōtentis manifestū ē q̄ de Israhel debz
surgere aliquis potens. qui omnes filios Seth. s. totū mun
dū qui de Seth descendit. Nam noe a quo totū humanum
genus hodie descendit. de Seth descendere uinoscitur. ut ha/
betur Gen. v. Et sic p̄ talē uictoriā erūt Israhel liberi a sub
iectione gentiū. que quidē libertas est quodāmodo necessa/
ria ad libertatē a peccato habēdā. p̄ quā uita futura acqui
ritur. pro ut ille magnus mgr̄ Rab. Moī. Egypcius in suo
uetro. in titu. de p̄nā cap. ix. sufficiēter ostendit sic dices
Propter hoc desiderauit Israhel et prophete eoz et sapiētes
eozū dies messie ut quiescāt a subiectione regnoz nequā. qui
nō dimittūt Israhel ad laborandū in lege et p̄ceptis pro/
ut debent. et ut inueniatur eis requies. et multiplicēt sciētā
per quā mereātur uitā futuri seculi. Hec ille. et idē in titu.
de regibz et bellis eoz cap. ultimo. loquēs de tēpore messie
sic ait. In illo tēpore non erit fames neqz bellū neqz zelus
siue contētio. quia bona erūt ualde affluētia. et omīa mi
neralia inueniētur sicut terra. et nō erit cura hominū. nisi
ut cognoscāt deū tātūmodo. Hec ille. Adides ergo s̄m uerā
doctrinā istius doctoris. q̄ libertas a subiectione humana
est necessaria in tempore messie ad habendā uerā libertatē
seu p̄fectā. et ideo non oportet exponere redēptionez promi
sam in prophetis pro tpe messie per redemptionē spūalē tā/
tum. sed etiā p̄ corpālē. quā tamē libertatē. s. corpalem non
fuit hactenus per messiam tuū generaliter. ut dictū est ha
bita. ut et spectanda est haberi p̄ uerū redēptorē. s. messiam
a nobis spectatum.

Paulus

Si bene cōsideras mgr̄ tuus Rab. moī. defecit in scrutinio
scripturaz de uero messia loquētū in multis. et specialiter
in duobus que ad propositū ptinēt. Primo enim defecit in
hoc q̄ asserit habundantiā bonoz tēporaliū. utpote libertas
corpalis a subiectione humana. similiter et pax temporalis
et magna copia diuitiaruz huius mūdi. fuisse necessaria ad
hoc ut homiēs cognoscāt deū. et in diuinis opibus exercu
tentur seu proficiant. Secundo defecit. asserens q̄ messias

promissus habebat uincere omnes nationes mundi potenter. et sic educere populū Iſraheliticū a ſubiectōe gentium. **P**rimus enī defectus patet. ſi enī ſcrutat⁹ fuiſſet ſcripturas manifeſte inueniſſet q̄ habundātia temporalium ē potiffima cauſa ſeu occaſio obliuiſcēdi deum. et idola colēdi. Legitur enī Deutro. viij. Ne poſtquā comederis et ſatiatus fueris. et domus pulchras edificaueris et habitaueris in eis. habueriſq; armēta et ouium greges. argenti et auri cunctarumq; rerum copiam. eleuatur cor tuū et non remiſcaris domui dei tui qui eduxit te de terra Egipti. et infra. Si oblit⁹ fueris domini dei tui ambulabis poſt deos alienos. etc. Habes ergo ex teſtimonio eximij prophetarū. ſ. moſi. q̄ copia temporalium bonorum occaſionē prebet non cognoscendi deum ſed obliuiſcēdi. Idem habes p̄ teſtimoniū illius ſapientiffimi. ſ. Salomonis. qui Proverb. xxx. a deo inſtanter petebat. Ne dicitatē et diuitias ne dederis michi. ſed tantū uictui meo tribue neceſſaria. ne forte ſaturatus illiciar ad negandum et dicam quis ē dominus. Honores etiā huius mundi impediunt cognitionē intellectiuā. teſtāte Dauid. Homo cū in honore eſſet nō intellexit. Si ergo tuus magiſter ſcrutatus fuiſſet huiusmodi et ſimiles ſcripturas. nō aſſeruiſſet q̄ copia bonorum temporalium requirebatur de directo ad cognitionē dei. Secundus uero defectus tui magiſtri ē uicentis. q̄ meſſias promiſſ⁹ debeat cū potētia armorum corporali uincere totū uniuerſū p̄ manifeſte. yſa. enī xliij. ubi de meſſia ad litterā tractatur. ſic legitur. Ecce ſeruus meus ſuſcipiā eum. electus me⁹ cōplacuit ſibi in illo anima mea. dedi ſpiritū meū ſuper eum iudiciū gentibus proferet. non clamabit nec accipiet perſonā. nec audietur ſoris uox ei⁹. calamū quaffatū nō cōteret. et lignū fumigās nō extinguet. in ueritate educet iudicium. et legem eius in ſule ſpectabūt. Ex quo patet q̄ meſſias promiſſus cū ſūma humilitate et māſuetudine docturus ē gentes. et daturus legē ſuam. nō in tumultu ſeu elatioē. que ptinet ad exercitiū corporalis uictorie. Idē habetur Zach. ix ubi dicitur de aduētū meſſie ſecūdū maiores doctores tuos tractatur ſic legitur. Exulta ſatis filia ſion. iubila filia Iheruſalez. ecce rex tuus uenit tibi iuſtus et ſaluator. ipſe pauper et aſcendēs ſuper aſinā et ſuper pullū aſine. et diſpergam

quadrigam ex Effraim ⁊ equū de Iherusalē. ⁊ dissipabitur arcus belli ⁊ loquetur pacē gentibus. ⁊ potestas eius a mari usqz ad mare. ⁊ a flumibus usqz ad fines terre. Ex quo habes qd messias promissus in paupertate ⁊ magna ueiecti one uenturus erat. ⁊ non cū quadrigis seu equis nec in bellicis armis. sed pacē loquēdo suū dominiū erat extendendū p orbem. quas auctoritates mgr̄ tuus Rab. moi. si considerasset certe non dixisset in li. ⁊ cap. per te allegatis. qd sicut Dauid uicit Moabitas. s. p uia armoz. sic messias uictur⁹ erat totū uniuersum. quod non ē ueruz. Nam uictoria xpi mere spiritualis intelligenda est. ut patebit. sicut ⁊ sua redemptio.

Saulus

Rab. moi. potest respondere ad tuas obiectiones. ⁊ p̄io ad primā sic. licet enī uerū sit qd de cōmuni cursu hominū habundātia seu affluētia tēpaliū bonoz impediāt a cognitiōe diuina ⁊ etiam a noticia ueritatis. tamē sp̄tiali seu singulari dono diuino potest homo cū huiusmodi affluētia non impediri a taliū bonoz sp̄tualiū consecutiōe. Legitur enī de Abrahā Gen. xij. qd erat multū ornatus in pecudibus argēto ⁊ auro. non tamē a noticia ueritatis recessit. de ipso enī legitur ibidē. xvij. Ambula corā me ⁊ esto p̄fectus. Ex quo patet qd affluētia bonoz tēpaliū nō necessario impedit p̄fectionē humanā. ⁊ sic uidetur intelligendū in tempe messie. s. qd hoīes ex dono dei speciali p hmoi affluentiā bonoz tēpaliū nō impediētur a diuina cognitiōe. sed potius in ea proficiēt.

Paulus.

Concedo tibi qd illi qui sunt in magna p̄fectiōe cōstituti nō distrahūtur p habūdantiā bonoz tēpaliū a diuina cognitiōe ⁊ amore. sed hoc pertinet soluz ad magnos ⁊ p̄fectos sicut Abrahā. sed ad cōmunē ⁊ uulgarē populuz auctoritates p̄dicte testantur oppositū. s. qd hmoi habundātia nō adiuuat sed distrahit. Cum autē messias debet cōmunē doctrinā exercere omnibz populis p quā deū cognoscāt. ⁊ ei ad hereāt. oportet qd nō eos alliciat seu attrahat p bona tēporalia. que de cōmuni cursu hoīes in hoc distrahunt.

Saulus.

Et si de cōmuni cursu uerū sit q̄ habundātia temporalium bonorum hoīes distrahāt a diuina cognitiōe et hōmōi. sicut auctoritates p̄ te allegatē uidentur dicere. In tempe autē messie hoc erit nouū. s. q̄ hōmōi habundātie t̄paliū non solū nō distrahāt. s; oēs adiunēt hoīes ad diuina cognoscēda et bona opera exercēda. sicut enī de cōmuni cursu nature ē. q̄ lupus agnū rapiat et pardus edum et hōmōi. et tamē de t̄pe messie legitur ysa. xi. Habitabit lupus cū agno et pardus cū edo accubabit. uitul⁹ et leo et ovis simul morabūtur. et c. Pari igitur modo istud nouū fore tempe messie debet credi. s. q̄ hoīes bonis t̄paliū repleti. nō impediātur ex hoc a diuina cognitiōe. s; potius p̄ ea adiunētur. et proficiant. deo hec de nouo operāte in hoīb; sicut inter bruta animalia supradicta societate sanctā staturus ē dicto modo.

Paulus

In hac responsione seu cauillatione tua manifeste cōtradictis doctrine magistri tui Rab. moi. supradicti. uicit enī in lib. de indicibus titulo allegato cap. xi. Non ascendat sup̄ cor quod in tempe messie esset aliquid de cōsuetudine mūdi aut sit aliquid nouū in his que facta sunt a principio. sed mundus secundū cōsuetudinē suā incedet. hoc enī quod dicitur in ysa. Habitabit lupus cū agno. et c. parabolicū est et enigmaticū. et significat q̄ Israhel habitabit confidenter cum impijs seculi. qui figurātur ut lupus et pardus i scripturis. Hec ille. Ex quo habes manifeste. q̄ secundū magistrū tuū nō ē dicendū. q̄ cōsuetudo naturalis seculi mutetur. tēpoze messie. sed auctoritates hoc sonātes sūt exponēde tamquāz parabolice. Unde patet dicere. q̄ in tempe messie hoīes qui cōmuniter p̄ affluentia temporalium bonorum alias distrahēbātur a cognitione spiritalium. tunc per nouū donū dei p̄ talia nō distrahentur. sed potius in diuinis proficiēt. est manifeste contra doctrinā expressam tui magistri.

Capitulū Tertium In quo ostenditur q̄ in sacra scriptura quib; agitur de uictoria spūali. et q̄ uictoria spūalis est dignior seu uirtuosior quā uictoria corporalis.

Saulus.

Circa secundū quod obiebas cōtra Rab. moi. dicentem q̄ messias uicturus erat uniuersū in armorū. quod uicis esse

falsum. Asseris enim quod victoria christi tui habuit esse mere spiri-
 tualis tibi respondeo. quod hec assertio tua est manifeste contra
 commune cursu loquendi scripturarum. Est enim consona omnibus
 victorijs que in gestis sacre scripture reperiuntur. Victoria
 enim quam Abraham habuit de quibusque regibus temporalis fuit. per
 quam a Melchisedech sacerdote dei excelsi benedictioz recepit
 eo quod deo protegente hostes in manu seu in potestate sua ha-
 buit. ut habetur Gen. xiiij. Egypcius etiam in mari virtute
 diuina corporaliter submersis victoria diuina laudatur can-
 tantibus Moise et filijs Israel. Dexteram tuam domine confre-
 git inimicum. etc. Exo. xv. Idem de victorijs Josue et de multis
 alijs qui temporibus iudicum in Israel contigerunt usque in tem-
 pora David. qui prelia domini multipliciter preliauit. ut
 ps. gratiarum actiones de tot victorijs agens ipsi deo psallens
 dicebat. Qui docet manus meas ad prelium et digitos meos
 ad bellum. quod intelligitur de corporali victoria. non ergo
 reperio per sacras scripturas discurrendo. hanc uictoria spiri-
 rituali. quam tuo messie attribuis cuius ratio sit. inconueni-
 ter ergo improbas Rab. moi. qui illud uerbum. Vastabit os
 filios Seth. quod intelligitur de messia de victoria corporali
 exposuit. sicut et alia omnia in sacra scriptura contenta. que
 de victoria loquuntur. de victoria corporali intelliguntur.

Paulus

Victoria spiritalis non solum reperitur in sacra scriptura bona esse.
 sed etiam affirmatur ipsa esse meliorem quam victoria corporalis
 Legitur. n. Proverb. xvij. Melior est patiens uiro forti. et qui
 dominatur animo suo expugnatore urbium. Ratio au-
 tem quare patiens uirtuose melior est uiro forti assignatur
 communiter ab expositoribus sic. Nam patientia que est uir-
 tus. proprie consistit in fortitudine anime. per quam equanimi-
 ter tollerantur aduersa. et ideo quanto anima melior est corpore
 tanto fortitudo anime est melior quam fortitudo corporalis. Ra-
 tio autem secundi. scilicet cum dicit. Qui dominatur animo suo melior est ex-
 pugnatore urbium talis est. Nam appetit sensitiuus pro ma-
 iori parte in hostibus dominatur appetitui intellectiuo uidelicet
 contra ordinem rationis. sed ille cuius ratio dominatur suo apper-
 titui sensitiuo. et per consequens dominatur dominis cetero-
 rum hominum. et sic tale dominium seu victoria maior est seu uir-
 tuosior quam victoria corporalis. Unde Diogenes philosophus

de Alexandro magno. qui plurimas urbes expugnauerat. audacter dicebat q̄ Alexander erat seruus serui sui. Nam Diogenes per rōez domi abatur suo sensituo appetitui. cui s. sensui Alexander diligenter seruebat. mouebatur enim Alexander sollicite per ambitionē et cōcupiscētiā. quibus tñ Diogenes p rōez eas subiciēs dñabatur. Habes ergo p auctoritatē sacrā et ratiōz. quod ē uare uictoriā spūalē. et q̄ talis uictoria ē melior quā uictoria corporalis.

Capitulū Quartū. In quo ostēditur. q̄ messias uerus de quo loquitur scriptura excellentior et pfectior ī prophetis p̄ nosticatur non solū ceteris homībus. sed etiā angelis dei. Similiter q̄ redēptio in prophetis per. etc.

Saulus

Audio illa que dicitur de uictoria spūali. et de eius cōpatione ad corporalē uictoriā. sed ut ista ad propositū tuū applicetur. oportet te duo probare. quoz unū est ut hmoi uictoria spūalis ptineat ad uerū messiā. Aliud uero q̄ per talē uictoriā quā dicitur spūalē. messias tuus redimet populū Israheliticū seu fideles filios.

Paulus.

Concedo tibi q̄ hec sūt p me probāda. Et iō prius probabo primū deinde secūdū. Ad probatōz ergo primi presuppono tibi duo. Vnū ē q̄ messias de quo loquimur. excellentior et pfectior p̄nosticatur in prophetis esse ceteris quibuscūqz hoībus. Aliud ē q̄ redēptio in prophetis p̄ messiā promissa ceteris redēptōibz de quibus in scriptura fit mētio est pfectior. Primū pater. Nam licet in ueteri testamēto multi sancti fuerūt et pfecti uiri. ut patriarche. inter quos principalis fuit Abraham. cui facta ē promissio future beatitudinis Gen. xxij. Similiter et fuerūt prophete. de quibz fuit Moyses principalis in legis datione et in dei cognitōe et ī miraculoz opatōe. prout de eo testatur scriptura Deut. ultio Et nō surrexit ultra propheta in Israhel sicut Moyses quē nosset dominus facie ad faciem in oībus signis atqz portētis. etc. Similiter fuerūt alij. qui eo q̄ populū Israhel saluauerūt ab hostibz dicūtur saluatores. ut legitur de Heuch iij. Judiciū. Suscitauit dñs eis. s. filijs Israhel saluatorem. uocabulo heuch. filiū gera. filium gēni. qui utraqz manu

pro dextera utebatur. 7c. Similiter 7 de Sampson legitur
Judicū. xij. Ipse saluabit Israhel de manibz Philistinozū
7 sic de multis alijs. tamē inter omnes illos nullus fuit tā
te pfectiois. q̄ de eo dicatur tā magna 7 sublimia. sicut di-
citur de messia promisso. Ex quo patet propositū q̄ messias
promissus inter ceteros patriarchas prophetas seu saluato-
res fuit excelsior.

Saulus.

Alega illa magna 7 sublimia que de messia dicuntur i pro-
phetis. sic q̄ de nullo alio similia dicuntur.

Paulus

Isaiē. liij. cū de redēptōe seu saluatōe ultia. que p messiam
erat fienda loqueretur dicēs. quā pulchri super montes pe-
des ānuntiātis 7 predicātis pacē. ānuntiātis bonū pdican-
tis salutē dicētis. Sion regnabit deus tuus. 7c. Et ifra. Pa-
rauit dñs brachiū sanctū suū i oculis omnīū gētū. 7 uide-
būt oēs fines terre salutare dei nostri. 7c. Et infra. Prece-
det enī uos dominus 7 cōgregabit uos deus Israhel. que 7
multa que in illo cōtextu cōtinētur de redēptōe. que p nez
messiā erat fienda p̄ omnes expositores tā n̄ros quā tuos
intelligūtur. Et ut ibidē declarat propheta maximā digni-
tatē hmōi redēptoris. in eodē cōtextu nullo alio interpoīto
subdit. Ecce intelligz seru⁹ meus. exaltabitur 7 eleuabitur
7 sublimis erit ualde. quis autē sit iste seruus de quo loqui-
tur propheta. translatio Caldaica ostendit dicēs in hoc lo-
co. Ecce intelliget seruus meus messias. Quid autē signifi-
cent uerba prophete in hac trina replicatōe excellentissima
cum dicit. Exaltabitur 7 eleuabitur 7 sublimis erit ualde
Talmudici expositores in hoc loco declarāt dicentes super
his uerbis sic. Exaltabitur plusquā Abrahā. 7 eleuabitur
plusquā Moyses. 7 sublimis erit ualde plusquā angeli mi-
nistery. s. deo mīstrātes. Ex quibus uerbis propheticis si-
mul cū Talmudicis expositōnibus satis habes. q̄ nulli pa-
trū nec prophetaz tanta dignitas cōpetit sicut messie. qui
nō solū maior quā Abrahā patet fidei. 7 quā Moyses in to-
to domo dei fidelissimus Numeri xij. sed etiam sublimior
quā angeli dei denotatur. Vnde primū p̄suppositū manife-
stū est. Secūdū uero p̄suppositū. s. q̄ redemptio que per
messiam erat futura ē excellentior ceteris. que i preteritis

temporibus fuerūt. probatur p̄ illud ysa. xlv. Iſrahel ſaluatus eſt in dño ſalute eterna. nō confundemī ⁊ nō erubescetis uſq; in ſeculū ſeculī. Ex quo patz q̄ ſalus iſta ē p̄petua nullū habēs finē. quod nō poteſt dici de aliqua ſaluatiōe. quā in p̄teritis temporib; filij Iſrahel habuerūt. omēs enī fuerūt limitate in tpe. quia ſolū certis tēpib; durauerūt. ut patz de Egyp̄tiaca ⁊ Babilonica ⁊ alijs p̄ticularibus.

Saulus.

Verba huius auctoritatis quā ultimo allegas uidentur loqui de p̄terita ſaluatiōe. Dicit enī Iſrahel ſaluatus ē in dño quod eſt de p̄terito. non enim dicit ſaluabitur. Ex quo patet q̄ tempore yſaie. illa ſaluatio de qua loquitur iam tranſiuerat in p̄teritū. ſed iſta de qua agimus futura erat tēpore iſtius prophete. ⁊ iō nō uidetur q̄ de ipſa propheta loquatur.

Paulus

Tua cauillatio nullū habz hic locū. tū quia maieſtuz ē q̄ prophete ſepiſſime loquuntur de futuris p̄ modū p̄teriti. ⁊ hoc p̄pter certitudinē prophete. Illa enī que a deo ſibi reuelatur. ita iudicāt eſſe certa ac ſi eſſent p̄terita. licz nondū inchoata. quod patet in quāplurimis locis. ⁊ in hoc cap. p̄ me allegato ubi dicitur. Conſolatus dominus populū redemit Iheruſalē. uiderūt oēs termini terre ſalutare dei n̄ri. que oīa p̄tunc erāt futura. ⁊ adhuc p̄ te ſpectatur. ⁊ tamē loquitur p̄ modū p̄teriti. tūz quia tpe huius prophete maieſtuz ē q̄ nulla fuit facta ſaluatio ſeu redēptō p̄petua ſeu eterna. etiā ſecundū te. Et ideo neceſſe ē ut intelligātur uerba prophete de futuro. quoz ueritas ſaluatur ratōne iam uicta. Predictis ergō duobus preſuppoſitis iam faciliter ex eis cōcluditur primū p̄ me probandū. ſ. q̄ uictoria ſpiritalis p̄cipaliter ptineat ad uerū meſſiam. Sicut enī naturaliter actiua propoztionātur ſuis paſſiuis. Similiter ⁊ forme ſubſtantiales ſuis materis. ut ex documētis propheticis habetur. ſic ut p̄fectiores forme debeātur p̄fectiorib; materijs ⁊ huiusmodi. Sic in propoſito. p̄fectiori redēptō ſimiliter p̄fectiori redemptioni p̄fectior uictoria debetur. Cum autē ex p̄dictis patet. q̄ p̄fectior redēptor inter ceteros. de quibus loquuntur prophete uerus meſſias eſt Similiter ⁊ inter redēptiones alias. redēptio p̄petua ē

perfectior. sequitur q̄ per uictoriam spiritualem que perfectior est corporali. ut dictum est. redemptor perfectus redemptionem perfectam suis redemptis acquirit. quod fuit probandū primo.

Capitulū Quintū. In quo ostenditur q̄ illa que in prophetis prenūtiatōibus traduntur sonātia bella seu uictorias corporales. non sunt applicanda primo aduentui messie. sed secundo.

Saulus

De hoc quod modo probas nō est magna cōtrouersia inter me et te. Sicut enī faciliter tibi cōcederē. q̄ messias promissus perfectior ē inter ceteros homines qui dicuntur saluatores seu redemptores. similiter et q̄ redēptio p̄ ipsū spectata perfectior atq; ualidior seu diuturnior sit ceteris. Alii enī uictorie nō extenderūt se ad omēs filios Seth. s. ad uniuersū totū. sed tantū ad aliquas gētes et certa climata. et hoc cuz modica duratōe. Victoria autē messie totū uniuersū ad se subiugabit. Vnde in istis faciliter cōcordaremus. s; maior pars totius cōtrouersie in hac pte. consistit in hoc. quod tu asseris uerū messia uicturū esse patiēdo. nō autē totaliter uincēdo seu supprimēdo. quod ē manifeste cōtra auctoritates sacre scripture. Legitur enī Zach. ultimo. de quodam bello Iherosolimitano. in quo omēs gentes debēt cōgregari et erit ciuitas capta et postea liberata. Egredietur dominus et p̄liabitur cōtra gentes illas. sicut p̄liat⁹ ē in die certamis. Et post multa que ibidē predicuntur que p̄tinēt ad uictoriā corporale illius belli. cōcluditur. Et erit dominus rex super omnes terram. in die illa erit dominus unus et nomē eius unū. Ex qua prophetia habes manifeste. q̄ p̄ uictoriā corporale erit deus rex super omnē terrā. similiter et nomē eius unū. quia nō noiabitur diuersis nomibus seu cultibus. sicut in p̄senti tempe. sed omēs gentes sub una fide et uno ritu deum colent. que quidē cōcordia finalis p̄ uictoriā messie supradictā. que corporalis est expectatur. Similiter quod dicitur Sophon. iij. Tunc reddā populis labiū electū. ut uocēt oēs in nomine domini. et seruiant ei humero uno. quod usq; hodie nō est impletū. impletū tamē erit in futuro. postquā deus effuderit irā suam super gentes et regna. prout ibidē

habetur. que tamē effusio ire p corpale submersionē intelli-
genda est. Itēz quod hētur Ezech. xxxviii. et xxxix. de Bog
et Magog. quod quidē preliū manifeste prenūtiatur corpo-
rale et bellicis armis exercitatur. In qua prophetia multa
et uaria ponūtur. que nullo mō possunt exponi. nisi de acti-
bus bellicis et hmōi. In cuius fine redēptio populi Israhel/
litici ponitur. cū ibidē or cōcludēdo. Nunc cōuertaz capti-
uitatē Jacob et miserebor domui Israhel. etc. Ex quibz ma-
nifeste habetur qd p bella fortissima corporea et p uictoriā
corpale redimendus est Israhel p messiā uirtute diuina. et
hoc subiugādo seu supprimēdo gentes aduersas. nō autem
patiēdo. ut tu uideris sentire.

Paulus.

Si bene attendis ea que dicta sunt supra. duo sūt aduētus
generales messie seu christi. de quibus sacra scriptura men-
tionē facit non simul. sed qñqz de uno. qñqz de alio. In qui-
bus duobz aduētibus licet idē sit xp̄us seu messias ueniens
nō tamē sub eadē forma. sed sub diuersa seu opposita. nec
ad eūdē effectū proximo producendū sed ad diuersos. pro-
ut ex sacris auctoritatibus posset probari. In primo enim
aduētū messias prenūtiatur uerturus in forma maxie mā-
sueti et humili. De quo psa. xlii. Calamū cōtritū nō conte-
ret. et lignū fumigās nō extinguet. et Zach. ix. Ecce rex tuus
uenit pauper et equitās super asinā. Ex quibus et cōsimili-
bus manifeste ostendūt prophete quēdā aduētū xp̄i fore
in forma maxime humilitatis. et sine aliquo tumultu bel-
lico. De tēpore autē principali et effectū proximo huius pri-
mi aduētus. habes p Daniēlē cum dicitur Dan. ix. Septua-
ginta ebdomade abbreviate sunt super populū tuū. et sup
urbē sanctā tuā et cōsumetur p̄uaricatō. et finē accipiet pec-
catū. et deleatur iniquitas et adducatur iustitia sempiterna
etc. Ex quibus habes manifeste. qd messias iuxta p̄nostica-
tiones propheticas uenturus erat in forma māsuētissima et
humili ad p̄uaricatōes et peccata atqz iniquitates tollēdas
et hoc in tēpe Daniēli reuelato. Est autē secundus aduētus
messie. de quo prophete aliter loquūtur. tam circa formaz
in qua uenturus est. quā circa effectū principale suū ad-
uentus. De quo secūdo aduētū Dan. vii. Aspiciēbā et quasi
filius homis ueniebat. et usqz ad antiquū pierum peruenit

7 in conspectu eius obtulerunt eum. 7 dedit ei potestatem 7 honorem 7 regnum. 7 omnes populi tribus 7 lingue seruiet ipsi 7 potestas eius potestas eterna. que non auferretur. 7 regnum eius quod non corrumpetur. Qui quidem filius hominis de quo propheta in hoc loco intelligitur etiam secundum expositores tuos est ipse messias. Effectus autem huius aduentus declaratur a Daniele in eodem cap. cum dicit. Iudicium sedet 7 libri aperti sunt. Habes tercio manifeste auctoritate Danielis. quod christus uenturus est aliquando non in forma mansueta seu humili sed sub forma maxime maiestatis 7 potestatis. Habes etiam quod effectus huius aduentus non est ad delendas iniquitates parcendo peccatoribus sicut in primo aduentu seu saluando sed ad iudicandum seu puniendum iniquos seu peccatores 7 huiusmodi. per suum rectum iudicium. Et de hoc secundo aduentu scilicet ad iudicium etiam loquuntur prophete in multis locis. ut cum dicitur ysa. iij. Dominus ad iudicium ueniet cum senibus populi sui 7 principibus eius. 7c. De tempore autem huiusmodi secundi aduentus non habentur reuelationes propheticæ sicut de primo. Si ergo uis o Saule non deficere in scrutinio scripturarum de utroque aduentu christi loquentium a uero sensu per eas intento. distingue huiusmodi duo tempora 7 duos aduentus. Et illa que uideris in prophetis locutionibus pertinere ad remissionem peccatorum. 7 deletionem iniquitatum 7 huiusmodi applica primo aduentui. in quo ista per messiam teste Daniele debuerunt impleri ad que non requiritur tumultus seu strepitus armorum. non enim uincendo homines per potentiam uenturus erat christus ad remittendum peccata 7 saluandos homines. sed potius per humilitatem 7 patientiam ab eis durissima 7 acerbam patiendos. In remittendo enim peccata 7 delendo iniquitates. non requiruntur bella corporalia. que sunt extra animam. ut est manifestum. Illa autem que uideris in scripturis. que de aduentu dei seu christi loquuntur. pertinere ad prelia 7 concertationes corporeas. ut illa que allegas de Hog Ezech. xxxix. 7 de prelio Iherosolimitano Zach. ix. Similiter de effusione furoris dei super gentes. Sopho. iij. applicare debes secundo aduentui. in quo christus uenturus est. non ut passurus ab iniquis. sed potius ut iudex potentissimus ad puniendum omnes sibi rebelles cum antichristi uoce eorum. 7 sic per distinctionem huiusmodi temporum 7 aduentuum concordabis scripturas.

Capitulum Sextum. In quo ostenditur q̄ modus redēp-
tionis populi dei per messiam p̄scrutinū scripturarū p̄rio
fundari oportet. consequēter uero eius cōgruitas seu con-
ueniētia per rationem quam fragilitas humana permittit
inuestiganda est.

Saulus.

Audio distinctōez tuā. quam etiā alias michi proposuisti
de duobus aduētibus christi. sed loquēdo de primo aduēto
messie de quo nūc agimus. in quo dicis ipsuz fuisse uentuz
ad parcendū peccata ⁊ delēdas iniquitates ⁊ hmōi. In quo
actu nō requiritur potestas armoz. sed potius humilitas
⁊ patientia. ut sic ab hoibus durissima seu acerbissima xp̄s
seu messias patiēdo. uaret finē peccato ⁊ ueleret iniquitatez
⁊c. Ad quod nō uideo te allegare rationē nec auctoritatem
cum tamē sit ualde remotū a credulitate humana. cū deus
ad quē solū pertinet uelere iniquitates ⁊ tollere peccata. nō
indigeat aliqua causa media ad hoc faciendū. sed sola sua li-
beralitate ⁊ maxima misericordia hoc facere potest. De ip-
so enī legitur Exo. xxxiiij. q̄ ē misericors ⁊ clemēs. patiens
⁊ multe miseratōis ⁊ uerax. qui custodit misericordiaz in-
milia. qui auferret iniquitatē ⁊ scelera atqz peccata. Per il-
las enī uias domini ab ipso domino deo Moisi reuelatas cō-
sueuit deus peccata uelere sine hoc q̄ aliquis iustus pro
acquirēda tali remissione patiat. Unde ⁊ Numeri. xiiij.
quomō deus propter peccata populi ipsum deū maxime ir-
ritātis uolebat populū Israheliticū uelere seu pcutere in pe-
ste. Moises pro eis interpellans ad deum sibi representabat
hmōi uias misericordie sue quas alias sibi reuelauerat sic
dicens. Domine longanīmis ⁊ multe misericordie. auferēs
iniquitates ⁊ scelera. Et infra. Dīmītte obsecro peccata po-
puli huius secundū magnitudinē misericordie tue. Et sub-
dit infra. Dixitqz dominus dīmīsi secundū uerbuꝝ tuū. Ex
quo patet q̄ ad dīmīssiōez peccatoꝝ seu scelerū per deū. non
requiritur nisi sola misericordia diuina. Non ergo requi-
rebatur messiam uenisse ad patiendum dura seu aspera. ut
deus dīmīteret scelera seu peccata. sed soluz suffecisset orō
ipfius messie pro populo. sicut ⁊ Moises in historia p̄dicta
legitur fecisse.

Paulus.

Verum est indubie. quod hoc misterium de quo agimus. scilicet de modo redemptionis humane per christum. est ualde remotum a nostro naturali ingenio seu intellectu. cum sit omnino supra naturam. Et ideo auctoritate sacre scripture fundari oportet illud. quod fidei nostre ueritas in hoc tenet. Ea enim que ex sola uoluntate diuina prouenerunt supra omne debitum creature. sicut misterium redemptionis de quo agimus. nobis innotescere non potest. nisi quatenus in sacra scriptura tradatur. per quam diuina uoluntas nobis innotescit. Idcirco in primis recurrendum est in hoc ad scripturarum scrutinium loquentium de redemptione seu modo redemptionis populi dei per messiam. quod cum in scripturis inuenerimus. inuestigande sunt rationes que pro humana fragilitate repiri possint. ad congruitatem seu conuenientiam modi redemptionis pertinentes. ut sic rationes humane sint consone scripturarum testimonijs.

Saulus

Placet michi ut istum ordinem teneas in hac materia. scilicet ut primo ostendas per sacras auctoritates. si tamen potes istum modum redemptionis quem presupponis. uidelicet quod messias promissus redempturus erat populum a peccato. patiendo ab hominibus dura et acerba. non autem uincendo aduersarios. Hoc enim reputo tam remotum a ratione naturali humana. quam nullus omnino auctoritate clara et expressa debet a prudenti uiro dignam fide estimari. Si autem hoc poteris ex sacris eloquijs ostendere quod tamen non credo. tunc poterim ad rationes congruitatis seu conuenientie procedere.

Capitulum Septimum. In quo ostenditur quod ille seruus dei de quo loquitur psalmus. lxxij. cap. per totum. et in fine precedentis capituli. est uerus messias. non autem populus iudeorum sicut Rab. sa. false finxit. et quod ex. xc. ut prius.

Paulus

Quod redempturus erat populum a peccato non uincendo aduersarios. sed potius patiendo ab eis crudelia et acerba usque ad mortem inclusive satis patet. Declaratur ab illo euangelico propheta psalmus. lxxij. In quo locuturus de hac materia. que ut tu asseris et est uerum. est ualde remota a naturali ratione humana. sic dicere incipit. Quis credit auditui nostro. quod uix uel raro credibile est hominibus. presertim luce fidei carentibus.

illa que diciturus sum de messia p̄dicto. quod impletū fuit
 p̄sertim in Iudeis. qui pro maiori pte nō crediderūt mi-
 steriū passiois. de quo hic agit propheta. nec hodie ut uides
 credūt. Vnde recte propheta in exordio anūtiatōis huius
 misteriū incipit. Quis credit auditui nostro. fides enī ē ex
 auditu. Vnde uestri doctores sepe dicunt de his. que p tra-
 ditōnes antiquoz recipiūt ex ore auditus uiderunt. Que
 autē sint illa tā difficilia ad credendū declarat plene in hoc
 loco. ⁊ principaliter illa que de messia de quo agit. sunt in
 proposito nostro attendēda.

Saulus.

Ex illo cap. ysa. liij. non potes fundare intentū tuū. Nō. n.
 ibi loquitur propheta de messia. prout tu p̄supponis. s; po-
 tius loquitur ad lram de populo Iudeoz. quasi de uno ho-
 mine. sicut Exo. iij. dicitur. filius meus primogenitus Is-
 rael. Sic enī exponit Rab. sa. expositoꝝ noster. applicādo
 omnia que in hoc cap. cōtinētur. s. languozes plagas despec-
 tus ignominias ⁊ hmōi populo Iudeozū in captiuitate ho-
 dierna existentū. non autē ad messiā. ⁊ ideo frustra de hoc
 cap. sumis contra me argumentum.

Paulus

Quod capitulū supradictū. s. ysa. liij. intelligatur de capti-
 uitate Iudeoz in hodierna captiuitate existentū. nō soluz
 littera nō paritur. sed etiā ē inconsonū tuoz antiquoz expo-
 sitōibus. Tuus enī Rab. sa. ⁊ alij minus bene intelligētes
 hanc falsam finxerūt expositionē. ut misteriū passiois sal-
 uatoris nostri. quod in hoc cap. plane traditur occultare
 seu obfuscare possit. Quod autē nō cōsonet p̄dicta falsa ex-
 positio tuozū antiquoz ueris assertionibus pz ex iā dictis.
 Nam ut supra tibi dixi in translatione Caldaica Jonathe.
 que ut nosti equalis ē auctoritate textui. eo q̄ Talmudici
 antiqui cōmuniter tenēt illā translationē fuisse traditā ab
 Ageo Zacharia ⁊ Malachia prophetis. oppositū maifeste
 continetur. Nam super illud uerbū. Ecce intelliget seruus
 meus quod ē in fine p̄cedētis capituli. ⁊ cōtinuatur cum ca-
 pitulo supradicto. liij. translatio supradicta h; Ecce intel-
 liget seru^s me^s messias. Vnde manifestū ē secundū p̄dictā
 translatōez. q̄ capitulū illud de messia loquitur. nō antez
 de populo Iudeoz. Item parer p̄ Talmudicos expositoꝝ.

17.
sacre scripture habetur manifeste. q̄ in hac captiuitate sūt
propter propria peccata eozū. 7 q̄ si de peccatis suis penite
rent 7 cōuerterētur ad dominū. statim essent redempti. ut
habetur exp̄sse Deut. xxx. etiā s̄m expositionez tuozū. Hoc
etiā ē cōtra mētē doctoz tuoz. qui p̄supponētes q̄ ī hac cap
tuitate sūt propter magnū peccatū seu magna peccata. iter
se inquirūt quod sit illud peccatū. uel que sint illa peccata.
Vñ aliqui dicūt sicut Rab. sa. lz irrationabiliter. s. q̄ prop
ter peccatū tituli in deserto fabricati. de quo habetur Exo
xxij. Alij uero dicūt q̄ propter uaria peccata singuloz
Alij dicūt q̄ forte uerius si recte intellexissent ut infra deo
dante dicam. q̄ peccatū propter quod sunt in hac captiui
tate nō est eis notū seu reuelatū sed occultū. Sed quicquid
sit de istis manifestū est q̄ omnes concordāt q̄ popul⁹ Ju
deoz in hac captiuitate nō ē sine peccato seu iniquitate. nec
propter aliaz gentiū peccata. sed propter sua propria. 7 sic
hētur q̄ seru⁹ dei. de quo loquitur Psa. q̄ sine peccato ē. nō
potest itelligi de populo Judeoz. sed de aliquo suo dei. qui
oīno est īmunis a peccato. Item tertio de isto seruo dei pro
pheta in fine huius capituli dicit. q̄ pro transgressoribus
exorauit. quod non potest intelligi de populo Judaico. qui
nō solum nō orat pro gentilibus. imo cottidie orat pro de
structione Romani imperij. 7 presertim pro destructione
ecclesie xpi 7 discipulozū eius. ut patet p̄quandā orationez
que cottidie ab eis dī ī suis sinagogis. in qua inter quedaz
alia exp̄sse dī. Oēs heretici subito pereant. que uerba Rab.
sa. 7 Ra. moi. 7 ceteri sic exponūt. Isti heretici sūt discipuli
Nazarem. Quō ergo de talibus potest uerificari. pro trās
gressoribus exorauit. Ex quo habes manifeste. q̄ seru⁹ dei
de quo loquitur propheta in predicto cap. nō ē popul⁹ Jude
ozum. nec aliquis iustus quō alius iustus creat⁹ sit maior
sed aliquis dei seruus. qui angelos 7 ceteros seruos dei in
dignitate p̄cellit. Vnde de ipso predixit. Exaltabitur 7 ele
uabitur 7 sublimis erit ualde. prout supra allegatū ē iux
ta expositionē tuozū doctoz. qui hec uerba exponūt sic. Ex
altabitur super Abraham. 7 eleuabitur sup Moisen. 7 sub
limis erit ualde supra angelos deo mīstrantes. qui quidez
seruus dei per uulnera 7 afflictiones in mortē quas passu
rus erat. ceteros a peccato 7 a penis peccati erat redēptur⁹.

ut testatur manifeste propheta in hoc cap. vices. Vere lāg/
 uozes nros ipse tulit. ⁊ dolores nostros ipse portauit. Item
 vulneratus ē propter peccata nra attritus ē propter scelera
 nostra. disciplina pacis nre super eum. ⁊ liuore eius sanati
 sumus. ⁊ sic de alijs. Ex contētis ergo in hoc cap. cum fine
 precedētis capituli. inter alia ad materiā nostrā ptinentia
 manifeste habes. xij. cōclusiones. Prima q̄ redēptōr seru⁹
 dei excellentior est ceteris sanctis. tam in celo quā in terra
 existentibus. de quo dicit. Exaltabitur ⁊ eleuabitur. prout
 p̄ tuos doctores exposituz est. Secunda q̄ ipse fuit exordio
 paruulus ⁊ humilē ortū habens. de quo dicit. Ascēdit sicut
 uirgultū ⁊ sicut radix de terra sitienti. Tertia q̄ in suo pro
 gressu fuit despectus. ⁊ quasi ad nichilū reputatus. de quo
 dicit. despectū ⁊ nouissimū uiroz uidim⁹ nec reputauim⁹
 eum. Quarta q̄ fuit uulneratus propter iniquitates nras
 s. tollendas. Vñ dicit. Et liuore ei⁹ sanati sumus. Et infra
 Iustificabit ipse iustos seruos meos multos. ⁊ iniquitates
 eoz ipse portabit. Quinta q̄ omēs iusti p̄ter ipsum de lege
 cōmuni errauerūt a uia salutis. ⁊ ipse omnīū iniquitates
 portauit. s. quo ad penas. de quo dicit. Oēs nos quasi oues
 errauimus. ⁊ deus posuit in euz iniquitatē omnīū nostrū
 Sexta q̄ has penas seu dolores usq; ad mortē inclusiue uo
 luntarie seu patienter sustinuit. de quo dicit. Oblatus ē qz
 ipse uoluit. ⁊ sicut ouis ad occisionē ducetur. ⁊ quasi agn⁹
 corā tondēte. ⁊c. Septima q̄ totū hoc fuit propter scel⁹ po
 puli. ipse immunis erat a peccato. Vnde dicit propter scelus
 populi mei pcussi eum. Et infra. Qui peccatū nō fecit nec
 inuētus ē dolus in ore eius. Octaua q̄ ipse seruus dei debe
 bat habere uictoriā. ⁊ fortium spolia diuidere. eo q̄ tradi
 derit in mortem animā suam. de quo dicit. Ideo disponam
 ei plurimos ⁊ fortū diuidet spolia. pro eo q̄ tradidit mor
 ti animā suam. Nona q̄ ipse erat reputandus malefactor
 seu sceleratus. de quo dicit. Et cū sceleratis reputatus est.
 Decima q̄ iste seruus dei p̄ mortē ⁊ alia que tollerant lꝝ
 omnīū peccata sufficiēter sustinuit. nō tamē omnīū effecti
 ue sed multoz. Vnde dicit. Et ipse peccata multoz tulit.
 Vndecima q̄ tanta fuit caritas huius serui dei. q̄ etiā pro
 suis aduersarijs ⁊ ipsū affligētibz ⁊ occidentibus deū ora
 uit. de quo subdit. Pro trāsgressiozibz orauit. Duodecima

qui de excellentia illius serui dei. de quo dicitur. Exaltabitur et eleuabitur et sublimis erit ualde. dicitur quod ille seruus dei. scilicet messias. de quo in hoc cap. propheta loquitur. erit exaltatus et eleuatus et ualde sublimis plusquam Abraham et Moyses. et plusquam angeli dei qui deo ministrant. ut largus tibi supra cum de excellentia redemptoris ageretur proposui. quod ut manifeste uides nullo modo possit uerificari de populo Iudeorum. Unde expositio Rab. sa. manifeste est inconsona dictis antiquorum tuorum. et per consequens debes eam uitare falsam et ficticiam ratione predicta.

Saulus.

Licet translator Caldaicus et etiam alij Talmudici antiqui proponant hoc cap. ysa. liij. de messia intelligi. uerumtamen contra hoc habeo doctorem. scilicet Rab. sa. asserentem propositum. quod satis sufficit michi ad euacuandum rationem tuam contra me ex hoc cap. adbereo enim in huiusmodi expositione dicto Rabi salomonis.

Paulus.

Euasio tua nullomodo habet hic locum. tum quia dicta Rab. sa. nullo modo habet equalitatem auctoritatis sicut translatio Caldaica. que secundum omnes tuos a tribus prophetis fuit tradita. ut dictum est. Nec etiam sicut antiqui Talmudici. quorum unus de expositores fuit tuus Rab. sa. prout manifestum est et notum in omnibus scholis Iudeorum. Unde aliqui magis moderni quam Rab. sa. dimissa sua falsa expositione in hoc loco secuti sunt translationem Caldaicam et expositionem suorum antiquorum. tunc quia uerba capituli supradicti nullo modo tollerant huiusmodi falsam seu fictam Rab. sa. expositionem.

Saulus

Volo audire a te prius qui sunt illi moderni expositores nostri qui dimissa expositione Rab. sa. sequuntur Caldaicam translationem et antiquorum expositionem. Et consequenter ostende michi que sunt uerba in predicto cap. contenta que expositionem Rab. sa. nullo modo possent tollerare ut asseris.

Paulus

Rab. moi. Serunden. in sua glo. sup Gen. xxix. dicit sic Rex messias habet dare cor suum ad petendum miserationes pro Israel. et ad ieiunandum et humiliandum se pro eis. sicut scriptum

est ysa. liij. Ipse autē uulneratus ē propter iniquitates no-
stras. attritus ē propter scelera nra. Hec ille. Ex quo mani-
feste habes q̄ hec causa secundū ipsum doctozē loquitur de
christo ad hram. sicut ⁊ translator Caldaicus ⁊ alij exposi-
tores exposuerunt. non autē de populo Judeoz. ut Rab. sa.
fingere uoluit.

Saulus

Declara ergo michi que sunt uerba in cap. p̄dicto contēta.
que nullo mō possunt tollerare. q̄ capitulū illud intelli-
tur de toto populo Judeoz. prout Rab. sa. exponit.

Paulus.

Omissis alijs que ad hoc faciūt. eo q̄ forte nō de necessita-
te concludāt. tria tamen cōtinētur in p̄dicto cap. que nullo
modo applicari possunt populo Judeozum. licet sit multi-
pliciter uulneratus ⁊ attritus in hac captiuitate existente
quozū unū est. quia populus iudeoz licet sit multipliciter
uulneratus ⁊ attritus in hac captiuitate. nō tamē hoc pati-
tur propter iniquitates gentiū seu scelera eoz. ita ut gētes
recipiāt a deo salutē seu ueniā propter merita Judeoz talia
patientiū. hoc enī nō solū manifeste est falsum. cū sit con-
tra diuinā iusticiā. secundū quā deus reddit unicuiq̄ iux-
ta opera sua. sed etiā ē cōtra mentē omniū expositoz tuozū
Ipsi enī cōiter nemine discrepāte credunt. q̄ gentes que mō
supprimūt seu affligūt populū Judaicū in hac captiuitate
similiter sunt propter hoc puniendi per deū. de quo intelli-
gūt id Iobelis ultimo. Congregabo omnes gentes ⁊ educāz
illos in uallē Josaphat. ⁊ disceptabo eoz eis ibi sup populo
meo. ⁊ super hereditatē meā Israhel. quos disperferunt in
nationibus. ⁊ terram meā diuiserūt. ⁊ super populū meuz
miserūt sortē. Cum ergo propheta testatur de seruo dei. de
quo hic loquitur. Liuoze suo alij sunt sanati. ⁊ q̄ deus po-
suit in eum iniquitatem omniū aliozū. s. hominū. sequitur
q̄ nō loquitur propheta hic de populo Judeozū. per cuius
penas alij nō saluātur. sed potius puniūtur. Itē secundo de
isto seruo testatur propheta. q̄ iniquitatē nō fecit. nec inuē-
tus ē dolus in ore eius. quod nō solum de iudeis manifeste
est falsum. ut patet p̄ euidentiā rei. eo q̄ omēs pro maiori
pte sit pleni usuris ⁊ iniquitate ⁊ dolo. s; etiā p̄ auctoritatē

q̄ ista que in hoc cap. tradūtur sunt ualde remota a natu-
rali ingenio humano. de quo dicit. Quis credit auditui no-
stro. ut supra expositū est. que quidē omnia ⁊ singula pro-
prie applicātur uere messie nostro si diligēter fueris scruta-
tus gesta sua. tā in uita quā in morte. Habes ergo ex contē-
tis in predictis capitulis que tibi dixerā. s. q̄ uer^o messias
nō per potentiā armorū alios uincēdo ⁊ superādo. sed patie-
do ⁊ moriēdo suos erat redēpturus. ⁊ hoc a seruitute pecca-
ti. nō autē a subiectione seu seruitute humana.

Capitulum Octauū. In quo ostenditur. q̄ licet deus po-
tuisset hominē redimere a peccatis sine passiōe ⁊ morte xp̄i
non tamē ex hoc dicendū est q̄ frustra sic hominē redemit.

Saulus

Video intentū tuū fundari in dictis ps̄a. cap. supradictis.
que quidē capitula si de uero messia intelligātur. propo-
sitū aliqualiter uidetur fundari in auctoritate. Sed quia i
supradictis dixisti. quod postquā p̄ scripturarū scrutiniū
de redemptōne seu redēptionis modo populi p̄ messiam lo-
quētium inuenissemus auctoritatē sufficientē. q̄ consequē-
ter erāt inuestigande ratios. que pro humana fragilitate
reperiri possent. ad congruitatē seu cōuenientiā modi redēp-
tionis in scripturis inuenti pertinētes. ut sic rationes humane
scripturarū testimonijs consonarent. Idcirco ad presens pro-
cedendū uidetur ad rationes. Circa quod audeo tibi dicere
q̄ predictus modus redēptionis. quem tu uis appropriare
ad uerū messiam. s. q̄ patieudo ⁊ moriēdo suos esset redēp-
turus a peccatis. est nō solum nō consonus. sed oīo repug-
nās naturalis humane rationis dictamini. quod p̄z mul-
tiplici ratione. ⁊ primo p̄ consideratōz diuine omnipotētie
Constat enī q̄ deus p̄ suā oīpotentiā omnia potest sine me-
dio facere. quod cū alio medio facit. Dicitur enī i. ps̄. Oīa
quecūqz uoluit deus fecit. Cū ergo potuit redimere populū
suū a peccatis. sine hoc q̄ seru^o dei tā exaltatus ⁊ sublimis
pateretur. frustra ergo p̄ mortē messie eos saluauit. cū sine
hoc eos saluare potuisset. In naturalibus enī q̄qz opera di-
uina sunt. tāquāz a deo creata mota ⁊ regulata. frustra q̄z
dicitur fieri per plura quod potest fieri p̄ pauitiora. Iuxta
sententiā ps̄i. ⁊ similiter in huiusmodi diuinis opibz ē dicendū

Paulus

Concedo tibi q̄ deus potuit saluare populuz suū a peccatis sine hoc q̄ xp̄s mortē pateretur. pt̄ati enī diuine cuncta subiacent. ysa. lix. Ecce nō ē abbreviata manus domini ut saluare nequeat. sed hoc intelligendū est simpliciter ⁊ absolute nulla suppositione facta. sed ex aliqua suppositōe proposita aliter ē dicendū. Si enī supponatur q̄ secundū dei p̄sciētā seu dispositōez que cassari nō possunt. deus erat saluaturus populū p̄ mortē xp̄i. hac suppositōe facta nō erat simul possibile xp̄m non pati. ⁊ hominē alio mō quā p̄ eius passionē liberari. Voluntas enī diuina seu eius consiliū in sui dispositōe nō fallitur. teste. ps. Consiliū autē domini manet. Cū autē in scripturis diuinis p̄ quas uolūtas dei innotescit. p̄nuntiātū est q̄ deus p̄ mortē messie seu xp̄i suū populū erat saluaturus. ut supra ostensum ē. p̄ cōsequēs impossibile est q̄ aliter eos saluaret. impossibile dico nō simpliciter. s̄ ex p̄suppositōe predicta.

Saulus

Licet uerū est q̄ prouidētia diuina in seipsa cōsiderata nō fallitur. cum hoc tamē stat q̄ diuina prouidētia nō oībus rebus necessitatē imponit. quedā enī res non necessario sed cōtingēter eueniūt. Et ideo in talibus scriptura reddit rōz de aliquibus medijs quibus aliquos effectus de⁹ producit cū posset tales effectus sine talibz medijs producere. Legitur. n. Exo. xiiij. Cū dimisiss̄ Pharaon populū nō eos duxit deus p̄ uia terre Philistim que uicina ē. reputans ne forte peniteret populus si uidisset aduersuz se bella cōsurgere. ⁊ reuertetur in Egiptū. Circa quod attende q̄ nō dixit scriptura. Non eos duxit deus p̄ uia terre Philistim. quia sic fuerat a deo dispositū. sed reddit rationez uicens. Ne forte peniteret populus. Ex quo patet q̄ in hmōi effectibus p̄cedētibus a diuina uolūtate cōtingētia manet in rebus. rā tōe cuius querenda ē. ratio de medijs. quibz deus producit effectus. ⁊ nō sufficit dicere q̄ taliter fuerat a deo dispositum. poterat enī deus de talibus aliter ab eterno disponere. Vnde a proposito licet ab eterno fuisset a deo dispositum. q̄ p̄ mortē messie populū saluaret. ut tu asseris. Adhuc restat querendū de ratione huius dispositōis. cū sine hoc saluare

potuisset. ut dictū est. Ab eterno enī disponere potuit deus
q̄ sine morte messie populus a peccatis redimeretur. ⁊ sic
uidetur q̄ frustra mortuus fuisset messias propter salutem
populi. In naturalibus enī opibus que a deo sunt ordinata
cōmuniter dicitur. q̄ frustra fit per plura quod potest fie-
ri per pauciora.

Paulus

In naturalibus opibus tūc uerū est. q̄ frustra fit per plu-
ra quod pōt fieri p̄ pauciora. q̄n̄ aliquid eque bene fieret p̄
pauciora sicut fit p̄ plura. s; tñ cōtigit q̄ aliquid cōueniē-
ti⁹ seu p̄fecti⁹ fit p̄ plura quā p̄ pauciora fieret. tunc facit
sepe natura p̄ plura quod per pauciora potuisset fieri. sicut
duo oculi in aiali ad uidendū secundum naturā formātur.
cū tamē tantū p̄ unū oculū posset uidere. ⁊ sic in alijs ope-
ribus naturalibus. Unde illa regula seu dictū regulare in
quo dicitur. frustra fit p̄ plura quod potest fieri p̄ paucio-
ra. intelligendū ē si ita cōueniēter p̄ pauciora fieret sicut p̄
plura. nō tamē cōueniētius fit p̄ plura quā p̄ pauciora. Et
iō in proposito n̄ro quia mors xp̄i cōueniētior modus fuit
ad liberandū hominē a peccato. quā si deus sola sua uolun-
tate liberasset hominē. Idcirco nō ē dicendū q̄ frustra per
mortē christi deus hominē liberauit.

In capitulo nono ostenditur q̄ modus liberatōis populi
dei a peccato p̄ passionē ⁊ mortē christi fuit cōueniētior ex
parte dei liberātis. quā si p̄ solam diuinā misericordiaz ho-
minē liberasset.

Saulus.

Ostende michi quomō iste modus liberatōis populi. i. per
mortē messie sit cōueniētior. quā si deus solum sua propria
misericordia hominē liberasset.

Paulus.

Quod iste modus liberādi populū a peccato p̄ mortē xp̄i
sit cōueniētior. quā si deus sola sua uolūtate populū libe-
rasset. patet tribus rationibus. quarū prima sumitur ex
parte dei liberātis. Secunda sumitur ex pte xp̄i seu messie
per quem facta est liberatio seu redemptio. Tercia uero ex
parte hominis liberati seu redempti. Ex pte enī dei attendere

debes. q̄ deus cui⁹ opa sunt p̄fecta. in oib⁹ suis operibus
 p̄sertim in his que sunt circa gubernationē generis huā/
 ni. relucēt simul sua misericordia 7 iusticia. Vnde ps. Vni/
 uerse uie domini misericordia 7 ueritas. i. iusticia. Ratio
 autē huius apud nostros doctores ad plenū deducitur. sed
 quia auctoritates eorū non recipes allegabo tibi tuos. Tui
 enī doctores antiqui tenēt. q̄ deus p̄ duas mensuras seu pro/
 prietates quas uocat Midech mundū gubernat. s. p̄ mensu/
 rā seu proprietatē iustitie siue iudici. quā dicūt significa/
 ri in sacra scriptura ubicūq; ponitur hoc nomē Ieloim. et
 p̄ mensurā seu proprietatē misericordie. quā dicūt significa/
 ri ubi ponitur Adonai quo p̄supposito sup illud uerbū Gen
 iij. Emisit eum. s. Adam dominus deus de orto uoluptatis
 ad excolendū terrā. dicit Rab. Josue cū unda. s. cū mēsurā
 seu proprietate iustitie 7 misericordie creauit deus Adam
 7 cū proprietate iustitie 7 misericordie dedit ei p̄ceptum
 Similiter cū proprietate iustitie 7 misericordie eiecit euz.
 Nec ille. Cuius ratio fundatur in hoc. q̄ tam in creatōe ip̄/
 sius Ade quam in precipiēdo ei quam etiā in deiectōe ip̄si/
 us ponitur hec duo nomina. s. Adonai quod significat mē/
 suram seu proprietatē misericordie. 7 Ieloim quod signi/
 ficat mensurā seu proprietatē iustitie. In creatōe enī Ade
 legitur. Formauit dominus deus hominē de limo terre. 7
 inspirauit in faciē eius spiraculū uite. Gen. ij. In precipi/
 endo etiā ei dicitur. Precepitq; dñs deus ex omni ligno pa/
 disi comedere. 7c. Et in eius eiectōe dñs Gen. iij. Emisit euz
 dominus deus de orto uoluptatis. Ex quo patet q̄ cū mēsu/
 ra seu proprietate iustitie 7 misericordie deus creauit Adā
 Similiter cū eisdē eum eiecit de paradiso. Idē ergo dicendū ē
 de ipsius Ade 7 totius generis humani reconciliatōne. que
 per christū seu messiam esset fienda. s. q̄ nō p̄ solam miseri/
 cordiā. utputa p̄ solā diuinā uoluntatez. parcēdo seu remit/
 tendo peccata. erat fienda recōciliatio. sed cū hoc p̄ mēsurā
 seu proprietatez iustitie. s. satisfaciendo pro offēsa in deo
 cōmissa. que quidē satisfactio facta fuit p̄ mortē seu passio/
 nem christi. prout ysa. declarat in cap. allegato dices in p̄/
 sona generis humani. Omnes nos sicut oues errauimus. 7
 deus posuit in eo iniquitatē omnium nr̄m. 7 sic patet q̄ hic
 modus liberādi hoīez p̄ misericordiā 7 iusticiā cōformior

fuit. 7 per consequens cōueniētiōz ē diuine gubernationi ex
pte dei liberātis. qui totū mundū 7 p̄sertim genus humanū
per mensurā seu proprietatē iustitię 7 misericordię guber-
nat ut dictum est.

Saulus.

Multa hic inuoluis. quoz quedā indigēt ulteriori declara-
tione. quedā uero sunt ut credo indeclarabilia. quia nullā
uidentur continere rationē.

Paulus.

Ostende michi primo. que sunt illa que indigent ulteriori
declaratiōe. 7 deinde procedemus ad illa que dicis esse in-
deklarabilia. ut nō confuse sed distincte procedemus.

Saulus

Manifeste requirit declaratiōz illud dictū doctoris nostri
dicentis. q̄ cū mensura seu proprietate iustitię 7 misericor-
dię deus creauit adam. Similiter cū eisdē proprietatibus
dedit ei p̄ceptū. 7 cum eisdē proprietatibus eum de paradiso
eiecit. Creatio enī primi hoīs nullo mō uidetur ad iustitiā
ptinere sed ad solā misericordiā. cū nulla merita ipsi? Ade
precesserūt ante sui creatiōē. quibus deus ex debito iusti-
tię debuisset eū creare. In p̄cepto etiā dei dato nō uidentur
apparere iste proprietates. In eiectōe autē de paradiso nō ui-
detur aliqua ratio misericordię apparere. sed solius iusti-
tię. cū illa eiectio fuit penalis 7 de iustitia procedēs. nō au-
tez de misericordia ut patet.

Paulus

Dicta doctoris tui p̄allegata ueritatē tenēt. etiā in quolibz
ope diuino. In quolibet enī tali inuenitur misericordia et
iustitia. prout patet in auctoritate. ps. p̄alleg. sed restringē-
do nos ad p̄dicta tria de quibus doctor tuus loquitur. s. de
creatiōe Ade. 7 de p̄cepto ei dato. 7 de eiectōe eius de para-
diso. manifeste reperies in quolibet eozū p̄dicta duo inue-
niri. In creatōe enī primi hoīs sicut 7 in creatōe cuiuscūqz
rei. licet nō p̄supponatur aliquod meritū in creatura. p̄e-
supponitur tamē aliquid in dei cognitiōe. in qua oīa eterna-
liter preexistūt. 7 secundū hoc saluatur ibi ratio iustitię in
qua res in esse producūtur secundū q̄ cōuenit diuine sapiē-
tię 7 bonitati. saluatur etiā quodāmodo ratō misericordię

in qua res sine meritis pcedētibz de non esse in esse deriuatur. In pcepto autē dato adde ratio misericordie satis apparet. in qua fuit data sibi licentia edendi de omī ligno paradisi. Ratio autē iustitie apparet in prohibendo euz sub cōminatione pene mortis de esu ligni sciētie boni et mali. In eiectione autē de paradiso licet non apparet misericordia dei totaliter relaxans peccatū. apparet tamē misericordia allouians dum citra condignū punit. Peccatū enī adde ex pte obiecti. s. dei in quē offensam cōmisit. cuius excellentia est infinita. quodāmodo ē infinitū. secundū q̄ infinitā quodāmodo penā meruerat. Vnde solū eiciēdo eū de paradiso misericorditer eū puniuit. s. citra condignū. Ex quibus patz q̄ modus liberandi hominē a peccato p iustitiā et misericordiam cōuenientior modus ē ex pte dei liberātis. quā si p solā misericordiaz liberasset euz. sicutinquā iste modus cōuenientior ē ceteris modis quibus deus mundū gubernat. et etiā quibus primū hominē gubernauit. ut supra dictum ē. Est etiā iste modus. s. liberandi hominē non p solā misericordiam. sed p misericordiam et iustitiam cōuenientior ex pte dei liberātis. ad quē ptinet nullū malū relinquere impunitum. Vnde Deutro. xxxij. cap. Dei pfecta sunt opera et omēs uie eius iudicia. deus fidelis absqz ulla iniquitate rectus et iustus est. Ex quo patet q̄ ad pfectionē diuinorū operū ptinet ut iustitia exerceatur absqz ulla iniquitate. quod nō fieret si peccatū hominis sine satisfactione iustitie totaliter relaxaret.

Saulus

Video declarationē tuā satis congruā seu cōuenientē ad dicta doctoris nostri. s. in hoc q̄ p mensurā seu proprietatē iustitie et misericordie deus hominem gubernat. Ex quo satis uidetur sequi. q̄ redemptio seu liberatio populi a peccato cōuenientior ē p iustitiā et misericordiam quā p solā misericordiam ut iam deduxisti. Sed adhuc restat tibi ut declares illud quod p̄suppois. quod meo iudicio ē indeclarabile. s. q̄ p mortē christi seu messie fuit facta satisfactio pro offēsa in deo cōmissa a toto populo. hoc enī manifeste uidetur inconsonū dictamini cuiuscūqz naturalis rationis propter tria. Primo nā nulli satis fit p maiorē offēnsā sibi illatā. uerbi grā. Si aliquē regē uel principē suus subdit⁹ offēdit

furando seu rapiendo bona sua. manifestū est q̄ nō satisfacit sibi de tali offensa p̄ hoc quod postea cōmittit in eū seu in suos iniuriā. p̄cutiēdo seu occidēdo aliquē de magnatibz suis. Hoc enī magis addit in p̄ria offensa quā de ea minuit. Cum igitur occidere christū seu messiā qui excellentior est in dignitate et sanctitate. nō solū homībus sed etiā angelis ut supra dictū est. est grauissimū peccatū in quo de^o maxime offenditur. sequitur q̄ p̄ eius mortē sic p̄niciose et sceleriter p̄petrata. nō potuit deo satisfieri de peccatis populi. Item secundo in satisfactione requiritur equalitas quedā ad culpā cōmissā cū sit actus iustitię. sed passio siue mors christi non uidetur esse equalis omnibus culpis delinquentiū. cum sint quasi infinite uel saltem innumerabiles. non ergo p̄ passionē christi seu messie satisfieri potuit deo de omnibus peccatis aliorū hominū. Item tertio in p̄tibus penitentię requiritur idēptitas inter peccantē et penitentē. eiusdē. n. ē conteri cuius ē peccare. Non enī ualet cōtritio unius ad delendū peccatū alterius. Similiter uidetur dicendū de cōfessione et satisfactione. s. q̄ eiusdē ē peccare et satisfacere et confiteri. Cum igitur christus seu messias non peccauit ut patet p̄ auctoritatē p̄sa. lūj. per te allegataz. sequitur q̄ ad ipsum nō p̄tinuit satisfacere pro peccatis. sed potius ad ipsos peccantes. Ex quibus bene consideratis uidetur manifeste q̄ p̄ mortem seu passionē messie seu xp̄i non fuit facta satisfactio secundū iustitiā pro peccatis populi redēpti seu redimēdi. Et sic iste modus nō fuit cōueniens ut tu asseris ad redimendū humanū genus a peccatis. sed potius inconsonus omnino.

Paulus

Ad primū respondeo tibi. q̄ passio seu mors xp̄i seu messie dupliciter potest considerari. Vno mō ex p̄te occidentiū. et sic concedo tibi q̄ fuit grauissimū peccatū. prout tu dicis. Alio uero mō ex p̄te xp̄i patientis seu sustinētis. inquātū ex maxima caritate et obediētia passionē et mortem sustinuit. Et isto mō passio illa fuit maxime meritoria. Vnde cum dicitur q̄ deo fuit satisfactum de peccatis populi seu toti^o humani generis p̄ passionē et mortē xp̄i. passio ibi intelligēda ē ex p̄te patientis. secundū quaz fuit maxime meritoria et satisfactoria. non autem ex p̄te inferentiū seu occidentiū.

secundū quā fuit grauissimū peccatū. Vnde circa hoc si bñ
 cōsideras. potest attendi maxima misericordia diuina. que
 tante bonitatis est ut ex passione ⁊ morte maxime facinor
 rata ⁊ demeritoria ex parte cōmittentū. ex ipsa eadem eli
 ceret tā maxima meritoria ex pte patiētis. ut esset satisfac
 tio etiā pro peccatis crucifigentū ipsuz. Et sic in eadē passi
 one relucet non solū diuina iustitia. inquātū per eam fuit
 punitū sufficiēter peccatū totius generis humani. sed etiā
 misericordia diuina. inquātū p eā fuit sublatū seu dimissū
 peccatū humāi generis. **A**d secundū uero quod obicis de
 equalitate que requiritur inter satisfactionē ⁊ culpaz. tibi
 respondeo. q̄ passio christi ex pte patiētis considerata fuit
 maioris meriti. quā exigeret recōpensatio toti⁹ offense hu
 mani generis. tum propter magnitudinez caritatis ex qua
 patiebatur. In caritate enī cōsistit radix toti⁹ meriti. Vñ
 quia maior fuit caritas in xp̄o patiente. quā odiū in oībus
 offendētibus deū. Idcirco nō solū equaliter. sed etiā supha
 bundāter pro oībus satisfecit. tum propter dignitatez uite
 sue. quā satisfaciendo ponebat. Que quidē dignitas excellit
 omēs dignitates humane uite. prout supra tactū ē ⁊ apli⁹
 forte declarabitur. Vnde passio xp̄i nō solū sufficiens sed su
 phabundās satisfactio fuit pro totius generis humani pec
 cato. Et in hoc etiā si bene consideras relucet diuina mise
 ricordia simul cum eius iustitia. Que quidē diuina miseri
 cordia simul cū eius iustitia. tantā caritatē in animā chri
 sti seu messie infudit. ⁊ tantā excellentissimā dignitatem ei
 contulit. ut eius passio suphabundāter pro omnibz satisfi
 ceret. ⁊ omnū dolores portaret. Juxta illud psalē. liij. cap
 Vere languores nostros ipse tulit. ⁊ dolores nros ipse por
 tauit. Diuina autē iustitia relucet in hoc. inquātū nō solū
 satisfactionē equiualentē. sed etiā suphabundantē pro oīb⁹
 humāi generis peccatis accepit. **A**d tertū uero quod obi
 cis de idemptitate que requiritur inter peccantē ⁊ peniten
 tem. Respondeo q̄ nō ē similis ratio de cōtritōe ⁊ satisfac
 tione. Cōtritio enī cōsistit in actu interiori ipsius uolunta
 tis. ad quē nō possunt sumi instrumēta exteriora. Satisfac
 tio uero cōsistit ī actu exteriori ad quē possūt assumi īstru
 menta. inter que etiā cōputātur amici. Vñ ⁊ unus pro alio
 satisfacere potest. ⁊ in hoc etiam si bene consideras relucet

manifeste diuina misericordia simul cū eius iustitia. Diuina enī misericordia relucet in hoc q̄ peccata hominū per solius christi seu messie satisfactiōz relaxauit. Juxta illud ysa. cap. allegato. Et liuore eius sanati sum⁹. quasi dicerz misericorditer se habuit deus nobiscū. quia non proprio liuore nostro. sed liuore eius. s. xpi sanati sum⁹. Relucet enī diuina iustitia inquantū nō reliquit peccata impunita. sed in ipso xpo fuerūt penaliter inflicta. Juxta illud ysa. cap. allegato. Attritus ē propter scelera nostra.

Saulus

Video te conari ad ostendendū seu suadendū. q̄ p̄ passionez seu mortē messie populus dei erat liberandus secundū diuinā iustitiā ⁊ eius misericordiā simul. quod nō uidetur cōsonare dictis prophetaz. qui liberationē seu redemptionē istam q̄q̄z attribuūt iustitie tantū. ut dicitur ysa. p̄rio. Sion in iudicio redimetur ⁊ reducet eā in iustitia. In qua auctoritate tantuz iustitie diuine attribuntur redemptio. quod nō cōcordat dictis tuis in quibus asseris q̄ p̄ misericordiā ⁊ iustitiā simul erat fienda redemptio.

Paulus

Auctoritates quas allegas nō sunt intelligēde exclusiue. qz si sic ad inuicē essent opposite. si enī cū dicitur. Sion i iustitia redimetur. intelligeretur Sion tantū in iustitia redimetur. sic esset cōtra hoc quod dicitur infra. In misericordia sempiterna misertus sum tui. Vnde manifestū ē. q̄ non exclusiue sunt intelligēda ista dicta. sicut nec ibi ponitur aliqua dictio exclusionē sonās. ⁊ ideo ex ambabus auctoritatibus simul iūctis intentū meū infertur. Et si scrutat⁹ fueris scripturas reperiēs exp̄sse. q̄ simul in misericordia et iustitia erat futura redemptio.

Saulus

Ostende michi obsecro aliquā auctoritatē attribuētē redēptionē tūc futurā iustitie ⁊ misericordie simul.

Paulus.

Oseas in. ij. cap. loquēs de deo p̄ similitudinē sponsi. ⁊ de populo ei cōiuncto p̄ moduz sponse dicit. Erit in die illa dicit dominus uocabis me uir meus. ⁊c. Infra declarās quomō esz ista cōiunctō iter deū spōsū. ⁊ ecclesiā suā siue populuz

suū sponsaz sic dicit. Sponsabo te in iustitia ⁊ iudicio ⁊ in misericordia ⁊ in miseratōibus. Ex quo habes manifeste q̄ cōiunctio populi dei ad deū in quo cōsistit uera redēptio ⁊ recōciliatio totius generis humani ad deū. futura erat p̄ iustitiā ⁊ misericordiā simul. nō autē p̄ misericordiā solā. nec per iustitiam solam ut dictum est.

Capitulū decimū in quo ostenditur q̄ modus liberatōis populi dei a peccato p̄ passiōē ⁊ mortē xp̄i fuit cōuenientiōr ex pte xp̄i p̄ quē fuit facta redēptio seu liberatio. quaz si p̄ solā diuinā misericordiā populū liberasset.

Saulus.

Habeo mentē tuā in hoc q̄ modus liberandī populū a peccato p̄ mortē seu passiōē messie. sit cōuenientiōr ex pte dei liberantis. quā si deus sola sua uoluntate populū liberasset. Sed quia dixisti q̄ p̄dictus modus etiā erat cōuenientiōr ex pte christi seu messie p̄ quē facta ē liberatio seu redemptio. Idcirco uolo q̄ hec michi ostendas p̄ auctoritatem seu rationes si quas habes.

Paulus

Quod iste modus liberatōis seu redēptōis generis humani. s. p̄ passiōē ⁊ mortē messie siue christi sit cōuenientiōr modus ex pte ipsius xp̄i. p̄ quē facta ē redemptio. quā si solum p̄ dei misericordiā absq̄ passiōē christi hoc fecisset. satis patet ex duobus. Primo ex dignitate redēptōis actiue ipsi xp̄o homini p̄ mortē ⁊ passiōē suā attributa. Constat enī q̄ xp̄s in scriptura dicitur redēptōr. ut cū dicitur ysa. lix. Veniet ad Sion redēptōr. ⁊c. quod coīter etiā expoītur ab expositoribus tuis de xp̄o seu messia. qui redēptōr simpliciter seu generaliter nūcupatur. quod ad magnā excellentiam seu dignitatē ipsius christi ptinet. Si enī p̄ solā diuinā misericordiā deus genus humanū redemisset. nulla interueniēte passiōē seu morte christi. nulla ratō dicitaret. q̄ xp̄us inquantū homo redemptōr diceretur. nec ei dignitas hmōi redēptōis attribueretur. Vnde ex pte xp̄i manifeste patet. q̄ hic modus redēptōis. s. p̄ suā passiōē. cōuenientiōr ē quā si fieret redēptio sine ea. inquantū p̄ ipsam xp̄o homi attribuitur causalitas redemptionis generalis. que excel

lentissima est.

Saulus.

Redemptor totius humani generis seu populi dei nullus est nisi deus. Legitur enim ysa. xliij. cap. Ego sum dominus et non est absque me saluator. Et infra. Hec dicit dominus redemptor noster Israel. Ps. etiam alloquens deo dicebat. Redemisti me domine deus ueritatis. Constat autem quod esse deum ueritatis pertinet soli deo. non autem messie. et ideo dignitas redemptionis generalis solius dei est.

Paulus.

Concedo tibi quod deus sit redemptor omnium fidelium. tamquam prima causa omnium que fuit in uniuerso. Sed ad christum hominem proprie pertinet esse redemptorem immediate et tamquam proxima causa. sicut etiam in naturalibus. homo qui generat hominem dicitur proprie genitor eius. et tamen cum hoc deus est genitor tamquam causa prima et remota omnium. Et ideo si passio christi non fuisset operata redemptionem. nullo modo christus redemptor diceretur in quantum homo. sicut nec de Moise dicitur quod fuit redemptor populi israelitici de egyptiaca captiuitate. licet fuit dei minister in ipsa redemptione.

Saulus.

Habeo mentem tuam in hoc. sed quia dixisti quod ex duobus patebat convenientia redemptionis ex parte christi per que facta est redemptione. postquam dixisti primum. restat ut dicas michi secundum.

Paulus.

Secundum per quod habetur quod convenientior modus fuit ex parte christi per suam passionem redimere humanum genus. quam si per solam misericordiam dei redimeretur. patet sic. Scrutando enim scripturas. reperies quod modus quo sancti consueuerunt placare deum. uel ab eo maximas gratias impetrare. uel a plaga ab hostibus inferenda populum eruere. uel in obseruatione legis diuine populum cum deo confederare. uel ab omnibus peccatis semel in anno populum mundare. semper fuit per oblationem sacrificiorum precipue cum sanguinis effusione. De primo enim legitur. Gen. viij. quod Noe post diluuium edificauit altare domino in quo holocausta obtulit. per quam quidem oblatione

holocaustorū deus fuit placat⁹. ⁊ cōcessit ut ultra diluuiū
 in munda nō ueniret. sequitur enī statim ibidē. Odozatus
 qz ē dominus odorē suauitatis. Et ait dominus ad eū. Ne/
 quaquā ultra maledicā terre propter hominē. De secundo
 autē legitur. Gen. xxij. q. Abrahā postquā obtulit filiū suū
 quē ex mandato dei uolebat in holocaustum offerre. a quo
 fuit prohibitus p angelū. ⁊ deinde arietē pro eo obtulit in
 holocaustū. post huiusmōi holocausti oblatōnez. fuit sibi
 facta repromissio p iusiurandū q in semine suo benedicere
 tur omnes gentes. que fuit sūma gratia cōcessa semī Abra/
 he ⁊ toti generi humāo. Que quidē duo sacrificia tā solēp/
 nissima ⁊ fructuosa. manifestū ē q non sine sanguis effusi
 oē fuerūt facta. De tertio etiā legitur Exo. xij. q p aspersi
 onē sanguis agni pascalis p postes ⁊ limina domoz libera/
 bitur populus dei a plaga seu peste in Egiptios inflicta seu
 inferenda. Dicitur enī ibi. Videbo sanguinē ⁊ transibo. nec
 erit in uobis plaga dispendens. ⁊c. De quarto etiam legitur.
 Exo. xxiiij. q post dationē legis in eius cōfirmatōe Moyses
 dispersit sanguinē holocaustoz sup populū. ut cōfederatō
 inter deū ⁊ populū p legē accepta confirmaretur. Dicitur
 enī ibi sic. Ille uero. s. Moyses sumptū sanguinē respersit in
 populū ⁊ ait. Hic ē sanguis federis quod pepigit dominus
 uobiscū sup cunctis sermoibus hys. De quinto etiā legitur
 Leuit. xvj. q in die expiatiois. de quo dicitur ibidē. In hac
 die expiatio erit atqz mundatio ab oibus peccatis uestris.
 corā domino mūdabimī. Summ⁹ sacerdos intrans. s. scā
 sanctorū semel in anno distillabat de sanguine sacrificioz
 sup propitiatorū ⁊ corā propitiatorio. Ex quo patet q per
 sanguis effusionē seu aspersionē populus ex institutōe diui
 na mūdabatur. Ratio autē huius institutōis declaratur
 in cap. sequēti. s. xvij. ubi sic dicitur. Quia anima carnis ē
 sanguine ē. ⁊ ego illum. s. sanguinē dedi uobis ut sup altari
 meo expietis pro aiabus uestris. quis sanguis pro aie pia/
 culo sit. Cum igitur in redemptōe populi p christū seu mes/
 siam omnia p̄dicta uel ipsis maiora cōcurrere debuerūt se/
 cundū omnes. Cōuenientior ergo modus fuit ut p aspersio
 nis preciosissimi sanguis christi sacrificiū. humanū genus
 redimeretur. Que quidē aspersio p singulas aspersioēs su/
 pradictas tamquā p̄fectū p̄ imp̄fectū fuit figurata. quā si

per solā dei misericordiā genus humanū redimeretur. secū-
dum quod nulla esset cōformitas correspondens ad preteri-
ta sacrificia.

Saulus

Contra hoc quod cōcludis. q̄ cōueniētior modus fuit. q̄ per
sacrificiū aspersiois sanguis christi humanū genus redi-
meretur. quā p̄ solā dei misericordiā. quedā possunt ratio-
nabiliter obici. 7 primo habeo exp̄ssaz auctoritatē dicentē
oppositū. Legitur enī Osee. vii. in p̄sona dei. Misericordiaz
uolo 7 nō sacrificiū. quod de directo opponitur tue cōclusi-
oni. Misericordia enī prout propheta testatur acceptabilī-
or est deo. quā sacrificiū. Ex quo patet q̄ humanū gen⁹ re-
dimi p̄ solā misericordiā dei acceptabilius esset. quā p̄ sacri-
fitiū.

Paulus

Auctoritas tua nō facit cōtra me. Conclusio enī mea loqui-
tur de misericordia humana. cōpando eā sacrificio per ho-
minē deo oblato. que cōpatio intelligi debet ceteris paribz
sicut in cōpatōibus recte acceptis intelligi debet. Vnde sen-
sus hui⁹ auctoritatis ē q̄ misericordia hūana sola sine sa-
crificio accepta ē deo. Sacrificiū uero solū sine misericordia
nō ē deo acceptū. Nā cū misericordia sit effectus caritatis
sequitur q̄ sola misericordia semp sit acceptabilis deo. Sa-
crificiū autē prout ē acc⁹ exterminat⁹ fit sine misericordia
tō ē sine caritate. 7 p̄ cōsequēs nō ē deo acceptū. quod ē ma-
nifeste uerū. 7 hoc nullo mō repugnāt cōclusiōi mee. Hoc
enī sacrificiū de quo agimus cum maxima misericordia et
caritate fuit oblatū. unde 7 deo acceptissimū.

Saulus.

Secundū dicta tua passio seu mors xp̄i tui opata fuit salu-
tem humani generis p̄ modū sacrificij. sicut alia sacrificia
que allegasti in ueteri testamēto operata fuerūt aliqua bo-
na. sed hoc uidetur falsum. Nam qui offert sacrificiū. ali-
quod sacrū facit. prout ipsum nomē sacrificij sonat. Illi au-
tē qui christū occiderūt. magnā ppetrauerūt malitiā secū-
dum te. Non ergo fecerūt aliquod sacrum. 7 ideo potius
debit dici maleficiū. quā sacrificiū.

Paulus

4. di.

Sacrificiū passionis christi ipse christus obtulit ex maxima caritate. nō autē illi sacrificiū illud obtulerūt qui eū occiderūt. ex quoz pte passio fuit maximū maleficium.

Saulus.

Conformitas seu correspondentia quā asseris esse sacrificiū ad p̄terita sacrificia ueteris testamēti. que dicitis p̄figurasse hanc passionē. uidetur esse nulla. In sacrificijs enī ueteris legis numquā offerebatur caro humana. quūmo talia sacrificia nephanda erāt. Dicitur enī in ps. Effuderūt sāguinem innocentem. sanguinē filiozū suozū ⁊ filiarū suarum quas sacrificauerūt sculptilibus Chanaan. Ex quo patet. q̄ passio seu mors xpi. nō habet rationē sacrificij secundū cōformitatē ad sacrificia antiqua.

Paulus.

Licet in sacrificijs ueteris testamēti non offerebatur caro humana. ex hoc nō sequitur q̄ nō p̄figurarēt sacrificiū passionis christi. ueritas enī oportet q̄ excedat figurā. nec requiritur q̄ ueritas ⁊ eius figura sint eiusdē speciei nec etiā eiusdē generis. Homo enī uerus excedit suā figurā in pariete depictam. intantū q̄ homo uerus ē animal rationale ⁊ est in genere substantie. ⁊ eius figura depicta ē quoddā accidens in genere qualitatis. Et sic in proposito. licet caro aīaliū nō sit eiusdē rōis cū carne xpi. sed ab ea distās. sufficiens tamē est ad xpi carnē figurandā. nec erat conueniēs q̄ tanta multitudo hominū occideretur ad p̄figurandū mortē christi. sicut animalia que sacrificabātur. Essz enī cōtra misericordiā ipsius dei. qui solum christū uoluit imolari pro salute totius mundi. Vnde nō decebat diuine clemētie q̄ multi homines imolarētur solū ad figurandū imolatōz christi. ad quā figurandā sufficiebat imolatio aīaliū rōne p̄dicta. Ad hoc autē quod dicitis. q̄ sacrificare carnē humanā nephandū erat. Juxta illud ps. Effuderūt sanguinē innocentē. ⁊c. Respondeo q̄ illa sacrificia erant nephāda. in quā tū fiebāt cōtra mandatū diuinū in honozē idolorum. Vñ ibidē subditur. Quas sacrificauerūt sculptilibus chanaan Si autē aliqua caro humana ex mādato dei ⁊ p̄ eius obedientiā sacrificata fuisset. hoc esset deo acceptū. ut p̄ in imolatione ysaac Gen. xxi. que a deo fuit ualde accepta ⁊

meritoria. ut ibi habetur.

Saulus.

Licet Abraham uoluit imolare filium suum ex mandato dei non tamen eum imolauit. ut ibidem habetur. Unde ex illa imolatione non potest sumi argumentum. quod imolare carnem humanam de mandato dei esset deo acceptum neque meritorium.

Paulus.

Si uoluntas Abrahæ circa imolationem filii ex obedientia dei fuit meritoria. ut est manifestum. oportet dicere quod si ipse Abraham non fuisset prohibitus per preceptum dei mandatum ab imolatione. sed ex primo mandato dei imolasset filium. quod illa imolatio esset ualde meritoria. Radix enim et fundamentum meriti in uoluntate consistit. Dicunt enim doctores tui frequenter quod dominus cor uult seu acceptat. Et intelligunt per cor uoluntatem hominis. in qua radix meriti precipue consistit. ut dictum est.

Saulus

Licet aliquantulum ostendisti quod per mortem seu passionem messie populus redimeretur a peccato. ut uidetur aliquantulum uideri uerba psalmi lxxij. hoc tamen intelligitur per modum satisfactionis. ut iam supra dixerat. sic quod ille per suam passionem pro alijs satisfaceret. nunquam tamen legitur quod passio sua per modum sacrificii alios liberaret.

Paulus

In prophetia Zacharie ubi ad litteram agitur de primo aduentu messie etiam secundum tuos doctores in cap. ix. ubi dicitur. Ecce rex tuus uenit tibi iustus et saluator. et c. postquam dixerat. et disperdam quadrigam ex Effraim. ad ostendendum quod non habebat christus triumphare uel armorum. sed miraculorum ueritate et doctrina pacifica. de quo dicit. Et loquetur pacem gentibus. et c. In eodem contextu subditur. Tu quoniam in sanguine testamenti tui emisisti uinctos tuos de lacu ubi non erat aqua. Que quidem uerba ad litteram diriguntur ipsi regi messie. de quo ibidem agitur. Cui quidem messie propheta alioquin dicit. Tu autem in sanguine testamenti tui. id est in sanguine tuo qui effusus est. emisisti uinctos tuos. id est. eduxisti antequos patres in limbo inferni detentos. qui dicitur lacus propter eius profunditatem. in quo non est aqua. sicut nec ignis

inferni. sed erāt ibi detenti usq; ad aduentū redēptoris. Et qua auctoritate manifeste habes. q; messias p sanguinem suū qui dicitur sanguis testamēti redēpturus erat seu educurus detentos in lacu supradicto. Qui quidē sāguis testamēti manifeste pmet ad sacrificiū. quod coiter in ueteri lege p sanguinis effusionem pficiebatur. p;out supra veductū est.

Saulus.

Quo presupponis in hac allegatione que nō sufficiēter probata sunt. Primū p;supponis. quia cū dicitur. In sanguine testamēti tui. intelligitur sanguis xpi. quod nō cōsonat lre. Deuissent enī dicere secundū mentez tuā in sanguine tuo. nō autē in sanguine testamēti tui. Secūdo p;supponis p;resuisse in limbo detentos ante aduentū messie. quod nō probas. 7 ut credo nō posses probare p autēticas scripturas.

Paulus

Ad primū respondeo. q; sanguis xpi de quo hic loquitur dicitur sanguis testamēti. inquantū p ipsum sanguinez fuit confirmatū nouū testamētū. sicut p asperionē sanguinis holocaustoz factā p Moisen. cōfederatus fuit populus cum deo in cōfirmatōe legis ueteris. Exo. xxiii. Secūduz uero quod obicis. s. de p;ribus ante aduentū christi in limbo existentibus. requirit singulare scrutiniū scripturarū. de quo ad p;esens supsedendum est. ut de eo fiat inter me 7 te deo duce singularis discussio.

Saulus.

Placet michi ut fiat singularis discussio de hoc quod asseruisti. s. q; patres antiqui debebāt esse in limbo ante aduentū messie. sed responsio tua ad primū meū obiectū in qua dicitis. q; sanguis xpi tui dicitur sanguis testamēti. inquantū p ipsum sanguinē nouū testamētū cōfirmatū fuit. nō cōsonat dictis tuis. Dixisti enī supra. q; sanguis xpi fuit sacrificiū. quo expiabatur seu redimebatur populus a peccato. Nūc autē asseris. q; sanguis xpi tui fuit cōfirmatiuus noui testamēti. 7 de hoc dicitis intelligi illud prophete. Tu autem in sanguine testamēti tui. sed ista nō uidetur stare simul. Aliud est enim cōfirmare testamētū. 7 aliud ē expiare peccatum. ut de se patet.

Paulus.

Passio christi in qua sanguis eius effusus fuit. plures habet effectus ad inuicem cōpatibiles. ex quibus potest habere diuersas noiātōnes. Nam sicut in rebus naturalibus unaq; et eandē rem uidemus habere diuersos effectus. ex quibus diuersimode posset denomiari. Sol enī illuminat calefacit et exsiccat. ex quibus effectibus denomiari posset calefactiuus illuminatiuus et exsiccatiuus. Sic dicendū est de passione xpi seu eius sanguine. que multos effectus salutiferos circa humanū genus habet. ex quibus sanguis xpi et etiā ipse xpus denomiatur. Nam inquantū cōsideratur illa passio. in carne xpi. sic habet effectū satisfactōnis seu redēptōnis inquantū p̄ eam seu p̄ ipsum sanguinē xpi liberamur a seruitute peccati. secundū quā cōsideratōez christus dicitur redemptor ut dictū est. Inquantū uero p̄ ipsaz passionē seu sanguinē xpi genus hūanū deo recōciliatur. sic hēt effectū sacrificij. et sic dicitur sanguis testamēti. secundū quā cōsideratōez christus dicitur sacerdos. secundū illud. ps. Tu es sacerdos in eternū. quod de xpo intelligitur ad līam. Habes igitur ex supradictis q̄ iste modus liberandi a peccato p̄ mortē seu passionē xpi. sic fuit cōueniētior ex pte dei liberantis. quā si deus sola sua uoluntate populū liberasset. ut supra fuit deductū. Sic ex pte xpi seu messie p̄ quē facta ē liberatio seu redēptio. p̄dictus modus cōueniētior fuit. Nā si p̄ solā dei misericordiā genus humanū liberatum fuisset absq; xpi passione. tūc christus homo. nō diceretur redemptor humani generis. nec etiā sacerdos in eternum. ut iam ostensum est.

Capitulum Undecimū. In quo ostenditur. q̄ modus liberatōnis populi dei a peccato p̄ passionē et mortem christi fuit cōueniētior ex pte populi liberati. quā si p̄ solā misericordiam diuinā populus liberatus fuisset.

Saulus

Habeo mentē tuā in duabus cōueniētis supradictis. quaz una sumitur ex pte dei liberātis. alia uero ex pte messie p̄ quē facta ē liberatio seu redēptio. Restat ergo ut ostendas michi tertiu quod presupposuisti. s. ex pte hoīs liberati seu

redēpti. cōueniētiōz modus fuit hominē liberari p mortē
7 passiōē xp̄i. quā p solā dei misericordiā.

Paulus.

Multe enī rationes sunt hoc quod queris ostendētes secun-
dum auctoritates nostrorū doctōrū seu sanctorū. sed scio te il-
las nō recipere. sed unā tantū allegabo. quā credo esse conso-
nā dictis prophete. Que quidē ratio talis ē. Si genus hūa-
nū p solam dei misericordiā fuisset a peccato liberatū pas-
siōē christi nō interueniēte. ex tali liberatiōe homo nō ha-
beret exempla tā salutifera. 7 ad humanā salutē necessaria
sicut in passiōe seu morte xp̄i pfecte habuit. In passiōe. n.
christi nobis fuit ostensuz maximū exemplū obediētie. que
in sacris eloquijs sacrificijs preponitur. ut habetur primo
Reg. xv. Nulla autē obediētia maior uel similis legitur.
quā q̄ xp̄us seu messias deo p̄i obediret. se uolūtariē offe-
rendo crudelissime morti. In passiōe xp̄i etiā exemplū hu-
militatis pfecte nobis p̄ponitur. per quā quidē uirtutē. s.
humilitatis. gratia dei que maximū donū est nobis datur
Iuxta illud Proverb. iij. Mansuetis deus gr̄az dabit. Neq̄
enī maior. nec tanta mansuetudo legitur. quā q̄ xp̄us sanc-
tus sanctorū 7 excellentior angelis factus. ut supra ostensū
est. impiorū p̄tati seu tirāndi semetipsum huiliaret. Que
quidē uirtutes 7 multe alie in passiōe seu cruce christi ex-
emplariter ad salutē nostrā sunt ostēse. Ex quo patet. q̄ ex
pte hominis liberati cōueniētiōz modus fuit. ut homo p pas-
siōē xp̄i in qua tot exempla salutifera nobis proponitur
liberaretur. quā si p solā dei misericordiā sine talibus salu-
tiferis exemplis fuisset liberatus.

Saulus.

Indica michi si habes aliquā auctoritatem sacre scripture
hoc quod dicis ostendētem.

Paulus

Habeo unā auctoritatē breuissimā. in qua hoc quod dixeris
cōpendiose demonstratur. Ille enī propheta magnus. s. Ysa-
ias. qui passiōē christi 7 eius salutiferū effectuz. exp̄sius
quaz alij prophete in cap. liij. supra sepe allegato p̄nostica-
uit cū dixisset. Liore ei⁹. s. christi passi sanati sumus. ibi
dē imediate ante p̄dixit. Disciplina pacis nostre sup eum.

quod meū propositū cōpendiosissime concludit. Doctrina enim pacis nostre nō ē alia quā illa doctrina. p. quā pacem spūalē prosequimur. In qua quidē pace salus consistit. sed hec doctrina pacis ē sup. eū. in quātū ipse illā doctrinā pacis nostre uerbo et exemplo docuit. ut supra dicitur ē. Lūore eius sanati sumus. nō solū effectiue et meritoze. sed etiā doctrinaliter. Quā quidē doctrinā salutiferā sic exemplariter homo nō habuisset. si absq. passione et morte xpi per solaz dei misericordiā fuisset a peccato liberatus. ut dictū est.

Distinctio Sexta De Scrutinio scripturarum circa extensionē redēptionis seu salutis p. xpm facte. an illa. s. cōprehendat tantū cōtemporaneos sibi et pastores. uel etiā se extendat ad patres et alios fideles. qui ab antiquo p̄cesserunt. Et continet Sex capitula.

In capitulo primo ponūtur aliquę rationes seu auctoritates quibus uidetur q. sancti antiqui. qui fuerūt ante aduentū christi. non fuerūt in limbo detenti usq. huc q. fuissent p. christū redempti.

In secundo cap. p̄supponitur oppositū. s. q. peccatū primi parentis in posteros transiuit. et q. sc̄ti supradicti propter hoc peccatū detenti fuerūt in limbo usq. ad passionem xpi quod quidē p̄suppositū p. auctoritatē ysaie probatur. et cōtra probatōez arguitur. et finaliter soluitur cōcludēdo ex dicta auctoritate tria huic proposito p̄tinētia.

In tertio capitulo ulterius altercatur sup. ista auctoritate ysa. ostendēdo ex ea statū antiquoz patrū post mortē ante aduentū messie. Ad cuius cōfirmatōez inducūtur alie auctoritates apud Hebreos autentice.

In quarto cap. inducuntur alie auctoritates ex quibus cōprobatur. q. sc̄ti antiqui testamēti post mortē. nō ibāt ad paradysum ubi ē locus beatorū. nec etiā ad gehennā. sed ad quendā locū. qui a doctoribus Hebreoz suburbium paradisi uocatur. non obstante q. predicti sancti decessisset ab hac uita. mundi nō solū a peccato actuali. s. et etiā originali.

In cap. quinto datur ratio. quare quedā penalia que fuerūt iposita humano generi p. peccatū Ade. nō fuerūt amota p. passiōez xpi. per quā fuit indultum peccatū originale.

In sexto cap. Arguitur diuersimode contra ea que dicta sunt de peccato originali. 7 soluiuntur argumēta.

Capitulū Primū. In quo ponuntur aliq̄ rōnes seu auctoritates. quibus uidetur q̄ sancti antiqui qui fuerunt ante aduentū ch̄risti nō fuerūt in limbo detenti usqz huc q̄ fuerunt p̄ ch̄ristū redempti.

Saulus.

Audio quod sentis circa cōuenientā modi redēptōis populi p̄ passionē x̄pi tui. sed quia inter dicta tua supra allegasti illud dictū Zach. ix. Tu autē in sanguine testamēti emisisti uinctos tuos de lacu. in quo nō ē aqua. Quod quidem dictū exposuisti de antiquis p̄ribus. quos dicebas fuisse in limbo inferni detentos usqz adhuc q̄ sanguis x̄pi tui fuit effusus in eoz redemptionē. Que quidē assertō tua ē michi ualde incredibilis tamquā repugnās auctoritatibz sacris. 7 rationi naturali incōsona. Idcirco de hoc uolo ut fiat inter nos singularis discussio.

Paulus.

Placet michi ut hec discussio fiat. sed allega in primis quomō p̄dicta assertio repugnet sacris auctoritatibus. 7 deinde procedemus ad rationes.

Saulus.

In processu sacraz scripturarum reperio. q̄ multi sancti 7 iusti precesserūt in tēpore tempus aduentus x̄pi tui 7 eius passionē. ut ptz de primis p̄riarchis. de quoz numero fuit Abraham patriarcha. qui tante iustitie fuit corā deo. ut ipse deus de ipso Abrahā defuncto talia testaretur. eo q̄ obedierit Abraham uoci mee 7 custodierit p̄cepta 7 mandata mea 7 cerimonias legesqz seruauerit. Gen. xxvj. Cui quidē Abrahę in uita sua fuit a deo dictū. Tu autē ibis ad patres tuos in pace sepultus in senectute bona. Gen. xv. Dic michi obsecro quomō posset dici de tanto p̄riarcha. q̄ p̄ tāta tēpora post mortē fuit detentus in limbo inferni. Vbi ergo ē iustitia diuina ad quā ptinet nullū bonū irremuneratuz relinquere. si Abraham qui omnia p̄cepta diuina cerimonias 7 leges custodierit. ut ex testiōio diuino supradicto

approbatur. nō statim post mortē assumeretur ad gloriā suam. que ē propria merces iustoz. sed potius euz quasi in carcere detentū p tanta ānoꝝ curricula relinqueret. Vbi ē etiā ueritas diuina. que Abzabe p̄dixit. Ibis ad p̄res tuos in pace sepultus in senectute bona. Si enī ipse Abzabam nō ad diuinā uisionē in qua ē uera pax fuit assumptus tēpoꝝ mortis sue. sed in limbo fuit inferni reclusus. sic nō ī uera pace iuisset ad patres. sed nec in senectute bona sepultus. ut ē manifestū. Idem dicendū ē de alijs sanctis. ut de Moise ⁊ Aaron ⁊ Samuel testatur. ps. Custodiebāt testimonia eius ⁊ p̄cepta eius que dedit illis. Si ergo isti post hanc uitam nō statim ad gloriosam uitā uolauerūt. sed p̄quāplurimos annos usqz ad aduentū xp̄i tui fuerūt in limbo inferni detenti. oportet te alterū duoz cōcedere. aut q̄ deus nō est iustus. cū nō reddit unicuiqz secundū opera sua. aut q̄ p̄dicti non fuerūt iusti nec sancti corā deo. quoz utrumqz sacre scripture testimonijs manifeste repugnat.

Capitulum Secundū. In quo p̄supponitur oppositū. s. q̄ peccatum primi parentis in posteros transiuit. ⁊ q̄ sancti supradicti propter hoc peccatum detenti fuerunt in limbo usqz ad. 7c.

Paulus

Ad hoc q̄ assertio mea quā dicis esse incredibilem ⁊ auctoritatibus sacris repugnantē ⁊ rationi naturali inconsonā tamquā uera ⁊ nulli ueritati contraria seu inconsona soli detur seu fūdetur. Oportebit ut tibi unū p̄supponā. quod secundū ueritatē fidei catholice firmiter ē tenendū. ⁊ etiā p̄ sacras scripturas ⁊ doctozes tuos esse uerū cōprobatur. Quod quidē p̄suppositū tale est. q̄ primū peccatū primi hominis. de quo legitur Gen. iij. originaliter transit in posteros. Ex quo sequitur q̄ Abzabā ⁊ Moises ⁊ alij quicumqz patriarche seu prophete quicūqz sancti nō fuerūt imunes ab hmōi peccato. sed illud cōtraxerūt p̄ originē. ⁊ iō iustitia diuina in eis saluatur. etiā si eos nō assumeret post mortem statim ad gloriā. sed eos in limbo detentos relinq̄ret. usqz quo illud peccatū primi parētis ⁊ impedimētū introit⁹ regni celestis inde proueniēs sufficiētē fuisset p̄ sāguinem

christi sublatū. Juxta illud Zach. ix. Tu autem in sanguine
testamēti tui emisisti uinctos tuos de lacu. prout supra fu/
it allegatum.

Saulus.

Hec responsio tua nō uidetur sufficere ad mea soluēdū ob/
iecta. sed potius alia superaddere incōueniētia. quod pater
primo sic. Nam illud quod p̄supponis q̄ peccatū primi ho/
minis originaliter trāsīt in posteros. nō fundas nisi in auc/
toritate tue catholice fidei. quā ut nosti nō recipio nec reci/
pere teneor. sed quia dīcis q̄ etiā per scripturas a me recipi/
endas illud p̄suppositū cōprobatur esse uerū. Ideo illud de/
buiſſes michi primo allegare tanquā a me recipiendū. non
autē catholicā fidē. quā nūquā recepi. 7 sic p̄suppositū tuū
nō probatur p̄ sacre scripture auctoritates. sed etiā manife/
ste sacre scripture cōtradictis. Dicere enī q̄ peccatū primi
parentis traducitur ad posteros p̄ originē. est manifeste cō/
tra sacre scripture auctoritatē. Dicitur enī Ezech. xvij. Si
lius nō portabit iniquitatē patris. quod est manifeste fal/
sum. si iniquitatē primi parētis posterū sui ab eo ut assero
contraherent.

Paulus.

Ad primū tibi respondeo. q̄ quia doctores nostri clari⁹ tra/
dunt istā materiā quā tui. Idcirco nō tibi allegavi primo
auctoritates a te recipiēdas. Nunc autē uolo tibi ostēdere
q̄ illud principale quod sentiūt doctores nostri circa pecca/
tum originale. cōcordat multis auctoritatibus a te recipi/
endum. circa quod tibi allego primo illū p̄phetā euāgeli/
cum ysaiam qui de oībus ad xpm p̄tinētibus multa tradi/
dit documēta. Ipse enim p̄pheta in. xliij. cap. hoc de quo
agimus expresse tradidit populo Israhelitico dīcēs. Pater
tuus primus peccauit. 7 interptes tui p̄uaricati sunt i me.
7 cōtamīauit alias p̄phanauit principes sāctos. 7 dedi ad
interēptōnez Jacob. 7 Israhel in blasphemīā. Hec ille. Que
quidē uerba si eorū uerū sensum līalem recte scrutatus fu/
eris. p̄positū meū manifeste ostendūt. Adam enī qui fuit
primus pater simpliciter manifeste peccauit. primū p̄cep/
tū diuinū sibi datū transgrediēdo. Gen. iij. Propter quod
quidē peccatū principes sancti. s. patriarche 7 alij iusti ab

eo descendētes fuerūt cōtaminati. eo q̄ fuerūt sepati a deo
diuina uisione carentes. sicut cōtaminati a tēplo sepabātur.

Saulus.

Ex hac auctoritate nō habes propositum tuū propter duo.
Primo quia hoc quod dicitur. pater tuus primus. secundū
doctores nros nō intelligitur de Adam sed de Abrahā. qui
uocatus fuit a deo pater multarū gentiū. Gen. xvi. 7 pre
cipue prim⁹ pater fideiū. Vnde coīter dicitur pater fidei
eo q̄ fuit primus in publicatōe diuini nomis. ut habetur
Gen. xvi. Qui quidē p̄ Abraham peccauit dubitās de di
uino promisso quādo dixit. Domine deus quomō possū sci
re q̄ possessurus sum eam. Gen. xv. Secundo quia hec expo
sitiō tua nō cōcordat cū hoc quod sequitur. Et interpretes
tui p̄uaricati sūt in me. quod intelligitur de Aaron 7 Moi
se qui p̄uaricati sūt ad aquā cōtradictōis Num. xx. Que
quidē p̄uaricatio nō transiuit in posteros. sicut nec pecca
tum Abrahe. 7 iō bene consonāt ad inuicē ista duo peccata
non autē peccatū Ade. quod ut asseris ad posteros trāsuiuit

Paulus

Primū quod dicit Abraham peccasse dubitando de diuino
promisso. 7 quod de eo intelligitur illud p̄sa. pater tu⁹ pri
mus peccauit. nō potest stare. tum quia Abrahā nūquā le
gitur fuisse improbatus de aliquo peccato. 7 multo min⁹
de infidelitate seu dubitatōne in fide. sed potius in hac uisi
one. Gen. xv. ei⁹ fides cōmendatur cū ibidē p̄mittitur. Cre
didit Abrahā deo 7 reputatū ē ei ad iustitiā. Tū quia i hoc
quod dicit. Domine deus quomō scire possum q̄ possessur⁹
sum eā. etiā secundū doctores tuos nō querebat dubitando
de diuino promisso. sed querebat a deo ut reuelaretur sibi
p̄ quē cultū diuinū cōseruaretur illa terra promissionis in
semine suo. Vnde 7 ibidē fuerūt sibi reuelate species aīaliū
ex quibus sacrificia in futuro erāt fienda in templo. Sub
ditur enī ibi. Accipe tibi uitulū. p̄ que quidē sacrificia debi
to mō deo oblata cōseruāda erat possessio terre promisiōis.
Tū in illa reuelatōe Abrahe facta deus firmavit pactum
cū Abraham. ut habetur ibidē. cōcedēs ei q̄ iret ad patres
suos in pace. Vnde nullo mō dicendū est de Abrahā q̄ pec
cauit peccato supradicto. Restat igitur q̄ cum dicitur p̄

tuis primus peccauit. intelligitur de primo patre simpliciter. s. de adam. cuius peccatū nō solū exp̄sse traditur i lra Gen. iij. ut dictū est. sed etiā q̄ pena illi p̄cti in sua posteritate transiuit. Omnia enī penalia que in p̄dicto cap. Gen iij. cōtinētur. que fuerūt a deo diffinita propter peccatum Ade. Unde et̄ dicitur. Maledicta terra in ope tuo. 7c. In la bore comedes. Similiter q̄ dictū ē mulieri. In dolore paries filios. 7c. oīa transierunt in posteros. ut habemus p̄ rei euidentiā. 7 p̄ consequēs peccatū ipsius Ade transiuit in posteritatē. quo ad culpā. alias ess̄ dare penā sine culpa. quod est incōueniens. Similiter quod dicitur secundo. q̄ hoc quod dicitur. Interp̄tes tui p̄uaricati sunt in me. intelligitur de Aaron 7 Moise. qui peccauerūt ad aquā cōtradictōis. Numeri. xx. nullo mō cōsonat rōni. licet quidā ex nris hoc uideatur sentire. Tum quia Moises 7 aaron nūquā legantur interp̄tes dici in scriptura sacra. sicut de Esdra legitur Nec viij. qui legē domini populo exponebat. sed potius dicuntur prophete domini. Constat autē q̄ grā prophetandi distinguitur a grā interp̄tandi. Multi enī interp̄tatur scripturas sacras qui nō prophetāt. 7 econtra. Tum quia p̄uari cari. addit sup̄ rationē peccandi. importat enī transgressiōnē legis p̄ alijs. ut habetur p̄ actorē catholiconis. quod nō potest dici de aaron 7 Moise. quoz peccatū ad aquā cōtradictōis nō fuit ita graue ut p̄uariatio debeat dici. ut p̄z bene cōsiderāti illud capitulū Nume. xx. ubi de hac materia agitur. Tum quia eoz peccatū non fuit cōmissuz circa legis interp̄tationē. ut lra hic uidetur sonare. Cum enī hic dicitur. Interp̄tes tui p̄uaricati sunt. uidetur intelligendū q̄ in ipsa interp̄tatione fuerūt p̄uaricati.

Saulus.

S quod dicitur. Interp̄tes tui p̄uaricati sunt in me. nō intelligitur de aaron 7 Moise ut dicebam. Dic ergo tu de quibus intelligendū est. 7 ut littera cōueniētius intelligatur oportet q̄ assignes michi aliquod peccatū correspōdēs peccato ade in hoc q̄ transeat ad posteros. hoc enī sonat littera cum quasi pro pena utriusq̄ peccati subdit. Et contaminaui principes sanctos.

Paulus.

Verum dicit in hoc q̄ propheta in dicto cap. facit mentōez
 de duobus peccatis. que ad posteros transierunt. similiter
 7 de penis illis peccatis correspondētibus. Primū enī pecca-
 tū fuit peccatū Ade. quod transit ad posteros p̄ originē. ut
 iam dixi. de cuius peccati pena eidē correspondētī dicit pro-
 pheta. Et cōtamināui principes sanctos. Et est sensus. quia
 propter peccatū de quo dixerat. Pater tuus primus pecca-
 uit. principes sancti. s. p̄iarche 7 alij insti ab adam descen-
 dentes. qui de diuino consortio gaudere debuissent. fuerūt
 a deo prophanati diuina uisione carētes tamquā prophanī
 Secundū uero est peccatū phariseoz qui fuerunt doctrine
 Talmudice inuētores. per quā quidē doctriāz legeꝝ diuinā
 interpretati sūt puerse. 7 iō proprie dñr̄ interpretēs 7 p̄uaria-
 tores. Interpretēs quidē quia nō legē uederūt. nec suā doctri-
 nā tradūt ut prophete. sed ut legis expositores seu interpre-
 tes. Et hī quidē proprie dicūtur p̄uariari in deum. quia
 p̄ alijs transgressionē legis cōmiserūt p̄ falsam legis interp̄-
 rationē. quā suis posteris usq; in hodiernū diem transpor-
 tarunt. de quoz falsa 7 pueris doctrina plura scripsi in ad-
 ditionibus ysaie cap. xxxiiij. 7 Zach. v. uide ibi. 7 dōm̄o
 dirigēte forte inter me 7 te erit de hoc singulare colloquiū
 De cuius peccati pena propheta subdit. Et dedi ad interp̄-
 tationē Jacob. quod fuit impletū p̄ Romanos. qui illaz na-
 tionē pharisaicā. que Jacob solo nomine dicitur cum tēplo
 7 suis ceremonijs ad interemptōnem uederunt. 7 principes
 eoz in blasphemā. quia sunt cōdēpnati p̄ totū orbē tāquāz
 blasphemi. quod totū fuit in uindictā sanguis xp̄i. qui per
 falsas interpretatōnes phariseoz effusus fuit. de qua uindic-
 ta dōm̄o cōcedēte plenius loquemur. Et sic habes hec duo
 peccata denūtiata p̄ prophetaz. que in posteros transierunt
 licet diuersimode. quia primū p̄ originē. secundū uero per
 imitatōnez. habes etiā ibidē penas eis correspondētes. simi-
 liter in eodē contextu reperies si recte scrutatus fueris p̄-
 cipalia remedia utriusq; peccati supradicti.

Saulus

Placet michi ut de doctrina pharisaica 7 talmudica quaz
 reputo sanctam 7 ueram seorsum loquamur. Similiter 7
 de uindicta xp̄i quā dicit esse factā p̄ Romanos. quia ista
 nō spectāt ad presens colloquiū ubi principaliter agim⁹ de

peccato originali. sed quia in hoc cap. psa. nō fit mētio de passione christi ut dicit. nec etiā de remedijs horū peccatorum. prout tu uideris asserere. Idcirco uolo q̄ michi ista amplius declares.

Paulus.

Si bene scrutatus fueris hoc cap. proprie ibidē iuenies hec duo q̄ petis. In hoc. n. cap. obmissis multis cā breuitatis q̄ ibi tradūtur maifeste repies q̄ ibi propheta i p̄sona dei seu christi cōqueritur de tribulationibus seu penis. quas pro eorū peccatis passus fuit. Dicitur em̄ ibi populo in p̄sona dei sic. Verumtamē seruire me fecisti in peccatis tuis. quia deus pro peccatis populi expiandis formā serui accepit. q̄ nullo mō de deo talis seruitus posset uerificari secundū ueritatē. ut sequitur ultra. Prebuiisti michi laborē in iniquitatibus tuis. quia peccata humani generis fuerūt occasio ut laborē passionis christus sustineret. ut in cap. liij. alias al legato. Et sic habes q̄ in hoc cap. fit mentio de passioē xp̄i. De remedijs autē horū peccatorū in principio sequētis capituli. s. xliiij. propheta maifeste ait dicens. Noli timere serue meus Jacob. 7c. q. d. lz pctā supradicta graua sint. nec p̄ purū hoīez posset remediari. s; p̄ uerū deū. de quo statī supra dixerat. Ego sū qui delebo peccata tua. 7c. tñ p̄ aquā baptismalē 7 effusione; spūs sancti ista sūt remediāda. de quo dicit. Effundā aquā sup sitientē. 7c. 7 ultra. Effundā; spiritū meū sup semen tuū. 7 benedictionē meā sup stirpem tuam. Que quidē oīa cōsonāt p̄ proposito meo. eo modo quo Phūs dicit. Omnia consonāt uero. primo Ethicoz. Sed qz p̄ singula contēta in hoc cap. discurrere esset ualde tediosuz 7 forte minus utile. Ideo ex omnibus in hoc cap. contentis sufficit michi tria colligere. Vnum ē q̄ p̄ peccatuz p̄mi parētis p̄ncipes sancti fuerūt contaminati. i. prophanati. de quo dicit. Pater tuus p̄mus peccauit 7 cōtaminā uī p̄ncipes sanctos. Secundū ē q̄ pro populi peccatis deus seu xp̄s fuit seruus. similiter 7 passus. De quo dicit. Seruū me fecisti in peccatis tuis. 7 tribuisti michi laborē in iniquitatibus tuis. Tertū ē q̄ pctā fuerunt remedianda per effusionē aque 7 spiritus. De quo dicit. Effundā aquā sup sitientē. 7 effundā spiritū meū sup semen tuū. 7 benedctō; meā sup stirpē tuam.

In tertio capitulo ulterius altercatur sup̄ p̄dcā ysa. auctoritate. ostendendo ex ea statum antiquorum patrum p̄ mortem ante aduentum messie. Ad cuius confirmationem inducuntur alie auctoritates apud Hebreos autentice.

Saulus.

Habeo mentem tuam de contentis in hoc cap. ysa. sed dimissis alijs que non sunt pronunciat inter me et te agenda. scilicet de pharisaica doctrina et hominibus. in hoc de quo agimus. scilicet de peccato primi parentis. uideo manifeste contra te illud uerbum quod hic dicitur Et contaminaui principes sanctos. quod expositum de peccato primi parentis in eos ueruat. quod non consonat rationi. Nam principes sancti. scilicet patriarche et prophete. per hoc peccatum non remanserunt contaminati. cum de eorum sanctitate et iustitia post eorum mortem pluries scriptura testatur. uel non posset de eis uerificari illud uerbum. Et contaminaui principes sanctos. Ille enim qui est contaminatus non uere dicitur de eo quod est sanctus.

Paulus

Si bene consideras uerbum quod ibi ponitur in hebraico ubi nos habemus. et contaminaui. non significat proprie contaminationem. sed significat prophanationem. Prophanum autem quicquid significat idem quod contaminatum. quicquid uero significat aliquid non sanctum. licet non sit immundum. sicut homines laici dicuntur prophani. eo quod non sunt in sacris constituti. non tamen ex hoc sunt imundi. Unde prophanare quod in hoc loco dicitur a propheta secundum hebraicam ueritatem. non est intelligendum primo modo. sed secundo modo tantum. quod bene uerificatur de patriarchis et alijs iustis antiqui testamenti. qui licet non fuerunt imundi ex ueruatione peccati originalis in eis. eo quod fuerunt ab eo mundati per sacramentum circumcisionis et sacrificijs et hominibus. fuerunt tamen prophani in quantum fuerunt a diuina uisione in alia uita separati. ut dictum est.

Saulus

In hoc quod modo dicis presupponis duo. Unum est quod patriarche et alij sancti seu iusti antiqui testamenti fuerunt mundati per sacramentum circumcisionis a peccato originali. Aliud est quod asseris predictos sanctos a diuina uisione in alia uita fuisse separatos. Que quidem duo uidentur adinuicem contrariari.

Nulla enī ratio est propter quā sancti a diuina uisiōe post hanc uitā debuissent separari. nisi propter maculā originalis peccati. quā dicit ipsos cōtraxisse. Sed si ab illa macula p sacramentū circūcisionis sunt mūdati. Restat q̄ hmōi s̄ac̄ti post mortē essent absq̄ macula alicuius peccati. 7 p̄ consequēs q̄ statim debuissēt diuina uisione frui. 7 p̄ cōsequēs p̄ hanc uitā nō debēt dici prophanati.

Paulus.

Utrumq̄ predictorū que p̄supposui habeo p̄ autoritates a te recipiēdas. Primū enī habeo p̄ autoritates totius sinago ge tue. que ut nosti habēt orationes seu benedictiones pro prias a magno tēpore ante destructōnē tēpli ordinatas. pro quolibet p̄cepto diuino. sic q̄ q̄n̄ aliquod p̄ceptū impletur dicitur propria benedictio correspondēs illi p̄cepto. ut habetur ualde large in libro Talmudico. qui d̄r̄ Baraboth i cap. quod incipit Haroem. unde cū sacramentū circūcisionis circa aliquē in die octauo a sua natiuitate. prout deus Abrahe p̄ceperat. Gen. xxi. cap. impletur. tunc dicitur publice in p̄sentia omnium circūstantium a circūcidente quedam benedictio sub hac forma. Benedictus domin⁹ deus noster qui sanctificauit dilectū ex utero. 7 p̄ceptū in carne sua posuit. 7 posteritatē suā signauit in signo federis sancti. Idcirco merito huiusmodi deus uiuus pars nostra 7 fortitudo nostra. mandauit erui dilectū semē sanctū cōsanguinitatē nostrā ab inferno. propter fedus suū quod in carne n̄ra posuit. Benedictus dominus inmens pactū seu fedus. hoc in p̄dicta oratōe. Ex qua habes manifeste q̄ merito circūcisionis deus mandauit erui ab inferno circūcisum. quod non potest intelligi. nisi p̄ hoc q̄ p̄ huiusmodi fedus seu pactū s. circūcisionis debebant erui circūcisi a peccato originali. Pueri enī octo diez non poterāt esse obnoxij aliquo peccato actuali. sed solum originali.

Saulus.

Uerum est q̄ oratōnes statute pro p̄ceptis sunt autentice apud nos tamquā a senioribus antiquis 7 prophetis ordiate. sed ex hac orōne nō potes fundare intentū tuū. tuz quia in ea ponūtur uerba obscura. que nō bene declarantur. ut cum dicitur. Sanctificauit dilectū ex utero. 7c. que uerba

indigēt ulteriozi declaratōe. ad hoc ut inde possit sumi ar/
gumētatio. Tum quia in p̄dicta oratōe habetur q̄ circūci/
si erūitur ab inferno. non autē q̄ a deo sint sepati post hāc
uitā. ut tu dicis.

Paulus.

Uerba p̄dicte oratōis satis sunt clara. historiā que exordiū
circūcisionis narrat considerāti. Deus enī dedit sacramen/
tū circūcisionis Abzabe antequā ysaac nasceretur. Ut ha/
betur Gen. xvij. 7 in eodē cōtextu p̄nūtiavit ei nativitatez
ysaac futurā. 7 statim p̄ceptū supradictū Abzabaz quasi
centenarius circūcidit se. circūcidit etiā ysmabel filiū suū
qui tūc erat. xij. annoz. 7 totā familiā. ysaac autē nō fuit
tunc circūcisus. cum nondū fuerat natus. sed in octava die
post nativitatē suā. quod erat tēpus propriū a deo p̄signa/
tū circūcisus fuit. ex hoc ysaac dicitur ex utero sanctifica/
tus. quia Abzahā iā erat circūcisus antequā ysaac genuis/
set. quod nō potest dici de Abzaham 7 ysmabel. Unde cuz
dicitur. Deus sanctificavit dilectū ex utero. 7 p̄ceptum in
carne sua posuit. cōiter intelligitur de ysaac ratōe p̄dicta.
Alia uero cōtenta in predicta oratiōe clara sūt ex se 7 uera
Ad illud uero quod dicis q̄ ex predicta orōe nō habetur q̄
iusti essent sepati a diuina uisione post mortē. sed solum q̄
eruerētur p̄ circūcisionē ab inferno. Concedo tibi. nec ego il
lām orōnē induxi ad hoc probandū. sed solū ad primū. s. q̄
pueri qui adhuc sunt innocentes. cū sint in octava die nati
uitatis sue. erūitur ab inferno p̄ sacramentū circūcisionis
Quod autē isti quātumcūqz sancti ante aduentum messie
fuerunt de paradiso. 7 p̄ consequēs a diuina uisione separati.
ex alijs auctoritatibus posses habere.

In capitulo quarto inducuntur alie auctoritates ex qui
bus cōprobatur. q̄ sancti antiqui testamēti post mortē nō
ibant ad paradysum ubi ē locus beatorz. nec etiā ad gebennaz
sed ad quendā locum. qui a doctoribus hebreoz suburbiz
paradisī uocatur. non obstante q̄ p̄dicti sancti decessissent ab
hac uita mundi. non solū a pctō actuali. sed etiā originali.

Saulus

Callega michi illas rogo.

Paulus

In glo. sup. Gen. que dicitur Beresith. Rabba super illud uerbū. Hec sunt generatōnes celi ⁊ terre. cū creatūtur Gen. ij. Quidā ex antiquis doctoribz dicit. q. res in primordio fuerūt create a deo secundū plenitudinē seu pfectionē suaz. ⁊ quādo peccauit Adam diminuta sunt ⁊ corrupta. ⁊ ulterius nō erūt reuertētes ad decentē statū. donec ueniat fili⁹ Phares. de quo fit mentio. Ruth. ultimo. cuz dicitur. Iste sunt generatōes Phares. per filiū autē Phares intelligit messīā. qui de Phares descendit. Qui quidē Rabbi seu doctor. fundat ibidē intentōnē suā in quadā orthographia literali sic. Nam ista dictio tholdoth in hebraico significat idem quod generatōes in latino. Que quidē dictio sicut et multe aliē cōsueuerunt in hebraico scribi dupliciter. Vno modo plene. ⁊ hoc cū interponūtur in dictōe lre uocales. q. ad hoc cōter requirūtur. Alio mō scribūtur dictōs dimi- nute. ⁊ hoc cum non interponūtur uocales cōter requisite. Quo posito. scrutāte sacras scripturas hebraicas maifeste patet. q. hec dictio tholdoth scribitur plenarie solū in duobus locis. quoz unus locus ē cum dicit. Hec sunt generatōnes celi ⁊ terre. Gen. ij. quod fuit dictū ante peccatūz Ade. Secundus uero ē cuz dicitur. Hec sunt generatōes Phares Ruth. ult. Iste due tholdoth seu generationes soluz scribūtur plenarie cum omnibus uocalibus requisitis. Aliē uero tholdoth ubiqz scribūtur. scribūtur diminue. quia in qualibet deficit una lra uocalis. que requirebatur ad hoc ut esset plene scripta. ut cum dicitur. Hic ē liber generatio- nis Adam. Gen. v. Et hec generatōes sunt Noe. Gen. vj. Et hec sunt generatōes filioz Noe. Gen. x. Hec sunt generatō- nes Sem. Gen. xi. Et hec sunt generatiōes ysaac. Gen. xxv. Et sic de ceteris. que omnes scribūtur diminue. pterquaz ut predicte due. Ex quo cōcludit doctor pdictus. q. dictū ē s. q. res humane. i. homo in sui creatōe fuit in sua pfectiōe creatus. ⁊ post peccatū diminutus. ⁊ sic fuit usqz ad filiū Phares. i. messiam.

Saulus.

Hec conclusio non sequitur ex illis pmissis. Licet. n. qsqz hec dictio scribatur plene. quādoqz diminue in scripturis

nō tamē ex hoc de necessitate sequitur id quod concludis.

Paulus.

Hec cōclusio non uidetur sequi de necessitate līe ut tu dicis nichilominus tenēda ē auctoritate doctoris eā concludētis p̄sertim cum tui antiqui doctores illa que fuerūt eis tradita a prophetis applicabant quibusdam imitionibz seu signis in sacris eloquijs contētis. prout tu nosti frequenter faciūt. fuerūt etiā ⁊ alij Rabbini seu doctores huic sentētie conformes. qui dicunt q̄ omēs patres fuerūt in suburbij paradisi ante aduentū filij Phares.

Saulus.

Dic michi qui sunt alij doctores nostri hoc sentiētes. Ut ex multoz testimonio intentio tua firmitus fundetur.

Paulus.

Quidam doctores tui de hac materia loquētes asserunt q̄ prophete ⁊ sancti patres antiqui testamēti descendebāt in infernū post hāc uitā. quod probāt p̄ hoc. Nam Abrahe fuit dictū a deo. Gen. xv. Tu ibis ad patres tuos. Ex quo arguit Rab. Rahamon. q̄ quia patres Abrahe fuerūt idolatre ut patet Josue xxiii. Sequitur q̄ Abrahaz qui ad illos patres iuit post mortē descendit ad infernū ubi p̄ses sui erāt. Idem dicit de ysaac. de quo dicitur Gen. xxxv. Defunctus est ysaac ⁊ mortuus. ⁊ additus ē ad populos suos. Idez de Jacob Gen. ult. Idez de David. iij. Reg. ij. ⁊ dormiuit David cuz patribus suis. Ex quibus satis probatur q̄ patres sancti antiqui testamēti post mortē non ibant ad paradisu ubi deus beatifice uidetur a sanctis. sed patribus suis congregabātur. quoz multi de primis fuerūt idolatre. ut dictum est.

Saulus

Iste doctor quē allegas crudelissime se habet cōtra sanctos martires antiqui testamēti. condempnat enī Abraham ad infernū. asserēs q̄ iuit ad p̄ses suos post mortē. s. ad Thare qui fuit idolatra. ⁊ sic ex dicto istius si sic intelligatur ut tu dicis. sequeretur q̄ pater Abraham ⁊ sancti patriarche ab eo descendētes. post mortē non solum fuerūt separati a diuina uisione. s; etiā fuerūt in inferno ubi nulla ē redēptio

ubi fuit Thare et alij idolatre p̄decessores eorū quod ē oīno absurdū. nec credo q̄ sit consentaneū doctrine tue catholice

Paulus.

Absit q̄ secundū ueram doctrinā catholicā Abraham nec p̄ dicti sancti patriarche in infernū descendissent post hanc mortē sicut Thare et alij similes. qui fuerūt patres Abrahę secundū carnē. sed si bene scripturas de hoc loquētes scruta tus fueris. reperiēs q̄ Abraham et patriarche licet p̄ mortē non fuerūt in inferno ubi ē locus dampnatorū. non tamē ascenderūt in celum. ubi ē locus beatorū. Sed fuerūt in inferno. non in loco penali sicut dampnati. s̄ in loco ī quo quāuis diuina uisione carebāt. nullā tamē gehennalē senti ebāt penā. erant etiā ibi securi de uisione diuina beatifice habenda. Qui quidē locus apud tuos doctores uocatur sub urbiū paradisi. ut dictū est. apud nostros uero limbo. que nomina licet diuersa sint idem significāt ut dictū est.

Saulus

Indica michi quomodo scripturas scrutando hoc quod uis reperiatur.

Paulus

Quod autē Abraham qui fuit primus in publicatōne uere fidei. ut dictum est non iuit ad locum beatorū statim post mortē. satis patet p̄ illud uerbū supra allegatū. cum a deo fuit sibi dictū. Tu ibis seu ingredieris ad patres tuos. Con stat autē ut iā dictum ē. q̄ patres ipsius Abrahę deos alie nos coluerunt. ut supra allegatū est. et sic ex hoc quod dicitur Ingrederis ad patres tuos. manifeste habetur. q̄ Abraham post mortē non erat iturus ad locum beatorū. non enī ibi erant patres eius. sed in hoc quod statim subditur. in pace. habetur manifeste q̄ Abraham nō erat iturus ad locū dampnatorū. ubi nulla ē redēptio. nec p̄ consequēs pax. Si enim impijs in hac uita existētibus nō est pax. ut habetur Psa. xlviii. In p̄sona pctōrū. ps. etiā dicebat Non ē pax ossibus meis a facie peccatorū meorū. Quātomagis impijs qui post hanc uitā iā in termino dampnationis existunt nulla possit esse pax. nichil enim habent nec spectant habere quod suū appetitū quietet. Vnde ex hoc quod fuit dictū Abrahę q̄ iturus seu ingressurus erat in pace. necesse est dicere q̄

Abraham post mortē. quāuis non statim iuit ad locū bea-
torū. non tamē ad locū dampnatorū post mortē erat iturus
sed potius ad locum pacificū. ut dictum ē. Et sic ex ista p̄-
nuntiatōe Abzabe facta sane intellecta. manifeste habes q̄
Abraham post mortē non iuit ad infernū inferiorē. prout
significat locū dampnatorū. de quo. ps. Eruiſti animā meā
de inferno inferiori. sed ad locū imūnē ⁊ securū de beatitu-
dine habenda. quia in pace. de qua pace. ysa. lvij. Veniet
pax ⁊ requiescet ei in cubili suo. qui ambulat in directōne
pax enī nō habetur nisi ubi appetitus quietatur. Idē dicen-
dum est de alijs p̄iarchis.

Saulus.

Licet Abzabe fuit dictū q̄ esset iturus in pace post mortē.
nō tamē alijs p̄iarchis legitur hoc dictū fuisse. ⁊ sic ex p̄-
dicta auctoritate non potest concludi. q̄ de alijs sanctis sit
idem dicendū de hac materia sicut de Abraham.

Paulus.

Licet de ysaac non fuit dictū q̄ esset iturus in pace. tamē
de ipso defūcto legitur. Et additus ē ad populos suos Gen.
xxxv. quod intelligitur de Abzabaz ⁊ alijs qui in suo sinu
seu receptaculo erāt. qui erāt in pace cū Abraham. ut dictū
est. Unde non oportebat repetere in quolibet successore.
q̄ erat iturus in pace. sed sufficiebat dicere quod iret ad
populum suum uel cum patribus suis additus seu aggre-
gatus. ex quo iam erat ibi Abraham collocatus tamquam
p̄ fidelū. cui ex̄p̄sse fuerat dictū. Ibis in pace. ut dictū est

Saulus

Licet Abraham fuisset unus de sanctis patriarchis. nō ta-
men fuit primus eorum. Prior enī fuit Adam ⁊ Noe. ⁊ alijs
sancti qui p̄cesserūt Abraham. Ideo nō uidetur ratio quare
Abzabe solo fuisset dictū. Ibis in pace. ⁊ nulli aliorum pre-
cedentū.

Paulus.

Quāuis alijs sancti p̄cesserūt Abraham in tēpore. tamē iter
omnes sanctos Abraham fuit primus in sepando se ab actu
infidelū. ut habetur Gen. xij. Similiter in publicādo no-
men dñi. ut ibidē. etiā fuit primus in recipiēdo signaculū

fidei in circūcisione. Gen. xvij. fuit etiā primus in recipiēdo promissionē de messia uēturo. Gen. xxij. Similiter fuit primus in habēdo sepulturā sepatam ab infidelibus. Gen. xxij. Unde nō inmerito Abrahe fuit exp̄sse denūtiata pax post mortē. ut ex illa alijs ei adherētibus intelligeretur cōcedi. Et iō secundū doctrinā sanctam sūmi magistri nostri sanctorū requies sinus Abrahe dicitur. eo q̄ sibi pax fuit p̄ mortē denūtiata. in qua fideles oliꝝ requiescebāt. ut dictū est.

Saulus

Cum enī Abrahā et alij p̄res iusti. qui p̄cesserūt aduentum tui messie. ab hac uita migrauerūt in statu iustitię. ut ex testimonijs scripturarū patet. nec etiā fuit in eis macula originalis peccati. cū p̄ circūcisionē ab eo mundabātur. ut tu asseris. nō uidetur ergo ratio. quare hmōi sancti nō statim intrauerūt regnū celeste post mortē. sed in suburbio paradisi detinētur. ut supra dicitur. Legitur Proverb. xi. *Semināti iustitiā merces fidelis. Que quidē merces iustitię hētur in introitu regni celestis. nō ergo p̄ribus iustitiā seminātibus detinēda esset seu retardāda eorū merces.*

Paulus.

Ab ingressu regni celestis nō solū impediēbat peccatum singulorū. sed etiā peccatū cōmune totius nature humane. quod est peccatum primi parentis. Legitur enī Gen. iij. q̄ post peccatū primi parentis collocauit deus cherubin et flāmeū gladiū atq; uersatilē ad custodiendū uia ligni uite. Et quia licet quilibet sanctus p̄ opera iustitię purgabatur a peccato. quantū ad emundatōē proprie p̄sone. nō tamen alicuius fides uel iustitia sufficiebat ad remouendū impedimentū. quod erat reatus totiꝝ humane nature. Qui quidē reatus p̄ passiōē xp̄i uniuersaliter remotus ē. Unde ysa. supra. liij. *Deus imposuit peccatū omniū nostrū. Idcirco sancti usq; ad eius passionem fuerunt impediti ab ingressu celestis glorie. Et hoc ē quod doctores tui asserūt dicētes q̄ sancti erāt in suburbio paradisi. usq; ad aduētū filij Pharis. ut supra allegatū est.*

Capitulū Quintū. In quo datur ratō quare q̄dā penalia

que fuerūt imposta humano generi p peccatū Ade. nō fue
rūt amota p passionē christi. per quā fuit indultū peccatū
originale.

Saulus.

Si ita est ut tu asseris q p passionē xpi tui seu messie remo
tū fuit peccatū originale quātū ad culpā seu reatū. Quod
quidē peccatū ut dicitur ptinet ad totā naturā humanā. seq/
retur q peccatū predictū p eandē passionē esset remotum.
etiā quo ad penā. cū pena nō datur nisi quo ad culpā. Con/
stat autē q penalia que a deo fuerūt diffinita cōtra huma
nū genus propter ade peccatū. adhuc remanēt post passioz
xpi tui sicut antea. Remāet enī illud penale quod dicitur.
In sudore uultus. 7c. Similiter cū dicitur mulieri. In do/
lore paries filios. 7c. Remanet etiā clausura paradisi ter/
restris. quā supra allegasti. que omīa habētur Gen. iij. Ex
quibus manifeste patet. q peccatū originale nō fuit abla/
tū p passionē xpi tui quantū ad penam. 7 p consequens nec
quātū ad culpam.

Paulus.

Si bene attendisti ea que supra tibi dixerā cū de modo re/
dēptionis p messiam facte agerem? facilius posses ad hoc
quod nūc obicis respondere. ostendī enī tibi q redēptio per
xpm promissa in prophetis erat intelligenda spiritalis.
que est potioz 7 perfectioz quā temporalis. Vnde uictoria
sua in redimēdo nō debet intelligi p uim armor. sed sua ui
ctoria intelligēda ē prout uicia p uirtutes uincūtur. Simi
liter 7 habūdātia seu affluētia bonoz. similiter 7 libertas
que in suo aduētū legitur promitti intelligēde sunt de ha
bundātia bonoz spiritaliū. s. uirtutū. Similiter 7 liber/
tas intelligitur de libertate a peccato. non autē a subiectōe
humana. Illa enī intelligenda sūt fuisse promissa per xpm
que requirūtur ad cōsecutionē uere redēptōis. que in ultia
beatitudine cōsistit. nō autē illa que indifferēter se habent
ad hoc. 7 multominus quecūqz impediūt. sicut ē bonorum
tpaliū affluētia 7 hmoi. prout supra ē ostensum. Vnde in
proposito dicendū ē q p passionē xpi 7 eius uerā fidē remo
tuz fuit peccatū originale quātū ad culpā. que impedit cō
secutionē ultimi finis. s. beatitudinis. Illa autē penalia de

quibus arguis. s. in sudore uultus tui. 7c. 7 in dolore pari/ es filios. 7c. 7 hmōi in differentia sūt ad consecutionez ul/ timi finis. siue eū homo laborādo comedat siue nō laborā do potest cōsequi ultimū finē. si in cognitōne dei 7 alijs ad hoc ptinētibus se habeat ut debet. Et ideo ista nō fuerunt amota in redēptione spūali per xpm facta.

Saulus.

In pena peccati Ade positus fuit gladius uersatilis. ad cui/ stodiendū uia ligni uite. ut tu allegasti. Gen. iij. hoc autem est spirituale ut uidetur. 7 tamē remanet post passionem. Nullus enī legitur paradisu terrestre intrasse post passiōz xpi tui. sicut nec antea. nisi forte dicitur Enoch 7 Heliam qui fuerunt ante passiōne xpi tui.

Paulus

Intrare paradysum terrestre nō requiritur ad bonū spiri/ tuale. Ita enī potest homo ibidē existēs peccare. sicut extra existens. Adam enī ibi peccauit. 7 ideo amouere istā clausu ram non requiritur necessario ad ultimā beatitudinē con/ sequendā. secus autē de clausura celestis paradisi. cuius in/ gressus requiritur ad uerā beatitudinē cōsequendā. Vnde 7 apertionē ianue celestis paradisi opata ē passio xpi. non au tē amotionē clausure padisi terrestis.

Capitulū Sextum. In quo arguit diuersimode contra ea que dicta sūt de peccō originali. 7 soluūtur argumēta.

Saulus

Audio quō intēdis formare in auctoritatibz. qd peccā pri/ mi hoīs originaliter trāsiiuit in posteros. sed adhuc rema/ net ut respōdeas michi ad hoc quod legitur. Ezech. xvij. Filius nō portabit iniquitatē patris. Si enī peccatū primi pentis posterū sui ab eo originem traherēt. predicta uerba prophete essent manifeste falsa.

Paulus.

Quod dicitur a propheta. Filius nō portabit iniquitatem patris. Verum ē. Non enī punitur filius spūaliter pro pec cato pñs nisi sit pticeps peccati eius. sicut ē in proposito. Deriuatur enī primū peccatū patris p originē in filium.

ficut ⁊ peccatum actuale deriuatur a patre in filium per imirationem.

Saulus

Ex hac tua responsione sequeretur q̄ anima humana que ē subiectū culpe traduceretur p̄ originē. quod ē cōtra textuz sacre scripture. Legitur enī Gen. ij. ubi de creatōne homīs agitur. Spirauit in faciē suā spiraculū uitē. per quod uerbu secundū omnes intelligitur q̄ aīa humana p̄ creatōnez ī corpe hūano a deo īmediate infūdatur. ⁊ per cōsequēs nō traducitur p̄ originē. cōsequētia patet ex hoc. nā si culpa q̄ ē quoddā accūs in aīa p̄ originē traduceretur. oporteret q̄ eius subiectū. s. aīa p̄ originē trāsiret. accidēs enīz non migrat de subiecto in subiectū. secūdū sententiā philosophoz.

Paulus.

Licet erroneum est dicere q̄ anima rationalis traducatur cum semine a parente in prolem. tum quia corp⁹ humanū est proportioatū aīe. defect⁹ aīe redūdat in corp⁹ ⁊ econuerso. Vnde interdū ex fatuis fatui generātur. Et ideo non est necessariū dicere q̄ si peccatū primi parētis per originē transit in prolez q̄ anima rationalis p̄ originē traducatur a patre in filium.

Saulus.

Posito ut tu asseris q̄ aliqui defectus etiā anime a parente transeunt in prolez per originē. talis deriuatio seu trāsitus excludit rationez culpe. de cui⁹ ratione ē q̄ sit uoluntariū Dicit enī philosophus in. ij. Ethic. q̄ nullus increpat cecuz natum sed magis miserebitur. Si igitur posteri ab Adam aliquā turpitudinē traherēt per originē. tūc talis turpitudō cū esset per naturā contracta nō esset uoluntaria. ⁊ p̄consequēs nec increpabilis. nec etiā esset peccatū. de cuius ratione est q̄ sit uoluntarium.

Paulus

Hec consequētia quā ultimo infers dicēs q̄ si turpitudō cōtracta ab adāz per originē nō esset in eius posteris uoluntaria. quia tūc nō esset peccatū. si bene cōsideras inualida est in actibus enī nō uolūtarijs. sed mere naturalib⁹. licet nō sit culpa increpabilis. cōtigit tamē ibi esse peccatū. Peccatū

est secundum rationem rectitudinis uel deriuationis t ordine ad finem debitum consideratur. Unde actus naturalis qui non habet rectitudinem secundum ordinem ad debitum finem peccatum dicitur. licet non sit uoluntarium. Et ideo in proposito peccatum originale quod non est peccatum persone sed nature. licet non habet rationem increpabilis. et quod non est in uoluntate potestatis ipsius prolis nascentis. habet tamen rationem predicti in quantum ueniat a rectitudine finis. Et propter hoc potest ad tuam objectionem aliter responderi. scilicet quod homini peccatum habet rationem uoluntariam. quod sic patet. Licet enim inordinatio que est in homine ex Adam generata. non est uoluntaria ex uoluntate ipsius hominis generati. est tamen uoluntarium ex parte ipsius Ade. qui mouet motionem generationis. omnes qui ex eius origine generantur deriuantur. sicut uoluntas anime mouet omnia membra ad actum. Unde sicut actus unius membri. ut puta manus non est uoluntarius uoluntati ipsius manus. sed uoluntati anime que primo mouet membra. sic istud peccatum originale non est peccatum huius persone. nisi quantum hec persona recepit naturam a primo parente. in quo hoc peccatum fuit uoluntarium.

Saulus

Si a primo parente peccatum per originem contrahimus. in quantum ab ipso recepimus naturam humanam. eadem ratione peccata quorum cuiusque parentum proximo contraheremus. Constat autem quod fuimus in proximis parentibus tanquam in quibusdam nostre nature principijs. ex quo sequeretur quod innumerabilia peccata essent in homine quolibet a suis parentibus tanquam proximis quam remotis contracta. quod est ualde inconueniens. nec credo quod tui doctores hoc concederent.

Paulus.

Secundum doctorum tuorum ueram doctrinam nulla peccata proximorum parentum nec etiam primi parentis preter primum per originem traducitur. Cuius ratio est. nam homo in specie idem sibi generat. non autem secundum indiuiduum. Et ideo que directe pertinent ad indiuiduum sicut personales actus. et que ad eos pertinent non traducuntur a parentibus in filios. Non autem grammaticus tradit in filium grammaticam scientiam. quam non per solam naturam. sed proprio studio acquisiuit. ea tamen que pertinent ad naturam speciei traducuntur

a parentibus in filios. nisi sit defectus nature occultatus. nisi natura deficiat generat occultatū. illa autē que sūt personalia ut actualia peccata. ut dictum ē nullo mō traducūtur a parentibus in filios.

Saulus.

Primū peccatū Adē manifestum ē quod ē personale. non tamē hoc habuit ex natura sua specifica. sed ex proprio actu sui liberi arbitrii. Vnde primū peccatū Adē nō potuit traduci p̄ originē. etiā secundū te. sicut nec alia peccata personalia sua uel aliorū parentum.

Paulus

Secundū q̄ ad p̄sonā ptinet aliquid secundū seipsū. et aliud ex dono gratie. Ita etiā ad naturā potest aliquid pertinere secundū seipsā. s. q̄ causatur ex principijs eius. et aliud ex dono gratie sup̄naturali. et hoc mō iustitia originalis quā nō habuit natura humana ex suis principijs. habuit tamē per quoddā donū gratie toti humane nature diuinit^r colatū in primo parente. quod quidē donū primus hō p̄ primū peccatū amisit. Vnde sicut illa originalis iustitia traducta fuisset in posteros simul cū natura si Adam nō peccasset. ita et inordinatio opposita cū natura traducitur. Vnde istud peccatū nō est personale. sed nature. Alia uero peccata primi parentis uel aliorū nō corrumpūt naturā. quantum ad illud quod nature est. sed solū quantum ad id quod p̄sonae est. et ideo talia peccata nō traducūtur.

Saulus

Licet homo nō generat idē sibi secundū indiuidnū. generat tamē sibi simile. Iracundus enī generat iracundū. uelocitas etiā corporis et bonitas ingenij deriuatur sepe a parentibus in filios specialiter cū natura parentū sit fortis Et sic patet etiā q̄ indiuidualia transeunt a parentibus in filios. Et ideo uidetur dicendum de alijs peccatis Adē et aliorū parentum. etiam preter primum peccatum Adē.

Paulus

Peccatum parentum preter primum sunt pure personalia Et ideo traducibilia nō sunt. Alia tamē accidētia ut iracundia uelocitas et huiusmodi. licet sint accidētia indiuidualia

propagatur tamē qñq; in filios in quantum sunt p̄tinentia ad dispositōez nature. Et ideo nō est similis ratio de talib; accidentibus indiuidualib; ⁊ de personalibus peccatis.

Distinctio septima de scrutinio scripturarū circa regnum christi An. s. sit illud de quo reuelatum fuit Danieli quod esset excellentius quatuor regnis precedentibus. ⁊ q̄ illa quatuor regna destrueret. An non. Et habet. xij. Capitula .

In primo capitulo ostenditur q̄ per uisionē Danielis de statua in secūdo capitulo cōtentā intelligitur q̄ p̄ christuz erat extirpanda ydolatria de regnis principalib; mundi.

In secūdo ca. ostenditur q̄ licet ydolatria adhuc remaneat in aliquib; paruissimis regionib; apud hoīes bestiales seu brutales cū in maiori parte seu principaliori totius orbis est p̄ diuulgationē fidei xp̄i ablata ⁊ quādo ante aduentuz christi ydolatria Chaldeoꝝ ⁊ aliorū regnoꝝ remaneat a / pud Romanos etiā destructis regnis illis.

In Cap. tertio ostenditur q̄ uisio statue applicatur primo aduentui xp̄i. uisio autē de bestijs Dan. vii. applicatur se / cundo.

In Cap. quarto ostenditur q̄ licet cultus idoloꝝ post passi / onē xp̄i in quibusdā ptibus mūdi r̄ mansit. tamē totus si / mul intelligitur ā moueri p̄ percussionē lapidis sine mani / bus abscisi.

In cap. quinto ostēditur quō intelligatur illud Dan. ij. Lapis qui pcussit statuā fact⁹ ē in montē magnū.

In cap. sexto ostenditur quō exponēdū ē regnū ferreum. s. Romanū hēbat partē pedū ⁊ digitoꝝ teste figuli ⁊ partem ferreā ut hētur Dan. ij.

In cap. septimo ostēditur q̄ regnū xp̄i seu ipsius ecclesie non ē idem cū regno Romanoꝝ prout doctores falsi scili / cet pharisei fingunt .

In cap. octauo ostēditur q̄ sūmus pontifex in quo prin / cipaliter residet ecclesiastica ptās. licet qñq; utatur mūda / na tempali ptāte. s. armoꝝ potētia ⁊ hmōi. non tamē talis potestas est essentialis in ecclesia sed accidētalis.

In cap. nono ostenditur q̄ ecclesia habuit suū esse perfectū s. spūale tempe apostolorū ⁊ aliorū discipuloꝝ antequam

potestatem temporalem a Cesare accipisset.

In decimo capitulo ostenditur quod christus docuit uerbo et exemplo. quod beatitudo humana consistit in contemptu terrenorum et adhesionem ad celestia. quam doctrinam eius uiri discipuli secuti sunt et quod in primitiua ecclesia quam nullam potestatem mundanam fideles habebant perfectiores uiri ut plurimum inueniebantur in ecclesia quam nunc. quando potestatibus et regnis mundanis ecclesia habundat. Ex quibus concluditur quod regnum Romanorum et regnum christi seu ecclesie nullo modo sunt idem sed diuersa.

In undecimo capitulo ostenditur quod per cornu paruulorum affixum quarte bestie non intelligitur christus noster prout iudei false exponunt.

In duodecimo capitulo ostenditur quod per cornu paruulum supradictum intelligitur antichristus secundum ueram catholicorum expositionem.

In tredecimo capitulo ostenditur quod ex hoc quod dicitur de cornu paruulo quod loquitur contra excelsum et putabit mutare tempora et legem. que uerba false iudei applicant ad uerum christum. sumitur ordo ad tractandum de quibusdam que sunt magne arduitate in hoc opusculo.

Capitulum Primum in quo ostenditur quod per uisionem Danielis in. vii. cap. de statua intelligitur quod per christum erat extirpanda ydolatria de regnis principalibus mundi.

Saulus.

Predictis ad presens obmissis reuertamur ad alia que pertinent ad examinationem christi tui. scilicet ad scrutandum scripturas utrum ille fuit messias in prophetis promissus an non. Ad quod occurrit michi ualidum argumentum contra te quod sumitur ex reuelationibus Danieli factis. In quibus deus ostendit excellentiam regni quod daturus erat christo suo. Quamquidem excellentiam nunquam habuit christus tuus. Ex quo habetur manifeste quod non fuit ille christus a deo promissus.

Paulus.

Proposce mihi illud argumentum clare ut sciam quante uirtutis sit

Saulus

Scrutatus sum Daniele in. ij. cap. ubi expresse reperio quod

regnum christi habebat cōterere seu dīminuere regnū Cal/ deorū 7 alia tria regna sibi succedentia. Legitur enī ibi q̄ lapis abscisus sine manibus qui est christus. de quo ibidez dicitur. Suscitabit deus celi regnū quod ieternū nō corrū/ petur. Habebat cōminuere seu cōterere ferrū testam es ar/ gentum 7 aurū. que secundū omnes expositores significāt regnū Caldeorū 7 tria alia regna sibi succedentia. Sed con/ stat q̄ regnū christi tui nō cōminuit p̄dicta regna p̄sertim regnū Caldeorū Medorū 7 Brecorū cū iam p̄ magna tēpora ante sui aduentū fuerunt destructa. ergo regnū christi tui nō ē illud regnū de quo dicitur ibidē q̄ esset a deo suscitan/ dum 7 q̄ ineternum non corrumpetur.

Paulus.

Si uisionē Danielis quā allegas sic supficialiter intelligis Argumētū tuū pari modo 7 forte amplius militat contra te. Si enī per lapidē abscisum sine manibz messiā quem tu expectas itelligis quē credis deū celi suscitaturū. 7 q̄ eius regnuz ineternū nō corrumpetur 7c. quomō de ipso potest spectare q̄ cōtereat seu cōminuat regnū Caldeorū Medorū 7 Brecorū. que iaz a maximis tēporibus ante tempus presens fuerūt destructa. imo quoz memoria fere iam non est. nisi forte ī hystorijs antiquis. Vnde si uerus messias quē colo 7 adoro. non potuit conterere secūdū te regnū Caldeorū 7 alia tria regna. eo q̄ iam fuissent per magnū tēpus ante sui aduentū destructa. quātomagis messias quē spectas. cuius esse in rerū natura p̄ mille 7 xxvij. annos post aduentum xpi nri adhuc nō apparet. nō potest p̄dicta regna cōterere. iam a longioribus 7 ualde remotioribz tēporū curriculis sūt ānullata 7 uere obliuioni tradita. Vñ si de uero messia s. christo meo nō potest uerificari q̄ cōtruit regna Chal/ deorū Medorū 7 hmōi propter eoz antiquā 7 p̄teritam de/ structionē. a fortiori de tuo messia nō possz hoc uerificari cuius tempus ualde remotius esset a tempe destructionis p̄dictorū regnoz. Sed si diligēter scrutatus fueris uerum sē sum p̄ te allegatū uisionis. manifeste repies q̄ proprie ap plicatur uero xpo meo. Pro c̄ declaratōe scire debes q̄ in regno christi 7 ecclesie sue. debuit idolatria ab uniuerso uē maiori 7 principaliori parte eius extirpari. quod fuit sin

6.

gularissimū in primo aduētū xpi. Nam hactenus tempore Moisi et aliorū prophetarū. licet magnalia uirtute dei fie-
bāt. nō tamē hoc uitū. s. idolatrie potuit extirpari. nedū
a gentilibus sed etiā ab ipso populo Israhelitico. in cuius
psentia deus fecit magnalia in Egipto. terribilia in mari
rubro. et in deserto panē celi nō sine magnis miraculis de-
dit eis. quibus nō obstātibus in eodē loco ubi legē a deo sus-
ceperāt et uerba eius de medio ignis audierāt quibz eis pre-
cipiebat. Non hēbis deos alienos pter me. Exo. xx. Ibi. s. in
Oreb uitulū fecerūt conflatilē et adorauerunt sicut patet.
Exo. xxxij. Simile in temporibus Judicū et Regū in reg-
no Israhel et etiam Jude nō cessabāt imolare et sacrificare
dijs alienis. prophetis proclamātibus et innouātibus signa
et prodigia. cōtra eos mouētibus frequēter. ut in historijs
sacris patet euidenter. Sed postquā xps noster uenit in mū-
dū. et eius fides p orbē diuulgata fuit. et sequētibus signis
p suos discipulos et martures confirmata exclusa est idola-
tria simpliciter a tota republica mūdi. uel ab eius maiori
parte. prout fuit prophetatū in diuersis locis. et specialiter
Psa. ij. ubi loquēs de tempe messie cum dicit. Et erit in no-
uissimis diebus pparatus mons domus domini in uertice
montiū. 7c. Et infra loquēs propheta de doctrina xpi per-
gētes suscipiēda. Et docebit uos uias suas 7c. et infra ibidē
prophete ostendens. q tempore sui aduētus tota terra erat
repleta idolis dicens. Et repleta est terra eius ydolis opus
manuū eius adorauerūt opus quod fecerūt digiti eorum.
Et idem infra prenosticana q huiusmodi ydola per ipsū et
suos sequaces essēt proiciēda. subdit In die illa proiciet hō
ydola argenti sui et simulachra auri sui que fecerat sibi ne
ea adoraret. Ex quibz patet intētū. s. q in nouissimis diebz
p quod dies messie intelligūtur etiā sm tuos mgfos erant
ydola proicienda quibus antea uniuersum erat plenū. De
hac igitur materia agitur in hac uisione Danielis quaz tu
allegas. In qua uisione quatuor regna precedentia regnuz
xpi. s. Caldeoz Medoz Grecoz et Romanoz significātur p
unaz statuā quadripartitā. Nā statua cōmuniter designat
ydolatriā. Simulachra enī demonū cōmuniter per ydola-
trias statuas celebrātur. Quod etiā patet Dan. iij. de sta-
tua quā fecit Nabuc. Et quia oīa regna mūdi ante aduētū

christi. licet inter se essent multa differentia et etiam aduersantia. In hoc tamen conueniebant omnes ut cultum deo debitum creaturis impenderent. Juxta illud psalmi. Omnes uero gentium demonia. Idcirco proprie designabatur omnia regna principalia in unica statua que idolatriam designat propter ipsorum conuenientiam in cultu idolorum. sed quia ipsa regna erant inter se diuersa in ritibus et alijs uarietatibus et modis uiuendi. Idcirco particularia membra huius statue erant de diuersis materijs. utpote de auro et testa et homini. Similiter et differabant in formis. quia aliqua pars statue erat caput. alia brachia et homini ad designandum uarietatem inter hominum regna. Unde ad propositum tui argumenti applicando. licet regnum christi et ecclesie non conminuit regnum Caldeorum seu Persarum et huiusmodi. quantum ad ipsorum mundanam potestatem que iam transiuerat. communit tamen ea quantum ad cultum idolorum. In quantum diuulgata fide christi in orbem per eius discipulos et eorum successores euacuata est cultura demonum a toto fere modo. scilicet a maiori et principaliori parte eius. ut dictum est. quod recte presignatur a Daniele per percussiones lapidis sine manibus. Nam absque humana potentia lapis qui est christus statuam. id est idolatriam diminuit. tam antiquam. scilicet Caldeorum quam alias ut dictum est.

Capitulum Secundum in quo ostenditur quod licet idolatria adhuc remaneat in aliquibus paruissimis regnis apud homines bestiales seu brutales. tamen pro maiori parte et principaliori totius orbis est per diuulgationem fidei christi ablata. et quod ante aduentum christi idolatria Caldeorum et aliorum regnorum remanebat apud romanos etiam destructis regnis illis.

Saulus

Quedam interponis in hac tua responsione que non uidentur continere ueritatem uel saltem aliquam requirunt probationem. Primum est quod uicis idolatriam hodie esse exclusam a toto orbe. quod credo esse falsum. Nam non est uerum quod hodie sunt aliqui etiam inter christianos et sarracenos qui hoc uitio abutuntur. scilicet idolatria. saltem in latebris et secretis. sicut etiam multi sunt. phitones. diuinatores. et homini que ad superstitionem idolatrie pertinet. et ut a quibusdam narratur in aliquibus extremis terre hoc uitium adhuc publice manet. Secundum est

qz dicit qd p diuulgatoz fidei xpi tui hoc uitium fuit amotū
sine humāo brachio. quod tamē nō probas. Tertiū qz dicit
qd idolatria qua utebatur Caldei adhuc remanebat tēpore
xpi tui quod nō uidetur rationi cōsonū. Nā cōmuniter cuz
aliquis populus destruebatur simul cū eo destruebatur q
dij eius. Nñ ysa. xxxv. ex parte regis Assirioz se iactantis
de uictoria quarundā gentium dicebat Nbi sunt Emach q
Arphat. ubi dij saphar hami q. q. d. Sicut deuastauī gen-
tes illas sic q eoz deos.

Paulus.

Ad primū quod obicit de idolatria dicēdo qd adhuc manet
in orbe saltem in latebris q absconsis. uel etiā publice in ex-
tremis terre. Rñdeo qd mala que in occulto fiunt solius dei
iudicio reseruantur. Juxta illud Deut. xxviii. Abscondita
deo nostro sunt. s. a solo deo iudicāda. Nnde de talibus non
agim⁹ hic. De hijs at que dicit qd in extremis terre publice
fiunt. dicendū. qd illa sunt ualde modica respectu terraz q
regionū ubi nulla idolatria uiget. Nam terra que a ueris
xpianis q etiā scismaticis possidetur. similiter a sarrēnis
thurcis q tartarijs occupatur. magnā partē terre obrinet.
intantū qd illud quod remanet est ualde modicū respectu
ue. qd ubi uiuūt homīes bestiales q quasi semibruti. de qui-
bus nō est faciēda mentio. quia quod modicū est secunduz
philosophū pro nichilo reputatur. qd etiā in illis extremo-
sis nō cōpellūtur hoīes ad idolatrandū. sicut tpe Caldeoruz
hoc fiebat. ut patet Dan. iij. Similiter tpe succedentiū Ro-
manoz regnoz. ut patet de Romanis qui multipliciter p/
sequebatur fideles xpi ut suis dijs seu demonibz imolarēt.
In ptibz igitur nādi extremosis ubi idolatria adhuc māet
prout refertur a fidedignis nō cōpellūtur hoīes ad hoc si-
cut nec puniūtur idola colētes. sed unusquisqz ad suū arbi-
triū ad hoc relinquitur. Ad secundū autē in hoc petis a me
probatōes de hoc qd p diuulgatoz fidei xpi idolatria fuit
amota sine humana potētia. q. tibi rñdeo sic qd per sacras
historias q alias autēticas ē manifestū qd tempe alioz qua-
tuor regnoz uniuersaliū. quorū regnū Romanorū ē quar-
tū idolatria p totū orbē extendebatur. Constat etiā p fide-
lissimā q publicā formā qd historiarū cōmunē narrationez

q̄ per magnū tēpus antequā secta sarracenorū incipet cessa-
uit ydolatria modo p̄dicto . sed nulla potestas hūana fuit
intermedia inter Romanos ⁊ sarracenos que hoc uitiū am-
moueret ut est manifestū . Restat autē q̄ per potestatē xp̄i
⁊ suoz discipuloz p̄dicationē ⁊ martiria testificantia ueri-
tatē hoc fuit iuxta prophetaz uaticinia cōclusū . Ad tertiū
uero quod nō est uerisibile q̄ idolatria Caldeoz remāsisset
post eoz destructōez . ⁊c. tibi respondeo q̄ de regno Roma-
norū quod fuit ultimū p̄dictoz quatuor regnorū . legitur
in historijs autenticis q̄ omīa simulachra gentiū colebat
de cui⁹ memoria adhuc remanet Rome tēplū Pantheon in
quo alias oīa idola colebātur . ⁊ postea hodie festū oīum
sc̄toz ibidē celebratur . ⁊ sic patet q̄ statua de qua Daniel
loquitur . s. ydolatria in sua erat integritate cū pcussa fuit
per lapidē abscisum sine manibus . s. xp̄m . hoc testatur lra
Danielis sane intellecta . cū ip̄e Daniel quatuor partes pre-
nuntiavit in predicta statua forma ⁊ materia distinctas .
que quatuor regna supradicta figurabant . que cum partes
adinuicem per successionē cōtinuabantur . in destructionez
tamē illius statue totū simul designauit destructā seu de-
struendā . Non enī dixit q̄ antea fuerat caput destructum
⁊ postea brachia ⁊ sic de alijs . sed simul ad lapidū pcussioz
tota statua fuit destructa .

Capitulum Tertium in quo ostēditur q̄ uisio statue ap-
plicatur primo aduentui xp̄i . uisio autē de bestijs Daniel
viij . applicatur secundo aduentui .

Saulus.

In alia uisione Danielis . s. quatuor bestiarū que in capit.
septimo cōtinētur . Que quidē uisio de eadē materia loqui-
tur de qua ⁊ supradicta uisio . s. statue . In utraqz enī uisio-
ne agitur de quatuor regnis supradictis ad inuicem . ⁊ ta-
mē in istis duabus uisionibz que de eadē re loquūtur uidē-
tur queqz de essentialibus uariari . Primo enī in prima ui-
sionē . prout tu dicis omnia quatuor regna que per statuaaz
designātur ad lapidis pcussionē simul fuerūt destructa . In
secunda uisione in qua quatuor regna p̄ quatuor bestias de-
signātur . non simul sed successiue uidētur p̄dicta regna de-
strui . s. unū post aliud . unde dicitur de prima bestia ante

127
ortum secūde legitur. Aspiciēbā donec euulſe sunt ale eius
7 sublata ē de terra. Ex quo patet q̄ ante fuit sublata pri/
ma bestia quā secūda surgeret. Idem uidetur intelligen/
dū de alijs. Item in prima uisione p̄ lapidis p̄cussione fue/
rūt quatuor regna destructa. In secūda uero uisione p̄ filiū
hominis uenientem in nubibus celi fuerunt oīa deuicta.
ut patet in cap. vii. Dic ergo rogo quomodo tollis contra/
rietates ex istis uisionibz que de eadē re loquūtur. 7 tamē
quedā cōtraria uidentur interponere ut dictum est.

Paulus.

Sicut dixerā tibi supra cū de tēpore aduēt⁹ xpi ageremus
duplex est aduētus xpi. unde licet regnū xpi secūdū se unū
7 idē est. dupliciter tamē de eo scripture loquūtur secūdū
huiusmōi duplicē aduentum. ex quo diuersi effectus erant
producendi circa rem publicā mundanā. naz sicut i primo
eius aduentu diuulgata eius fide idolatria erat extirpāda
modo predicto. de quo agitur in prima uisione Danielis su
pradicta. Sic in secundo ei⁹ aduētū tota mūdāna potestas
erat amouēda subiciēdo omnino diuino imperio. De quo
Zach. ult. Erit deus rex sup omnē terrā. in die illa erit un⁹
dominus 7 nomē eius unū. Et Soph. iij. Tunc reddā popu
lis labiū electū ut uocēt omnes in noīe dñi 7 seruiāt ei hu/
mero uno. In quibus 7 in alijs prophetis locutōnibus p̄/
nosticatōnibusqz tota ptās humana publica erat aufferen/
da. 7 subiciēda diuine ptāti. itelligitur hoc impleri in se/
cūdo aduētū meisse. In hac igitur secūda uisione propheta
agit de aduētū xpi secūdo 7 de hmōi effectū suo circa mū/
danā ptātem penitus aufferendā. In qua quidē uisione p̄di
cta quatuor regna p̄currentia secūdū xpi aduentū conue/
niēter figurātur. non p̄ statuā que idolatriā signat. cū iaz
idolatria amota erat p̄ primū aduētū ut dictū est. sed sig/
nātur p̄ uarias bestias 7 feroces. per quas designātur ua/
rie ferocitates 7 tyrannica diuersa ipsorū regnorū. prout
expositores coīter tradūt. 7 quia ptās mundana quatuor
regnoz p̄dictoz nō simul sed successiue fuit amota. prius
enī pdiderūt monarchiā Caldei quā Perse. 7 sic de alijs.
Ideo in secūda uisione ubi agitur de ptāte mūdāna. nō si/
mul sed successiue quatuor bestie fuerūt destructe. Sed in
prima uisione simul statua fuit diminuta. quia p̄ primū

aduentū fide xp̄i diuulgata per orbēz tota ydolatria tam preteritorū quam p̄sentū fuit destructa modo predicto. Ad s̄m uero quod cōuenit quare in prima uisione regnū xp̄i figuratur per lapidē abscisū sine manibus. In secūda uero uisione figuratur xp̄s per filiū hominis ueniētē ī nubib⁹. Satis patet respōsū ex p̄dictis. In p̄ria enī uisione loquitur de primo aduentu in quo xp̄s proprie figuratur p̄ lapidē sine manib⁹ abscisum. tūz quia eius conceptio ⁊ natiuitas secūdū carnez nō ex uirili semine producta fuit. prout ueritas fidei nostre tradit. tū quia nō p̄ potentiā corpālē statuā s̄. ydolatriā destruxit sed p̄ diuinā. In secūda uero uisione q̄ aduentū s̄m signat ut dictū est proprie designatur p̄ filiū hominis ueniētē in nubibus celi. quia in magna potestate ⁊ maiestate uenturus est ad iudicium

Capitulū quartū in quo ostenditur q̄ licet cultus idolorū post passionem xp̄i in quibusdā partibus mūdi remansit. tamē totus intelligitur simul amoueri per percussionez lapidis sine manibus abscisi.

Saulus

Sicut potestas mūdāna quatuor regnorūz predictorū non fuit siml̄ amota sed successiue. sicut tu asseris ⁊ bene. sic idolatria nō fuit simul amota sed successiue. quia post aduentū christi tui per magnū tēpus durauit ydolatria in diuersis ⁊ magnis mūdi partibus. unde etiā in tēpore Cosdre regis Persarū qui p̄ magnū temp⁹ fuit post aduentū xp̄i tui ydolatria adhuc uigebat. ut etiā historie tue testātur. que nō concordāt expositioni tue supradicte. in qua dicis q̄ simul destructa fuit idolatria a toto orbe seu a maiori parte totius orbis seu principaliori.

Paulus.

Licet uerū est q̄ cultus idolorū p̄ aliquod tempus etiā p̄ passionē xp̄i in quibusdā ptibus mūdi notabilibus remansit cū idolatria dicitur simul amoueri a mūdo. eo q̄ p̄ uirtutē passionis xp̄i principalis auctoritas idolatrie. s̄. diabolica fuit amota seu ualde debilitata. Vnde passione imminēte ipse dixit. Nūc princeps hui⁹ mūdi eicietur foras. Job. xvi. quod intelligitur de diabolo. cuius ptāte ⁊ uersutia

homines in idolatria incidebant. et quod ab homini diaboli potestate per passionem christi que semel celebrata est homo fuit liberatus. Idcirco per solam percussione lapidis sine manibus abscisi idolatria dicitur simul esse amota. Posset etiam intelligi percussio huius lapidis fuisse impleta tempe Constantini quando christus qui lapis abscisus sine manibus dicitur. ut iam dictum est percussit Cesarem lepra. per cuius percussione et miraculosa sanatione tota statua idolatrie fuit dirupta Cesare precipiente ut omnia phana idolorum destruerentur. ut plenius ista continetur in sua historia. Secus est de potestate mundana predictorum regnorum. que fuit amota successiue tam ante aduentum christi quam post. Que quidem successiua destructio durabit usque ad tempus antichristi. quando christus secundo ueniens totam destruet mundanam potestatem. ut iam dictum est.

Saulus.

Cuius cum michi allegas auctoritatem euangelij tui quas ut scis non teneor recipere. presertim cum sint contra me. sicut nec tu auctoritates nostrorum doctorum recipes contra te.

Paulus.

Quia tu contra expositionem meam de uisione statue obicis. In quo actu procedis ut arguas. conuenienter ego possum ut respondens allegare auctoritatem summi magistri mei. non enim per meam responsionem te intendo obligare. sicut nec michi in respondendo necessitas incubit te obligandi ad tenendum responsionem meam. Vnde solum predictam auctoritatem allego ad meam saluandam expositionem quod sufficit per hoc quod auctoritatibus apud me autenticis mea expositio est consona. In alijs uero altercationibus nostris ubi procedere ut arguas contra te. tibi concedo quod non debeo allegare auctoritates doctorum nostrorum. sicut nec hactenus feci. nec facere intendo.

Saulus.

Contra auctoritatem magistri tui per te allegatam reperio experientiam contrariam. Diabolus enim adhuc hodie potestatem suam in hominibus exercet animas temptando et corpora ledendo ut est manifestum. quod non credo te negare. et etiam in actibus idolatricis in multis partibus mundi illudendo. quod est contrarium illius uicti per te allegati. scilicet princeps huius mundi eicietur foras.

Paulus

Licet nūc diabolus potest deo pmittēte hoīes tēptare quā/
tū ad aīaz 7 uexare quantū ad corpus etiaz per ydolatriā
illudere. est tamē hōi nūc preparatū remediū p passionem
xpi in hoc homo se potest tueri contra hostis ipugnatōnes
ne deducatur ī interitū eterne mortis. 7 quicūqz ante pas/
sionem xpi diabolo restiterūt per fidē passionis xpi fiēde
hoc facere potuerūt. Null? tamē tūc potuit diaboli man?
euadere ut. s. nō descēderet ī ifernū iuxta illud psal. Quis
est homo qui uiuet 7 nō uidebit mortē 7 liberabit animā
suam de manu inferni. Sed post passionē xpi possunt hoīes
ab hac uirtute passionis tueri.

Capitulū quintū in quo ostenditur quomō intelligatur
illud Danie. ij. lapis qui percussit statuā factus est ī mon/
tem magnum.

Saulus

Declara michi secūduz expositionē tuā quid est illud quod
dicitur in prima uisione. q lapis qui pcussit statuā factus
est in montē magnū. quod nō uidetur proprie respōdere ad
destructionē idolatrie secūdu tuā expositionē. propri? enī
dixisset. fact? est in tēplū seu sanctuariū. uel in aliud sonā?
fidem seu sonans doctrinā. Passio enī xpi tui p quā dicitis. q
homines possunt tueri a diabolica prāte nō operatur talez
tutionem p modū montis magni. sed potius p modū adhe/
sionis ad fidem uerā 7 uite rectitudinem prout credo q tu
etiam concedis.

Paulus

Verū dicitis in hoc q passio xpi liberat hoīes a diabolica po/
testate inquantū adherēt uere fidei crucifixi 7 eius uesti/
gia sequūtur. 7 proprie illud intelligitur p illud quod le/
gitur in uisione Danielis supradicta. cum dicitur q lapis
qui pcussit statuā fact? ē in montēz maguū. In his enī uer/
bis alludit Daniel huic quod dicitur ysa. ij. Erit in nouis/
simis diebus pparatus mōs domus domini in uertice mō/
tū 7 eleuabī sup colles 7 fluēt ad eū ds gentes. q. d. Dani/
el. Iste lapis statuā pcutiēs factus ē ille mons magnus 7 el/
leuatus. de quo loquitur ysa. In quo mōre ascendētes docē/
tur de uis domini 7 de semitis eius. ut ibidē hētur. inter

quas uias domini ⁊ eius semitas. una de principalioribus est idolatriā respuere ⁊ abicere. unde ibidē legitur. Et idola penitus cōterētur. Et infra. In die illa pcutiet hō idola argēti sui. prout supra fuit allegatū proprie igitur ad uenotandū eiectionē idolatrie. que per destructionē statue designatur Daniel predixit. q lapis qui pcutit statuā factus ē in montē magnū. s. in illū montē ab isaia iā añ magnum tempus prophetatū. de quo etiā monte sub eisdē uerbis sicut ysaias p Micheam. iiii. cap. fuit prophetatum.

Capitulum Sextum in quo ostenditur quomodo exponendū est regnū ferreū. s. Romanū hēbat partē pedū ⁊ digitorū teste figuli ⁊ partē ferreā. ut hētur Dan. ij.

Saulus

Secūdū istā expositiōez tuā uolo scire quomō intelligas q regnū quartū. s. ferreū p quod tu intelligis regnū Romanū hēbat partē pedū ⁊ digitorū teste figuli ⁊ partē ferream ⁊ cetera que ad hoc pertinent.

Paulus.

Circa hoc quod petis diuersimode se habēt expositores. sed in hoc uolo ad p̄sens sequi expositores tuos. quib⁹ hec satis consonat expositio mea. Dicūt enī q regnātibus Romanis tempore Machabeoz fuerūt cōfederati ad inuicē Romanī ⁊ Iudei quod etiā Iosephus historiographus large tradit quā quidē cōfederatiōē Daniel uocat regnū diuisū. eo q erant difformes in ritibus ⁊ cultib⁹ diuinis ut ē māifestū non tamē in partes equales i fortitudine ⁊ robore. quia p̄ Romana erat fortissima. ⁊ ideo eā uocat ferreā. iudeorū uero debilissima quā testeā uocat. ⁊ quia iste due nationes ad inuicē uoluerūt m̄rimoniō cōmisceri tempore herodis Ascolonite qui uoluit habere i uxorez quandam de genere Machabeoz. quod tamē m̄rimoniū nō habuit effectuz. ut ex historijs Iosephi patet. Idcirco de hīs duabus partib⁹ diuisionis ⁊ earū cōmixtione dicit. Quia autē uidisti ferrū mixtū testa cōmiscēbūtur quidē humano semine. s. nō adhibebūt sibi. sic ferrū nō potest misceri teste. Et quia in illis ptibus. s. Romanorū Iudeorū ⁊ Herodianorū qui fuerūt regna corruptibilia. suscitauit deus regnū xp̄i incor /

ruptibile. qui quidē xps natus ē in Bethleem Jude tēpore Herodis regis. in quo tēpore cesar impabat. Idarco inmediate subdit. In diebus autē regnorū illorū suscitabit de^o celi regnū. quod ineternū nō dissipabitur. 7c.

Capitulum Septimū in quo ostēditur q̄ regnū xpi seu ip̄s eius ecclesie nō ē idem cū regno Romanorū. prout doctores falsi. s. pharisei fingūt.

Saulus

Secundū doctores n̄ros regnū xpi tui seu eius ecclesie unū 7 idē est cū regno Romanorū. Et ideo cū regnū Romanorū destruendū erat secundū uisionē Danielis p̄ regnū celi in corruptibile a deo suscitandū. s. p̄ regnū messie. eadē ratōe 7 regnū xpi tui. quod ē idem cū regno Romanorū destruendū est p̄ messiam. Quod autē regnū ecclesie tue sit idem cū regno Romanorū. prout doctores n̄ri dicūt. satis patet ex hoc. Nam regnū ecclesie xpi tui principaliter sūpsit ptātez atqz inītiū domini a Romano imperio. s. a Constantino secundū omnes historias. Qui quidē Constantinus imperu alē ptātē 7 auctoritatē tribuit Siluestro sūmo pontifici 7 eius successoribus qui hodie eadē auctoritate urbē obtinēt Romanā. Qui quidē Constantinus ut quidā referūt compulit seu coegit plurima regna ut accipent fidē ecclesie xpi tui. Et sic patet q̄ idēz ē regnū ecclesie 7 regnū Romanum p̄ quartā bestia in uisione Danielis designatū. 7 p̄ sequēs per uerū messiam sicut expectauimus designandū.

Paulus

Verum ē q̄ doctores tui pharisei finxerūt. q̄ regnū Romanorū 7 regnū ecclesie xpi ē unū 7 idē regnū. quā quidē fictionē sic disseminauerūt p̄ totā plebem tuā q̄ omnes hoc tenēt uocātes regnū xpi n̄ri regnū Romanum nequā. Que quidē fictio ab eis fuit fabricata. ut euaderēt impugnatōz efficacem. que cōtra eos militat ex hac uisione Danielis de qua egimus supra. Per hanc enī uisionē constat. q̄ bestia quarta. p̄ quā secundū omnes designatur Romanū impiuz seu regnū. destruenda erat p̄ regnū a deo celi suscitandū. s. regnū messie. Ex quo sequitur q̄ si regnū ecclesie 7 regnū Romanorū essent duo regna distincta. q̄ regnum succedens

regno Romanorū esset regnū ueri messie. quod manifeste
opponitur pertinacie tue secundū quā credis. q̄ regnū eccie
nō est regnū xp̄i. Sed falsitas huius fictionis manifesta ē
ex hoc. Nam regnū ecclesie seu regnum xp̄i nō ē regnū mū/
danū seu terrenū sicut regnū Romanū uel aliud de ceteris
regnis hui⁹ mūdi. Unde ⁊ xp̄s noster xp̄ise dicit Joh. xvj.
Regnū meū nō ē de hoc mūdo. Que quidē auctoritas sola
sufficit ad cogendū fideles ut ponāt differentiā substantia
lē iter regnū ecclesie ⁊ cetera regna supradicta in hoc. s. q̄
cetera regna sūt terrena seu mundana uel temporalia. reg/
nū uero xp̄i ⁊ ecclesie sue nō est mundanū sed celeste uel spi
rituale seu diuinū. unde ⁊ cōiter in sacris l̄ris nostris uoca
tur regnū celorū ⁊ regnū dei ⁊ huiusmodi. Sed quia tu ⁊
infideles tui similes. has sacras auctoritates non recipitis
Idcirco p̄ euentiā rōis. oportet uos de hoc cōuincere. Ex
multis enī saltē ex duobus euidenter patet essentialis diffe/
rētia inter regna mundana seu temporalia ⁊ regnū xp̄i seu
eccie. quoz unū sūtur ex ptāte tradita sūmo p̄icipi eccie.
s. sūmo p̄ticipi. Ordinatio enī populi s̄m sētentiā ph̄i in
iij. politicoz. precipue pendet ex maximo principatu. Con/
stat autē q̄ maximus principatus ecclesie in ptāte cōsistit
summi pontificis. Que quidē potestas ē ligandi atqz
soluendi. Sed summus pontifex ⁊ ecclesia creditur a fi/
delibus habere claues regni celorū. ut habetur Math. xvj.
cap. Sed constat q̄ talis potestas nō ē mundana seu tempo
ralis. neqz similis ptāti imperij romani uel alioz regnoz
sed omnino ab eadē sepata sicut res corporalis a spirituali.

Saulus

Licet in tuo euāgelio hec potestas ligandi atqz absoluendi
animas asseratur tuo sūmo pontifici tradi. non tamen hoc
a me creditur nec a doctoribus meis. ⁊ ideo frustra contra
me talem auctoritatē allegas.

Paulus

Bene credo q̄ tu ⁊ tui similes non credunt predicam ptā
tē clauū fuisse datā ecclesie xp̄i seu summo pontifici. licz
forte hoc posses rep̄ire per diligēs scripturarum scrutiniū
Legitur enī ysa. xxij. Dabo clauē domus Dauid super hu
merū eius ⁊ aperiet ⁊ non erit qui claudat. ⁊ claudet ⁊ nō

erit qui aperiat. Que uerba recte intelligēti ad hoc adaptātur. sed siue ea sic intelligas siue non nō curo ad p̄sens. Sufficit enī michi ad assignandā differētiā essentialē inter regnum romanorū ⁊ regnum ecclesie. quia regnum romanorū in uirtute armorū ⁊ secularium legū dominabatur orbi. ut in suis hīstorijs ē manifestū. regnū autē ecclesie xp̄i per ptatē pontificalē supradictā suos regit subditos. ⁊ hoc sufficit ad ponendā distinctionē inter potentia romanī Cesaris ⁊ summi pontificis ptatē. intantū q̄ nō possunt dici unuz ⁊ idem regnum. sicut nec in rebus naturalibus illa q̄ proprie ⁊ perse habēt diuersas potētias. nō potest dici una ⁊ eadem res.

Capitulum Octauum in quo ostenditur q̄ sūmus pontifex in quo principaliter residet ecclesiastica potestas. licet qñq; utatur mūdana tēporali. s. armorū potētia ptate ⁊ huiusmodi. non tamē talis potestas est essentialis sed accidētalis.

Saulus

Licet uerū est q̄ sūmus pontifex tuus dicatur uti potestate ligandi ⁊ soluēdi animas. quā quidē potestatē secunduz te ueraciter habet. secunduz me autē iactat se habere quod non habet. quomocūq; tamē rei ueritas in hoc se hēat manifestum est. q̄ ipse sūmus pontifex tuus etiam utitur armorū ptate ⁊ legum suarū. que humane sūt institutōnes Ex quo manifestū est. q̄ eius potestas ē mundana sicut potestas Cesaris. a quo. s. cesare talē potestatē mundanā accēpit. sicut ⁊ imperialē auctoritatem. Vnde ⁊ idē regnū dici debet sicut potestas est que per successionē gratuite donatiōis processit a Constantino in Siluestrū ⁊ eius successorum cum ptate ipsius donātis.

Paulus

Licet uerū est q̄ sūmus pontifex utatur qñq; armorū potestate per hoc non sequitur q̄ eius potestas essentialis sit mūdana uel tēporalis. Nam sicut in rebus naturalibus frequēter uidemus unā ⁊ eandē rem habere duas ptates. quarum unā habet ex forma sua specifica. ⁊ illa est proprie essentialis ptas sua. aliā uero habet accidentaliter ex aliquo

extrinseco supuenienti sue essentie. et illud tale non est proprium rei nec principale in ipsa. quia potest adesse uel abesse preter ipsius rei corruptionem. sicut sunt accidentia. Sed parimodo considerandum est circa ecclesie christi potestates. nam illa potestas pontificalis ecclesie. scilicet ligandi et soluendi alias est potestas eius essentialis et propria. Aliam uero potestatem quam exercet in uis armorum et homini non est potestas ecclesie essentialis. sed accidentalis. unde ex hoc quod homini potestate accidentali utatur. scilicet mundana. non posset dici unum et idem regnum cum regno romanorum. Nam potestas mundana in Cesare erat essentialis et propria per solam enim illam dominabatur et regebat subditos suos. Secus est in ecclesia christi in qua talis potestas mundana est mere accidentalis et non essentialis. ut dictum est.

Capitulū Nonū in quo ostenditur quod ecclesia habuit suū esse perfectū. scilicet spirituale tempore apostolorum et aliorum discipulorum antequam potestatem temporalem a Cesare accepisset.

Saulus

Ex quo tu concedis quod utraq; potestate predicta utitur ecclesia tua. scilicet mundana et pontificali. unde posses michi ostendere quod hec potestas pontificalis sit essentialis sibi. et quod potestas mundana sit sibi accidentalis. oportet enim quod hoc michi ostendas clare. ut possis tuum intentum fundare.

Paulus

Quod potestas temporalis seu mundana sit in ecclesia accidentalis manifeste patet ex hoc. nam quicquid aduenit rei post suum esse perfectum est ei accidentale. omne enim tale potest adesse et abesse preter sui corruptionem. ut est manifestum. sed potestas mundana et temporalis aduenit ecclesie post suum esse perfectum seu completum. ergo etc. Assumptum patet ex hoc quod ecclesia christi habuit suum esse perfectum a tempore passionis ipsius christi. quando solam potestatem pontificalem habebat. in quo statu durauit per magnum tempus usque ad Constantinum. et tunc mandantem seu temporalem potestatem a Cesare habuit prout tu dicis. Ex quo est manifestum quod potestas illa temporalis seu mundana accidentalis est in ecclesia. cum post suum esse perfectum habuit illam.

Saulus

Quomodo potes asserere quod ecclesia tua habuit suum esse

perfectum tpe apostolorū 7 aliorū discipulorū tui xpi an/tequā ptatē mundanā seu tempalez a cesare accepisset . hoc enī est manifeste falsum tamquaz inconsonū oibus hīsto/ris de hoc loquētibz . Constat enī etiā p tuos historiogra/phos q a tempe passionis xpi tui usqz ad tēpus Constatini impatoris exclusiue omnes isti sup quos nomē xpi tui in/uocabatur uiuebāt abiecte 7 sub magnis psecutōibz tam iudeorū quā gentiliū . intantū q nomē xpi tui 7 suorū erat apud omnes execrabile . 7 oēs sui fideles a ceteris natōibz affligebātur usqz ad mortē . ita q non solū dominio care/bāt . sed etiā erāt deterioris conditōnis quā serui . Serui . n . a dominis suis tuebātur ne occiderētur ab alijs . sed xpiani pro tpe supradicto existētes etiā a dominis suis torquebā/tur . 7 usqz ad mortē p uaria tormēta occidebātur . Vnde ridiculū uidetur dicere q ecclesia xpi tui habuit suū esse p/fectū tpe apostolorū 7 aliorum discipulorū prout tu dicis . Sufficeret enī tibi dicere q ecclesia tui xpi in illis tpiibus incipiebat . quasi nō habēs totius sui esse pfectionē . sed tūc incepit habere suū esse pfectū cū ptatē tempalē seu munda/nā a cesare accepit . Vnde illa potestas a Cesare accepta pro/prie dicitur essentialis in tua ecclesia . per illam enī suū pfe/cium esse habuit . sicut etiā hodie p illam habet suam pfectā dignitatē prout est notū recte ueritatē considerātibus . Vnde patet q regnū ecclesie xpi tui 7 regnū romanorum cuius potestatē tempalē p quā nomē regni accipe successiōe gratuita habuit . est unū 7 idē regnū ut dicebam .

Paulus

Concedo tibi q apostoli 7 alij discipuli xpi a tempore pas/sionis sue usqz ad tēpus Siluestri pape . quod quidē tēpus durauit per .cccc. annos 7 ultra in toto illo tempore ualde abiecte uiuebāt . 7 in magnis periculis 7 tormētis usqz ad sanguinis effusionē uitā suā consumabāt . nullū dominūz temporale habētes . sed durissimā patientes seruitutē . Sz ex hoc non sequitur quod cōcludere intēdis . s . q ecclesia xpi non habuit suū pfectum esse seu suaz dignitatem pfectam usqz ad hoc q tpalem ptatem a cesare accepit . Naz ut tibi supius si memor es dixeram bona per xpm promissa . spūalia sunt tantū nō tempalia . que quidem bona . s . spūalia excedūt in dignitate 7 uera utilitate oīa tpalia bona . Vñ

ptates seu regna humana mere tpalia sunt. Idcirco ut iaz
tibi dixeram xps fatetur non ptinere ad ipsum in suo pri/
mo aduentu regnū mundanū. Vnde Job. xviii. Regnū me
um non ē de hoc mūdo. ⁊ de hoc expressius loquēs discipu/
lis suis de maioritate contēdentibus. Luc. xxi. cap. sic vi/
cit. Reges gentiū dñantur eoz ⁊ qui ptatem habēt benefici
uocātur. uos autē non sic sed qui maior ē in uobis sit sicut
qui ministrat. ⁊c. Ex quo ptz q dignitas ecclesiastica nō ī
maioritate tpali consistit. nec solū in hoc. s; in aduersitatib;
mūdi pro noīe xpi patiēter tollerādis. Dignitas ecclesiastica
proprie prosperatur. Vnde quidā doctor de nris antiquis
dicebat. Hoc propriū habet ecclesia. ut dum psecutonē pa/
titur floret. dū opprimitur crescit. dum cōtēpnitur profi/
cit. dū leditur uicit. dū arguitur intelligit. tunc stat dū su
pari uidetur. Hec ille.

Capitulum Decimum; In quo ostenditur q xpus docuit
uerbo ⁊ exēplo q beatitudo humana consistit in contēptu
terrenorū ⁊ adhesionē ad celestia. quā doctrinā eius ueri di/
scipuli secuti sunt. ⁊ q in primitiua ecclesia quādo nullaz
ptatē mūdanā fideles hēbant. pfectiores uiri ut plurimū
inueniebātur ī ecclesia quā nunc. quando regnis ⁊ potesta/
tibus mundanis ecclesia habūdat. Ex quibus concluditur
q regnū Romanorū ⁊ regnum xpi seu ecclesie nullo modo
sunt idem sed diuersa.

Saulus

Non alleges michi rogo doctores tuos quia scis nullaz ha/
bent auctoritatem apud me. nisi forte in quantum ratioez
continent.

Paulus

Scire debes q in dialeticis disputationibus uel in iudicia/
rijs altercationibus contentiosis semper creditur homini
contra se. licet nō credatur ei pro se. ⁊ ideo cum xps noster
⁊ sui discipuli concedāt ad ipsos non ptinere regna nec do/
minia temporalia. sed potius psecutiones ⁊ maximas tri/
bulatōes sustinere. manifestū est q in hoc sit credendū si/
bi cum sit contra eos. psertim qz quod de hac materia vbo
dixerunt. operis testimonio cōprobauerunt.

Saulus

Declara michi ista que dicis. s. q. magister tuus et eius discipuli uerbo docuerunt et facto ostenderunt.

Paulus

Quod autem magister meus christus docuit clare et publice quod beatitudo que est ultimam a rationabili creatura desiderabile non solum non consistebat in bono temporalis. sed potius in temporalia amittendo seu odiendo. et persecutionem usque ad mortem pro suo nomine sustinendo. manifeste patet ex hoc. Nam in suo principali sermone quem in monte ore proprio discipulis et multitudini populorum predicauit aperte dixit. Beati paupes spiritu. quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati qui lugent. Beati mites. et infra. Beati eritis cum persecuti uos fuerint homines et cum sepauerint uos. et in quibus et multis alijs manifeste docuit quod beatitudo quod est ultimam desiderabile non in bonis terrenis. sed in celestibus consistit. et persequens discipulos suos in quibus ecclesie fundamenta consistunt. ad hanc beatitudinem spirituales dirigebat. que in contemptum terrenorum pro amore celestium consistit. Quam quidem doctrinam ipse christus exemplo manifeste per uita sua et mortem confirmauit sacratissimam. quod in processu primitiue ecclesie. s. a tempore apostolorum usque ad tempus Siluestri pape maxime claruit. quoniam nulla potestas mundana erat apud fideles. et tamen tunc ecclesia maxime prosperabatur in spiritualibus bonis. Florabat enim in frequentibus et triumphalibus martiris. cum pro fide christi sustinenda omnes summi pontifices. qui fuerunt a Petro usque ad Siluestrum. qui fuerunt. xxxv. numero fere. et multitudo magna prelatorum et religiosorum. et etiam simplicium utriusque sexus pro christi nomine tormenta. et tyrannorum rabiem usque ad acerbissimam mortem gaudenter sustinebant. Ex quibus manifestabatur quod uirtus fidei et caritatis. que sunt uera et maxima bona spiritualia in ecclesia christi in eodem tempore maximam habebant. et sic patet quod ecclesia christi plenius prospatur in bonis spiritualibus tempore persecutionum quam temporalis potestatem non habebat. quam cum postea fideles christi magnas potestates seculares et mundana dominia obtinuerunt. Nunc et si uirtutes per misericordiam diuinam nunquam ex toto deficiunt in ecclesia. non tamen sub eodem feruore et gradu coiter reperiuntur sicut in primitiua ecclesia

fia quando humiliter absq; temporalibus dominijis cursum
huiusmodi uite finiebāt. Ex quo patet manifeste q; tibi vi
cebā. s. q; eccia xpi iā in suo esse perfecto 7 cōpleto erat qñ
sibi aduenit temporalis ptās. 7 sic talis potestas in ecclesia
non propria seu essentialis sed accidētalis est. ut ex dictis
patet. Et nota q; secundū opinionē quorundā iurisperitorū
Constantinus non potuit transferre dominū tpale seu im
piale sūmo pontifici. Secundū alios uero licet hoc potuit
nō tamē debuit. sed quicquid sit de hoc si eccia xpi. s. sūm^o
pontifex cum suo sacro collegio 7 sancta sinodo uniuersali
approbāte dimitterēt seu renūtiarēt libere dominia seu po
testates seculares. similiter 7 possessionē 7 omnia que ec
clesia olim habuit a Constantino cesare. sic q; ecclesia rema
neret omnino ab hmōi tpalibus sicut tēpore apostolorū ex
pedita. non credo q; alicui uero cotholico esset dubiū quin
ecclesia xpi esset tante dignitatis 7 uere perfectionis sicut
nunc est. Ex quibus patet q; huiusmodi mūdana dominia
possunt adesse 7 abesse ecclesie xpi sine ipsius corruptione.
7 sic sunt ei accidētalia. Secus est de regno seu impio Ro
manorū. a quo si potestates tēporales remouerētur regnū
remaneret penitus destructum. 7 ideo manifestum est. q;
regnū romanorū 7 regnū xpi seu ecclesie nullo modo sunt
idē. sed diuersa prout tibi presupposui.

Capitulum Undecimuz. In quo ostenditur q; per cornu
puulū affixum quarte bestie nō intelligitur christus. pro
ut iudei false exponūt.

Saulus

Licet uerū sit q; regnū Romanorū 7 regnū ecclesie christi
tui nō sint omnino idem sed diuersa. Regnū tamē xpi tui
seu ecclesie sue habet quandā pendentia cū imperio roma
no. quod proprie in reuelatione facta Danieli. vii. cap. de
quatuor bestiis significātib; quatuor regna supradicta
significatur. In ipsa enī uisione per quartā bestia secunduz
oēs itelligitur regnū romanū. In qua quidē quarta bestia
cornu puulū apparuit. quod uidetur proprie figurare reg
nū xpi tui seu ecclesie sue. ut patet ex multis. Primo quia
regnū ecclesie tui xpi habuit initū infimū seu huile. quod
patet de xpo tuo qui uitā paupem gessit. Similiter de ec /

clesia tua primitiua eius uestigia sequere . prout tu supra
 affirmasti. que quidē paupertas seu humilitas figuratur in
 predicto cornu cū dicitur de eo q̄ ē paruulū. Ex quo patet
 q̄ illud cornu non erat ita magnū sicut alia cornua bestie
 sicut nec tua ecclesia habuit tā magnū inuitū in potestate.
 sicut alia quatuor regna. Secundo quia cornu istud puu-
 lū erat fixuz in quarta bestia. in quo manifeste figuratur
 ecclesie tue colligatio cuz imperio romano. que quarta be-
 stia est ⁊ eius deriuatio ab eo. ut factū est in Constantino
 ⁊ Siluestro. Tertio quod maius ⁊ fortius est. quia x̄ps tu-
 us manifeste docuit multa denotanda pluralitatē in diui-
 nis exprimēdo tres p̄sonas distinctas realiter esse in diuis.
 quod ē māifeste n̄ soluz ꝓtra unitatē diuinā que etiā a phi-
 losophis demonstratur uel saltē conceditur. sed etiā cōtra
 auctoritatē diuine scripture expressam Deut. vj. cap. Audi
 israhel dominus deus tuus un⁹ est. Similiter edocuit idēp-
 titatē dei ⁊ hoīs. in tantum q̄ ipse x̄pus tuus qui uerus hō
 erat. etiā secundū te fatebatur se uerū esse deum. quod tu
 concedis ⁊ p̄dicas. quod ē contra sūmā simplicitatē diuinā
 que etiā ratione naturali a philosophis demonstratur. Jō
 proprie figuratur p̄ predictū cornu. de quo dicitur in p̄di-
 cta reuelatione Danielis. Et sermones contra excelsum lo-
 quitur. quid enī p̄ excelsum intelligi debet in hoc loco nisi
 ipse deus. de quo psal. Excelsus sup omnes gētes dominus.
 Quid magis contra deum quis loquitur quā qui cōtra su-
 az sūmā simplicissimaz unitatē pluralitatē rerū distincta-
 rum ei attribuit. Similiter ⁊ corporalitatē seu humanitatē
 creatā ī deū creatorē assumi. ⁊ hominē uerū deū asseret. ⁊
 sic patet manifeste q̄ x̄ps tuus sermones cōtra excelsum lo-
 cutus est. Similiter multa docuit contra legē mosaicam ⁊
 contra eius doctores. qui quidē erāt pharisei ipsam legem
 mosaicā docētes ⁊ ad l̄ram obseruātes. ut patet p̄ processuz
 euāgelij tui ⁊ potius constat p̄ euidentiā facti. Nam tu et
 fideles qui x̄pi tui uestigia sequimī totā legē mosaicā frā-
 gitis negligēdo p̄cepta in eadē contēta lege. tā affirmatiua
 quā negatiua. ut discurrendo p̄ singula patet. ⁊ sic de ma-
 gistro tuo prenūtiatur in Daniele. Putabit q̄ possit muta-
 re tempa ⁊ legē. Vnde notanter dicit. putabit q̄ possit mu-
 tare. quia secundū rei ueritatē. solus dei est mutare legem

quā ipse condidit. Vnde licet hoc putauit non tamen potu-
it hoc facere eo modo quo dicitur. Illud possum⁹ quod de
iure possumus. Dicitur autē q̄ putauit q̄ possit mutare
tempora. Nam xp̄s tuus asseruit q̄ tempus aduentus sal-
uatoris impletum erat tempore suo. quod tamē nō ē uerū
quā saluator noster nondum uenit. 7 sic uides manifeste
q̄ christus tuus est ille qui sermones contra excelsum
loquetur. Et putabit q̄ possit mutare tempora 7 legem
7 per consequēs ille est proprie figuratus p̄ cornu puuluz
quod apparuit in quarta bestia. quod destruendū ē cuz ea/
dem bestia quarta. s. romauo impio p̄ regnū messie uentu-
ri quē firmiter spectro. ut in eodē cap. Dan. habetur.

Paulus

Si bene consideras uerū sensum uerborū Danielis que al-
legas nō recte ea exponis sed extorte. Constat enim in hijs
que sunt dicta supra q̄ hec uisio Danielis de quarta bestia
in. vii. cap. contēta. In quarta bestia ex toto destruenda p̄
nuntiatur 7 filius hominis prophetatur ueniēs in nubibz
celi. 7c. totū hoc intelligitur implendū in aduētū xp̄i secū/
do in quo uenturus est in maiestate sua 7 p̄tate magna ad
iuditiū. Non autē de primo aduētū in quo humiliter in
potestate mūdāna. sed tanquā lapis abscisus sine manibz
ueniatur uenturus. Vnde non potest xp̄o p̄m primū suū
aduentum applicari q̄ figuretur in cornu puulo affixo in
quarta bestia. Item de hoc cornu puulo legitur in eodem
cap. q̄ faciebat bellū cū sanctis seu contra sanctos 7 p̄uale-
bat eis. quod nullo mō potest uerificari de xp̄o. de quo nus-
quā legitur fecisse bellum p̄sertim cōtra sanctos.

Saulus

Quod xp̄s tuus fecerit bellum contra sanctos exponitur se-
cundū doctores nostros. eo q̄ fecit bellū contra iudeos qui
bus preualuit. quā occasione sua ut supra dicebā disp/
si 7 abiecti 7 quasi destructi sunt.

Paulus

Licet uerū sit q̄ iudei sūt dispersi 7 quasi destructi occasio-
ne xp̄i nostri. eo q̄ non receperūt eum. sed potius repulerūt
7 occiderūt. ex hoc tamē non sequitur q̄ xp̄s fecit bellum
cōtra eos. bellū enī non dicitur nisi ubi sit pugna inter p̄/

7. di. |

res ad inuicē dimicātes. quod hactenus nō legitur factum inter christum seu suos fideles 7 iudeos.

Saulus

Expositio mea de isto cornu puulo principaliter fūdatur in hoc quod de eo dicitur. Sermones contra excelsū loque/ tur. 7 putabit mutare tempa 7 legem. 7c. quod recte appli/ catur xp̄o tuo modo supradicto. inquantū locutus ē cōtra unitatē dei 7 cōtra eius sūmā simplicitatē. Similiter puta/ uit mutare legē mosaicā 7 tempa p̄finita ad aduentū mes/ sie. Vnde de istis uolo q̄ satisfacias michi si potes alijs di/ missis. In istis enī pendēt ea que sūt principalia in tota cō/ trouersia nostra.

Paulus

Verum dicit in hoc q̄ in his que obicis cōtra xp̄m nostruz principaliter pendet nostra cōtrouersia . Et ideo de istis ē diligenter agendū. Vnde expediti de hac distinctōne in qua sumus. placet michi q̄ discutiamus de singulis supradcis.

Capitulum Duodecimū In quo ostenditur q̄ p cornu p uulū supradictū intelligitur Antichristus secundū ueram catholicorū expositionē.

Saulus

Hoc quidem opto. sed uolo ut prius dicas quomō exponi / tur illud de cornu puulo secundū doctores tuos. 7 sic expe/ diti de hmōi reuelatōe Danielis ad supradicta que in hac materia magne arduitatis sunt. deo disponēte accedam?

Paulus

Ad declarationem huius quod petis duo sunt p̄supponēda. Primū est in uisione in. vij. cap. Danielis cōtenta de aduē tu xp̄i secundo. 7 de eius effectu circa mundanā potestates penitus aufferendā. de quo ibidē agitur. ut supra ostensuz est in tertio cap. huius distinctōis. Secundū ē q̄ p quatuor bestias in hac uisione cōtentas designātur omnes potesta / tes tirānice famose que fuerūt 7 erūt a principio mūdi us / qz ad finem. Prima enim bestia in secunda etate incepit a Nēbroth qui fuit primus oppressor hominū. 7 qui primo regnauit in Babilonia 7 Caldea. ut habetur Gen. x. Que

quidē potestas tirānica cōtinuata est p Assirios ⁊ alios usqz ad Nabuch. Per quartaz uero bestiaz designatur tota potestas tirānica ⁊ mundana. incipiēdo a regno Romano/ rū usqz ad finē mūdi. seu usqz ad anti xp̄m inclusiue.

Saulus

Circa illa que primo presupponis. replicare nō intendo qz supra de hoc habuimus colloquiū in capitulo per te allegato. sed ad presuppositū tuū secundū aliqua uidetur dicēda. ⁊ specialiter contra illud quod dicis significari p primam bestiam. Nam secundū planū sensum līe Danielis prima bestia nō uidetur incipe nisi a Nabuch. sicut ⁊ in uisiōe statue prima ps illius statue. s. caput que corūdet prime bestie a Nabuch. incipit. cui Daniel dicebat. Tu es caput erecū ⁊c. Dan. ij. Sicut ergo uidetur vñdū de priā bestia q. s. incipit a Nabuch. non at a Nembroth de quo nō fit mentio in istis reuelatōnibus Danielis. Item de hoc quod dicis q potestas tirānica p Nembroth incepta continuata ē p Assirios ⁊ alios usqz ad Nabuch. non allegas aliquā auctoritatem seu rationē in quibus hoc fundes. Et ideo presuppositū tuū in hoc manet sine fundamēto. Item in hoc agimus ad habendā uerā expositionē de cornu puulo fixo in quarta bestia. ad quod nichil refert an prima bestia incipiat a Nembroth. prout tu dicis. uel a Nabuch. prout littera uidetur sonare. Superfluū uidetur ergo hoc introducere de extensione significati p primā bestiaz. quod nichil facit ad propositū.

Paulus

Inter expositores nros quidā sūt. qui p primaz bestia regnū caldeoz significatū dicūt icipe a Nabuch. sicut tu dicis. Secundū alios uero icipit a nembroth ut dixi. Que quidem expositio. s. secunda magis placet michi. eo q nembroth fuit primus rex in Babilonia ⁊ Caldea. ubi postea regnauit nabuch. De quo quidē nembroth singulariter ⁊ primo legitur q fuit oppressor hominū. Que quidē oppressio tante ferocitatis fuit q vtebatur in prouerbiū. ut habetur Gen. x. Et quia ista quatuor regna. de quibus hic fit mentio cōueniunt in hoc q quodlibet fuit affligēs iustos seu fideles cum quadā ferocitate. Idcirco rationabile uidetur q cuz

de Caldeis ageretur inquātū fuerūt oppressores iustoz seu
 fidelīū q̄ in tali narratōne non pretermittetur nēbroth
 qui fuit prim⁹ rex Caldeoz 7 de cuius tyrannica ptāte pri⁹
 facta fuit in diuinis scripturis mentio. Nec est simile quā
 tū ad hoc de uisione statue quia ubi dictū fuit supra age/
 batur de hijs quatuoz regnis inquantū cōueniebāt in cul/
 tu idolorū. in quo nabuch. fuit principaliter excedens. uo/
 luit enim sibi usurpare honorē diuinū. intantū q̄ fecit si/
 bi statuam aureā magnā in qua adoraretur ab uniuersis
 populis mundi Danielis. iij. cuius simile non legitur fac/
 tgm ante ipsum nabuch. Et ideo rationabile fuit ut ab ip/
 so tanquā a capite incipet figuratio idolatroz. In hac au/
 tē uisione de quatuoz bestijs in qua nō agitur de idolatria
 sed de tirānica potestate 7 ferocitate quatuoz regnoz p̄di/
 ctroz non inmerito inītiū sumi debet a nembroth rege Ba/
 bilonie. de cuius tyrānica ferocitate primo facit diuina scri/
 ptura mentionē ut dictum est. Ad aliud uero quod obicis
 dicens q̄ non probo ptātem tyrānicā p̄ nembroth inceptaz
 cōtinuatā fuisse p̄ assirios 7 alios usqz ad nabuch. Dicēduz
 q̄ satis legitur de Sēnacherib rege assiriorū. Qui quidez
 Assiry exiuerūt de terra Sanaar. s. Caldea. ut legitur Gen
 x. q̄ inuasit multas regiones 7 transtulit nationes de suis
 proprijs patrijs ad alienos. ut habetur ysa. xvij. 7. xix.
 cap. Vnde presumendū ē q̄ etiā alij de illis ptibus orienta/
 libz succederēt imitatores hmōi tyrānice ferocitatis. Licz
 scriptura de his non facit mentionē. eo q̄ nō essēt tante po/
 testatis sicut nembroth 7 nabuch. qui in hoc multuz exce/
 debāt. Propter hoc enī regna ista figurātur p̄ bestias mō/
 struosas. utputa in leena cum alijs quod nō est in rerū na/
 tura. ad denotandū q̄ eoz ferocitas erat singularis tāquā
 monstruosa. De alijs uero intermedijs oppressoribus seu
 tirānis qui non ad tantū ferocitatis gradū attingebāt non
 fuit facta mentio. sed presumendū ē q̄ nō deficerēt oppres/
 sores deuicti uel supati per alios. Talia enī uitia exquo in/
 cipūt nō cōsueuerūt cessare. nisi forte eis resistatur. quod
 nō legitur factum fuisse circa Caldeos usqz ad temp⁹ Per/
 sarum seu Medorū. Ad illud quod tu dicit q̄ ad expositio/
 nem de cornu puulo nichil refert an prima bestia incipit
 a nembroth uel nabuch. 7c. Respondeo q̄ licet hoc non fa/

cit ad istud propositum de necessitate. facit tamen de congruitate. Nam si per primam bestiam significantur omnes tyrannice potestates a principio mundi usque ad nabuch. inclusive. congruum est ut per quartam bestiam designentur omnes tyrannice potestates incipiendo a regno romanorum usque ad antichristum inclusive. Qui quidem antichristus erit uersus finem mundi. Congruum enim est ut fines sermonum proportionentur suis principijs seu incipijs.

Saulus

Dic ergo michi quomodo exponis hanc reuelationem circa quartam bestiam cuius significationem dicis esse dominaturam usque ad finem mundi.

Paulus

Per quartam bestiam communiter secundum omnes intelligitur regnum romanum. Que quidem bestia quarta non nominatur proprio nomine sicut alie. sed precedentes utputa Leena uel Pardus et hircus. eo quod ferocitas eius esset ualde difformis propter magnam durationem temporis huius bestie. In qua quidem duratione uarie et uarie ferocitates contingerent et in futuro contingerent. et ideo non bene posset per proprium nomen alicuius bestie designari. De seuitia autem huius bestie contra fideles dicitur quod est terribilis et mirabilis et fortis nimis. Dicit enim de ea quod dissimilis erat ceteris bestijs. eo quod ferocitates precedentium regnorum excedebat. quod satis patuit in persecutioe fidelium tam apostolorum quam martirum. Que quidem persecutio a Nerone usque ad Constantinum non cessauit sed continuata est per quadringentos annos. Dicitur etiam de hac bestia quod habebat cornua decem. per que coactim intelliguntur decem reges. in quos reges secundum quosdam romanum regnum diuidetur ante mundi finem. sic ut simul erunt decem reges circa mundi finem. Potest etiam intelligi hoc de multitudine potestatum. qui in processu temporis successiue fuerunt et erunt in hoc imperio. et sumitur hic numerus determinatus pro indeterminato sicut Zach. viij. cap. apprehendet decem homines de omnibus linguis gentium. per quod intelligitur multitudo hominum. Unde per hec decem cornua intelliguntur uaria et diuersa regna que ab exordio regni romanorum usque ad finem mundi in uniuerso erant regnatura. siue simul siue successiue. Inter que posset intel

ligi regnū Machometi. quod magnā ptez occupat uniuersi
Inter que quidē cornua diligēter cōsiderabat Daniel illud
coruu puulū. quod ortū est de medio eorū. per quod intel/
ligitur anti xp̄s qui dicitur puulus. quia erit de genere iu/
deoruz. qui iam a magnis tēporibus. s. a passione xp̄i 7 cu/
tra sunt in maxima deiectione 7 uilitate. Et iste anti xp̄s
descensurus ē ab eis. non a nobilibus eoz. utputa de tribu
Juda uel de tribu sacerdotali. sed de tribu Dan. de quo nū
quā fuerūt reges nec sacerdotes seu doctores uel principes
Et ideo figuratur a p̄iarcha Jacob. Gen. xlix. In colubrez
uel cerastem que sunt animalia uenenosa 7 pestifera. quod
quidē ceraste dicitur esse animal uenenosū habēs cornu in
capite. Et sic uerba Dan. in hoc loco possūt illudere uerbis
patriarche supradictis. De ipso etiā cornu dicitur. Et ecce
oculi quasi hominis erant in cornu isto. quod dupliciter
potest exponi. Vno modo ad excludendam ab eo diuini/
tatem. q. d. licet anti xp̄us faciet tanta mirabilia ut ab ali/
quibus credatur deus. tamē erit homo purus. Alio modo
potest exponi hoc quod dicitur. quasi homis. ad excluden/
dū ab eo rectā seu uirtuosā humanitatē. q. d. Ille anti xp̄us
tanta diabolica fraude ē imbutus q̄ non debet dici homo.
sed quasi homo. Dicit etiā de eo. 7 os loquēs magnalia. qz
iactando se de his que nō potest facere tā promittendo quā
minādo magnalia loquetur. De isto cornu etiā dicit. q̄ lo/
quetur cōtra excelsū. quia tota eius doctrina nephāda erit
ad blasphemandū de xp̄o. qui ē excelsus sup omnes. Vnde 7
propriū nomē suū est anti xp̄us. i. cōtra xp̄m. Dicitur etiā
de eo q̄ putabit mutare tempa 7 leges. Nam temp̄ quod
fuit assignatū ad aduentū xp̄i primū per. lxx. ebdomas
Danielis quod iam transijt in p̄teritū ut dictū est putabit
mutare in futurū. ut ipse anti xp̄s credat uenire in tempe
assignato per prophetas. ut sic hēatur pro uero xp̄o. quod
est falsissimū. Similiter putabit mutare legē gratie. s. euā
gelicā 7 cerimonias legales. que post passionē xp̄i 7 sui euā
gelij diuulgationē sunt mortifera. illa putabit mutare. s.
uerificari. quod quidēz cornu sū cū quarta bestia i qua ē
affixū interibit. quod significat totaz ptatē turānicā per
uerū christū ad iudiciū ueniētē destruendā 7 tradendā ad
cōburendū igni. s. infernali. 7 tūc iudiciū sedit. libri apti

sūt. Ista 7 plurima alia q̄ ad expositōz hui⁹ uisiōis Danie-
lis spetialiter circa quartaz bestiam pertinent traduntur
a doctorib⁹ nostris. que licet proprie consonent littere et
ueritati. non tamē allego ea cōtra te ut arguens. Scio enī
q̄ posses negare mlt̄a de his que dicta sūt. sed scias quomō
expositores nostri istam exponūt prophetiā. Vnā tamē ex
dictis accipio quod facit cōtra te quod nullo modo negare
posses. s. q̄ de cornu puulo de quo dicitur. q̄ loq̄tur cōtra
excelsū 7 putabit mutare tēpora 7 legē. erit circa diem
iudicij 7 finem mūdi. Vnde manifeste lra testatur. Vnde
nullo mō posset hoc intelligi de x̄po nostro. prout tu inten-
debas. a cui⁹ tēpore natiuitatis trāsiuerūt. M. CCCC. xxxij
anni a natiuitate sua 7 nondū statim finis.

In capitulo Tredecimo ostēditur q̄ ex hoc quod dicitur
de cornu puulo q̄ loquetur contra excelsū 7 putabit mu-
tare tempa 7 legem. Que uerba falsē iudei applicāt ad ue-
rum x̄pm. sumitur ordo ad tractandū de quibusdā q̄ sunt
magne arduitate in hoc opusculo.

Saulus

Quicquid sit de tempore aduentus seu apparitōnis istius
cornu puuli. adhuc uideo q̄ illa que de ipso cornu dicūtur
proprie adaptātur x̄po tuo. specialiter illud quod dicitur
de eo q̄ loquitur cōtra excelsū. 7 putabit mutare tempa
7 legē. Christus enim tuus contra unitatē dei 7 sumā eius
simplicitatē locutus est. Similiter 7 putabit mutare legē
mosaicam. 7c. Et ideo si uales responde michi ad ista que
sunt maioris arduitate. quaz quecūqz alia inter me et te
tractanda.

Paulus

Verum est ut uicis q̄ ista sunt diligenter inter me 7 te dis-
cutienda. Et ideo cōuenit q̄ de singulis eoz per se inter nos
tractetur. 7 detur ordo tractādi. s. de quo primo 7 de quo
secundo. 7 sic de alijs. Quem quidem ordinem ad tuū be-
neplacitum cōmitto.

Saulus

Quia nostra cognitio cōter procedit a min⁹ notis ad ma-
gis nota. Ideo ordo tractandi seu discutiēdi predicta quem

michi committis uidetur talem esse debere. s. ut pri^o de mu/
tatione legis mosaice qua tuus xps putauit mutare agam^o.
deinde de pluralitate quam docuit esse in diuinis. consequen/
ter de incarnatione seu incorporatione dei. que omnia sunt
manifeste contra scripturas diuinas.

Paulus

Placet michi qd iste ordo teneatur. Et ideo dic de primo.

Distinctio Octaua De scrutinio scripturarum circa
inuationem diuine legis tempore messie. Et con/
tinet sedecim capitula. **I**n primo capitulo o/
stenditur qd legi mosaice posset aliquid addi uel
diminui. licet per aliquas auctoritates iudei nituntur op/
posituz probare.

In secundo cap. ostenditur qd de^o promisit dare populo
Israhelitico nouam legem aliam a lege mosaica.

In cap. Tertio ostenditur qd lex noua. s. lex messie e^o ex/
cellentior respectu legis mosaice. et qd lex mosaica dicitur
esse uana respectu legis messie. nec ex hoc tollis qd lex mosa/
ica non sit sancta et a deo data.

In cap. quarto ostenditur qd de^o suscitaturus erat de me/
dio Israhel alium prophetam legislatorum preter Moysen.

In cap. quinto ostenditur qd licet in aliquibus preceptis
mosaice legis uideatur dici qd sunt impetuū obseruanda.
tamen secundum hebraicam ueritatem hoc non e^o intelligendum de
perpetuitate absoluta. sed tantummodo limitata secundum du/
rationem debitam mosaice legis.

In cap. sexto ostenditur qd terminus durationis legis mosai/
ce est lex noua. que data est per xpm. et qd lex mosaica non ob/
ligat ultra illum terminum quantum ad ea que in ipsa lege mosai/
ca continentur que non sunt de lege nature. et qd ex hoc non se/
quitur qd lex mosaica non fuerit a deo data.

In cap. septimo ostenditur qd licet lex mosaica quo ad plu/
rima precepta in eadem contenta non obligat tempore legis noue. e^o
tamen perutilis ad multa. quia omnia in eadem contenta ad
nostram doctrinam scripta sunt.

In octauo capitulo ostenditur qd in duobus preceptis de
dilectione tota lex pedit et prophete secundum inuentionem saluatoris.

In nono cap. ostenditur q̄ secundū quosdā doctores Talmuticos multitudo p̄ceptorū mosaice legis in paucis uel etiā in uno consistūt. quod etiā concordat cum dicto salua tortis supradicto.

In cap. x. declaratur de quibus mandatis mosaice legis intelligendū est uerbū xp̄i dicentis. Si uis ad uitā ingredi serua mandata. Mathei. xix. cap.

In cap. xi. ostenditur que sint illa precepta mosaice legis que dicūtur moralia. quoz duratio ē p̄petua in hac uita. ⁊ que sint iudicialia seu ceremonialia. quoz duratio in lege noua terminatur.

In cap. xij. ostenditur q̄ ceremonialia ⁊ iudicialia precepta sunt quedā determinationes moralium p̄ceptoroz. ⁊ q̄ illa licet sint instituta a deo. tamē sunt mutabilia auctoritate diuina sine p̄iudicio immutabilitatis ipsius dei. Que quidē mutatio ceremonialium ⁊ iudicialium habetur etiam per doctores Talmuticos.

In cap. xij. ostenditur q̄ fideles xp̄i non sunt redarguendi de transgressiōe p̄cepti de idolatria. eo q̄ adorāt sculptilia ⁊ imagines. contra iudeos qui eos coiter idolatras esse existimant.

In cap. xiiij. ostenditur q̄ fideles xp̄i non sunt transgressores p̄cepti de obseruatōe sabbati. prout hebrei false existimāt. ⁊ q̄ dies domica successit sabbato in hac obseruatōe.

In cap. xv. ostenditur q̄ preceptum de circumcisione corporali non obligat fideles xp̄i sicut iudei false existimant sed cessat cum alijs ceremonialibus ueteris legis.

In cap. xvj. ostenditur quō intelligendū sit illud uerbum Malach. ult. Memētote legē moisi serui mei.

Capitulum Primū In quo ostenditur q̄ legi mosaice posset aliquid addi uel diminui. licet p̄ aliquas auctoritates iudei nituntur oppositum probare.

Saulus

Scrutando scripturas reperio q̄ lex diuina que data fuit p̄ Moisen non erat innouāda nec mutanda. cum p̄ceptis eius non esset aliquid addendū seu diminuendū. Legitur enī Deutro. iij. Et nunc Israhel audi p̄cepta ⁊ iudicia que ego

doceo te. ut faciens ea uiuas ⁊ ingrediens possideas terraz
 quā dominus deus patrum nostrorū daturus ē uobis. Non
 addetis ad uerbū quod uobis loquor. neq; auferetis ex eo
 Ex qua auctoritate ⁊ alijs similib; manifeste hētur quod
 dictum est. s. q; lex mosaica non erat aliquo mō innouāda
 nec addendū in preceptis ei⁹ seu diminuendū. Cōstat autē
 q; magister tuus uel saltem eius discipuli. ei⁹ auctoritate
 totū oppositū fecerūt. quod p; discurrendo p; p̄cepta diuina
 p̄dicta mosaice legis tā affirmatiua quā negatiua. q̄ pro
 maiori pte a tuis fidelibus non seruātur. quē quidē discursu
 in generali potestis asserere. q; lex noua p; mḡm ur̄m
 sit a deo data. cum principaliter lex mosaica consistit in p̄/
 ceptis in eadem contenta. quibus non ē addendū nec minu
 endū ut dictum est.

Paulus

Ad hoc quod obicis obmissis ad presens quibusdā alijs qui
 bus rō tua euacuari potest. uolo tibi breuiter respōdere sic
 Si bene attendis p; auctoritatē quā allegas solū prohiben/
 tur subditi. ne addant nec diminuant propria auctoritate
 ad p̄cepta diuina in lege mosaica contenta. Sed per hoc nō
 tollitur quin deus uel etiā aliquis propheta habēs diuinaz
 potestātē ad hoc faciendū. posset addere uel diminuere ad
 p̄cepta p; Moisen data. hoc enī proprie intelligitur p; uer/
 ba auctoritatis a te allegate. Dicit enī. Nō addetis ad uer/
 bū quod uobis loquor neq; auferetis ex eo. Que quidem
 uerba ad populū Israheliticū dirigūtur. ut patet in litte/
 ra. Vnde illis prohibet addere uel auferre. quib; illa uer/
 ba dirigūtur. nō autē ad deū. cui non loquitur. nec ad ali/
 quē prophetā ad hoc diuinā auctoritatē habentē. Non enī
 dixit. Non addatur ad uerbū neq; auferatur ex eo. sed di/
 xit. Nō addetis neq; auferetis ex eo. s. uos Israhelitici qui
 bus loquor. secus ē de deo qui semp est liber ⁊ potest semp
 addere ad uerbū p; ipsum datum uel ex eo auferre. Idem
 dicendū est de propheta qui ad hoc haberet diuinā ptāte; .

Saulus

Licet concedendū sit q; deus potest addere uel diminuere
 ad uerbū seu p̄ceptū p; ipsum datū. cum eius potestas nō
 est limitata. sed etiā infinita. nullus tamē propheta hoc fa
 k

cere posset. nec credendū est q̄ aliquis habeat ad hoc diuīaz auctoritatem. non enī in toto processu ueteris testamenti reperitur q̄ deus promitteret se alicui daturū talē auctoritatē. s. innouādi mosaica legem. uel aliquid addendū seu di minuendū ex eius p̄ceptis. neq; etiā de messia promisso ut credo hoc legitur. Et ideo magister tuus uel eius discipuli qui p̄cepta mosaice legis mīme obseruāt uici debent hoc facere poti⁹ temeraria presumptōe quā diuina auctoritate.

Capitulum Secundū in quo ostenditur q̄ deus promisit dare populo Israhelītico nouā legem aliam a lege mosaica

Paulus

Dicere q̄ nullus propheta potest habere diuinā auctoritatem ad hoc q̄ possit addere ad uerbū seu preceptū p̄ ipsum datum uel ex eo diuiniuere. si bene consideras derogatoriū est diuine omīpotētie. quin possit libere dare seu cōcedere suam auctoritatem cui uoluerit ad dispensandū seu inouandū in suis p̄ceptis. Sed quia dicitis q̄ licet deus hoc posset facere. nūquā tamē fecit nec promisit se facturū. Ideo uolo tibi ostendere oppositum. s. q̄ deus promisit dare populo Israhelītico nouam legem aliā ab illa quaz dedit eis. cum exirent de Egipto. que ē lex mosaica. Similiter q̄ de⁹ promisit suscitare prophetaz de medio Israhel qui esset legislator sicut Moyses.

Saulus

Ostende michi hoc quod dicitis p̄ sacras auctoritates.

Paulus

Quod autē promisit deus dare populo legem nouā aliā a lege mosaica clare habetur Jere. xxxj. ubi sic dicit Ecce dies ueniēt dicit dominus ⁊ feriā domui Israhel ⁊ domui Iuda fedus nouū. non secundū pactū quod pepigi cū p̄ribus eorū in die qua apprehendi manū eorū. ut educeret eos de terra egipti. Pactum quod irritū fecerūt ⁊ ego dominat⁹ sum eorū dicit dominus. sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israhel post dies illos. dicit dominus. dabo legem meā in uisceribus eorū. ⁊ in corde eorū scribā eam. ⁊ ero eis in deum. Ex qua auctoritate duo exp̄sse habentur :

Unū est q̄ deus daturus erat legē nouā aliaz ab illa quam dederat patribus eorum cum educeret eos de terra Egipti. Aliud est q̄ hec lex noua alio mō erat danda quā antiqua. Nam erat scribenda in cordibus sicut antiqua fuit scripta in tabulis lapideis. ad denotādū firmitatē seu stabilitatez secunde legis. s. noue. ⁊ infirmitatē seu instabilitatē antiqz de qua dixerat. pactum quod irritum fecerūt.

Saulus

Unde habes q̄ per pactum nouū quod hic dicitur intelligatur lex noua. Dicitio enī que hic ponitur in hebraico ubi tu habes pactum. est berith. quod non signat legē solū. s; etiā testamentū ⁊ fedus seu pactum.

Paulus

Licet uerum ē q̄ berith in hebraico q̄nq; significat pactū uel fedus. frequēter tamē significat legē. que ē quoddam fedus seu pactum inter deū legē instituentē. ⁊ hoīez recipientem legem. presertim ubi dicitur de illo berith scribi sicut hic dicitur. ⁊ in cordibus eorū scribā eam. In talibus enīz semp berith significat legē. Exo. enī. xxxiiij. de moise quādo decē mandata legis que data fuerūt in monte Sina. in quibus principaliter lex mosaica consistit. dicitur in persona ipsius Moisi. Et scripsi sup tabulis uerba berith. decē s. uerba. In quo loco habes manifeste q̄ berith accipitur pro lege in tabulis scripta. Similiter Deut. xxix. ubi dicitur hec sunt uerba berith que mandauit dominus Moisi scindere cum filiis israhel in terra Moab. p̄ter illud berith quod scidit cū eis in Oreb. Berith enī ibi significat legem. Vnde ⁊ in libro qui dicitur Mequilda super istis ⁊ similibus concluditur nō est berith nisi lex. Vnde ⁊ in datione legis. quādo deus moisi p̄cipiebat monere populū ad legez suscipiendā in mōte Sinai. Exo. xix. sic legitur. Dic domui Jacob uos uidistis que fecerim in egipto. ⁊c. subdit. ⁊ nūc si audieritis uocē meā ⁊ custodieritis berith meū. i. legem eritis michi ī peculiū. ⁊c. Vnde manifestū est q̄ in hoc loco ubi Jeremias in p̄sona dei dicit. Seriam berith nouū. ⁊ postea subdit de hoc berith. Dabo legē in uisceribus eorū. et in cordibus eorū scribam eam. q̄ per hoc berith nouū lex noua intelligitur. quod fuit intentū. Vnde ⁊ magistri tui

3.
scilicet doctores Talmutici manifeste dicunt q lex danda
per messiam debebat esse excellentior quā lex mosaica.

Capitulum Tertium In quo ostenditur q lex noua. s. lex
messie tā excellentior ē respectu legis mosaice. quia lex mo
saica dicitur esse uana respectu legis messie. nec ex hoc tolli
tur q lex mosaica sit sancta ⁊ a deo data.

Saulus

Alega doctores Talmuticos hoc dicentes.

Paulus

In glosa Eccle. ij. cap. super illud uerbū *Vade queso. ⁊c.* Et
sequitur. *Ecce ipsum uanitas rabbi. licet quia dicit omnis*
lex quam tu in seculo isto habes. uanitas est respectu legis
seculi uenturi. per quā leges seculi uenturi. intelligitur lex
messie. Vnde infra Eccle. xj. cap. sup illud. Si ānis multis
uixerit homo ⁊ in omnibus eis letetur. glo. in letitia. s. le
gis quicquid precessit erit habel. i. uanitas. Glo. omnis lex
quā homo addiscit in hoc seculo habel. i. uanitas ē respectu
legis messie. Habes ergo ex istis manifeste duo. Vnū est q
lex messie ē alia a lege mosaica. non enī cōparentur iste le
ges ad inuicē si essent tantum una lex. Secundum est q lex
messie tam excellentior ē lege mosaica quā ipsa lex mosai
ca quasi uanitas est respectu legis messie. ut auctoritates
supradicte manifeste sonāt.

Saulus

Miroz quomodo posses dicere de lege mosaica q sit uana
cum quā plurimē auctoritates sacre scripture testātur ip
sam legem esse sanctam. ⁊ a deo datā. quod etiam ut credo
tu ⁊ tui conceditis.

Paulus

Nullus negare debet q lex mosaica est sancta quia fuit a
deo data. potest tamē dici uana. inquantū per eā homines
non cōsequātur finē ad quē fuerūt creati. s. ad uitam eter
nam ⁊ gloriosā. Omnis enī medicina quātūcūq; bene or
dinata. si tamē homo eā sumēs nō consequitur per eam sa
nitatē intentā uana dicitur. Quod autē per legē mosaicaz
homines nō consequēbātur finē ad quē creati fuerūt. s. ui
tā gloriosam satis patet ex iā dictis in dis. vj. cap. ij. ⁊ alijs

sequētibz. 7 ideo dicitur uana respectu legis messie p que hoies p̄dictū finez consequūtur. Et notanter doctores tui dicūt legē mosaicā esse uanā respectu legis messie. quia respectu aliarū legū mundi nō debet dici uana. in quantum lex mosaica disponit ad legē messie per quaz finis humane uite habetur.

Capitulum Quartū in quo ostenditur q̄ deus suscitaturus erat de medio Israhel alium prophetam legislatorem preter Moisen.

Saulus

Habeo mentē tuā circa hoc q̄ deus daturus erat legē nouā aliā a lege mosaica. sed quia dixisti amplius q̄ de^o promisit suscitare prophetā de medio Israhel qui esset legislator sicut Moises. Ideo uolo ut michi ostendas unde hoc habeas.

Paulus

Hoc quod petis habetur satis manifeste Deut. xvij. ubi legitur. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui. 7 ponā uerba mea in ore eius. loqueturq; ad eos omnia que precepero illi. qui autē uerba eius que loquetur in nomine meo audire noluerit ego ultor existam. Ex quibus patet propositū. scilicet q̄ suscitaturus erat deus aliquē prophetā cui tenebātur credere omnia que eis ex parte dei erat dicturus seu precepturus sicut 7 Moisi. Unde tali prophete ex parte dei credendum erat 7 obediendum legi per euz date sicut 7 Moisi obediērūt 7 legi eius 7 sic talis propheta suscitandus debebat esse legislator sicut Moises.

Saulus

Si bene fuisses scrutatus hāc auctoritatē cum precedēte ad iūctā. non inde intentū tuum concluderes. In hoc enī loco non agitur de propheta quin esset legislator. sed de propheta futura denuntiante. quod patet manifeste ex continuatione littere ad immediate precedens. Volebat enim deus excludere a populo Israhelico diuinationes supsticiosas. quibus chananei coister utebātur. Unde dicebat eis. gentes iste quarū possidebis terram augures 7 uinosos audiunt. tu autē a domino deo tuo aliter institutus es. 7 inme/

diatate ostēdebat eis qualiter institutū erat a deo q̄ popul⁹
Israheliticus haberet notitiā futurorū sibi ad salutez 7 ad
bonū statum populi oportuna seu congrua. s. per prophetā
a deo suscitandū. Et ideo subdit statim. prophetam de gen-
te tua 7 de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus
deus tuus ipsum audies. q. d. non oportet te querere cogni-
tionē futurorū tibi ptinentiū ab augurib⁹ seu diuinatori-
bus. quia deus suscitabit tibi prophetam de fratribus tuis
a quo ista possēs scire licite. quod fuit impletū in processu
tēporis per diuersos prophetas dei. ut patet in historijs sa-
cre scripture. Vnde in ista auctoritate nulla fit mentio de
legislatore seu de legis datione prout tu uis. sed solum de
propheta futura denuntiāte. 7 sic nō habes ex hoc loco pro-
positum tuum.

Paulus

Bene arguis in hoc q̄ ex continuatōe uerbi p̄ me allegati
ad precedētia sumi debet sensus huius uerbi. Vnde 7 apud
doctores nostros intelligentia doctorū ex causis ē sumēda
dicendi. 7 hanc rationē recolo me uidisse in quadā epistola
tui magistri. Rab. moi. ad iudeos africanos qui de mora
aduētus sui messie 7 de alijs in lege contētis murmurabāt
seu dubitabāt. 7 inter alia ex hoc loco intendebāt ocludere
q̄ aliquis propheta erat a deo suscitandus ad dandā legem
quos ipse confutabat dicens eis. q̄ hic nō agitur de prophe-
ta legislatore. sed de propheta futura denūtiante. ad quod
allegabat predictā rationē tuā. Sed reuera tam tu quā ma-
gister tu⁹ supradict⁹ in hoc loco defecistis scrutinio. quod
sic patet. Nam in cap. p̄allegato bis agitur de propheta su-
scitando. primo cum dicit prophetā de gente tua 7 de fra-
tribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus ip-
sum audies. 7 in hoc loco indubie agitur de propheta futu-
ra denūtiante. quod patet ex continuatōe ad immediate p̄-
cedentia. s. ubi dicitur. Gentes iste quarū possidebis terraz
augures 7 diuinos audiūt. tu autē. 7c. Ex quo māifeste p̄-
q̄ talis propheta dicitur esse suscitandus ad supplendū de-
fectū diuinorū 7 hmōi. prout tu allegasti. 7 bene quātū
in hoc loco. Sed in hoc eodē cap. le. ij. Prophetā suscitabo
eis de medio fratrum suorūz similitē tui. 7c. In quo loco. s.

secundo loquitur de propheta legislatore. quod manifeste
 p̄ ex continuatōe immediate precedente. ubi exp̄ss̄ loqui
 tur de legislatione. Dicitur enī statim ante sic. Ut petisti a
 domino deo tuo in Oreb quādo contio congregata est atqz
 dixisti. Ultra non audia uocē domini dei mei ⁊ ignem hūc
 maximū amplius non uidebo ne moriar. ⁊ ait dñs michi
 bene omnia sūt locuti. prophetā suscitabo eis de medio fra
 trū suorū similē tui. ⁊ ponā uerba mea in ore ei⁹. loquetur
 qz ad eos omnia que precepo illi. qui autē uerba que loque
 tur audire noluerit. ego ultor existam. Patet igitur ex hu
 iusmodi cōtinuatōis serie q̄ quia in datione legis in Oreb
 populus fuit atterritus ex igne maximo ⁊ alijs terribilibz
 ibi occurrētibus. intantū q̄ a deo petiuit q̄ amplius nō lo
 queretur eis p̄ illuz modū ne morerētur. Ut patet Exo. xx
 ⁊ Deutro. v. Idcirco dicit hīc q̄ deus concedit sibi ut iam
 nō cum talibz terroribus legem eis daret. sed per prophetā
 uerū hominē sicut Moyses. in cuius ore poneret p̄cepta. et
 deus esset ultor cuiuscūqz inobediētis. ⁊ iste est sensus pla
 nus littere correspondēs immediate p̄cedēti. ut patet recte
 consideranti. Vnde ratio mea nō accipitur ex primo loco.
 ubi dicitur. prophetā suscitabo. quia ibi de propheta futu
 ra denūtiante agitur. prout tu uis. sed ratio mea fundatur
 in hoc quod dicitur secundo prophetā suscitabo eis. q̄ lo
 quitur de propheta legislatore. prout ē manifestū ex dñs.

Capitulū Quintū In quo ostenditur q̄ licet in aliquibz
 p̄ceptis mosaice legis uideatur dici q̄ sunt imp̄petuuz ob
 seruāde. hoc nō ē intelligendū de perpetuitate absoluta. sed
 tātūmō limitata secundū duratiōē debitā mosaice legis.

Saulus

Assertio tua de innouatōe seu mutatōe legis mosaice. Si
 militer ⁊ de propheta legislatore suscitādo quantūcūqz ui
 deatur facere pro te. sunt tamē auctoritates sacre manife
 ste testātes de multis p̄ceptis mosaice legis que duratura
 erāt incernū seu imp̄petuū. Que quidē p̄cepta a tuis fide
 libus mīme obseruantur. ut patet de sabbato. de quo Exo.
 xxxj. Et custodiēt filij Israhel sabbatū ad faciendū sabba
 tū in generatōibus suis pacto sempiterno. Idez de Pascale

2

Exo. xij . Erit dies ista uobis ad memoriale ⁊ solēpnisabi-
tus ipsā lege sempiterna. Idez de solēpnitate Penth. ⁊ de fe-
sto tabernaculorum ⁊ de die expiationis . Leuit . xxiij . et
xxiij . q̄ de sacrificijs in predictis solempnitatibus faci-
endis ⁊ de pane propositionis in singulis sabbatis coram
domino proponendum. In quibus ⁊ in quāpluribus alijs
cerimonialibus ⁊ etiā iudicialibus cōsimiles dictiones po-
nūtur quibus manifeste ostenditur q̄ ineternū seu sēpiter-
nū erāt illa p̄cepta obseruāda. Vnde licet cōcedatur tibi q̄
alia lex noua a lege mosaica erat uanda. ⁊ q̄ alius legisla-
tor p̄ter Moisen erat suscitandus . nō tamē ex hoc sequitur
q̄ alia lex esset uanda que esset cōtraria legi mosaice . preci-
piēdo uel permittēdo fieri quod lex mosaica prohibuit . nec
etiā q̄ aliquis legislator suscitandus erat a deo qui legi
mosaice modo p̄dicto cōtradiceret . hoc enī esset de directo
contra sacras auctoritates p̄dictas testantes de predictis ⁊
alijs similibus q̄ imppetuū seu sempiternū erāt duratura

Paulus

Ad hanc tuā obiectiōnē sufficiēter euacuandā oportet pri-
mo scrutari dictiones que in lingua hebraica ppetuitatem
duratōnis sonāt . que sūt in duplici differentia . Nam quedā
earū significāt ppetuitatē duratōis absolutam . s. sine fine .
quedā uero perpetuitatē limitatā ad aliquē ambitū tempo-
ris determinatā . Secundo discurrendū ē p̄ precepta supra-
dicta p̄ te allegata ⁊ similia ad uidendū que illaz dictionū
in eis ponūtur ppetuitatē duratōis significātū . s. an sit de
illis primo mō dictis . s. que ppetuitatē absolutā significāt .
Vel de illis secundo mō dictis que ppetuitatē significāt nō
absolutā sed proditā uel limitatā . Quantū ad primū attē-
dendū q̄ secundū Rab . in hoc libro Sarasim . qui quidē li-
ber apud hebreos hētur sicut Catholicon apud nos . dictōes
ppetuitatē significātes absolutā sunt plures . quarū una est
cela . Vnde in psal . ubi dicitur . In secula seculorū laudabūt
te . ubi nos habemus in secula seculorū . in hebreo hētur cela
Alia dictio signās perpetuitatē absolutā est Necali . Vnde i
psal . ubi dicitur . uiuet adhuc ineternū . ubi nos habemus
ineternum . in hebraico habetur necali . Dictio uero signās
perpetuitatem durationis limitatam . seu proditam . est

hec dictio halam. que proprie signat in hebreo sicut hec dictio seculum. in latino seculum non semper importat durationis perpetuitatem absolutam. sed quicquid limitatam seu propositam. prout pertinet ad temporis ambitum illius rei cui coniungitur. Unde cum coniungitur alicui dictioni signati rem. cuius duratio limitatur per vitam hominis. tunc tale halam seu seculum significat totum ambitum durationis vite ipsius hominis. Si autem coniungatur alicui dictioni signati re. cuius duratio est secundum statum unius gentis. tunc halam significat totum seculum seu totam durationem illius gentis. Exemplum primum. Deutero. xv. de seruo emptitio. de quo legitur Et accipies subulam et dabis eam in aure eius et in portam. et erit tibi seruus halam. id est in seculo. Quod quidem seculum scilicet per totam vitam suam. non enim potest seruus ei ultra illum terminum seruire. Vel potest intelligi per totam vitam serui. non enim potest seruus postquam mortuus est seruire. Et sic manifestum est quod non significat perpetuitatem durationis absolutam. scilicet durationem vite illius domini. quod est ipsius seculum. uel etiam illius serui. Similiter primo Regum. Anna dicebat de Samuele filio suo. Et adducam eam et apparebit in facie domini. et habitabit ibi ad halam. id est in seculo. quod exponit Rab. Sa. usque in seculum leuitarum. scilicet usque ad quinquagesimum annum Legitur Num. viij. quod Leuite tenebantur seruire in templo seu in tabernaculo a. xxv. anno sue etatis usque ad. l. et hoc est quod dicebat Anna de Samuele quod staret in tabernaculo usque in seculo. scilicet leuitarum predictum. Non enim potest dici quod in eternum uel imperpetuum ibi debebat stare. Exemplum secundum. Jer. ij. cap. ubi dicitur ab halam. scilicet a seculo confregisti iugum. et c. In quo loco seculo intelligitur de tempore durationis illius gentis. non autem de duratione seculi absoluta. et hoc quantum ad primum. Quantum uero ad secundum manifeste reperies quod in predictis auctoritatibus per te allegatis ad probandum perpetuitatem durationis mosaice legis uel preceptorum eius. nunquam ponitur dictio aliqua signans perpetuitatem absolutam. scilicet Necali uel cela et hmoi. sed solum in eis ponitur hec dictio halam que quicquid significat perpetuitatem propositam seu limitatam sicut hec dictio seculo. et est sensus quod illa precepta duratura erant per totum spacium durationis mosaice legis. non autem ultra.

Saulus

Hec dictio holam multoties significat in scriptura eternitatem durationis. cum enim dicitur in psalmo. In eternum domine permanet uerbum tuum. in hebraico dicitur in holam permanet uerbum tuum. Similiter cum dicitur. Et ueritas domini manet in eternum. ubi dicitur in eternum. in hebreo ponitur in holam. Manifestum est autem quod uerbum dei similiter eius ueritas non habet durationem limitatam sed absolutam. quod est contra superius per te dicta.

Paulus

Si bene uerba mea considerasti hoc quod nunc dicitis non fecit contra me. Dixi enim quod seculum seu holam non semper importat durationem absolutam. sed quatenus limitatam. prout pertinet ad temporis ambitum illius rei cui coniungitur. Unde cum hec dictio holam coniungitur rei habenti certum temporis ambitum. tunc talis dictio significat perpetuitatem ad talem ambitum pertinentem. sicut de seruo emptio dicitur. Deut. xv. et de alijs super dictis. Cum autem hec dictio holam coniungitur rei cui pertinet duratio eterna. tunc importat eternitatis durationem. Unde sicut seculum seu holam leuitarum terminatur in .l. anno. et seculum serui empti terminatur in uita sua uel domini sui. et seculum gentis Israelitice terminatur in duratione status illius gentis. sic seculum diuinum. quod est interminabile commensuratur eternitati. Unde cum dicitur de deo in psal. a seculo tu es. intelligitur ab eterno. eo quod duratio ad deum pertinet est eterna. Et ideo in auctoritatibus per te allegatis. ubi habetur quod aliqua lex mosaica. ut puta lex de sabbato obseruanda et de pasce et huiusmodi erat duratura in holam. intelligendum est in seculo legi mosaice pertinens non autem ultra.

Saulus

In auctoritatibus per me allegatis contra te hec dictio holam interpretanda est in sempiternum. sic enim interpretati sunt translatores tui. ut patet per translationem apud te et tuos autenticos. Unde non decet te aliter in predictis locis eam interpretari.

Paulus

Licet uerum sit quod translatores nostri interpretati sunt hanc

dictionē holam p eternū seu sempiternū in auctoritatibus
 q̄ loquūtur de obseruatōe sabbati. ⁊ quorūdā legalīū p̄cepto-
 rum. non tamen cū eis tenēdū est. sed potius standū est
 cum ueritate hebraice littere. probatū est enī supra q̄ hec
 dictio holam nō semp̄ significat spatū seu duratiōē eter-
 nam. sed duratiōē rei cui cōiungitur congruentē. Et ideo
 in hoc loco nō est tenēdū cū translatōe n̄ra cōmuni. cum
 stare nō possit cum hebraica ueritate. nec cum catholicorū
 determinatione.

Saulus

Quomodo ergo posses saluare interpretatores tuos. p̄ser-
 tum Jeronimus qui tante auctoritatis ē apud te.

Paulus

Beatus Jero. loquitur in hoc loco more cōmuni seu uulga-
 ri. quo dicūtur p̄petua illa que complēt terminū sibi possi-
 bilē seu debitū. ut cū dicitur coīter in instrumētis publicis
 ad perpetuā rei memoriā. Similiter in collatōibus bene-
 ficiorū cōsueuit dici canonice ⁊ imp̄petuū. Que quidē per-
 petuitas non est absoluta sed ad suum debitum seu possibi-
 lem terminū limitata. ⁊ isto mō translatio Jero. ē intelli-
 genda in hoc loco. cum enī dicit de obseruatōe sabbati q̄ es-
 set eterna seu perpetua ⁊ sic de alijs intelligendū ē de perpe-
 tuitate duratiōis legi mosaice ptinēte.

Capitulum Sextum in quo ostenditur q̄ termin⁹ dura-
 tiōis legis mosaice est lex noua que data est p̄ xpm. ⁊ q̄ lex
 mosaica nō obligat ultra illū terminū quantum ad ea que
 in ipsa lege mosaica continētur que non sunt de lege nature
 ⁊ q̄ ex hoc nō sequitur q̄ lex mosaica n̄ fuerit a deo data.

Saulus

Nullus terminus duratiōis legitur assignatus fuisse mosa-
 ice legi ut ad illum terminū referrī possit holam seu secu-
 lum sicut fuit terminus assignatus leuitarū ad seruiendū
 in templo seu in tabernaculo ut dictū est. Similiter in ser-
 uo emptitio ad seruiendū domino suo. ⁊ ideo hec dictio ho-
 lam que ponitur in obseruatōe sabbati seu circūcisionis ⁊
 hmōi interpretanda ē secundū duratiōē totius seculi presen-
 tis. s. usq̄ ad finē mūdi. prout coīter intelligit̄ apud nos.

Paulus
Verum est qd tu & tui nō creditis aliquē terminū fuisse po-
 situm in hac uita duracioni mosaice legis . Vnde per hanc
 dictionē holam in obseruatōe p̄ceptoz legaliū positaz intel-
 ligitis duracionē perpetuā absolute. Quē quidē errorē nō/
 nulli eorū qui fidē xp̄i receperūt sunt secuti. ut p̄t̄ in pru-
 mitua ecclesia. quando quāplurimi rite baptisati legalia
 obseruabāt . contra quos apostolus noster Paulus in suis
 efficaciter scripsit ep̄istolis. Qui quidē morbus pestiferus
 antiquitus. adhuc inter hereticos pullulat modernos. cui⁹
 tamē falsitas māifesta est. Nam lex mosaica ex dei ordi-
 nōne nō erat obligatoria ad semp . sed tantū ad terminū a
 deo prefixum. s. usq; ad legē messie promissi. Quod sic p̄t̄
 Nā ut ex supradictis habetur. deus promisit se daturū po-
 pulo Israhelitico legē nouā aliaz a lege mosaica. prout ha-
 betur. Jere. xxxj. Que quidez lex noua in multis habebat
 excellere legē antiquā. Et primo in mō dandi. quia lex mo-
 saica data fuit ī tabulis lapideis. lex uero noua erat in cor-
 dibus scribenda. ut habetur ex auctoritate Jere. p̄allegata
 per quod designatur legis noue maior stabilitas q̄ quodā
 modo assimilatur legi nature. que indelibiliter in cordib; /
 imprimitur. Secundo quia lex mosaica quantū ad illa que
 in ea cōtinētur que non sūt de lege nature. nō obligabat ad
 eius obseruantia nisi solā gentē Israheliticā cui soli data fu-
 it. Vnde in psal. de deo dicitur Annūtiās uerbuz suū Jacob
 iustitias & iudicia sua Israhel. nō fecit taliter omni natiōi
 ꝛc. sed lex noua que ē lex xp̄i. sicut & lex nature omnes nati-
 ones obligat. Vnde ysa. xlij. cap. de xp̄o & eius lege dicitur
 Donec ponā in terra iudiciū. & legē eius insule spectabant.
 Tertio quia lex mosaica quantū ad supradicta. s. que non
 sunt de lege nature nō obligabat subditos suos ubiq; s; so-
 lum in terra promissionis. Vnde Deut. iij. Scitis qd docu-
 erim uos precepta atq; iustitias sicut mandauit michi do-
 minus deus meus ut facietis ea in terra quam possessuri
 estis. & obseruabitis & implebitis opere. Et infra eodē cap.
 Michiq; mādauit eodē tempe. ut docerē uos cerimonias &
 iudicia que facere deberetis in terra quam possessuri estis.
 Similiter & Deut. v. postquam moyses repetuit precepta

decalogi et ea que contigerunt tempe dationis legis. subdit.
 Tu uero hic sta mecum et loquar tibi omnia mandata et ce-
 rimoniae atque iudicia que docebis eos. ut faciant ea in terra
 quam dabo eis in possessionem. Ex quibus et multis similibus
 manifestum est quod lex mosaica quantum ad ea que in ea conti-
 nebantur que non essent de lege nature. non obligabant ad omnem
 locum. sed solum in terra promissionis. Lex uero noua. scilicet christi
 sicut et lex nature obligabat ubique. de qua Malach. primo.
 postquam dicit de reprobatione sacrificiorum ueteris legis dicit.
 Non est michi uoluntas in uobis dicit dominus exercituum.
 et munus non suscipiam de manu uestra. statim subdit. Ab ortu
 enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus.
 et in omni loco sacrificatur. et offertur nomen meo oblatio
 munda. Ex quo patet manifeste quod sacrificia deo oblata que
 nullo modo erant in ueteri lege precepta nisi in templo uel taber-
 naculo que in terra promissionis erant sita. postea debebant
 deo esse accepta. ubi. scilicet ab ortu solis usque ad occasum. Quarto
 quia lex mosaica temporalia bona promittebat in premium
 sue obseruatione. et penas temporales in pena transgressionis eius.
 quod patet Leuit. xxvi. et xxvii. et in multis alijs locis. Lex
 uero noua ut patet per eius discursum spiritualia bona promittit
 scilicet regnum celorum. et per penas spirituales comminatur. ut est gehenna
 ignis. Constat autem etiam apud philosophos quod bona spiritualia
 incompatibiliter excedunt temporalia et e contra de malis oppositis
 Ratio autem huius diuersitatis est. quia lex mosaica daba-
 tur populo rudi adhuc imperfecto in comparatione ad perfectionem
 que futura erat in tempe noue legis. Unde Rab. moi. Egip-
 tius in sua expositione super librum Canbedrin cap. Helech po-
 nit exemplum ad hominum remunerationem temporales promissas
 intelligendum de puero qui prouocatur ad discendum litteras
 per aliqua parua munuscula que sunt in eius affectu conse-
 quenter cum attingit etatem in qua ad honores afficitur. pro-
 uocatur ad discendum per hoc quod promittitur sibi gradus ma-
 gisterij uel doctoratus. Consequenter uero cum attingit ad cog-
 nitionem quod per uirtutem scientie anima magis proficitur. tendit
 ad discendum amore ipsius scientie seu perfectionis. et sic in pro-
 posito. Nam populus Israeliticus cui lex fuit data rudis
 erat et non erat in eius affectu nisi cupiditas terrenorum. et ideo
 per bona terrena seu temporalia inducebatur ad obseruationem

p̄ceptorū legis. Sed tempe messie quādo diuinorū cognitō
 magis debebat esse in mundo. De quo tēpore. *Ysa. xj.* Re /
 pleta est terra sciētia domini sicut aque maris coopientes.
 tunc lex noua p̄ ipsum danda non habebat inducere ad sui
 obseruantia p̄ bona t̄palia que minima sunt ⁊ quasi nulla
 respectu bonorū spiritaliū. Quapropter magistri tui dixē
 rūt q̄ omnis lex quam tu addiscis in hoc seculo. s. in seculo
 ueteris legis uana ē respectu legis messie. ut supra fuit alle
 gatū. Ex quo p̄z q̄ t̄ps duratōis ueteris legis d̄r sc̄lm p̄ se ⁊
 uocabatur seculū. s. holaz prius respectu seculi messie quod
 d̄r futurū. Vnde Rab. moi. in suo Deut. libro de iudicibz
 titu. de regibz cap. xij. dicit. Nomen illi nūc holam. i. secu
 lum istud ⁊ tempus messie ubi subiectio regnorū. Ex quo
 patet manifeste q̄ secundū ipsum tempus ueteris legis uo
 catur holaz seu seculū per se distinctū a diebus messie. Vñ i
 illo seculo tantū a diebz messie distincto lex mosaica obli
 gabat. Et sic intelligēda est hec dictio holam in obseruatōe
 preceptorū legalitū posita. lex autē noua. s. xp̄i obligat ad sp̄
 sicut ⁊ lex nature. Ex quibus habes q̄ legi mosaice fuit ter
 minus p̄fixus sue duratōis. s. lex noua in quā terminatur.
 ⁊ ad quā d̄sponit ⁊ in quā ordinatur sicut imperfectū ad
 perfectum.

Saulus

Wideo q̄ circa legem mosaica quedā concedis que non p̄nt
 simul stare. concedis enī ipsam fuisse dataz a deo. ⁊ tamē ē
 imperfecta. Que quidē duo non possunt simul stare. testa
 tur enī scriptura. *Deut. xxxij.* q̄ dei perfecta sunt opa. Itē
 asseris q̄ lex mosaica nō obligabat ad semp sed solū in secu
 lo terminato seu limitato. quod nō ptinet ad opus dei. *Le /*
gitur enī Eccle. iij. q̄ omnia opera que fecit deus pseuerāt
 ineternū. ⁊ sic ista duo incōpatibilia sunt. s. q̄ illa lex fit a
 deo ⁊ tamē q̄ nō pseuerat ineternū.

Paulus

Ad Primū respondeo tibi q̄ perfectum potest dici duplici
 ter. Vno mō illud quod ē perfectū simpliciter. prout ptēt
 ad speciē seu naturā suā. Alio mō dicitur perfectū non sim
 pliciter sed secundū t̄pis couditionē. Primo mō dicitur ēē
 p̄fectus ille qui attingit ad perfectionē humane speciei iaz

in etate perfecta. Secundo modo dicitur perfectus puer qui secundum tempus conditionem attingit perfectionem humane speciei non autem simpliciter. et isto modo certa precepta que pueris dantur sunt quidem perfecta secundum conditionem eorum quibus dantur. et sic non fuit perfecta simpliciter. et talia fuerunt precepta legis. scilicet perfecta secundum conditionem populi rudis cui dabantur. Ad secundum respondeo quod in illa auctoritate Ecclesie que dicit Omnia que fecit deus perseverant in eternum. Ubi in translatione nostra dicitur in eternum. in hebreo habetur in holam id est in seculum quod non significat durationem eternam seu perpetuam. sed per zodiacam et limitatam ut dicitur est. quod verificatur de quolibet ente. Unde quodque enim durat seu perseverat in seculo sue durationis a deo terminato. et iste est uerus sensus et plenus illius auctoritatis. falsum enim esset dicere de quolibet ente a deo facto quod perseverat in eternum. Unde et de lege mosaica uerum est dicere quod perseverat in holam. id est in seculo. pro ut iam supra fuit ostensum.

Capitulum Octauum In quo ostenditur quod licet lex mosaica quo ad plurima precepta in eodem contenta non obligat tempore legis noue. est tamen perutilis ad multa quia omnia in eodem contenta ad nostram doctrinam scripta sunt.

Saulus

Si lex mosaica non perseverat nisi in seculo suo. quod quidem scilicet secundum te in legem nouam terminatur. sequitur quod lex mosaica secundum te qui credis legem nouam iam non perseverat. et sic est iam omnino inutilis. nec obligat ad aliquid faciendum neque uitandum. quod est inconueniens manifeste. Nam secundum hoc lex mosaica ad quid occuparet membranas uestras. et quare in bibliotece uolumine includeretur cum ad nichilum ualet ultra illud enim (cuius seculum iam preterit) desinit esse. et in nichilum redigitur.

Paulus

Absit a mente fidelium credere quod lex mosaica est inutilis. etiam post aduentum legis noue. nec etiam asserere licet quod lex mosaica etiam tempore gratie non obligat ad aliquid faciendum neque uitandum. Ista enim sunt a ueritate catholica omnino aliena. Primum patet sic. dicere enim quod lex mosaica uel etiam

Aplj

1. Historialia
2^a du^o p^o

2. Sapientialia

3. Legalia

1. Historialia
2. Sapientialia
3. Legalia

Exo.

ps.

1. Historialia
2. Sapientialia

1. Creatio
2. nunc p^ont
3. et futura

alia (que in canonicis libris ueteris testamēti cōtinētur) sūt inutilia post legem nouā: est de directo cōtra apostolū nostrū quē in doctorē gentiū habemus. qui uniuersaliter dicit. Quecūq; scripta sūt ad nostrā doctrinā scripta sūt. Nōla enī que ad nostrā doctrinā scripta sūt manifeste sūt nobis utilia, quod etiā discurrendo hoc potest haberi. discurrendo dico nō per singula generū. quia esset ualde difficile sed per genera singulorū uel eorū plurima. Constat enī q̄ ea (que in sacra scriptura antiqui testamēti cōtinētur) sūt in quadruplici differētia. Quia sūt uel historialia ut ea q̄ narrāt gesta que antiquis tēporibus contigerunt. ut sūt prophetica. et hoc diuersimodē. quia aut de p̄terito. ut cum Moyses prophetisauit de creatōe mundi. Gen. primo. cuius notitiam nō potuit habere nisi per diuinā reuelatōez. Aut de futuro. ut cum prophete de aduētū messie et etiā de multis alijs quorū aliqua protunc erāt futura nunc autem impleta. Alia uero adhuc sūt implenda in futuro. Vel sūt sapientialia. ut ea que pro maiori parte in libris Salomois cōtinētur. Vel sūt legalia ut p̄cepta affirmatiua uel negatiua. que p̄cipue in pentateuico cōtinētur. Historialia autē que narrātur in sacris scripturis magnā nobis prestant utilitatē. sicut ex historia diluuij. que narratur Gen. 6. et 7. Informamur de prouidentia diuina et eius iustitia p̄ quā deus oīa animata puniuit. et Noe iustū cū sua posteritate reseruauit. Similiter ex historia Sodomorū iustitiaz diuinā per malorū punitionē p̄cipimus. et eius mīaz p̄ euasionez Loth p̄cibus seu meritis patriarche Abrahę cognoscimus. Idem de subuersione Egyp̄torū in liberatōne filiorū Israhel ab eorū seruitute. et de multis alijs iustitiarū que iusti puniūtur. iusti uero remunerātur. plene cognoscitur. et de talibus in scripturis sacris contentis intelligi potest illud psal. Iustitie domini recte letificātes corda. tales enim historie recte narrate iustorū corda letificant. Juxta illud psal. Memor fui iudicioz tuorū a seculo domine. et consolatus sum. Ex prophetis autē in sacris scripturis ueteris testamēti multa nobis ad doctrinā nostrā accomoda accipimus. De creatōe enī mūdi quā Moyses prophetisauit habemus uerā fidē de hoc q̄ mūdos nō fuit ab eterno. nec a seipso. nec ab alio. nisi tantū a deo de nichilo productus. in quo

nōnulli prophetantiū errauerūt oppositū asserētes, Simi/ līrer 7 de aduētū saluatoris tuuc futuro quā multa nostre saluti accomoda pro prophetia uaticinia p̄cipimus. Vnde de talibus potest uerificari illud psal. quod de sacra scrip/ tura dicitur. Testimoniū domini fidele sapientiā prestās par/ uulis. Talia enī prophetica testimonia sapientiā prestant paruulis. s. homībus. quoz cognitio naturalis cōuenit ad talia cognoscēda. non (nisi reuelatione diuina) attingit. Sa/ pientialia uero in sacris scripturis contēta magnam nobis cōferūt utilitatē. q̄nqz in cognitōe diuinorū. q̄nqz in cōmē/ datōe morū/7 uitioz extirpatōe. ut p̄z ipsa diligēter intu/ enti. De quibus potest dici illud psal. Declaratio sermonū tuorū illuminat. 7 intellectū dat paruulis. Precepta uero legalia. s. mosaice legis/ etiā tempe legis noue maxime no/ bis conferūt. quoz quedā sunt maxima tāquā cōmunia 7 prima p̄cepta legis nature. s. Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo. Deut. vi. cap. Et diliges proximū tuū sicut teipsum. Leuit. xix. que sūt per se nota rationi humāe uel p naturā/ uel p fidē. Que quidē p̄cepta licet sint duo/ prop/ ter diuersitatē obiectorū. sunt tamē unū ex unitate finis. quia deus diligendus ē propter se, 7 proximus/ propter deū Ad quod quidē preceptū de dilectōe/ p̄cepta decalogi referū/ tur. sicut cōclusiones/ ad principia cōmunia. 7 iō de isto p/ cepto. s. dilectōis/ proprie intelligitur illud psal. Preceptū domini lucidū/ illuminās oculos. Sicut enī per lumen cor/ porale/ uisibilia cognoscūtur corpalia. sic per istud p̄ceptū alia supradicta cognoscūtur esse iusta. Que quidē p̄cepta s. tam prima/ que perse sūt rationi humane nota p naturā uel per fidē ut dictum ē. quā alia. s. p̄cepta decalogi/ que ex principijs cōmumbus modica consideratōe cognosci pos/ sūt. In lege noua omniū sunt obseruāda. Vnde 7 magister 7 saluator noster de primis duobz dicit Math. xxij. In his duobus p̄ceptis tota lex pendet. 7 prophete De p̄ceptis uo decalogi dicit Math. xix. Si uis ad uitam ingredi/ sua mā/ data dei, Nullus igitur sane mentis asserere possit. q̄ lex ue/ tus in qua hmōi p̄cepta saluti humane necessaria a deo fue/ rūt data/ inutilis sit tempore legis noue. nec etiam dici po/ test. q̄ p̄cepta legis mosaice/ de quorū numero p̄dicta p̄cep/ ta sunt nō obligent tempore gratie.

2. Aduentū tuū futū

ps.

sa. 2. s. Sapientia.

ps.

sa. 3. Legalia.

Deut. 6. Leuit. 19.

1. a. 2. a.

ps.

de dilectōe

Coz. 5. 22.

1. 19.

9. 1. 9. 2.

9. 1. 2.

Capitulū Octauū In quo ostenditur q̄ in duobus p̄ceptis de dilectōe tota lex pendet. 7 prophete. secunduz sententiam saluatoris.

Saulus

Dicta magistri tui p te nunc allegata uidetur rationabiliter impugnāda. 7 primo primū. secundo secundū. **Primū** enī manifeste discordat cum toto processu p̄ceptorū in lege 7 in prophetis contētorū. In quo quidē processu non ponitur aliqua pendētia unius p̄cepti ad alterū. sed quodlibet illoz ponitur tamquā a deo p̄ceptū per se sine aliqua pendētia ad alterū. Dicere ergo q̄ in duobus p̄ceptis de dilectōe s. dei 7 proximi tota lex pendebat. 7 prophete est omnīo sacre scripture inconsonū. Item istud p̄ceptū de dilectione nō ponitur inter p̄cepta decalogi. nec de eo uidetur in decalogo facta fuisse mentio. similiter nec fuisse datū ante datonē legis. Dicere ergo q̄ p̄cepta decalogi referūtur ad p̄ceptū de dilectione quod non fuit datū antequā decalogus daretur. 7 q̄ decalogus se haberet ad p̄ceptū de dilectōne sicut cōclusiones ad principia cōmunia nullā uidetur continere rationez. 7 sic illud dictū magistri tui (in quo dicit q̄ in illis p̄ceptis de dilectione: tota lex pendet. 7 prophete remanet uacuū 7 inane.

Paulus

Ad Primū (quod obicit) cōtra doctrinā magistri tui dicentis q̄ in duobus p̄ceptis. s. de dilectōne dei 7 proximi tota seu uniuersa lex pendet. 7 prophete. tibi respōdeo q̄ hoc dictum ē uerissimū sicut 7 cetera alia que in mei magistri et saluatoris doctrina habētur. Nam in duobus p̄ceptis de dilectōe supradictis cetera p̄cepta diuina pendent dupliciter ex ueritate sicut cōclusiones in suis principijs. Nam sicut in speculatiuis ueritas conclusionū dependet ex ueritate suoz principiorū: sic 7 in practicis ratio particulariū agendorū p̄det ex rōe suoz principioz. Ex hoc enī q̄ deus ē sup omnia diligendus: sequitur q̄ non ē alius deus colendus: nec eius nomē in uanū sumendū. 7 sic de alijs p̄ceptis in deū ordinatis. 7 sic patet q̄ p̄cepta in deū ordinata manifeste p̄dent ex p̄cepto de dilectōe dei mō predicto. Idez ē dicēdū de p̄ceptis ordinatis in proximū. ut cum dicitur: non

1. de p̄ceptis ordinatis in deū.

1. 9.

2. de p̄ceptis ordinatis in proximū.

Ex 7

occides. non mechaberis. 7c. f. q̄ omnia illa dependēt ex ra-
 tione istius p̄cepti. Diliges proximū tuū sicut teip̄sū. sicut
 ratio conclusionū pendet ex rōe suoz principiorū. Alio mō
 p̄cepta diuina in sacris eloquijs contēta pendēt in duobus
 p̄ceptis de dilectōe supradictis. s. in premio debito faciē-
 tibus illa p̄cepta. nullū enī premiū debetur custodiētibz
 diuina p̄cepta nisi in dilectōe dei fundētur seu radicētur.
 quod patet sic. Nam Exo. xx. in prohibitōe idolatrie deus **Exo. 20.**
 promittēs penas transgressoribus. 7 premia obseruātibus
 subdit. Ego sum dominus deus tuus fortis zelotes inuisitans
iniquitatē patrū in filios in tertiam 7 quartaz generatōez
eorū qui oderūt me. 7 faciēs mīaz in milia. his qui diligūt
me. 7 custodiūt p̄cepta mea. Ex quo patet manifeste q̄ de **Coz?**
 us p̄miat p̄ suā mīaz custodiētes sua p̄cepta. si tamē diligūt
 eum. 7 oppositū de transgressoribus. Et sic habes q̄ p̄mia **9.**
 debite custodiētibz p̄cepta diuina pendēt ex dilectōe dei. quā
 qui nō hnt custodiā aliorū p̄ceptorū nullū premiū seque- **4**
 retur. 7 sic tota lex quantū ad rōez p̄mii. 7 p̄ consequens
 meriti dependet in duobus p̄ceptis de dilectōe supradic-
 tis. Et per hoc patet responsio ad secundū obiectum tuū. in **Ad 2. Ratio dat**
 quo dicitur q̄ p̄cepta decalogi nō referūtur ad p̄ceptū de
 dilectione. eo q̄ non fuit datū antequā decalogus daretur.
 nec in decalogo fit mentio de hmōi p̄cepto. Nam manife-
 stum est p̄ auctoritatē predictā q̄ in decalogo fit mētio de
 dilectōe dei. que requiritur ad consequendā dei mīaz in cu- **Exo. 20.**
 stodiētibus p̄cepta diuina. Vnde dicit. Faciēs mīaz cū his
qui diligūt me. 7 custodiūt p̄cepta mea. 7 sic habetur exp̄s **9.**
 sa mentio de dilectione dei necessaria ad p̄mia consequēda.
 non tamē ponitur dilectio dei p̄ modū p̄cepti hic in deca-
 logo. sed p̄supponitur tamquā p̄ se notū p̄ naturā. uel fidez
 ut dictū est. ponitur tamē dilectio dei p̄ modum p̄cepti. **Deut. 6. de dilectōe Dei**
 Deut. vi. ubi hoc p̄ceptū explicite 7 p̄fecte traditur. Sicut **Leuit. 19. de dilectōe pximi**
 7 p̄ceptū de dilectōe proximi Leuit. exp̄sius ponitur.

Saulus

Sicut dilectio dei requiritur ad consequēdam dei mīaz in
 custodiētibus p̄cepta diuina. ut in auctoritate p̄ te alle-
 gata uidetur cōtineri. sic custodia p̄ceptorū diuinorū re-
 quiritur in diligētibus deū ad consequendam dei mīaz. ut

patet p auctoritate per te allegata. in qua dicitur. Faciens misericordiam his qui diligunt me. et custodiunt precepta mea
Coz^m . Unde non magis patet custodia preceptorum in dilectione dei ad eius misericordiam consequendam quam dilectio dei in custodia preceptorum eius. Unde secunda ratio tua (in qua dicitur quod precepta diuina pendent in duobus preceptis de dilectione dei) quantus ad primum non uidetur ualere ratione predicta.

Paulus

Preceptum de dilectione dei prout explicite et perfecte traditur. Deut. vi) Omnium preceptorum diuinorum custodia includitur. In hoc enim quod dicitur. ex toto corde precipitur quod tota nostra intentio feratur in deum, Ex hoc autem quod dicitur ex tota mente : deum diligere debemus sine obliuione. In hoc autem quod dicitur. ex tota anima precipitur quod appetitus noster obediat deo, Et sic patet quod ad impletionem huius precepti requiritur custodia ceterorum mandatorum dei, sicut in custodia mandatorum dei seorsum scripta non includitur dilectio dei. potest enim homo custodire mandata dei. ut puta. Non sint tibi dii alieni. honora patrem. etc. sine hoc quod diligat deum. uel quod hoc faciat ex dilectione seu caritate dei. et ista faciens non dicitur transgressor preceptorum illorum que sic obseruat. quamuis non habeat habitum caritatis siue dilectionis dei. neque hoc faciat ex amore dei, Ex quibus patet quod custodia mandatorum dei includitur in precepto de dilectione dei. et non econtra. et sic tota lex. scilicet precepta legis pendet in precepto de dilectione dei et proximi modo predicto. Unde si bene scrutatus fueris dicta doctorum tuorum reperies quod nonnulli eorum asserunt multitudinem preceptorum mosaice legis in paucis. uel etiam in uno tantum subsistere. quod satis consonat predictis.

Capitulum Nonum in quo ostenditur quod secundum quosdam doctores talmuticos multitudinem preceptorum mosaice legis in paucis. uel etiam in uno consistit. quod etiam concordat cum dicto saluatoris supradicto.

Saulus

Allega michi obsecro doctores nostros hoc quod dicitur asserentes.

7.9. ca.

Paulus

In libro qui dicitur. Mathoth. vi. que incipit. Isti sunt qui flagellatur. quidam doctor talmudicus nomine Rabbi canib/ lai dicit q̄ p̄cepta mosaice legis sunt. dc. xij. quorū affir/ mativa sunt. cc. xlviii. negatiua uero sunt numero. ccc. lxxv. q̄ uenit Dauid q̄ constituit predicta. dc. xij. p̄cepta in. xi. ut h̄etur in. ps. Domine quis habitabit. 7c. ubi dicit de illo. Qui ingreditur sine macula q̄ operatur iustitiaz. 7c. Qui facit hec nō cōmouebitur in eternū. Ex quo infert q̄ in ill' xi. p̄ceptis affirmatiuis q̄ negatiuis que in illo psalmo cō/ tinetur consistit uia omnium p̄ceptorū mosaice legis. quātū ad premiū eternū. Nam secundū ipsum Dauid qui facit il/ la. xi. tantū securus ē de hoc q̄ nō cōmoueat in eternū. Sequitur in eadē auctoritate. Venit ysaias q̄ constituit ea sup sex. ysa. xij. Ambulās in iustitijs q̄ loquens etate. 7c. Sequitur. Ipse excelsus habitabit. In qua auctoritate ysa ponūtur sex opera meritoria. sup quibus cōcludit q̄ facies talia excelsa habitabit. s. in p̄mio eterno. Et sequitur ultra i predicta auctoritate. Venit Micheas. q̄ constituit ea super tribus. Mich. vi. Annūciaui tibi homō quid ē bonū. q̄ quid dominus petit a te. utiq; facere iudiciū q̄ diligere pietate; q̄ humiliter ambulare cū deo tuo. Unde in istis trib' tan/ tum secundū Micheam omnia p̄cepta mosaice legis consi/ stunt. cū dicit q̄ deus nichil aliud petit ab homine. nisi ista tria. Et sequitur ultimo i eadē auctoritate. Venit Abacuk q̄ constituit ea sup unū tantū. Unde Abac. ij. Iustus i fide sua uiuit. Dabes igitur auctoritate predicti doctoris tui. q̄ tota multitudo p̄ceptorū mosaice legis i solo uno cōsistit. Unde nō mireris de uerbis saluatoris nostri dicentis q̄ in duob; p̄ceptis de dilectōe tota lex pendet. q̄ prophete.

Saulus

Multum discordat hec auctoritas per te allegata ab auro/ ritate magistri tui. Ipse enī dicebat q̄ in duobus p̄ceptis de dilectione supradictis tota lex cōsistit. Abacuch autē di/ cit in uno. Item illud unū p̄ceptū assignatum ab Abacuch est de fide. illud autem magistri tui est de dilectione. que sunt diuersa precepta.

Paulus

13

Licet auctoritas doctoris tui in predictis (que tu allegas) uideatur deuiare a ueritate magistri mei: eo quod magister meus in duobus preceptis dicit pendere totam legem: et doctor tuus dicit in uno tantum. Similiter in hoc quod magister meus declarat illud preceptum in quo lex pendet. esse preceptum de dilectione. et doctor tuus dicit ipsum esse de fide: adhuc sufficeret tibi quod secundum doctores tuos multitudo preceptorum mosaice legis reducitur ad pauca. uel ad unum tantum quod erat intentum meum. Sed adhuc si bene consideras ad eundem intellectum reduci possunt uerba euangelica magistri mei cum uerbis propheticae Abacuch. Nam fides meritoria (de qua agimus) intelligenda est cum dilectione dei. sine qua nullus actus potest esse meritorius. ut patet per auctoritatem Exo. supra allegatam ubi dicitur facies misericordiam diligetibus me. Et ideo fides (in qua homo uiuit uita spirituali) intelligenda est quod sit formata in caritate seu dilectione dei. Duo etiam precepta de dilectione unum sunt. ut dictum est supra. quia in unum et eundem finem referuntur. et ideo uerba Abacuch dicentis quod iustus in fide sua uiuit. intelligenda sunt de fide formata in caritate. Cuius caritatis duo sunt precepta que ad unum reducuntur: ut dictum est. Et sic patet quod prima dicta mei magistri uentis quod in illis duobus preceptis de caritate tota lex pendet. et prophete stat in suo uigore uerissimo. impugnationibus tuis non obstantibus.

Capitulum Decimum in quo declaratur de quibus mandatis mosaice legis intelligendum est uerbum christi dicentis. Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Math. xix.

Saulus

Audire quod sentis circa dictum magistri tui de preceptis de dilectione dei. sed circa secundum dictum suum quod dicit. Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Math. xix. amplius insistere nos oportet. Videtur enim ex hoc dicto quod ad habendam uitam eternam oportet seruare mandata legis mosaice de qua intendit. licet enim ibi exemplificet de preceptis decalogi. non tamen ex hoc intelligi debet quod alia mandata excludere intendit presertim cum alibi uniuersaliter loquens dicit. Non ueni sol uere legem sed adimplere. Ex quo manifeste patet quod mandata mosaice legis non erant soluenda per ipsum sed implenda. cuius

oppositū per te. et alios discipulos suos ubiq; docetur etiam impletur ope cum omnia fere mandata diuine legis que per Moysen data fuerunt penitus euacuata opere et sermone docendo ea non esse obseruanda. quod non solum est. cōtra doctrinā prophetica in cuius fine per Malachiam dicitur. Memento legis Moysi serui mei cui mandauī in Oreb cerimoniam et iudicia. sed etiā est cōtra doctrinā euangelij tui. ut ex dictis patet.

Paulus

Ces memoz illorū que fuerūt tibi ostensa in capitulis pcedētibz huius distinctionis. faciliter habere posses tuorū obiectorū solutionē. Habes enī ex dictis supius q̄ precepta mosaice legis. p̄sertim ea que nō sūt de lege nature nō erāt perpetuo obseruāda. et q̄ terminus duratōis mosaice legis ultra quā lex mosaica nō obligat in predictis est lex noua que data est p̄ xpm. Ex quibus sequitur q̄ dicitur xpi dicitis. Si uis ad uitā ingredi serua mandata si intelligatur de oibz mādatis mosaice legis in quo lex mosaica obligabat ad omnia p̄cepta in eadē contēta. infra quod tēpus necesse erat ad habendā uitā eternā omnia mādata seruare et in eodē tempe xps locutus fuit illa uerba. si autē cum dicitur serua mādata. intelligitur de mandatis decalogi uel de alijs moralibus in lege mosaica cōtentis. Que quidez moralia mādata cum ptineāt ad legē nature imperpetuū durāt. tūc intelligendū est dictū saluatoris se extendere ad omne tēpus. In omni enī tempe huius uite seruāda sunt mandata decalogi et alia moralia in lege mosaica cōtenta.

Capitulum Undecimū. in quo ostenditur que sint illa p̄cepta mosaice legis que dicitur moralia quoz duratio est p̄petua in hac uita. et que sint iudicialia seu cerimonialia quorū duratio in lege noua terminatur.

Saulus

Mandata legis mosaice indistincte dātur seu indifferenter non enī circa ea distinguitur quod eorū sit p̄ceptū morale seu pertinens ad legem nature. uel quod eoz ad hec non ptineat. et iō hāc distinctōz quā ponis circa p̄ceptoz diuine legis duratōnē nō uidetur esse certa sed potius ambigua.

Vnde p̄cepta mosaice legis uidentur esse omnia p̄petua uel nulla. Dicere enī q̄ quedam eorū sunt p̄petua duratura 7 quedā non. nō uidetur h̄re r̄deꝝ nec auctoritatē.

Paulus

Mandata mosaice legis nō fuerūt data indifferenter ut tu dicitis. Nam quedā eorū ut sunt p̄cepta decalogi fuerūt data solenniori mō quā alia. Et primo in hoc q̄ illa tantū fuerūt a deo data toti populo. Alia uero p̄cepta fuerunt data Moysi qui postea ea dedit populo. ut h̄etur exp̄sse Deut. v. ubi facta repetitōe p̄ceptorū decalogi statim subdit. **H**ec uerba locutus est dñs ad oēs multitudinē uestrā in mōte de medio ignis. infra 7 in eodē cap. de alijs p̄ceptis dicit sic Tu uero hic sta mecū 7 loquar tibi oīa mandata 7 cerimonias atq; iudicia que docebis eos. Item p̄cepta decalogi fuerūt scripta a deo in tabulis lapideis. ut patet Exo. xxxij. Alia uero p̄cepta nō sic in rotulo a Moise fuerunt scripta. Item p̄cepta decalogi fuerūt posita in archa testamenti que fuit collocata in sancta sanctorū. ut h̄etur. iij. Reg. v. ubi sic dicit. Non erat in archa nisi tantū due tabule lapidee. quas posuit ibi Moyses seruus dei in Oreb. Ex quibus manifeste habetur maxima excellētia p̄ceptorū decalogi cū p̄cepto de dilectione dei in eis incluso. ut supra dictum ē respectu aliorū p̄ceptorū mosaice legis. Vnde 7 illa p̄cepta s. decalogi sunt omnino indispensibilia. 7 p̄ consequēs p̄petuo duratura. Cetera uero dispensibilia 7 non p̄petua nisi sint de lege nature ut moralia p̄cepta.

Saulus

Preter p̄cepta decalogi quorū excellentia patet ex dictis sunt multa alia p̄cepta in mosaica lege de quib; non habetur certitudo neq; regula ad hoc ut sciatur an sint de lege nature uel non.

Paulus

Precepta ceremonialia que sunt de lege nature sunt illa q̄ ex dictamine naturalis rōnis habētur. quorū aliqua sūt q̄ statim post modicā cōsiderationē possūt approbari uel reprobati p̄ cōmunia principia naturaliter omnib; cognita uel per fidē ut sunt p̄cepta decalogi supradicta. Quedā ue

ro sunt ad quorū iudiciū requiritur cōsideratio diuersarū
 circūstantiarū. quas cōsiderare diligēter non ē cuiuslibet
 sed sapientū. sicut cum dicitur. Corā cano capite cōsurge et
 hmōi. cuius simile cōtingit in speculatiuis. s. q̄ cōsiderare
 pticulares cōclusiones sciētiarū que ex primis principiis
 speculatiuis deducūt nō ptinet ad omnes sed ad solos phi
 losophos. et iō i talibz sepe cōtingūt errores in speculatiuis
 in deducendo a primis principiis ad conclusiones p̄sertim
 longinquas. et similiter cōtingit in operabilibus. Nam ut
 ait philosophus in primo Ethicorū. Bona autē et iusta de
 quibus ciuilis intēdit tantā habēt differentiā et errores ut
 uideātur lege sola esse. natura autē non. Vnde considerādū
 est diligēter singula p̄cepta. an. s. deducātur recte ex primis
 principiis iuris naturalis an nō. et sic pōt cognosci q̄ illorū
 sūt p̄cepta moralia ad ius naturale ptinētia et q̄ nō. possūt
 etiā cognosci p̄cepta que nō sūt de lege nature in hoc q̄ aīe
 legis datōz indifferēs erat. an sic uel aliter fieri deberent.
 et tunc talia manifestū est nō esse de iure nature. ut q̄ quis
 habeat duas sorores cōiunctas sibi matrimonialiter. pro
 ut Jacob legitur habuisse. Gen. xxix. quod tamē prohibitū
 fuit in lege mosaica. ut habetur Leuit. ¶ Habes ergo ex
 p̄dictis q̄ p̄cepta moralia in lege mosaica contēta. quorū
 p̄cepta precipua sunt decalogi. cum p̄cepta de dilectione
 in eis conclusa sunt p̄petuo duratura. cū pertineāt ad legē
 nature que p̄petua est. cetera uero p̄cepta ut ceremonialia
 et iudicialia nō sunt p̄petua. sed eoz duratio fuit tantū in
 seculo mosaice legis. de quo supra fuit dictum.

Capitulum Duodecimū. In quo ostenditur q̄ ceremonā/
 lia et iudicialia p̄cepta sunt quedā determinatōes mora/
 lium p̄ceptorum q̄ illa licet sint instituta a deo. tamen
 sunt mutabilia auctoritate diuina sine preiudicio muta/
 bilitatis ipsius dei. Que quidē mutatio ceremonialiū et iu/
 dicialiū hētur etiā p̄ doctores Talmudicos.

Saulus

¶ Dic michi que sunt illa que dicūtur ceremonialia et que iu/
 dicialia. et consequēter undē habes q̄ illa non fuerunt p̄pe/
 tuo duratura.

Paulus

Precepta ceremonialia sunt illa que determinat precepta moralia ad deum sicut precepta sacrificiorum et sacerdotum. de quibus dantur multa precepta in Leuit. in pluribus capitulis. Similiter et precepta que dabatur de abstinencia ciborum. Leuit. xi. et de abstinendo ab aliquibus uestimentis. xix. Similiter que precipitur de fimbriis faciendis per angulos palliorum Nume. xv. que et multa alia similia ordinantur ad deum per cultum debitum secundum statum illius populi sub lege existentis. Judicialia uero dicuntur illa precepta que sunt determinaciones moralium preceptorum in his que pertinet ad orationem hominum ad inuicem. de quibus agitur Exo. xxj. et in alijs locis. Que quidem precepta non habent uim obligandi ex sola ratione sed ex institutioe. et sub quolibet istorum generum. scilicet preceptorum ceremonialium et iudicialium sunt multa precepta differentia numero et etiam specie. de quibus magister tuus Rab. moi. large tractat in tertia parte sui libri de directioe perplexorum reddens rationem litteralem de singulis. Sed nostri doctores magis proprie ea tradunt reddendo rationes singulorum non solum litteralem sed etiam figuralem.

Saulus

Dic michi ergo cum precepta predicta tam ceremonialia quam iudicialia distinguuntur a moralibus preceptis. ut per te est assertum. quare dicatur instanter ista precepta ceremonialia seu iudicialia determinationes preceptorum.

Paulus

Hoc quod petis tibi ostendam exemplificando per aliqua precepta particularia. ut ex his possis de alijs iudicare. et primo de ceremonialibus. de quorum numero sunt sacrificia. Constat quod de iure nature est sacrificare deo. prout philosophi tradunt. Nam in qualibet gente et ritu sacrificatur deo uero uel putatiuo. et sic patet quod sit de iure nature quod omnibus est commune. sed determinare circa sacrificia certo modo facta in certo loco et cum certis circumstantijs et ministris. hoc autem non est de iure nature. quia ista diuersimode sunt in diuersis locis et gentibus. Unde certa determinatio talium non pertinet ad ius nature. nec per consequens ad moralem doctrinam. Ideo tales determinationes dicuntur ceremoniales non mo-

rales. Similiter in iudicialibus quod latro restituat ablatum est de iure communi omnibus. et ideo hoc est morale. Sed quod alii quod furtum restituatur in duplum. aliud uero in quadruplum et homini. ut Exo. xxij. hoc non est de iure nature. sed ex institutione. et ideo non dicitur preceptum morale sed iudiciale. et sic est intelligendum de aliis determinationibus iuris naturalis. que non sunt seruanda in lege noua sicut nec sunt de iure nature sed ex institutione.

Saulus

Licet ista precepta tam ceremonialia quam iudicialia non sint de iure naturali. sunt tamen ex institutione diuina non autem humana. institutiones autem diuine immutabiles debent esse. quia ut legitur Nume. xxij. Non est deus ut filius hominis ut mutetur. et ideo doctores nostri dicunt ea esse perpetuo duratura. Unde Rab. moi. in libro de iudicibus ti. de regio. in cap. xi. ubi loquitur de messia sic dicit. Lex ista. scilicet mosaica ceremonialia eius et iudicialia eius non sunt mutabilia in seculum nec in seculum seculi. nec est addendum super ea nec diminuendum. et quicumque addit uel diminuit uel extrahit uerba preceptorum a sensu suo literalis indubie est impius et periurus. hec ille.

Paulus

Leges a deo institute mutari possunt sine mutata de ipsi dei instituentis. In prima enim etate ex institutione diuina non erat hominibus licitum edere nisi de terra nascentibus. ut habetur Gen. primo. et tamen in secunda etate post diluuium fuit eis licitum comedere animalia. ut habetur Gen. ix. Ex quo patet quod deus immutabilis manens statuta sua prout diuersis congruit temporibus mutat. Ex dictis autem magistri tui Rab. moi. non potest sumi contra me efficax argumentum ut sepe est dictum supra. presertim cum in primo cap. huius distinctionis fuit ostensum. quod legi mosaice posset aliquid addi uel diminui. et etiam prout in cap. v. ostensum est. licet in aliquibus preceptis mosaice legis uideatur uicium quod sint perpetuo obseruanda. non tamen intelligendum est de perpetuitate absoluta. sed tantummodo limitata secundum durationem mosaice legis preteritam. Sunt etiam aliqui doctores tui antiquiores quam Rab. moi. qui dicunt expressse de quibusdam preceptis ceremonialibus legis ueteris erant duratura impetuum. et si licet est dicendum de alijs.

Saulus

Allega michi rogo illos doctores nostros hoc sentientes.

Paulus

In libro Veresith. Rabba Gen. xli. exponēdo illud. ps. Do-
minus soluit cōpeditos. sic dicitur. Omnis bestia que inmū/
da reputata est in seculo isto. s. tempe legis. deus sanctus ⁊
benedictus faciet eā mundā in futuro. quēadmodū fuerūt
munda primitus filijs Noe. quibus dictū est. Gen. xix. Si
cut olus herbe dedi uobis oīa. quēadmodū olus fuit mun/
duz omnibz. sic etiā omē animal ⁊ bestie fuerūt munde eis
s. filijs Noe. ita quoqz in futuro tempe deus erit absolutu/
rus quicquid prohibuit. Hec ille. Ex quibus patet qz secu/
dum doctore tuū oīa prohibita in ueteri lege. quod ab eis
uocatur seculū. i. seculū legis mosaice erāt soluenda tēpore
futuro. s. messie. ⁊ idem dicendū est de alijs. ceremonialibz
que non habēt maiorē rōez manēdi quā illa.

Capitulum Tredecimū in quo ostenditur qz fideles xpi
nō possunt esse redarguēdi de transgressionē p̄cepti de ido/
latria. eo qz adorant sculptilia ⁊ imagines contra iudeos
qui eos cōmuniter idolatras esse existimāt.

Saulus

Et si dimittam⁹ loqui de ceremonialibz seu iudicialibz de
quibz posses aliquat̄r subterfugere quomō tamē posses eua
dere manifestā transgressionē uestrā circa quedā p̄cepta de
calogi. que temerarie inter uos nō obseruātur imo uiolan
tur ⁊ non obseruātur a tuis fidelibus. Decalogus autēz fu
it datus solemniter a deo ut supra per te fuit allegatum. ⁊
eius p̄cepta p̄petuo sunt obseruanda. non enī data fuerunt
cum aliqua limitatōe tacita uel expressa. ut patet Exo. xx.
ubi eorū datio primo narratur secundo Deut. ubi ipsa da/
tio decalogi a Moīse repetitur.

Paulus

Ostende quomō aliqua p̄cepta decalogi a fidelibus uiolā/
tur seu non obseruātur.

Saulus

Duo precepta de principalioribus decalogi in prima tabu-
 ta contentis. s. p̄ceptū de prohibitiōe idolatrie quod apud
 uos est primū p̄ceptū. apud nos uero secūdū. Similiter
 ⁊ p̄ceptū de obseruatōe sabbati apud uos tertium apud
 nos uero quartum. manifestum est q̄ tui fideles neutruz
 eorū seruāt sed ea cōiter ⁊ publice transgrediūtur.

Paulus

Ostende michi quod dicas. primo de p̄cepto idolatrie. ⁊ cō-
 sequēter procedemus ad p̄ceptum de sabbato.

Saulus

In p̄cepto de prohibitiōe idolatrie supradicto tria legū-
 tur esse prohibita. Vnū est q̄ nullus accipiatur in deū ni-
 si solus deus. ille. s. qui eduxit populū Israheliticū de Egip-
 to. quod patet sic. Nam cū dixisset Ego sum dominus de-
 tuus qui eduxi te de terra egypti. ⁊ statim. Non sint tibi
 alij d̄i corā me. Secundū est q̄ nullus faciat sculptile nec
 imaginē eoz qui in celo sunt nec in terra. ⁊c. quod patz cū
 dicitur. Non facias tibi sculptile. ⁊c. Tertū est q̄ nichil ta-
 liū sculptiliū seu imaginū adoretur. quod prz cū sequitur.
 Non adorabis ea neqz coles. quodlibz autē istoz triū trās-
 grediūtur fideles tui manifeste. habent enī in deū xpm tu-
 um. qui quidē licet concedatur q̄ fuit messias. non tamen
 est ille deus qui eduxit populū Israheliticū de Egipto. Vñ
 manifestū est q̄ recipiēdo illū messiam in deū estis trans-
 gressores illius prohibitiōis in qua dicitur. Non sint tibi
 alieni d̄i corā me. Item ecclesie ⁊ oratoria ur̄a plena sunt
 sculptilibus ⁊ simulachris atqz hominū imaginibz. quod
 est manifeste cōtra prohibitionē secundam in qua dicitur
 Non facias tibi sculptile. Item p̄dicta sculptilia seu simu-
 lachra adoratis ⁊ colitis. ⁊ sic manifeste transgredimini
 tertiā prohibitiōz in qua dicitur. nō adorabis n̄z coles. ⁊c.

Paulus

Preceptū de prohibitiōe idolatrie in decalogo contentū ob-
 seruatur a fidelibus prout decet. obiectōibz tuis nō obstā-
 tibus. Nam habēdo xpm nostrū in deū nō transgrediūtur
 prohibitionē diuinā in qua dicitur. Nō sint tibi d̄i alieni
 corā me. Ipse enī xps secundū ueritatē catholice fidei ē ue-

rus deus sicut et uerus homo. et ideo ipse est qui eduxit populum Israeliticum de terra egypti. similiter creauit celum et terram et legem dedit moysi in monte sinai. et ideo secundum ueritatem ipsius secundum quam omnia predicta ei competunt ipsum habemus in deum. nec habemus secundum hoc nisi unum deum. et sic non transgredimur predictam prohibitionem.

Saulus

Audio uerba tua que tamen non comprehenduntur ab intellectu humano. quomodo enim posset non solum uerificari sed etiam intelligi seu imaginari quod una et eadem res sit creator et creatura. finitum et infinitum. et multa alia incognoscibilia que in predicta assertioe includuntur.

Paulus

Tertium est quod ista que ad ueritatem christi pertinent tibi uidentur impossibilia. sed quia ut supra dixi tibi. quia de hoc misterio quod singularem difficultatem incredendis importat maxime apud te. quia nondum lumine fidei es illustratus. infra est tractandum. ubi inter me et te est agendum de ueritate christi. Ideo ad presens de hoc supersedeamus usque ad proprium locum. Sed de secundo in quo dicitur nos transgressores esse secunde prohibitionis in qua dicitur. Non facias tibi sculptile. etc. Ex hoc quod in oratoribus et ecclesijs nostris. sunt simulachra sculptilia et hominum imagines et hominum. respondeo tibi quod illa prohibitio secunda de non faciendo simulachra et imagines ordinatur in sequentem prohibitionem. scilicet tertiam in qua dicitur. Non adorabis ea neque coles. Facere enim imagines uel simulachra non ad adorandum ea seu colendum sed ad representandum aliquam ueritatem utilem ad contemplandum de diuinis mysterijs seu miraculis. et de alijs similibus que non inducunt errores sed ad mores proficiunt. non intelligitur esse prohibitum in hoc precepto de prohibitionem idolatrie.

Saulus

Littera simpliciter prohibet facere hominum sculptilia etiam si non adorentur neque colantur. Non enim dicit. non facies sculptile ad adorandum sed precise prohibet. non facies sculptile. Unde responsio tua non habet locum.

Paulus

Si bene consideras necesse est ut prohibitio de faciendo si-
mulachra et imagines intelligatur modo predicto. scilicet quod talia
non fuerit ut adoraretur seu colatur. Constat enim in fabricatioe
tabernaculi. Exo. xxv. quod duo cherubin erant supra propiti-
atoriū cum aliis extensis. qui quidem erant in forma humana
et mutuo se respiciebant. et ista erant in sancta sanctorum in lo-
co sanctiori ceteris ubi dabatur diuina responsa. Num. Nu.
vii. cap. dicitur quod cum egressus esset Moyses in tabernaculū
federis audiebat uocē loquentē sibi de medio duorum cheru-
bin. Aduerte igitur si imagines humane ponebantur in loco
tam sanctissimo ubi sedes dei representabatur. quomodo posses
dicere quod fieri imagines simpliciter prohibetur in decalogo.
Unde oportet te concedere quod dixerā. scilicet quod solū prohibetur
fieri ut adoraretur seu colatur ut deus. non autē si alia ratione
accomoda seu utili fiat.

Saulus

Responsio tua non ualeat. quia non probas quod cherubin essent
imagines humane. Secundo quia non ostendis quod tales ima-
gines. scilicet humane in illo loco aliquid utile spiritualiter re-
presentarent.

Paulus

Quod autē imagines illoꝝ cherubin essent humane hñtes
alas extensas in sancta sanctorum satis declaratur. iij. Reg.
vij. ubi in fabricatioe templi legitur. Sculpsit quoque in ta-
bulatis illis que erant cherubin et leones et palmas quasi in
similitudinē hoīs stantis. Et idem. ij. Paralip. iij. Ex qui-
bus manifeste patet quod cherubin erant imagines humane.
et in translatione caldaica dicuntur iuuenes. et sic habes pri-
mū quod querebas. Ad secundū uero quod queris ut ostendā
tibi quod tales imagines spūaliter representarēt. Respondeo quod
propitiatoriū representabat sedem dei et deus erat ibi quasi
loquēs Moysi ut dictū est. Idcirco cherubin circūstātes re-
presentabāt angelos qui assidue assistūt deo. Unde ysa. vi.
cum dicitur. Vidi dominū sedentē sup thronū. et c. sequitur
Seraphin stabāt sup eum sex ale uni et sex ale alteri. Simi-
liter et Dan. vij. cap. de deo dicitur. Milia miliū assiste-
bāt ei. scilicet angelorū. Unde ad hoc quod Moyses uel sumus sacerdos
intrās sancta sanctorum eleuaret mentē suā in diuinorū con-

replatioez .cōueniēs erat ut esset ibi representatio diuine ma-
iestatis in propitiatorio. quasi sup thronū sedēte cū assistē-
tia angeloz . qui frequēter in imagine humana cōsueuerūt
apparere . ut designetur eoz intelligentia . similiter ⁊ cum
aliis ut designetur eoz promptitudo ⁊ acceleratio ad exe-
quendū diuina mandata . ut patet Dan. ⁊ in psal. dicitur
Et ascendit sup cherubin ⁊ uolauit. Imagines autē leonuz
intra sancta sanctorū ponebātur ut sūmus sacerdos illuc
intrās ad orandum . haberet memoriā de regno Jude quod
erat principale in Israhel. Illa enī tribus portabat in uex-
illo suo leonē. Vnde de Juda dicitur Gen. xlix. Catulus leo-
nis Juda. ⁊ inter oratōnes quas sūnti sacerdotes intrantes
sancta sanctorū faciebāt . una de principalioribus est. Non
sufferetur sceptrū de Juda. ⁊c. ut hētur in libro Ionathe.
In qua oratione pro pseuerātia regni Jude orabat ⁊ etiaz
pro aduētū messie. Ibi enī dicitur. Donec ueniat qui mittē-
dus est. ⁊ de illo uerificatur. Surgit leo de tribu Juda . et
sic habes q̄ imagines ponebātur in ueteri lege in loco sanc-
tiori. ⁊ etiam rōes quas petisti.

Saulus

Si in sculptilibus seu simulachris nō prohibetur factio . s; sola adoratio . suffecisset hoc solū prohibere dicēdo . nō ado-
res sculptilia neq; coles ea . superfluū ergo fuit dicere . Non
facias tibi sculptile . si factio sola sculptilium non esset pro-
hibita .

Paulus

Non est superflua illa probatio defactione sculptilium qz
qui facit sculptile ⁊ illud adorat est transgressor duorū p̄-
ceptorū . Si autē adorat sculptilia iam facta que ipse non
fecit est transgressor unius p̄cepti tantū . qui autē facit et
nō adorat nec cum intentione adorandi hoc facit non est
transgressor alicuius precepti . ⁊ sic habes planam secun-
dam harum prohibitionū . ex quo nō potes nos arguere de
earū transgressione . Simulachra enī ⁊ imagines que con-
muniter fiūt in oratorijs nostris nō adorātur neq; colun-
tur ut deus . sed fiūt principaliter ad hoc ut homībus p̄ser-
tim simplicibus ad memoriā reducātur gesta ⁊ facta sanc-
torū uirtuosa seu meritoria ut inde excitētur ad laudē dei

7 ad eoz imitatōez hoc enī est putile coīter desiderantibus iuste uiuere. Vnde *Ysa. l. cap.* Audite me qui sequimī iustitā 7 querentes dominū intuemī Abrahā patrē uestrū. 7c Si igitur considerare seu intueri Abrahā oculo mentali cōsulitur seu p̄cipitur a propheta ad ipsius Abrahe imitatōz depingere Abrahā cum imolatōe *Ysaac* putile est ad reducendū memorie uirtutē ipsius Abrahe 7 eius obedientiam ad deū. Ex uisis enī secundū philosophū mouetur animus Vnde ad istum finē imagines sanctorū in ecclesijs nostris ponūtur. s. ut eoz opa uirtuosa memorie reducātur. ut p hoc prouocētur hoīes ad sanctorū imitatōez. non autē ponūtur imagines p̄dicte ad hoc q̄ adorētur ut deus.

Saulus

Et si non imagines ponātur in oratorijs uestris prout tu asseris ad hoc q̄ adorētur. adorātur tamē defacto ut ē manifestū. 7 sic estis transgressores p̄dicte prohibitiōis diuine in decalogo cōtente coīter 7 frequēter.

Paulus

Non omnis adoratio facta creaturis ē prohibita. sed soluz adoratiō illa que soli deo debetur que apud nos uocatur latricie. Si enī nulla adoratio possit licite creaturis ieri Abraham amicus dei nō adorasset *Ethiōs*. quod tamē legitur fecisse. *Gen. xxiiij.* Neq; *Dauid* qui fuit sanct⁹ adorasset *Saulez* quod tamē fecit. ut habetur primo *Reg. xxiiij.* 7 sic de alijs multis. Ex quibus constat q̄ aliqua adoratio possit fieri creaturis. 7 talis adoratio apud nos uocatur adoratiō dulie. adoratio tamē latricie soli deo est exhibēda non autē creaturis inquantū sūt creature. 7 ideo adoratio quaz nos exhibemus sanctorū imaginibus nō est intelligēda adoratiō latricie sed dulie que creaturis excellētibus potest sine eccato exhiberi ut patet exemplis p̄dictis.

Saulus

Video q̄ indifferēter adoratis deum 7 sanctorū uestrorum imagines. 7 quod durius est q̄ crucē 7 imaginem crucifixi uestri sūma adoratiōe adoratis ut est manifestū.

Paulus

Ut clarius ista intelligantur scire debes q̄ adoratio latricie

principaliter consistit in corde. s. cum homo cordialiter se subiciat deo adherendo ei tamquam prime ueritati in credendis. et tradendo se suis obsequijs seu preceptis in agendis. Quod quidem uere fit cum homo timorem dei filialem seu sanctum in corde habet. De qua adoratio dicitur ps. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. talis enim adoratio mentalis cum timore dei sancto qui permanet in seculum seculi fit et in hac principaliter consistit uera adoratio. et quia naturale est hominum significare conceptus suos interiores per aliqua signa exteriora. Unde philosophus in primo Periarmenias. Voces sunt earum que sunt in anima passionum note. Ideo oportuit ut adoratio mentalis que principalis est per aliqua signa exteriora manifestaretur. ut puta per inclinationes corporales uel genuflexiones et huiusmodi. Que quidem signa exteriora non eadem sunt apud omnes nec ubique et semper sed diuersa secundum diuersitatem temporum et regionum. uoces enim seu locutiones diuersae secundum diuersitates linguarum in diuersis temporibus seu regionibus idem conceptus seu similes significant. et sic est de adorationibus exterioribus. scilicet quod licet adoratio mentalis supradicta eadem sit seu eiusdem rationis apud omnes. adoratio tamen exterior que interiori significat adorationem non est eadem sed diuersa secundum diuersitatem temporum et regionum. Constat enim quod reuerentia que exhibenda erat locis sacris tempore antiquo significabatur per amotionem calciamentorum. ut habetur Exo. iiij. et Josue. v. Sed a magnis iam temporibus talis reuerentia non exhibetur locis sacris. Ratio huius diuersitatis est quod signa exteriora non naturaliter sed ad placitum significant conceptus interiores. et ideo talia signa exteriora frequenter uariantur. Unde in proposito declinationes corporales seu genuflexiones que forte aliquando significabant adorationem latrerie interiori. iam a magnis temporibus non proprie hoc significant sed communiter adorationem communem tam latrerie quam uulie. Et ideo licite possunt fieri tales adorationes exteriores creaturis excellentibus. ut sanctis etiam potentibus. salua tamen rectitudine intentionis in conceptu interiori. secundum quam nunquam adoratio latrerie supradicta debet fieri nisi ad solum deum. et hoc obseruatur seu semper debet obseruari apud catholicos. et sic non debet notari de transgressione prohibitionis predictae. s. non adorabis ea. etc.

Saulus

Quod dicitur de adoratione crucis et crucifixi que ut audiui a doctoribus tue gentis adoratur adoratione latrice. et tamen constat quod non sunt dii. ergo per tale adorationem manifeste transgredimini prohibitionem decalogi dicentis non adorabis ea.

Paulus

In qualibet imagine possunt duo considerari. Vnum est quid est illa imago secundum se. Aliud uero quid representet talis imago. Primo modo crux uel crucifixus ligneus seu metallicus et homini non adoratur nec debet adorari. cum secundum se sint res elementales et corruptibiles. Secundo sunt adoranda adoratione latrice. representant enim deum crucifixum. de cuius deitate tractandum est inter me et te. ut dictum fuit supra in multis locis. Unde presupposito quod crucifixus ille quem representat est uerus deus. manifestum est quod illa imago ipsius representans in quantum talis est adoranda ut ipse deus. eodem enim motu mouetur animus in representate et representato. in quantum secundo modo supradicto consideratur.

Capitulum Decimumquartum in quo ostenditur quod fideles christi non sunt transgressores precepti de obseruatione sabbati pro ut hebrei false existimant. et quod dies dominica successit sabbato in hac obseruatione.

Saulus

Durissimum est quod presupponis. scilicet quod deus uerus fuit crucifixus. sed quia de hac deitate tui messie te offers tractatum placet michi tollerare donec illud inter me et te tractetur. sed ad preteritum et si de fabricacione et adoratione imaginum aliquammodo posses euadere. nulla tamen tergiversacione celare potes quod estis manifeste transgressores precepti de sabbato. quod est quartum preceptum decalogi apud nos. tertium uero apud uos. apud omnes tamen ultimum preceptum est prime tabule. in qua precepta ordinaria ad deum ponuntur. Constat tamen quod omnia opera seruilia tam mechanica quam alia in die sabbati operamini nulla mentio facta de sanctitate illius diei tam sollempniter in decalogo data et multipliciter in pentateuico et alijs libri

prophetis alibus repetita.

Paulus

Observationi sabbati succedit apud nos observatio domice diei in qua nullum opus servile licitum est facere. nec mechanica opa seu laboriosa operari. sed est dies assignata ad uacandum deo. obmissis sollicitudinibus mundanis in alijs diebus consuetis. et sic non sumus huius precepti transgressores. sed potius preceptum illud adimpletur. presertim per deuotos fideles qui in festis seu diuinis solemnitatibus non in uanitatibus seu theatris occupantur. sed diuinis laudibus atque sermonibus uacant. Illi autem qui per oppositum in huiusmodi diuinis festis se habent. non sunt dicendi sabbatorum observatores apud te nec etiam apud nos.

Saulus

Observatio domice diei que apud uos consuevit fieri non potest de iure diuino succedere ordinationi sabbati in decalogo contente propter duo. Primum quia dies sabbati precipitur fieri in die septima. ut expressum habetur Exo. xx. et Deut. v. et in multis alijs locis. dominica autem dies est octaua. et sic deficit manifeste in obseruatione huius precepti quantum ad obseruationis tempus. Secundum quod in obseruatione sabbati prohibetur multa expressum in littera. a quibus uos in omnibus diebus non abstinetis. ut decoctio ciborum et itineratio que prohibentur expresse in sabbato. ut habetur Exo. xxv. Similiter et incendere ignem que prohibetur in sabbato Exo. xxv. Nam dato quod observatio domice diei succederet obseruationi diei sabbati. ad huc deficitis in eius obseruatione. facientes illa que expressum prohibetur fieri in sabbato.

Paulus

Circa preceptum de obseruatione sabbati considerare debes quod hoc preceptum ad litteram intellectum non totum est morale. ut sic semper obliget secundum se totum. sed partim est morale. et sic obligat etiam in noua lege sicut et cetera precepta legis moralia. partim uero ceremoniale. et sic non obligat in lege noua sicut nec alia ceremonialia. quorum obligatio ut supra dictum est terminatur secundum durationem mosaice legis. Illud enim est morale in hoc precepto. scilicet quod homo deputet aliquod tempus rationale ad spirituale refectioem qua mens hominis in deo reficitur.

sicut deputatur aliquod temp⁹ ad corpalem refectionē ul⁹ ad alia humano corpi necessaria. 7 hoc manet tempe noue legis in obseruatōe diei dñice. Que quidē dies deputata est ad hoc ut homo uacet ab omni opere seruilī. ut in deo spūaliter reficiatur. 7 hoc sufficit ad moralitatē hmōi precepti obseruādi. Cerimoniale autē in hoc precepto est determinatio tempis in diem septimā. 7 quantū ad hoc non obligat hoc preceptū in lege noua sicut nec alia cerimonialia mosaice legis. ut supra dictū est. Et ideo ad uacatōez ab operibus seruilibus 7 refectionē mētis in deum deputata fuit dies dñica ex institutōe ecclesie 7 cōsuetudinē populi xpiani. Que quidem dies secundū statum noue legis fuit tempus congruū ad hmōi obseruatōez magis quā dies septima.

Saulus

Quod alia dies preter septimā instituta sit seu deputata ad dei obsequiū in loco sabbati. sic ut dies sabbati reddatur prophana 7 nō sancta prout tu asseris. nullo mō fieri potest propter duo. Primū quia deus ipse benedixit 7 sanctificauit diē septimā. s. diem sabbati Gen. ij. cap. 7 hec fuit prima consecratio seu sanctificatio a deo facta. licet enim deus in opibz sex dierū legitur aliquas creaturas benedixisse ut animalia 7 hominē. nō tamē legitur aliquā benedixisse 7 sanctificasse nisi diē septimā. s. sabbati. Sanctificatō autē cuiuscūqz rei consistit in eius deputatōe 7 applicatōe ad diuina obsequia. Vnde Nu. xvj. cap. de deo dicitur. Et sanctū applicabit sibi. Nullus autē posset amouere hāc sanctificatōez quā deus ipse sanctificauit. ut patet de se. Secundum quia rō huius sanctificatōis a deo assignata adhuc māet i eodē uigore sicut tunc. que quidē rō exprimitur ibidem. s. Gen. ij. ubi sic dicit. Et benedixit deus diei septimo 7 sanctificauit illū quia in ipso cessauerat ab omī ope suo quod creauit. que quidē ratio huius sanctificatōis eiusdez efficacie est etiā post aduentū messie sicut prius. 7 iō manere debet eius effectus.

Paulus

Ad Primū respōdeo qd non ē incōueniēs qd alique res a deo sanctificate reddātur prophane 7 eis succedāt in sanctitate alie res. primogēita enī fuerūt a deo sanctificata. ut habe

tur Exo. xij. ⁊ loco eoz fuerūt sanctificati leuite. Vñ. Nu
ij. Locutus ē dominus ad Moïsen dicens. Ego tuli leuitas a
filijs Iſrahel pro omni primogenito in filijs Iſrahel. erūt
qz leuite mei. ⁊c. Et sic patet q̄ sanctificatio primogenito/
rū per deū facta fuit in leuitas. ⁊ ſimiliter intelligendū eſt
de ſanctificatōe ſabbati.

Saulus

Quod ſanctificatio a deo facta tranſeat de uno in aliud ſic
q̄ una res ſuccedat alteri in ſanctificatōe. non ē incōueniēs
ſi utrūqz fiat p̄ diſpenſatōez diuinā ſicut ⁊ de primogēitis
⁊ leuitis per te allegatis. Ipſe enī de⁹ qui ſanctificauit pri/
mogenita tranſtulit eoz ſanctificatōez ad leuitas. prout p̄
per auctoritates p̄ te allegatas. Sed non ſic eſt de ſabbato
quod deus legitur per ſe ſanctificaffe. ⁊ nuſquā legitur ſan/
ctitatē ſuam deinde tranſtuliffe in diem dñicā. q̄ autez di/
cis hāc tranſlatōez fuiſſe ſanctā ex inſtitutōe eccleſie tue ⁊
conſuetudine populi xp̄iani manifeſtū eſt nō ualere. Inſti/
tutōes autē humane ſeu cōſuetudines nō poſſunt diuinā lei/
gē ſeu ſanctificatōez tollere ut ē manifeſtū.

Paulus

Preceptū de ſanctificatōe ſabbati quantū ad eius morali/
tatē nō obligat obſeruantia certe diei pluſquā alterius. ſed
ſolū aliquā diem. ⁊ ideo inſtituta aliqua die ad hmōi ſanc/
tificatōez preceptū impletur prout eſt morale. Vnde etiā
nō amouit ſanctitatē a die ſabbati. ſed hec ſanctitas inquā/
tū erat ceremonialis quo ad determinatōnem certi tempo/
ris fuit amota ſicut ⁊ alia ceremonialia. Inſtitutio autem
diei dominice per eccleſiam ⁊ cōſuetudinē xp̄ianā obligat
ad dñice diei obſeruatōez. ⁊ in hoc eccleſia nō tollit diuinā
legē. Quod patet per tale exemplū. deus enī mandauit deci/
mas dari de animalibus naſcētibus. quod quidē p̄ceptū ob/
ligat ad hoc q̄ homo det de decē agnis unū. ſ. iſtū uel illuz
nō tamē obligat ad aliquē eoz determinatū. ſi autez homo
unū eoz determinatū aſſignet ⁊ ſepet pro decima. tunc ille
agnus ex tali aſſignatōe humana eſt ſanctificatus tāquam
decimatus deo. nō tamē ex ui p̄cepti quia ex ſolo precepto
nullus agnus determinatus erat dandus in decima. ⁊ ſic
in propoſito.

Saulus

Exemplū tuū non applicatur proposito. nam deus certam diem sanctificauit. s. illā septimā in qua requieuit ab operibus suis. 7 ideo talis sanctificatio nō potest amoueri ab eadem die p humanā institutōez. In decimis autē nō determinatur a deo que sit illa pars que in decimā est assignāda sed hoc relinquitur humane assignationi. 7 ideo proprius accipitur exemplū ad significacionez sabbati de significacionē primogenitorū. in qua deus determinauit q̄ primo aperies uuluā esset sanctificatū. 7 illud non possit in aliud mutari. 7 sic intelligi oportet in sabbato ī quo deus certā diem assignauit que nullo mō in institutione humana mutari debet.

Paulus

Si bene consideras diem illam quā deus sanctificauit fuit primū sabbatū in quo primo cessauit deus ab operibus. 7 illa nō potest mutari seu amota fuisse. Alia uero sabbata sequētia nō sic fuerūt a deo proprie sanctificata secundū se ipsa. sed in signū prioris sabbati a deo sanctificati. Vñ cuz dixisset Exo. xxxj. Custodiāt filij Israhel sabbatū. 7c. Subdit. Pactū ē sempiternū inter me 7 filios Israhel signūq; perpetuū. Sex enī diebus dominus fecit celum 7 terrā. 7 ī septimo ab ope cessauit. Ex quo patet q̄ sabbata que fuerūt p̄ primū sabbatū nō fuerūt sanctificata nisi ī signū prioris sabbati. quod quidē signū pficitur p hoc q̄ una certa dies determinata post sex dies assignetur in signū primi sabbati in quo deus requieuit. Ad quod quidē signū satis sufficit dies domica assignata per ecclesiam ad uacanduz deo post sex dies ad labores humanos deputatos. Vnde primū sabbatuz quod legitur in deserto celebratū. fuit septima die a descensu manne. qui quidem descensus nō legitur fuisse in prima die ebdomade.

Saulus

Non sufficit ad hoc signū dies domica p tuam electionem assignata. Hec enim dies est octaua a prima die in qua de⁹ incepit opus creatōis nō autē septima. deus tamē septimā sanctificauit. cui quidē diei sanctificate correspondent oīa sabbata sequentia successiue. omnes enim sunt septime cō/
m 2

putando ab exordio mundi.

Paulus

Si bene cōsideras primū sabbatū quod legitur in deserto celebratū. nō fuit septima dies correspondēs primo sabbato quod fuit in mūdi exordio prout tu dicis. sed fuit septima dies a descensu manne. qui quidē descensus nō legitur incepisse in prima die ebdomade. Vnde sic septima dies cōputata a prima die descensus manne cōcurrat cū die sabbati in primo exordio sanctificati. imo probabilius posset dici q̄ dies prima in qua manna descendit nō fuit prima dies ebdomade que dicitur una sabbator. nā ī primis uespis illius diei descendit cōturnix ⁊ saturati sunt carnibus. ut hētur Exo. xvi. Constat at̄ q̄ si illa uespa esset uespera secūda diei sabbati nō ēet eis licitū occidere cōturnices ⁊ parare eas. Ex quo patet q̄ dies immediate p̄cedēs descēsū māne nō fuit dies sabbati. ⁊ per cōsequēs prima dies ī qua māna descēdit nō fuit una sabbator. Ex quo patet q̄ primū sabbatū in deserto celebratū nō fuit correspondens primo sabbato quod a deo fuit sanctificatū. Ex quo sequitur q̄ in obseruatōe p̄cepti de sabbato. sufficit obseruare septimā diē post sex dies laboris. etiā si nō correspondēt ad primū sabbatū mūdi. quod etiā patet in sabbato terre. De quo Leuit. xxv. Sabbatiset terra sabbatū dōmō. sex annis seres agrū tuū. ⁊c. septimo autē anno sabbatū erit terre requietionis dōmō. Idem de sabbato remissionis Deut. xv. In quibus manifestū est q̄ talia sabbata nō correspondēt primo sabbato mūdi quod a deo fuit sanctificatū. Nonne enī deus in sex annis creauit mundū ⁊ in septimo requieuit. correspondēt tamē in ratōe septēnarij. s. in memoriā creatōis mūdi. in qua deus post sex dies opatōis requieuit in septimo. ⁊ sic post sex annos culture. ē septimū requiet terre uel remissionis debitū. ⁊ hoc sufficit obseruari ad memoriā creatōis habendā sine hoc q̄ sabbata correspondeāt primo sabbato prout tu existimas.

Saulus

Secundū te sufficeret ad obseruantia sabbati cōputare sex dies incipiētes a quacūq; feria siue esset prima siue secūda siue tertia ⁊ h̄mōi. ⁊ seruare septimā diem tāquā sabbatū

quod ē absurdū. quia sic unus celebraret sabbatum in die lune alius in die martis. ⁊ sic de alijs.

Paulus

Si cōtingeret q̄ aliquis homo existēs in p̄tibz ualde remotis uel ex aliqua alia causa nesciret neqz posset scire que d̄s es esset. in qua tota cōmunitas celebraret diē sabbati. tene/ retur post sex dies laboris qualitercūqz cōputatos celebra/ re septimū diē ut sabbatū. ⁊ sic determinatur a doctoribz tuis. prout Rab. moi. in. iij. li. sui Deutro. titu. de sabbato ponit. sed sciētibus cōputatōez cōmunē totius plebis non li/ cet aliā sibi facere seorsū sed seruare sabbatū ab omnibz ce/ lebratū. Aliter enī esset magna confusio ⁊ dissensio in cele/ bratōe sabbati.

Saulus

Quare ergo fideles tui fecerūt sibi nouā cōputatōez incu/ piēdo cōputare sex dies opatiuos a secunda feria. ut sic sab/ batū celebrarēt in die dōmīca. cū samē tpe tui messie cōpu/ tabātur hij sex dies a die dñica que dicitur prima sabbato/ rū ut in multis locis patet tui euāgelij. Vnde igitur proces/ sit talis nouitas. in hac cōputatōe cū ipsi sciebāt cōputatōz ebdomade cōmunē totius plebis. ⁊ sic nō licebat eis facere aliā nouā sed sabbatū seruare ab omībus celebratū. ex hac enī nouitate sequitur magna cōfusio ⁊ dissensio ut tu dicit in huiusmodi obseruatione.

Paulus

Ratio autem huius quare dies dōmīca successit in obserua/ tione sabbato talis est. Nam obseruatio sabbati nō solū fu/ it in memoriaz creatōnis mūdi prout Exo. xx. dicitur. sed etiā in memoriā eductionis de seruitute Egiptiaca. prout habetur in dialogo repetito Deut. v. ubi sic dicit. Memen/ to q̄ ⁊ ipse fueris in Egipto ⁊ eduxerit te inde domin⁹ de⁹ tuus in manu forti ⁊ brachio extenso. Idcirco p̄cepit tibi ut obseruares diē sabbati. Sed cōstat q̄ in diebz messie nō erat faciēda memoria de eductōe Egipti propter reueren/ tiam maioris liberatōis que p̄ messiam erat faciēda. Vnde Jere. xvj. cap. Ecce dies ueniēt dicit dominus ⁊ nō dicitur ultra uiuit dñs qui educit filios Israhel de terra aquilōis

7c. Que quidē prophetia nō potest uerificari de tempore liberatōis a captiuitate Babilonica. prout quidā erronee putauerūt. nam in templo secundo celebratur agnus pascalis in memoriā eductōis ab Egipto. ut patet in li. Talmudico qui dicitur Petahim ubi tractatur de agno pascale. s; intelligēda est necessario de tempe messie. in quo Israhel erat liberandus a multo maiori seruitute quaz a seruitute Egiptiaca. intantū q; iā redēptio Egiptiaca nō erat memoranda. Vnde quia sabbatū primū. s. antique legis in mēoria eductionis de Egipto in parte erat celebratū. que quidē memoria erat cassanda tempe messie ut dictū est. idcirco translātū fuit de die illa septima ad sequentē diē. 7 hoc cōueniēter. Nā prima sabbati ē dies octaua computādo a primo diē omnium. sex autē dies opatiui signāt secunduz oēs p̄sens seculū in quo nos oportet laborare. Quod quidē seculū diuiditur i sex etates huius mūdi. prout Rab. moi. Serund. ponit in probemio Gen. Sabbatū uero significat septimā etatē que est seculū futurū in quo anime beatoruz in deo requiescūt. quod doctores tui Talmudici uocant seculū quod totū est sabbatū. Octaua uero dies. s. dominica significat octauā etatē. s. resurgentium. que quidē resurrectō incepit a nro messia in una sabbatoz que ē dies vñica. 7 iō proprie 7 rōnabiliter celebritati sabbatine successit celebritas vñice diei ex institutōe ecclesie 7 cōsuetudine populi xp̄iani. in hoc enī celebratur memoria creatōis mūdi. naz in qualibet septimana una tantū dies vñica celebratur. 7 sic memoria creatōis mūdi in qua in sex diebus deus fecit omnia 7 in septimo requieuit manifeste protestatur. Et iterum quia vñica ē octaua a primo diē omnium 7 in ipsa resurrectio incepit unde dictū est. 7 sic in eadē resurrectio celebratur. in qua ē ultima 7 p̄fecta requies.

Saulus

Quicquid sit de ista successiōe unius sabbati ad aliud quid potes dicere in mō obseruatōis in quo dies vñica debuisset succedere secundū te. 7 tamē nō sic fit. Nā opa que expresse prohibebātur in sabbato ut hētur Exo. xvj. 7 in alijs locis tanquaz licita non ueremini facere in die dominica quam succedere asseritis sabbato.

Paulus

Opera que prohibentur in lege fieri in sabbato ut decoctio ciborum et egressio de loco et homini. manifeste pertinet ad ceremonialia que in lege noua non obligant ut dictum est supra. Illud autem est morale in obseruatione sabbati. scilicet cessare ab operibus seruilibus. que quidem opera seruilia proprie intelliguntur opera peccati. Nam ut ostensum est supra. Subiectio spiritualis per quam homo subditur peccato maior est quam seruitus corporalis. Unde facere opera peccati in die dominica grauius est quam in die prophana. Dicuntur etiam opera seruilia quibus unus homo seruit alteri. et hec sunt opera corporalia. que si sunt talia ut impediunt applicationem hominis ad diuina non sunt licita in lege noua. quia contrariantur obseruationi sabbati que proprie consistit in uacando deo. Opera autem corporalia que deseruiunt hominum necessitatibus communibus. et non contrariantur predictae obseruationi. ut decoctio ciborum et homini. non intelliguntur prohibita nisi ceremonialiter et ideo in lege noua. non obligant quia talium duratio non transit ultra seculum mosaice legis ut iam dictum est.

Capitulum Decimumquintum in quo ostenditur quod preceptum de circuncisione corporali non obligat fideles christi sicut iudei false existimant. sed cessat cum alijs ceremonialibus ueteris legis.

Saulus

Circuncisio que fuit data abrahe et semini eius non subiacet seculo mosaice legis in duracione. Nam abrahe data fuit per magnum tempus ante dacionem legis Gen. xvij. nec debet computari cum ceremonialibus mosaice legis in duracione. sed eius duratio manere debet durante fide abrahe cui data fuit in signum federis. Que quidem fides. scilicet abrahe adhuc durat etiam secundum te. et ideo manifestum est quod fideles tui precepti de circuncisione sunt transgressores. presertim cum magister tuus circuncisus est. et etiam apostolus tuus post passionem tuam messie circuncidit quendam suum discipulum. Ex quo manifeste patet quod circuncisio durare debet etiam post tuam legem nouam.

Paulus

Verum est quod circuncisio data fuit abrahe et semini eius in signum federis. non in iustificacione. Non enim abraham per circuncisionem iustificatus est. nec etiam per circuncisionem est deo con-

federatus. Nam ante circūcisionē fuit p̄ fidē iustificatus. Unde habetur Gen. xv. ubi dicitur de eo. Credidit deo ⁊ reputatū est ei ad iustitiā. ⁊ de eo sic iustificato legitur ibidem. In die illa pepigit dñs cū Abrahā fedus. ⁊c. Ex quo patet quod dictū ē. Abrahe autē iā sic iustificato ⁊ confederato cū deo. data fuit circūcisio in signum huius federis. ⁊ hoc est quod dicitur Gen. xvij. Circūcidetis carnē preputij uři ⁊ erit signū federis inter me ⁊ uos. Unde nō est incōueniēs ut manēte fide Abrahe eius signū cesset. si causa subsit rōnalis. Non enī in signo p̄dicto iustitia Abrahe ⁊ semis ei⁹ consistit sed in fide ipsius.

Saulus

Non uideo que uel qualis esset ratio qua signū p̄ ipsuz deū Abrahe datū cessare debeat manente re principali cui⁹ signū est. s. fides.

Paulus

Eadem causa qua ceremonialia mosaice legis debuerūt cessare post aduentū messie ut dictū fuit supra. p̄ eandem debuit circūcisio cessare. Nam p̄ceptum de circūcisione manifestuz est nō esse morale. nō enī de dictamine naturalis rōis est q̄ hō circūcidat se in signum uere fidei. Alias enī Noe iust⁹ ⁊ alij iusti seu sancti qui p̄cesserunt Abrahā fuissent rei. quia nō fecerunt circūcisionē. Unde hoc p̄ceptum licet datum fuit Abrahe. reputatum tamen fuit in lege mosaica inter cetera ceremonialia legis. ut dicitur Leuit. xij. cap. hoc p̄ceptuz ponitur inter quedam legalia que circa pueruz natum debebāt fieri. Unde idē est iudiciuz de omnibus illis quantū ad eoz duracionē. s. q̄ nō debet excedere duratōez mosaice legis supradictā. xp̄us tamē custodiuit hoc p̄ceptū sicut ⁊ cetera. quia nō uenit soluere leges sed adimplere Math. v. cap. Similiter ⁊ Paulus circūcidit Thimotheum discipulū suū post passionē xp̄i ⁊ ante uulgatōez euāgelij. quia in illo tempe intermedio ceremonialia legis potuerūt obseruari sine peccato mortali. p̄sertim ubi iminebat piculū de nō obseruādo. sicut erat in discipulo illo. eo q̄ esset filius iudee que adhuc nō erat infirmata de cessatōe legalij. sicut ⁊ multi alij qui tunc erāt ad fidem cōuersi. Paulus tamē nō circūcidit Titum. quia ex

utroque parente gentilis erat. et ideo non iminebat scandalum in eo de obmissione circumcisionis. Et circa hoc advertere debes, quod sicut dictum est supra quod bona promissa per Christum sunt spiritualia. sic circumcisio in lege Christi non cessavit ex toto. sed loco circumcisionis corporalis que solum ceremonialis est nullam habens utilitatem spiritualem nisi inquantum procedebat ex obedientia dei. successit circumcisio spiritualis que accomodata est et valde utilis et in scripturis magis commendanda.

Saulus

Hic que sit illa circumcisio spiritualis que magis commendatur in scriptura quam circumcisio corporalis.

Paulus

In scripturis sacris leguntur diverse incircumcisiones quarum quedam sunt corporales et quedam spirituales. Corporalium enim una est de qua agitur. scilicet incircumcisio membri virilis de qua Gen. xvij Masculus cuius preputium caro circumcisa non fuerit delectabitur anima illa de populo suo. Est etiam secunda corporalis. scilicet incircumcisio labiorum per quam impeditur a recta et aperta locutione. de qua Moyses dicebat Exo. vi. Quomodo audiet me Pharaon cum sit circumcisus labijs. Est etiam tertia incircumcisio et est spiritualis per quam homo impeditur a susceptioe auditus fidei seu discipline. et ista dicitur incircumcisio aurium. de qua Jere. vi. Cui loquor et contestabor ut audiat. ecce incircumcise aures eorum et audire non possunt. Est etiam quarta incircumcisio et est spiritualis. et ista dicitur incircumcisio cordis per quam homo per iniquas cogitationes cordis impeditur a dilectione dei. contra quam incircumcisionem legitur Deut. xxx. cap. Circumcidet dominus cor tuum. et cor seminis tui ut diligas dominum ex toto corde. Constat autem quod ex istis incircumcisionibus spirituales sunt deteriores. Deterius enim est quod homo non suscipiat fidem dei vel eius disciplinam seu quod retrahatur ab eius dilectione. quam quod habeat labia impedita a recta locutione vel membri virilis incircumcisione. Unde Jeremias propheta increpans populum Israeliticum eis dicebat Omnes gentes sunt incircumcise et omnis domus Israelitica incircumcisi corde. quod dicitur. Israel deterioris conditionis factus est quantum ad incircumcisionem quam gentiles. Nam gentiles sunt

incircūcisi corpāliter. s. in mēbro uirili. sed dom^o Iſrahel
sunt incircūcisi spūaliter. s. in corde per quā impediūtur a
diuina dilectione ⁊ custodia mandatorū dei. Ex quibus ha/
bes q̄ in noua lege licet cessauit circūcisio corpālīs que
nō erat in aliquo bona nisi inquantū precepta. successit ta/
mē circūcisio spūalis que longe utilioꝝ est. s. circūcisio
cordis. Et nota q̄ administratio circūcisionis corpālīs
que in tua gente remāsit post xpm administratur sic turpi/
ter per doctrinā pharisaicā. que est ualde ignominiosa ⁊ p̄
ter mentez līe ueteris testamēti. in qua p̄cipitur circūcisio
prout Raimūduſ Rab. tuus in suo pugione **C**ap. large
declarat quod hic causa breuitatis p̄termittitur.

Capitalum decimūſextum. in quo ostenditur quomodo
intelligendū sit illud uerbū Malach. ulti. Memētote legis
Moisi serui mei. ⁊c.

Saulus

Tota ratio tua ad excusationē circūcisionis corpālīs fien
de in noua lege fundatur principaliter in hoc q̄ p̄cepta mo/
saice legis. s. cerimonialia ⁊ iudicialia nō obligabāt ī noua
lege. sed hoc ē falsū māifeste. Nā Malachias qui fuit ulti/
mus prophetaz uet. testa. in ultiō cap. sue prophetie. ubi
agit de aduētū messie dicit. Ecce ego mitto angelum meuz
⁊c. Subdit uersus finem illius cap. Memētote legis Moisi
serui mei quā mandauī ei in Oreb ad omnē Iſrahel precep
ta. alias cerimonialia ⁊ iudicia. Ex quo patet q̄ p̄cepta iudi
cialia remanebāt adueniēte messia ⁊ p̄ cōsequēs cerimoni/
alia. Idē. n. est iudiciū de utriusq̄ quantum ad hoc etiam se
cundum te.

Paulus

Ad istam auctoritatez respondetur tibi q̄ aliud est dicere
seruate seu custodite legeꝝ moisi serui mei. ⁊ aliud ē dicere
Memētote legis moisi serui mei. Primū enī dictū impor
tat custodiā preceptorū legis. ad quā requiritur facere ea q̄
in lege p̄cipiūtur. ⁊ uitare ea que in lege prohibētur. Secū
dum uero dictū importat memoriā legis habendā. ad quā
nō requiritur predicta obseruātia seu custodia p̄ceptorū
sed sufficit habere memoriā de lege in mēte ad eius spūalē

intelligentiā legis per ei² memoriā inuitat. nō autē exhortatur ad eius obseruantia. Si enī propheta ad obseruatiā legalium ppetuo exhortaretur utiq; dixisset seruare seu custodite legem moisi quod nō dixit. sed memērote legis moisi. in quo intelligitur quod dictum est. Et nota q̄ hec differentia inter custodia preceptorū 7 memoriā eorū habere ponit Rab. moi. gerun. in expositione sua sup Pentatheucū sup illud uerbū Exo. xx. Memēto ut diem sabbati sanctifices. Et illud uerbū Deut. v. Obserua diē sabbati dicens q̄ primum pceptū ē v̄bū affirmatiuū quod solū importat memoriā sabbati hācā. 7 secundū uerbū ē pceptū negatiuū de abstinēdis ab omnibus a quibus abstinendū est in sabbato. Et sic predicta auctoritas Malachie magis facit contra te Inuitur enī in ea q̄ memoria iudicialium legum 7 h̄mōi sufficit post aduentū messie sine eorū custodia. Potest etiā aliter responderi ad tuā obiectōnē. Nam cū Malachias h̄c fuisset ultimus propheta r̄ū uet. test. fuit tamē in primo tpe templi secundi. a quo tempe usq; ad xpm fluxerūt plusquā cccc. anni. in quib; obseruāda erat lex mosaica. Unde etiā si dixisset Obseruate legē moisi. 7c. hec uerba intelligerentur implenda in toto tempe illo. cccc. annoꝝ. quod tempus restabat futurū usq; ad tempus messie. 7 in illo tpe indubie lex mosaica erat seruanda quantū ad omīa in eadē contenta. sicut fuerat ante tempus datōis ipsius legis.

Distinctio Nona De Scrutinio scripturarū circa sacrum misterium sancte Trinitatis. 7 continet. xvij. capitula. **I**n capitulo Primo ostenditur q̄ unitas dei credenda est apud catholicos prout testimonia scripturarū testatur licet Iudei aliter estimāt de fidelibus. **I**n Secundo capitulo ostenditur q̄ in diuinis secundum scrutinium scripturarū uet. testa. credendū est esse aliquā pluralitatem realiter distinctā simul cū unitate essentie. **I**n cap. Tertio ostēditur q̄ auctoritates uet. test. p quas pluralitatē distinctā in deo esse simul cum unitate essentie testantur nō sunt exponēde. prout iudei hoc false existimāt ut ueritatem catholice fidei negare possint. **I**n Quarto cap. ostenditur q̄ ex auctoritatibus sacris

uet. test. nō tantū pluralitas sine alicui⁹ numeri determi-
natione deo attribuitur . sed etiam in deo ostenditur plu-
ralitas sub trino numero .

In Quinto cap. ostenditur q̄ etiā a doctoribus antiquis
hebreoz hoc mysteriū traditur licet nō ita expresse seu per-
fecte sicut a nostris doctoribus .

In cap. Sexto ostenditur q̄ nō repugnat naturali rōni
q̄ una ⁊ eadē res sit trina ⁊ una .

In cap. Septimo ostēditur q̄ generatio seu paternitas ⁊
filiatio que in diuinis esse dicūtur non sunt intelligenda se-
cūdū modū infimaz creaturaz s; s̄m similitudinē supna-
rum . s. intellectualiu . a quibus etiam similitudo accepta
deficit a representatōe p̄fecta diuinor .

In cap. Octauo ostenditur q̄ primo in his procedendū
est ut per scrutiniū scripturarū cognoscamus an in diuinis
sit generatio . ⁊ deinde an hec ueritas in sacra scriptura re-
perta possit p̄ rationes humanas impugnari . quod quidez
scrutiniū cū magna diligētia ⁊ deuotōe agendū est .

In cap. Nono ostenditur q̄ in diuinis ē filius genitus ⁊
pater generās . ⁊ hoc p̄ auctoritatē . ps. dicētis . Domin⁹ dix-
it ad me filius meus es tu ego hodie genui te . nō obstanti-
bus iudeoz cauillationibus .

In cap. Decimo ostēditur q̄ generatio in diuinis credēda ē
eterna ex auctoritate . ps. dicentis de filio dei . Erit nomen
eius in secula . ⁊ ante solem pmāet nomē ei⁹ . nō obstantibz
hebreoz cauillationibus .

In cap. Undecimo ostenditur q̄ deus qui creauit seu for-
mauit uniuersa habet filiū . auctoritate Prouerb . xxx . ca .
Vbi dicitur quod est nomē eius ⁊ quod nomen filij eius si-
nostri . non obstantibus cauillationibus hebreoz .

In cap. Duodecimo ostenditur q̄ spūs sanctus est alia p̄-
sona in diuinis p̄ter personam patris ⁊ filij ex auctoritate
ps. dicētis . Verbo domini celi firmati sūt . ⁊c . nō obstanti-
bus hebreoz cauillationibus .

In cap. Tredecimo ostenditur q̄ in diuinis est tertia p̄-
sona . s. spūs sanctus auctoritate ysa . xlvij . ubi dicitur . Et
nūc dominus misit me ⁊ spiritus eius . quibusdam hebreo-
rū cauillationibus nō obstantibus .

In cap. Decimoquarto expōitur auctoritas ysaie supra

dicra extense. ut ex illa sane intellecta intentum probetur
supradictum.

In cap. Decimoquinto ostenditur per alias auctoritates qd
spūs sanctus est deus contra hebreos qui spiritū sanctum i
scripturis contētū dicūt esse creaturā. 7 specialiter exponi
tur ibi illud uerbū Gen. primo. Spiritus domini fereba/
tur super aquas.

In cap. Decimosexto ostenditur qd per hoc quod dicitur. in
principio creauit deus. intelligendū est sapientia a deo cō/
cepta per quā deus mundū creauit.

In cap. Decimoseptimo ponūtur quedā obiectōes iudeo/
rū contra ueritatē generatōnis. quā fides catholica profu/
retur esse in diuinis que quidē obiectōnes soluūtur. In cui?
fine declaratur quod in p̄senti tractatu ubi solū agitur de
scrutinio scripturarū non ē tractandū de omnibus difficul/
tatibus que ad hoc misterū p̄tinent.

Capitulum Primū in quo ostenditur qd unitas dei credē/
da est apud catholicos. prout testimonia scripturarū testā/
tur licet iudei aliter existimāt de fidelibus.

Saulus

Video qd sentis circa innouatōnem diuine legis. 7 quia su/
pra inter nos fuit ordinatū qd cōsequēter de his que xp̄us
tuus fuerat locutus contra excelsum tractaremus. s. cōtra
unitatē dei. prout fuerat prophetatum de cornu paruulo
Dan. vii. cap. quod adaptatur xp̄o tuo. ut supra dictum ē
Idcirco cōuenit qd de hoc ad p̄sens dissentiamus.

Paulus

Dic michi ubi inuenisti qd magister meus xp̄s contra deū
excelsum fuisse locutus quod tamen non credo qd reperire
posses.

Saulus

Inmo ipsum 7 suos discipulos per suā doctrinā seductos
manifeste reperio. loquētes cōtra deum excelsum. 7 primo
sic. Constat enī per scrutiniū scripturarū qd uerus deus qui
celum 7 terrā creauit 7 populū suū de Egipto eduxit 7 le/
gem in monte Sinai dedit. quem omnes sancti patriarche
coluerūt unū esse. nō multos seu plures. Vnde Moyses hāc

fidem uolens populū Iſrabeliticū firmiter docere cum
 eſſet in ultima etate uite ſue . Deut. vj. cap. Audi Iſrabel
 dominus deus tuus unus eſt. hanc ueritatē etiā teſtantur
 omnia ſacra eloquia in quibus oīa diuina noīa tā ſubſtanti
 alia quā adiectiua ſeu appellatiua ſemp ſūt ſingularis nu/
 meri. ut cū dicitur. dominus deus oīpotēs ⁊ hmōi. propri
 um at nomē dei eſt. ſ. Tetragramathon. De quo Exo. iij.
 Hoc ē nomē meū in eternū. quod non ſolū eſt ſingularis nu
 meri. ſed in tali forma poſitū eſt in hebreo q̄ nō poſſet mlti
 plicari. ut patet cuiuſq; in illa lingua perito. hoc etiā pz
 de uerbis quibus ſacra ſcriptura utitur in diuinis. Ut cuz
 deus loquitur tamquā in prima pſona. uel cum de deo ali
 quis loquitur tamquā ſecunde pſone. uel cū de deo quis lo/
 quitur tāquā de tertia pſona. In ſingulis p̄dictis ſemp ta/
 les locutiones fiūt p uerba ſingularis numeri. Exemplum
 primi. ut cū dicitur Exo. xx. Ego ſum dominus deus tuus
 qui eduxi te de terra Egipti. Et Deut. penult. cap. Videte
 q̄ ego ſū ⁊ nullus alius p̄ter me. Exemplū ſecundi. ut cuz
 Adam alloquēs deo. Gen. iij. dicebat. uocē tuā dñe audiui i
 paradifo. Exemplū tertij. In principio creauit deus celum
 ⁊ terrā. In quibus locutiōibus ⁊ in ceteris oībus nūquā in
 ſacra ſcriptura deus alicui loquēs uel ipſi deo loquens ali
 quis. uel de eo loquitur quis. niſi p uerba ſingularis nu/
 meri. Ex quo manifeſte inſinuatur unitās ſeu ſingularitas
 ipſi⁹ dei. Hanc etiā ueritatē non ſolū ex ſacre ſcripture te/
 ſtimonijs. ſed etiā ex rōe naturali philoſophi cognouerūt.
 tamen ex ſolo dictamine naturalis rōis primā cauſaz que
 nō niſi deus eſt unā eſſe aſſeruerunt ⁊ ſimpliciſſimā. Ille er
 go qui deū ſiue primā cauſā totius entis trinū eſſe fatetur
 ſiue trinā. indubie contra excelſum loquitur. Et ideo tibi
 ſupra dicebā q̄ illud cōrnu puulū de quo legitur Dan. vij
 cap. q̄ loquitur uerba cōtra excelſum. uere ⁊ proprie intel
 ligi debet de xp̄o tuo. qui contra unitatez dei in ſcripturis
 aperte traditā ⁊ p dictamē naturalis rōis inuentā expreſſe
 locutus ē modo p̄dicto.

Paulus

Non te oportebat laborare ad probandū michi unitatem
 dei. Veritas enī catholice fidei omēs fideles xp̄i obligat ad

credendū unitatē dei. Primus enī articulus nre fidei hoc testatur. dicimus enī in simbolo nro. Credo in unū deum. Unde quicūq; unitatē dei negasset tāquā hereticus a cōsortio fidelīū esset eiciendus. 7 ideo de hoc nō oportet te mecū disputare.

Saulus

Et si ore qñq; confiteamī dei unitatē. cum hoc tamē dicis q; deus sit trinus ita q; tres asseris esse diuinas psonas distinctas. quod ē manifeste cōtra diuinā unitatē. Impossibile enī est aliquid esse unū 7 tria. 7 iō cōfessio uestra de unitate dei est uana. cum simul cum hoc trinitatem in deo asseritis.

Capitulum Secundū. In quo ostenditur q; in diuinis secundū scrutiniū scripturarū uet. test. credendū ē esse aliquā pluralitatē distinctā similiter 7 unitatē essentie.

Paulus

Non est incōueniēs q; aliquid sit unū secundū aliquid. ut puta secundū essentiam 7 tamē sint plures in psonis. 7 hoc oportet cōfiteri de deo secundū testimonia scripturarum. Si enī diligenter circa hoc sacra eloquia scrutatus fueris. manifeste repies q; sicut in deo unitas est cōfitenda. sic etiam attribuēda est in diuinis pluralitas. quod manifeste patet sacra testimonia scrutanti.

Saulus

Indica michi rogo testimonia sacra in quibus hoc quod asseris reperitur. Oppositum enī huius inuenio prout iam tibi dixi.

Paulus

Per illa quibus tu conatus es michi ostenderē unitatē dei p ipsa met posses intelligere pluralitatē in deo esse confitendam. quod patet primo in nomībus substātuis que de deo dicūtur. in quib; sacra scriptura pluralitatē deo attribuit ut manifeste patet de hoc noīe Heloim. quod ē nomen plurale istius noīs Heloah. Constat enī unicuiq; linguam hebraicā scienti q; hoc nomē heloah significat singulariter deum. sicut hoc nomē deus significat in lingua nostra. Simi-

liter q̄ hoc nomē heloim significat idēz quod dñj in nostra
lingua. manifestū ē at̄ q̄ sacra scriptura loquēdo de deo euz
multoties uocat heloim. ut cum dicitur In principio crea
uit deus celum ⁊ terrā. Ibi enī ubi nos habemus deus. in
hebraico habetur heloim. quod significat dñj. ⁊ sub isto no
mine heloim quod ē plurale huius noīa heloah. nomiatur
deus in toto ope sex dierū. ⁊ in quāplurimis locis scriptu
re sacre. Ex quo patet q̄ p noīa substantiua significatur de⁹
in scriptura sub noīe plurali. Idem inuenitur in nomibus
appellatiuis. ut est hoc nomē sanctū ⁊ hoc nomē uiuus uel
uiuēs. que quidē noīa de deo legūtur in scripturis sacris in
plurali numero dicta. Vnde Josue ulti. capit. propheta lo
quēs de deo dicebat populo. Nō potest seruire domino qm̄
heloim sancti est. nō enim dixit heloim sanctus sed heloim
sancti. quod idem sonat apud nos sicut dñj sancti. Itē Jere.
x. de deo dicitur. Ipsi enim heloim uiui ⁊ rex sempiternus
quod idem est ac si dicat dñj uiui eo q̄ heloim ut dixi signi
ficat idem sicut dñj. in lingua nostra. ⁊ licet in translatōne
nostra ista noīa ponātur in singulari. s. deus sanctus ⁊ de⁹
uiuus. in hebraica tamē ueritate ut nosti in plurali ponū
tur ut dictum est. Ex quibus habes manifeste q̄ in sacra
scriptura deus nominatur sub noībus pluralis numeri tā
in substantiuis noībus quā appellatiuis.

Saulus

Ex his que allegas nō habes intentum. Nam in auctori
tibus de hijs per te allegatis repies q̄ illa nomina diuina
tam substantiua quā appellatiua regūtur p uerba singu
laris numeri. in quo māifeste euacuatur tua probatō. Nā
si intentio sacre scripture fuisset pluralitatē deo attribue
re. sic noībus diuinis pluralitatem significātibus cōiunx
isset uerba pluralis numeri. prout cōgruitas locutōnis re
quirat. quod tamē nō fecit. Nam cuz dicitur In principio
creauit deus celum. licet li deus ponatur in plurali ut tu
dicis. tamē hoc uerbū creauit singularis numeri est. nō. n.
dixit creauerūt sed creauit. in quo denotatur q̄ licet helo
im significet idem quod dñj. tamē non ē ibi pluralitas po
rēda. nō enī dixit creauerūt sed creauit. Similiter in illa
auctoritate quā allegas de Josue dicente de deo. heloim scī

est. manifestū est q̄ hoc uerbū est. est singularis numeri. Non enī dixit heloim sancti sunt. sed heloim sancti est. ⁊ sic euacuatur tua probatio. Idez dicendū de illa auctoritate Jere. ubi dicitur. Ipse est heloim uini. nō enī dicitur Ip̄ si sunt heloim uini sed ipse est. In quo manifeste demōstratur q̄ nō est ibi pluralitas sed sola unitas p̄ uerbū singulare significata.

Paulus

Si recte consideras hec euasio tua nō euacuat meā ratōnez sed eam etiā fortificat. nam fides nostra catholica non sic confitetur pluralitatē in diuinis q̄ unitatē essentialē excludat ut iam tibi dixerā. sed cū unitate in essentia pluralitatē in p̄sonis profitetur. quā ueritatē auctoritates p̄ me allegate testātur. que in noībus pluralitatē designat ⁊ i uerbo unitatē. ⁊ sic manifeste cum ueritate nostre fidei cōcordat. ⁊ hoc patet in prima auctoritate totius sacre scripture quā tibi allegaui. s. In principio creauit deus celum. ⁊c. In hoc enī q̄ deus sub plurali numero. s. heloim denomiatur. oñditur pluralitas in diuinis. In hoc autē q̄ singulare apposuit cum subiūgit creauit. manifeste oñditur unitas essentie. p̄sertiz cū hoc uerbū creauit includit uerbū essentialē. s. est uel fuit creās. ⁊ sic manifeste denotatur essentialis unitas in pluralitate. quod omnino consonat ueritati fidei nostre.

Saulus

Antiqui nostri sepe fuerūt impugnati ab hereticis sibi contemporaneis. uolentes unitatē dei subuertere p̄ istas noīationes diuinis. que sub plurali numero quāq; in scripturis sacris reperiūtur. sed nostri cōvincebāt eos ex singularitate intellecta in uerbis que talibus noībus adiungebantur. Vnde rōe huius dicti In principio creauit heloim celum ⁊ terram. ubi heloim ponitur q̄ significat deum in plurali. Interrogauerūt heretici ut legitur in quadā glosa antiqua sup Gen. a quodā doctore antiquo noīe Rab. canlai q̄ dii creauerūt mundū. quibus rñdit. ego ⁊ nos creauimus a lege non est scriptū. sed in principio creauit dii. ⁊c. ⁊ sic tacuit hereticis. Hec ille. Ex quo patet q̄ ex singularitate

istius uerbi creauit cōuictus fuit hereticus uolēs impug-
nare unitatē dei. p hoc q noīatur heloim. i. dii . 7 isto mō
inueniūtur quāplurima dicta in gestis doctoz nostroruz .
que causa breuitatis obmitto .

Paulus

Licet ex dictis magistroruz tuoruz nō posses aliquid cōtra me
cōcludere ut sepe dictū est. tamē in hoc uolo tibi ostendere
q ea que dicūtur hic p tuos magistros nō faciūt cōtra me
sed potius pro me. Ad quod attendere debes q multi fuerūt
hēretici qui credebāt plures deos esse in mūdo distinctos s̄m
naturā uel essentiā. quod ē omnino falsum. etiā secundum
ueros phōs fide carentes. 7 isti tales heretici uolebāt ex
hoc noīe heloim p quod frequēter deus noīatur in scriptu-
ris errorē suū cōcludere. s. q essent multi dii distincti s̄m
essentiā. Vnde cōtra hūc errorē sufficiēter respondebāt ma-
gistri tui ostendētes q cū talibus noībus pluralis numeri
dictis frequēter de deo coīter semp adiungebātur uerba sin-
gularis numeri manifeste ostendebatur q nō erant multi
dii natura differētes. qz sic oportet uerba pluralis nume-
ri adiungere talibus noībus in plurali significātibus. si enī
pluralitas essentialis seu substantialis esset in diuinis. ita
proprie uerba pluralis numeri de deo dicerētur sicut 7 no-
mina pluraliter significātia. sicut cum aliquis loquens de
sorte uel platone simul aliquid faciētes p uerba pluralita-
tem significātia loqui debet dicēdo. hī hoīes sūt tales uel
talia opantur. quod tamen sacra scriptura maxime euitat
de deo loquēdo. Nam sicut nominat deū pluraliter in noī-
bus ad designandū aliquā esse in deo pluralitatē. nō tamē
adiūgit uerba pluralia sed tantū uerbū singularis nume-
ri ad denotandū singularitatē seu unitatē diuine essentie .
Et ideo si bene attendis responsio magistroruz tuoruz sicut
uere euacuat errorē hereticoruz multitudinē deoruz ponentiū
sic uere fortificat uel probat fidei catholice ueritatē. que
quidem fides uerissima. ut iam tibi dixerā nō multitudinē
seu pluralitatē deoruz ponit. Absit. sed uerā unitatē dei fate-
tur. 7 tamē aliquā pluralitatē in diuinis asserit cōformi-
ter ad allegatas auctoritates in quibus uerba singularis
numeri cōiūgūtur noībus pluralitatē significātibus.

Saulus

Auctoritates predicte quas pro te allegas non cōformātur tue fidei. fides enī tua ut sepe audiui a doctoribus 7 magistris tuis licet pluralitatē deo attribuat. nō tamē confutetur q̄ sint plures dīj sed tantū unus deus. Per auctoritates autē supradictas plures dīj dicūtur. Cum enī dixit In principio creauit heloim. idem est ac si diceret. In principio creauit dīj. ut dictū est per te. quod ē manifeste contra te secundū q̄ negas quod sint plures dīj.

Paulus

Verum dicis in hoc q̄ secundū ueritatē catholicā non ē cōcedendū q̄ in diuinis sint plures dīj. 7 hoc cū uerbo substantiuo pluralis numeri. sed bene cōceditur pluralitas in diuinis cū uerbo singularis numeri. ut cū dicitur q̄ deus est trinus. nā per singularitatē uerbi essentialis unitas essētie saluator. 7 sic est in omnibus auctoritatibus p̄ me allegatis. in quibus omnibus uerbū essentialē singularis numeri ponitur. uel aliud uerbū includens uerbū essentialē.

Capitulum Tertiu. in quo ostēditur q̄ auctoritates uet. test. per quas pluralitatē distinctā in deo esse simul cum unitate essētie testātur. non sunt exponēde prout iudei hoc false estimāt. ut ueritatē catholice fidei negare possint.

Saulus

Quomodo possunt ista a rarōe naturali cōprehendi. uel quid magis naturali rationi cōtrariari possēt. quā q̄ una 7 eadem res simplicissima. una tantū res sit 7 plures. certe 7 si hoc scriptura sacra manifeste traderet potius esset exponēda quā credēda. cum due ueritates ad inuicē contrariari non possunt.

Paulus

Licet possem concedere tibi. q̄ hoc misteriu. s. sancte trinitatis a ratione naturali cōprehendi non possēt. cum hoc excedat naturalē hominis rōez. nullo tamē mō concedenduz est q̄ p̄dictū misteriu cōtrariatur naturali rōni humane Licet enī una 7 eadē res non possēt esse tantū una 7 plures hoc autē intelligendū est cū una 7 eadē res secundum idem

dicatur esse una et plures. non autem cum non secundum idem dicatur una et plures. Vnde homo est quoddam unum secundum suppositum. non tamen secundum partes integrales seu essentielles. et licet hoc exemplum de diuinis ex toto non competat ubi nulla pars est alicuius totius. est tamen sufficiens ad excludendam rationem tuam. in qua dicitur quod contrariatur rationi naturali humane eandem rem esse unam et plures. cum etiam hoc inuenitur in ipsis creaturis. In hoc autem quod dicitur quod etiam si scriptura sacra manifeste traderet quod deus est unus. et quod est pluralitas in deo quod hoc non est credendum sed potius exponendum. quero a te quomodo hoc posses exponere sine hoc quod sacre scripture manifeste contradicis.

Saulus

Hoc possum exponere prout antiqui nostri exposuerunt quasdam auctoritates que uidebantur asserere aliquam pluralitatem in diuinis. prout habetur in libro qui dicitur Canbedrin et etiam in ueresith rabba et in alijs locis. ubi dicitur quod omnis locus in quo dicitur helemon. scilicet deus quia significat aliquam pluralitatem intelligitur ipse deus et domus iudicij sui. et sic exposuerunt illud quod dicitur Osee. primo. Et domui Jude miserebor et saluabo eos in domino deo suo. In qua auctoritate quia non dicitur Et domui Jude miserebor et saluabo eos in me. appet quod sit alius ille qui miseretur et alius ille qui saluat. Similiter cum dicitur Zach. ij. Ego ueniens et habitabo in medio tui dicit dominus et applicabuntur multe gentes ad dominum. etc. In qua auctoritate cum dicit. Ego ueniens et habitabo in medio tui debuisse dicitur. et applicabuntur gentes multe ad me. sed quia dicit ad dominum apparet quod sit alius ille deus ueniens ad habitandum in medio Iherusalem. et alius ille ad quem applicabuntur gentes. et sic uidetur esse pluralitas in deo. et sunt quas plurime auctoritates isto modo loquentes in sacra scriptura. Ad cuius inconuenientiam tollendam exposuerunt quod deus in similibus locis sacre scripture intelligitur non solus deus. sed ipse et domus iudicij sui. et sic intelligitur quod illa pluralitas non est attribuenda deo ad quem pertinet summa unitas et simplicitas. sed ad domum iudicij sui qui sunt summi angeli beati qui semper assistunt deo. et isto modo sequendo uestigia antiquorum nostrorum pos-

sum respondere ad auctoritates per te allegatas ad ostendendam pluralitatem in deo. scilicet quod pluralitas in auctoritatibus illis intellecta non est attribuenda ipsi deo soli. sed deo et domui iudicii eius qui sunt plures ut dictum est.

Paulus

Si bene scrutaris scripturas nullo modo posses subterfugere ab auctoritatibus per me allegatis per illam expositionem. Si enim cum dicitur. In principio creauit deus celum et terram. etc. pluralitas intellecta per illam dictionem deus exponas domum iudicii ipsius dei. sequeretur quod deus et domus iudicii sui mundum creauerunt. et sic non solus deus esset creator mundi. sed deus et domus iudicii eius. quod est hereticum etiam apud te. Et similiter si illud quod dicitur Jere. x. Ipse est deus et rex sempiternus exponas de deo et de domo iudicii eius. sequeretur quod domus iudicii ipsius dei est rex sempiternus totius mundi. quod etiam est contra fidem tuam. testatur te scriptura Deut. xiiij. cap. Scito ergo hodie et cogita in corde tuo. quod dominus ipse est deus in celo sursum et in terra deorsum et non sit alius. Unde auctoritates per me allegate que pluralitatem deo attribuunt non possunt intelligi nisi de deo tantum non autem de domo iudicii eius seu angelis eius ut predictum est. nisi forte per domum iudicii dei intelligatur persone diuine que sunt ipse deus secundum ueritatem fidei nostre. et sic de eis prout sunt unus deus proprie uerificatur. In principio creauit deus. etc. unde si sic exponis cessat contentio inter me et te quantum ad hoc. Si autem per domum iudicii aliquid extrinsecum deo intelligis. tunc nullo modo posset saluari auctoritas predicta ut dictum est.

Saulus

Scriptura sacra sepe loquitur de deo more humano. et ideo quicquid attribuit deo ea que proprie deo si competunt. ut cum dicitur Gen. xij. cap. Descendit autem dominus ut uideret ciuitates et turrim. etc. et Gen. xvij. cap. Deus dicebat Abrahe. Descendam nunc et uidebo clamorem. etc. In quibus tamen manifestum sit quod deo non competit descensus sicut nec motus localis. oportet hoc intelligere secundum morem humanum. homines. enim uolentes de aliquibus dubijs certificari condescendunt ad particularitates rerum discutendas seu inuestigandas. quod deo

nō cōpetit proprie sed similitudinarie tantū. Vnde in pro-
posito licet deus solus mundū creauit. ponitur tamē in cre-
atōe mundi hoc nomē heloīm. quod significat pluralitatez
in deo. ut intelligatur q̄ deus creauit mundū cum consilio
domus iudicij eius. sicut in humanis illa que cum consilio
magnoz fiūt credūtur sapientius seu prudentius fieri. Vn-
de ex hac pluralitate nō cōcluditur nisi illud quod dicitur
Prouer. iij. cap. Dominus sapientia fundauit terram. sta-
biluit celos prudētia. sapiētia illi⁹ erumpūt abissi. 7c. hoc
est dicere q̄ creatio mūdi fuit facta cum magna prudētia
seu sapia dei. sic ut illud quod cū magno cōsilio 7 delibera-
tōne fit. dicitur esse prudentissime factum.

Paulus

Uicq̄ uerū est q̄ q̄sq̄ scriptura sacra loquitur de deo more
humano. hoc tamen fit sp̄ ad tollendos aliquos errores de
deo in quibus multi fuerūt seducti. non autē ad dandā oc-
casionē extendēdi errores circa deum. Vnde quia circa pro-
uidentia diuinā erga gubernationē humani generis multi
errauerūt antiqui. 7 etiā hodie errant. existimātes q̄ de⁹
non habet curā de regimine humani generis secundū iusti-
tia. prout quidā dicebāt. Vnde dicitur Job. xxij. Sup cardī-
nes celi ambulat 7 nostra nō considerat. Idcirco ad āmo-
uēdos hmōi errores scriptura loquitur de deo sicut de ho-
mine qui diligenter sollicitus est ad inquirendā ueritatem
alicuius facti. 7 ideo dicit. descendā 7 uidebo. 7 hmōi. Si-
militer ut ostendat q̄ deo displicēt hoīm peccata 7 cū zelo
iustitie procedit ad eoz punitōnē. attribuit deo iram seu
furorē methaphorice dñdo. Ignis succēsus ē in furore meo
7 sic de similibus. sed ad hoc quia deus mundū creasset sa-
piēter 7 prudēter nō expediebat dicere q̄ cum consilio do-
mus iudicij extrinseci mundū creauerit. hoc enī preberet
scandalū erroris in cordibus audientū qui ex hoc estima-
ret deum indignuisse alioz consilio. Satis enī sufficiebat di-
cere q̄ deus sapientia fundauit terram. prout in prouer-
bijs. 7 non attribuere deo defectum indigentie consiliario-
rum. quia ut ait philosophus in. iij. Ethic. Consiliamur in
magnis quasi de nobisipsis diffidentes. quod de deo asserere
esset maximū incōueniēs. 7 sic responsio tua non sufficit

ad saluandā pluralitatē attributā deo in creatōe mūdi. Itē ad alia; auctoritatē Jere. x. nichil facit responsio tua. nulla enī bona doctrina sequitur ex hoc q̄ dom⁹ iudicij dei sit aliquod extrinsecū a deo dicatur. Ipse est vij uiui ⁊ rex sempiternus.

Capitulum Quartū. in quo ostenditur q̄ ex auctoritatibus sacris uet. test. non tantum pluralitas sine alicuius numeri determinatōe deo attribuitur. sed etiā ostenditur in deo esse pluralitas sub trino numero.

Saulus

Adhuc in predictis non respondes michi ad illam auctoritatem Deut. vi. contentā. s. Audi Israhel dominus de⁹ tu⁹ unus est. In qua auctoritate sola unitas dei ostenditur ⁊ docetur. quod ē cōtra modū probatōis tue supius dictum.

Paulus

Quo i hac eadē auctoritate trinitas cū unitate inuitur. tria enī noīa significātia deū cū unitate ipsi⁹ i hac auctoritate cōtinētur. Non enī dixit. audi Israhel dñs deus tuus unus est. uel. audi Israhel deus unus est. quilibet enī istoz triū modoz loquēdi poterat unitatē significare magis conformiter ad oppositionē tuā. sed hoc nō fecit. nā ter deī noīa uit cū unitate. ⁊ sic illa auctoritas quā allegas pro te. magis facit pro me.

Saulus

Replicatio illoz triū nominū deū significārium in p̄dicta auctoritate itelligenda ē ad maiorē cōfirmatōez sententie. Sepe enī in scripturis sacris fit unius ⁊ eiusdem repetitio ad maiorē firmitatē sententie. ⁊ ideo in hoc loco sic intelligi debet replicatio diuinoz nominū cū unitate. q. d. firmiter ⁊ firmus ⁊ firmissime tene q̄ deus ē unus.

Paulus

Periculum ponēdi pluralitatē in deo est apud te maximū sicut etiā apud nos asserere multitudinē deoz nephandissimū est. ⁊ iō secundū te nullo mō debuisset scriptura occasionē dare ad attribuendā pluralitatē deo. quod tamē fecit ter noīando in unitate. ad cōfirmandū autē snīaz unitatē

suffecisset replicatio firmitatis sententie sicut in alijs locis
7 ex hoc nõ preberet occasionẽ credendi trinitatẽ in unitate
quod apud te nephas est. Sed ad rei ueritatẽ auctoritas p/
dicta ter noñando deũ tris supposita diuina demõstrant et
includendo unus est. unitatẽ diuine essentie ostendit. quod
ad propositũ meũ facit non autẽ pro te. 7 in alijs locis sa/
cre scripture similiter reperies. s. repetitionẽ trinã ter no/
minãdo deum. ubi sola una noñatio suffecisset. 7 hoc ad in/
nuendũ sancte trinitatis misterũ :

Saulus

Declara michi illa loca sacre scripture ubi talis repetitio
trina diuini nomis reperitur ubi sola una nominatio dei
suffecisset .

Paulus

Omissis multis causa breuitatis que ad hoc faciunt. tria
tantũ loca ostendã tibi. in quibus solẽniter fit repetitõ tri/
na diuini nomis ubi tantũ una suffecisset. primo numeri
viij. cap. Vbi deus pcepit sacerdotibus ut sub certa forma
benedicerẽt populũ inuocãdo nomẽ diuinũ sup eos. 7 dicitur
in p̄dicto capitulo in principio illius p̄cepti. Sic benedi/
citis filijs Israhel. 7 in fine dicitur 7 inuocabũt. s. sacerdo/
tes nomẽ meũ sup filios Israhel. ego autẽ benedicã eos. Ex
quo patet q̄ illa benedictio sacerdotalis solennis consistebat
in uocãdo nomẽ diuinũ sup populũ. que quidẽ positio
sen inuocatio nois diuini in eodẽ cap. declaratur. precipie/
batur fieri p̄ trinã repetitõz diuini nomis sub hac forma
s. benedicat tibi dominus 7 custodiat te. ostendat dñs faci/
em suã tibi 7 misereatur tui. cõuertat dñs uultũ suũ ad te
7 det tibi pacem. inuocabũt nomẽ meũ. 7c. Circa quod at/
tende o Saule q̄ in ista benedictõẽ solũ suffecisset una inu/
ocatio diuini nomis. dicẽdo. Benedicat tibi dñs 7 custodiat
te. ostendat faciẽ suam tibi 7 misereatur tui. cõuertat uul/
tũ suũ ad te 7 det tibi pacẽ. Sic enĩ dicẽdo manifestũ est q̄
omnes pticule huius benedictõis referũtur ad dñm primo
nomiatũ. 7 sic uidetur q̄ secunda 7 tertia repetitio diuini
nois erat supflua. quod ẽ incõueniẽs dicere in forma tã so/
lennis benedictõis a deo ordinata. In opibus enim nature
que a deo ordinãtur nil supfluũ inuenitur. diligenter inue

stigati rōez eoz. multo magis in eis que a deo ordinantur inmediate. Vnde trina repetitio in hoc loco referenda ē ad trinitatem diuinarū psonarū quarum quelibet est deus et dominus. et sic forma p̄dicte benedictōis fuit perfecte ordinata ut nomē diuinū p̄fecte inuocaretur sup filios Israhel per trinā repetitionē ipsius nominis.

Saulus

Trina repetitio diuini nois in benedictōe sacerdotali contenta proprie referrī potest ad pluralitatē benedictionum que ibi cōtinētur. nō enī ibi solū est una benedictio sed plures. Dicitur enī ibi Benedicat tibi dominus. et custodiat te ostendat faciem suam tibi et misereatur tui. et c. Vnde qz plures benedictōes dabātur. nō ē incōueniēs qz plures nomen diuinū repeteretur.

Paulus

Si repetitio iterata nominis diuini in p̄dicta benedictōe cōtenta deberet referrī ad pticulares ipsius benedictōis pluralitates. tūc nō sufficeret trina repetitio diuini nois. plures enī sunt pticule huius benedictōis quā tres. ut patz in l̄ra supra allegata. Sed quia nō iuxta numerū pticularū benedictōis supradicte facta ē repetitio nois diuini. sed trina tantum concludēdo in fine. ponāt seu inuocēt nomē meum sup filios Israhel. In quo oñditur qz nomē diuinū per trinā repetitionē exprimitur. manifestū est qz trina repetitio nō respicit numerū particularū benedictōis tuo numero adequatur. sed potius respicit pluralitatē trinā que est in diuinis cum unitate essentie. quam significat unitas nois. et hoc cū dicit. imponāt nomē meū. Non enī dicit nomina mea ut ostendat essentie unitatē. unū enī nomen unī rei cōpetit.

Saulus

Licet p̄dicta auctoritas non ē omnino efficax ad probandum intentū tuū. tamē dic michi si habes aliam similem huic in qua ter diuinū nomen repetatur ubi unū tantum suffecisset.

Paulus

Isaiē. vj. ubi de illa solenni uisione ysaie agitur cū dicitur

Vidi dominū sedentem sup solū excelsū. 7c. propheta re-
ferens q seraphin stabāt sup deum cū certo numero alarū
7 hmōi. In quibus demōstratur illius uisionis magna so-
lēnitas de illis seraphin qui sūmū gradū tenēt inter agmi-
na angeloz. testatur propheta q clamabāt alter ad alterū
7 dicebāt Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth
7c. In qua auctoritate attendēda est illa trina repetitio hu-
ius noīs sanctus. quod totū deum denoīat. 7 nichil aliud
magis proprie in hac trina repetitione potest intelligi quā
trinus numerus psonarū. in quo nulla ē inequalitas sicut
inter significata unius noīs sanctus ad aliud. 7 tamen de
omnibus tribus dicit. dominus deus sabaoth. ac si dicat
hij tres uuū tantū sunt. nec dicendū est q hec trina repeti-
tio huius dictionis sanctus fit ad maiorē firmitatem snie
quia ut prius tibi dixi si nulla pluralitas esset in deo. talis
repetitio esset ualde piculosa. Item Psalmista in psalmo.
Deus misereatur nostri. ter inuocat nōmē dei ad eundem
effectum. dicit enī. Benedicat nos deus deus noster 7 bene-
dicat nos deus. In quo loco suffecisset manifeste una inuo-
catio diuini noīs. repetitur tamē ter nomē diuinū ad p̄dic-
tū misterū innuendū. sicut in alijs supradictis. 7 sic ha-
bes tres auctoritates cōformes ad hoc. quaz prima sumi-
tur ex lege. secūda uero ex prophetis. tertia ex agiographis
que sūt tres ptes integrales totius uet. test.

Saulus

Ex predictis auctoritatibus non sumitur efficax argumē-
tum. nam si hec pluralitas trina in deo esset ponenda sicut
tuus. exp̄sius debuisset hoc tradere scriptura sacra. cum
hoc sit de principalioribus fundamētis fidei. eo q agit de
ueritate dei in seipsa.

Paulus

Verum est q hoc misterū est de principalioribus fidei fū-
damētis. sed ut magni doctores tui dicūt illa que ad funda-
mēta fidei prinēt sunt occulte tradita ī scripturis. nec erat
licitū predicare ea nec etiā docere nisi tantū uni uel duobz
idoneis ad hoc. prout habetur in libro Talmuth qui dicitur
haguiga in cap. quod incipit eudorsim quod significat
non preiudicabūt. 7c. quod colligitur a Rab. Moī. in suo

Deut. in primo li. ti. de fundamētis legis cap. iij. Ratōem autem quare ista non exp̄sse sed occulte fuerūt tradita. habebis deo duce in sequēti distinctōe ubi de diuinitate xp̄i ē agendū. que etiam secreta et occulte sūt tradita in scripturis uet. test. Unde ibi habebis de utraq; occultatōe sufficientem rationem.

Capitulum Quintum in quo ostenditur q̄ etiam a doctoribus antiquis hebreorū hoc mysteriū traditur licet non ita exp̄sse seu p̄fecte sicut a n̄ris doctoribus.

Saulus

Quomodo potest esse q̄ de tali pluralitate si in scripturis sacris qualitercūq; esset cōtenta. q̄ nullus antiquorū n̄orū aliquid saltem de hoc scripsisset.

Paulus

Multi doctores tuorū antiquorū de hac trinitate scripserūt licet nō ita p̄fecte et proprie sicut n̄ri qui hanc ueritatez a mḡro xp̄o nostro uidicerūt.

Saulus

Alega michi aliquos eorū ut uideā si concordāt tecum.

Paulus

Multi fuerūt qui de hoc aliquid senserūt. sed allegabo tibi aliquos eorū. obmissis ceteris causa breuitatis. et primo occurrat michi quod sup̄ illud psalmi. Deus deorū dominus locutus est et uocauit terrā. in glo. que dicitur medras tillim s. glo. psalterij sic queritur. que est ratio qua psalmista nomen dei sancti et benedicti tribus uicibus cōmemorauit uicens. deus deorū dominus locutus est. et c. ad quod respondetur ibi sic. hoc ē ut doceret te q̄ cum istis tribus nomibus creauit deus seculū suū iuxta tres midoch. i. proprietates quibus creatus ē mūdus. et iste sunt. sapiētia. scientia. et prudentia. sicut dictū est in prouer. s. iij. Dominus in sapiētia fundauit terrā. ordinauit celos in prudentia. in scientia sua abissi erumpūt. Et isto mō dicitur in Exo. s. xx. cap. Quoniam ego sū dñs deus tuus deus zelator. ecce tria nomina diuina iuxta tres midoch quibus creatus ē mūdus. Similiter filij Gad et filij Ruben dicebāt in libro Josue. s. .cap.

Deus deus dominus ipse scit. ubi nolauerunt deum tribus uicibus. hec in predicta glo. Et idem habetur in Weresith rabbā. i. in glo. magna sup Gen. sup illud uerbū In principio creauit deus celum ⁊ terrā. Ex quibus habes q̄ doctores tui p̄ trinā iteratōez diuini noīs que sepe fit in scripturis exponūt. q̄ est intelligēda trinitas in diuis secundū tres midoch. s. proprietates quas deo attribuūt.

Saulus

Ex predictis ⁊ similibus nō habes intentū tuū cum qz midoch quod ē nomē plurale istius noīs midda significat mēsurā in hebraico que non cōuenit trinitati. qz sapiētia prudentia ⁊ sciētia que in deo ponūtur. s̄m q̄ dicūt p̄dicti doct. intelligēdā esse pluralitatem p̄sonarū quā tu dicis esse in diuinis. ut de se patet. cū pluralitates in diuinis nō sint nisi una res tantū realiter indistincta. tu autē aliter asseris de trinitate p̄sonarū quas dicis esse realiter distinctas ⁊ ideo ex predictis auctoritatibus non concludis quod intendis.

Paulus

Ad Primū quod obicis contra probationē meā de ista dictione midda seu midoch tibi sic respondeo. q̄ ueruz ē q̄ hec dicitio significat mēsurā. ⁊ midoch que est ipsius plural significat mēsurā in plurali. ⁊ hoc ē qm̄ hec dicitōes dicuntur de rebus corp̄alibus. sed qm̄ de sp̄ualibus agitur transfumitur hec dicitio midda ad designandū modū propriū rei. seu eius proprietatē. Ratio autē huius transumptōis est quia sicut se habet mēsurā quantitatiua in corp̄ibus inquantū mēsurā adequatur rei mēsurate. sic se hēt proprietās in sp̄ualibus inquantū proprietās adequatur rei cui est propria. Vnde cū de diuinis dicitur midda nullo mō intelligēdum ē q̄ significet mēsurā quantitatiuā. que in deo nullum habet locum. Sed intelligendum est per midda proprietatem diuinā qua deus mēsuratur. Licet enim deus sit inmensus ⁊ infinitus. tamē quedam ita proprie p̄tinēt deo q̄ nulli alteri. ut in effectibus soli deo pertinentibus. ut est creatio. unde talia dicuntur propria deo. quia ipsi quodāmodo adequantur. ⁊ nulli alteri cōpetūt. ⁊ ista dicūtur midda seu midoch dei. i. lingua tua

Nam ut nosti in talmudicis scripturis cū de differētia di-
 uinoꝝ ad humana agitur. semp utūtur hoc mō loquendi. s.
 non est midda dei sancti. sicut midda carnis ⁊ sāguinis. s.
 hominis. Ex quo patet q̄ p hāc dictionē midda intelligūt
 propriū modū seu proprietatē diuinā. Ad secundā uero ob-
 iectionē in qua dicit q̄ antiqui tui in illis tribus midoch
 seu proprietatibus quas deo attribuebāt. nō intelligebant
 deo attribuere proprietates realr̄ distinctas. nā sapiētia ⁊
 prudentia ⁊ scientia in deo nō sunt nisi una ⁊ eadē res. Ad
 hoc tibi respondeo sic. quia licet uerū est q̄ sapiētia pruden-
 tia ⁊ scientia ⁊ hmōi cū de deo dicūtur. unā ⁊ eandē rē sig-
 nificāt indistinctā realiter. sed solū ratione. Ipsi tamē doc-
 tores tui distinctōez realē inter illam esse putabāt. Si enī
 predictā solam distinctōez rōis esse estimassēt. interposuis-
 sēt quibus deus creauit mundū. s. potētā ⁊ uolūtātē. non
 enī mūdus fuisset creatus nisi deus eum potuisset creare. ⁊
 etiā uoluisset creare eum. sed restrinxerūt se ad numerum
 ternariū in deo ponendū. quia trina iteratio diuini nomī
 eos cogit ad ponendā trinitatē distinctā realiter in deo. nō
 autē in maiori numero quā in ternario. Et circa hoc ē attē-
 dendū q̄ sicut inter philosophos qui p̄ inquisitionē ratōnis
 rerū naturas seu ueritates inuestigabāt. multi antiqui fu-
 erūt ante Aristotelem. opinātes circa principia rerū natu-
 raliū quedā a ueritate deuia. qui tamē in se ueritatem ali-
 quā continebāt. ut in primo phisicoꝝ. similiter ⁊ circa feli-
 citatē humanā quidā antiquoꝝ opinabātur uaria ⁊ min⁹
 uera. omnia tamē quodāmodo erāt consona ueritati iquā-
 tū aliquid ueritatis continebāt. ut in primo Ethic. Sic con-
 tingit in hijs que sūt fidei. que obscure in uet. test. tradun-
 tur. circa que quidā de tuis expositoribus aliquid uerita-
 tis sentiebāt. licet deficiebāt a tota cognitōe ueritatis. Vñ
 in proposito doctores tui inquātū ex trina iteratōe diuini
 nomīs in predicto uerbo psalmi contēta. aliquā trinitatez
 in deo intelligebāt. aliquid sapiebāt ueritatis licet inquan-
 tum trinitatē distinctā solum ratōe ponebāt. deficiebāt a
 ueritate. fuerūt tamē aliqui de doctoribus tuis qui de hoc
 misterio trinitatis proprius ⁊ exp̄sius uidētur loqui.

Saulus

Allega michi rogo doctores illos quos dicis hoc asseruisse.

Paulus

In glo. magna super Gen. que dicitur Veresith rabba. cap. xlii. sic habetur. Rabbi elizar dicit. Non est creatus mundus nisi p uerbū uel cū uerbo dei sancti ⁊ benedicti. sicut dicitur i psalmo. Verbo domini celi firmati sunt. Et sequitur ibidē Rabbi Simeon dicit. Inspirauit uel sufflauit deus spiritum sanctū ⁊ creatus est mundus. sicut dicitur in psalmo. Spiritu oris eius omnis uirtus eorū. Licet in predicta glo. in qua manifeste ponitur distinctio realis i creatore mundi qui est deus. manifestū est q uerbū distinguitur realiter a proferente ⁊ spiritus ab inspirāte. ⁊ tamen hi tres unū sunt. de quibus statim propheta subdit. Congregās sicut in utrem aquas maris loquendo in singulari. Sunt etiā multa alia i dictis eorū que hoc misterū inuūit que causa breuitatis sūt obmittenda.

Capitulum Sextum in quo ostenditur q nō repugnat naturali rōni q una ⁊ eadē res sit trina ⁊ una.

Saulus

Dixi tibi supra q nullo mō ratio natural' tollerat q una ⁊ eadē res sit tres res realiter distincte. ad quod michi uel disti talem responsionē. s. q hoc esset ueruz si una ⁊ eadem res secundū idem esset una ⁊ trina. quod tamē in proposito asseris non sic esse. dicis enim q deus nō secundū idē ē trin⁹ ⁊ unus. Nam dicis q est unus secundū essentiaz ⁊ trinus secundū psonas seu supposita. que quidē responsio modicuz ualet in hoc loco. Nā nō credo q michi negabis q in diuis totum est idē. alias oporteret te concedere q ē ibi aliquid diuersum. quod esset manifeste cōtra diuinā simplicitatez ⁊ unitatē. Si igitur totum est idem in diuinis. necesse ē te concedere q deus est trinus ⁊ unus secundū idem. quod est manifeste contra totam rōez naturalē ut etiā tu cōcedis.

Paulus

Ex quo ego ostendi tibi auctoritates sacras testātes in deo esse pluralitatē ⁊ unitatem. nō est necessariū ad rōes tuas respondere. Hic tamē agimus de scrutino scripturaruz in

quibus multa traduntur que per rationem humanam attingi non possunt. nichilominus tibi respondeo ad hoc quod modo obicitur. ne forte in superbiam incidas si non inuenisses responsum. Circa quod debes attendere quod prout ueritas nostre fidei tradit in pluralitate que in diuinis creditur est deus pater generans et deus filius genitus. Similiter pater et filius sunt unus inspirator. et spiritus sanctus inspiratus. quia impossibile est omnino quod aliqua res generet seipsam. nec aliqua res inspirat seipsam. ideo oportet distinctionem esse realem inter patrem generantem et filium generatum. et inter inspirantem et inspiratum. Ideo in hoc quod presupponis quod in diuinis totum est idem. addendum est hoc. scilicet nisi obuiet relationis oppositio. ut obuiat in proposito. et quod necesse est concedere quod pater non est filius in diuinis. nec pater et filius est spiritus sanctus. et ideo cum assumis in ratione tua quod in diuinis totum est idem. Respondetur tibi quod hoc est uerum modo supradicto. et sic nullum inconueniens est concedere quod deus trinus est secundum personas ad inuicem relatas. unus autem secundum essentiam. et hoc non est secundum rationem naturalem. quia non secundum idem unitas et pluralitas de deo dicuntur. unus. n. dicitur deus secundum essentiam. quod est aliquid. trinus uero secundum relationem que est ad aliquid.

Capitulum Septimum in quo ostenditur quod generatio seu paternitas et filiatio que in diuinis esse dicuntur. non sunt intelligenda secundum modum inferiorum creaturarum. sed secundum similitudinem supernarum. scilicet intellectualium. a quibus etiam similitudo accepta deficit a representatione perfecta diuinorum.

Saulus

In hac responsione tua conaris tollere unum inconueniens per aliud inconuenientius. Nam ut inconuenientiam pluralitatis ab ipso deo amoueas attribuis ei generationem. quod non minus est inconueniens quam pluralitas. sed adhuc magis. Quod patet sic. Nam generatio nichil aliud est proprie loquendo nisi mutatio de non esse ad esse. cui contrariatur corruptio. mutationis autem subiectum est materia. Insanius igitur est asserere in deo esse generationem quam mutationem importat. quam etiam materiam presupponit quam pluralitatem. quam licet etiam sit inconueniens deo attribuere propter eius summam unitatem. non autem tot inconuenientia impli-

cat sibi generatio.

Paulus

Cum deus sit sup omnia que de deo dicuntur. nō sūt intelli-
genda secundū modū infimarū creaturarū que sūt corpa
sed secundū similitudinē supmarū creaturarū. que sūt itel-
lectuales substantie. a quibz etiā similitudo accepta defu-
cit a reſentatōe pfecta diuinorū. Vnde ysa. xl. cap. Cui er-
go similē fecistis deum. 7c. Non ē ergo accipiēda processio
seu generatio in diuinis secundū q̄ est in corpaliſ. uel p
motū localem. uel p actionē alicuius cause in exteriorem
effectū. ut calor a calefaciēte in calefactū. sed secundū ema-
nationē intelligibilē. utputa uerbi intelligibilis a dicente.
quod quidē uerbū manet in ipso. 7 sic fides catholica poit
processionē seu generationem corpalem. que nullo mō deo
cōpetunt.

Capitulū Octauū in quo ofiditur q̄ primo in hijs proce-
dendū est. ut p scrutiniū scripturarū cognoscām⁹ an in di-
uinis sit generatio. 7 deinde an hec ueritas in sacra scrip-
tura reperta possit p rōes humanas impugnari. quod qui-
dē scrutiniū cū magna deuotōe 7 diligētia agendū est.

Paulus

Et attende o Saule que sicut tibi dixeram hic agimus de
scrutinio scripturarū circa ea que in eisdem traduntur que
de deo credenda sunt uel ab eo amouēda. Vnde prius circa
hoc insistendū est. ut. s. cognoscamus an per uerū 7 sanum
intellectum sacrarū scripturarū in diuinis sit paternitas 7
filiatio. 7 cōsequēter procedemus ad rōes quibus ueritas
reperta in sacris scripturis uidetur impugnari. 7 iste or-
do tenēdus est inter me 7 te in hoc tractatu. 7 specialiter
in hoc misterio.

Saulus

Placet michi q̄ iste ordo teneatur. 7 sic oportet q̄ primo
ostendas michi unde habes ex scripturis sacris q̄ in diuinis
sit paternitas 7 filiatio. quod nō credo in eisdē posse ostēdi
7 deinde procedem⁹ ad rōes per quas indubitāter credo
banc tuam assertionem impugnari.

9. di.

Paulus

Ad inquirendū hoc misterium p̄ testimoia scripturaz oportet sacras auctoritates que de hoc loquuntur cū magna diligētia et deuotōe scrutari propter duo. Primū quia talia misteria in scripturis sacris nō sufficiētē traduntur. sed in eisdē quasi absconditi thesauri latent. Vnde de tali Prover. ij. legitur. Si quesieris eā. tamquā pecuniā et quasi thesauros effoderis eam. tūc intelliges. 7c. Secundū qz hoc misterium sūmū gradū tenet inter alia que in scripturis sacris de deo loquētibz tradūtur. Agitur enī hic de deo nō p̄ respectum ad creaturas seu suos effectus ab extra. sed de proprietatibus diuinis in se cōsideratis seu relatis ad iūcem. et ideo si in hoc cōtingeret aliquis error. quod absit in scrutinio piculosior esset quā in alijs. sicut si aliquid uerū ex tali inueniretur scrutinio fructuosius esset quā in alijs. cum hoc principaliter dirigat ad cognitionē dei et xp̄i sui in qua cognitōe uita eterna consistit. Vnde in prologo seu exordio huius tractatus tactum fuit.

Saulus

Concedo tibi q̄ in hoc scrutinio de quo agim⁹ procedendū sit eo mō quo tu dicis. Vnde allega auctoritates quas habes ut attente et diligēter eas scrutemur.

Capitulum Nonū in quo ostenditur q̄ in diuinis est filius genit⁹ et pater generās. et hoc p̄ auctoritatē psalmiste dicentis. Dominus dixit ad me filius me⁹ es tu ego hodie genui te. nō obstante Iudeoz cauillatōibus.

Paulus

Occurrit michi in primo auctoritas psalmiste qui in secūdo psalmo psalterij. in quo loquitur de deo et de xp̄o suo cū dicit. Astiterūt reges terre et principes cōuenerūt in unū aduersus dñm et aduersus xp̄m eius. Infra in persona xp̄i supradicti dicit. Domin⁹ dixit ad me filius me⁹ es tu ego hodie genui te. que uerba si diligēter scrutētur nō possunt uerificari nisi de filio dei quē naturaliter genuit. et sic huius auctoritatis testimonio cōcedendū est q̄ in diuinis est filius. et p̄ cōsequēs pater. similiter et generās et genit⁹. que tamē intelligenda sūt sine aliquo p̄iudicio deitatis.

Saulus

Quod enī asseris p̄dictā auctoritatē nō posse uerificari nisi de filio dei quē eternaliter deus genuit. est manifeste falsum. Nam hec auctoritas secundū quosdā plane expoitur de Dauid qui fuit xp̄sus dei. ut habetur. ij. Reg. xxij. Aduersus quē reges et principes philistinorū fremuerūt et surrexerūt. ut hētur. ij. Reg. in multis locis. de quo. s. Dauid uerificari possit fuisse filiū dei. in quātū iustus et sanctus. non enī solū angeli dicuntur filij dei. Job primo. sed etiam iusti uel notabiles uiri. Juxta illud. ps. Filij excelsi omēs uos. et etiā omīs Israhel uocatur coīter filius dei. Legitur enī Exo. iij. cap. deū dixisse de Israhel pharaoni. Mittite filiū meū ut seruiat michi. Secundū alios uero expoitur de messia uēturo qui purus hō fore creditur secundū nos qui tamē filius dei posset dici mō supradicto. sine hoc q̄ de ipso neq; de Dauid uerificetur generari eternaliter seu naturaliter a deo.

Paulus

Expositores tui qui p̄dictā auctoritatē de aliquo puro homine exposuerūt. nō diligēter scrutati sūt uerba in p̄dicta auctoritate cōtenta. sed supficialiter. Pro cuius declaratione attendere debes. q̄ in scripturis sacris aliqui dicuntur filij eorū a quibus nō sūt geniti naturaliter. ut filij prophetarū. iij. Reg. **C**. cap. Qui quidē dicuntur etiā generari ab aliquo cuius nō sūt. sicut dicitur Job. xxxvij. ca. Quis genuit stillā roris. et etiā apud omnes coīter loquētes. ipsi uermes uel pulli dicuntur ab animalibus generari. quorū tamen non sūt neq; dicuntur eorū filij. Vnde illi tantū filij simul et geniti dicuntur illius. de cuius substantia secundū similitudinē filiatōis producti sunt. ut cū Gen. v. de Seth et de alijs succedētibus dicitur q̄ genuerūt filios et filias. Et ideo in scripturis ubi filiatio cū generatōe cōiūgitur. semp̄ talis filiatio intelligitur naturalis. que tantū illa est que procedit de substantia p̄ris. quapropter angeli licet a deo procedāt p̄ creatōz. et ei p̄ ceteris creaturis assimilātur. p̄ hoc q̄ sūt substantie itellectuales. et quāplurima alia bona diuina p̄cipāt itantū q̄ dicuntur filij dei. nō tamē dicuntur geniti a deo. eo q̄ non procedunt ex substantia dei sicut filij qui

per generationē a p̄re procedunt. Idem dicendū de iustis ⁊ sanctis coīter. Vnde si scrutatus fueris totā sacra scripturā nūquā reperies q̄ de aliquo angelo nec sancto quocūq; uicatur q̄ sit filius dei ⁊ ab ipso deo genitus. ⁊ tamē in predicta auctoritate legitur filius meus es tu ego hodie genui te. Ex quo patz q̄ ex p̄dicta auctoritate habemus maīfeste intentū. s. q̄ ille de quo psalmista ibidē loquitur est filius ab ipso deo genit⁹. quod necessariū ē itelligere de generatōe naturali. ut dictum est. ⁊ sic necesse ē cōcedere q̄ in diuis ē pater generās filiū ⁊ filius genitus a patre. Que quidē generatio in deo non posset poni nisi eterna. nichil enī est in deo quod nō sit eternum.

Saulus

Oppositū ī sacris eloquijs repio eoz q̄ tu dicis. Nā de populo Israhelitico leḡ q̄ ē fili⁹ dei. nō solū ī singulari in auctoritate per te allegata Exo. iij. Dimitte filiū meū ut seruiat michi. sed etiam in plurali. ut Deut. iij. Filij estis domini dei uestri. De illo etiā populo legitur q̄ est genit⁹ a deo. cū dicitur Deut. xxxij. cap. Deum qui te genuit uere liquisti. Ex quibus ⁊ similibus manifeste habetur. q̄ etiā de puris creaturis scriptura cōsueuit dicere q̄ sūt filij dei ⁊ ab ip̄o deo geniti. quod maīfeste contradicit tue assertōi.

Paulus

Adhuc deficiis in scrutinio ueri proprii sensus predictorū uerborū. Circa quod attendere debes. q̄ licet in sacra scriptura pluries repitur. q̄ deus uocat aliquos in plurali filios. ut cum dicitur de angelis q̄ sunt filij dei. ut in psalmo Afferte domino filij dei. ⁊ in alijs locis. similiter ⁊ de populo suo cultui deputato in ante dicitur. Filius meus est Israhel. uel filij dei estis. ⁊ huiusmodi. Nusquāz tamē reperies in scripturis q̄ in singulari aliquis uocetur filius dei nisi in hoc loco. ⁊ in alijs sibi correspondētibus. in quibus de filiatione dei coeterni patris agitur. Ratio autē huius differētie ē. qz uocādo aliquam puram creaturam in singulari dei filiū. possz contingere error. ne forte quis existimet talē psonam esse filium dei secundū generationē que est de substantia patris. quod non cōuenit nisi soli filio dei patri coeterno. Vnde de nullo sanctorū patriarcharum uel

prophetarū in eorum uita. uel etiā post mortez legitur q̄
sit seu fuit filius dei. De Moise. n. qui tante excellētie fuit
ut de eo diceretur p̄ mortē. Nō surrexit in Israhel ultra
propheta sicut Moises Deut. ult. cuz tamē deus ipsi⁹ Moī
si excellentiā narrasset Nume. xij. de eo dicitur. Seru⁹ me/
us Moises in domo mea fidelissim⁹ est. 7 similit̄ de dauid
ut in plurimis locis sacre scripture. 7 de alijs sanctis qui
serui dei ab ipso deo dicūtur q̄siq; in singulari q̄siq; in plu
rali. Numquā tamē aliquis eoz in singulari filius dei de/
noīatur. Idem etiā de angelis ut dictum est. In hoc autez
loco psalimi p̄dicti in singulari dicitur. Filius meus es tu.
7 sup hoc etiā additur. ego hodie genui te. In quo exprimi
tur modus filiatōnis. quod ē s̄m uerā generatōez. 7 iō au
toritates tue q̄ in plurali uocār Israhelē genitū a deo ul
filios dei. nichil contra intentum meū faciunt.

Saulus

Contra te reperio illud. ij. Reg. vij. ubi legitur. Ego ero il
li in patrem 7 ipse erit michi in filiū. quod cōmuniter itel
ligitur de Salomone. 7 sic habetur manifeste q̄ de aliqua
pura creatura in singulari uerificatur secundū testimoni
um scripturarū q̄ sit filius dei. quod ē maīfeste cōtra te.

Paulus

Verum est q̄ illa autoritas per te allegata intelligitur ad
līram de Salomone. 7 iō non dicitur Ipse erit meus filius
7 ego eius pater. sed dicit. Erat michi in filiū 7 ego ero ei i
p̄rem. quod maīfeste denotat filiatōez adoptiuā. adoptio
enī est acceptio extranee p̄sone in filiū. quod non cōuenit fi
liatōni naturali in qua filius est de substantia patris. un
de tua auctoritas bene intellecta potius facit pro me.

Saulus

De Dauid legitur in psalmo. Ipse inuocabit me pater me/
us es tu. 7c. Ex quo sequitur q̄ de dauid dicatur q̄ sit fili/
us dei in singulari. ex quo deus dicatur in singulari eius
pater.

Paulus

Auctoritas illa licet figuratiter possit de dauid expoī. pro/
prius tamē 7 uerius intelligitur de xp̄o a dauid descendēte

qui est uerus fili⁹ dei secundū eternā generatōez. Vnde de ipso dicitur in eodē psalmo. Thronus eius sicut sol in conspectu meo. ⁊ sicut luna pfecta in eternū ⁊ testis in celo fidelis. que non possunt de dauid uere intelligi. sed intelligūtur uere de xp̄o. de quo legitur uerbū supradictū. s. Dominus dixit ad me filius meus es tu. Vnde idem est iudiciuz de utroqz.

Saulus

Hec generatio quā tu conaris in diuinis ponere oportet q̄ sit eterna. nō autē temporalis. ⁊ hoc etiā supra asseruisse. generatio autē cōtenta in p̄dicta auctoritate demonstratur esse temporalis. dicit enim. ego hodie genui te. Cum igitur li genuit significat p̄teritū tempus. li hodie significat p̄sens temp⁹. oportet igitur q̄ generatio illa de qua loquitur ps. intelligatur fuisse p̄terita si referatur ad significatōez uerbi. uel p̄sens si referatur ad significatōez aduerbi. ⁊ utrūqz est tempale ut manifestū est. ⁊ per cōsequēs ex predicta auctoritate nō habes intentū tuum.

Paulus

Considerare debes. q̄ cum de diuinis agimus non possum⁹ loqui tā proprie sicut in seipsis existūt. sed oportet nos loqui more humano. prout etiā doctores tui in multis locis hoc dicunt. Vnde in proposito quia cognitio n̄ra subiacet tēpori. ideo cū de deo loquimur oportet nos loqui cū uerbis ⁊ aduerbijs cū tpe significātibus. inuēdo tamē quantū possibile est q̄ diuina non subiacēt tempi. sed sunt supra tēpus. Quod etiam psalmista in hoc loco notabiliter insinuat. posuit enī uerbū p̄teriti tēpis i hoc cū dicit genui ad denotandū q̄ generatō filij i diuis itelligēda ē esse pfecta. hoc enī uerbū genui ē tēpis p̄teriti perfecti. sed ut insinualet q̄ generatio illa licet sit pfecta. nō tamen transijt in p̄teritū. Ideo apposuit aduerbiū p̄sentis tempis. In eterna te enim nichil transijt in preteritū nec spectatur futurum sed totum est ut p̄sens. ⁊ ideo ad designandū generatōez eternā. quātū fragilitas nostre cognitōis ⁊ locutōis pmittit. cōueniēter fuit hic appositū aduerbiū p̄sentis temporis uerbo p̄teriti perfecti. ⁊ sic si bene consideras quod tu obicitis in hoc loco magis facit pro me.

Capitulum decimū in quo ostenditur q̄ generatio in di-
uinis credenda est eterna ex auctoritate psalmiste dicentis
de filio dei. Erit nomē eius in secula. ⁊ ante solem p̄manet
nomē eius. nō obstāte hebreoz cauillatōibus.

Saulus

Ad designandū eternitatē generatōis seu filiatōis. quaz tu
conaris ponere in diuinis. propri⁹ insinuaretur p̄ aliquas
dictiones significātes. q̄ hec generatō ē ante tempus seu su-
pra tempus. quā p̄ uerba uel aduerbia cū tempe significan-
tia. Vnde responsio tua supradicta in hoc loco manifeste n̄
sufficit.

Paulus

Est alia auctoritas psalmiste. in qua filiatio in diuinis ostē-
ditur esse ante omne tēpus. sicut tu petis. Vnde in psalmo
qui incipit. Deus iudiciū tuū regi da. ubi manifeste agitur
de filio dei. de eodē filio dei dicitur. Erit nomen eius in se-
cula ⁊ ante solem p̄manet nomen eius. Ex quo patet q̄ fi-
lius dei fuit ante tempus. Luminaria enī celestia quorū
p̄cipuū est sol. facta fuerūt in signa tempoz dierū ⁊ anno-
rū. ut hētur Gen. primo. Et ideo ad designandū q̄ genera-
tio filij dei est supra tēpoz cōmensuratōnez proprie dixit
psalmista. Ante solem est nomē. quasi uiceret. absqz tēpoz
cōmensuratione.

Saulus

Ad hoc q̄ auctoritas quā nūc allegas aliquid faciat pro te
oportet te pri⁹ probare q̄ psalm⁹ iste itelligatur de filio
dei in diuinis. cuius oppositū ē manifestū. Exponitur enim
cōmuniter iste psalmus apud expositores n̄ros de Salomo-
ne qui fuit in toto Israhel. primus rex. ⁊ filius regis siml̄
Saul enī qui primo regnauit in Israhel. licet fuit rex. nō
tamen fuit filius regis. Similiter nec dauid. Alij uero re-
ges qui post Salomonē fuerūt nūquā regnauerūt in toto
populo Israhel. ut patet ex decursu libri regū. ⁊ ideo cum
in primo uersu huius psalmi dicitur. Deus iudiciū tuum
regi da. ⁊ iustitiam tuam filio regis. hoc proprie de Salo-
mone habet intelligi ratōe predicta. Coconfirmatur etiā hec
expositio ex duobus. Primo quia de Salomōe legitur. iij.

Reg. iij. cap. q̄ deo dicente sibi. Postula quid uis ut dem tibi Salomon. Respondit. Dabis ergo seruo tuo cor docile. ut possit iudicare populū tuū. 7c. quod p̄uidēs dauid ī sp̄ritu fecit hunc psalmū pro filio suo Salomone. in quo propheticē pro eo orat illud quod deus daturus erat sibi. s. iustitiā 7 iudiciū ad iudicandū populū. Et idem in secundo uersu dicit. Iudicabit populū tuū in iustitia 7 pauperes tuos in iudicio. quod proprie correspondet supradictis. Secūdo qz in titulo h̄ psalmi nichil prepoītur nisi hec dictio salomon uel pro salomōe. prout ī trāslatōne tui Jeronī ponitur. quod manifeste demonstrat istū psalmū cōpositum fuisse pro Salomone. Tituli enī psalmoz cōiter designāt materiā. de qua principaliter tractatur in psalmis. ut patet discurreti titulos psalmoz 7 materias de quibus tractant.

Paulus

Expositores tui qui hūc psalmū exponūt de Salomōe manifeste deuiāt a ueritate l̄re. sicut ī quāplurimis alijs locis sacre scripture facere cōsueuerūt. p̄fertur ubi aliquod testiōnū catholice ueritatis insurgit. sicut in hoc psalmo. falsitas autē expositionis tuoz in hoc loco satis patet. cū quia in multis passibus huius psalmi testatur l̄ra. q̄ ille rex et filius regis. de quo agitur 7 bona que p̄ ipsum p̄tinent sūt ante quodlibet tempus. quia solum p̄tinet ad eterna seu p̄petua. Dicitur enī ibi. Permanebit cū sole ante lunā in generatione 7 generatione. Constat autē ut dictum est q̄ talia sunt supra tempus seu ante tempus. similiter de bonis que per ipsum regem 7 filiū regis debebāt oriri dicit. Orietur in diebus eius iustitia 7 habundātia pacis donec auferatur luna. quod significat p̄petuitatē duratōnis pacis. saltez a parte post p̄ ipsum filiū regis oriūde. Constat autem q̄ nichil istoz cōpetit Salomoni. cuius p̄manētia nec habundātia pacis nullo mō fuit ante lunā. nec post ei⁹ ortū fuit p̄petua. s̄ statī p̄ mortē suā pax ī regno suo cessauit. ut h̄etur. iij. Reg. **C**ū ex ip̄is filijs regis quidā fuerit priuati dominio. de quo ml̄ra dicit. q̄ nullo mō Salomōi cōpetit. cum dicitur. Adorabūt eum omnes reges. omēs gētes seruiēt ei. quod nullo mō cōpetit salomoni qui nō fuit mo/

narchus. ut patet in eius historia. Ad hoc autē quod allegas de titulo huius psalmi. considerare debes quod hoc nomē Salomon interpretatur pacificus. et per hoc nomen in scripturis sepe intelligitur etiā ad hanc ipse deus. qui proprie est rex pacis. Unde doctores tui expresse dicunt. quod ubicūque dicitur Salomon in cantico canticorum. semper intelligendū est rex summus pacis. qui est ipse deus. Et idē prout Rab moi. dicit in suo Deut. sicut ille qui delet nomē dei Tetragramathon in quocūque loco sacre scripture etētū. reus est pene. propter reuerentiā diuini nominis. pari rōne qui delet nomē salomonis in predictis locis. reus est pene tamquā delens nomē diuinū. Nec ille. Et ideo in hoc loco titulus huius psalmi in quo dicitur salomon seu pro salomōe intelligendū est de ipso deo quia consonat ueritati mee expositōnis.

Saulus

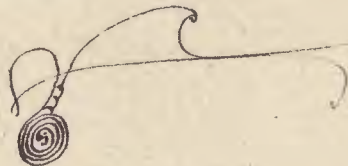
Et si plura cōtenta in hoc psalmo nō possunt cōpetere salomoni rōibus per te dictis. possunt tamē bene adaptari messie per nos spectato. per quē spectamus habundantiā pacis perpetuam. et quod illuz omnes gentes adorabūt. et ei omnes gētes seruiēt. prout multe prophetie testātur. Verificatur etiā de illo titulus psalmi. scilicet salomon qui interpretatur pacificus. De ipso enī prophetatur psalmus. **C**ap. quod est princeps pacis Et secundū istā expositōnez psalmus iste nō agit de filio dei in diuinis. prout tu uis. sed de filio dei puro homīe qui excellentior erit ceteris filiis. ut supra fuit etiā per te deductū

Paulus

Preambula tua in hoc loco uerissima sunt. scilicet quod psalmus iste de uero messia loquitur cui omnia et singula in hoc psalmo contenta proprie adaptantur. sed etiā in hoc quod postea uis inferre. scilicet quod psalmus iste nō agit de filio dei in diuinis sed de filio dei puro homīe. manifeste erras sicut alias tibi dixeram. uerus messias promissus in prophetis non est purus homo. sed homo deus. prout in distinctōne immediate sequenti deo duce largus ostendetur. que quidem ueritas in hoc psalmo satis ostenditur.

Saulus

Ostende michi quomō in hoc psalmo ostenditur quod messias il

le promissus nõ sit purus hõ. sed sit filius dei in diuis.

Paulus

Ad hoc q̄ filius regis de quo in hoc psalmo agitur sit fili/ us dei eternus in diuinis. obmissis quibusdam alijs in hoc psalmo contentis que ad hoc faciūt. unum uerbuz tantum tibi allegabo. cuius uerbi uerã significationem si recte fu eris scrutatus hoc plane reperies.

Saulus

Assigna michi illud uerbũ cũ sua clara 7 uera expositõne.

Paulus

In hoc psalmo de filio regis supradicto dicitur uersus finẽ Erit nomẽ eius in seculũ. 7 ante solem pmanet nomẽ eius. quia ubi translatio nostra habet pmanet. in hebreo ut no sti habetur ynon. Quod quidẽ uerbũ non habet simile i toto uet. test. in forma uerbi. 7 expositores tui qui iter ce teros potiores fuerũt in gramatica hebraice locutõis. dix/ erũt q̄ ynon est uerbũ deriuatũ ab hac dictione nin. que quidẽ dictio significat filiũ. 7 nullam aliã habet signifi ca tõe i sacra scriptura. 7 sic ynon significat aliquid seu ali quã rem filiatã. 7 sic est sensus q̄ ante solem. i. ante tẽpus nomẽ huius regis qui ẽ filius regis est filiatũ. hoc ẽ a fili/ atõe deriuatũ. 7 sic uides manifeste q̄ filiatio de qua hic loquitur psalmista est eterna quia ante tempus.

Saulus

Verũ ẽ q̄ ubi in trãslatõe tua d̄r i pmaẽt. hebraica uerita te habetur ynon. s; hec octõ ynon qz nõ habz simile in nostris libris canonicis unde posset sciri eius uera signifi/ catio. Idcirco multi ex nostris dicũt q̄ ynon est nomen propriũ. quo nomine messias debet uocari tamquã nomie proprio. hoc autẽ quod tu asseris. q̄ ynon ẽ uerbuz deri/ uatiũ a filiatione non me recolo uidisse per aliquos doc/ tores nostros. Vnde tu qui hoc allegas debes probare ea que dicis.

Paulus

Verum est q̄ quidam de doctoribus tuis dicũt q̄ messias uocabitur ynon. ut habetur in glo. Veresith. Rabba sup illud Gen. xvj. Et uocabis nomẽ eius Ismabel. ubi p̄dicta

glo. dicit q̄ aliqui fuerūt uocati noībus proprijs antequā
nascerētur sicut Ismabel ⁊ Isaac. ⁊ alij inter quos nume/
rant messiam cuius nomez fuit uocatū antequam nascere
tur ad quod probandum inducūt illud. ante solem ynon
nomen eius. Et ibidem queritur quare messias uocabitur
hoc nomine. Ad hoc respondetur ibidē. quia futurū est ut
ipse filiet uel nasci faciat dormiētes de humo uel de pulue
re terre. Hec in glo. p̄dicta. Ex qua glo. doctoz tuoz habes
manifeste quatuoz. Vnū est q̄ psalm⁹ iste loquitur ad lit/
teram de messia. Secundum est q̄ hoc nomen ynon est
nomen messie. Tertium q̄ hoc nomen competit ei eo q̄ fi/
liet uel nasci faciat dormiētes de humo uel de puluere ter
re. quod pertinet ad resurrectōnē futurā. que nō nisi a deo
spectanda est. Alij uero doctores tui magis moderni expo/
nūt hanc dictionē ynon. prout ptinet ad propositū meuz
Hec ille Rabbi Abraham Abenazara. qui totā bibliā ex/
posuit declarādo significata ⁊ deriuatōes dictionū in expo/
sitōe hui⁹ psalmi sup̄ hūc uersū sic dicit. Hec dicitio ynon
est uerbum passiuū. quod deriuatur ab hoc noīe nin quod
proprie significat filiū. Hec ille. Item Rabbai David qui
fecit illum librū qui dicitur Seraphin. in quo dictionēs he
braicas ⁊ eoz significata ⁊ deriuatōes ordine alphabetico.
exposuit exponēdo hāc dictionē nin. sic dicit. Nin significat
idez quod hec dicitio Ven. que significat proprie filium. et
participiū deriuatū ab eo est ynon. ut dicitur in psalmo
Ante solem ynon nomē eius. s. filiatu. Hec ille. Et sic ha
bes a doctoribus tuis quod tibi in hoc proposueram.

Saulus

In hīs allegatōnibus tuis p̄supponis unū quod nō probas
s. q̄ ex hoc quod dicitur. Ante solem intelligitur ante tem/
pus omne. ⁊ per cōsequēs eternū seu eternaliter. quod non
uidetur necessariū. sol enīz creatus fuit in quarta die. ⁊ sic
creatōnez solis p̄cesserūt tres dies in exordio mūdi. ⁊ p̄ cō/
sequēs possibile est q̄ aliquid esset formatū in illis tribus
diebus primis. ⁊ sic illud esset ante solem. non autem ante
omne tempus.

Paulus

Luminaria fuerūt creata ut essent in signa ⁊ tempora et

dies 7 annos Gen. primo. Inter que sol 7 luna sunt p̄cipua
 ut habetur ibidem. Ex quibus duobus luminaribus sol ē
 principalius. per cuius motū dies 7 anni 7 alie temporū
 differentie cōmensurātur. Et ideo in scripturis sacris ubi
 de duratōe alicuius rei temporalis agitur de sole fit mentio
 tamquā de primo 7 precipuo signo temporis. Et ideo sepe
 in ecclesiastes inuenitur talis modus loquēdi. ut cum dicitur
 Ecclesiastes primo. quid amplius habet hō de uniuersa
 labore suo quo laborat sub sole. quod intelligitur de u/
 niuersa mūdi duratōe temporali. Similiter ibidē cum dicitur
 Vidi cuncta que fiūt sub sole. 7 ecce uniuersa uaitas
 7 sic de multis alijs ibidē contētis. 7 ideo doctores tui qui
 asserūt q̄ aliqua fuerūt ante creatōez toti⁹ mūdi. ut habetur
 in glo. que dicitur Medras Tillini sup illud uerbū. pa/
 rata sedes tua ex tunc. quoz unū asserūt esse nomē messie.
 hoc probant ex isto uerbo. s. ante solē p̄nnon nomen eius
 In quo manifeste presupponūt. q̄ dicendo ante soles. intel
 ligitur ante creatōem mūdi. 7 p̄ consequēs ante omne tem/
 pus. Vel in hoc psalmo psalmista utitur isto mō loquēdi
 ad designandā eternitatem isti⁹ regis. 7 filij regis de quo
 agit. 7 hoc a parte ante. Vnde cū dicitur. Ante solē p̄nnon
 nomē eius. 7 ante lunā in generatōe 7 generatōnez. 7 a pte
 post. ut cū dicitur. Et habundantia pacis donec aufferatur
 luna. 7 a parte media inter utrūq̄. cū dicitur. p̄mane
 bit cū sole. 7 hoc ad designandū q̄ eternitas assistit omni
 tempoz differentie. 7 sic ex p̄dicta auctoritate psalmiste
 habes q̄ in diuinis est filius eternus. 7 p̄ consequēs coeter
 nus patri. In alijs etiā locis testatur sacra scriptura q̄ de/
 us qui creauit seu formauit uniuersa habet filiū. quod est
 conformē supradictis.

Capitulum Undecimū In quo ostenditur q̄ de⁹ qui cre/
 auit seu formauit uniuersa habet filiū ex auctoritate pro
 uer. xxx. cap. ubi dicitur. quod est nomē eius. 7 quod nomē
 filij eius si nosti. non obstantibus iudeoz cauillatōibus.

Saulus

Allega michi auctoritatez hoc dicentē q̄ deus qui creauit
 seu formauit uniuersa habet filium.

Paulus

Prouerbioꝝ. xxx. ubi de quodā dicitur. ⁊ noui sanctoruꝝ scientiā. sequitur statim. Quis ascendit in celum atq; descendit. quis cōtinuit spīritū in manibus suis. quis colligauit aquas quasi in uestimēto. quis suscitauit omnes terminos terre. quod nomē est eius ⁊ nomē filij eius si nosti. Ex ista auctoritate habes q; deus habuit filiū. de nullo. n. nisi de deo uerificātur illa que in hac auctoritate dicitur.

Saulus

Ex ista auctoritate nō habes intentū. tota enī exponitur a doctoribus nostris de moise. Moises enim ascendit in celum sidereum. et inde descendit ad populum. ut habetur Exo. xix. capitulo. ubi dicitur. Moises autē ascendit ad deū. Moises autē cineres ardentēs de camino accepit in manibus eius. Exo. xix. cap. meritū etiā ipsius Moisi fecit ut aque maris rubri essent filijs Israhel pro muro a dextris ⁊ a sinistris Exo. xiiij. ⁊ sic colligauit aquas quasi in uestimēto. Moises etiā in erectionē tabernaculi imisit terrore in omnibus finibus terre promissiois. ut Deut. ij. dicitur. Hodie incipiā mittere terrore ⁊ formidinē tuam in populis. ⁊c. ⁊ quia nullus propheta fuit similis moisi ī p̄dictis. ideo dicit. quod ē nomē eius. q. d. si dicatur q; ali⁹ a moise fecit ista. dicitur enī. quod est nomē eius. q. d. quis fuit ille. ⁊ quod ē nomē filij eius. i. que generatio remāsit ab eo. ex qua possit haberi notitia aliqua de ipso. quod tamen nō remanet. sequitur q; nō fuit aliquis sibi in p̄dictis similis. Vnde ex hac auctoritate nichil aliud habes nisi q; non fuit alius propheta similis moisi in supradictis. non enī predicta auctoritas loquitur de deo sed de Moise. ut dictum est.

Paulus

Si bene consideras p̄dicta auctoritas de deo loquitur non de moise. De moise enī nūquā legitur q; ad celum ascendisset. Cum enī dicitur moises ascēdit ad deum Exo. xix. ibidē ostenditur. q; sua ascensio erat usq; ad montē sinai. ubi gloria dei reputabatur p̄ ostensionē suoz miraculoꝝ ⁊ non ultra. Vnde statim subdit ibidem. Vocauit eum domin⁹ de

monte ubi deus erat mō predicto . Vnde satis plane patet
intuenti predictum capitulum . Similiter quod dicitur .
Quis continuit spiritū in manibus eius non potest intelli
gi de acceptione cinerum in camino de quo agitur Exo . ix .
prout tu dicis . cum quia cineres non sunt spiritus . tum
quia etiam Aaron accepit cineres sicut moyses . ut habetur
ibidē . ⁊ sic non posset de moise singulariter dici . quis cōti
nuit spiritū . Similiter quod dicitur . qui colligauit aquas
quasi in uestimēto . non potest intelligi de moise in mari
rubro . tum quia illud miraculū soli deo attribuit . Vnde
Exo . xv . de hoc dicitur . Spū oris tui congregate sunt aque
quia aque in mari rubro non steterūt quasi colligate . sed
cum essent fluētes . prout habent ex natura sua . uirtute ta
men diuina steterūt . Ideo dicitur . Stetit unda fluens . Si
militer quod dicitur . Quis suscitauit oēs terminos terre . non
posset intelligi de erectōe tabernaculī p moisen facta . In il
la enī erectōe non fuerūt suscitati omnes termini terre . ut
patet de se . Quod autē dicis q̄ i erectione tabernaculī imi
sit terrorē in oīb; fimb; terre promissiois ē manifeste fal
sum . Tabernaculū enī fuit erectum in prima die mēsis se
cundi anni ab exitu de Egipto . ut habetur Exo . xl . Deus
autē incepit mittere terrorē ⁊ formidinē in populis prop
ter populū Israheliticū . quod fuit post . xxxviii . annū a p̄
dicto exitu . ut patet intueri secundū cap . Deut . quod tu al
legas . Vnde in erectōe tabernaculī que ante p magnū tem
pus fuit facta ut dictum est . nichil legitur de inmissione
terroris seu formidinis . nec de aliō miraculo quod ibi fu
isset factū . Vnde p̄dicta auctoritas nō ponit de moise nec
de aliquo alio nisi solum de deo . cui omnia illa proprie ad
aptātur uerificari . ⁊ sic de illo tantū intelligi debet illud
quod sequitur . s . quod ē nomē eius . ⁊ quod nomē filij eius
si nosti . ut iā tibi proposuerā .

Saulus

Dic ergo quomō de deo illa uerificari possunt que in predi
cta auctoritate cōtinētur . p̄sertim illud primū ubi dicitur
Quis ascendit in celum ⁊ descendit . cum sit manifestū q̄
deo non cōpetit ascendere nec descendere sicut nec aliquo
modo moueri .

Paulus

Tu scis quod doctores tui frequenter dicunt quod scriptura loquitur de diuinis more humano. in quo uerum dicunt et concordant cum ueris catholicis doctoribus. Nam sicut cognitio nostra accipitur a sensibilibus. sic et nostra locutio ex his consurgit. sic enim loquimur de rebus prout sunt in nostra cognitione. Unde ad intelligendum aliquid de deo oportet nos uti locutionibus corporeis. quamuis ipse deus sit summe simplex et incorporeus. Dicitur ergo deus ascendere in celum ut intelligatur quod potentia diuina superat potentias celorum. Unde Deuter. penult. dicitur de deo quod est ascensor celi in adiutorium populi sui. Similiter ut ostendatur quod prouidentia diuina attingit usque ad infima. et ea cognoscit et iudicat. dicitur Gen. 21. Descendit deus ut uideret ciuitatem et turrim. etc. et sic de multis similibus. et ideo ille doctor tuus magnus Rab. moi. Egiptius in suo libro de directione perplexorum particula prima cap. ix. declarans ista uerba. scilicet ascendere et descendere dixit quod sunt equiuoca a consilio. et quod quicquid intelliguntur de ascensu et descensu corpali. qui sine motu locali fieri non possunt. quandoque uero de ascensu et descensu spirituali. qui sine motu possunt fieri. prout large in cap. predicto tractat. et ibidem concludit quomodo de deo possunt uerificari ista uerba ascendit et descendit uide ibi si uis. Ad propositum autem cum dicitur. quis ascendit in celum et descendit. intelligendum est de deo qui celos celorum ascendit. transcendens eorum potentiam. et in terram descendit omnium inferiorum cognitionem habens. et omnia tam inferiora quam superiora disponens. et sic nullo modo est inconueniens talia attribuere deo. ut cum de immensitate et infinitate sue sapientie et potentie aliquid saltem possumus intelligere. semper tamen presupponendo ueritatem de immobilitate sua testatur enim scriptura Malach. iij. Ego enim dominus et non mutor.

Saulus

¶ Vellem scire quomodo exponis istam auctoritatem propter continuando ea que in ea continentur ad illud uerbum quod allegas scilicet quod est nomen eius et quod nomen filij eius. quia ut supra dicebas et uerum est intelligentia uerborum ex causis est sumenda dicendi. et sic uidebitur si expositio tua consonat cum hoc quod intendis.

Paulus

Placet michi exponere tibi hanc auctoritatē incipiendo a primo uerbo a quo incipit in lra cōtinuādo usqz ad finem ubi rota sentētia huius auctoritatis finitur. 7 licet hoc erit aliquantulum prolixū. tamē tolleranda est prolixitas ut ueritas magis elucescat. Incipit enī hec auctoritas in libro prouerbiorū cap. supradicto sic. Verba cōgregātes filij uomētis uisio quā locutus est cū quo est deus 7 qui deo secū morāte confortatus ait. stultissimus sum uirorum. 7c. Ad cuius declarationē sciendū q salomon in hoc loco intendit uilipendere scientiā humanā. que per inquisitionē humane rōis procedit in respectu ad scientiā diuinā. que per sacraz scripturā uel p dei reuelatōez acquiritur. 7 quia ipse salomon utrāqz scientiā habuit. s. infusam. ut hētur. iij. Reg. iij. Similiter 7 scientiā acquisitā. ut hētur Eccle. primo. ubi dicitur. Ego ecclesiastes fui rex Israhel in Iherusalem 7 proposui in animo meo querere 7 inuestigare sapienter de omnibus que fiūt sub sole. Ideo in hoc loco uult ostendere q sciētia acquisita p humanā inquisitionē. p̄cipue de diuinis quasi abiecta est respectu scientie a deo infuse seu reuelate. unde dicit. uerba cōgregātis. i. salomon qui cōgregauit scientiā p acquisitionē humanā. que ē quedā cōgregatio. eo q particulariter acquiritur. 7 sequitur filij uomētis idest salomonis. qui p̄dictā sciētā sic congregatā tāquam abiectā uomuit. sicut hoīes solent fastidiosa 7 inutilia uomere. unde Eccle. primo. ubi supra cū dixisset. 7 proposui in animo meo querere 7 inuestigare sapienter. 7c. statim subdit. Hanc occupationē pessimā dedit deus filiis hominū ut occupētur in ea. Ex quo hētur q occupationem quā habuit in hmoi sciētie acquisitionē reputabat pessimā. 7 sic merito erat uomēda. 7 ideo respectu huius dicitur filij uomētis. Post quā abiectiōne sciētie hūanitus p cōgregationem acquire sp̄ealr quātū ad diuina. consequēter subdit. que ē illa scientia secundū quam ipse loquitur de diuinis. de quo dicit. uisio quam locutus est 7 qui deo secū morāte confortatus ait. 7c. q. d. non loquor auctoritate cōgregate sciētie quā iam euomui. sed loquor auctoritate diuine reuelationis. ideo dicit. uisio quā locutus est cum quo est deus. 7

quia ille bene loquitur de diuinis cū quo deus est. nō soluz
in intellectu s; etiā in affectu. ideo postquā dixit. cum quo
est deus. i. in intellectu subdit. 7 qui deo secū morantē cō/
fortatus. quod intelligitur de illo qui nō solū secundū in/
tellectū. sed etiā secundū affectū habet deū morantē p grāz
secundū quā hō cōfortatur in bonis. Sequitur in lra. stul/
tissimus sum uiroz 7 sapiētia hominū nō est meā. quod
intelligitur de salomone postquā euomuit sapiētiā mun/
danā. q. d. Nichil remāsit in me de sapiētia illa quaz a me
eieci mō predicto. 7 iō remansi tamquā stultissimus uiro
rū. 7c. 7 sequitur. Et non dedisti scientiā. Hic dicit quia sa/
lomon nō habuit scientiā acquisitā humanit? addiscendo
ab alio. sed potius per se inuestigando. ut habetur ex auto/
ritate Ecclesiastes supradicta. quia tamē p reuelatōez ha/
buit de diuinis scientiaz altiorē 7 ulteriori mō habitam.
Ideo subdit. Et noui scientiā sanctorz. sanctorz enī scientia
de diuinis pfectior est quā humana. Primo quia altiores
notitiam de deo habet. Secundo quia habet eā altiori mō
s. p diuinā reuelationē. De primo autē consequēter dicit sic
Quis ascendit in celum 7 descendit. q. d. per sciētiā huma/
nā non cognoscitur q de deo posset dici q ascendat uel des/
cendat. cū solum de deo cognoscitur q sit immobilis. p re/
uelationē tamē diuinā cognoscitur q deus ascendit ad celū
7 descendit p diuinā prouidentiam. que se extendit non so/
lum ad cognoscendas 7 regendas res sūmas. sed etiam ad
cognoscendū 7 regendū res infimas usq; ad mīma. 7 ideo
in multis locis sacre scripture de deo dicitur q ascendit et
descendit. Consequēter dicit. Quis continuit spirituz. i. uē/
tum in manibus suis. Philosophi enī per humanaz scienti/
am tantum de naturalibus loquentes impfecte locuti sūt
de uentoz flatu. ut patet in. ij. methaphi. ubi de causis uē/
toz agitur. sed p reuelatōez diuinā que in sacra scriptura
traditur. habetur q deus retinet eos 7 facit eos flare se/
cundū uoluntatis sue beneplacitū. Juxta illud psalmi. pro/
ducit uentos de thesauris suis. Consequēter quia p scientiā
philosophicā secundū quā elementū aque tamquaz minus
graue quā terra deberet eam undiq; circūdare. nō cogno/
scitur qua ratōe aliqua pars terre sit discoopta. Ideo dicit
Quis colligauit aquas quasi in uestimēto. hoc enim fit

diuina uirtute solum. ut hētur Gen. primo. Dixit de^s. Cō/
 gregētur aque. 7c. Et quia ex ista colligatōne seu cōgrega/
 tōe aquaz secutū ē q̄ termini terre fuerunt supeminētes
 quā aque ut essēt hītatō aīalium. Ideo subdit. Quis susci/
 tauit omnes terminos terre. q. d. hoc non potest cognosci
 per humanā inquisitionē nisi p̄ reuelatōez diuinā. De qua
 dicitur Gen. primo. Et appareat arida. 7 quia actor omni/
 um p̄dictoz est deus. cuius notitiam philosophi nō habēt
 nisi ex creaturis que in infinitū distant a p̄fectōne diuina
 Ideo dicit. quod est nomē eius. philosophi enī nō possūt be/
 ne nomīare deum. Vnde dicitur in libro de causis q̄ causa
 prima est sup̄ omne nomē quod noīatur de ipsa. Et ideo dī/
 cit. quod est nomē eius. i. a philosopho quomō posses nomi/
 nare deum secundū tuā scientiam. p̄ reuelationē tamen di/
 uinam deus noīatur. ut patet Exo. iij. ubi moysi interrogā/
 ti de nomine diuino fuit responsum a deo. diuinuz nomen
 deo propriū. s. Tetragramathon. quod est incōmūicabile
 creaturis. prout etiam doctores tui tenēt. Et quia p̄ reuela/
 tionē diuinā non solum cognoscitur nomē dei essentialē. ut
 in cap. allegato Exo. iij. sed etiā distinctio p̄ris 7 filij in di/
 uinis. que nullo mō p̄ humanā sapientiam cognosci posset.
 Ideo subdit. quod nomen filij eius si nosti. q. d. hoc nullo
 mō cognoscitur p̄ humanā sapientiam nisi soluz p̄ reuela/
 tionē diuinā. 7 quia diuina reuelātur p̄ sacrā scripturaz a
 deo traditā. Ideo subdit. Omnis sermo dei ignitus. i. sacra
 scriptura que ex sermone dei habetur est ita purificata ab
 omni falsitate sicut metalla que in igne purificātur. Vnde
 psalmista. Eloquia domī igne examīata. Et sequitur. Cli/
 peus est sperātibus in se. quia licet contra ueritatem fidei
 multe pugnatōes insurgūt. tam ex pte interiori. 7 hoc cuz
 hoīes difficultātur in credēdo ea que sup̄ rationē sunt na/
 turalem. quā ex parte exteriori. s. a rōnibus hereticorum
 7 tyrannoz p̄secutionibus. tamē sperantibus in deū p̄ uerā
 fidē caritate formatā deus ē defensor. 7 ideo dicitur. clipe/
 us. 7c. 7 sequitur. Ne addas quicquā uerbis illi^s. s. de hys
 que diuinis uerbis cōtrariātur seu cōtradicūt 7 arguaris
 inueniarisqz mendax. quia quicquid cōtradicūt diuī^s auto/
 ritatibus que ab ipsa sūma ueritate que deus est reuelan/
 tur. mendosum est seu falsū. Vsqz huc predicta autoritas

per quam sic exposita recte cōtinuātur uerba eius ad inuicem 7 intentū meū circa intellectū huius dicti. quod ē nomen eius 7 quod nomē filij eius cōprobātur.

Capitulum Duodecimū in quo ostenditur q̄ spiritus sanctus est alia p̄sona in diuinis p̄terquā p̄sona patris 7 filij ex auctoritate psalmiste dicētis. Verbo domini celi firmati sūt. nō obstantibus iudeoz cauillatōibus.

Saulus

Habeo mentē tuā circā filiatiōnē quā in diuinis asseris. Sed adhuc uideo q̄ addis aliū deū quem spiritū sanctū uocas. In quo manifeste transgredieris preceptū sapiētis per te supra allegati. In quo dicit. Ne addas quicquā uerbis illius ne inueniaris mendax. Constat enī p̄ predictā auctoritatē p̄ te allegatā. prout tu eā exposuisti. q̄ i diuinis ē p̄ter 7 filius 7 si ali⁹ deus. Dicit. n. quod ē nomē ei⁹ 7 quod nomē filij ei⁹. non autē dicit. quod ē nomē spūs eius. Ex quo patet q̄ tu addendo aliā p̄sonā in diuinis quā dicit esse deū. manifeste addis uerbis illius. 7 sic inuenieris mendax.

Paulus

In hoc quod dicitur. Ne addas quicquā uerbis illius. intelliguntur prohiberi illa que diuinis uerbis cōtrariātur seu cōtradicūt. prout tibi dixi exponēdo illud uerbū. ne addas quicquā. 7c. nō autē prohibētur illa que diuinis uerbis si cōtradicūt nec cōtrariātur. alias enī omnia alia essent prohibita. que non essent cōtenta in p̄dicta auctoritate. quod est falsum. quia in sacris scripturis multa cōtinētur p̄ter illa que in p̄dicta auctoritate explicantur. Vnde in proposito quia in uerbis supradictis non excluditur quā sit in diuinis alia p̄sona p̄ter personam patris 7 personaz filij q̄ ibi exprimūtur. 7 quia per scrutiniū scripturaz non soluz necessariū est concedere in diuinis esse patrem 7 filiū sed etiam spiritū sanctū. Idcirco hoc asserendo non est addere quicquam uerbis diuinis eis cōtrariando. sed potius ē cōfiteri ea que in sacris eloquijs addūtur.

Saulus

Allega michi si habes aliquā auctoritatem per quā neces-

farum sit concedere q̄ in diuinis est spiritus sanctus ali⁹
a patre ⁊ filio. prout tu asseris.

Paulus

Quod in diuinis sit spūs qui est deus alia p̄sona a p̄sona pa-
tris ⁊ filij. satis habetur ex auctoritate psalmiste p̄ me su-
pra allegata. in qua dicitur. Verbo domini celi firmati sūt
⁊ spiritu oris eius omnis uirtus eoz. Constat enī q̄ psal-
mista in hoc loco loquitur de creatōe mūdi que fuit a deo
solo facta. nullo interueniēte adiuncto seu instrumēto ex-
trinsēco. hoc enī est unū de fundamētis fidei. nō solū apud
nos sed etiā apud tuos. Tuus enī magister Rab. moi. egip-
tius in suo Deut. in ti. primi libri cap. primo. hoc dicit
esse primū fundamētū omnīū fundamētōz mosaice le-
gis. ⁊ hoc ē cōmune apud tuos. ubicūq; de hac materia lo-
quūtur. s. q̄ solus deus celū creauit ⁊ terrā ⁊ omnia que ī
eis sunt. nullo exteriori adiūcto coopante. s. alicuius crea-
ture. Vnde ⁊ Talmudici tui dicūt q̄ deus nō creauit ange-
los in prima die. ne forte crederetur q̄ angeli fuissent coo-
patores seu coadiutores dei in creatōe mundi. sed psalmi-
sta in p̄dicta auctoritate testatur q̄ uerbo dei celi facti sūt
ubi enī translatio nostra dicit. firmati sunt. hebraica l̄ra
dicit. facti sunt. ⁊ sic sequitur q̄ deus p̄ uerbū celos fecit.
Sic ⁊ testatur q̄ deus p̄ spm̄ oris sui fecit seu creauit ōs
uirtutes seu exercitus celoz. Ex quo sequitur q̄ deus p̄ spī-
ritū suū hoc fecit. cum autē de rōe uerbi est. q̄ distingua-
tur a dicente seu proferente. Similiter de rōe spiritus oris
est ut distinguatur ab inspirāte. sequitur q̄ spiritus p̄ quē
uirtutes celoz facte fuerūt est deus alius ab inspirāte. ⁊ sic
in hac auctoritate trinitas quā p̄dicamus exprimitur. que
est unus deus creator mūdi. In qua quidē trinitate spirit⁹
est tertius in ordine trīū p̄sonaz. ⁊ sic habes q̄ in asseren-
do spiritū sanctū esse deum aliū a patre ⁊ filio. non fit ali-
qua additio que contrariatur seu cōtradicat eloquijs diui-
nis. imo eis manifeste cōformatur.

Saulus

Nimis stricte intelligis hoc dictum. uerbo domini. simili-
ter ⁊ spiritu oris eius. Intelligis enim uerbū. similiter ⁊
spiritū. ut aliquid existēs in deo ⁊ a deo realiter distinctū

cum tamē non sit necessariū sic ista intelligere . p uerbum enim dei 7 spm̄ eius que in hoc loco cōtinētur . sufficit intel ligere mādatū dei seu ei² p̄ceptū . prout ip̄emet psalmista in hoc eodē psalmo declarat dicens . in hac propria materia s. creatōis mūdi . ip̄se dixit 7 facta sunt mandauit 7 creata sunt . Vnde nō aliud intelligendū est de hoc quod dicitur . uerbo domini celi facti sunt . 7c. nisi q̄ creature fuerūt factē p̄ mandatū dei uel eius imperiū seu eius uoluntatē .

Paulus

Circa hoc quod dicitur uerbo domini . quod secundū ueritatē significat filiū non est ad p̄sens insistentū . quia iā de hoc q̄ sit in diuinis filiū supra est ostensū . sed manifestū est q̄ in hoc quod dicitur . Et spiritu oris ei² . intelligitur aliquid intrinsecū deo 7 ab eo procedere . quod non potest esse nisi deus 7 a deo procedēs . suffecisset enī dicere . 7 spiritu eius omnis exercitus eorum . ad denotandū q̄ de mandato dei facti fuerūt celi 7 hm̄oi . sed apponēdo spiritu oris eius . manifeste ostenditur q̄ spiritus de quo loquitur est intrinsecus deo . 7 a deo ispirate distinct² . 7 sic intellexerūt Rabbini tui istam autoritatem .

Saulus

Ubi quero inuenisti Rabbinos nostros sic exposuisse .

Paulus

Supra in cap. v. huius distinctōis allegaui tibi quandaz auctoritatē que in glosa magna sup Gen. que dicitur Vere sith Rabba cap. xl. hētur . ubi sic Rabba Simeon dicit . In spirauit seu sufflauit deus spiritū suū 7 creatus ē mundus Sicut in psalmo dicitur . Spiritu oris eius omnis exercitus eoz . hec in glo. p̄dicta . Ex quo p̄z q̄ dī . spū oris eius itelligendū p̄ modū inspiratōis seu sufflatōis . que in rebo creatis . a quibz cū loquimur de diuinis . necesse est accipe ali quā similitudinem . non nisi ab intrinsecō proceditur . 7 sic oportet q̄ illa res inspirata sit deus . cum nichil est in deo quin sit deus . Similiter necesse est q̄ sit alius ab ispirate ex necessitate oppositionis relatiue . 7 hoc manifeste consonat expositioni tue .

Saulus

Licet Rab. Simeon quem allegas fuit de magnis et anti-
quis doctoribus nostris. est tamen unus singularis cuius dic-
tum non sufficit ad concludendum in tanta materia. et ideo
si alias auctoritates habes ad probandum quod spiritus sanctus
sit deus allega.

Capitulum Tredecimum in quo ostenditur quod in divinis est
tertia persona. scilicet spiritus sanctus. ex auctoritate Isa. xlviii. ubi
dicitur. Et nunc dominus misit me et spiritus eius. quibusdam
hebreorum cavillatibus non obstantibus.

Paulus

Licet verum est quod Rab. Simeon ille (quem tibi allegas) est
tantum unus doctor. tamen dicta sua habent auctori-
tatem a ceteris doctoribus tuis in quantum sua expositio in
hoc loco non fuit reprobata seu condempnata. nec etiam legi-
tur contradicta esse ab alijs. sed collocata fuit in illo libro
antiquo supra allegato tamquam vera. et non repugnans veri-
tati fidei. nichilominus tamen ex quo vis aliarum auctoritatum
allegabo tibi unam que tibi debet sufficere. Que quidem auto-
ritas est illius prophete evangelici Isaie. qui de mysterijs
fidei nostre quam plurima et magna prophetavit. Dicit enim
in cap. xlviii. sic. Accedite ad me audite hec non a princi-
picio in abscondito locutus sum ex tempore (quo facta sunt)
ibi eram. et nunc dominus deus misit me et spiritus eius.

isa. 28.

Hec ille. Ex qua auctoritate habes quod ille (qui a principio fuit
in abscondito locutus fuit. scilicet ipse deus qui a principio cum
populum Israhelem ad se applicasset eis dando legem in sinai.)
non in abscondito locutus est. sed palam. et publice cunctis au-
dientibus legem dedit. ut habetur Exo. xx. Qui quidem deus
in eodem tempore. scilicet dationis legis ibi erat. et quia ipse deus (qui
locutus est palam in datione legis) postea fuit missus in mun-
dum per assumptionem carnis ad redimendum genus humanum.
De qua assumptione in vis. secunda. deo duce est agendum. Ideo
dicit. Et nunc deus misit me et spiritus eius. In qua aucto-
ritate manifeste exprimitur tres persone divine. de quarum
quolibet necesse est dicere quod est deus. exprimitur enim ibi
deus missus qui statim ante de se predixerat. non a principio
in abscondito locutus sum. etc. Similiter exprimitur ibi

Exo. 20.

deus mittens. cū dicit. dominus misit me. Similiter exprimitur ibi spiritus dei mittens. cū subdit. Et spiritus eius
s. misit me. deus enī nullo mō. intelligi debet missus nisi a deo. et sic ex ista auctoritate plane et sane intellecta hatur distinctio triū psonarū in diuinis. quarū tertia psona ē spiritus sanctus qui est uerus deus. inquantū dicitur qd spūs dei/deum mittit. est tamē distinctus a deo misso. De quo dicitur. Dominus misit me. quia inter mittentē et missum necessaria est distinctio psonalis.

Saulus

Duo p̄supponis in expositōe huius auctoritatis Isaie. que non probas. nec etiā sunt consona littere. et ideo ex illa auctoritate nō habes intentū. Primo enī p̄supponis qd ille de quo dicitur qd fuit missus a deo est uerus deus qui lege dedit genti nostre Israhelitice. quod non ē uerū. Magistri. n. nostri coister exponūt illud quod hic dicitur. Et nūc dominus misit me de Isaia qui fuit a deo missus. ut habetur Isa. vi. ubi cū dicitur a deo. quē mittam aut quis ibit pro nobis. Respondit Isaias. Ecce ego mitto me. Cui deus dixit. Vade et dic populo huic. et c. Vnde de ista missione in hoc loco loquitur propheta nō ualet contra hoc dicere qd missus iste a deo dicit de se statim supra. a tempore quo fuerant ibi eraz. quod intelligitur a tempore uationis legis. In quo tempore Isaias nondū erat natus. ut est manifestū. hoc enī non obstat p̄dicte expositioni. quia ut m̄grī n̄ri dicunt Sicut in monte Sinai moises recepit legem a deo. sic eodē tempore et loco omnes prophete fuerūt ibi quantū ad aīas et ibidē recepit unusquisqz prophetiam suā. quā postea qui libet eorū tempore suo prophetauit. et hanc sententia tenent omnes magistri antiqui nostri fere. qui hunc passū exposuerūt. Vnde de hac auctoritate secundū hanc suam ueraz expositionē. non concluditur nisi esse unus deus qui Isaias misit. Spiritus enī dei de quo hic dicitur qd misit Isaiam non ē uerus deus. sed est spiritus propheticus creatus que habuit Isaias a deo. et quem Isaias prophetauit. Vnde si recte hāc auctoritatem intelligis. nichil facit pro te ratio p̄dicta. Secundo p̄supponis in tua expositōe qd uerus deus fuit missus a deo per assumptōez carnis. quod non probas

nec probare ualebis. Item sunt quedam in lra pcedētia et sequentia hanc auctoritatē. que nullo mō consonāt tue expositioni. sed quia dicta sufficiūt pro nunc ad tuā expositionē euacuandā. Ideo illa omitto.

Paulus

Expositio magistrorū tuorū in qua dicunt q̄ Isaias ē ille de quo hic dicitur. Nunc autē misit me. 7c. est manifeste falsa. tamquā fundata in fundamēto falso 7 erroneo. fundatur enī in hoc q̄ anima Isaie 7 anime aliorū prophetarum fuerūt in monte Sinai tempe datōis legis antequā ibi nascerētur. 7 ibidē receperūt prophetias suas. prout 7 ueruz est q̄ tui magistri hoc asserūt in p̄dicta expositōe. sed hoc ē manifeste falsum. nam secundū naturalis rōis dictamen anima rōnalis tūc incipit esse cuz in corpe humano sibi coaptato infunditur. anima enim secundū uerā sui diffinitōnem a prophetis traditā. est p̄fectō corpis phisici 7 organici. ut habetur in. ij. de aīa. Constat autē q̄ illud quod nō ē p̄fectio alicuius non habet esse ante formatōnez illius. et sic patet q̄ p̄dictum fundamentū est falsum. q̄ autē sit erroneū patet. Nam hoc est cōtra sacre scripture testimoniū Legitur enī Zach. xij. Ego dominus formās spirituz hoīs in medio eius. quod uerbū exponitur a Rab. cabadia et a Rab. quinhī cōformiter ad p̄dictā diffinitōz anime. dicūt enī q̄ per hoc quod dicitur. formās spiritū hoīs in medio eius. intelligitur q̄ creator creat animā cum p̄fectōne figure corpis humani. 7 est cōmunis expositio p̄dicti uerbi Hoc etiā consonat huic quod dicitur Gen. ij. Formauit igitur deus hominē de limo terre 7 inspirauit in faciem eius spiraculū uite. 7 factus est homo in animā uiuentem. Ex quo patet q̄ anima creatur 7 infunditur in corpe humano formato. 7 sic patet q̄ nullo mō de Isaia potest intelligi illud quod dicitur. a tempore quo fuerant ibi eram. quod intelligitur a tempe datōis legis secundū omnes. nec etiā quod ibi legitur immediate ante. s. non a principio in abscondito locut⁹ sum. potest de Isaia intelligi. nec de aliquo hoīe puro nisi solum de deo legis datore. Doctores enī tui in libro qui dicitur Mequilea Exo. xix. Venerūt in deserto sinai 7 castrametati sunt in deserto. 7 expresse dicūt q̄ hoc

quod dicitur per Isaias . Non a principio in abscondito locutus sum . intelligitur de datōe legis que publice fuit data . et est sentētia cois omnium expositoꝝ tuorū . Ex quo sequitur manifeste q̄ illud quod immediate in eodē contextu dicitur . s. nunc dominus misit me et spiritus eius . intelligatur de illo qui non a principio in abscondito locutus ē . et . quod non nisi de uero deo intelligi potest . Ad hoc aut̄ quod dicitis me presupponere quod non probo . s. q̄ uerus deus missus est per assumptōez carnis . et . uerū dicitis q̄ hoc nō tibi probaui uiqz nunc . sed hoc p̄ dei gratiā probaturus suz in sequēti uis . ubi de diuinitate xp̄i est agendū . Ad tertiuꝝ uero quod dicitis q̄ sunt quedā in p̄dicta auctoritate precedentia et sequētia . que nullo mō consonāt mee expositioni . exprime illa et deo duce sufficiēter respondebo tibi .

Saulus

Antequā de alijs p̄cedētibus et sequētibus cōtra te obiciāz uolo tibi ostendere q̄ hec uerba que allegas secundū te exposita faciūt manifeste cōtra te . Vis enī ex istis uerbis . s. nunc dominus deus misit me et spiritus eius inferre . q̄ in diuinis sunt tres p̄sone distincte . s. deus mittens . et spiritus sanctus mittens . et filius dei missus . Sed si bene attendis ex his uerbis sequeretur q̄ quatuor sūt persone in diuinis quod ut credo tu etiam nō admitteres . Primū assumptū patet . nam in p̄dictis uerbis bis primo noīatur deus . non enī dixit . et nūc dominus misit me . sed . et nūc dominus deus misit me . Ecce duo . Dicitis etiā q̄ ille missus est deus . et sic sunt tres persone . dicitis etiā q̄ in hoc quod sequitur . et spūs eius . exprimitur alia p̄sona diuina mittēs . quā etiā asseris deum mittentē . et sic secundū te sunt quatuor p̄sone diuine quod tu ut credo nullo mō admitteres .

Paulus

Dixi tibi q̄ cuz de hoc misterio sancte trinitatis ageretur oporteret diligenter scrutari sacra eloquia . nō autē sup̄ficietenus . Vnde in proposito debes attendere formā in qua illa duo nomina ponūtur . s. illa pro quibus in translatione nostra habetur . dominus deus . primū enī nomē quod ponitur ibi est adonai scriptū cum his litteris . a . d . n . p̄ . Cuius quidē nomis propria significatio est dominus deus .

Secundū nomē quod ibi ponitur est nomē domini *Tetra-*
gramathon quod ē nomē dei propriū incōmunicabile crea-
 turis. quod quidē nomē scribitur cum alijs litteris a pre-
 dictis scilicet. *Y. h. n. h.* Unde si proprie transferantur hec
 nomīa secundū ueritatē hebraice lingue dicentur sic. *7 nūc*
dominus meus. Y. h. n. h. misit me. *7 sic illa duo noīa quo-*
rū unū est propriū diuinū. 7 aliud ē nomē adiectiuū nul-
lo mō significāt duo supposita. sed tantū unū. 7 ideo ratio
tua non facit cōtra me. ex illis duobus nominibus primis
habemus unū suppositū. s. psonā p̄ris in hoc quod dicitur
misit me. habemus secundū suppositū. s. psonā filij missi.
in hoc quod dicitur. 7 spūs eius. habemus tertium supposi-
tum. s. psonā spūs sancti. Unde in hac auctoritate nō soluz
tres psonē diuine exprimūtur distincte. sed etiā ordo earū
ostenditur. 7 ideo si habes alias obiectōes litterales cōtra
meam expositionē propone eas ut uideamus cuius ualors
sint.

Capitulum Decimūquartum in quo exponitur auctori-
 tas *Isaie* supradicta extente. ut ex illa sane intellecta inten-
 tum probetur supradictum.

Saulus

Si bene scrutentur p̄cedētia *7 sequētia* hanc auctoritatem
 quam allegas. maīfeste patet q̄ propheta nō loquitur hic
 de messia seu x̄po uenturo. sed de *Ciro* qui populuz *Israhel*
 redemit de *Babilonica* captiuitate. Legitur enim statim
 ante predicta uerba que allegas. *Dominus dilexit eum fa-*
ciet uoluntatem suam in Babilone 7 brachiū suū in Cal-
deis. ego locutus sum 7 uocauī eum adduxi eum 7 directa
est uia eius. Que quidē uerba secundū omnes expositores
*tā catholicos quā hebreos exponūtur de *Ciro*. quez de^o di-*
rexit ad faciendum uoluntatem suam in Babilone educē
do populū suū de illa captiuitate. ad quod uocatus fuit
*a deo. habetur *Ysa. xlv. cap. 7 prosperatus in uia. ut habe-**
*tur *Esdre* primo. 7 sequitur statiz. *Accedite ad me. 7c. que*
est auctoritas p̄ te allegata. Post autē dictam auctoritatē
cum quibusdā que sequūtur ad illam p̄tinētibus sequitur
*in littera. *Egrediemī de Babilone fugite a Caldeis in uoce***

351
exultatōnis ānuntiāte audituz facite hec . offerre illud ad
extremū terre . 7 dicite redemit dominus populū suuz Ja/
cob . Que quidē uerba ab omnibus exponūtur ad līam de
redemptione a Babilonica captiuitate . non autem de re/
demptōe p messiam spectata . Vnde inconsonū est ueritati
littere q̄ auctoritas tua que inter p̄cedētia 7 sequētia po/
nitur . exponatur de messia 7 de redēptōne sua . prout tu be/
ne intendis . sed magis cōueniēter exponēda est de eadez re/
demptōe Babilonica . ad quā ānuntiandā Isaias ibidez di/
citur missus a deo . cum dicitur . domin⁹ misit me . 7c . que
quidē ānuntiatio fiebat a propheta per spiritū propheticū
dei . de quo dicit . 7 spūs ei⁹ . 7 sic p̄ q̄ hec expositio ē magis
consona littere cum cōueniētius cōtinuatur cū p̄cedētibz
7 sequētibus mō predicto quā expositio tua .

Paulus

Ut ueritas expositōis mee magis elucescat uolo tibi expo/
nere predictā auctoritatē p me allegatam cum p̄cedētibus
7 sequētibus seriose ad līam . Ad cuius declaratiōnē p̄mit/
tendū est q̄ in sacris eloquijs . p̄sertim propheticis sepe fit
transitus seu translatio de una materia ad aliam sibi simi/
lem . 7 specialiter cū una sit figura alterius . uel habet euz
eo aliquā correspondentiā . sicut mēbra ad caput 7 ecōtra .
Vnde ysa . xiiij . cū propheta loqueretur de principe Babi/
lonis qui in tyrannica 7 superba potestate 7 casu horribili
quodāmodo assimilatur lucifero . s . primo angelo de celo
cadēti . intantū q̄ censendus erat mēbrū eius 7 ipsius figu/
ra . Idcirco in eodem contextu propheta de uno transit ad
aliū . ut patet in cap . supradicto . Vñ in proposito Isaias
prophetādo de redemptōe populi Israhelitici a captiuitate
Babilonica p Cirum ab ipso deo ad hoc uocatū . transit ad
prophetandū de alia redēptōe longe digniori 7 remotiori
in tempe que tūc fiende erāt p messiam seu xpm . Que qui/
dē due redēptōes licet in hoc cōueniebant q̄ utraqz fienda
erat p dei potētā . que hostes populi sui opprimebat . Sīr
p dei misericordiā . qua populo suo miserebatur . propter
que de una transit propheta ad aliam . In multis tamen
hee redēptōes inter se differebāt . 7 specialiter in hoc . s . q̄ re/
demptio Babilonica facta fuit uirtute diuina p Cirū suū

ministrū absq; miraculoꝝ opatione. sed mundo suo cursu naturali incedente. Redemptio uero secunda que per xpm erat fienda in miraculis a deo supnaturaliter factis implēda erat per totū. Quibus premissis littera sic uidetur exponēda ab illo loco in quo dicitur. Audi me Jacob. 7c. Ibi enī ē q̄daz distinctio capitularis ī hebreo. ubi propheta locuturus de p̄dictis duab; redēptōib; q̄ in aliquo cōueniūt 7 tamē in multo magis differunt p̄mittit. Audi me Jacob 7c. ut attentiores exerceret audiētes. 7 sequitur. Ego ipse. ubi in hebreo habetur. Ego sum ad denotandū q̄ ipsi⁹ dei esse seu essentia p se consistit. 7 nullo mō ab alia dependet. 7 sequitur. Ego primus 7 ego nouissimus. ad denotandū ipsius eternitatem. que omnē duratiōē tempis excedit. et sequitur. Manus quoniā mea fundauit terram. 7 dextera mea mensa est celos. ad ostendendū q̄ mundus est creatus ab ipso deo. 7 a nullo alio. 7 mundi partes ad inuicē ab ipso deo sunt proportionate. 7 sequitur. Ego uocabo eos. in hebreo habetur. Ego uoco eos 7 stabunt simul. ad denotandū q̄ gubernatio mūdi p ipm deū creata ē ab ipso deo creatore suo. Que quidē oīa supradcā propheta p̄mittit ad hoc ut oīdat q̄ liberatio ppli dei a Babiloica captiuitate. de qua statī erat locuturus. futura erat secundū diuīaz ordinationē. qua ipse deus creauit mundū 7 eū gubernat. nullo iterueniēte miraclo supnaturaliter facto. Quod autē ista liberatio sit a deo preordiāta probat seu psuadet p hoc q̄ deus liberationē p Cirum futurā ante p prophetam p̄dixit 7 nullus alius. Ex quo patet q̄ sicut illa liberatio in sola dei p̄sciētia exitebat. sicut in sola eius potentia. Vnde subdit. Congregamī omnes uos. i. gentes omnes que diuersis idō. ~~on~~ cultib; subiacebāt. Et sequitur. Audite quis de eis ānuntiāuit hec. q. d. hoc nullus ānuntiāuit antequā fieret nisi solus deus. cuius potentia 7 ordinatiōe factum fuit. 7 sequitur. Dominus dilexit eum. s. Cirum quem ad dignitatem monarchie promouit. ut populum suū liberaret a captiuitate Caldaica. Vnde sequitur. Faciet uoluntatē suā s. in Babilone puniēdo Caldeos 7 Iudeos inde liberādo. 7 sequitur. Ego locutus sum 7 uocaui eum 7 adduxi eū. di/recta est uia eius. ad ostendendum q̄ tota proprietas Ciri

fuit a deo prouisa et intenta. ut liberationem populi per ipsum
iuxta diuinam ordinatorem impleteret. et hoc contra idolatras
qui homini prosperitatem attribuerunt idolis suis. Unde dicitur
supra eodem cap. Antequam ueniret indicaui tibi ne forte
diceres idola mea fecerunt hec. sculptilia mea et conflatilia
mandauerunt ista que audisti. sequitur. Accedite ad me. et
Circa quod attendendum est quod postquam propheta annuntiauit
liberationem populi a Caldeis per Cirum diuina uirtute facta
sine miraculorum operacione. nunc ab ea transit ad liberationem.
que tunc futura erat per christum uerum deum et hominem. Que
quidem liberatio. scilicet secunda facta fuit per ipsum deum redemptorem
per maxima miracula a deo facta supernaturaliter. Et
ideo sicut Isaias locutus est de prima redemptioe que non supra
cursum naturalis facta est. promissit magnalia que deus fecit in
mundi creatione et gubernatione. que non supernaturaliter
sed cursu naturali per potentiam dei infinitam facta fuerunt. Sic
propheta locuturus de secunda redemptioe que per miracula
supernaturaliter facta effecta est. promittit de illis que a deo
supernaturaliter facta fuerunt. et specialiter circa gubernationem
populi dei. de quorum miraculorum numero datio legis in
sinai in qua deus est locutus tante multitudini publice et
palam in maximum reputatur miraculum. Unde Deuter. iij.
de hac materia sic legitur. Interroga de diebus antiquis
qui fuerunt ante te ex die quo creauit deus hominem super ter-
ram a summo celi usque ad summum eius. Si facta est aliquando
huiusmodi res aut unquam cognitum est ut audiret populus
uocem domini loquentis de medio ignis sicut tu audisti. et
de hoc dicit propheta. Accedite ad me audite hec. quod dicitur ea que
locutus sum maxima a deo supernaturaliter facta sunt. Unde
requirunt maiorem attentionem. sicut illa que homo audit a pro-
pinquo attentius intelligit. Non a principio in abscondito
locutus sum. quod coiter exponitur tam a doctoribus nostris
quam tuis de datione legis in monte sinai. in qua totus popu-
lus audiebat uocem domini loquentis. ut habetur Exo. xx
Et dicitur hec datio legis fieri a principio. quia in illa ince-
pit populus Israeliticus deo applicari in peculiaris popu-
lum recipiendo obedienter mandata sua. ut habetur Exo. xix.
Que quidem uerba non possunt uerificari de Isaias nec de ali-
quo puro homine. sed de ipso deo qui legem dedit. et sic in/

telligunt etiam doctores tui. et sequitur. Ex tempe antequam
 fieret ibi era. ubi in hebreo habetur. a tempe quo fiebat ego
 sum. quod intelligitur de ipso deo. qui loquendo populo modo
 predicto ibi erat. quod non potest intelligi de Isaia. qui nondum
 erat natus nec anima eius creata. ut iam ostensum est. Et
 sequitur in eodem contextu et uersu nulla differentia interposi-
 ta. Et nunc misit me dominus et spiritus eius. quod non potest
 intelligi plane. nisi de quo continue et immediate propheta
 loquitur. scilicet de deo. Et sic habetur quod deus qui legem dedit in
 sinai loquendo populo non in abscondito. postea missus est a
 deo et spiritu eius. quod erat intentum. et ut magis ostendat
 propheta quod uerba predicta sunt uerba dei a deo missi. Inme-
 diate subdit. Nec dicit dominus redemptor tuus. scilicet deus ille
 qui missus est a deo et spiritu eius ad tuam redemptionem et sanctifi-
 cationem. De quo dicit sanctus Israel. Ego dominus deus tuus
 docens te utilia. quod intelligitur sic. Nam redemptor noster
 non solum dedit precepta que sunt necessaria ad querendum beati-
 tudinem. sed etiam consilia. que ad hoc non sunt necessaria. sed
 tantum utilia. inquantum per ea melius et expeditius homo possit
 consequi predictam beatitudinem. gubernans te. in hebreo habetur
 ducens te in uia qua ambulas. quia gesta ipsius redempto-
 ris ducatum prestat homini ad hoc ut in hac uita que est uia
 dirigatur ad terminum beatitudinis. et sequitur. Utinam at-
 tendisses mandata mea. et facta fuisset sicut flumen pax tua
 quod intelligitur dupliciter. Unum modo referendo hec uerba ad
 quod dixerat statim ante. doceam te utilia. quod dicitur. et si docui-
 te utilia. scilicet consilia que non important necessitatem. sed utili-
 tatem in consequendo expeditius beatitudinem. tamen utinam
 attendisses mandata mea. scilicet precepta que necessitatem impor-
 tant. quia hoc suffecisset tibi ad salutem. per quam pax perpetua
 habetur atque perpetua. de qua dicit. Facta fuisset sicut flumen
 pax tua. etc. Alio modo possunt exponi predicta uerba. scilicet. Utinam
 attendisses mandata mea. referendo ea specialiter ad phariseos
 quibus Christus dedit duo mandata que si seruassent habuissent
 pacem temporalem et etiam spiritualem. Christus enim interrogatus
 a phariseis seu herodianis si licet tributum dare cesari. Re-
 spondit non consulendo. sed potius precipiendo. que sunt cesa-
 ris date cesari. et que sunt dei date deo. Que quidem mandata
 non seruauerunt sed utriusque transgressi sunt. rebellauerunt

enim Romano imperio. 7 sic nõ dederūt que erant cesaris cesari. per quod amiserunt pacẽ tempalem. quia uenerunt Romani 7 destruxerūt locum 7 gentẽ. ut patet in historia Iosephi de destructõe Iherusalez 7 populi Iudaici p Tituz 7 Vespasianũ. Suerūt etiã transgressi secundũ mandatũ. s. que sunt dei date deo. recedendo a xpo tã in credendis quã in agendis. 7 sic amiserūt pacem eternam 7 supnaz. Vnde de prima pace subdit. Facta fuissz sicut flumen pax tua. qz pax tempalis ẽ transitoria sicut flumẽ. De secunda autẽ dicit. Et iustitia tua sicut gurgites maris. Iustitia enĩ que ẽ p fidẽ xpi est iustitia suphabũdãs sicut gurgites maris. 7 etiã ppetua sicut gurgites maris nõ deficiũt. Habes igitur ex p̄dictis expositionẽ lĩralem p̄dicte auctoritatis quã tibi allegaui. s. dominus misit me. 7c. In qua trinitas in diuis exprimitur cum exp̄ssione tertie p̄sone. s. sp̄s sancti. Que quidẽ expositio consona est precedentibus 7 sequentibus. ut dictum est.

Saulus

Audio expositionẽ tuã circa predictam auctoritatez. Isaie sed uideo q̄ expositio tua facit contra te. Dicit enim q̄ lex n̄ra que data fuit in sinai. fuit data a filio dei quẽ tu deuz uocas. Vnde dicit q̄ de illo solo uerificatur. nõ a principio in abscondito locutus sum. Ex quo sequitur q̄ nõ fuit illa lex data a tota trinitate. quã tu asseris esse in diuinis. 7 p consequens non fuit data a deo qui creauit celum 7 terrã 7 qui eduxit Iſrahelem de Egipto. non enĩ dubito te cõcedere q̄ tota trinitas creauit mundũ. 7 eduxit Iſrahele de Egipto. 7 sic si bñ consideras expositio tua tibi ipsi contra dicit.

Paulus

Indubie concedo tibi q̄ sancta trinitas que est unus deus creauit mũdũ. similiter 7 eduxit Iſrahele de Egipto. 7 etiam legem dedit moisi. Nam secundũ ueram fidẽ catholicã opera sancte trinitatis indiuisa sunt ab extra. Distinctio enim p̄sonaz in diuis solum ẽ secundũ relatões originales. que ab intra tantũmõ sunt. cum hoc tamẽ stat q̄ in sacra scriptura opera diuina appropriãtur certis p̄sonis. sicut illa que ptinẽt ad potẽtiã appropriãtur deo patri. 7 illa que

ad sapientiā appropriatur filio. similiter que ad bonitatē appropriatur spiritui sancto. 7 quia datio legis ptinet ad sapientiaz. ideo appropriatur filio. non intelligendo q̄ sit proprium filij. sic q̄ non sit cōmune toti trinitati. Differentia enim est in hac materia inter appropriatōez 7 propriū. sed de istis ad presens nō est curanduz circa te. donec aliquāliter sis illuminatus in fide.

Capitulum Decimūquintū in quo ostenditur p̄ aliquas auctoritates q̄ spūs sanctus est deus. cōtra hebreos qui spiritū sanctū in scripturis contentū dicūt esse creaturā. 7 spiritualiter exponūt illud uerbū Gen. primo. Spiritus dñi ferebatur sup aquas.

Saulus

Adhuc nō plene probas michi q̄ spūs sanctus sit deus. nos enim bene credimus spiritum sanctū esse aliquid a deo creatum. quod ē quid sanctissimū. de quo. ps. Spiritū sanctū tuū ne auferas a me. qui quidez spūs sanctus loquitur in prophetis. Juxta illud. ij. Reg. xxiiij. Spūs dei locutus est in me. s; q̄ ille spūs sanctus sit uerū deū nō credim⁹. nec auctoritates p̄ te allegate hoc plene ostendūt.

Paulus

Ex quo spiritū sanctū credis esse. quē etiā credis fuisse locutum in prophetis. prout auctoritates per te allegate testatur. ex cōsequēti debuisses ipsum credere deū uerū esse. uel aliquā substantiā intellectuāle creatā corpe sepatā. s; nō est uicenduz q̄ sit aliqua substantia intellectualis creata sepatā a corpe. quia sic esset angelus uel anima alicui⁹ beati sepatā. sed non primū. quia secundū philosophoz inquisitionē. nec etiā secundū testimoia sacraz scripturaz hētur q̄ sit aliqua substantia intellectualis creata sepatā a corpore nisi solum angeli. nec secundū tu etiā cōcederes. 7 sic remanet q̄ spiritus sanctus de quo scriptura loquitur sit deus. prout etiā auctoritates p̄dicte per me allegate satis ostendūt. sed ad maiōrē habundantiā adhuc ostendam tibi auctoritates. quibus cōcedere cogaris q̄ spūs sanctus ē deū per quas auctoritates plane ad līam spiritui sancto attribuitur illud quod solius dei est. manifestū est enim apud

doctores nostros. 7 etiam tuos q̄ solius dei est esse ubiq̄
p̄ essentia p̄sentia 7 potentia. Nam hoc p̄tinet ad infinitate
essentie 7 potentie diuine. que nulli creature cōpetit. cum
quelibet creatura sit finita. Psalmista tamē esse ubiq̄ at/
tribuit spiritui dei. qui est sp̄s sanctus. Vnde in psalmo
qui incipit. Domine probasti me 7 cognouisti me. 7c. dici
tur. quo ibo a spiritu tuo. 7 quo a facie tua fugiā. si ascen/
dero in celum tu illic es. 7c. Ex quo patet q̄ sp̄s dei ē ubi
q̄. tamquā ipse deus. Similiter Job. xxxij. legitur. Sp̄s
dei fecit me 7 spiraculū omnipotentia uiuificauit me. Con
stat autē q̄ facere hominē 7 uiuificare eum solius dei est.
Doctores etiā tui antiqui de spiritu sancto q̄nq̄ loquētes
attribuunt ei ea que ad solū deū p̄tinet.

Saulus

Allega illos doctores nostros hoc dicentes.

Paulus

In libro illo qui dicitur Veresith Rabba que est glo. mag/
na sup̄ Gen. illud v̄bū. Spiritus dñi ferebatur sup̄ aquas
Queritur. quis est ille sp̄s dei de quo dicitur. Et spiritus
ferebatur sup̄ aquas. Et respondetur. Hic ē sp̄s messie. de
quo in Isaia legitur. Et requiescet super eum sp̄s domini
spiritus sapientie 7 intellectus. 7c. Psa. xj. Hec in glo. p̄dic/
ta tā maiori quā minori. Item in p̄dicta glo. Gen. xlij. le/
gitur Rabbi Simeon dicit. Quid ē illud quod dicitur in
psalmo. Spiritu oris eius omnis uirtus eoz. hoc ē. inspira
uit deus sanctus 7 b̄dictus spiritū oris sui 7 creatus est
mundus. Ex quibus 7 multis similibus p̄z propositū.

Saulus

Illa glo. quā allegas sup̄ illud uerbū. sp̄s domini fereba
tur sup̄ aquas modicū facit pro te. possum enim responde
re q̄ sp̄s messie est anima eius. Sepe enī in scripturis aīa
humana dicitur spiritus. Vnde Zachee. xiiij. Ego dominus
formās spiritū hominis in medio eius. quod intelligitur de
anima. Constat autē q̄ etiā secundū te aīa xp̄i seu messie n̄
est deus. nec etiā illud quod dicitur. sp̄s domini ferebatur
sup̄ aquas. intelligendū est de ipso deo. tamē quia cuz deus
sit omnino imobilis. non potest uerificari de ipso q̄ fere/

batur quia hoc importat motu. tamen quia si p hoc quod dicitur hic. spūs dei. intelligitur ipse deus. quem dicit esse tertiam personā in diuinis. Incōueniens enī esset q̄ in creatōe mundi fieret mentio de filio dei. quem dicit esse secūdam psonā. Ad auctoritatē secundā quā allegas ipsius Rab Simeon. nichil aliud occurrit v̄fidū nisi illud quod supra cōtra eam dixi. ad quod p te fuit responsum.

Paulus

Concedo tibi q̄ anima xp̄i nō est deus. sed ē anīa humana. que creata fuit in eodē instanti quo infusa fuit in corpore xp̄i humano. sicut dictum est 7 ostensuz supra de alijs aīa bus humanis. 7 non antea. Et ideo de ipsa non potest dici q̄ ferebatur super aquas in exordio creatōis mundi. cum protunc nondū fuisset in esse producta. Ad aliud v̄o quod obicis dicens q̄ hoc dictum ferebatur nō potest dici de deo ad quē nullo mō ptinet moueri. Possē tibi r̄ndere. Vno mō q̄ licet ueruz est q̄ deus sit omnino immobilis. tamen sepe in scripturis de deo dicitur aliqua uerba quoruz propria significata non possunt esse sine motu. ut cū dicitur. Descendit deus sup montē sinai Exo. xix. Et in psalmo. Ascendit deus in iubilo. 7 in multis alijs locis. Que quidem uerba. s. ascendere 7 descendere. cū de deo dicitur intelligūtur nō proprie sed methaphorice dicta. Vnde in proposito cum dicitur. spūs dei ferebatur. non debet intelligi q̄ ferebatur p motuz localem. sed methaphorice. s. q̄ spūs dei. i. spūs scūs cui bonitas 7 amor appropriatur. afficiebatur ad pficiendā pfectionē aquaz. s. omniū entīū productaruz h̄que enī iuxta seriem l̄re illius capituli. omnia entia corporalia in primordio producta cōtinebāt. Et licet p̄dictorum uerboz sententia hoc mō posset haberi. tamē aliter 7 magis proprie iuxta ueritatē hebraicā exponi possūt. Circa quod attendendū q̄ ubi nostra translatio dicit. spiritus domini ferebatur. in hebreo habetur quedā dicitio q̄ sonat meraphephet. quod in lingua n̄ra idem significat quod incubare in similitudinē uolucris oua suo colore animātis. Idem enī uerbū ponitur Deut. penult. ubi dicitur. Sicut squila prouocās ad uolandū pullos suos 7 super eos uolūtans. ibi in hebraico habetur. sup eos perahēff. i. incubās

Vnde in proposito. quia spūs sanctus uiuificator omnium
a principio dicitur. de quo in. ps. Emitte spiritū tuū et cre-
abūtur. Idcirco in rerū exordio. sicut deo patri attribui-
tur uiuificatio rerū. que quidē uiuificatio potest intelligi
secundum motū primi mobilis. Nam motus s̄m philoso-
phum. iij. phisicorū est uita rerū naturalium. motus autē
primi mobilis est primus et p̄cipuus. i. quo omnes motus
regulātur et mensurātur tamquā a prima omnium motuum
mensura. qui quidē motus rerū uiuificatiuus naturalium
est a deo tamquā a primo mouente principaliter creatus.
Vnde in primordio creatōis rerū naturalium de hoc primo
motu tamquā de uita rerū naturalium fit mentio. attribuē-
do ipsum motū deo in p̄sona spūs sancti. cui appropriatus
est uiuificare ut dictū est. et ex ista expositōe tollitur quā-
dam admiratō. que animū nō modicū pulsāt. s. quomō iter pri-
mo creata fit mentio de tempe. cum dicitur. Factū ē uespe
et mane dies unus. et de motu nulla uidetur fieri mentio.
motus tamē est prior tempe naturaliter. que quidē admi-
ratio tollitur p̄ p̄dictā expositionē. nam secundū eam pri-
mo fit mentio de motu quā de tempe. ut dictū est. Ad Tertium
uero quod obicitur contra expositōz sup̄ illud uerbū. spūs
domini ferebatur. dices q̄ incōueniēs esset dicere q̄ in cre-
atōe mundi fieret mentio de spū sancto qui ē tertia p̄sona
Ad hoc tibi respondeo q̄ uerum dicitur in hoc. s. q̄ conueni-
ens est ut in creatōe mūdi qui est primus et principalis ef-
fectus diuinitatis. sufficiens mentio fiat tacita uel expressa
de distinctōe diuinaz p̄sonarū. sed si recte scrutatus fueris
sensuz p̄dictorū uerborū. s. In principio creauit deus. et c. usq̄
ibi. spūs domini ferebatur sup̄ aquas. inuenies q̄ fit men-
tio sufficiens de tribus p̄sonis diuinis. ipsas inueniedo saltem
sacras scripturas recte et diligēter scrutāti. Ad cuius decla-
rationē presupponere debes q̄ secundū ueritatē fidei nō so-
lum nostre sed etiā tue. deus est causa omnium rerū creatarū
per suū intellectū et uoluntatē. sicut artifex est causa artu-
ficatorū inuentorū p̄ ipsum. Dicit enī scriptura. Omnia que
cūq̄ uoluit deus fecit. uelle at̄ p̄supponit cognoscere. Stat
autē q̄ artifex p̄ artē quā habet in suo intellectu conceptā
et p̄ amorē sue uolūtatis relatū seu applicatuz ad suū opus
producendū opatur. Ex quo ulterius consideranduz est q̄

deus p̄ opatus est. deinde creaturā p̄ suū uerbū seu sapien-
tiam conceptā. quod est filius. ⁊ per suū amorē quod ē spi-
ritus sanctus. ita tamē q̄ nō intelligatur q̄ creare sit pro-
priū alicuius p̄sone diuine tantū. Omnia enī opa trinitatē
ab extra sunt indiuisa. ut supra dictū est. sed sic intelligen-
do q̄ causalitas creatōis attribuitur p̄sone p̄ris per modū
efficiētis. ⁊ persone filij attribuitur per modū cause exem-
plarī. spiritui uero sancto hmōi causalitas attribuitur p̄
modū amoris seu effectus ad res creatas producēdas. ⁊ iō
sacra scriptura recte innuit personā patris. cui causalitas
creatōis attribuitur per modū efficiētis cū dicitur. Crea-
uit deus celum ⁊ terrā. Innuit etiā p̄sonā filij cui causali-
tas creatōis attribuitur per modū exemplaris. cū dicitur
In principio. quod idem est ac si dicat in uerbo seu in sapiē-
tia. prout alibi in sacra scriptura inuenitur. ⁊ etiā quidā
de magnis doctorib; tuis sentiūt. Innuit etiā in sacra scri-
ptura personā spūs sancti. cui attribuitur causalitas crea-
tōis p̄ modū amoris seu uoluntatis. per hoc quod d̄r. spūs
domini ferebatur sup aquas. ut supra expositū est. Ex qui-
bus recte consideratis reperies processiones p̄sonarū in di-
uinis super rōes productorias rerū creatarū inquantūz in-
cludūt essentialia attributa diuina. s. potentiā que appro-
priatur p̄ri. scientiā que appropriatur filio. ⁊ uoluntatez
que appropriatur spiritui sancto. ut per doctores nostros
ista plenius elucidātur.

**Capitulum Decimūsextū in quo ostenditur q̄ p̄ hoc quod
dicitur. In principio creauit deus. intelligendū ē in sapiā a
deo cōcepta per quā deus mundū creauit.**

Saulus

Ostende mihi unde habes ex sacra scriptura uel a doctori-
bus n̄ris q̄ in hoc quod dicitur. In principio creauit deus
intelligatur in filio uel in uerbo seu in sapientia a deo con-
cepta. mirabile enī ē in ocul' meis si posses hoc reperire.

Paulus

Hoc quod queris habes expresse in glo. Rab. moi. gerūdēsī
qui inter ceteros expositores tuos dicitur inter uos magis
esse eruditus in secretis diuine legis. qui quidē Rab. moi.

sup illud uerbū. In principio creauit deus celum discipulo
seu auditori suo. sic alloquitur. Si merueris intelligere se/
cretū huius dictōis Veresith. s. in principio. cognosces q̄ se/
cundū uisā ueritatis scriptura loquēs de inferioribz inuit
in sublimibus. Dicitio enī Veresith. i. in principio inuit
in sapiētia. que est principiū principioꝝ. ⁊ ideo in transla/
tione Iherosolimitana in loco ubi dicitur Veresith seu in
principio. habetur in sapientia. Nec ille. Ex qua auctorita
te habes intentū meū supradictū.

Sanctus

Adhuc ex illa glo. Rab. moi. non habetur q̄ illa sapientia
que signatur cū dicitur ueresith seu in principio sit a deo
concepta. sic ut distinguatur realiter ab ipso deo concipiē/
te. hoc enī requiritur ad hoc q̄ talis sapientia dicatur uer/
bū conceptū seu filius genitus. prout tu oñdere p̄sumis.

Paulus

Nille sapientissim⁹ Salomon uolēs de sapiētia a deo genita
aliquid loqui. ad excitandā audientū de tanta re attentōz
in p̄sona ipsius sapiētie sic p̄mittit in. viij. prouer. Audite
quia de rebus magnis locutura sum. q. d. ista que dicitura
sum maxima sunt ⁊ auditu digna. ad Ro. iij. Fides enī ē
ex auditu. Doctores enī tui cū loquūtur de aliqua re que
a deo fuit eis uel p̄ribus reuelata. semp̄ consueuerūt dicere
hoc habetur ex auditu seu ex ore auditus. unde ⁊ sapiens
proprie dicebat. audite. q. d. ex auditu ista habētur nō ex
inquisitōe. ⁊ sequitur. de rebus magnis locutura sū. ⁊ p̄m
aliā translātōnez dicitur. audite quia principalia loquar
Principia enī cuiuslibet sciētie que sunt principalia in ip̄a
p̄supponūtur tamquā uera. ex traditōe seu ex auditu alio
ris sciētie. ut ph̄s in posterioribz dicit. Et iō principia seu
principalia doctrine diuise oportet q̄ p̄supponātur tanquā
uera ⁊ probata ex auditu altioris sciētie. que quidē sciētia
est sciētia diuina. p̄ cuius reuelatōez talia principia h̄ntur
Consequēter infra eodē cap. sapiētia p̄dicta quibusdā inter
ponitur que pertinet ad cōmendatōez ipsius. docet que et
qualia sūt hec principalia seu magne res. de quibus locutu
ra erat sic dicens. Deus possedit me in resith. i. in initio ui
arū suaz antequā quicquaz faceret a principio. ab eterno

ordinata sum. et ex antiquis antequam terra fieret. nondum erant abissi et ego iam concepta eram. necdum fontes aquarum erupant. necdum montes graui mole constituerant. ante colles ego peruriebar. adhuc terram non fecerat et flumina et cardines orbis terre. quando preceperat celos aderam. quando certa lege et giro uallabat abissos. etc. usque ibi. cum illo eram cuncta componens. Ex quibus diligenter consideratis habes manifeste quod aliqua sapientia erat cum deo ante mundi constitutionem. que quidem sapientia erat concepta a deo. non creata seu facta. et erat cum deo cuncta componens. scilicet omnia que in primordio rerum fuerunt a deo creata. que omnia fere in predicta auctoritate tanguntur. que quidem sapientia ante mundi constitutionem erat semper cum deo et a deo concepta. et per quam deus fuit cuncta componens non potest esse nisi deus. alioquin sequeretur quod non solus deus esset creator mundi. sed deus et illa sapientia per quam mundum creauit. et sic essent duo creatores mundi. quod nephas est apud te sicut et apud nos.

Saulus

Antequam aliquid dicam contra hoc quod asseris de sapientia a deo concepta. uolo tibi ostendere quod translator tuus non uere translulit quandam dictionem in predicta auctoritate contentam. in qua quidem dictione magna uis tue rationis consistit. ubi enim dicit translator tuus. cum illo eram cuncta componens. in ueritate hebraica dicitur. cum illo seu apud illum eram amon. hec autem dicitio amon licet habeat multas interpretationes. in nulla tamen signat cuncta componens. unde ex ueritate lingue non habes ex predicta auctoritate. quod sapientia illa quam dicis a deo esse conceptam sit cum deo uel apud deum cuncta componens. et sic dicendum est quod illa sapientia de qua sapiens loquitur non est deus. quod tu tamen ex hac auctoritate principaliter probare presumebas.

Paulus

Verum dicis quod ista dicitio amon in hebraico multas habet interpretationes. sed doctores tui in hoc loco istam dictionem interpretati sunt conformiter ad translatorum nostram. Unde in glo. sup Gen. (que dicitur Ueresith) Rabba sup illud uerbum. In principio creauit deus. uolentes exponere istam dictionem in principio (quod in hebraico dicitur in resith) concordantes istam dictionem resith cum illa alia dictione omnino simili. que

8.

ponitur cū p̄dicta auctoritate prouer. per me allegata ubi dicitur. Dñs possedit me in resith. .i. in principio uiaꝝ suarum: in eodē loco allegat uerbū supradictū. .s. eram apud eum amon. 7 ibidē istā dictōez amon multipliciter interp̄tantes: Finaliter sic dicit. amon ē artifex. lex enim dei dicebat. ego fui instrumentū artis dei sancti 7 benedicti i uia sua. Rex enim carnalis edificans pallatia non edificat ea nisi habeat exemplaria 7 descriptōes. ut sciat quomō facturus est cameras 7 cubilia seu celaria. sic etiaꝝ deus sanctus 7 benedictus recipiēs in lege creauit seculū. unde 7 lex dicit Veresith. .i. in principio creauit deus. non est autē resith. .s. principiū nisi lex. ut dictum ē prouer. viij. Domin⁹ p̄. 8. possedit me resith. .i. principiū uie sue. Hec in glo. Ex qua habes manifeste q̄ amon significat artificē seu artificium uel artem. Et hoc manifeste concordat cum translatoe n̄ra que dicit. Cum illo erā cuncta cōponēs. per artes enī artifex cūcta cōponit. hoc etiaꝝ explicauerūt p̄ exemplū de regē edificāte. ut in sua expositōe p̄dicta cōtinetur. 7 sic est manifestum q̄ secundū doctores tuos sapiētia p̄dicta a deo cōcepta ante mundi cōstitutōez est illa per quā mūdū deus creauit. sicut p̄ artē artifex suū artificium producit.

Saulus

Verum est q̄ sic n̄ri doctores exponūt. sed hāc sapientiam dicit esse legē dei. quod debet intelligi de lege mosaica. non autē de sapiā quā tu dicis esse deum.

Paulus

In disputatōnibus dialecticis seu in iudicijs cōtentiosis alter disputantiū seu cōtendētū potest accipere ex dictis sui aduersarij illud quod pro se facit. relicto alio quod nō facit pro se. p̄sertim cū illud relictū sit manifeste falsū. Vñ in proposito ex auctoritate p̄dicta tibi ostendo q̄ secundū doctores tuos uerū est q̄ amon in hoc loco significat artē seu artificium. quod facit pro me 7 pro translatoe n̄ra. sed q̄ ulterius dicit q̄ illa ars seu artificium est lex. .s. mosaica ut tu asseris. hoc est nō solū falsum. sed ridiculosū 7 forte absurdū dicere. tamē quia lex mosaica nūquā legitur esse anteq̄ fuisse data in mōte Sinai. nec etiaꝝ tpe patriarcharum. tamē quia supfluū etiaꝝ esset illā esse ante mundi cō-

ex i Rege cao.

ad p̄. 8.

intenta. 89

in le. q̄. 1. 1. 1.

copista.

tum. 1. p̄. 8.

2.

9. di.

7. et vltz ca.

stitutionē quādo nullus homo erat. qui eā intelligeret. seu
 obseruaret. De pluuia enī legitur Gen. ij. Non enī pluerat
 dominus deus sup terrā: eo q̄ homo nō erat. qui oparetur
 terrā. Vñ a simili seu fortiori nullo mō est credendum q̄
 lex fuisset producta. quādo homo nondū erat in mūdo. ta-
 men. quia si lex illa p̄ quā deus fecit mundū fuisset aliquid
 extra deum existens: sequeretur q̄ deus minus p̄fecte pro-
 duceret mundū. quā aliquis artifex producit suū artifi-
 ciatū. quod est non solū falsum. sed absurdū. cōsequētia p̄
 ex hoc quia artifex producit suū artifi-
 ciatū p̄ artem sibi intrinsecā. Deus uero secundū tuā positionē produxissz mū-
 dum p̄ artem sibi extrinsecā. quod derogat p̄fectōi creatio-
 nis rerū a deo facte. q̄ deus secundū hoc indignissz adiuto-
 rio exteriori ad creatōez mundi.

Capitulum Decimūseptimū. in quo ponūtur quedā obie-
 ctiones iudeoz cōtra ueritatē generatōis. quā fides catho-
 lica proficitur esse in diuinis. que quidē obiectōs soluūtur.
 In cuius fine declaratur q̄ in p̄nti tractatu sibi soluz agu-
 tur de scrutinio scripturaz non ē tractandū de oībus diffi-
 cultatibus. que ad hoc misterū ptinent.

Saulus

Expositio tua circa p̄dictaz auctoritatē prouer. nullo mō
 cōsonat rōni. q̄ enī sapiētia diuina (per quā deus fecit mun-
 dum) sit a deo genita sic ut a deo generante realiter distig-
 uatur: nullo mō pōt a rōne tollerari. quāuis enī prout tu
 supra dixisti in. vij. cap. ea (que de deo dicūtur) non sūt in-
 telligenda secundū modū infimaz creaturaz. que sunt cor-
 porā. sed s̄m similitudinē supnaz creaturaz. que sūt in-
 tellectuales substantie. 7 sic q̄ generatō in diuis intelligē-
 da est s̄m emanatōez intelligibilē. prout uerbū intelli-
 gibile a proferēte seu a dicēte distinguitur. que quidē emana-
 tio non transit in materiā exteriorē. sed intra manet. Ad
 huc (secundū istā tuā declaratōez) nullo mō dicendū est q̄ i
 diuinis sit generatio. nec p̄ consequēs generās. 7 genitū. seu
 pater 7 filius. In homīne enī. 7 in angelo. in quibus ē ali-
 qua emanatio intelligibilis. secundū quā est in eis intelli-
 gens 7 intellectū. non tamē in hoīe seu in angelo dicitur ēe
 generatio: sic ut intelligēs pater dicatur. 7 illud. quod intel-

ligitur/filius. ergo nec in diuinis rōe p̄dicte emanatōis in-
telligendū est esse generatōez; secundū quā ibi dicatur pater
7 filius. Item de rōe geniti est ut accipiat esse a generāre.
7 sic oportet q̄ genitū habeat esse receptū. 7 p̄ consequē q̄
non sit p̄ se subsistens, quod repugnat p̄fectōi diuine cuius
esse est per se subsistens. Ex quibus sequitur q̄ nullius ge-
niti esse sit deus.

Paulus

So. Aucto. qd.
1. d.
2. d.
3. d.
4. d.
5. d.
6. d.
7. d.
8. d.
9. d.
10. d.
11. d.
12. d.
13. d.
14. d.
15. d.
16. d.
17. d.
18. d.
19. d.
20. d.

Verum est prout tibi dixi q̄ generatio in diuinis nō est in-
telligenda secundū similitudinē generatōis rerū corpaliū;
sed secundū similitudinē emanatōis intellectuālū rerum.
sed circa hoc attendere debes q̄ nulla res creata tm̄ deo af-
filiatur quātū inter talē rē 7 deū sit maior similitudo quā sit
illa similitudo accepta a rebz. Juxta illud *Ysa. xl. cui ergo* *Ysa. 20.*
similē fecistis deum. 7c. Cuius rō est. nam p̄fectio diuinā ē
infinita. perfectio autē creature cuiuscūq; finita est. Inter
finitū autē 7 infinitū non est danda proportio. Unde cum
ex p̄fectōe alicuius creature (que quidē p̄fectio finita est) si-
militudinē accepimus ad diuinā p̄fectōez (que est infinita)
oportet q̄ semp remaneat maior dissimilitudo. Ex quo ul-
terius sequitur q̄ ex quacūq; similitudine a rebus creatis
in deo accepta oportet amouere a deo omnes imp̄fectōes.
que in hmōi p̄fectōe rei create intelligūtur seu includūtur
uerbi grā. dicimus in deo esse scientiā seu sapiām quā nul-
lo mō intelligeremus nisi p̄ aliquā similitudinē sapie crea-
te. cū cognitio n̄ra a sensibilibus seu a rebus creatis sit ac-
cepta. sed cōstat q̄ sapiētia creata angelica seu humana est
quoddā accidēs in ipso sapiente. quod nullo mō deo compe-
tit. cui nullū accidēs inesse seu cōpetere potest. quicquid. n.
est in deo deus est. 7 iō cū attribuimus deo sapiām uel vi-
cimus q̄ in deo est sapiā oportet q̄ intelligamus eā esse nō
eo modo quo in creaturis. in quibz est p̄ modū accidētis. s;
eo mō quo cōpetit. s. sapiā p̄ se subsistēs. Unde in proposito
licet in diuinis dicamus esse uerbū seu sapiā; que procedit
a dicēte uerbi intelligibilis. que in nobis procedit sm̄ intel-
ligibilē opatōez; non tamen hec similitudo est omnimoda.
deficit enī a p̄fectōe emanatōis uerbi diuini in multis. 7
sp̄aliter in hoc q̄ uerbū in nobis procedēs secundū intelli-
gibilē opatōez; non ē eiusde; nature cū eo a quo procedit. 7

qz ? deo n̄ra cadit accidēs.

Ad 1. d.
2. d.
3. d.
4. d.
5. d.
6. d.
7. d.
8. d.
9. d.
10. d.
11. d.
12. d.
13. d.
14. d.
15. d.
16. d.
17. d.
18. d.
19. d.
20. d.

ideo id quod intelligitur in nobis seu a nobis non dicitur fi-
 lius. De ratione enim filii est quod sit eiusdem nature cum patre. Intel-
 ligere autem diuinum est ipsa substantia intelligens. quod non
 dubito te concedere. unde uerbum in diuinis procedens proce-
 dit ut subsistens eiusdem nature cum illo a quo procedit. qua
 ratione proprie dicitur genitum et filius. unde in auctoritate al-
 legata de diuina sapientia: scriptura utitur uerbis que ad
 generationem uiuentium pertinet. scilicet conceptio. ut cum dicit. Et ego
 concepta eram. similiter et partu. ut cum dicit. ego partu-
 riebam. in intellectu autem nostro utimur nomine conceptionis. scilicet
 quod in intellectu nostro inuenitur aliquid de nouo apprehensum.
 non autem utimur nomine filiationis. cum non sit ibi ideitas na-
 ture. scilicet intelligentis et intellectus. Ad secundum uero quod obij-
 cis dico. quod si in deo esset aliquid genitum illud esset receptum
 tibi respondeo quod non omne acceptum est receptum in aliquo
 subiecto. tota enim substantia rei create accepit esse a deo. si
 tamen habet aliquod subiectum receptum. Unde genitus in di-
 uinis accipit esse a generate. non tamen illud est receptum in
 aliqua materia seu subiecto. hoc enim repugnaret subsistentie
 esse diuini. unde filius in diuinis in quantum procedit ab a-
 lio habet esse diuinum. non quasi aliud ab esse diuino existens.
 In ipsa enim perfectione diuina continetur quod sit et uerbum intelli-
 gibiliter procedens et principium uerbi. sicut quecumque ad eius
 perfectionem pertinet. Et attende quod secundum intentionem huius tractatus
 principaliter intendere debemus circa scrutinium scripturarum
 prout in prologo dictum fuit. de quo iam circa hoc misterium
 uisum habuimus. non autem debemus scrutari maiestatem.
 Et ideo suspicemus ab argumentationibus que in hac mate-
 ria fiunt seu fieri possunt. de quibus doctores nostri multa
 alta seu profunda tractant: tam circa relationes originis que
 in diuinis dicuntur: quam circa personarum proprietates et notiones
 et huiusmodi. ad amouendas quascumque hereticas impug-
 nationes que in hijs consueuerunt fieri. de istis enim cum
 incepit te sumus illuminator cordium lumine fidei aliquanti-
 ter illuminare. poteris de istis ad tuam informationem ulte-
 rius procedere. Nunc autem ad nostrum scrutinium. scilicet
 scripturarum circa alia que restant procedendum est.

pr. 8.
de conceptoe
ex de partu

pr.

intentione tractatus pertinet.

ro. cosilyu.

Distinctio Decima de Scrutinio scripturarum
circa misterium diuinitatis christi. Et conti-
net nouez capitula. **I**n Capitulo primo pro-
ponitur qd ex hoc qd fides catholica profitetur
christum esse uerum deum et uerum hominem

non derogatur diuine perfectioni.

In cap. secundo ostenditur p autoritate. ps. in psalmo. Qua-
re fremuerunt. et c. qd xps est deus et homo.

In tertio cap. ostenditur idem p autoritate. ps. in psalmo
Deus iudiciu tuu regi da.

In cap. quarto ostenditur idem p autoritate. ps. in psalmo
Eructauit cor meum uerbu bonu.

In cap. quinto ostenditur idem p autoritate psa. ix. cap.

In cap. sexto ostenditur idem p autoritate Jere. xxij. cap.

In cap. septimo ostenditur idem p uisione facta Ezechi-
eli in primo cap. sue prophetie. et p uisionem facta Danieli
in. vij. cap.

In cap. octauo ostenditur idem p autoritates prophetarum
Mich. v. cap. et Zach. xij.

In cap. nono ostenditur idem p dicta antiquoz talmudistarum
et in eodem imponitur finis prime parti huius tractatus.

f. 7. ca.

Capitulum Primum in quo proponitur qd ex hoc quod fi-
des catholica profitetur xpm esse uerum deum et uerum ho-
m- nem non derogatur diuine pfectioni.

Saulus

Quicquid sit de pmissis. adhuc uideo qd xpus tuus manife-
ste fuit locutus contra excelsum. Docuit enim per se uel p suos
discipulos contra diuinam simplicitate. et quasi contra omnes
diuinam pfectiones. et ideo proprie de ipso debet intelligi illud
Dan. vij. cap. de cornu puulo qui locuturus erat contra ex-
celsum. prout tibi supra dixi.

Paulus

Dic michi obsecro ubi inuenisti qd magister meus christus
uel ipsius discipuli talia contra deum excelsum fuissent lo-
cuti. non enim credo qd talia posses repere in doctrina sua
uel suorum.

Saulus

Manifestum est nec tu ut credo negabis quod magister tuus uel eius discipuli ipsius nomine docuerunt et publice atque continue predicant quod ipse tuus messias est uerus deus et uerus homo et consequenter de ipso deo etiam asserunt quod fuit temporaliter natus ex muliere. cum tamen deus esse nunquam incepit. testate ps. A seculo et usque in seculum tu es deus. et in multis alijs locis. Asserunt etiam ipsum deum fuisse crucifixum mortuum et sepultum et homini. quid ergo magis contra deum excelsum dici posset. quam quod sit uel fuit passibilis. cum tamen deus sit omnino immobilis et immutabilis. dicente scriptura. Ego non mutor. Malach. iij. quomodo enim pati posset qui mutari non posset. Quid enim absurdius contra deum excelsum dici possit quam quod fuit mortuus. de quo scriptura dicit. Viuo ego in eternum. certe et si scripture de hijs tacuissent ipsi philosophi pagani maxime contra hoc insurgerent qui ex solo rationis dictamine probant uerum deum quem cognoscunt esse primam causam mundi omnino esse incorporeum et immutabilem et summe simplicem. secundum quos omnino predicta per te et tuos asserta ludibria reputarent seu deliramenta.

Paulus

Concedo tibi quod secundum ueritatem fidei nostre christus in prophetis promissus. de quo hic agimus est uerus deus et uerus homo. quam auctoritatem ex testimonijs sacre scripture coguntur concedere. Si uero secundum eandem ueritatem conceditur quod christus fuit natus de muliere passus mortuum et sepultus. que quidem omnia de deo concedimus fuisse uera. non tamen inquam deus seu secundum naturam diuinam. sed secundum naturam assumptam. scilicet humanam. sic tamen predicta de deo dicuntur secundum ueram fidem. ut in nullo derogatur dicte perfectioni apud eum qui sacra testimonia recte scrutatur et sanam habet rationem.

Saulus

Duo hic dicit que nullo modo posses probare. quorum primum est quod christus in prophetis promissus est seu debet esse uerus deus cuius oppositum sacra scriptura testatur que in multis locis asserit eum futurum esse de genere David. quod non credo te negare. Secundum quod de deo posset uerificari quod fuit natus

de muliere passus mortu⁹ ⁊ sepultus. ⁊c. sine hoc q^d derogetur diuine pfectōi. hoc enī manifeste uidetur implicare cōtradictōz ut supra dixi. Dicere enī q^d deus eternus ⁊ imutabilis fuit natus temporaliter ⁊ mortu⁹ ⁊ cetera hui⁹. manifeste implicat cōtradictōez. nō obstantib⁹ cauillatōnib⁹ per te allegatis. s. cū dicis q^d hoc est secundū naturā humanā. non autē secundū naturā diuinā. talis enī cauillatio nō uidetur ualere. cū deus nullā habet naturā nisi solā diuinā; sed quia dixisti q^d ex testimonijs sacre scripture cogere cōcedere q^d christus in prophetis promissus futurus erat uerus deus ⁊ uerus homo. rogo ut doceas me ubi habes talia testimonia. ⁊ deinde procedemus ad discutiendum de secundo.

Capitulum Secundū in quo ostenditur per auctoritatez psalmiste in psalmo. Quare fremuerunt gentes. ⁊c. q^d x^ps est deus ⁊ homo.

Paulus

Placet michi recurrere ad testimonia sacre scripture. quibus manifeste habetur q^d x^pus in prophetis promissus futurus erat uerus deus ⁊ homo. Ad quod primo in teste adduco ipsuz egregium psalmistā Israhel. s. Dauid. qui proprie posset dici cithareda x^pi. Ipse enī in secūdo ps. sui psalterij. qui primus psalmus est s^m quosdā. ubi loquitur de deo ⁊ de x^po suo ad l^ram cū dicit. Astiterūt reges terre ad uersus dominū ⁊ aduersus x^pm eius. Infra in psona x^pi supradicti dicit. D^{ns} dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. que quidē uerba diligēter fuerūt altricata inter me ⁊ te in nono cap. pcedētis distinctōis. ⁊ ibidē ostensuz est q^d uerba p^dicta nō possēt proprie uerificari nisi de filio dei. quē deus eternaliter genuit. Et sic patet manifeste q^d x^ps in p^dicto psalmo prophetatur filius dei a deo eternaliter genitus. ⁊ p cōsequēs deo generalis ⁊ coetern⁹. nichil enī est in deo quin sit eternū ⁊ eiusdē nature cum ipso deo. quā quidē auctoritatē tibi iduxi i p^dicto cap. ad probandum generatōez naturalem ⁊ eternam esse in diuinis. pro quo multipliciter arguisti ibidē. tam contradicēdo mee expositōni quā etiā introducēdo alias doctoz tuoz expositōnes. ad que omnia fuit tibi in p^dicto cap. sufficiēter respō-

sum. et sic non oportet ut hic replicemus ea que ibi dicta fuerunt. talis enim iteratio esset fastidiosa potius quam fructuosa. unde remitto te ad illud capitulum ubi ex testimonio psalmiste habetur christum esse filium dei eternum et sic uerus deus. quod autem ipse sit uerus homo non credo te negare. et ideo ex ista auctoritate nunc per me allegata et supra in predicto capitulo per me proprie et uere exposita una cum concessione de humanitate christi habeo intentum.

Saulus

Bene recolo quod ista auctoritas psalmiste fuit per te allegata in precedentibus ubi etiam circa eius expositionem fuit inter me et te altercatum. sed adhuc ex ista non habes propositum tuum. nam licet uerum est quod ego concedo christum fore hominem nullo tamen modo concedere quod esset deus et homo. In predicta autem auctoritate solum conaris probare quod est deus seu filius dei eternus. non autem quod sit homo.

Paulus

In predicto psalmo deus alloquens ipsi christo filio suo sic uicit. Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam. etc. Constat autem quod si christus de quo ibidem agitur esset purus deus et non homo. nullo modo ueniret ei postulare aliquid a deo cum secundum hoc est omnino equalis patri habens ipsam eandem potentiam que est ipsa dei essentia. unde necesse est quod ista uerba. scilicet postula a me. etc. intelligantur secundum naturam humanam secundum quam ipse christus est uerus homo cui competit quicquid a deo petere aliquid quod non habet. et sic ex predicta auctoritate habeo intentum.

Capitulum Tertium in quo ostenditur idem per auctoritatem. ps. in psalmo. Deus iudicium tuum regi da. etc.

Saulus

Video quid sentis circa predictam auctoritatem. sed uolo quod ostendas michi aliam auctoritatem si habes ad propositum tuum fundandum.

Paulus

Habeo aliam auctoritatem eiusdem. ps. in psalmo qui incipit Deus iudicium tuum regi da. ubi manifeste agitur de christo

qui ibidē dēstruatur saluator populi. p̄sertim humiliuz ⁊ pauperum. de quo dicit Saluos faciet filios pauperū. ⁊c. ⁊ animas pauperū saluas faciet ⁊ hmōi. de quo quidē xp̄o saluatore ibidē dicitur. Sit nomē eius in secula. ⁊ ante solem p̄manet nomē eius. quam auctoritatē tibi supra allegaui in decimo capitulo predicte distinctionis ad probandum generationem eternam esse in diuinis. circa quod lar ge altercauimus. ⁊ finaliter in predicto capitulo fuit tibi ostensuz q̄ ex p̄dicta auctoritate p̄sertim secūdū hebraicam ueritatē sumpta oñditur maifeste q̄ filius dei de quo in illo psalmo agitur fuit ante secula ⁊ manet in eternum non obstantibus multiplicibus tuis cauillatōibus ibidē cōrentis. ⁊ sic ex eodē psalmo hētur q̄ saluator ille promissus de quo ibi agit. qui uerus homo ⁊ filius hoīs est. est uerus deus ⁊ filius dei eternus. quod est intentū. nec hic oportet replicare illa que fuerūt inter nos altercata circa expositionē illius psalmi in predicto cap. x. ne fiat repetitō unus ⁊ eiusdē que fastidiosa est. ⁊ ideo remitto te ibi ubi predicta plene inuenies.

Saulus

Habeo mentē tuam circa expositionem p̄dicti psalmi circa quā nolo amplius replicare. quia satis fuit in p̄dicto cap. inter nos discussum. sed si aliaz habes auctoritatem indica michi.

Capitulum Quartū in quo oñditur idē p̄ auctoritatem ps. in psalmo. Eructauit cor meū.

Paulus

In psalmo qui incipit Eructauit cor meū uerbū bonū psalmista loquitur ad l̄ram de xp̄o qui inter ceteros unctos a deo qui rōe unctōis xp̄i uocari possunt excellentior est. et ideo de ipso dicit. Anxit te deus deus tuus oleo letitie pre consortibus tuis. ubi psalmista paulo ante alloquens ipsi xp̄o sic dicit. Sedes tua deus in seculū seculi uirga directōnis uirga regni tui. que quidem uerba de nullo uerificari possunt nisi de uero deo. ut est manifestum. nullus enī habet sedē diuinā in seculum seculi nisi ipse deus. ⁊ sic per illa uerba. ps. testatur q̄ ille xp̄us cui alloquitur est uer⁹ de⁹.

ent etiā dicit. sedes tua in seculum seculi. ubi ex hac auctoritate habes ueritatē a me intentam .

Saulus

Iste psalmus exponitur a doctoribus nris multipliciter. scilicet de diuersis regibus sub quoz quolibet filij Israhel fuerūt in prospero statu. Vnde cum fuerūt sub Salomone ualde prospere uiuētes. ut habetur. iij. Reg. uel de Asuero in cuius tempe Mardocheus et alij Judei fuerunt honorati uel etiā de rege Dauid in cuius tempe Dauid debellauit multas gentes cōuicinas terre promissionis. ut hētur. ij. Reg. Vnde ipsi proprie dicebat psalmista. Accingere gladio tuo sup femur tuū potentissime intēde prospere procede et regna. et ideo psalmus non necessario exponitur de xpo de quo agimus. de quolibet enī predictoz regū potest dici. et ideo in primo uersu dicitur. dico ego opa mea regi. indefinite loquēdo. scilicet nō appropriādo alicui p̄dictoz regum uel forte alicui aliorum qui prospere gerant.

Paulus

Licet in primo uersu psalmista loquitur indefinite cū dicit. dico ego opera mea regi. intelligendū est anthonomati ce. scilicet p̄ excellentiā respectu ceteroz regum. quod p̄t̄ ex hoc q̄ subdit uerba que de nullo ceteroz regū nec de aliquo alio puro homine dici possunt unde tibi predixi. eidem enī regi de quo loquitur dicit. sedes tua deus in seculum seculi quod nullo mō posset uerificari de Dauid nec de salomōe nec de Asuero nec de aliquo alio puro hoīe. unde uirtute illoz uerboz oportet restringere materiā principalē illius psalmi ad xpm qui uerus deus est habens sedē dei in seculum seculi. et uerus homo quia unctus oleo letitie pre confortibus unde dictum est. Item translatio caldaica. scilicet. Ionathe que apud uos equiualeat textui illud uerbū psalmiste. speciosus forma pre filiis hominū sic transtulit. Pulchritudo tua rex messia maior quā filioz hoīs. et sic p̄t̄ q̄ psalmus iste de messia loquitur de quo testatur q̄ est uerus deus et uerus homo mō predicto.

Saulus

Quedam continētur in hoc psalmo que non possunt appli-

carum messie tuo. Dicit enim ibi. Astitit regina a dextris tuis. Similiter. Audi filia et uide et inclina aurem tuam. etc. et in fine psalmi concludit. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. constitues eos principes super omnem terram. Constat autem quod nichil horum potest uerificari de messia tuo quia nullam habuit reginam ad dexteram suam assistentem. similiter nec filiam disciplinam audientem. nec etiam habuit filios quos principes constituisset. Unde expositio tua nullo modo tolleratur a littera.

Paulus

Tu nosti quod doctores tui coeter tenent quod synagoga Israelis dicitur esse dei sponsa. Unde liber Canticoz apud eos exponitur de deo sposo et synagoga sponsa. et de ea exponitur illud canticoz. iij. cap. Tota pulchra es amica mea et macula non est in te. quod licet de synagoga patrum antiquorum aliquid contineat ueritatis. de ecclesia tamen christi que una est unitate fidei potius hoc uerificatur. et quia ista ecclesia uera sponsa christi est et ei coniuncta et cum eo regnat seu regnatura in eternum. ideo potest dici regina. et de illa uerificari illud Astitit regina a dextris tuis. quia in bonis potioribus astitit christo scilicet in presenti in bonis gratie et in futuro in bonis glorie. Et quia sicut ista ecclesia eo quod est coniuncta christo sicut sponsa sponso dicitur regina. sic eo quod recepit eius legem seu disciplinam euangelicam dicitur esse filia. et ideo de ea dicitur. audi filia et uide et inclina aurem tuam. et quia ista ecclesia succedit synagoge antique in fide. quia eadem est fides patrum et fides discipulorum christi. licet in credendo de preterito uel de futuro quandoque uarietur. In ceremonialibus autem legis antique que iam cessant post christum omnino sunt diuersae ut supra dictum est. Ideo dicit. Obluiscere populum tuum. scilicet iudaicum et domum patris tui. scilicet templum antiquum in quo sacrificia offerebantur. que post christum cessauerunt ut dictum est. et sequitur. Et concupiscit rex decorum tuum seu speciem tuam. quia cultus ecclesie pulchrior est et delectabilior christo cultui synagoge. Hoc autem quod dicitur in fine psalmi. pro patribus tuis nati sunt tibi filij. similiter intelligendum est de christo cui loco patrum suorum secundum humanam naturam. scilicet patriarcharum et prophetarum nati sunt filij spirituales scilicet apostoli et alij discipuli qui patriarchis et prophetis successerunt. qui constituti sunt principes super omnem terram in spirituali

bus. qui quidē filij xp̄i principes cōstituti. reduxerunt ad memoriā facta regis xp̄i in generatōibus sibi succedētibus usq; in finē mundi. ideo subditur. memores erūt noīis tui domine in generatōe ⁊ generatōez. propterea populi confitebūtur tibi in eternū. ⁊c. propterea populi. s. fideiū cōfitebūtur tibi in eternū ⁊ in seculū seculi. Ita enī laus que procedit ex memoria seu cognitōne xp̄i. non cessabit in hoc seculo nec in futuro ubi potior erit. unde omnia cōtenta in hoc psalmo nō discrepāt a proposito meo sed poti⁹ adaptātur. ⁊ iste tres auctoritates p̄dicte debēt tibi sufficere quo ad psalteriū. licet ibi sint multa alia.

Capitulum Quintū in quo ostenditur idem p̄ auctoritatem psalme in nono cap.

Saulus

Habeo mentem tuā circa auctoritates per te allegatas de psalterio sumptas. sed allega michi auctoritatem alterius prophete si habes ad intentū tuū probandū.

Paulus

Ille propheta euangelicus. s. Isaias misterium diuinitatis ⁊ humanitatis xp̄i nō p̄termisit. sed ipsūz clare prophetauit. Vnde ysa. ix. cap. agens de messia seu de xp̄o sic dicit. Puer natus est nobis ⁊ filius datus est nobis. cuius imperium sup humerum eius ⁊ uocabitur nomē eius admirabilis cōsiliarius deus fortis pater futuri seculi seu sempitern⁹ princeps pacis. Ex qua auctoritate manifeste habes qd xp̄us de quo loquitur est uerus homo temporaliter natus. ⁊ hoc cuz dicit. puer natus ē nobis. habes etiā ex eadē auctoritate qd sit uerus deus. ⁊ hoc cū dicit. Deus fortis pater futuri seculi seu sempiternus princeps pacis. predicta enim nomina non possunt uerificari nisi de uero deo. ⁊ sic p̄ istā auctoritate onditur meū propositum.

Saulus

Hec auctoritas per te allegata exponitur proprie a doctōribus nr̄is de Ezechia rege. in cuius tempe dedit deus pacē in iherusalē ⁊ iudea deuicto Sennacherib. unde hētur. iiii. Reg. qua rōe uocatur a deo princeps pacis. eo qd fuit princeps. in cui⁹ tpe pax miraculose uiguit. Vnde secundū istā

127
uera expositionem doctorum nostrorum, nomina que ponuntur in hac auctoritate ad solum deum pertinentia, non sunt nomina ipsius pueri nati, sed dei uocatis ipsum puerum principem pacis sic enim exponenda est littera predicte auctoritatis, puer natus est nobis et filius datus est nobis, scilicet Ezechias cuius impium super humerum eius in quantum fuit rex impans, quem quidem puerum deus admirabilis et fortis et pater futuri seculi sempiternum uocauit principem pacis, et sic nomina ad deitatem solum pertinentia que in hac auctoritate ponuntur referenda sunt ad deum uocantem, Istud solum quod dicitur principem pacis, est nomen pueri nati, scilicet Ezechie, et hic est sensus planus huius auctoritatis, secundum quem nichil facit ad propositum tuum.

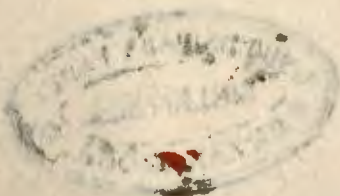
Paulus

Bene scio quod hec expositio tua est Rab. Sa. et quorundam modernorum expositorum tuorum qui semper intendunt obfuscare sacras scripturas que de christo uera testimonia tradunt, Vnde si bene scrutatus fueris sententiam huius auctoritatis manifeste repies quod hec tua expositio est omnino inualida, tum quia irrationabilis, tum quia inconsona littere, tum quia contra mentem antiquorum tuorum qui fuerunt maioris auctoritatis quam ipse Rab. Sa. quem tu allegas, primum patet, nam nulla ratio est qua deus tot nominibus uocaretur in uocatione pueri huius nati, fuerunt enim multi alij qui ante suam natiuitatem fuerunt uocati suis proprijs nominibus a deo seu ab angelo, ut Israhel Isaac et Iosias, nunquam tamen in eorum uocatione deus uocatur pluribus et uarijs nominibus, suffecisset enim dicere uocauit eum dominus principem pacis, Vnde nulla apparet ratio quare alia nomina ad deum pertinentia ibi adiungerentur.

Saulus

Hec ratio tua similiter facit contra tuam expositionem, non enim uidetur esse aliqua ratio qua tot nominibus ille puer natus uocaretur, suffecisset enim dicere secundum tuum propositum, Puer natus est nobis et uocabitur nomen eius deus, Vnde multiplicatio nominum illius pueri nati superflua uidetur etiam secundum tuam expositionem.

Paulus

Secundum meam expositionē quodlibet nomen illi⁹ pue-
 ri significat aliquod notabile in ipso. In hoc enim quod vi-
 citur. Puer natus est nobis. designatur ipsius magna hui-
 litas in natura humana. sicut puulus humilior est quā ce-
 teri maioris etatis. In hoc autē quod dicitur. Et filius da-
 tus est nobis. designatur in ipso puero nato esse aliā natu-
 rā secundū quā non fuit natus temporalis. sed datus nobis.
 In hoc autē quod sequitur. Et factus est principatus sup
 humerū eius ostenditur quod ille puer natus accepit supra se iu-
 gum legis obseruāde. licet non esset ad hoc obligat⁹. Vnde
 in translatoe Caldaica ista uerba. 7 fact⁹ est principatus
 sup humerū eius transferūtur sic. Et recepit supra se legē
 obseruandā. In hoc quod sequitur. Et uocabi⁹ nomē ei⁹ ad-
 mirabilis. designatur quod sua natiuitas de qua pdixerat. pu-
 er natus est nobis. fuit maxime miraculosa. quia de uirgi-
 ne sine semine uirili. In hoc autē quod dicitur. 7 cōsiliari⁹
 designatur quod ipse puer natus erat datur⁹ consilia salutife-
 ra supaddita pceptis decalogi. In hoc autem quod dicitur
 deus exprimitur eius deitas. In hoc at quod dicitur fortis. de-
 claratur eius fortitudo que in sua passione fuit abscondita.
 In hoc at quod dicitur pater futuri seculi. designatur quod ipse ha-
 bebat inducere oēs electos ad celestē gloriā que est in futu-
 ro seculo. In hoc at quod dicitur princeps pacis. designatur quod
 ipse datur⁹ erat suis uerā pacē. s. eternā que non posset esse
 cū peccō mortali. Juxta illud. ps. nō est pax ossibus meis a
 facie peccōz meoz. Similiter 7 pacē supnā que supat omnē
 senū. Et sic uides quod oīa que in hac uocatōe cōtinētur sunt
 propria 7 notabilia 7 nō supflua in uocatōe illi⁹ pueri na-
 ti. Quedā enī ptinēt ei proprie ex duplici sui natura. qdaz
 uero ex effectibus eius 7 alijs que ptinēt ad redēptōz nīaz
 p ipsum factā. Vnde multiplex noīatio pdicta propria et
 notabilis est in puero nato de quo agitur. 7 sic pz irrōna-
 bilitas tue expositōis. Quod at expositio tua sit insona-
 līe patet ex hoc. nam post pdicta uerba pallegeta sequitur
 statim in līra. multiplicabit⁹ eius impiū 7 pacis eius si erit
 finis. q̄ ōba nullo mō pnt uerificari de Ezechia. cuius pax
 habuit finē in breui tempe. ut pz in sua historia. iij. Reg.
 7. ij. Paralip. Similr quod sequitur statim. Sup solium
 Dauid 7 sup regnū eius sedebit ut cōfirmet illud 7 corro-

boret usq; in seculū. ridiculū est hoc exponere de Ezechia
cuius imperiū ⁊ regnū ⁊ pax fuit breuissimū ut notū est
De xpo at mō oīa ista uerificātur cuius ecclesia in qua se/
det ⁊ regnat nō solū celestis sed etiā terrena cōfirmata est
a xpo usq; in eternū.

Saulus

Habeo mentē tuā circa hoc. sed quia dixisti q̄ doctores nri
antiqui predicta uerba ysa. nō exponebāt de Ezechia s; de
messia. uolo ut michi oīdas qui sint illi doctores.

Paulus

Translatio Caldaica. s. Jonathe que fuit ordinata ex ore
Rab. Heliezar ⁊ Rab. Josue qui fuerunt p̄ magnū tempus
ante destructionē templi predictam auctoritatez expresse
transtulit de messia. Translatio uero. lxx. interpretum simi
liter intelligit p̄dicta uerba dicta de messia. sed loco istaz
dictionū admirabilis consiliarius deus fortis pater futu
ri seculi princeps pacis hoc solum posuerūt magni consiliū
angelus.

Saulus

Translatio. lxx. interpretū facit contra te. p̄termisit enīz
noīatōes exprimētes diuinitatem. ⁊ sic de mente sua patet. q̄
licet illa uerba intelligātur de messia nō tamen debz credi
q̄ ipse sit deus.

Paulus

Ratio quare. lxx. interpretes subtraxerūt noīatōes exprime
tes ueritatē xpi in hac auctoritate talis est. nam ipsi trāstu
lerūt sacrā scripturam ueteris testamēti Ptholomeo regi
qui erat gentilis. ⁊ licet unuz deū credebatur sicut ueri philo
sophi. nondū credebatur misteria xpi sicut nec illi. Et iō ubi
cūq; fiebat mentio de diuinitate xpi sicut in hoc passu p̄ter/
miserūt. ⁊ qñq; aliter transtulerūt ne forte Ptholomeus
crederet eos dicere q̄ xps secundum q̄ homo esset deus. ⁊
ut secreta fidei nō aperirēt gentili qui nondū erat lumine
fidei illuminatus. Et scias qz Rab. moi. Egiptius qui fuit
maximus inter doctores tuos modernos considerās seriez
lre ⁊ etiā Jonathe translatōez supradictam que equiuale
tēxtui apud uos. in quadā eplā sua ad iudeos affricanos cō
mendās messiam ab eis spectatū. allegat predictā auctori

tate ysa. ubi dicitur. et uocabitur nomen eius admirabilis
consiliarius. et c. dicit hec sex nomina pueri nati. Hec ille. et sic
habes propositum meum ex doctoribus tuis magis autenticis

Capitulum Sextum in quo ostenditur idem per auctoritatem
Jeremie. xxij.

Saulus

Habeo mentem tuam circa predictam auctoritatem Isaie. sed si ha-
bes aliquam auctoritatem alterius prophete ostendentem diuini-
tatem messie. prout tu opinaris indica michi.

Paulus

Habeo auctoritatem Jeremie qui messiam tunc uenturum fo-
re testatur uerum deum. Jeremie enim. xxij. ubi ad litteram agi-
tur de messia sic legitur. Ecce dies ueniet dicit dominus et
suscitabo David germen iustum et regnabit rex. et sapiens erit
et faciet iudicium et iustitiam in terra. in diebus eius saluabi-
tur Iuda et Israel habitabit confidenter. et hoc est nomen quod
uocabunt eum dominus iustus noster. Hec ille. Circa quod at-
tendere debes quod ubi nos habemus in hac auctoritate. dominus
iustus noster. in hebraico habetur nomen quatuor litterarum. scilicet the-
tragramathon. quod quidem nomen ut nosti in tanta reueren-
tia habetur apud hebreos quod non est licitum ut ore proferatur per
easdem litteras quibus scribitur. sed loco talis nominis proferatur
aliud nomen compositum ex alijs litteris a quatuor predictis que con-
sonant Adonai. scilicet dominus. et ideo solum sacerdotes sacrificia in
templo ministrantes illud nomen proferebant. prout iacet in
littera. et hoc tempore sacrificiorum et in templo et non alibi. Unde
hij honores et reuerentie illi nomini debebantur. eo quod inter
nomina diuina solum istud significat infinitatem sui esse
seu sue essentie absque aliquo respectu ad aliquam creaturam
seu aliquem effectum. Unde coheret tenetur quod illud nomen incom-
municabile est alicui creature. et ideo antiqui tui sunt illud uerbum Exo-
dij. Hoc est nomen meum in eternum. dicunt hoc est nomen meum
scilicet michi soli proprium et nulli alteri attribuendum. de eius nomine
maxima sollemnitate et indiuiduitate et incommunicabilitate Rab-
moi. in libro de dilectione alias directione. prout per cap. lxxij. et
lxxij. large tractat. Ex quibus sequitur quod cum messias teste
Jeremia uocandus erat huiusmodi nomine thetragramathon. cose

quæ est q̄ ip̄e messias ess̄; uer̄? deus. cū illud nomen nulli creature pure sit coicabile. ut dictū est.

Saulus

Licet uerū est quod dicitur de solennitate p̄dicti nōis eo q̄ ē nomē propriū solius dei. ex hoc tamē nō tollitur quin ap̄ proprietur q̄nq; aliquib; puris creaturis. Legitur. n. Gen. xxij. q̄ Abrahā uocauit nomē loci illius. s. in quo imolare intendebat ysaac filiū suū. Dominus uidet uel domin? uidebit. 7 ubi translatio tua habet in hoc loco domin?. in hebreo habetur nomē dei thetragramathon. Itē Exo. xvij. Edificauit moyses altare 7 uocauit nomē eius domin? signum meum. In quo loco ubi dicitur dominus. in hebreo habetur nomē supradictum. Item Judic. vj. Et edificauit ibi Bedeon altare dñi 7 uocauit eum Adonai pax. ibi etiā ponitur predictum nomē. Item Ezech. ult. cap. de ciuitate Iherusalem legitur. Nomē ciuitatis. ex illa die dñs ibidez in quo loco ponitur nomē supradictū. Ex quibus manifeste habes q̄ p̄dictū nomē licet sanctissimū 7 soli? dei propriū; tamē q̄nq; quasi p̄ modū appropriatōis de puris creaturis dī. ut p̄ in quatuor passibus supradictis.

Paulus

Ex istis allegatōibus tuis non habes q̄ aliqua creatura pura uocetur proprio nōie diuino. s. Thetragramathon licet in p̄dictis nōiatōibus includatur illud nomē. Circa quod attendere debes q̄ a nōie proprio alicui? rei q̄nq; denotantur alie res que nō sunt eiusdē nature cū re a cuius nomē acceperūt denotatōes. sed referūtur ad eam certo mō. vbi grā. sanitas corporis aīmalis proprie dicitur habitus seu dispositio. per quē opa corporis aīalis procedūt salubriter. sed ex hoc nōie dicitur aliquid sanū quod conseruat uel efficit sanitatē p̄dictā. ut cum dicitur cibus san? uel medicina sana. similiter dicitur aliquid sanū quod significat predictā sanitatē. ut cum dicitur color sanus uel urina sana. Constat autē q̄ cibus neq; medicina uel color 7 hmōi nō sunt sanitates. sed referūtur ad sanitatē p̄dictis modis. Vnde in proposito ex hoc q̄ ille locus fuit uocatus ab Abrahā Gen. xxij. Dñs uidet uel uidebit. nō sequitur q̄ ille locus uidet sit dominus. sed q̄ in illo loco de? uideret meritū; ipsius

Abrabe in imolatōe filij. ut colter tui expositores dicunt. Similr cū dicitur Ezech. ulri. q̄ nomē ciuitatis est dominus ibidē. nō ex hoc sequitur q̄ nomē ciuitatis sit dominus sed q̄ deus hīaret ibi ut in suo tēplo. Similr ex hoc quod dicitur Exo. xvij. de altari edificato a Moise. Et uocauit nomē eius dñs signū meū. non sequitur q̄ illud altare esset dñs seu uocaretur dominus. s; q̄ illud altare ēet in mēoria illius signi. quod deus fecerat in uictoria Amalechitar. Similiter ex hoc quod dicitur Judic. vj. q̄ Bedeon uocauit nomē illius altaris. dominus pax. nō sequitur q̄ illud altare esset in memoria q̄ deus dederat sibi pacē ab hostibus. Possunt etiā aliter intelligi ista duo proxime p̄dicta s̄m translatōnem Caldaicā. que apud te est autentica. Transtulit enī Aquilon illud uerbū Exo. xvij. Et uocauit eum dñs signū meū. sic et coluit ibi dominū qui fecerat signū. Similiter transtulit illud Judic. vj. Et uocauit eū dñs pax. sic et coluit ibi dominū qui dederat ei pacē. et sic patet q̄ s̄m istā translatōe illa noīa diuina nō sunt noīa altariū p̄dictoz sed sunt ipsius dei qui in illis colebatur. Ex quibz patet q̄ ex predictis allegatōnibus tuis non habes aliquid contra me.

Saulus

Sicut tu exponis auctoritate p̄ me allegatas sic ut ille res nō noīentur noīe diuino. sic ego possū exponere auctoritatem p̄ te allegatā taliter ut messias nō noīetur noīe diuino prout tu intēdis. Nō illud quod dicitur Jere. xxij. de messia. Hoc ē nomē quo uocabūt eū dñs iustus noster. exponatur sic. q̄ dominus ipse uocauit messia iustus noster. eo q̄ erit iustus p̄ excellentiā. uel quia p̄ eum dominus nos iustificabit. non enī est aliqua ratio quare auctoritates per me allegate ad aliū sensū p̄ter illum quem prima littera sonat magis sit exponibilis quā auctoritas tua.

Paulus

Licet possent assignari rōes uere quibus auctoritas p̄ me allegata non est exponibilis sic ut messias nō noīetur proprio noīe diuino sicut tu uis. obmissis tamē hōmōi rōibus causa breuitatis per tuos doctores possū tibi r̄ndere. q̄ ex ista auctoritate Jere. cōcluserūt q̄ messias uocandus erat

proprio nomine diuino. s. Tetragramathon sine alia expositione seu interpretatione. quod tibi debet sufficere ad intentum meum concludendum.

Saulus.

Ostende michi rogo si est aliquis de nostris qui hoc quod tu uis sentiat.

Paulus

In glo. sup librum Tren. cap. primo queritur quo nomine uocatus esset messias. ubi aliqui dicunt quod uocatus esset consolator seu parclitus. ad quod allegant dictum. Tren. primo cap. Quia elongauit a me manabem. i. consolatorum uel parclitum qui conuertit animam meam. Et sequitur ibidem Rab. alba dicit. Adonai est nomen eius exprimendo. ubi dicitur Adonai nomen domini Tetragramathon cum suis quatuor propriis litteris. ad quod allegat predictus doctor tuus illud Jere. et hoc est nomen quo uocabunt eum dominus iustus noster. Ex quo patet manifeste quod antiqui tui intellexerunt auctoritatem per me allegatam eo modo quo supra tibi dixeram auctoritates uero per te allegate exponuntur a tuis prout tibi dixi. ut patet ex dictis.

Saulus

Licet ille doctor Rab. alba quem tu allegas uideatur intelligere illam auctoritatem Jere. sicut tu. non tamen omnes in hoc concordant. quia in eodem loco ponuntur alia nomina ipsius messie ut manabem uel parclitum seu Ynnon. per illud. ante solem Ynnon nomen eius. et homini. Unde ex illo doctore singulari non habes intentum.

Paulus

Verum est quod diuersa nomina imponuntur per tuos doctores ipsi messie. si bene aduertis illa nomina non sunt incompatibilia seu sibi inuicem contraria seu contradicentia. Nam sicut de deo multa nomina dicuntur in scripturis. ut cum dicitur dominus creator pius misericors et homini. sic etiam messias multis nominibus denotatur diuersis respectibus. Unde ex hoc quod ille alius doctor dixit Manabem est nomen eius. i. consolator. non tollitur quin sit uerus deus. cum uera consolatio non nisi per deum fit. Juxta illud psalmi. l. Ego ipse consolabor uos. Similiter ex

hoc quod dicitur. Pannon est nomen eius. i. filius uel filius
ut supra tibi ostendi. non tollitur quin sit uerus deus. Ipse
enim messias uerus est deus et uerus filius dei. unde ibidem
ostensum fuit. et ideo ex diuersitate nominum messie per tuos
doctores inuenta seu allegata non tollitur quod autoritas Jere.
supradicta exponatur eo modo quo Rab. alba supradictus ex-
posuit. secundum quam expositionem habetur quod messias uocandus
est nomine diuino. scilicet Thebogramathon. quod nulli creature
pure conuenit. ut supra dictum est.

Capitulum Septimum in quo idem ostenditur per uisionem fac-
tam Ezechieli in primo cap. sue prophetie. et per uisionem fac-
tam Danieli in cap. vii.

Saulus

Quamquid habes auctoritate alterius prophete ad tuum
propositum fundandum.

Paulus

Ezechielis primo cap. sue prophetie ubi ponitur illa reue-
latio magna de rotis et de animalibus et de throno dei super
sedentis. quod quidem cap. prout coiter tradunt doctores tui
continet magna seu maxima de mysteriis diuinis tantum
quod erat illicitum apud eos exponere illud cap. in publicis seu
pluribus hominibus. sed tantum uni discipulo intelligenti et dis-
creto. prout habetur in illo libro talmudico qui dicitur Ha-
guiga primo cap. quod Rab. moi. Egypcius large tractat
in suo libro de directione. prout per capitulum

In cuius capituli expositione uarij uaria senserunt. specialiter
circa animalia et rotas. quidam enim exposuerunt illa secundum
monarchias principales mundi. de quibus sacra scriptura
facit mentionem. scilicet Caldeorum Medorum Grecorum et Romanorum. Alij
uero et melius exposuerunt predictam uisionem correspondere
ad mysteria christi seu messie qui tunc erat futurus. sed quic-
quid sit de uarietate istarum expositionum de qua ad presens
non est tractandum. tamen secundum omnes illud quod dicit pro-
pheta in fine uisionis quod super capita animalium uiderat similitu-
dinem throni saphirini. et super similitudinem throni quasi aspe-
ctum hominis desuper. per istum hominem omnes intelligunt deum presiden-
tem toti creature. Ex quo patet quod ille ad cuius nutum animalia

illa mouebatur et quiescebat ibat et reuertebatur. quod non nisi de deo potest verificari. apparebat tamen propheta in forma hois. in quo designatur quod deus sumus qui toti creature presidet erat humanus seu in forma humana uidentus. in quo propositum meum comprobatur.

Saulus

Ex illa uisione Ezechielis quam allegas non habes propositum tuum propter multa. Primum quia ut uicis et uerum est illa reuelatio est tam occulta et misteriosa. quod nulli licuit eam exponere publice seu palam. sed eius expositio tradebatur a sapientibus antiquis singulariter. scilicet ab uno magistro ad unum tantum discipulum idoneum et ad intelligendum diuina bene dispositum. et in hoc concordant omnes doctores nostri tam antiqui quam moderni. Constat igitur quod ex tali uisione tu non posses sumere argumentum ad tuum propositum probandum. cum illa que per predictam uisionem significatur sunt nobis maxime abscondita et ignota. Unde si ex illa tuum propositum quod ignotum est nobis probare intenderes. manifeste procederet ad probandum ignotum per ignotius. uel saltim per aliud similiter ignotum. Secundo quod per illum habentem aspectum hois et super thronum sedentem de quo in uisione predicta fit mentio. non est necesse ut intelligatur ipse deus. potest enim per illum intelligi aliquis angelus. qui ex ordinatione diuina haberet presidere illis animalibus et rotis et etiam toti mundo. Angeli enim frequenter in scripturis leguntur apparuisse in forma humana. ut per Gen. xvij. cap. et Judi. xij. cap. Tertio quia dato quod per illum hoies sedentem super thronum significaretur aliquis uerus homo uel etiam ipse messias. non tamen ex hoc sequeretur quod ille homo esset uerus deus prout tu uis. sed sufficeret ut per ipsum intelligeretur aliquis homo excellentissimus ceteris hominibus et etiam omnibus angelis. non tamen ex hoc sequitur quod sit deus. Quarto quod in uisione illa non legitur quod aliquis homo sederet super illum thronum. scilicet similitudo quasi aspectus hois. et sic ille presidens non designatur esse uerus homo. sed similitudo hois. Cum autem messias de quo agimus etiam secundum te est uerus homo. sequitur quod non loquitur de illo propheta. Magna enim differentia est inter similitudinem hois et uerum hominem.

Paulus

Dicit uerū est q̄ illa uisio in primo cap. Ezechielis cōtēta apud tuos doctores reputetur ualde occulta. 7 etiā ei⁹ expositio publicari prohibeatur. hoc tamē intelligitur quātū ad eius integram seu cōpletā expositiōē. nō autē quantū ad aliquid sui. ut puta ad prophetā cui uisio fuit facta qui est. s. Ezechiel sacerdos. hoc enī exp̄sse traditur in l̄ra. S̄l̄r quantū ad temp⁹ in quo facta fuit uisio. qz exp̄sse traditur q̄ fuit in tricesimo anno etatis ipsius prophete 7 in quinto transmigratiōis 7 in quarto mense 7 in quinta mensis 7 huiusmodi. S̄l̄r 7 de loco quia fuit in transmigratiōe supra flumē Tobar. Ista enī nō sūt occulta sed expresse tradita. S̄l̄r apud antiquos tuos hētur pro exp̄sso nō tacito nec secrete q̄ p̄ illū hoīez sedentē sup thronū intelligitur ipse de⁹ prout supra dixi. Adde quantūcūqz cetera que cōtinentur in hac uisione ut de aialibus 7 rotis 7 figuris 7 motibus eoz. 7 alia hmōi sint secreta seu occulta. nō tamē sūt occulta alia supradicta. de quoz numero est q̄ p̄ hoīez sedentes in throno intelligatur ipse deus. quod uerbum solū allego ad p̄s̄n̄ oāsiōē propositi mei. ut iā dictū est.

Saulus

Nescio unde habes q̄ s̄m doctores n̄ros p̄ hominem illum intelligatur uerus deus.

Paulus

Doctores tui in expositiōe huius uisionis sup illud uerbum in eadē uisione contentū ubi dicitur sic. Et manus hominis sub pennis eoz. s. animalū. querunt cuius sint iste man⁹? ad quod respondēt q̄ sunt man⁹ dei sancti 7 benedicti que extendūtur sub pennis animalū ad recipiēdos penitentes. Hec ille. Ex quo habes manifeste q̄ homo de quo loquitur propheta in illa uisione est uerus deus 7 ex hoc p̄z respōsio ad s̄m. s̄l̄r ad tertū. Ad quartū uero dicēdū q̄ propheta Ezechielis in primo cap. cōtēta facta fuit p̄ quādā imaginariam uisionē. cuius significatiōē Ezechiel intellexit alias non esset propheta nec ipse Ezechiel ex hoc uiceretur propheta. Intelligentia enim opus est in uisiōe Danielis non est ipsa res p̄ uisionē significata. sed est aliquid eam representans seu significans. 7 ideo in hac uisione cōiter utitur propheta dictionibus similitudinē significatibus. ut cum

dicatur. Et ex medio eorū similitudo quatuor animalium non enim dicit q̄ uiderat quatuor aīalia quia in imaginaria uisione nō erant illa quatuor animalia realiter existētia sed eorum similitudines. 7 sic cum dicitur q̄ uiderat super thronū similitudinē hoīs hoc refertur ad suā imaginariā uisiōz. in qua nō erat aliquis uerus homo. sed aliquid uerum hominē rēp̄sentās. qui quidē homo erat ipse de⁹. ut dictum est etiā secundum doctores tuos. 7 huic sententie cōcordat Daniel in. vii. cap.

Saulus

Doce quomō Daniel cōcordat huic sententie tue.

Paulus

Daniel in p̄dicto cap. s. vii. narrat quandā uisionem ualde notabilē quaz habuit de quatuor bestijs terribilibus que apud oēs significāt quatuor monarchias regnoz hui⁹ mūdi supradicās. 7 ibidē dicit. Aspiciebā donec throni poīti sūt 7 antiqui dierū sedes. 7c. que uerba apud omnes intelligūtur de deo patre. Et infra de messia subdit. Et ecce in nubibus celi quasi filius hoīs ueniebat 7 usq̄ ad antiquū dieruz pueniet. 7 dedit p̄tātē 7 honorem 7 regnū. 7 omnes poplī tribus 7 lingue seruiēt ei. potestas ei⁹ potestas eterna que non auferretur 7 regnū eius quod non corrumpetur. que quidē uerba omnes expositores tui cōiter exponūt de rege messia. Et sic patet q̄ sicut Ezechiel in sua uisione supradicta designauit quasi hominē presidentē toti creature. sic et Daniel in sua uisione p̄dicta designauit filiū homīs cui datum erat regnū eternū 7 incorruptibile. Constat autē secundū tuos doctores prout iam exposui q̄ homo uisus ab Ezechiele designabat uerū deū. similiter 7 filius hominis. a Daniele uisus secundū eos designat regem messiam. 7 sic patet q̄ omnia consonāt huic ueritati. s. q̄ rex messias secundum supradictos prophetas est uerus deus 7 uerus homo quod est intentum. In alijs etiam locis hoc idēz testatur scriptura.

Saulus

Allega etiam alias scripturas si habes hoc testantes.

Paulus

De libro duodecim prophetarū allegabo tibi duas aucto-
ritates tantū. licet possem tibi allegare plures. ⁊ hoc cau-
sa breuitatis. Micheas enī. v. cap. loquēs de xp̄o tūc uentu-
ro sic dicit. Et tu Bethlehē terra effrata nequaquā mīma
es ī prīcipib⁹ Juda. ex te. n. egredietur qui fit dñator ī Is-
rahel. ⁊ egressus eius ab antiquo a diebus eternitatis. Hec
ille. In hoc etiā quod dicit de messia q̄ de Bethleem egres-
surus erat denotatur humanitas xp̄i. secundū quā ex toto
tempe ⁊ loco egressurus erat. Ex hoc autē quod subdit. Et
egressus eius ab antiquo a diebus eternitatis. denotatur ip-
sius natiuitas eterna. que nō a tempore nec in loco incepit.
⁊ sic habes intentū meū ex p̄dicta auctoritate.

Saulus

Non cōstat q̄ ista autoritas loquatur de messia. unde qui-
dam exposuerūt eam de Ezechia.

Paulus

Ab. Sa. tuus expresse exponit eam de messia ⁊ manifestū
est q̄ nullo mō possit exponi de homīe puro qui tantum in
tempe nascitur. sed de hoīe xp̄o qui natus est temporaliter ⁊
eternaliter. que quidē natiuitates seu emanatōes in predi-
cta auctoritate exprīmūt mō p̄dicto.

Saulus

Allega michi secundā auctoritatem quam dicitis te habere
de duodecim prophetis.

Capitulum Octauū in quo ofīditur idem p̄ auctoritates
prophetaz Mich. v. ⁊ Zach. xij. cap.

Paulus

Zach. xij. cap. de deo saluāte Iherusalem legitur. Effundā
sup domū David ⁊ sup hītatores Iherusalem spirituz gr̄e
⁊ potestatis ⁊ aspiciēt in me quē confixerūt ⁊ plangēt sup
eum. ⁊c. Constat autē q̄ ad nullū ptinet infundere spiritū
gratie nisi ad solum deū. Nit enī. ps. Gratiā ⁊ gloriā dabit
dominus. Et ideo quod dicitur. effundā sup domū David
⁊ sup habitatores Iherusalem spiritū gratie. intelligendū
est esse dictū in persona dei. Vnde cū inmediate in eadez se-
rie subditur. Et aspiciēt in me quē confixerunt. oportet q̄
intelligatur de ipso deo in quē aspiciēt iudei ⁊ quē confixe-

runt. s. in sua passione. Et sic patet q̄ illa uerba non possunt simul saluari nisi de aliquo infundere gratia. s. deo. qui etiam fuit lancea confixus. quod de nullo alio potest intelligi nisi de nro saluatore. qui inquantum deus infudit gratia. et inquantum homo confixus est. Et sic ex illa auctoritate habes intentum. s. de diuinitate xpi et etiam de eius humanitate et passione.

Saulus

Doctores nostri exponunt istam auctoritatem Zach. aliter et uerius. Dicunt enim q̄ duo messie sunt uenturi. unus. s. de tribu Effraim qui fuit filius Ioseph. et iste uocabitur messias filius ioseph. et prout dicunt interficiendus est in persecutioe gog et magog. Secundus uero messias est de tribu Iuda. et iste dicitur filius Dauid. qui quidem filius dauid saluatoris est populū Irahel perpetua saluatoe. Unde de primo messia. s. filio Ioseph uerificatur uerba predicta. s. Aspiciet in eum quem confixerunt. non enim dicit lra. Aspiciet in me sed aspiciet in eum. et ideo ex predicta auctoritate non habes intentum.

Paulus

Quod presupponunt doctores tui de duobus messijs falsissimum est et fictitium. non enim in tota sacra scriptura habes fundamentum sed oppositum. nam quocumque de genere seu stirpe messie agitur in scriptura semper dicitur esse de dauid seu iuda. uumquam autem de effraim seu de ioseph. et tuus Rab. moi. Egypcius in libro Iudicum titulo de messia ubi epilogat dicta omnium antiquorum apud te autentica. in hac materia expresse dicit q̄ messias uenturus credendus est fore de genere dauid nullam faciendo mentionem de alio messia. sed hoc finxerunt. tantum ut euaderent a predicta auctoritate. que euidenter testatur deum esse confixum. Item quod dicitur in lra non legitur. aspiciet in me sed aspiciet in eum est manifeste falsum. In omnibus enim biblijs antiquis et correctis legitur. et aspiciet in me. et etiam in translatione Caldaica. s. Jonathe que equiualeat textui sic legitur. unde cauillationes tue nichil tibi proficiunt in hoc passu.

Saulus

Post illa uerba que allegas immediate sequitur. Et plaget

sup eum quasi planctū unigeniti. quod facit contra te. Nō enim dixit. plangēt sup me sed super eum. Ex quo patet q̄ ille qui infundit gratiā non est ille qui est confixus. prout tu intendis deducere.

Paulus

Licet ille qui gratiā infundit. s. deus est ipse met in p̄sona qui confixus est. s. homo xp̄us. prout uerba p̄ me allegata testatur. non enī s̄m unā naturā ista duo ei cōueniunt. qz infundere grām cōuenit ei secundū diuinā naturā quā hēt ab eterno. 7 esse confixū seu passuz cōuenit ei s̄m humanā naturā quā ex tempe assumpsit. 7 ideo ad innuendū istud misteriū. s. de duplici natura in ipso messia. notanter propheta cum dixisset. aspiciēt in me quem confixerūt. statim subdit. Et plangēt sup euz. ut designet aliā naturā esse secū dum quam confixus est a natura. secundum quam gratiaz infundit.

Capitulū Nonū. in quo ostenditur idem per dicta anti-
quoz talmudistarū. 7 in eodē imponitur ^{salomone} primē p̄ti huius tractatus fims. f. 9. cā. et vl.

Saulus

Video omnia per te allegata ex dictis prophetarū ad tuum intentū. s. de diuinitate messie fundandū. 7 uellem scire si forte habes aliquā auctoritatē antiquoz nostroruz hoc te stantē. Ipsi enī post prophetas scripserūt. 7 ea que ipsi prophete obscure tradūt. quandoqz clarius interpretati sūt. 7 ideo oportz ut de illis aliquid alleges. ut michi de hoc magis satisfacias.

Paulus

Si dicta antiquoz tuorū bene scrutatus fueris multa reperiēs p̄dictā ueritatē. s. de diuinitate xp̄i testātes. licet non ita explicite sicut doctores n̄ri tradūt. eo q̄ antiquis p̄ribz misteria diuina nō ita lucide tradebātur. 7 quia longū estz narrare omnia que de hoc tradunt antiqui. allegabo tibi duas uel tres auctoritates que debēt tibi sufficere. Primaz repies in glo. sup psalterio que dicitur Medras tillini sup illud uerbū psalmi. Quia apud te est fons uite 7 in lumie tuo uidebim⁹ lumē. ubi sic dicit. Rab. Yohanam. Quidā

homo ambulans in nocte tenebrosa incendebat lucernam. et cum per eam per aliquam moram temporis aliquantulum illuminaretur extinguebatur lucerna. et sic iterum incendebat et iterum extinguebatur. Dixit ergo ille homo. usquequo laborabo. incendiendo lucernas que modice duratōis sunt. melius est ut spectem ortum solis ut possim ire ad lumen eius. Et sequitur. Sic contingit Israel. qui captiuitatis in Egipto et per Moysen et Aaron redemptus. ut habetur in Exodo. sed postea subiugatus fuit sub Assera Chananeo. a cuius iugo liberatus fuit per Barath et Delboram. Judi. iiii. Postea subiugatus fuit sub Madianitis. a qua subiectio liberatus fuit per Bedeon. Judi. vii. Consequenter per alias nationes conuicinas a quibus liberatur et a deo per iudices. Juxta illud Judi. i. cap. Suscitauitque dominus iudices qui liberarent eos a deuastantium manibus. Postea transmigrati sunt in Babilonia. et redempti sunt per Esdram et Nehemiam. Rursus subiugati sunt per Romanos. Dixit ergo Israel. Usquequo laborabimus in hominum redemptioibus et subiectioibus successiuis. amodo non querimus illuminari nisi per ipsum in sua persona et hoc est quod dicitur. Benedictus qui uenit in nomine domini deus dominus et illuxit nobis. Hec in glo. Attende igitur o Saulle quod iste doctor uoluit ponere differentiam inter ultimas redemptiones ab Israel spectatas ad redemptiones preteritas. in hoc quod redemptiones precedentes fuerunt facte per prophetas seu homines uirtuosos. et redemptio ultima spectanda erat per ipsum met deum. Cum autem ista redemptio ultima ab omnibus spectatur esse per messiam. sequitur quod ex mente istius doctoris est. quod ille messias est uerus deus. de quo exponitur illud dictum. Deus deus deus et illuxit nobis.

Saulus

Non bene probatur ex dictis illius doctoris quod messias sit deus. sed sufficit quod redimat uirtute diuina.

Paulus

Scrutare bene rationes illius doctoris et meum propositum clare repies. Si enim redemptio per messiam facta uel secundum te fienda esset redemptio per purum hominem facta. sed tamen uirtute diuina. nulla ratio esset qua hec redemptio ultima diceretur esse facta per ipsum deum plusquam alie. Moyses enim et alii iudices seu redemptores non nisi uirtute diuina hec operati sunt. ut est

manifestū. Vñ nulla esset differentia iter eos nisi forte s̄m
magis 7 minus. quod s̄m p̄m̄ diuersificat sp̄m. 7 iō ma
nifestū ē s̄m p̄dictū doctorē q̄ redēptōes p̄cedētes sc̄e sunt
p̄ puros hoīes. licet uirtute diuina. Sed ultima redēptio
credēda est fieri p̄ ipsū deū in p̄sona. de quo exponit. In lu
mie tuo uidebim⁹ lumē. 7 in hoc etiā cōcordat hic doctor
cum alijs.

Saulus

Allega michi alium concordantem.

Paulus

In glosa magna super Benesi que dicitur Veresith Rabba
Alba q̄rit. Quid ē v̄bū Danielis. s. ij. cap. ubi de deo dicitur.
Ipse reuelat profūda 7 abscondita 7 nouit in tenebris
cōstituta 7 lux cū eo ē. Et respōdit. Hec lux ē lux regis mes
sie. de quo in psalmo. In lumie tuo uidebim⁹ lumē. Hec il
le. Ex quo habes satis manifeste q̄ lumē diuinum quod sp̄
cū deo ē. imo 7 uer⁹ lumē quod de⁹ est. ē lux messie. Et ti
bi sufficiāt ista ex multis que in scripturis antiquoz tuo
rum continentur.

Saulus

Allega michi rogo tertiā auctoritatē alicuius antiqui doc
toris nostri. quia ut nosti. In ore duorum uel trium stat
omne uerbum.

Paulus

In quodā antiquo libro qui intitulatur ab illo antiquo et
famosissimo doctore nomie Rab. Nehuma filio Alchana.
qui quidē liber noīatur Vahir. quod interpretatur lucidum
seu lucidariū sup illud uerbū. prouer. x. Justus ē fundamē
tū sempiternū. Sic queritur. quid ē quod dī. Justus ē fū
damentū sempitnū. Ad quod r̄ndetur. Quēdā iustū hēt seu
hēbit de⁹ sanct⁹ 7 b̄ndcūs in seculo suo qui ē sibi vilcūs. eo
q̄ sustinet mundū uniuersū. 7 ē fundamētū ei⁹. 7 gubernat
mūdū. 7 facit mūdū gubernat. 7 cetera m̄lta s̄ilia. de quo
iusto cōcludit. Et ip̄e ē fūdamētū oīm aīaz. Et hoc ē quod

†
p̄u. 10.
oo
So

9. el iusto. dī. Just⁹ ē fundamētū sempitnū. Hec ille. Attēde igr̄ Sau
9. quādā lē. q̄ de nullo hoīe puro quātūciqz iusto p̄dicta possēt ueri
ficari nisi cū hoc sit uerus deus. 7 iō habes q̄ etiā p̄ scruti
Antonom. maffiaz. 11.
Occidentiaz

niū scripturarū doctorū uīroz antiquoz I quibz putat̄ h̄re
ultā eternā. repiuntur testiōnia ueritatis xp̄i nr̄i seu messie
sicut 7 in dictis prophetaz repitur: ut supra dictū est,

Saulus

ps. 118.

Job. 39.

Coz.^m

ca.

Recogitatis testiōnis q̄ in supradcis p te dicta sūt 7 michi
proposita: dicere possū illud. ps. Testiōnia tua credibilia fa-
cta sūt nimis. oīa enī cōsonāt uero seu ueritati fidei catholi-
ce: quā p̄dicās. Et iō dico cū Job. xxxix. Qui leuiter locut̄
sū quid r̄ndere possū. manū. n. meā pono s̄ os meū. Verū/
tamē qz iuxta illud. ps. Mirabilia sūt testiōnia tua. sūt. n.
altissima 7 profūda: iō restat̄ ut scrutetur ea aīa mea. nō iāz
dialogice cōcertādo: ut pri^o. sed q̄rendo de quibusdā ampli-
orē informatōz seu declaratiōnez. ut sic ex tali scrutinio de-
claratō p̄monū tuoz sequatur. que me illuēt 7 intellectū
det puulis. s. mei s̄ilibus. Vñ sicut prima ps fuit dialoga
quasi iter duos disputatiue acta: sic ista secūda sit didasco-
lica quasi inter mḡm 7 discipulū ad ipsi^o discipuli erudi-
tōez tractata. 7 sic de cetero nō Saulus. s; Discipul^o uoca-
bor. sic 7 tu doctor seu mḡ in sequētibz uocari debes.

Paulus

ps. sup^o

vd.

Ille solus laudetur qui docet hoīez scientiā. ad quē fidei p/
tinet donū dare. in quo cōfidēs pete frater quicquid uolue-
ris. 7 r̄ndebo p̄m grāz: quā michi deus m̄strabit. Vñū ta-
mē oportet p̄supponere. q̄ in sequētibus auctoritates noui
testam̄ti accipias: sicut 7 ātiq̄as accipiebas. utriūqz. n. ē a
deo datū seu reuelatū. Sicut 7 auctoritates scōz nr̄oz quoz
eloquia sunt igne caritatis examinata recipias: qui primo
Talmudica dicta que in multis igne infernali succensa (ut
forte in sequētibus apparebit) temerarie recipiebas. Et sic
ad uota tua implenda deo uoce procedemus.

Prima Pars Scrutinij huius scripturarum.
siue Capistri Judeoz finit & Sequitur
Secunda et ultima.

Incipit Secunda pars tractatus de Scrutinio scripturarum. Et est Didascalica, cuius prima pars que quasi cōtinuatua est eorū que dicta sunt ad dicenda sex cōtinet capitula. In capitulo Primo ponitur a discipulo argumētatōes contra ea que dicta sunt de deitate xpi. Et petit

discipulus earum solutiones ad infidelium maiorem confutationem. ca.

2. In Cap. Secundo ostenditur q^o difficultas fidei prout est incarnatio uerbi nō pertinet usz quaqz scrutari ad eos qui nouiter ad fidē ueniunt.

3. In cap. Tertio soluiūtur argumētatōes p̄dicte.

4. In cap. Quarto ostenditur q^o p^o Scrutiniuz scripturarū cōmunicatio ideomatum dei et hominis in christo sufficenter cōprobatur. a ff. 193. b.

5. In cap. Quinto ostenditur q^o non licebat Iudeis docere plures homines nec p̄dicare de certis capitulis ueteris testamenti in quibus misteriaz sancte trinitatis et incarnationis uerbi cōtinentur.

6. In cap. Sexto redditur ratio quare antiquis p̄dicte misteria non explicite sed implicite tradebātur et ibidez ponitur a discipulo quoddā exordii ad ea que sunt in hac pte ulterius tractanda. a ff. 199. b.

Capitulu Primū In quo ponitur a discipulo quedā argumētatōes contra ea que dicta sunt de deitate xpi. et petit discipulus earū solutōes ad infidelium confutatōem. ca.

Discipulus.

Erimiter credens ea que p te michi tradita sunt circa deitate xpi seu messie prout scripturarū testimonia per te iam allegata manifeste testatur. Adhuc uellē inforuari de quodā quod est mirabile: et de quo infideles olim socios meos audiui murmurare. qui etiā hodie de hoc mur-

murat. s. posito etiam prout uerissimum est. licet ipsi opposi-
 tum credant qd xpus in lege promissus non purus ho sed ue-
 rus deus et uerus homo est. adhuc illi de quibusda locutoi-
 bus la ueris catholicis conceduntur et predicantur. de quarum
 uitate no dubito. Ipsi tamen de his scadalifantur et contra
 eas sepe obloquuntur sic dicentes. quomodo illa q de ipso xpo di-
 cuntur. nullo mo ad deitatem pertinet. sed solu ad humani-
 tatem. attribuuntur deo. utputat paliter nasci. et pati. et mori
 et c. hmoi. Contra quam uitate mgti eoru multipliciter con-
 sueuerunt arguere. Vno mo sic. Dicunt eni q sicut nulla pro-
 positio e uerior. quam illa in qua idem pdicatur de seipso. ut
 cu dicitur. homo est homo. Ita nulla propositio est a ueri-
 tate remotior. quam illa in qua idem negatur de seipso. uel
 illud quod e maxime distans et diuersu pdicatur de subiec-
 to a quo maxime distat et diuersificatur. Sed in ista pro-
 positoe. deus est homo. pdicatu significat rem corruptibi-
 lem et tempale et corporea. que maxime distat ab hoc quod
 significatur p istu terminu deus. ergo ista propositio. deus
 est homo. est maxime a ueritate remotior. Preterea dicunt
 q fides nra asserit quedam que sibi inuice cotraria sut. non
 solu maxima admiratoe digna. sed etiam sut talia que nullo
 mo ab aliquo sensato sut simul coecessibilia. quod sic decla-
 rant. Dicunt eni q in diuinitate ubi est tantu unica natura
 indiuidua et simplicissima. cum hoc tamen a fidelibus nris
 no conceditur q una psona diuina pdicetur de alia. ut dice-
 do. pater e filius. et cotra. et tamen in xpo in quo sut nature
 summe distates et diuerse. s. humana et diuina pmittitur
 imo et conceditur q humana natura possit predicari de deo
 saltem in concreto. sic ut dicatur q deus est homo. Item dicunt
 q propositio homo e deus repugnat manifeste ueritati sacre
 scripture. secundu quam nome diuinu. et spealiter illud qua-
 tuor ltraru quod dicitur Thetragramathon. de nulla crea-
 tura posset uerificari. Juxta illud Exo. iij. Hoc est nomen
 in eternu. Vbi etiam nri doctores dicunt q illud nome sic est
 propriu nome diuinu. quod e omio incōmunicabile alteri.
 Per ista autē propositoez homo est deus. manifeste coica-
 tur nome dei alteri. s. homini. et sic hec propositio deus est
 homo uidetur repugnare sacre scripture et Item ut dicunt
 hec propositio deus e homo uidetur repugnare alijs scrip/

.7. p. h. m. m. m. m.

.7. p. m. m. m. m. m.

.2.

.3.

.3.

.2.

.i. di.

f. 2^m. ca^m

ps.

turis sacris. in quibus manifeste ostenditur q^d deus est ab eterno. et nullo modo eius esse a tempore incepit. Dicitur enim in psalmo. et seculo et usque in seculum tu es deus. Et ibidem in alio loco. non erit in te deus reces. Si igitur ista est uera. deus est homo. sequeatur q^d deus incepit esse a tempore. sicut homo qui de deo predicatur. quod uideretur esse falsum. tamquam rei pugnas sacrarum scripturarum ueritati. Per ista et multa alia similia. infideles predictam ueritatem nituntur impugnare. sicut sume desidero a te informari. quod possem ab istis et similibus rationibus euadere. quod quidem desiderium reputo esse bonum. Juxta illud. ps. Et respondebo exprobrantibus michi uerbum.

coz 9°

coz Peti.

ps.

Capitulū Secundū in quo ostenditur q^d difficultia fidei (propter ut est incarnatio uerbi) non potest scrutari ad eos qui nouiter ad fidem ueniunt.

Magister

Licet desiderare informatōem uerā de hijs que sūt fidei: ad hereticorū seu infidelium responsionē sit bonū simpliciter: tamen secundū quid talis informatio nō est bona. s. illis qui ad hoc ex sui temeritate nō sūt idonei. Illi enī qui nouiter ad fidē ueniūt per bāptismū regenerati: et de articulis fidei sumarie eruditi: nō debēt ad difficultia et ardua fidei festināter accedere. nō enī essent ab eis prout decet susceptibilia. Nam sicut pueris nō debēt dari cibaria difficultis digestionis: ad que uires sue in sui teneritate nō sufficerēt digerere: sic nouiter ad fidē accedētibz difficultia fidei nō sunt proponēda. Quā doctrinā habem^{us} a principe apostolorū s. petro qui in prima sua epistola que canoica dicitur i. ij. cap. nouiter ad fidē cōuersis sic alloquitur. Quasi modo geniti infantes lac cōcupiscite. s. eruditōem facilioris doctrine. Inter oīa enī cibaria (quibus animalia utuntur) lac est facilioris digestionis. et ideo natura (que a deo instituta est) lac disponit ad nutriendū nouiter generatos. et eadē rō est de generatōe spūali et cibo spūali ei cōpetenti. s. q^d nouiter geniti nō debēt uti cibarijs solidis et duris. quantūcūqz sint bona. sed tamē leuibus et de facili in nutrimentū conuertibilibus. ut est lac. Hanc etiā doctrinā habemus a doctore

1. ad

2. ad

1. Pe. 2.

ro coz

Juxta i. ad a maioribus agit nobis dicit in ex.

fr ab aplo q
1. cor. 3.

heb. 9.
fr et antiqui
hebreoz mri.

1. cor. Ad noz ppo

Juz i Joh bapte
et no sic dicitur solui corrigiam
calciament eig.
de qua in 1. 3. smaz q

gentiu. s. Paulo qui hmoi in fide nouitus. prima ad Cori
theos. Tertio sic dicebat. Tamqua puulis in xpo lac uobis
potum dedi. non escam. Perfectis autē q iā sensus exercita
tos in his (que fidei sūt) habentibus. ptinent ardua et diffici
lia fidei iuxta posse querere: et de his spūaliter nutriri. De
quibus ad Hebreos quito. Perfectoz autē ē solidus cibus
Antiqui etiā magistri hebreoz ut credo nosti hac rōe pro
hibebāt. ne certi pass^o seu capitula sacre scripture ab eis de
signatos (in quibus magna misteria fidei et iā secundū eos
cōtinētur) pluribus exponere. nec publice p̄dicare. Unde in
proposito quia argumētatōes tue proprie respiciūt ad mo
dū benedicte unionis uerbi diuini cum natura humana in
xpo: que sūma et ineffabilis est. Idcirco ad te non ptinent
ad p̄seus fm status tui nouitiatus de hijs tractare. Pote
ris tamē cū deus ampliorē grām tibi cōcesserit de hijs in
formari audiēdo a peritis magistris Tertiu Sniaz. ubi de
istis tractatur sufficiēter. et doctores ibi multa magna et
subtilia tradūt. Ex quibz possz respōderi ad tua argumen
ta et ad multo fortiora plene et p̄fecte.

Discipulus

Video q tuū consiliū sit sanū et turū quantū ad me et mi
chi similes. s. de non procedēdo festināter ad querendū de
altis et profundis in hijs que fidei sūt. p̄sertim cum hoc sit
de doctrina sanctorū apostolorū quos allegasti. et forte de
hoc intelligitur illud ysa. xxvii. ubi dicitur. Ecce ego po
nā in sion fundamentum. et c. quod intelligitur ad lram de
xpo. Et sequitur ibidē. Qui credit nō festinet. s. nō festinet
ad alta et profunda accedere. sed paulatim in hoc procedat.
Et licet in aliquibz biblijs latinis hētur. Qui credit nō cō
fundetur. in hebraicis tamen biblijs correctis hētur. Qui
credit nō festinet. Nichilominus (si placet) saltē aliqua prī
cipia uellem a te audire. ex quibus p̄dicte murmuratōes
solui possent seu euacuari. Que quidez principia cum a te
audiueriz: et si non possem ex fragilitate mea illa plene in
telligere. absqz dubio tamē illa credā. Paratus enī sum su
pra sensū et iūtellectū credere illa que a sanctis doctoribus
traduntur.

ysa. 28.

ibi.

Latinis.
hebraicis.

Juz d.
Amen amen d vobis. si n crediderit
non intelligetis.

T. di.

T. 3. ca.

Capitulum Tertium in quo solvuntur argumentationes predictae. seu murmuraciones et c.

Magister

Placet michi condescendere ad ea que petis. presertim quia visis que paratus es credere ea que traduntur a sanctis: etiam si illa pronunciant ad plenum non intelligas. Hoc enim est sanum consilium a beato Augustino. qui cuidam dixit. Noli intelligere ut credas. sed crede ut intelligas. Ad evidentiam autem eorum que dicenda sunt pronunciant ad ea que arguis solvenda presupponenda sunt aliqua. Quorum primum est quod persona vel suppositum alicuius rei aliud significat quam natura seu essentia ipsius rei. Natura enim significat essentiam speciei seu quidditatem quam significat definitio. Persona vero seu suppositum significat aliquid quasi subsistens. in quo includitur ipsa natura seu essentia cuius est suppositum seu persona. et quatenus etiam includuntur in persona vel supposito quedam alia que sunt propter rationem speciei. Unde suppositum significatur ut totum habens naturam sicut partem formalem et perfectivam sui. et hoc intelligendum est in rebus subsistentibus. in quibus inveniri posset aliquid quod non pertinet ad rationem speciei. ut puta accidens vel principia indiuiduata naturam. sicut manifeste apparet in hijs que sunt ex materia et forma composita. in quibus secundum rem differt natura et suppositum. Unde in eis natura non predicatur de supposito. non enim dicimus quod album sit albedo. nec etiam quod homo sit humanitas. In hijs autem in quibus nichil adiunctum inveniri posset quod sit propter rationem nature. nulla necessitas est distinguendi naturam a supposito ipsius nature. quod quidem suppositum et indiuiduum est subsistens in illa natura. unde in deo non est aliud secundum rem nisi persona seu suppositum et natura. sed solum secundum rationem intelligendi. quia natura dicitur secundum quod est esse quoddam. persona vero dicitur secundum quod est quoddam subsistens. Veritas autem huius presuppositi ex vera intelligentia terminorum per intelligentiam. Secundo presupponitur quod omne illud quod inest seu unitur alicui persone seu supposito: siue pertineat ad naturam eius siue non unitur ei in persona. Quod quidem presuppositum patet ex eo. Nam suppositum seu persona ut dictum est significatur ut quoddam totum habens naturam sicut partem perfectivam et alia que ei insunt seu uniuntur. ut quedam adiacentia unien-

Aug. dist. non h.

p. presuppo.

. natura seu essentia.

Persona seu suppositum.

n. h.

ex.

ex. ex.

. Coz.

2. presuppositum

¶ 3. ^{per suppo}

tia ab extrinseco. Tertio presupponitur qd unio uerbi diuini incarnati non est facta in natura, quod quidem presupposituz doctores euidenter probat inducēdo ad impossibile. si daretur oppositū. Unio autē pdicta facta ē in psona. quod probatur euidenter a doctoribus nostris. quā quidē probatōez ad p̄sens obmitto. Ex quibus presupposita ueritate fidei. sequitur qd unio uerbi diuini incarnati est facta in persona. sic qd una ⁊ eadē psona (que subsistit in natura diuina) eterna liter subsistit: etiā p ipsaz unionē in natura humana a uerbo assumpta. secundū quā licet i xpo sint due nature distātes ⁊ diuersē. nō tamē in xpo est nisi una persona ⁊ unum suppositū diuinū in utraqz natura subsistēs. Consequentia patet. Nam si humana natura uerbo diuino nō unitur in psona: nullo mō unitur. cū iam presuppositū ē qd in natura nō est unio facta. ⁊ sic fides incarnatōis periret. quod esset cōtra oīa testimoīa scripturarū que supra sūt allegata. ex quibus diuinitas xpi cōprobata est. Quibus presuppositis ad tua argumēta sic dicendū est. Ad Primū enī dicendū. qd quādo due forme seu nature quātūcūqz sint distātes ⁊ diuerse: possūt tamē in uno supposito cōuenire. qz nō est incōueniēs unū predicare de alio. sed talis pdicatio potest ēe cōtingēs/uel naturalis. sicut cū dico. albū est musicū. Vñ quāuis natura humana ⁊ diuina sint maxime distātia. p incarnatōis tamē mysteriū cōueniūt in uno presupposito. ut dictū est. cui neutra illaz naturaz est p accidēs sed p se. Vnde hec propositio. deus est homo: non est in materia remota seu cōtingenti. sed in materia naturali. predicatur enī homo de deo per se sicut de sua ypostasi. non tamē rōe nature/ significate p hoc nomē deus. sed rōe suppositi. quod ē suppositū humane nature. Ad secundū autē dicendū qd in mysterio trinitatis persone diuine cōueniūt in natura. distinguūtur tamē in psonis seu suppositis. ⁊ iō non pdicantur de se inuicē. In mysterio autē incarnatōis est oppositū. Nam nature sunt diuersē. persona seu ypostasis est unica. Et ideo nature que distincte sūt nō predicantur de se inuicē prout significātur in abstracto. Nō enī est ueruz dicere qd natura diuina est humana. sed quia hee due nature cōueniunt in supposito. pdicantur de se inuicē in cōcreto tantum. ⁊ sic uerū est qd deus ē homo. Ad tertū dicendū qd hoc qd

Coz^m
scu. 9°

¶ R² ad ar. ta. Ad. p. p.

Ex^m
scu. 8°
Coz^m

Coz^m

¶ ad nū. 5. 3. p. con^m
li. p. h. e. z. remō

Ad. 2.

2. 8.

Ad. 3.

3° sup.

tm

1. q. ca. 7. di.

nomen dei incoicabile attribuiamus xpo homini. hoc est ex eo qd est suppositu eternu. quod p unionē uerbi est etiā suppositu humane nature. ut dictū est. Ad quartū dicendū qd licet humana natura in xpo sit quoddā recens. supposituz autē humane nature in ipso xpo nō est recens sed eternū, et quia hoc nomē deus nō predicatur de hoīe rōe humane nature. sed rōe suppositi eterni. ideo nō sequitur qd in hoc habeamus sēū cōcedamus deū recentē. Et attende in hīs 7 similibus qd ex unione uerbi cū natura humana in supposito uiuino facta sequitur qd ea que de deo proprie dicuntur possunt dici de hoīe illo: cuius natura humana assumpta ē in unitate suppositi. Similiter 7 illa que dicuntur de illo supposito rōe nature assumptē possūt etiā dici de deo. qz ex unione uerbi mō supradicto facta coicantur ideomata utriusqz nature in eodē supposito.

Ad .e.
1. d.
2. d.
3. d.
4. d.
5. d.
6. d.
7. d.

Capitulum Quartū in quo ostenditur qd p scrutinium scripturarū coicatio idiomatū dei 7 hominis in xpo suffu ciēter comprobatur.

Discipulus

Omnia per te dicta credo esse fidelissima 7 uera. licet ad presens nō me sentio tā idoneū qd illa plene intelligā. desidero tamē habere aliquā sacrā auctoritatē per quaz coicatio idiomatū dei et hoīis in xpo approbetur. quod solū desidero ad infidelū confutatōez.

ca. qm seu petimus qd

Magister

p. 10. et vlt. p. xpo pnt de scrutio scriptaz.

Hoc quod queris habes euidenter in proxima distinctōe precedēti. in qua de scrutinio scripturarū circa deitatē christi tractatur. fuit enī ibi p plures auctoritates ostensū qd sacra scriptura de uno 7 eodē affirmat quedā que solū deo p tinēt, 7 quedam alia que pertinent ad hominē. Ex quibus auctoritatibus manifeste habes coicatioez idiomatū supra dictā in xpo seu messia promisso.

9. ia ostēsa.

Discipulus

Rēpete michi rogo aliquas ex dictis auctoritatibus. qz ex arduitate seu magnitudine misterij (de quo tractatur) taz intellectus quā meōria mea cōturbantur. Legitur enī Dan.

Intellecto memoriaqz.

10. dan. 10. n. 4

.Dan. 10.

.Coz.
Pau. .coz.

.Sd.

.ps. 18.
ps.

.ydroma. ptinens
Soli deo
soli homini.

.Coz.
hie. 23.

.ibi.

.Zach. 12.
.ibi.

x. q. ex uisione angelica Danieli facta dicebat. Vidi uisione
grandē 7 nō remansit in me fortitudo. sed 7 spes mea mu-
tata ē in me. 7 emarcui. nec habui quicquā uirū. Vnde ni-
mirū si nō habebā in memoria omia que michi tradidisti
7 Et ideo peto ut saltē duas uel tres auctoritates de predic-
ctis memorie mee reducas. in quibus supradicta coicatio
idiomatū ostendatur.

Magister

In psalmo illo qui incipit Eructauit cor meū uerbū bonū
agitur de xpō. prout supra dictū est. Psalmista dirigens
uerba sua ad ipsum xp̄m dicit. Sedes tua deus in seculum
seculi, quod est ideoma pertines soli deo. Cui xp̄o in eodem
cōtextu dicit. Vixit te deus deus tuus oleo letitie pre con-
sortibus tuis, quod ē ideoma ptinēs homini. Vnde ex ista
auctoritate habes idiomatū coicatioē p me dictā. Itē Je-
re. xxij. loquēs de ipso xp̄o propheta in psona dei dicit. Su-
scitabo germen iustū, quod propriū est humanitatis. Et ibi
dem de eodē sequitur. Hoc est nomē quo uocabūt euz. domi-
nus iustus noster. In quo loco ubi habemus dominus ha-
betur in hebraico nomē domini Thetragramathon. quod
soli deo est propriū. 7 sic ex hac auctoritate habes predi-
ctā coicatioē. Item Zach. xij. dicitur in psona dei. Effun-
dam sup domū Juda spiritū gratie. quod ad solū deum p-
tinēt. Et ibidē de seipso ipse deus effundēs gratiā dicit. Mi-
piciēt in me que cōfixerūt, quod solū ptinet ad humanam
naturā. 7 sic habes intentū. Similiter ex alijs auctoritati-
bus supra allegatis ad probandū diuinitatē xp̄i si eas dili-
genter scrutatus fueris hoc repies maifeste. 7 ista tibi de-
bēt sufficere ad presens.

Capitalum Quintū in quo ostenditur qd non licebat Ju-
deis docere plures hoīes: nec predicare de certis capitulis
ueteris testamēti. in quibus misteriuꝝ sancte trinitatis/et
incarnatiois uerbi cōtinetur.

Disapulus

Sufficiūt michi predicta in hoc proposito, sed quia audi-
uerā a te supra qd Judei pro occultatioē misterij sancte tri-
nitatis 7 incarnatiois uerbi diuini prohibebāt aliqua loca

Petr.

sen capitula sacre scripture publice doceri. uel de eis predi-
cari. Idcirco peto ut hec michi amplius declares.

Magister

So.

Quo sunt capitula in ueteri testamēto quoz pdicatō pub-
lica omnino prohibebatur in doctrinis Talmudicis. nec so-
lū hoc. sed etiā dicere ea que in eis cōtinētur. pluribus dis-
cipulis erat inter eos prohibitū. itaqz nō erat eis licitū do-
cere de secretis illoz capituloz. nisi uni magistro/ unū disci-
pulū discretū et idoneū uel duos tantū. Quoz quidē capi-
tuloz unū est Gen. primo. Aliud ē Ezech. primo. Que qui-
dem prohibitio hētur in Talmuth libro qui dīr Haguiga.
in cap. quod incipit Endorsin. quod significat nō docebūt.

1. ca. hē. qm. 1.
Ezech. 1.

Quā quidē doctrinā sequūtur oēs posteriores. ut patet per
Rab. Moī. in primo sui Deut. in titu. de fundamētis legis
cap. ij. pticula ultima. Idē de eodez in libro de directione
pplexoz. ptz p̄terea in multis capitulis. Rō at̄ quare ista
occultabāt assignatur ab oībus generat̄ talis. s. qz in illis
capitulis cōtinēbātur alta et magna misteria fidei. que et
qualia sicut illa nullus plene declarabat. nec cōcorditer in
hīs se hēbant. s. sub uelamine et obscure ea tradebāt. sicut p̄
figuratū est per Moīsem. qui uelamine posito ante faciem
suā populo apparebat. Tempe autē gratē quādo reuelata
facie magister noster xp̄us ueritatē fidei ad salutē neces-
sariā discipulos docuit. quā ipsi etiā i populis pdicauerūt.
predicta que antiquitus occultabātur in lucē ueritatis pa-
lam produxerūt. Circa quod scire debes. q̄ in capit. primo
Gen. misterū scē trinitatis cōtinetur. Cum enī dīr. In prin-
cipio creauit deus. et. usqz ibi. et spūs domī ferebatur sup
aquas. tres p̄sone diuine designantur. prout supra dīstinc-
tionē nona dictū fuit et in eodē circa finē habetur. Dicitur
enim ibi. Faciamus hominē ad imaginē et similitudinē
n̄rā. ubi pluralitas in diuīs manifeste ostenditur. nō. n.
dixit. faciā hominē. sed faciamus. Similiter in hoc quod
dicit. ad imaginē nostrā. manifeste hētur q̄ in hoīe ē ima-
go dei creata. que sūmā trinitatē p̄ modū imaginis repre-
sentat. Vnde quia istud misterū in hoc cap. inclusum non
erat antiquis explicite declarandū. Idcirco prohibebatur
eius declaratio ut dictū est. In cap. autē primo Ezechielis
misterū incarnatōis cōtinetur sp̄aliter in hoc quod dicit

ro. r.

Moyses.

1. ca. hē. qm. 1.
Ezech. 1.

qm. 1.

ibi. cē f.

Coz.

A 9

Ezech. 1.

q̄ quasi similitudo hoīs erat supra thronū positū sup aīa-
lia 7 rotas. In quo designatur q̄ homo habebat presidere
toti uniuerso tamquā deus. prout iā supra fuit dictū dis.
decima. Quod quidē mīsteriū nō erat tradendū explicite
antiquis. sicut nec primū. 7 ideo p̄cipiebatur ne de hoc ca-
pitulo p̄dicarēt seu docerēt multitudinē.

Coz.

Capitulum Sextum in quo redditur ratio. quare anti-
quis predicta misteria nō explicite sed implicite tradeban-
tur. 7 ibidē ponitur a discipulo quoddā exordiū ad ea que
sunt in hac parte ulterius tractāda. *Distinctiones sequentes*

Discipulus

Licet uerum est 7 sic credo q̄ ista duo in p̄dictis capitulis
cōtinētur. tamē uellem habere rōez occultatōis. Cum enī
ista explicite credenda sunt de necessitate salutis. miruz est
quare nō ista antiquis explicite tradebātur. Non enī uide-
tur dicēdū q̄ hoc fiebat propter duritiā cordis eoz. ne for-
te propter altitudinē misterioz ea non crederēt. quia legi-
tur q̄ deus exp̄sse mā dabat anūtiari ueritatez. etiā eis qui
non erant dispositi ad credendū. Legitur enī Ezech. iij. Et
dices ad eos. Hec dicit dominus deus. qui audit audiat. 7
qui quiescit quiescat. quia domus exasperans est. ubi in
hoc quod dicitur. qui quiescit quiescat. intelligitur sm
hebraicā ueritatē. ac si diceret. qui noluerit credere. nō cre-
dat. Vnde scire desidero. quare nō sic fuit factū in hīs que
sunt fidei de necessitate credēda. s. ut proponerētur explici-
te populo antiquo. licet ex duricia cordis eoz multi nō
crederent.

no 3. ed.

no.

Ezech. 3.

Peti.

Magister

Hec misteria rōnabiliter prohibebātur dici explicite anti-
quis p̄sertim uulgaribus. Pōpulus enī ille pronus erat ad
credendū multitudinem deoz. Et ideo Deut. iij. monebat
eos moises dicens. Scias quoniā dominus ipse est deus 7 n̄
est alius p̄ter eum. Et infra. Scito ergo hodie. 7 cogita in
corde tuo. quia dominus ipse est in celo sursum. 7 in terra de-
orsum. 7 non sit alius. q̄ sepe eis ista dicebat. ut auerteret
eos. ne declinarēt ad credendū multitudinē deoz. ad quod
erāt proni. Similr proni erāt ex sua ruditate. 7 intellectu.

Sd.

Coz.
Deut. 2.

p. di.

6. et vlt. ca.

inbecillitate ad credendū corporeitatez esse in deo. Rudes
 enī 7 intellectu inbecilles nō p̄cipiūt entitatē esse nisi in re/
 bus corpaliibus. qua rōe populus ille sūpta modica occasi/
 one ex morositate moysi in mōte fecerunt vitulū in Oreb.
 quē adorauerūt 7 ei sacrificauerūt dicētes. Hij sunt dii tui Exo. 32.
Israhel qui te ascēdere fecerūt de terra Egypti Exo. xxxij.
 Ideo eos monebat moyses cap. supradicto dicēs. Custodite
 sollicitē aīas ur̄as. quoniā nō uidistis omnē similitudinez
 in die qua locutus ē uobis domin⁹ in oreb de medio ignis.
 ne forte decepti faciatis uobis sculptā similitudinē. 7c. Vñ si
 tali populo explicite traditū fuisset misterīū sancte trini/
 tatis: faciliter laberetur in errorē credēdi multos esse deos.
 qui esset error ualde piculosus. Similr si eis fuisset tradi/
 tū misterīū incarnatōis ubi faciliter fuissent lapsi in erro/
 rem ponēdi in diuitate corporeitate. quod nephās est. Vñ
 patet ratio quare ista misteria fuerūt eis tradita implici/
 te. ut docti eoz (qui sane intelligebāt scripturas) possunt ea
 habere plene quātū eis decebat. simplices autē 7 rudes ha/
 berēt de eis solū implicitā cognitōez. que sufficiebat eis ad
 salutē. Pm quā nō laberētur in errores supradictos.

Discipulus

Sufficit michi ratio p̄dicta ad hoc quod querebā. de cete/
 ro autē uellē ut me illuminares de quibusdā q̄ i corde meo
 (quasi probleumata) q̄nqz uersatur. que licet dubitatōez in
 me nō causāt circa ea que fidei sūt. Absit. Tamē inducūt de/
 sideriū sciēdi rōez eoz. Juxta illud. ps. Mirabilia testimo/
 nia tua domine. ideo scrutata est ea aīa mea. Ex quo scruti/
 nio. ps. desiderabat declaratiōem competentem. Vnde sub/
 dit. Declaratio sermonum tuorum illuminat. 7 intellec/
 tum dat paruulis. Eo enim q̄ testimonia fidei sunt credi/
 bilia nimis. ut alibi dicit. 7 etiam sunt mirabilia. quia
 de multis (que ad ea pertinet). nescit homo simplex 7 quasi
 nouitius reddere ratōez. Idcirco fidelis scrutatur multa
 circa rōez eoz (que ad fidē p̄tinēt). non ut dubitet. Absit. sed
 ut deuotius atqz tenatius fidē teneat. In quibus probleu/
 matibus p me tibi proponēdis nō intēdo scrutari aliquem
 ordinē artificialē. sed tantū ea proponere. prout in corde
 meo uersantur. ut ex declaratiōibz tuis ascensionez deuote

problema. atqz 1 } propositio obscura
 } questio } diph. de q̄
 } ratio }
 ps. 118.
 ibi
 Coz?
 ca.
 protesta. ordoq̄ repetitū p̄ponēdoz.
 ca.

2^a tota ista 2^a distinctio est specialis.
ut p̄s intuentibz.

¶ Di. 2. 2^a p̄t̄ p̄nt̄ de s̄cu s̄pt̄az.
c̄ 9. p̄t̄m̄ta ad excellētiā b̄te
s̄cu p̄ b̄te marie. c̄ 9no ca. 12. p̄.

te in corde meo (deo auxiliāte) producatur seu cōcrescat. Amen

- D**istinctio Secunda De Scrutinio scripturarū
circa quedā que p̄tinet ad excellentiā uirginis
gloriose. Et cōtinet duodecim capitula. In
capitulo Primo proponuntur a discipulo tres
admirationes circa ea que de uirgine glorio/
sa in scripturis sacris uidentur obmitti ad ipsius excellen/
tiam p̄tinetia.
- 1 In cap. secundo magister p̄mittit quedā preambula ad
p̄dictas admiratōnes tollendas. 7 ibi declarat q̄ uirtutes
b̄te uirginis sp̄aliter ipsius humilitas consideranda ē sum
ma scilicet heroica.
  - 2 In cap. tertio discipulus arguit cōtra quedā que in pre/
cedēti capitulo a mḡro fuerūt tradita. ad que in eodē mḡr
r̄ndet. 7 tollit primā admiratōez.
  - 3 In cap. quarto discipulus repetit secundā suā admiratō/
nē. ad quā mḡr in eodē r̄ndet eam soluēs. In quo capitulo
declaratur quedā p̄tinetia ad genealogiā xp̄i Math. primo
cap. contentā.
  - 4 In cap. quinto discipulus repetit suā tertiā admiratōez
ad quā mḡr ibi responderet.
  - 5 In cap. sexto discipulus replicat cōtra responsiōz mḡri
ad quod mḡr sufficiēter r̄ndet cōcludens ex supradictis. q̄
magnā deuotionē oportet ut habeant fideles circa uirginez
gloriosam.
  - 6 In septimo cap. discipulus ponit quandā aliā admiratō
nē que sibi uidetur circa hoc q̄ nō legitur ipsā uisitasse se/
pulchrū xp̄i sicut de mulieribz 7 quibusdā discipulis legu/
tur. ad quod ibidē a mḡro responderetur.
  - 7 In octauo cap. proponitur a discipulo aliā admiratō spe/
cialiter circa hoc. q̄ nō legitur xp̄m ipsi uirgini gloriose mi/
sisse angelos ad ānūtiandū suā resurrectōz sicut misit mu/
lieribz 7 discipulis. ad quod respōdetur a mḡro ibidē. decla
rando aliqua que pertinent ad excellentiam fidei uirginis
beate.
  - 8 In nono cap. ponitur a discipulo aliā admiratio de hoc
q̄ non legitur xp̄m apparuisse in sua resurrectōne uirgini
gloriose. cum tamē de apparitōe ad mulieres 7 discipulos

. 2. di. 2. p. 17

117. ca^m

fiat pluries mentio. ad quod in eodē a mgro respondetur.

10. **I**n cap. decimo onditur q̄ tā pfectio fidei uirginis gloriose circa resurrectōez xpi quā etiā impfectio fidei apostolorum circa idē cōueniēs fuit ad ecclesie utilitatē.

11. **I**n cap. undecimo ostendūtur quedā que ad ordinē manifestatōis circa resurrectōez xpi ptinet. Ex quibus concluditur q̄ ad beatā uirginē nō ptinebat mitti ad resurrectōnē anūtiandā xpi excellentiā sue dignitatis.

12. **I**n cap. xij. onditur q̄ deuotio cuiuscūq; fidelis excitari debet ad uirginē gloriosā sup omnes sanctos citra christū qui sanctus sanctorum est.

cc. 7.

Capitulū Primū. in quo proponūtur a discipulo tres admiratōes circa ea que de uirgine gloriosa in scripturis sacris uidētur obmitti ad ipsius excellentiā ptinētia.

Magister

Placet michi q̄ ea que in corde tuo uersantur. ut problema de quibus miraris. eo q̄ effectū cognoscis: causas tamen ignoras michi proponas. ut tibi respondeā prout poterō auxilio opitulāte diuino.

Discipulus

Quia (ut nosti) secundū philosophū in secundo methaphisice. Philosophari incipit ab admirari. Idcirco ego tamquā incipiēs ab altissimo peto cū. ps. Reuela oculos meos et cōsiderabo mirabilia de lege tua. Per que quidē mirabilia a me cōsiderata aīa mea ad ea scrutandū inducatur. Juxta illud quod supra dicebā. Mirabilia testimonia tua domine ideo scrutata est ea aīa mea. Per quod scrutiniū declaratiōnē sermonū dei et illuminatiōez intellectus mei et puulorum mei similiū (domino dirigēte) specto. Subdit enī. ps. Declaratio sermonū tuorum illuminat. et intellectū dat paruulis.

. 2. metha. ce

. ps.

. ps. 118.

. ibi ps.

¶ Circa quod primo occurrit michi considerandū de scrutiniō scripturarū de quibusdā que ad beatā ptinet uirginem.

ut sicut ab illa beatissima salus nostra exordiū supsit: sic ab eadez pars ista tractatus nr̄i inītiū sumat. Circa quod occurrit michi quedā nō modica admiratio: que talis est.

¶ Quomō sacra scriptura que cōsueuit sanctos excellentissimos cōmendare: et eoz gesta et uirtutes narrare (ut ptz de

18.
12.

Abraham Gen. xviii. 7 xxv). 7 de moise Nu. xi). Et sic de quibusdam alijs excellentibus sanctis. De beata tamē uirgine (que excellentior ceteris fuit) non leguntur in nouo testamento aliquę cōmendatōnes similes. nec narratur eius uirtutes seu aliqua propria gesta: quas quidē uirtutes credendū est fuisse maximas. que in nouo testamēto precipue uidētur debuisse narrari. In euāgelio enī legimus conceptiōnē Johannis baptiste 7 eius natiuitatē. similiter 7 de eius uita uirtuosa 7 morte. De beata uero uirgine (que excellentior Johanne fuit) nichil horū in euāgelio legitur. nec in epistolis. nec in actibus apostolor. In quoz tamē tempe ip/sis apostolis p̄sentibus (prout in ecclesia legitur) assumpta est. Non ergo modica admiratōe dignū uidetur. q̄ in toto nouo testamēto de p̄dictis gestis beate uirginis. s. concep/tōe. natiuitate. 7 assūptōe nulla mētio fiat. s. oīa p̄mittātur. cū tñ de Baptista singula p̄dcā exp̄sse in euāgelio narratur. Ex qua p̄missione cōtingit. q̄ in officio assūptōis sue (que ē potissima ipsius festiuitas) legitur cōiter i eccia euāgelium illud. Intrauit ihesus in quoddā castellum. 7c. ¶ In quo euāgelio nichil agitur de ipsa uirgine gloriosa. aut ē manifestū. Historialia etiā (que in ista festiuitate leguntur) omnia sūt apographa extra canonē biblie cōtenta. uel nō sibi propria. ut cū legitur illud Eccl. xxiii. In omnibus re que quesui. 7c. que proprie intelligitur de ipsa sapientia increata. nō autē de beata uirgine. Unde talia licet nō sibi propria in suis festiuitatibus leguntur. eo q̄ in ipso canone talia de uita sua nec de ipsius miraculis 7 gestis n̄ cōtinentur. quod apud me uertitur in magnā admiratōez. ¶ Preterea cū Lucas narrat missionē angeli ad ipsam dicens. Missus est angelus gabriel a deo in ciuitatē. 7c. testatur euāgelista de Ioseph. qui erat de genere Dauid dicens. Missus ē gabriel a deo. 7c. ad uirginē despōsatā uiro cui nomē Ioseph de domo dauid. 7 nomē uirginis Maria. Vñ ex textu p̄dcō hēmus q̄ Ioseph erat de genere Dauid. non tñ ex l̄ra euāgelij habetur q̄ Maria esset de genere dauid. Que quidez narratio duplicem in me causat admirationem. quarum una est. Cum enī esse de domo Dauid dicat aliquid p̄tinēs ad excellentiā. cū domus Dauid ē domus regia. a deo singulariter inter omnes regias dignitates approbata. 7 in

du. 10

Luc. 10.

Eccl. 22.

2.

coz

Admir. 7.

2.
 2. d.
 2.

scripturis ualde cōmendata. De qua uero s̄m ueritatem
 fidei ipsa uirgo gloriosa fuit. quare ergo euāgelista nō ex-
 pressit de Maria q̄ esset de domo dauid. 7 tamē hoc dixit
 de Ioseph. **Secunda uero admiratio** (que in hoc loco michi
 .2. occurrit 7 primaz cōfirmat) est talis. Nam q̄ Ioseph esset
 de domo dauid. uel nō. hoc nichil facit ad genealogiam xp̄i.
 Non enī xp̄us descendit de Ioseph. absit. sed de Maria uir-
 gine. Cur ergo euāgelista fecit mentōez exp̄ssam de Ioseph
 in hoc q̄ descenderet s̄m originē a dauid. 7 tamē nullā fet-
 cit mentōez de qua domo esset brā uirgo. in quo cōsistebat
 fundamentū toti⁹ genealogie xp̄i a dauid descendētis. Pre-
 .3. terea inter p̄cepta decalogi p̄ceptū de honoratōe parentuz
 est primū 7 p̄cipuū in secunda tabula. in qua dātur p̄cepta
 que ordināt hoīez ad proximū. Christus autē qui totam le-
 gē impleuit nō legitur honorasse m̄rez sp̄aliter in suis col-
 loquijs. Nusquā enī legitur eā uocasse m̄rez. quod ē nomē
 maxime dignitatis ad feminā ptinētis. sp̄aliter resp̄cū tā-
 ti filij. s. xp̄i. quo tamē uere sic potuisset eā uocare. sed solū
 legitur eā uocasse mulierē. quod ē nomē coē ad totū sexum
 femineū humani generis. Legitur enī Job. ij. cap. **Quid** .Job. 2.
michi 7 tibi est mulier. Et Job. xix. **Mulier ecce filius tu-** .19.
us. Ex quibus patet q̄ dignitatē maternitatis xp̄i (que sū-
 ma dignitas que ad mulieres posset ptinere) est xp̄us subtri-
 cuit. 7 matri alloquēs solā eā mulierē tantūmodo uocabat.
 .9. Quid ergo magis mirandū: quā xp̄us (qui uerissime uirgi-
 nē gloriosā m̄rez uocādo sūme honorasset) hāc singularē ex-
 cellentiā subtrahendo: tātmō mulierē eam uocat: quod no-
 men nō solū bonis mulieribus conuenit. sed etiā alijs qui-
 buscūqz. Quid ergo dicendū. nūquid xp̄us aliquid obmisit
 de pertinētibus ad parentū honorē: absit. Vnde circa p̄dic-
 .Pet. Coz.
 ta illa illuminationem / 7 intellectum paruulis competen-
 tem desidero.

Capitulum Secundū in quo magister premitit quedaz
 preambula ad predictas admiratōes tollendas. Et ibi de-
 clarat q̄ uirtutes brē uirginis sp̄aliter ipsius huilitas cō-
 siderāda est sūma. s. heroica.

Magister

Gaudeo ualde q̄ in tuis probleumatibus a bt̄a uirgine tu-
 um scrutiniū initiū sumpsit. de cuius misericordia cōfido
 q̄ ipsa intercedere in tua illuminatōe 7 deuotōe proficies.
 De ipsa enī potest intelligi illud Prouerb. ij. Si quesieris
 eā (tamquā pecuniā 7 tamquā thesauros) eā scrutatus fue-
 ris tūc intelliges timorē domini. 7c. Ad declaratōez autez
 eoz (de quibus admirari) quedā sunt p̄mittenda. Quoruz
 unū est. q̄ humilitas licet nō uideatur numerari a philo-
sophis inter uirtutes morales nec intellectuales. In sacra
 scriptura tamē: 7 in dictis sanctorū doctoz humilitas (tan-
quā magna uirtus) cōmendatur. intantū q̄ dicitur esse fun-
damentū omniū uirtutū. Vnde Aug. in libro de uerbis do-
 mini dicit. Si cogitas magnā fabricā cōstruere celsitudis:
de fundamēto prius cogita huilitatis. Constat autē q̄ fun-
 damentū est de primis 7 principalioribus ptibus edificij
 corporalis. Et sic patet q̄ huilitas debet censerī de principa-
 libus edificij spūalis. s. uirtutū ptibus. Et inde est q̄ sicut
 natura (p̄m Boetij in libro de) sumit initiū a
 p̄fectis: sic sentiendū ē de gr̄a q̄ naturā p̄ficit. Scrutādo. n.
 sacra scripturā repimus q̄ in uiris (in quibz aliqua excellē-
 tia sanctitatis sumit exordiū: in eis spūaliter fit mentio de
 eorū magna humilitate. De Abrahā qui primus in publi-
 catōe fidei legitur fuisse. similiter in susceptōe signaculi fi-
 dei. ut hētur Gen. xij. 7 xvij. cap. legitur de seipso deo dix-
 isse. Cum sūz puluis 7 cinis. que uerba magnā insinuāt hu-
 militatē. non enī se assimilauit aīalibus brutis nec plātis.
 sed pulueri 7 cineri. que sūt uilissima. Sicut 7 de moise (qui
 solus fuit princeps in uet. test) legitur. Erat enī uir mitissi-
mus sup omnes hoīes qui morabātur in terra. Nu. xij. in
 quo eius mititas seu huilitas p̄fertur huilitati alioz quo-
 rūcūqz in seculo exitiū. De dauid etiā (cui fuit facta repro-
 missio xpi de semīe suo uetur) legitur deo dixisse. quis ego
sum domine deus me? aut que domus mea quia adduxisti
 me hucusqz. ij. Reg. vij. In quibus uerbis notatur magna
 huilitas ipsius dauid. qui etiā postquā accepisset a deo reg-
 nū. quod iaz pacifice possidebat. 7 multa 7 magna bella et
 de oībus aduersarijs 7 uicinis regibus triūphū habuisset.
 Cum hīs tamē 7 alijs magnis prosperitatibus non solum
 seipsū. sed etiā totā domū uilificabat dicendo. Quis ego sū

humilitas.

qu. 2.

pmittendi.

Aug. i. de u. do.

ad apo.

ex. de Abraham. 12. et 17.

de moise. 114. 12.

de dauid. 2. Reg. 7.

103.

7 que domus mea. 7c. q. d. nichil suz. 7 domus mea. quod
 ad magnā humilitatē ptinet. Naz/ut ait Bernhardus) Nō .ber?
 est magnū esse humilē in abiectōe. magna prorsus 7 rara
 uirtus ē huilitas honorata. In nouo autē testamēto redēp-
 toz 7 magister nr̄ xp̄us a quo omnis gratia 7 uirtus veri-
 uatur) suis discipulis dicebat. Discite a me quia mitis suz .5. u.
7 humilis corde Math. xi, Rōnabile igitur est q̄ in beata .9.
 uirgine (que xp̄m plenū gratia 7 ueritate cōcipe meruit) v-
 tus huilitatis precipue uiguisse. Et iō in cantico proprio .coz? Luc. 2.
 dicebat. Quia respexit humilitatē ancille sue, Circa quod
 notandū q̄ solū de huilitate sua fecit mētōz. que ē fūdamē-
 tū v̄tutū/ut dictū est. nō autē de uirtutibus alijs edifica-
 tus sup hmōi fundamentū. licet omnes plene habuisset. que
 gratia plena p̄ angelū testatur fuisse. Ratio autē quare de
 alijs uirtutibus nō fecit mentōez/ nisi de sola huilitate/ ra-
 lis est. Nam ad uirtutē humilitatis proprie pertinet/ non
 magna de seipsa sentire. sed credere 7 pronūtiare se oībus
 uiliore. prout in gradibus huilitatis in regula beati Be-
 nedicti cōtēris habetur, Vñ de hoc q̄ btā uirgo profiteba-
 tur se h̄re huilitatē/ nō sequitur q̄ h̄ret uirtutes. sed solū
 fundamentū uirtutū. q. d. solā capacitatē habeo ad v̄tutes
 sup edificandas. etiā si supiora edificia uirtutū in me nō as-
 sint. Et notandū q̄ uirtutes br̄e uirginis considerande sūt
 esse heroice. s. quasi diuine. de quibus philosophus tractat .7. ethi.
 in. vii. Ethicōz, ad cuius declaratōez attendē. q̄ s̄m Aug. .n̄le
 de moribus ecclesie (cuius sn̄e antiqui philosophi concori-
 dant) Virtutes quadrupliciter cōsiderātur. Vno mō prout
 sūt pollicite. 7 sic ptinēt ad hoīes. inquātū recte se habent
 in rebus humanis gerēdis. 7 de istis uirtutibz philosophi
 coīter tractāt. Alio uero mō cōsiderāde sūt uirtutes. ut ex-
 emplares. 7 sic ptinēt ad deū. in quo existūt omniū rerum
 p̄fectiones. 7 p̄ consequēs p̄fectōes uirtutū. 7 de istis exem-
 plaribus uirtutibus intelligende sunt omnes uirtutes que
 in sacris scripturis deo attribuūtur. ut misericordia. 7 iu-
 stitia 7 hmōi. Inter quas uirtutes. s. pollicitas/ 7 exempla-
 res (que sūt quasi in extremis posite), quedā medie interpo-
 nūtur, quaz quedā dicūtur uirtutes purgatorie. que ptinēt
 ad illos qui uirtutes pollicitas transcendētes/ similitu-
 dinē diuinaz uirtutū conātur tēdere, Alio etiā mō nume-

.5. u.
.9.

.coz? Luc. 2.
n̄le

+ rō.
huilitatē pp̄m.
.7. bñ benedicti.

.7. ethi.
n̄le

.Aug? i de moribz eccle.
.i. pollicite . . j. extmū.

.2. exemplares. 2. extremū

ex
n̄le
Medie
illaz ex
mōz. 2. dū
1. purgatorie
2. heroice. seu pur-
gati anim

n̄le

if n̄

n̄le

ratur uirtutes que dicuntur purgati animi. et pertinent ad il-
 los qui iam diuinam similitudinem in hominum uirtutibus quodammodo
 assequuntur. quantum in hac uita possibile est. et id a philoso-
 phis uocatur uirtutes heroice. s. diuine. De qua distinctioe
 uirtutum quadruplici ad plenum habebis in prima secunde. q.
 lxj. q. autem uirtutes beate uirginis considerande sunt esse heroice
 patet ex sua prima responsione ad angelum salutantem in qua
 dixit. Quomodo fiet istud quoniam uirum non cognosco. Si enim sen-
 sum horum uerborum diligenter scrutatus fueris. manifeste repe-
 rieris quod eius uirginitas consideranda est non politica seu pur-
 gatoria. Non enim dixit. quomodo fiet istud quoniam uirginitatem uouii.
 nec dixit. uirginitatis propositum firmiter habui. uel habeo.
 sed dixit. quoniam uirum non cognosco. quod non includit uotum. nec
 propositum uirginitatis. sunt enim multe uirgines que nunquam
 cognouerunt uirum. et tamen non uouerunt uirginitatem. nec habent
 eam in proposito. Similiter licet uerissimum est quod nunquam ui-
 rum cognouit. tamen predicta uerba non sunt intelligenda pro-
 ut primo modo sonant. s. quod beata uirgo solum testabatur de se. quod
 nunquam uirum cognouerat. quia sic responsio sua in nullo sa-
 tisfaceret angelo. nec proposito corresponderet. Sunt enim mul-
 te uirgines que nunquam uirum cognouerunt. et tamen nec tales po-
 stea concipiunt et pariunt. Unde ut predicta uerba proposito cor-
 respondeant seu aliquam uiam habeant responsionis. oportet ut
 sic intelligantur. s. uirum non cognoui. i. concupiscencias carna-
les nedum non habeo. seu propono. uel uouii non habere. nec et-
tiam passiones reprimo seu terrena despicio. quod pertinet ad
uirtute purgatoriam. sed etiam eas penitus nescio. et totaliter ig-
noro. quod est altior et perfectior uirginitas quam uirginitatis
propositum habere. seu uirginitatem uouere. proprie enim pertinet
ad uirginitatem purgati animi. s. heroicam. non autem ad politicam
seu purgatoriam. Quibus prenotatis ad tollendas tuas admi-
rationes procedendum est. Et primo ad primam dicendum. quod ges-
ta et facta beate uirginis (que indubie maxima fuerunt). in nouo
tamen testamento penitus subtrahuntur. nisi earum que sunt a nobis
neccessario credenda explicite. sicut eius uirginitas et ma-
ternitas christi. ista exprimitur in euangelio. et in symbolis fu-
dei nobis proponuntur tanquam necessario explicite credenda.
Similiter et eius humilitas exprimitur. cum dicitur. Respexit
humilitatem ancille sue. Unde ex hoc possumus rationem sumere

In. 7. 2. q. 61.

Luc. 2.

ppa.

Ad. p. 3. Admiraciones. Ensi.

2. di

2. ca^m

et 3. ca^m

de hijs que admiraris. s. quomō cetera gesta vtuosissima
 7 facta brē vginis in scripturis canonicis subticetur. Nāz
 hoc fuit rōne sue huilitatis. humilitas enī sūma 7 heroica^{no}
 (ad quā soli pfectissimi attingūt) quā ipsa brā uirgo conse/
 cuta est) non patitur suas laudes audire. nec in eis delecta/
 tur. sed poti^{us} cōpūgitur. eo. q. nō credit de se magna. quod
 patet p rōez sumptā ab opposito. Nā sicut arrogās intimo
 cordis sui affectu/credit se oibus sanctiorē. ut habetur in
 euāgelio Luc. xvij. de phariseo ascendēte in templū. qui se
 arrogāter cōmendās/ceteros spernebat. Sic eius opposituz
 vicendū est de uero humili. s. q. opinetur se oibus uiliorē
 Humilis autē heroicus supra hoc transcendit usqz ad hoc.
 q. in fugā laudantiū tendat. quasi tediū habeat in audiēdo
 cōmendatōes proprias. 7 iō in sacris scripturis noui testa.
 mēti nō legūtur cōmendatōes brē uirginis. nisi tantuz su/
 pradictē. que a nobis de necessitate credende sūt. humilitas
 etiā exprimitur. ut ex ea possimus sumere rōnez. qua lau/
 des eius in scripturis sacris subticetur. ut dictū est. Vnde
 cōceptio uel natiuitas seu mors ipsius (in quibz magna mi/
 racula cōtigisse/pie credi debet) nō narratur in scripturis
 canonicis. ne ex tali narratōe ipsi uirgini gloriose (que tunc
 in humanis uiuebat: 7 ea que in sacris eloquijs scribeban/
 tur) eam nō latebant). fastidiū/seu tediū generarēt ratōne
 p̄dicta. Conceptio tamē. 7 natiuitas baptiste/7 hmōi nar/
 ratur in euāgelio. eo. q. in prophetis scripturis antiqui
 testamēti de precursore xp̄i exp̄sse agitur. ut ysa. xl. 7 Ma/
 lach. iij. 7 in alijs locis. 7 sic oportebat q. scripturarū im/
 pletōez de ipsis euāgelista testaretur. nec etiā Johannes (lū/
 cet sanctissimus est) necessario credendū q. ad gradus huili/
 tatis heroice (sicut brā uirgo) attigisset.

Arrogans. ex^o ab oppo.
 Luc. 18. de phariseo.

Coz^m.

ysa. 40. et.
 malach. 3.
 et 4.

Capitulū Tertū in quo discipulus arguit cōtra quedaz
 que in p̄cedēti cap. a mḡfo fuerūt tradita. ad que in eodem
 mḡf respōdet. 7 tollit primā admiratōez.

Discipulus

Licet dulcia faucibus meis sint eloquia tua: adhuc tamen
 desidero amplius informari de hijs que circa admiratōez
 meā proposuisti. Dixisti enī q. huilitas heroica n̄ patitur

It replia. cō p̄ et
 admiratōez.

sine fastidio seu tedio laudē suaz; audire. quod apud me est
 mirabile. Deus enī cuius uirtutes excedūt heroicas. sūt. n.
 exemplares ut tu doceas uidimus tamē p̄ sacras scripturas
 debere laudari. Dicit enī. ps. Sacrificiu; laudis honorifi-
cabit me. 7 alibi. Semp laus eius in ore meo. Idē enī. ps.
 etiā semp hortatur hoīes ad dei laudem. cū dicit. Lauda-
te dominū omnes gētes. Laudate pueri dominū. 7 hmōi.
 Quō ergo deū laudamus debite 7 meritorie: cui humili-
tas est sūma 7 exemplaris. qui cū esset deus infinit⁹ 7 in-
 mortalis: hūiliauit tamē semetipsū formā serui accipiens
in similitudinē hominū factus 7 habitu inuētus ut homo.
 ad Philip. ij. Si enī deo (cuius hūilitas ē inmensa 7 ineffa-
bilis) laus tamē uocalis ei placet. qui etiā corda hoīs scru-
 tatur: in quibus uera 7 potissima laus consistit: 7 qui ex
 suis laudib; ab hoībus prolatis nō potest ad meliora pro-
 uocari. cū sit imutabilis 7 optimus. quo nō est dare meli-
 us neq; equale. quō ergo de btā uirgine nō fuerūt laudes
 in sacris scripturis proferēde: cuius p̄fectōnes seu uirtutes
 quātūcūq; magne 7 inter puras creaturas maxime: semp
 tamē citra p̄fectōes xp̄i sūt estimāde. Item ipsa uirgo glo-
 riosa seipsam legitur commendasse. Ipsa enim dicit de se/
 ipsa. Resperit humilitatē ancille sue. quod ad magnā lau-
 dem ptinet. cū hūilitas (prout tu dixisti) sit fundamentum
 omnīū uirtutū. Item dicit q̄ oportebat quedā gesta bap-
 tiste in euāgelio narrari. ut impletio eoz (que in prophetu-
 cis scripturis de p̄cursore xp̄i prenūtiata fuerūt testaretur
 impletio. quod dictū mirabile est in oculis meis. Nūquid
 dicendū ē de btā uirgine q̄ nichil fuit p̄noscitū in prophe-
 ticis eloquijs: sicut de baptista: absit. De ipsa enim legitur
 ysa. vij. Ecce uirgo cōcipiet. Et egredietur uirga de radi-
ce iesse. ysa. xj. cap. 7 quāplurima que in libro Canticorū
 de sponsa dicūtur p̄cipua: de ipsa p̄cipue intelligūtur. 7 iō
 pari rōe 7 fortiori impletio eoz (que de ipsa benedicta pre-
 nūtiata fuerāt antiquitus) in nouo testamento testari de/
 buisset fuisse impleta ea rōe qua de baptista p̄ te supra dic-
 tū ē. placeat ergo de istis me āplius illuīare.

Magister

Sō. Circa hoc quod obicis de laude dei que uocaliter facta in

.ps.
 .ps.
 .g. e
 .philip. ij. 2.
 .ro.
 .g.
 .Luc. 2.
 .ysa. 7.
 .ibi. 11.
 .i. Can.
 .peti.
 .Sō.

3. ca. 2. di

scripturis cōmendatur scire debes. q̄ licet deus quantū ad
 eius essentia (que incōprehēnsibilis est a nobis 7 ineffabilis
 Maior est enī omni laude. ut Eccle. xliij. Similiter 7 lau/
 dum nostraz (sicut nec bonoz n̄roz) nō indiget. ut in psal/
 mo. nec per ipsas laudes ipsi aliquid de nouo innotescat nec
 accrescere possit. Omnia enī nuda 7 aperta sūt ante oculos
 eius. Debz. iij. Laus tamē eius etiaz uocalis est perutilis
 nobis ad multa. cum ut nosmetipsos similiter 7 alios au/
 diētes ad eius reuerētia inducamus. nostros affectus 7 eti
 am audiētū in deū excitātes. Vnde cū dixissz. ps. Semper
 laus eius in ore meo. subdit. Audiāt māsueti 7 letētur. tuz
 ad retrahendū affectus n̄ros 7 audientū ab hijs que sunt
 cōtra deū. Vnde ysa. xlvij. Laude mea refrenabo te. ne in
 tereas. Et sic de laude dei nullū incōueniēs sequitur. s; co/
 moda spūalia. ut p̄dicta 7 multa alia que inde sequūtur. s; est
 de laude hoīs puri 7 p̄fectissimi. qui sūmā humilitatez
 heroicā cōsecutus est. qui dū in hac uita existit 7 fragilita
 tē humanā p̄fecte cognoscit. 7 p̄fectionē diuinā (quantū pos
 sibile est in hac uita) app̄hendit. laudes proprias audire nō
 patitur. ut de brā uirgine supra dictū ē. Ad secundū v̄ quod
 obicis de illo uerbo. Respexit huilitatē ancille sue. Ex quo
 infero q̄ ipsa brā uirgo saltē seipsā de uirtute humilitatis
 laudauit. Dicendū q̄ humilitas absq; alia uirtute non ē cō/
 mendanda seu laudāda. ut integra uirtus. Sicut enī fūda/
 mentū in edificio corpali paruz uel nichil ualet. nisi adda/
 tur aliquid sup̄edificatū. sic sentiendū est de humilitate. q̄
 fundamentū ē uirtutū. ut dictū est. supra quā nisi alie uir/
 tutes sup̄edificētur. humilitas sola modica seu nulla laude
 est digna. 7 iō brā uirgo (in qua erat plenitudo gratie. 7 p
 cōsequēs uirtutū) solam humilitatē testatur se habere. non
 autē alias uirtutes sup̄edificatas. quas indubie habuit. cū
 plena gratie fuit. Et circa p̄dictū uerbū ulterius notandū
 est. q̄ huilitatē illā (quā brā uirgo se fatetur habere) innuit
 esse remunerādā. nō ex cōdignitate seu cōgruētia ipsius huī
 litatis. s; solū ex acceptatōe diuina. Dixit enī. Respexit huī
 litatem ancille sue. q. d. humilitas mea non ex seipsa digna
 fuit remuneratōe. sed quia deus eaz respexit. i. acceptauit
 eo mō quo dicitur Gen. iij. Respexit dominus ad abel et
 ad munus suū. 7 iō in p̄dictis uerbis bene intellectis brā

Eccl. 23.

ysa. 48.

ps.

Gen. 2m

56

cor

1. at
2. at

ps. 2.

A. 3^m

66.
ysa. 7.
ibi 7i.

mirabilissima / gloriosissima

7 canticorum

uirgo potius comendat acceptationem diuinam quam humilitatem suam. Ad tertium uero dicendum quod obicitur dicens quod de beata uirgine debuisset testari in nouo testamento fuisse impleta ea que antiquitus fuerunt prenuntiata, pari ratione et fortiori sicut de Johanne baptista fuerunt in euangelio tradita ea que de eo prenuntiata fuerunt. Dicendum quod illa que in uet. test. expresse de beata uirgine fuerunt tradita, ut est uirginitas, cum conceptu et partu ysa. vii. Similiter quod esset de radice Jesse et de stirpe David, ut ysa. xi. Ita similiter traduntur expresse in nouo testamento, ubi eius uirginitas et maternitas christi et descensus christi de genere dauid expresse traduntur. Cetera uero uirtuosissima (que in uet. test. non expresse, sed figuratiue seu enigmatice traduntur de prophetis ad ipsam, ut in Cantico canticorum et similibus) subtrahuntur seu pretermittuntur in nouo testamento, eo quod apostoli et euangeliste fuerunt ei contemporanei, et cognoscebant quod summa humilitas sua, de talibus attediaretur narracionibus, ut dictum est. Postremi uero qui post apostolos et alios contemporaneos scripserunt quam plurima gloriosa et mirabilissima tradiderunt de ea que iam in celo assumpta, ista que ad laudem dei et exemplum salutiferum aliorum narratur, gratia et acceptabilia sunt. ^{post assumptionem eius in celum}

Capitulum Quartum in quo discipulus repetit secundam suam admiracionem, ad quam magister respondet in eodem ea soluens. In quo cap. quedam declaratur pertinencia ad genealogiam christi Math. primo cap. contenta, ^{liber genese d. n. 1. x. filii dauid filii abrahe quod ante festo nati eius}

Discipulus

9. Sufficiunt michi predicta ad mei primam admiracionem tollendam, sed peto ut procedas ad secundam, sub qua duplicem admiracionem tibi proposui, quarum una fuit de hoc quod Ioseph in euangelio exprimitur fuisse de domo dauid, de beata tamen uirgine non exprimitur sic, ad quam admiracionem tollendam sufficiunt michi supradicta. Nam eam esse de domo dauid est quoddam excellens, quod humilitas summa seu heroica (quae beata uirgo in hac uita attigit) non patiebatur audire. Idcirco fuit in euangelio non expresse traditum, licet tacite intelligatur. In hoc enim quod dicitur Math. primo, Ex qua, scilicet Maria natus est Iesus qui uocatur christus. Et in principio huius cap.

Juxta i. cor. dictum quod sufficiunt preterea, non deest

2. di.
R. cam.

legitur de xpo qd e filius dauid) necesse sequitur qd Maria
 (per qua xpus secundu carne immediate descendit) sit de do/
 mo dauid. p̄supposito qd maria cōcepit nō ex uirili semine.
 sed ex uirtute spūs sancti. prout expresse traditur a Math.
 eodē cap. ubi dicitur. Quod enī in ea natuz est ex spū-ctō
 est. sed hoc intelligitur argumētatiue. nō exp̄sse rōe supra/
 dicta, 7 licet de hac admiratōne sim satisfactus adhuc re/
 manet michi secunda in hoc loco. s. cur Matheus euangeli/
 sta genealogizauit Joseph (de quo xpus nullo mō descendit.)
 neqz eius genealogia facit ad genealogiā xpi. 7 tamen pre/
 termisit genealogiā uirginis. in qua fundamentum totius
 genealogie christi a dauid descendēte consistit. 7 de hoc peto
 a te plane doceri.

Magister

So. Admiratio enī tua rōnabilis ē. In glo. enī nra sup hūc lo/
 cum sic dicitur. Quid ad xpm generatio ex dauid deducta
 ad Joseph. cū xpus non ex semine Joseph sit. 7 licet huic q/
 stioni seu admiratōi in eadē glo. respondetur qd non ē con/
 suetudo scripturaz. ut ordo mulierū in generatōibus tex/
 atur. hoc tamē nō uidetur ualere. eius enī cōtrariuz inue/
 nitur in scripturis. Nam primo Paralip. ij. in genealogia
 Jesse interponūtur mulieres. s. Saruia 7 Abigail. a quibus
 cōsequēter ipsa genealogia textitur. ut ibidē patet. qua rōne
 7 alijs quibusdā. que hic causa breuitatis obmittūtur. so/
 lutio p̄dicte glose (quā multi expositores sequūtur) ad tuaz
 admiratōez tollendā nō sufficit. sed sup hoc uidetur ulte/
 rius aliquid dicendū. Ad cuius euidentia presupponenduz
 est. qd filius (prout in paternis boīs succedit) multipliciter
 posset dici. 7 quātū ad propositū spectat dupl̄r. Pr̄io mō
 Dī enī filius p̄m uerā generatōz naturalē. p̄m quā de sub/
 stātia p̄ris fili⁹ generatur. qui quidē fili⁹ isto mō genit⁹
 plerūqz succedit tam in bonis naturalibus corpis. ut in bo/
 na hitudine seu cōplexiōe. ut de gigātibz legitur Gen. vi.
 quā etiā in bonis aīe. plerūqz. n. p̄m naturalē inclinātōez.
 (que prout aliquod corpus indiuiduū ē tali aīe proportio/
 natū sequūtur aliq̄ vtutes naturaliter p̄m inclinātōz. 7
 aptitudinē. prout in prima secunde. q. lxij. 7 in talibus fi/
 lij naturales sepe succedunt parētibus. Vnde Cassiodor⁹ in

Sg.
 119. 12. 67. 1.
 7. 13. 9. 15.
 52
 p. paral. 2.
 7. 1. 6.
 7. 12. 9. 63.

Quo admiratio

ad d. 1. 7. 2.

Suppo. 7.
 1. 19. p.

11

Cassio? quada
epi sua lauda
p sup 2^m . f. 9. 2°

quadam epistola laudabili. Vena suam seruat originem. Secundo dicitur filius alicuius etiam ille quem non genuit naturaliter modo predicto. sed tantum secundum formam publicam et communem populi estimationem dicitur talis patris filius. quod contingit cum uxor parit filium quem latenter non ex marito habuit sed ex alio uiro. reputatur tamen in populo sine contradictione sui mariti filius. qui quidem filius putatiuus licet in bonis naturalibus non habeat naturaliter succedere tali patri ficto succedit tamen sibi civiliter. non solum in bonis fortune que sunt minora. ut in diuitiis. sed etiam in nobilitate seu generis claritudine. que magis considerabilia bona sunt apud magnanimos quam diuitie. ut in prima secunde. q. ij. ar. ij. Que quidem successio patet per iura civilia seu consuetudinem gentium consuetudinem. Quibus presuppositis sit tibi in proposito. Prima conclusio est per scrutinium scripturarum de genealogia christi loquentium patet quod christus habuit esse filium dauid et abraham secundum ueram generationem naturalem primo modo dictam. Legitur enim Gen. xxij. Abrahæ fuisse dictum. Et benedicetur in semine tuo omnes gentes terre. quod ad Gal. iij. exponitur de christo. Similiter et de dauid dicitur in psalmo. De fructu uentris tui ponam super sedem tuam. Vtraque enim predicta uerba non uere dicerentur de filio putatiuo. scilicet qui tantum secundum publicam famam erat alicuius filius. talis enim non diceretur de semine eius. nec de fructu uentris sui. ut est manifestum. Secunda uero conclusio sit ista. quod descensus christi ab abraham et dauid secundum naturalem generationem sufficienter traditur quantum ad fideles euangelium firmiter recipientes per intellectum in primo titulo sui euangelij dicente. Liber generationis Ihesu christi filij dauid filij abrahæ. Etiam si Math de genealogia christi nichil amplius seu extensius tradidisset. quod sic patet. Nam ex solis istis uerbis manifeste testatur euangelista Ihesum christum a dauid et ab abraham per ueram generationem naturalem descendisse. quod est sufficiens testimonium apud fideles ueritatem euangelij indubie recipientes. Licet etiam filius dicatur ille qui tantum secundum famam publicam est filius. ut uideatur in secundo presupposito supradicto generari tamen seu generatum nunquam dicitur nisi de filio naturaliter generato. Unde cum dicit. Liber generationis Ihesu christi manifestum est quod loquitur de genealogia que est per uiam generationis. non autem de illa genealogia que secundum famam tantum est. Si autem contra hoc

v. 7. 12. q. 2. ar. 2.

7. 9.

fr. 22.
gal. 2.
p. r.

2. 9.

Co. 2.
1. 1.
2. 1.

Antip.

2. di.

2. ca.

rephm.

vicas q̄ licet apud fideles predictus titulus sufficiat apud infideles euāgelium nō recipiētes / nō solū titulus Math: sed etiā tota genealogia xp̄i p̄ Math. cōsequēter tradita nō sufficit ad probandū eis q̄ xp̄us a dauid / 7 ab abrahā descen-

ad.

dit. Tales enī cū sint a fide euāgelioꝝ alieni / totā illā lineaz negarēt. nisi forte hebrei qui non auctoritate euāgelij. sed auctoritate uer. test. aliquā partē genealogie mathei hñt

recepte. s. usqz ab Zorobabel 7 hui⁹ 7 non ultra. Nā apud eos de ceteris autentica historia nō habetur. Vnde sicut a-

Coz.

apud infideles nō sufficit illa narratio extensa que in euāgelio de genealogia xp̄i tradit̄ ad uerā genealogiā eius naturalē ostendendā: sic apud fideles sola uerba tituli Mathei sufficiūt ad hoc fundandū. Vnde Aug. cōtra Fastū xp̄m n̄

Coz.

ex Aug. dē Fastū et

f. f. ad.

quē seriē genealogie Mathe⁹ producit sic ait: Sic ergo nos credimus etiā Mariā fuisse in cognatōe dauid. quia ī scripturis credimus. que utrūqz uicūt. s. xp̄m ex semine Dauid esse fm carnē. 7 eius matrē Mariā uirginē esse. Nec Augu.

f. f. ad.

3. 9

Tertia cōclusio q̄ cōueniēs fuit ut xp̄us etiā secundū publicā famā (secundū quā filius Joseph putabatur) a dauid descenderet. 7 ut talis descensus (licet putatiuus) in euāgelio traderetur. quod sic probatur: Nā hoc fuit cōueniēs ad fū-

ad.

deliū in cōmuni xp̄m suo tpe recipientiū ordinatā instructionē. Nam cognitio fidei cōiter in hoībus oportuit ut ab impfecto ad pfectū procederet. ut ī sa se. q. prima. ar. vii

22. q. 1. ar. 7.

Coz.

Et ideo xp̄us primo fuit cognit⁹ etiā apud electos sub rōe hoīs saluatoris in coi: quā cognosceretur esse deus 7 homo.

ad.

In prima enī uocatōe apostolorū Joh. primo. Andreas uicebat. Inuenimus messiā. i. xp̄m. quod ē nomē coē alijs mul-

Joh. 1

ps.

tis. Vnde in psalmo. Nolite tangere xp̄os meos. Math. xvi Christos interrogāte suos discipulos. Vos quē me esse uicistis. Petrus respondit. Tu es xp̄us filius dei. Ex quo patz q̄ prius sequebatur ipsum tamquā christū antequā cognosceret eius deitatem. ulterius etiā apostolis tamquā minus plene informatis de idēptitate diuinitatis in patre 7 filio eis

5. 16.

Joh. 12.

dē uicebat. Joh. xiiij. Tanto tempe uobiscū sum. 7 non cognouistis me. qui uidet me uidet 7 patrē meū. 7c. Similiter 7 pari rōe xp̄us prius fuit cognit⁹ quasi esset fili⁹ Joseph. quā cognosceretur esse sine p̄re in terris. unde nō solū apud

ad pp̄m.

Coz.

B 3

emulos qui christū spernētes dicebāt. Nonne filius fabri ē
Math. xij. sed etiaꝫ apud discipulos simplices ⁊ cognatos
coīter filius Ioseph putabatur, antequā misterium uirgini/
tatis Marie esset apud eos cognitū. Euangelista enī in per/
sona taliū dicebat. Luc. ij. Nō cognouerūt parentes eius.
nec soluz hoc sed etiam Nathanael qui (s̄m glo) pitissimus
scripturaz erat; cuꝫ audiuit a Philippo Joh. primo quem
scripsit moyses in lege ⁊ prophetis. Inuenimus Ihesum fi/
liū Ioseph a nazareth non fuit admiratus de hoc q̄ christus
esset filius Ioseph. sed de hoc q̄ a nazareth esset. Dixit
enī ibi. a nazareth potest aliquid boni esse. nō enī dixit. nō
potest esse filius Ioseph. cū adhuc deitate christi nō cogno/
scebat. sed de loco nazareth admirabatur. De Bethleē enī
apud eos spectabatur messias. secūdu illud Math. v. Et tu
Bethleem terra Iuda, Et quod amplius est ipsa eadeꝫ brā
uirgo huius misterij diuini sup omnes conscia. istuz mo/
dum loquēdi obseruabat dicens. Ego ⁊ pater tuus uolētes
querebamus te. Luc. ij. Ex quibus hētur q̄ ad instructōez
fidelium in cōmuni (qui christū in mūdo ueniētē receperūt)
cōueniēs modus fuit ut eis p̄taretur xp̄us prius sub rōe
messie filij dauid sine reuelatōe misterij deitatis sue ⁊ uir/
ginitatis m̄ris. quā q̄ eis a principio oīa ista archana re/
uelaretur. Sic enī processerūt ab imperfecto ad p̄fectū. qui ē
modus hoībus in cōi cōnaturalis. fuit etiā iste modus cō/
ueniēs ad refutandos infideles. p̄cipue hebreos. qui ex stir/
pe dauid tantū saluatorē expectabant. Si enī tales ratio/
nabiliter ignorassent xp̄m a dauid descendisse. presertim cuꝫ
coīs fama ⁊ populi estimatio testaretur oppositū: tūc ta/
les redderētur excusabiles. Non enī ipsi tenebātur cognos/
cere ueram generatōez naturalē christi. secūdu quaz a da/
uid descendit. talis enī generatio a longissimo tempe descē/
dens non est cognoscibilis nisi p̄ diuinā reuelatōez. Conueni/
ens igitur modus fuit ut christus s̄m publicam famam a
dauid descendisse in euangelio traderetur. ut sic ipsuz reci/
pere refutantes: saltē sub rōe saluatoris in cōmuni inexcū/
sabiles redderet. ut hētur Joh. ix. Et ista sufficiant tibi ad
presens pro tua admiratōe tollēda. Si tamē de predictis ⁊
de alia genealogia christi que traditur Luc. iij. que nō est
naturalis neq; putatiua: sed adoptiua: uide in quadam

2. di.

f. q. ca.

additione supra cap. Math. predictū, ubi de his plene poteris informari.

Capitulum Quintū in quo discipulus repetit suā tertiam admiratōez ad quā mgr̄ ibidē r̄ndet,

Discipulus

peti.
rō.

Sufficiūt michi ad presens ista que circa genealogiaz xp̄i a Matheo traditam declaras, et licet de genealogia a Luca tradita (que ualde diuersa est ab illa quaz Matheus tradit qz tamē me remittis ad additōez tuā) ad presens obmitto ulterius de hoc querere: proponēs ad illā additionē recurrere. Peto tamē a te ut ad tertiam meā admirationē procedas tollendā. ualde enī animū meū pulsat. s. quomō christus (qui nō ad legē soluendā. s; adimplendā uenit. ut Math. v. sc̄ssimaz m̄rez suā quā sūme honoras; uocādo eā m̄rez) hoc tamē p̄mittēs solūmō mulierē eam legitur uocasse. ut supra in cap. p me allegatō patet. Mulier autē ē nomen cōmune ptinens ad mulierem/quantūcūq; etiā peccatricē Vnde Luce septimo. Ecce mulier que erat in ciuitate peccatrix,

or. 9.

Luc. 7.

Magister

50.
rō.
n.
Coz

Quod autem christus obseruasset preceptum de honoratione parentum. non solum erga matrē que erat uera et sancta parēs) sed etiā erga Ioseph qui erat parens s̄m publicaz famā tantum) manifestū est. Legitur enī Luc. ij. de christo. Et erat subditus illis. In tali enī subiectōne principali ter consistit honoz parentū. Vnde Deut. xxi. de filio cōtumace et proteruo legitur. q̄ non audiuit uocem patris nec matris. Vnde per locū ab oppositis filius ille uere honorat parētes: qui est omnino subditus illis. Ratio autē quare n̄ uocabat suā btāz m̄rez nisi noīe mulieris tantū: potest assignari cōformiter ad predictā. Nam s̄m Jhm̄ in. viij. Ethicorū hoīca (qui uolūt honorari) testificatōz sue excellētie querūt. ad humilitatē autē beate uirginis heroicā (de qua supra diximus) nō ptinebat querere testimoniū sue excellētie presertim respectu xp̄i. Nomē enī paternitatis/uel maternitatis non importat excellentiā: nisi respectu filij illi p̄ris/seu m̄ris: manifestū est autē qz humilitati uirginis

Luc. 2.

Deut. 21.

g. ethi.

.f. mater

glorioso nullo mō placeret q̄ uocaretur tali noīe quod ip/ sius excellētiā sonaret respectu filij sui. s. ueri dei. sed po/ tius uocari tali nomine quod magnā excellentiam filij re/ spectu ipsius m̄ris designaret. Vnde ⁊ ipsa angelo salutāti ⁊ pronūtiāti ei q̄ erat paritura filiū: cuius regni non es/ set finis: respondit. Ecce ancilla domini. Ancilla enī est no/ men non sonās excellentiā sed potius defectū respectu dñi.
 .Coz^m ⁊ Vnde xp̄us ista totaliter sciēs (ut pure ⁊ plene m̄ri obedirz) uocabat eā illo noīe quod magis sibi placere sciebat ⁊

Capitulum Sextum. in quo discipulus replicat cōtra re/ sponsionē magistri, ad quod mgr̄ sufficiēter r̄ndet conclu/ sionē ex supradictis. q̄ magnā deuotōez oportet ut habeant fideles circa uirginē gloriosam.

Discipulus

Satis essem contentus de responsione tua supradicta: nisi propter unū quod uidetur michi tue responsioni obuiare.
 .ro manifestū est enī q̄ btā uirgo iā in celo assumpta totus or/ bis terraz in suis excellētijs ⁊ laudibus frequēter clamat. intantū q̄ de ea possumus simpliciter dicere q̄ laudis eius plena est terra. non enī soluz honoratur ⁊ laudatur apud fideles. sed etiā apud infideles de singulari sanctitate con/ mendatur. In illo. n. libro qui dicitur Alcharanus: in quo prophana lex Machometi continetur memini me legisse. q̄ in omnibus hominibus habuit aliquam potestatem sathan p̄terquā in Ihesu ⁊ in matre eius. Ex quo constat q̄ etiam apud Sarracenos btā uirgo reputari debz sancta. In quo/ dam etiā libello apocripho apud hebreos qui intitulatur Liber generatōis Ihesu nazareni: non tamē s̄m Matheum. In illo. n. libello multa falsissima ⁊ absurda continētur cōtra christum ⁊ eius discipulos, de btā tamē uirgine matre eius quā falsissime dicunt concipere ex adulterio: eo q̄ cum essz desponsata Joseph ex quodam adulterio concepat, ibi/ dē continetur q̄ hoc factum fuerat ipsa omnino nesciente.
 .Coz^m ⁊ quia erat mulier sancta. ⁊ in adulterio numquā confesissz. ⁊ sic de ipsa uerificatur q̄ ipsa p̄dixit in suo canticō. Btāz me dicēt oēs generatōes. non solum enim generatio rectorū s. f. fideliz eam dicunt ⁊ p̄dicant btāssimā. s. etiā generatio

.G. A. Z. di.

praua et exasperans. s. Judeorum et Sarracenoꝝ ipsam dicunt
 vere esse sancta. ut dictu est. Quero igitur a te ut michi in
 dices quomodo humilitas beate uirginis patitur. quod totus mun-
 dus in suis laudibus prorupit et ipsam super omnes creatu-
 ras glorificat. cum in uita sua (ut uixeras) omnia talia si-
 bi displicebant: non enim uidetur michi. quod tanta uarietas cir-
 ca beneplacitu beate uirginis possit contingere: nisi quia aut
 ignorat illa que in hoc seculo ad suu honore et laudem fre-
 quentantur seu celebrantur, aut quia humilitate qua in hac ui-
 ta habet: que erat magna seu maxima uirtus. ut per te dic-
 tur est: iam in illa uita licet perfectiori non habet, aut quia
 honorationes iste (que pro sua reuerentia fiunt) ipsi uirgini
 gloriose non placent: sicut nec alias placebant. quodlibet autem
 istorum uidetur michi ualde inconueniens. Et ideo peto ut aliquid
 circa hoc ulterius michi declares.

1. a^t
 2. a^t
 3. a^t
 cor^m

Magister

Nulla modo sentiendu est. quod beata uirgo iam in celis assumpta
 et glorificata ignoret ea que hic fiunt in honore suo. nec quod
 ei talia displiceant. In illo enim statu deus erit omnia in om-
 nibus. s. Corinth. xv. cap. Unde quilibet beatus omnia ui-
 det in deo. presertim que ad sua beatitudinem uel ad humanarum
 salutem pertinet. Similiter in eodem statu. s. glorie omnes bea-
 ti conformabunt uoluntate sua deo. non solum materialiter sed
 etiam formaliter. ut in prima secunde. q. xix. Sed an uirtu-
 tes morales (de quibus est humilitas) maneat post hanc ui-
 tam: circa hoc diuersi diuersa senserunt. Quidam enim philoso-
 phorum antiquorum posuerunt quod uirtutes morales post hanc ui-
 tam non manent. Unde et philosophus in quarto Ethicorum.
 dicit quod ridiculum est ponere in angelis uirtutes morales.
 Homines autem beati assimilant angelis. ut habetur Math.
 xxiii. Doctores tamen nostri de ueritate magis illuminati
 tenent quod homini uirtutes quo ad aliquid manent. quo ad ali-
 quid non. ut Aug. in xiii. de trinitate. manent enim quo ad
 ordinem rationis et uim appetitiuam: que erant rectissime in hijs
 que ad illu statum pertinent. non autem uirtutes morales post
 hanc uitam permanebunt: quantum ad illud quod est in eis ma-
 teriale. s. ad concupiscencias et delectaciones ciborum et homini et
 etiam timores nec audacie circa pericula mortis. nec etiam
 distribuciones et comunicaciones rerum que ueniunt in usum

1. cor^m 19.
 2. cor^m
 1. cor^m 19.
 2. eth.
 1. cor^m 23.
 2. doctores nri.
 Aug. 1. li. 12. de tri.

So.
 1. a^t
 2. a^t
 Dubi
 dista So.

12. q. 67.
cor^m . 9.

ysidorus ? li. 11. c. 7.
ps.

Coz^m . 9.

Coz^m . 9.
9.

Ex^m

Coz^m . p. q. ratiz

beu^m . 10.

ego p. p. t. q. f. i.
1502. calat
malode. et
ante alibi
in f. q. p. quada
modo.

presentis uite, manet eni^{ro} quantuz ad id quod est in eis for/
male. ut in prima secunde. q. lxxvij. Ex quibus in proposito
circa humilitate dicendū est. q^o humilitas in beata uirgi/
ne non manet post hanc uitā/quantū ad istū actū quod est
uilescere seipsam. quod ptinet ad humilitatē hui^o uite. ut
supra dictuz est. quilibet enī beatus uidēs se diuine glorie
pticipē. nullo mō potest se uilescere. quantomagis uirgo be/
ata/que sup omnes sanctos hac picipatōe gaudet: sed quā/
tū ad hoc quod est de rōe humilitatis. s. imis adherere. pro/
ut ysidorus in libro ethimologiaz dicit. aliquid manz in
patria. sicut enī deus (ut in. ps. licet in altis habitet) humi/
lia tamē respicit. Sic 7 sancti licet sint in gradu beatitudi/
nis excelsi. sunt tamē humiles imis in hac uita existētibz
adherēdo/pro eis deū deprecantur. Vnde de btā uirgine senti/
endū est q^o sicut in hac uita cognoscens defectū nature hu/
mane: maximā humilitatē habuit seipsam uilificādo. 7 an/
cillā (cū esset maxima regina) se reputādo. Sic in statu glo/
rie maximā humilitatē habz inter ceteros btōs circa xpm
in adherēdo imis. s. peccatoribus in hac uita cōtritis. 7 de
suis p̄cibus deuotis confidētibus. 7 ideo tenendū est q^o sibi
placēt oratōes humiliū. pro quibus etiā cōtinue deum in/
terpellat. Ex quibus bene cōsideratis excitari debet mag/
na deuotio in quolibet fideli erga ueneratōem 7 obsequiū
uirginis gloriose { prudētes uiri tali domino cōsueuerunt
prompta mente obsequia p̄stare. quē estimant seu credunt
esse promptius paratū ad eoz petitōes audiēdas: 7 eis sub/
ueniēdo in suis necessitatibus. sed hoc ē credendū esse in ip/
sa uirgine gloriose rōe sue huilitatis btē. secundū quā cot/
tidie in ecclesia experitur q^o respicit p̄ces humiliū. 7 n̄ spre/
uit p̄ces eoz. Vnde te exhortoz discipule q^o ad eā recurras
laudē eius semp habēs in ore tuo. 7 eam fideliter in necessi/
tatibus inuocandō. numquaz enim (ut ait Bernhardus in
quodam sermone) ipsam fideliter inuocatam reperies de/
fuisse.

Capitulum Septimū. in quo discipulus ponit quandam
aliam admiratōez. que uidetur sibi circa hoc q^o non legi/
tur ipsam uisitasse sepulchrum christi. sicut de mulieribus
7 de quibusdam apostolis legitur: ad quod ibidem a ma/

.z. di

f. 6. ca.

gistro respondetur.

Discipulus

Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, et quia a mandatis tuis tuis dulcissimis intellexi ut mea deuotione ad uirginez gloriosam dirigam: tota mente deo dante hoc sequi intendo. Sed adhuc uolo a te de quibusdam ad ipsam uirgine gloriosam pertinentibus illuminari. et specialiter circa ea que tempore resurrectionis christi gesta sunt. Circa que primo in corde meo uersatur quedam admiratio que talis est. Estimo enim quod nullus sane mentis (qui fidez catholicam corde et ore profitetur) dubitare habet. quod uirgo gloriosa filio suo christo (quem concepit et suis sacris uisceribus portauit. et cuius ubera suxit) deuotior fuit quam ceteri sancti quicumque sint. Sed uideo quod signa sue deuotionis erga christum hoc non ostendunt. presertim per passionem suam et tempore sue resurrectionis. Legimus enim quod mulieres (que christum sequebantur) et specialiter Magdalena post passionem monumentum christi uisitare frequenter. et ei obsequia sibi possibilis offerebat. licet nondum ita firmiter credentes misteria passionis et resurrectionis sibi alias a christo pronosticata. auisati tamen aliquantulum a mulieribus de christi resurrectione tunc ipsi cum magno seruore ad ipsum sepulchrum pergebant ut patet de Petro et Johanne Joh. xx. De beata tamen uirgine non legimus quod christum post passionem neque eius monumentum aliquando uisitasset, quod magna admiratione dignum puto. rone iam dicta.

Magis

103. 20.

Magister

Nullo modo dubitandum est quod beata uirgo deuotior fuit ipsi christo quam alius quicumque sit. Tunc quia eius caritas (in qua ratio totius meriti consistit) indubie excedit aliorum caritatem: sicut et premium eius aliorum premia excedit. cantat enim ecclesia. Exaltata est maria super choros angelorum. caritas scilicet dilectio est causa proxima deuotionis et immediata. ut in secunda secunde. q. lxxxij. Tunc quia eius meditatio assidua erat et frequens circa misteria redemptionis humane. in quibus diuina beneficia circa genus humanum maxime considerantur. Legitur enim de ea Luc. ij. Maria autem conseruabat omnia uerba hec conferens in corde suo. Tales autem meditationes ignem diuine caritatis accendunt. iuxta illud. ps. In medita-

22. q. 82.

Luc. 2

ps.

3.
yfa. 29.

cor. 14. 9.

Dyom. P. 7.

Virginal pudicitie pp. 2.

hen. beda. fz
Luc. 2. 7 om.

tione mea exardescet ignis. Tum quia maternalis dilectio erga filiū tenendū est in ea nō defecisse. Vnde ysa. xlix. Nūquid obliuisci potest mulier infāntē suūm. que quidē maternalis dilectioque est in eadē ex plenitudine gratie tenēda est pfectior esse. gratia enī pficit naturā. Ex quibus patz deuotōez btē marie uirginis maiorē esse seu perfectiorē ad xpm quā alioz sanctorz. Nec obstat illud de quo miraris sic. q̄ tantā deuotionē p signa exteriora tempe resurrectōis non ostēdit sicut sancte mulieres 7 discipuli 7 hmōi. 7 hoc propter duo. Primū quia (ut Dionisius dicit in uis. ix) Amor diuinus extasim facit. quod intelligitur de amore diuino perfecto. sicut creditur fuisse in btā uirgine. quantū in statu uie possibile fuit. non autē de quibuscūqz diligentibus deū seu in caritate existentibus. per extasiz at homo est p excessum mētis extra statū suū. Et ideo beata uirgo tempe resurrectōis presumendū est fuisse tā incensa in amore diuino q̄ esset in extasi posita. 7 quasi a corpora libus quodāmodo alienata. 7 iō de istis exercitijs corpora libus (ad que mulieres sancte 7 discipuli ex deuotōe cōcurrebāt) non curabat. occupata uehementius intrinseca deuotione 7 diuino amore eā possidentibz. Secundū quia ad uirginalē pudicitā p̄tinet secreta diuina non ore pronūtiare. sed corde custodire. 7 in eo de eis conferre. Vnde sup illud uerbū euāgelij supradictū. Maria autē cōseruabat. 7c. Be- da sic dicit in omelia. Virginalis pudicitia secreta xpi que nouerat nemini diuulgare uolebat. sed conferebat ī corde suo. non ore promēs sed clauso seruās in corpe. Hec ille. Ex quo patet q̄ ad modestiā pudicitie uirginalis status: nō p̄tinebat deuotōez suā erga xpm p signa exteriora oñdere. sed potius in corde suo clausa seruare.

Capituluz octauū. in quo proponitur a discipulo alia admiratio. spēaliter circa hoc q̄ non legitur xpm ipsi uirgini gloriose misisse angelos ad annūtiandū suā resurrectōz sicut misit mulieribus 7 discipulis. ad quod respondetur a m̄gro ibidē. declarando aliqua que p̄tinet ad excellentiam fidei uirginis gloriose.

Discipulus

f. 8.

.z. di

Sufficiūt michi predicta ad predictā meā admiratōez se-
cundā, sed adhuc animū meū pulsāt unū aliud. Video enī
christū resurgentem suis discipulis ⁊ sanctis mulieribus
resurrectōez suā p̄ angelos denūtiāsse. Vnde Math. xvi. Di-
cite discipulis eius ⁊ petro quia precedet uos. ⁊c. ⁊ Math.
xxvii. Ite annūtiāte fr̄ibus meis ut eant in galileam ubi
me uidebūt. ⁊ h̄mōi, quod uidetur michi maxima admira-
tōe dignū. nūmq̄id resurrectio xp̄i potius spectabatur a
fratribus quā a m̄re. Fratribus enī nūtiare mittebat suā
resurrectōez. non autem matri. quā credendū est intensius
⁊ ardentius suā resurrectōez spectare quā ceteros. rōnibus
iam dictis.

Magister

Si bene consideras uirgo gloriosa ⁊ discipuli xp̄i differen-
ter spectabāt resurrectōez christi p̄ eius passiōē. Ad quod
attendere debes q̄ sicut in moralibus uirtutibus humili-
tas habetur ut fundamentū. ut ex supradictis ex sententia
Augustini patet: sic in theoloicis uirtutibus fides est pro-
prie eaz fundamētū. ut h̄etur 1a. 2a. q. iij. ar. vii. De qui-
bus duobus fundamētis b̄ta uirgo cōmendata est in scrip-
turis. Vnde de illa potest dici illud. ps. Fundamēta eius in
montibus sanctis. Licet enī illa mōtes sanctos uirtutum
altius quā cetera creaturē ascendit: de solis tamē fundamē-
tis cōmendatur in scriptura. rōe supra tacta. De humilitate
enī p̄ illud uerbū: respexit humilitatē ancille sue. ut is supra
expositū est. De fide autē cōmendatur p̄ illud uerbū Eliza-
beth Luc. primo. Beata que credidisti. qm̄ pficiētur in te
om̄ia que dicta sunt tibi a domino. Ex quibus uerbis que
Elizabeth repleta spū sancto protulit. ostēditur. q̄ fides v̄
ginis gloriose tanti meriti fuit. ut illa que dicta sunt ei a
dño p̄ angelū ul̄ etiā p̄ intrinsecā reuelatōez seu inspiratōez
in actu profiteretur in ea. quod quidē meritū si bene consi-
deretur excedit meritū cuiuscūq̄ pure creature. Includi-
tur enī in his que dicta fuerūt b̄ta uirgini ab angelo totū
redēptōis humane misterū. ut patet bene intuenti uerba
angeli ad mariā dicentē. Hic erit magnus ⁊ fili⁹ altissimi
uocabitur. dabit ei dominus deus sedem dauid p̄is eius.
⁊ regnabit in domo Jacob in eternū. ⁊ regni eius non erit
finis. Luc. primo. Et ultra hoc rōnabiliter p̄sumendum ē

.r̄.

.M. 16.

.28.

.ii.

.h̄m̄itas / fundamētū. i. mora. v̄m̄.

.Aug⁹

.ita fides / fida. ⁊ theo. v̄m̄.

.22. q. 2. arti. 7.

.pp. 85.

.r̄.

.humilitas

.fides

.coz?

.9.

.r̄.

.Luc. 1.

q̄ etiā alia misteriosa archana reuelata fuerūt a deo imēdiatē ipsi uirgini gloriose p̄ter illa que dicta sunt ei ab angelo. Elizabeth enī non dixit perficiētur in te omīa que dicta sunt tibi ab angelo. sed que dicta sunt tibi a domino.

¶ in quo satis innuitur quod dictū est, non tamen scriptura facit mentōez expressā de hijs que inmediate fuerūt dicta seu inspiratā a deo ipsi uirgini gloriose. sed soluz de hijs q̄ dicta sunt ab āgelo. nimirū. De Paulo enī legitur. ij. Cor. xij. q̄ audiuit archana uerba que non licet homini loqui.

. 2. Cor. 11.

quod nō minus sentiendū est de hijs que reuelata sunt b̄tē uirgini inmediate a deo. quādo x̄pm mente et uētre ineffabiliter cōcepit. Hoc tamen quod dictū est de merito fidei b̄tē uirginis, sane intelligendū est sic. s. non quia b̄tā uirgo per fidē meruit de condigno deū incarnari. hoc enī ē supra oē meritū. s. quia p̄ gratiā fidei et huilitatis sibi datā meruit ut congrue posset esse mater dei, in quo misterium humane redemptōis quodāmodo includitur. Et isto modo intelligitur quod ecclesia cantat de ipsa uirgine gloriosa q̄ meruit x̄pm portare. s. de congruo tantū. Ex quibus cū alijs ad hoc p̄nētibus consideratis repies manifeste q̄ sicut fides b̄tē uirginis fuit sūma inter omnes fidē habētes

ur patet p̄ meritū fidei ipsius ut supra dictuz est: sic fides discipuloz x̄pi de eius resurrectōe ante eius ascensionem et eoz confirmatōz fuit ualde modica. Legitur. n. Mar. xvi. de x̄po in die ascensionis. Apparuit illis Ihesus et exprobrauit incredulitatē illoz et duritiā cordis. quia hijs qui uiderāt eum resurrexisse nō crediderūt, et Luc. xxiiij. cap. legitur de quibusdā discipulis eius in die resurrectōis euntibus in Emaus dixisse. O stulti et tardi corde ad credendū in oībus que locuti sunt prophete, et sic p̄ q̄ pro tunc discipuli non solum erāt increduli quo ad testes qui de x̄po resurgēte testabātur: sed etiā respectu scripturaruz que hoc antea prophetabāt. Vnde et eorū spes de resurrectōe x̄pi debilitata erat ualde. Legitur enī q̄ p̄dicti duo discipuli dicebant Luc. cap. supradicto. Nos autē sperabamus quia ipse esset redēpturus Israel. Ex quo patet q̄ eorū spes nō erat p̄fca sicut nec fides non sic credendū est de b̄tā uirgine. cuius fides tanta fuit ut p̄ eius meritū de cōgruo oīa p̄ficerentur in ea. illa enī tā certa erat de resurrectōe x̄pi p̄ suā p̄fectaz

. 05. 16.

. Luc. 28.

¶ in Emaus dixisse. O stulti et tardi corde ad credendū in oībus que locuti sunt prophete, et sic p̄ q̄ pro tunc discipuli non solum erāt increduli quo ad testes qui de x̄po resurgēte testabātur: sed etiā respectu scripturaruz que hoc antea prophetabāt. Vnde et eorū spes de resurrectōe x̄pi debilitata erat ualde. Legitur enī q̄ p̄dicti duo discipuli dicebant Luc. cap. supradicto. Nos autē sperabamus quia ipse esset redēpturus Israel. Ex quo patet q̄ eorū spes nō erat p̄fca sicut nec fides non sic credendū est de b̄tā uirgine. cuius fides tanta fuit ut p̄ eius meritū de cōgruo oīa p̄ficerentur in ea. illa enī tā certa erat de resurrectōe x̄pi p̄ suā p̄fectaz

. cor. 11.

. Luc. 28.

. cor. 11.

.2. di.
f. 9. ca.

fidē pfectā q̄ nō oportebat eam certiorari p angelicā anūciationē. nec p mulierū attestatōez, 7 ideo rōnabile fuit. ut ei non mitterētur angeli 7 multomin⁹ mulieres ad denūciandū seu testificandū de xp̄i resurrectōe. Nam ut aiunt Juriste. Certus certiorari non debet, secus autē de apostol. qui etiā post attestatōes mulierū 7 etiā angelicas reuelatōes 7 alia signa sensibilia 7 scripturaz testimonia de incredulitate arguebātur. ut patet ex dictis. Vnde 7 de btā uirgine circa resurrectōez xp̄i proprie dicitur. Beati qui me non uiderūt. 7 crediderunt. Joh. xx. Sicut de apostolis illo tempe quodāmodo incredulis potest uerificari illud Johannis quarto capitulo. Nisi signa 7 prodigia uideritis non credētis.

Capitulū nonū. in quo poitur a discipulo alia admiratō de hoc q̄ non legitur christuz apparuisse in sua resurrectōe uirgini gloriose, cum tamen de apparitione ad mulieres 7 discipulos fiat pluries mentio. ad quod in eodez a mḡro respondetur.

Discipulus

Adhuc circa p̄dicta restat unū quod ualde animū meū pulsat. 7 est hoc. Posito enī q̄ btē uirgini nō fuisset necessaria ulterius certificatio de resurrectōe xp̄i propter eius pfectā fidē. S̄m quaz resurrectōe christi certissime credebat. prout docuisti. 7 uerū est. cum hoc tamē stat q̄ uisio christi p̄sertim in corpore glorioso fuisset sibi maxime delectabilis sp̄ritualiter. De ipsis enim apostolis quoz fides 7 etiam spes pro tunc tepescebat. ut supra p te ē oñsum. legitur. Gaui sunt discipuli uiso domino Joh. xx. Quāto igitur fortius credēduz ē gausam fuisse matrē que filiū suū in cruce p̄dētem cū maximo dolore cordis ipsius penetrāte uiderat. si ipsū in corpore gl̄oso resurgentē uidisset. nō tamē in tota euangelioz serie legitur xp̄m sue matri gloriose post resurrectōe apparuisse. neq; eam ipsum uidisse. quod non modica admiratōe dignū estimo. p̄sertim cū p̄m̄m fidei correspondēs est uisio. Juxta illud ps̄. Sicut audiuimus. s. p fidē ita uidimus. Cum igitur secundum te 7 uerū est fides beate uirginis maxima fuit inter oēs sanctos. sic etiam ad ipsam p̄tinet xp̄m uidisse tpe resurrectōis.

in corpore glorioso perfectus et altior quam ceteri. quod tamen non legitur. de quo ualde est mirandum.

Magister

Sō. Licet uerū ē q̄ uisio beatifica succedit fidei. sicut et apprehensio spei. et fruitio caritati. prout doctores tradūt. hoc tamen intelligitur de beatis in statu glorie existentibus. ubi premia sortiuntur correspondentia ad uirtutum merita. Sed in hoc casu beatā uirgo nec apostoli nondū erāt in termino uite gloriose sed adhuc in uia. Unde uisio xpi tempe sue resurrectionis nō fuit data apostolis et mulieribus et huiusmodi in premiū. sed potius dabatur eis ad excitandam eoz fidē. ut per eā ulterius mererētur. que quidē uisio non requirebatur isto mō ad perfectionē uirginis gloriose. que fidē iam perfectā habebat. ut dictum ē. Quod autē dicitur q̄ talis uisio licet nō requiretur ei ad fidei excitationem seu confirmatōnē: erat tamen oportuna ad gaudiū et consolationē spūalem in eā credendā. Ad hoc dicendū q̄ si talis uisio ad maxime perfectionē uirginis gloriose in hac uita existentis: uel etiā ad maiore ipsius consolationē spūalem requirebatur. nichil prohibet concedere q̄ xpus ei apparuit tempe resurrectionis in corpore glorioso. quod etiam nō nulli asserūt. ut pater de auctore libri qui flos sanctorum nōiatur. qui asserit xpm apparuisse uirgini gloriose tempe resurrectionis. Ad quod aliquas rationes assignat. nec obstat q̄ nichil de hoc in sacris euangelioz historijs contineatur. Dictum est enim supra q̄ multa gesta ad dignitatem uirginis gloriose pertinētia fuerunt p̄termissa in sacris scripturis propter ipsius sumam humilitatem. Im quam ista non placebant publicari. ut iam dictū est. Et si bene consideras tam perfectio fidei uirginis gloriose. quā imperfectio fidei apostolorum et aliorū qui xpm post resurrectionē uiderūt. ad ecclesie eruditionē seu utilitatē proficiūt.

Capitulum Decimū. in quo ostenditur q̄ tam perfectio fidei uirginis gloriose circa resurrectionem christi. quā etiam imperfectio fidei apostolorum circa idē. conueniens fuit ad ecclesie utilitatem.

Discipulus

10. ca. 2. di.

Hoc ultimū (quod dicitur. s. q̄ tam p̄fectio fidei uirginis gloriose (que resurrectionē p̄fecte credidit. sine hoc q̄ x̄pm uideret sensibiliter. nec de hoc haberet angelicas reuelatioēs) / quā imp̄fectio fidei discipuloꝝ (qui donec x̄pm post resurrectionē maifeste uiderūt nō crediderūt) ad ecclesie utilitateꝝ proficiūt. hoc per me considerare non ualeo. cū enī p̄fectio 7 imp̄fectio alicui⁹ rei se habeāt ut opposita: si unū est utile alicui: reliquū inutile sibi. per locum ab oppositis iudicandū est. Vnde oportet q̄ ulterius michi aperias consideratōez tuā p̄dictā.

Peti.

Magister

Sō. Ad hoc (quod petis ulterius declarandū) oportet te attēdere q̄ sicut manifestatio spūs sancti per gratiaz gratis datam / diuersitates deus in ecclesia sua disposuit. aliquas diuersitates graduū seu administrationū in hominibus ad sue ecclesie utilitatē: sic suo mō in manifestatōe resurrectionis x̄pi deus disposuit ut uniformiter facta esset omnibus. sed diuersimode. quod totū cedit in ecclesie utilitatem. quod sic patz. Nam de primo. s. de manifestatōe spūs sancti apostolus dicit. prima Cor. xvij. Vnicuiq; autē datur manifestatio spiritus ad utilitatē. s. ecclesie: Alij sermo sapientie. alteri autē sermo scientie. alteri enī fides. 7c. Consequēter etiā de hoc ibidē dicit. quosdā posuit deus. s. in ecclesia apostolos. alios prophetas. alios uero doctores 7 hmōi. Que quidē distinctōes seu distributōes utiliores fuerūt in ecclesia: quā si omnes unius 7 eiusdē officij essent. sicut 7 in corpore animali uel humano utile est ut mēbra sint distincta que diuersa exerceāt officia: quā si tantū unū mēbrū esset.

Compa.

9. rō.

1. cor. 17.

Ex. i corpore animaly

aut oīa ad unū tm̄ offi.

Vnde apostolus p̄ extensū in p̄dicto cap. docet. Sic suo mō sentiendū est circa manifestatōez x̄pi resurgētis. Ad quod attendendū: q̄ sicut Dionisius dicit in libro ce. Je. Lex diuinitus instituta talis est. ut a deo imediate diuina superioribus reuelētur. quibus mediātibus deferātur ad inferiora. 7 loquitur de hijs que sunt supra naturā. 7 quia ea que p̄tinet ad futurā gloriā. naturalem hominū cognitionē excedūt. quia quod oculus nō uidit. preparauit deus diligentibus se. ysa. lxiiij. Ideo resurrectio x̄pi non omni populo maifestata est. sed quibusdā quoz testimonia deferuntur

1. cor. 17.

ysa. 62. coz

C

. Act. 10. in alioꝝ notitiam. Juxta illud Act. x. Dedit eum. s. christū
 manifestū fieri. s. in resurrectione non omni populo. sed te /
 . Coz. 1. stibus preordinatis a deo. Unde resurrectio xpi discipulis
 . Coz. 2. et mulieribus p angelos reuelata ē. sicut et alia misteria di
 . Coz. 3. uina legūtur hoībus p angelū ut plurimū reuelari. Unde
 . Os. vlt. lz de maria magdalena legitur Marc. ult. Resurgens dñs
 . Os. 28. māe prima sabbati apparuit primo marie magdalene. Ip
 . Joh. 20. sa tamē antea habuit reuelationē ab angelo de vnica resur
 rectione Math. xxvii. cap. Discipuli etiā non habuerūt eodē
 modo cognitionē resurrectionis. ut patz de Thoma qui plus
 alijs dubitauit. Joh. xx. Beata uero uirgo non ab angelis
 neqz ab hominibus notitiā resurrectionis legitur habuisse
 nec etiā p aliqua signa sensibilia. Et sic dicendū est q notit
 . 9. tiā resurrectionis habuit inmediate a deo p suaz fidē pfectaz
 a deo infusā. et sic patet primū. s. q manifestatio resurrec
 . tions diuersimode facta fuit diuersis. Secundū uero patz
 . 1. s. q hmōi diuersitas manifestatōis circa resurrectionem
 xpi. facta est cōueniēti mō. et etiā ad utilitatē ecclesie. Pri
 . 2. mū patet. s. q hec manifestatio facta fuit cōueniēti modo.
 . 3. Nam hec manifestatio. s. resurrectionis xpi est cōformis ad
 manifestatōem suam in statu beatitudinis. Nam ad uisioz
 beatā cōiter puenitur p auditū fidei. ita ad uisionē christi
 resurgentis puenērūt hoīes p ea que ab angelis prius audi
 . 4. erunt. Secundū patet. s. q manifestatio sic facta cedit in
 utilitatē ecclesie. Nam apostoli et alij discipuli fuerunt a
 deo ordinati. ut essent testes resurrectionis omni populo. ut
 iam dictū est. Constat autē q testes qui leuiter et supficia
 . 5. liter aliquas res uident magis possunt suspicari de leuita
 te testificandi. quā illi qui diuersimode et particulariter sin
 gula scrutātur. Unde Deut. xii. cap. de quodaz facto quod
 p testes erat sciendū legitur. quere sollicite et diligenter rei
 ueritate psecta. et primo Joh. primo. de apostolē gesta
 . 6. xpi testificatibz dicitur. Quod audiimus. quod uidim⁹
 oculis nris quod pspeximus. et manus nostre contrectaue
 . 7. rūt. et. Et ideo ex incredulitate discipulorū qui prius ha
 . 8. buerūt testiōia eoz. postquā fuerūt cōfirmati efficaciora
 . 9. fuerūt. Unde Augustin⁹ dicit q dubietas Thome magis pro
 fecit in testificatōez resurrectionis quā credulitas magdale
 . 10. ne que cito credidit. Thomas. n. dubitādo uulnerū cicatri

. epi. p.

Coz.
Deut. 13.
1. Joh. 1.

Coz.
Aug.

f. 11. ca. 2. di.

90. ces tetigit. Sicut etiam manifestatio sic facta ad utilitatem ecclesie. quia ex tarditate discipulorum in credendo secutum fuit qd xpus aperuit sensum scripturarum. Luc. xxiii. cap. ex qua. s. Luc. 22. sensum aperitoe secutum est qd apostoli et alii discipuli et eorum veri successores scripturarum sacrarum misteria in suis doctrinis et predicatibus aperuerunt seu exposuerunt.

Capitulum undecimum in quo ostenduntur quedam que ad ordinem manifestationis circa resurrectionem xpi pertinet. ex quibus concluditur qd ad beatam uirginem non pertinebat mitti ad resurrectionem annuntianda propter excellentiam sue dignitatis. CA.

Discipulus

Circa ista (que dicitur) amplius uelle informari eo qd prima facie dicta tua non uidentur consonare hijs que in sacra scriptura traduntur. et primo in hoc dicitur eni qd de lege diuinitus instituta est ut a deo que sunt supernaturalia inmediate superioribus reuelentur. quibus mediatis deferantur ad inferiores. quod non uidetur consonare sacris euangelij. ut patet de manifestatione resurrectionis xpi. de qua nunc agimus. Primo enim fuit manifestata resurrectione mulieribus. et postea apostolis. Constat autem qd mulieres non sunt dicende apostolis superiores. Item beata uirgo ceteris sanctis est superior. Unde si ei inmediate a deo fuit reuelata resurrectio xpi per suam fidem perfectam. ut tu asseris. sequeretur qd per eam debuisset deferri resurrectionis manifestatio ad apostolos et ceteros. quod tamen nusquam legitur.

Magister

So Ad primum dicendum qd reuelatio facta mulieribus de resurrectione xpi non fuit ad hoc ordinata. ut de ea testimonium ferret publice predicando. hoc enim non conuenit mulieribus. Juxta illud prime Cor. xiii. Mulieres in ecclesia taceant. sed eis fuit manifestata resurrectio. ut de ea priuatum et domesticum apostolos instrueret. quod factum est secundum Ambrosium ut mulier que primo in ciuitate mortis ad homines detulit prima etiam uita resurgens xpi in gloria nuntiaret. in quo adeptum est femineum genus ignominie absolutionem et maledictionis repudium. et in hoc etiam qd mulieribus primo fuit facta

Ambrosius

9.
Coz^m
manifestatio resurrectionis quā apostolos ostenditur: quā
tū ad statū glorie pertinet: nullū detrimentū patietur sexus
femineus. sed si maiori caritate feruebūt: maiori etiā glo-
ria ex uisione diuina potientur. 7 ideo mulieres (que deum
artius amauerūt) intantū ut ab eius sepulchro (discipulis
recedētibus) non recesserūt: primo uiderūt deum in gloria
resurgentem. quam quidem gloriam etiam apostolis anū-
tiauēerunt.

Discipulus

Hec responsio tua fortificat secundā rōez meā. in qua dice-
bam. quod ad beatā uirginem pertinebat. ceteris resurrectionez
(quā a deo imediate per fidē pfectā habebat) anūtiare. quod
ex hijs quā mō dicitur apli^o ostenditur hoc ipsi pertinuisse. tū ex
hoc quod ad ipsam solā pertinet maledictionē Eue datā eua-
cuare. Cantat enī ecclesia in ymno bte uirginis. quod eua-
tristis abstulit. tu reddis almo germine. tum ex feruentio-
ri caritate. quam creditur habere sup ceteros. non obstāte
quod ad sepulchrum non accessit rōnibus supra tactis. Vnde
uidetur quod rōes (quas allegas ad solutiones primi dubij). se-
cundū uidetur fortificare.

Magister

Comnes tres rōes tue (quibus tibi uidetur quod ad beatā uir-
ginez pertinuisse resurrectionez dominicā anūtiare apostolis
7 ceteris) solui possunt p unū mediū. Ad quod scire debes.
7. le. quod circa missionē angeloz a deo ad exteriora anūtianda. di-
uersi diuersimode opinati sunt. fuerūt enī qui dā dicentes
quod angeli superiores semp deo assistūt. sic ut ad exteriora nū-
tianda nūquā mittūtur. Ad quod habent aliquas auctori-
tates scripture 7 sanctor. que hoc uidetur sonare. Quidaz
uero dicunt quod omnes angeli tā superiores quā inferiores de
cōmuni lege ad exteriora nuntianda a deo mittuntur. Ad
quod etiā habēt auctoritates que hoc uidetur sonare. Sūt
etiā alij qui uidetur quasi mediū inter p̄dictos. Dicunt enī
3. quod angeli inferiores ex officio proprio cōiter 7 frequenter
mittūtur ad hmōi exteriora nūtianda. sed angeli superiores
2. s. i. i. d. 18. non mittūtur nisi rarissime. 7 quasi ex dispensatione diui-
na. prout ista lati^o tractatur in secūdo Sniaz dī. x. Qui-
bus consideratis ad propositū dicendū. quia beatā uirgo taz

F. m. cx

2. di.

excellentiore dignitatis est. ut omnia excedat agmina an-
gelorum: tam superiorum quam inferiorum. Idcirco non pertinet ad ea
mitti ad exteriora nuntianda. esset enim quodammodo derogatori-
um sue maxime dignitati.

Discipulus

Non modicum miror de tua responsione predicta. in qua dicitur
quod ad superiores angelos non pertinet mitti seu frequenter mit-
ti. propter eorum magnam excellentiam, et adhuc ulterius dicitur.
quod esset derogatorium dignitati beate uirginis ad exteriora
nuntianda mitti. quantumcumque enim angeli superiores premineant
dignitatis excellentia. et etiam uirgo gloriosa. que super omnes
angelos est: nunquam adequari possunt in excellentia christo filio
dei. absit. uidemus tamen cum hoc quod ipse filius dei missus est
in mundo a deo. Dicit enim apostolus ad Gal. iij. ut ubi uenit
plenitudo temporis. misit deus filium suum factum ex mu-
liere. et sic in alijs locis quam plurimis. quid ergo mirum est
si superiores angeli. quod etiam ipsa uirgo gloriosa a deo mit-
tatur. cum dominus eorum legitur mitti. et ideo magis uideatur
tenendum cum apostolo. qui uniuersaliter de angelis dicit. non
ne omnes sunt administratori spiritus in ministerium missi. ad Heb.
ij. Unde ex hoc non habes. quod ad uirginem gloriosam non pertine-
bat mitti ad resurrectionem christi annuntianda.

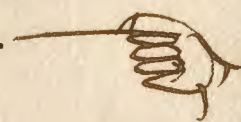
Magister

Hec ratio tua prima facie uidetur aliquid continere uerita-
tis. et etiam magister in. ij. dist. supradicta rationes tuas tangere uide-
tur. Dicit enim ibidem sic. Nec debet indignum uideri. si et superio-
res mittuntur. cum et ille qui creator est omnium ad hec infe-
riora descenderit. Nec ille. Si tamen differentiam inter fines
missionis angelorum. et finem missionis filij dei. in sacris e-
loquijs scrutatus fueris. manifeste repies. quod tua ratio non
habet locum. Missio enim filij dei ordinata est principaliter
ad redemptionem totius humani generis. quod quidem opus exce-
dit capacitatem cuiuscumque pure creature. Nulli enim pure cre-
ature concubilis esset redemptio actiua humani generis. sic
nec iustificatio unius impij singularis. quod minus est.
Unde ecclesia in collecta dicit. Deus qui omnipotentiam tuam
parcendo maxime. et miserando manifestas. Et ideo Augustinus
dicit super Iob. quod maius opus est. ut ex impio. iustus fiat.

Collecta.

Augustinus super Iob.

C 3

.ro.
 .Co2^m
 .Co2^m
 .Co2^m
 .Dan. 7.
 .Co2^m

quā creare celum/7 terrā. Cuius ratio est. Nā iustificatio
 terminatur ad bonū eternū diuine p̄cipatōis. Creatio enī
 celi 7 terre terminatur ad bonū nature mutabilis, Vñ nō
 solum ad redemptōez humanā. sed etiā ad iustificationem
 impij oportet mitti diuinā p̄sonā. Vnde apostolus cū dix-
 isset. Misit deus filiū suū. 7c. statim subiungit. ut eos qui
 sub lege erāt redimeret. 7c. Ex quo manifeste patet q̄ mis-
 sio filij dei principaliter ordinata est ad redemptōez hu-
 manā. ad quā non suffecisset missio cuiuscūq; pure creatu-
 re, secus est de missione que ordinatur ad exteriora ānunci-
 anda. talis enī missio non excedit capacitātē angelicam nec
 etiā humanā. Vnde ratio tua in hoc nō uidetur ualere. nec
 etiā mḡ in uerbis allegatis uidetur procedere seriose. sed
 disputatiue tantum. Et ideo ratio mea prius dicta stat in
 suo ualore. s. q̄ angeli supiores ad exteriora ānūtianda nō
 mittitur nisi forte rarissime. quod cōsonat huic. quod le-
 gatur Dan. vij. Milia miliū ministrabāt ei. 7 decies cente-
 na milia assiste bāt ei. Et ideo de btā uirgine (que excedit in
 dignitate omnia angeloz agmina) cōueniēter dicitur q̄ nō
 debebat mitti ad ānūtianda exteriora. 7 sic ex dictis i hac
 parte excitare debes deuotionē tuā ad uirginem gloriosā
 supra omnes sanctos qui in celo sunt citra christū qui san-
 ctus sanctorum est.

Capitulum duodecimū in quo ostenditur q̄ deuotio cui-
 uscūq; fidelis excitari debet ad uirginē gloriosā supra
 oēs scōs citra xp̄m qui sanctus sanctorum est.

Discipulus

.Qe
 .1. Eth. 7.

Indica michi queso quomō ex predictis colligi potest q̄ de-
 uotio circa uirginē gloriosā excitanda est plusquā ad cete-
 ros sanctos citra xp̄m. uniuersitas enī sanctorum maximam
 dignitatē sanctitatis uidetur includere. sicut 7 bonū uni-
 uersis diuinius est quā bonū alicuius singularis. ut in pri-
 mo Ethicorum.

Magister

.1. at.
 .2. at.

Si uniuersitas scōz accipiatur simplr prout sonat. oportet
 q̄ i ipsa icludatur nō solū btā v̄go. s; etiā ip̄e xp̄s qui ē sc̄us
 sanctorum. s; si uniuersitas sanctorum intelligatur p̄ter christū

7 uirginē gloriosam tenendū uidetur q̄ ad ipsā uirginem gloriosam deuotio fidelis promptior debet esse quā ad alios sanctos p̄ter xpm 7 ipsam uirginē, quod potest ostendi p̄ consideratōez deuotōis que inter homines esse consueuit.

6x. Videmus enī q̄ hoīes qui sunt sub aliquo sūmo rege cui regi aliqui principes magni propinqui subsunt cōmuniter promptiores sunt ad obsequia illius principis quē credūt habere duas conditiones. Prima est q̄ domin⁹ ille sit magis paratus ad audiendum preces seu supplicatōes subditorum. sicut patet de Absolon qui attraxit cor totius populi ad seruiendū ei. eo q̄ informauerat eos q̄ erat magis paratus ad audiendas seu exaudiendas petitōes. quā aliquis alius ex pte regis. ij. Reg. xv. Secunda est q̄ dominus ille credatur esse magis dignus seu aptus ad consequendum effectus p̄dictarū supplicationū seu precum apud suū regē predictū quā alij. ut patet de Adonia. qui uolens consequi quandā petitionē a rege Salomone petiuit a matre regis q̄ hoc impetraret a rege dicens. Precor ut dicas regi. neq̄ enī tibi negare quicquā potest. iij. Reg. ij. Constat autē q̄ uirgo gloriosa potissime habet primā conditionē ex sūma humilitate sua quā supra diximus esse heroicā. s. diuinam secundū quā intelligitur illud. Respexit humilitatē acille sue. ut supra expositū est. ideo de ipsa inter ceteros credendū est q̄ promptior sit ad audiendos clamores seu preces pauperū sua intercessione indigentū. quā ceteri sancti. eo q̄ ei⁹ humilitas (ut dictū est) est tanta q̄ magis accedit ad similitudinē diuine humilitatis. De deo autem legitur in psalmo. Quia non spreuit neq̄ despexit clamorē pauperū sed cū clamaret exaudiuit. Secundā uero conditionē credendum est ipsam potissime habere ex sua fide p̄fectissima. secundū quā dictū est ei. Beata que credidisti. 7c. ut supra expositū est. Constat q̄ per ueram fidē redditur hō dign⁹ ad hoc ut petitōes eius: etiā si sint ualde difficiles a deo exaudiātur. Vnde Math. xvij. Si habueritis fidez sicut granū sinapis. 7 dicetis mōti huic transi 7 transibit. Fides at uirginis gloriose grano sinapis propriissime cōpatur. Nā sub p̄dictis uerbis euāgelij glosa sic ait. fides p̄fecta grano sinapis cōpatur que i facie humilis est. 7 i pectore feruēs. Hec in glosa. Constat autē ex p̄dictis q̄ cū fides h̄tē v̄ginis

6x.
p.
2. 14.
2.

3. 14. 2.

90
Coz

ro

7 coz

2.

ro

Ad pp̄m quoad p̄s
ex h̄tē

Coz

ro

ff.

Ad pp̄m quoad 23 coz
ex fide

ex Ba uuaq̄ fide. 9.

o. 17.

ro
glo.

9

F3. di. c. q. que ad sacrosanctū sacramentū altaris
pertinent. q^uo fidei deuotio ad ip^sius
venerationem excitari debet. p^{er} h^{oc}
pellege q^uo deuotio oīa aīa mea.

Coz²

perfectissima est / 7 cōiuncta sue maxime humilitati. q^uo de ip-
sius fide proprie debet intelligi illud uerbū euāgelij supra
dictū. s. Si habueritis fidem sicut granū sinapis. Vnde de
illa precipue confidendū est q^uo ualde grauia 7 difficilia (si-
cut est montes transferre de loco ad locum) a deo per fidez
quam habuit pfectissimā / sue maxime humilitati cōiunct-
tam impetrare posset. p̄sertim cum etiaz supra hoc habet
erga deum maternā dignitatē. propter quā p̄sumendum ē
q^uo sibi non negauit xp̄us quecūq^{ue}. ut in auctoritate allega-
ta. iij. Reg. hētur. Merito igitur mos populi xp̄iani ad ip-
sam (tāquā singularē patronā 7 aduocatā) recurrit. ad bo-
nū autē aduocatū p̄tinet necessitates sue p̄tis circūspicere.
7 in eis etiā non requisitus prouidere. Vnde Bernhardus
in quodā sermone de ipsa uirgine gloriosa dicit. Quid mi-
rū si inuocata est. que etiā non uocata presto est. Et hec ca-
rissime discipule tibi sufficiat circa predicta in hac distinc-
tione. ^{deo grās} ^{semper} Amen

bez⁹

me

Distinctio Tertia de Scrutinio scripturaz cir-
ca quedā que ad sacrosanctū sacramentū alta-
ris p̄tinet. quibus fidelium deuotio / ad ipsius
uenerationem excitari debet. Et continet sede-
cum capitula. **I**n Primo capitulo proponi-
tur a discipulo quedā admiratio circa sacramentū altaris
inquantū est uaticū spūale fidelū in hac uita existentūz
sicut olim māna uaticū fuit p̄ribus in desertis pegrinātū-
bus. ad quā respondetur p̄ magistrū.
2 **I**n cap. secundo discipulus querit quomodo intelligatur
refectio spūalē in hoc sacramēto fieri. ad quod responde-
detur a magistro. p̄ similitudinē refectōis spūalis ad refec-
tionē corpalem.
3 **I**n cap. tertio ostenditur q^uo effectus huius refectōis spū-
ritualis quo ad uitam spūalē assimilatur effectibus refec-
tōis corpalis quantū ad uitā corpalem.
4 **I**n cap. quarto ostenditur q^uo effectus cibi supra celestis in
spiritualibus assimilatur effectibus illius cibi celestis. s. mā-
ne in corpalibus.
5 **I**n cap. quinto ponitur quedā alia admiratio discipuli
circa sacramentū altaris. que quidē admiratio ab infidelī

M. Aurea supra
oīa metalla g^o d^o

bue 7 cōtra fidē nr̄az obloquētibz obici solet. quā admi-
rationē ibidē mgf soluit p quandā distinctōez miraculoz.
quā ibidē oñdit.

6. **In** cap. sexto ulterius redditur ratio quare circa hoc sa-
cramētū non fuit frequēter visibilia miracula sicut olim
fiēbāt circa archam testamēti. 7 hmōi.

7. **In** cap. septimo oñditur q̄ ex occultatōe maximorū mi-
raculoz que in hoc sacramēto cōtinētur dulcedo spiritua-
lis seu deuotio in mente debite sumentū accrescit.

8. **In** cap. octauo oñditur q̄ licet in hoc sacramēto meōria
passionis xp̄i celebratur. nichilominus dulcedo seu delecta-
tio spūalis in recte ipsū sumēte sentitur.

9. **In** cap. nono redditur ratio quare rēp̄sentatōes cōiter
sunt delectabiles. 7 cōsequēter oñditur q̄ rēp̄sentatōes in
hoc sacro abscondite in rite sumēte sūt maxime delectatōis
seu dulcedinis.

10. **In** cap. decimo proponitur quedā alia admiratio a dis-
cipulo circa hoc sacramētū. prout ē sacrificiū. 7 ibidē sol-
uitur a magistro.

11. **In** cap. undecimo declaratur q̄ tripliciter intelligi debz
impletio legis p xp̄m. 7 q̄ xp̄s legē impleuit in institutōe
huius sacri prout ē sacrificiū. 7 ibidē tractatur de triplici
causa sacrificiorū antique legis 7 de errore Rab. moi. circa
reddendā causā sacrificioz.

12. **In** cap. duodecimo oñditur q̄ xp̄s legē impleuit circa sa-
cificiū. s̄m triplicē eius causā faciēdo quod lex iubet. qui
est primus modus implēdi legē.

13. **In** cap. tredecimo oñditur q̄ xp̄us impleuit legē sacri-
ficioz antiquoz. supplēdo quod in eis deerat. qui ē secūdu-
s modus implēdi legē.

14. **In** cap. decimoquarto oñditur quod dictū est in proxio
pcedenti cap. p auctoritatē. ps. in psalmo qui incipit Deus
deoz dñs locutus est. non obstantibz hebreoz cauillatōibz
7 finaliter cōcluditur q̄ xp̄us instituēdo hoc sacrificiū im-
pleuit legē sacrificioz supplēdo quod deerat. quod ē secun-
dus modus adimplēdi legē.

15. **In** cap. decimoquinto oñditur q̄ in institutōe huius sa-
cramēti seu sacrificij xp̄us legem impleuit. implēdo ea que
de hoc fuerunt in antiquo testamento prenuntianda seu
C s

prefigurata.

16.

In cap. decimosexto agitur de multitudine nominū huius sacramenti que multitudinem effectū eius salubrius denotat. ex qua excitari debet deuotio ipsum spiritaliter sumentium.

cc. p.

Capitulum Primū. in quo proponitur a discipulo quādam admiratio circa sacramentū altaris. quod est uaticū spirituale. fidelium in hac uita existentium. sicut olim. 7c. ut prius.

Discipulus

Inuenti sunt sermones tui. et comedi eos. et factū est vobis tuū in gaudiū et letitiā cordis mei. Jere. xv. Dico enī sermones tuos supradictos de excellentia uirginis gloriose. et de ipsius uirtutū perfectōe me comedisse. quia (tamquam cibus suauissimus) interiora mea huiusmodi sermones ingressi sunt. cor meū letificātes. et deuotionē meā (quantū fragilitati mee possibile est) in ipsam uirginē gloriosā excitānt. Nunc autē ad quedā alia que in corde meo (ut probleumata uersantur) desiderādo a te de illis illuminari. sicut et de supradictis tibi sequentē propono admirationem. que talis est. Scrutans enī scripturas reperio. quod olim (cum deus populo suo per desertum transeunti: de cibo celitus ei prouidit. s. de manna) multa et magna miracula in ipso seu circa ipsum cibum uerissimiliter opatus est deus. ut habetur Exo. xv. ut puta quod unusquisque colligebat certā mensurā (que dicebatur Gomo) pro quolibet. sic quod licet amplius colligebat non plus inueniebat. quā qui minus. sed solus secundum mensurā supradictā. iuxta numerū familie quibus suppetebat. Item quod si ex eo pro mane relinquebatur putrescebat nisi solum in die sexta. in qua duplex gomo colligebant. cuius medietas remanebat pro die sabbati. in qua non descendebat manna. Item quod predicta mensura. s. gomo remansit in tabernaculo in propria forma sine aliqua putredine per totum tempus usque ad destructionē templi. ut patet per dictum capitulū. ubi deus mandauit quod reseruaretur in uase pro custodia in generatōibus futuris. Item quod habebat plures sapes et diuersos secundum beneplacitū sumentium. Juxta illud Sapie. xv. ubi dicitur de manna. Omne dele

hie. 19.
Emp. deuoti. qd.

Admir. 7.
Exo. 16.

ibidez.

Sap. 16.

tamentū in se habentem, Reperio tamen^{s.} in lege gratie
 deus prouidit populo suo de cibo supra celesti incōpabili/
 ter excellentiori quā manna, quod patet ex comparōe rez
 in utroq; cibo cōrentaz. In manna enī cōtinebatur res cor^{rō.}
 ruptibilis. In cibo uero supra celesti. s. in sacramento alta
 ris res incorruptibilis continetur. s. uerū corpus xpi glo/
 riosum deitati psonaliter unitū. Maxima igitur admira/
 tōe dignū uidetur qd in cibo corruptibili. s. manna tot mi/
 racula 7 tā magna 7 tā continua uisibiliter occurrerēt: 7
 tamen in cibo iupra celesti incorruptibili nulla miracula
 uisibiliter apparent. Circa quod peto a te illuminari. non
 enī dubito quod hec quidez diuersitas/rōez habeat in se oc/
 cultā quā credo tibi esse manifestā.

Magister

Ad hmōi admirationem tuaz tollendā aliqua sunt pmit/
 tenda. quoz unū est: qd si scrutatus fueris diligenter scrip/
 turas: repies qd sapientia dei que omnia disposuit suauiter,
 cibos disposuit diuersos hoibus: s. diuersas temporū ua/
 rietates. prout tempoz oportunitati secundū diuersos ho/
 minū stat^{o.} congruebat. iuxta illud. ps. Oculi omnium in te
 sperāt domine. 7 tu das illis escam in tempore oportuno.
 Quod sic patet. Nam Ade primo parenti in statu innocen/
 tie existenti fructus omnium lignoz paradisi. qui suaues 7
 pulchri erant. pterquā lignū scientie boni 7 mali dedit in
 escam seu cibum Gen. 1). Qui quidē cibus illo tempore ho/
 mini cōpetebat. Inter illa enī ligna (que fuerūt sibi cōcessa
 in cibum) lignū uite continebatur. per cuius esum poterat
 non mori. ut hētur Gen. 1). Cōsequēter uero cū Adam lap/
 sus fuit in peccatū: per quod innocentie statū pdidit: 7 de
 padiso fuit expulsus: aliter fuit dispositū de cibo suo. s. ut
 de terra maledicta cum labore 7 sudore uultus comederet
 panem 7 herbas terre germinātis tribulos 7 spinas Gen.
 1). Vnde in statu innocentie rectissimo (in quo ratio supe/
 rior soli deo obediebat: 7 uoluntas cum omnibus uiribus
 inferioribus solū rōis recte sine impedimēto imperiū seq/
 batur) cibus ei correspondēs erat suauis 7 absq; ullo labo/
 re 7 sudore acquisitus: 7 mortalitatis necessitatē nō habēs:
 sic in statu lapsus (ubi ratio superior humana ab obedientia

dei recessit: et vires inferiores impio rōis resistebāt / cibus
 laboriosus et tristis cum necessitate moriendi corresponde
 bat. Qui quidē cibus solus humano generi per totā primā
 etatē usq; post diluuiū fuit concessus. Postea uero tēpore
 Noe deficientibus peccatoribus a terra p diluuiū: edificato
 altari a Noe sup quod holocausta mundoz aīaliū deo ob/
 tulit: quoz odorē suauitatis deus acceptauit: Noe et filijs
 eius benedicens: oīa aīalia eis dedit in cibuz. Vnde quibus
 antea olera et fructus terre solum licebat comedere: de ce/
 tero etiā oīa animantia in cibū habere licebat. ut habetur
 Gen. ix. Languescēte enī humana natura p ipsuz diluuiuz:
 oportebat ipsius cibuz aliquāliter fortificari. In exitu at
 Israhel de Egipto (quādo sepauit filios Adā. sic ut aliquos
 scilicet filios Israhel suo seruitio et legi applicaret: et eos p
 longā solitudinē sibi non erat semen ferenti neq; panis co/
 medenti) ad terrā fructiferā et lac et mel fluentē deduceret:
 oportuit ut eis prouideret de alio cibo. quem sine labore et
 sudore uultus possent colligere. s. de manna. ne forte defice
 rent in uia rā sterili et prolixa. ut hētur Exo. xvj. Qui qui
 dem cibus sic miraculose traditus: et miraculoz multitu/
 dine (ut per te dictum est) fulcitus proprie cōpetebat popu/
 lo illi. tum ut p euentiaz atq; frequentā miraculorum
 uisibiliter circa cibū illum contingentiū: eoz fides (que ual/
 de debilis et uertibilis erat: ut patet in diuersis locis scrip/
 ture) p hoc firmior et stabilior redderetur. tum ut p expel/
 rimentū cottidie cōprobaretur an recte ambulassent in le/
 ge domini. Legitur enī Exo. xvj. ubi supra dixit dominus
 Ecce ego pluam uobis panes de celo. egredietur populus et
 colligat que sufficiūt p singulos dies. ut tēpore eū utrum
 ambulet in lege mea: an non. Ex quo patet causā quare per
 singulos dies deus uoluit prouidere illi populo de pane. et
 non simul pro quolibet anno. uel aliquo magno tēpe fuit
 ut quottidie temptaretur an legē dei seruarent: an nō. que
 quidē temptatio non est intelligēda sic q; deus uellet p hoc
 scire aliquid quod prius ignorabat. absit. sed ut alijs pate/
 fieret et potissime sibi ipsis qui uidētes p experientiaz debili/
 tatem suam adiutorū pererent diuinū. Vnde in glō. tēp/
 tatio ista est ut ipsis ostendat quo humiliores fiāt ad cog/
 noscendū adiutorū et dei gratiā. Hec in glō. Talis enī cib⁹

glosa.

.3. di.

proprie ptinebat illi populo rudi et incredulo. p quē cibuz
 infirmitas eoz cōualeceret in fide, et incredulitas puerfoz
 patefieret. Cum autē ad terram promissionis accessissent
 et de eius frugibus comederēt cessauit manna. ut habetur
 Josue. v. et ex tunc inceperūt uti frugibus terre chanaan.
 sicut et alie natōes mūdi fructib⁹ terre uescūtur. Differūt
 autē quantū ad aliud. Nam illi populo tā fecūditas terre
 quā sterilitas pēdebat ex meritis populi. uel demeritis. ut
 hētur Leuit. xxvi. et Deut. xxviii. Non autē sic contingit
 alijs natōibus cōiter. Nam Math. v. vi. Deus solem suuz
 oriri facit sup bonos et malos. et pluit sup iustos et iniustos
 quia ut dicitur Eccl. ix. Vniuersa eque ueniūt iusto et im-
 pio. quod intelligitur quantū ad ipsā substantiā bonorum
 et maloz tempaliū. non autē ad finem. ut in prima secūde
 ar. ult. Vnde populus ille (qui carnalis erat) promissis pre-
 sentibus huius uite inherēbat. et sic oportebat ut cibus il-
 lorū s̄m suoz merita et demerita eis affuisset. Cum autē
 uenit plenitudo tempis in quo populus dei nō p tempalia
 bona promissa (que uilia sunt et momentanea) sed per bona
 spūalia duceretur ad eterna. oportuit ut tali populo cibus
 daretur supnaturalis et celestis. p cuius manducatōez spi-
 ritualē uita spūalis nutriretur. sic ut manducans non mo-
 reretur in eternū morte. s. spūali. Vnde saluator compans
 hunc panem alteri qui datus fuit patribus. Job. vi. Non
 sicut māducauerūt patres uestri manna in deserto et mor-
 tui sunt. qui manducat hūc panē uiuet in eternū. Si igitur
 predicta consideras sane inuenies q̄ diuina sapientia dispo-
 suit dare cibum populo suo proportionatum. prout statu-
 um et tēpoz diuersitas requirebat. Non ergo in cibo supra-
 celesti. s. eucharistia requiruntur miracula uisibilia sicut
 manna. Manna enī dabatur populo carnali tali cibo indi-
 genti. rōnibus supradictis. Eucharistia uero populo spiri-
 tuali datus ē. qui tali pane proprie nutritur et roboratur.

Capitulum Secundū. in quo discipulus querit quomodo
 intelligatur refectiōne spūalem in hoc sacramēto fieri. Ad
 quod rōndetur a magistro p similitudinē refectōis spūalis
 ad refectiōne corpalem.

. Josue. 4

. Leuit. 26.
. Deut. 28.

. 5. 4.

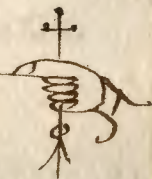
. Eccl. 9.

. 1. 2. ar. ult.

. ca.

. Col. 1.
. Joh. 6.

. 9. in ca.

Discipulus

Scire desidero quomodo per istum panem supracelestem homo nutritur et roboratur. Non enim credo quod hoc dicas per substantiam panis et uini. quibus homines proprie nutriuntur. que quidem substantia licet ante consecrationem sub illis speciebus erat. facta autem consecratione nichil remanet de substantia panis et uini. sed solum eorum accidentia que sensibilibus apparent.

Magister

Nulla modo dubitandum est quod sacramentum (de quo agitur) non nutrit corporaliter per substantiam panis et uini. que ante consecrationem erant in sacramento. cum consecratione facta designat esse ibi, nutrit tamen hoc sacramentum recte sumptum spiritualiter animam. et ipsam reficit. Unde magister in quarto. dist. viii. de hoc sacramento loquens ait. Recte uaticum appellatur. quia in uia nos reficiens usque ad patriam perducit. Assimilatur enim refectio spiritualis (quam hoc sacramentum in homine fidei efficit) refectio corporali. quam cibus corporalis in corpore animali causat. tam in modo refectiois quam in refectiois effectibus. Primum patet sic. Nam sicut per in Deum refectio corporalis perficitur per tres uires naturales. sic quodammodo per ueritatem fidei nostre tres uirtutes supernaturales quodammodo predictis correspondentes requiruntur in refectioe spirituali. quod sic patet. nam in refectioe corporali requiruntur. Primo uis attractiua naturalis. nisi enim cibus extra corpus positus ad interiora loca refectiois apta quaedam uis naturali attraheretur. impossibile esset corpus refici. ut est manifestum. Secundo uis (que requiritur ad corporalem refectioem) est uis retentiua. nisi enim cibus per attractiuam intra corpus positus retineretur per uim retentiuam nichil ad refectioem proficeret corporalem. Tertio uero uis (que requiritur ad refectioem corporalem) est uis digestiua. per quam nutrimentum assimilatur et unitur nutrimento. que omnia philosophus largus ponit in libro de animalibus. In refectioe autem spirituali (de qua agimus) requiruntur tres uirtutes supernaturales. que tribus uiribus supradictis naturalibus quodammodo correspondent et assimilantur. Requiritur enim in refectioe spirituali uirtus fidei supernaturalis.

2. smax. di. 8.
S. d. do. rd.
duz.

7 li. de animalibus. ph. 9.

q. requir. illis. vis. 2.
in refectioe corp. h. f.

p. symbolus.

3. di.

q̄ i refectione spūali
requiritur vis sup̄n̄

1. attractiua 2^a fides

3. Retentiua 2^a spes

3. Digestiua 2^a zacharia

1. fides.

2. spes

3. zacharia

que attractiua est credibilium, nisi enī per uirtutez fidei ea que sunt extra mentem: ad que. s. nec experientia. nec ratio naturalis attingit ad ipsam mentem per cognitionem fidei introducerētur: nulla esset relectio anime spūalis. per fidem enim in mente subsistunt ea que non apparēt. ut ad Ro. xi, Secunda uirtus sup̄naturalis (que requiritur ad refectionē spūalem) est spes. que uirtus est retentiua. Ea enim que per fidem attrahuntur ad nostram mentem nostre salutis pertinentia, per uirtutem spei retinētur. de qua uirtute ad Heb. vi. Confugimus ad tenendā propositam spem quam sicut anchoram anime habemus tutam et firmam. Tertia uero uirtus sup̄naturalis (que requiritur ad refectionem spūalem) est uirtus caritatis. per quam ex nutritio et nutritio s̄m similitudinē gratie unū efficitur. Juxta illud primo Job. iiii. Qui manet in caritate in deo manet et deus in eo. Cuius omnino simile legitur de sumente hoc sacramentū. Vnde Job. vi. Qui manducat carnem meam et bibit meum sanguinem in me manet. et ego in illo. Considerandū tamē quia spūalia non possunt assimilari corporalibus: quin inter ea differentia non modica reperiatur. Idcirco inter nutritionem corpalem et spūalem (quar que libet terminatur in unione similitudinis nutrientis cū nutritio) est quedam lata differentia. Nam in refectione corporali hec similitudo seu unio pficitur per mutationē nutrimenti in similitudinē nutriti. In refectione autē spūali non sic. s. pficitur p̄ mutationem nutriti in similitudinē nutrientis. Vnde Aug. in persona huius sacramēti dicit. Non ego mutabor in te sed tu mutaberis in me. Differūt etiam iste refectiones in loco seu in subiecto refectionis. nam relectio corporalis in membro corporeo. ut puta in stomacho. epate. uel uenis. Relectio autē spūalis non sic. sed in mente. que est p̄cipua pars spūalis hoīs. Vnde Aug. loquens ad manducatem hoc sacramentū dicit. Ad quid paras dentem et uētrez para mentem. crede et manducaſti. Hec ille. Ex quibus habes quomō relectio spūalis considerari habet p̄ similitudinē ad refectionē corpalem.

Ro. ii.

ro.

heb. 6.

Job. 2.

Job. 6.

1. c.

ro. i.

Aug. 1. p̄ huius sacramēti.

2.

idez Aug.

Capitulum tertium. in quo ostenditur quod effectus huius refectionis spūalis quo ad uitā spūalem assimilatur effectibus

refectōnis corpalis quantuz ad uitam corporalem,

Discipulus

Habeo doctrinam tuam in predictis que pertinent ad modum refectionis spiritualis. et etiā ad eius locum/seu subiectum, et uellem ut mihi ulterius declarares similitudines utriusque refectionis quantū ad effectus utriusque earum prout prius proposueras.

Magister

Ad hoc quod attendere debes. sicut relectio spūalis assimilatur refectioni corpali: quantū ad modū reficiendi: sic inuenitur similitudo in effectibus. qui ex utraq; refectione sequuntur. omnē enī effectū (quem cibus et potus materialis facit: quantū ad uitam corpalem: hoc totum facit hoc sacramentū) quantū ad uitam spūalem. ut in tertia parte q. lxxix. quod patet discurrendo p aliquos singulares effectus: ex quibus alij intelligi possunt. Est enim unus effectus coiter cuiuscumq; bone relectōis corpalis: augmentū spūis uitalis. taz in corde animalis. quā in cerebro: et huiusmodi: ex quo omnes uires naturales refocillantur. Qui quidem effectus in nostro uiatico spiritualiter efficitur. Est enī effectus huius sacramenti s̄m magistrū in quarto dis. xii. augmentum uirtutis. s. caritatis. et per consequens gratie atq; omnium uirtutum spūaliū. quaz forma est ipsa caritas. Item relectōne corpali completa nocua a corpe animalis expellūtur. quod in nostro sacramento spūaliter efficitur. Expellūtur enī p hoc sacramentū a recte sumēte illud: oīa uenialia peccata. prout doctores tenēt. spēaliter Ambro. in quarto de sacramentis.

Discipulus

Quod autem in sumptione debita huius sacramenti uenialia dimittātur ualde rōnabile est. Sanguis enim christi (qui in hoc sacramento realiter sumitur) effusus est in remissionē peccatorum. Scire tamen uellem cur mortalia non dimittantur in tanto sacramento: in quo xp̄us plenus grā realiter continetur. cum tamē in sacramento baptismi (in quo sola uirtus xp̄i cōtinetur) non tantū uenialia: sed etiā originale peccatū et omnia mortalia peccata dimittūtur. uidentur enī uerba xp̄i sonare de utroq; sacramento. q oīa

.Sūm thō. 3. p.
.9. 79.

.1. rō.

.ad apo.

.2. s̄m. di. 12.

.2

. Ambro. de sac.

3. di.

peccata in eis dimittantur. sicut enim de baptismo dixit.
 5. 16. Qui crediderit. et baptisatus fuerit. saluus erit. Mar. xvj.
 per quod intelligitur dimissio omnium peccatorum. etiam mor/
 talium. sine quorum dimissione nullus saluatur. sic de sacra/
 7. 6. mento eucharistie dicit Joh. vj. Qui manducat hunc panem.
 uiuet in eternum. uita autem eterna nullus habet cum peccato
 mortali. Unde tam per rōez (quā per uerba xpi) uidetur q̄
 etiam peccata mortalia in sacramento eucharistie dimittuntur.

Magister

Si bene considerasti predicta. ex ipsis responsionem habebis
 sufficientem. Nam sicut in refectōe corpali digestiua tota
 liter corrupta. nemo reficitur. sed potius ex cibo incurrit
 magnam lesionem. docente ypocrate. qui in suis Alpho/
 rismis dicit. non pura habentes corpora. quantum magis
 nutriēt. magis ledēt. Sic etiam contingit in refectōe spūa/
 li. quia cum existens in mortali peccato caritate caret. que
 est digestiua spūalis. ut dictum est. tunc talis nedum non
 reficitur spūaliter. sed nouū incurrit graue peccatū. Unde

ypocr. 7 li. suoz Amphorismoz
 ad ppō?

1. cor. 11. Qui manducat et bibit indigne. iudiciū sibi māducat. 7c.
 primū. Cor. xi. Ille autē qui hoc sacramentū debite sumit.
 oportet q̄ sit in caritate. que non cōpatitur secuz mortale
 peccatū. 7 sic taliter sumēs sacramentū non habet morta/
 lia. que ei dimittātur. 7 ideo solum dicitur dimittere ueni.
 alia. Verbum autē illud (quod allegas. s. qui māducat hūc
 panē uiuet in eternū) intelligitur de manducatōe spūali. de
 qua ut supra Aug. dicit. Crede 7 manducaſti. quod intelli/
 gitur per fidem caritate formatam. non autem intelli/
 gitur uerbum xpi supradictū de manducatōe sacramentali
 tantū. Que quidē manducatō. etiā ab indignis (qui iudici
 um sibi manducāt) fieri posset.

1. cor. 11. intētū.
 Aug?

Discipulus

Doce ulterius me (rogo) de similitudine refectōnū predi/
 tarū in alijs effectibus.

Magister

Sicut in refectōe corpali hominis. non solum homo reficu/
 tur. sed confortatur. 7 in suo robore firmatur. Unde. ps.
 Panis eoz hominis confirmat. Sic in hac refectōe spūali

ps.

languor (qui ex diuturna absentia diuine uisionis in uiris iustis contingere cōsueuit: iuxta illud Cant. ij. Fulcite me floribus quia amore languet) per debitum huius sacramenti usum roboratur, et ideo in figura huius sacramenti intelligitur illud. iij. Reguz. xix. quod de Helia legitur. Et ambulauit in fortitudine cibi illius usqz ad montem dei.

2. Item in refectōe corpali contingit: qd in corpe bene disposito refectōe cōpleta nedum quis reficitur: sed etiā impinguatur. iuxta illud Gen. ult. Asser piguis ē panis ei. quod etiā contingit in refectōe spūali per hoc sacramentum rite facta. Crescit enim in sic sumente mentis deuotio. que piguedo spūalis est secundū Hug. inquantū ariditatez aīe (que quidē in deuotio est) expellit. et ideo. ps. cū dixisset. Parasti in conspectu meo mensam. et bene potest intelligi de altari in quo hoc sacramentū celebratur. que uera mēsa domini est. statim subdit. Impinguasti in oleo caput meū. quod intelligendū est de pinguedine deuotōis. Item sicut in refectōe potus materialis. s. uini cor letificatur. iuxta illud. ps. Et uinū letificet cor hominis. Sic hmoi potum supracelestem debite sumens magnā letitiam attingit spūalem. iuxta illud Sap. viij. Non habet amaritudinem cōuersatio illius. Item sicut potū uini sumentes ultra sobrietatē ebrietatem incurrunt: sic et in hoc potu spūali (qui primos gradus caritatis. s. incipientiū et proficientiū trāscēdūt: et pfectōz caritatis aliqua r attingūt) ebrietatē quādā incurrūt spūalem. De qua Cant. v. Bibite amici. et inebriamini carissimi. q. d. Vos (qui estis amici. s. in primis gradibus caritatis constituti) sufficit uobis bibere: sed carissimi. s. in caritate pfecta) inebriari debetis. Que quidē ebrietas spūalis non est uitiosa. sed ualde laudabilis. Nam secundū Aug. de agone xpiano: talis ebrietas mentem non euertit. sed sensum rapit. intantū qd omnium terrenoz obliuionez prestat. De qua quidē ebrietate intelligi potest illud. ps. Et calix meus inebrians quā preclarus est. Habet etiā iste cibus celestis quendā effectū. in quo excellit omnia refectiua corpalia. Nam iste cibus bene sumentibus uitā eternā prestat. Joh. vj. Si quis manducauerit ex hoc pane uiuet in eternū: in quem effectum nullū alioz reficientiū participat. etiam quo ad uitam corpalem.

Can^o 2.
 Coz^m
 ex de helia. 2. Rp. 19.

ps. blt.

hugo.
 ps.

ps.

Sap. 8.

2.

Can^o 4.

Ding. Aug^o 1. De Agone xpiano.

ps.

4.

Joh. 6.

3. di.
f. 2. ca.

Discipulus

De ligno uite legitur Gen. vi. q. qui comedit de eo uiuet in eternu. Ex quo patet q. esus ligni uite prestare poterat uitam eternam, .177.6.

Magister

Secundū Aug. de questio nibus noui et ueteris testamenti. esus ligni uite corruptionē inhibebat. non tamen simpliciter prestabat immortalitatem. Virtus enim prestādi uitā eternam ē quodā mō infinita. et sic pure creature (que finita ē) non est coicabilis. Aug. 1. de Embry Nou. et be. t.

Capitulum quartum. in quo ostenditur q. effectus huius cibi supracelestis in spūalibus assimilatur effectibus illi cibi celestis. s. manne in corpālibus.

Discipulus

Satis habeo de similitudine effectus refectōis spūalis ad effectus refectōis corpālis cōiter considerate. sed quia refectio corpālis p. cibum illum celestem a deo datū. s. manna. excellentior consideratur. quā refectio corpālis cois. Idcirco uellem scire si cibus iste supracelestis in aliquibus effectibus seu proprietatibus assimilatur illi cibo celesti scilicet manne.

Magister

Histe cibus supracelestis non solum habet effectus spūales correspondētes effectibus cibi corpālis cois. ut dictum est. sed etiā habet effectus seu proprietates spūales correspondētes effectibus seu proprietatibus manne excellentiori mō. De manna enim legitur Exo. x. Nec q. qui plus collegerat habuit amplius. nec qui minus poterat congregauerunt. prout tu supra allegasti. cuius simile spūali non cōtingit in hoc cibo supnaturali ipsuz debite sumentibus. Non. n. quāritas spūalis huius refectōis ex quantitate corpis xpi sumpti accipitur. cum eadem sit quāritas corpis xpi indiuidualiter in omnibus sumētibus. ut in tertia pte. q. lxxix. Et sic miraculosius et excellentius de hoc cibo supracelesti dicitur. nec q. qui plus collegerat habuit amplius. et Si militer sicut de manna dicitur Sap. xv. q. omnes delectatōes in se hēbat et omnis saporis suauitatem. sic et pfectus

tho. 1. 3. p. 9. 79.

Exo. 10.

Sap. 16.

. nu. 21.

. dno bedi i quadā
epistola

. Chrys. 1° 2°

. heb. 6.

viuini saporis multiplices et uarij a recte sumente in hoc
 sacro cibo gustantur, et licet in manna fastidiū seu nausēā
 quāq; sumentes incurrebant: iuxta illud. Nu. xxj. Anima
 nostra nausēat sup cibo isto lenissimo. In hoc tamen cibo
 supracelesti nausēa non habet locū in hijs qui debite ipsuz
 sumūt. Vnde Bern. in quadā epistola notabiliter dicebat.
 Miror si ad gustum cibi dulcissimi nausēas: si tamē gusta/
 sti quā dulcis est dominus aut certe non gustasti et nescis
 quid sapit xp̄us. et sic non appetis inspretus, ac si gustasti et
 dulce non sapit: sanū non habes palatū. Nec Bern. nec solū
 nausēam sui ipsius hmōi gustus celestis non generat: sed
 potius alioz saporū fastidiū in bene gustante procurat. Vñ
 Cris. sup Math. Sicut qui preciosum manducauerit cibū
 huic esca cōmunis ingrata uidetur: sic qui semel dulcediēz
 xpi gustauerit: terrenoz bonoz non multuz de cetero sen/
 tiet saporē. Juxta illud ad heb. vj. Impossibile est enī eos
 qui semel sunt illuminati gustauerūt nichilominus bonū
 dei uerbum: uirtutesq; seculi uenturi: et prolapsi sunt greuo-
 cari rursū ad penitentiam. rursū crucifigentes sibi met
 ipsi filium dei. 7c. Et hec tibi sufficiant circa refectionē
 spiritualē cibi supracelestis: subtiliora et altiora que circa
 hoc sacramentū dicuntur peritioribus et magis perfectis
 ad presens relinquendo.

Capitulum quintum in quo ponitur admiratio discipu-
 li circa sacramentū altaris. Que quidē admiratio ab infi-
 delibus et contra fidē nr̄az obloquētibus obici solet, quam
 admiratōez ibidē mgr̄ soluit.

Discipulus

Non dubito q̄ de hoc sacramento altiora et profundiora
 tractentur a doctoribus sanctis. que ad me non pertinent
 scrutari propter mei intellectus inbecillitatē, unū tamen
 a te querere uolo. de quo sepe audiui. tam infideles quā he-
 reticos obloquētes. et de ueritate fidei nostre ueridētes in
 ipsoz perniciē. tales enim me quotidie exprobrātes dicūt
 Dic nobis ubi est deus tuus. Si enī bene scrutatus fueris
 scripturas repies q̄ p archam testamenti dei olim maxi-
 ma miracula nedum sensibilia. sed etiam sic publica et toti

. Infi.
hereticoz

f. 9. ca. 3. di.

populo patentia fiebant. intantū q̄ de talium miraculoz fama infideles terrebantur. uidentes ad oculum diuinam potentiā in reuerentiā arche sui federis relucētē. Quādo enim populus israheliticus transiuit Jordanem pede sicco. sacerdotibus tunc archaz testamēti portantibus p̄ Jorda nē: aque supiores descendētes steterūt in uno loco ad instar montis intumescētis. Inferiores uero usqz ad mare mortuū fluxerūt. sic ut totus populus Israheliticus quasi per aridā transiuit fluuio Jordanis sic existente: donec p̄dicti sacerdotes cum archa alueum Jordanis exiuerūt. quo scō Jordanus redijt in cursum suū. Quod quidē opus tā miraculosū et tam publicū duo facit. Vnuz .s. q̄ filij Israhel habuerunt in tanta reuerētia ipsum Josue: qui hoc ex precei fieri preceperat: sicut et Moisen habuerunt. Aliud uero quod reges Amorreoz et Chananeoz audiētes tā magnum et publicū miraculū terrore dei concussi: non remansit in eis spūs. que quidē historia hētur ad plenū Josue. iij. et iij.

9. Considera igitur (aiunt isti proterui) q̄ in hmōi archa testamēti (in qua nō continebatur deus realiter. neqz xp̄us. sed solum tabule lapidee. precepta decalogi continētes. et secundum quosdā urna manne. quā deus p̄ceperat reseruari in testimoniu generatōibus futuris. ut habetur Exo. xvi). Similiter et uirga que floruit i domo Leui. de qua uirga habetur Nu. xvij). Si igitur per archam p̄dicta corpa inanimata tantūmō portatrice quantūcūqz sacra essent: deus tā euidētia miracula et tam diuulgata et publica fecit in ipsius reuerentiā: quid putas facere habuisset: si in tuo sacramento uerus deus seu xp̄us realiter contineatur: qui super omnia in infinitū colendus et uenerandus est. et nō solum tempe Josue supradictū miraculum deus fecit in uenerationem arche sui testamēti. sed etiā tempe Samuel cum archa domini fuit capta per Philisteos et in Azoth ueducta: deus fecit iudicia in Azoth et in idolum eoz. usqz ad hoc q̄ Philistei miserūt archā usqz ad terrā Israhel. et nō sine magnis miraculis. que in qualibet mansione arche p̄ deū fiebāt. usqz ad hoc q̄ archa domini remansit in Caria thiarum p̄ aliquos annos. que historia habetur p̄ extensuz primo Reg. v. et vi. cap. Item q̄ David fecit portare archam domini supradictā de domo Aminadab. que erat in

p̄
m
z
Josue 3. et
e.

.Exo. 16.
.n. 17.

p̄. R. 9. et
6. ca. 15

D

2. 4. 6.

Badaab usq; ad domū Obeth. edom. quia Oza extēdit ma-
nū suam ⁊ tetigit archam domini temerarie. percussus est
a domino. sic ut illico moreretur. ut habetur. ij. Reg. vj.
Cum igitur deus sit archa sui testamenti reuerenter habe-
retur: tam a fide libus (quā etia; ab infidelibus) tā magna
miracula ⁊ euidentia atq; publica olim faciebat: quid est u/
mandū est q; deus faceret si in sacramento tuo ipsius diui/
nitas incarnata contineretur. uel etiam ipse xp̄us dei be/
nedictus. cum tamē nulla talia miracula nec etiā eis simi/
lia per ipsum sacramentū apud fideles hoc credentes. nec
etiā apud infideles hoc negantes uidemus fieri. sed potius
oppositū. Sepe enī contingit q; (cum Sarraceni p armoruz
potentiā aliquas terras xp̄ianoz deuastari. contingit) alta-
ria cum isto sacramento dirumpūt. nichil uidētes propter
quod timere debeant. ne talia audeant facere. Ex quo qui/
libet sensatus debet credere: q; in tuo sacramento non deus
continetur. neq; xp̄us sicut xp̄iani asseritis. sed solū substā/
tia panis ⁊ uini. que ibi sensibilibus apparēt. que pura cre-
atura est. non enī abbreviata est manus domini presenti
tempe. sic ut non ostenderet hanc ueritatē palam ⁊ publi-
cē per signa atq; portenta sensibilia toti uniuerso. sicut ali-
as per archam testamenti facere consueuit. Hec ⁊ similia
sepe ab infidelibus ⁊ hereticis audieram. Ex quib; licet
fides mea non patitur ex suis dictis detrimentū. benedict^o
deus: confringūtur tamen ossa mea predicta obprobria q;
alias audiui remiscens. ⁊ factus sum sicut surdus nō au-
diens ⁊ nō habens in ore suo redargutōes. quapropter ual-
de desidero ut me circa hec sic diuina grā coopante illumis
ut rīdere possim exprobrātibus uerbū.

Magister

Ad tuam admirationem in hac parte tollendā. ⁊ os loquē/
tuum iniqua obstruendū. considerare debes q; miracula di-
uina (que supra cursū nature a deo institute uirtute diuina
fiunt) se habent quantū ad eoz proximos fines in duplici
differētia. Quedam enī eorū sunt a deo ordinata ad fidei
cōprobatōes. sicut de primis signis seu miraculis quōd de-
us fecit p Moysen corā populo de conuersione uirge in col-
lubrem ⁊ e contra. ⁊ de manu leprosa ⁊ sana. Que quide;

diuina p.

3. di.

miracula corā populo facta sunt ad fidem in eis causandā
 seu cōprobandā. Vnde Exo. iij. cum dixisset. 7 fecit signa
 s. predicta coram populo: sequitur statim credidit popul⁹. *Exo. 2.*
 Similiter ex diuisione maris rubri 7 Egiptioꝝ submersi/
 one uisa per populū Iſraheliticū. secutū est q̄ populus cre/
 didit domino 7 Moisi seruo eius. Exo. xiiij. Et sic de quaz/
 plurimis miraculis ueteris testamenti. que a deo fuerunt
 ordinata. ut fides eius in cordibus populi causaretur seu
 confirmaretur. Que quidē miracula oportuit esse manife/
 sta toti populo. Vnde Deut. ult. cōmēdatur Moyses de sig/
 nis 7 portentis. que Moyses diuina auctoritate fecit coraz
 uniuerso Iſrahel. Quedaz uero sunt diuina miracula. que
 non ad fidem causandā seu roborandā a deo facta sunt. sed
 potius ut credendo talia miracula (que occulta sunt 7 om/
 nino abscondita) fideles mereantur. Vnde hmoi miracula. *Coz^m.*
 non disposuit deus esse manifesta per sensū seu naturalem
 cognitionē. sed occulta. ut eoz fides meritoria esset. Que
 quidē miracula. s. occulta 7 abscondita. p̄cipue fuerunt in
 nouo test. In cuius tempore fides credentiū cōster ualidi/
 or fuit. ut est miraculū uirginei partus 7 dominice resur/
 rectōis. que quidē miracula p̄ fidē soluz proprie cognoscū/
 tur. 7 eoz occultatio a quacūqz n̄a cognitōe naturali no/
 strū meritū efficit uel auget. Vnde de resurrectōe domini. *Coz^m.*
 legitur Job. xx. Beati qui non uiderūt. 7 crediderūt. Et de *Job. 20.*
 isto mō miraculoꝝ. s. occultoꝝ. tenendum est esse sacramē/
 tū altaris. ut in. iij. parte. q. xxvij. Non enī hoc sacramē/
 tū fuit institutū ad hoc. ut sacramento uiso populus cre/
 deret. sed ut credēdo ueritatem huius sacramenti merito
 proficeret. Vnde Aug. ut supra allegatur est. de hoc sacra/
 mento dicit. Crede 7 manducaſti. Et ideo quāta miracula *Aug^m*
 in hoc sacramēto contēta (que maxima sunt) occultiora sūt. *Coz^m.*
 7 nec ab intus. nec ab extra uisibiliter circa ipsuz sacramē/
 tum nulla miracula apparent. tantū in nobis auget meri/
 tuꝝ. Vnde nullū incōueniēs sequitur nec admiratōe dignū. *Coz^m.*
 ex hoc. q̄ publica seu uisibilia miracula non fiūt cōster cir/
 ca hoc sacramētū: sicut olim fieri consueuerūt circa archā
 testamenti dei. prout tu allegasti. Ibi enī miracula ordi/
 nabātur ad fideiuz fidem confirmandā seu causandam. 7
 q̄nqz ad infideliū fidem terrorē incutiendū. Hic autē que/
in sacramento altaris D 2

Nullus est filius in ista ubi humana ratio prebet experimentum

runtur miracula ad meritum credentium augendum. quod quidem meritum euacuaretur uel saltim diminueretur si talia signa apparerent. *Deo gratias. Scilicet amen.*

Capitulum sextum in quo redditur ratio quare circa hoc sacramentum non fuerint frequenter uisibilia miracula sicut olim fiebant circa archam testamenti et hominibus.

Discipulus

Audiuimus quod legitur in nonnullis historialibus antiquis libris quod quandoque in sacramento altaris apparet forma pueri uel caro uel sanguis. que sunt signa uisibilia que non creduntur a deo fieri. ut fides huius sacramenti in cordibus fidelium magis firmetur. quod uidetur facere contra te.

Magister

Verum est quod talia seu similia dicuntur esse facta quandoque circa sacramentum altaris. sed talia non dicuntur facta fuisse sic communiter et publice sicut miracula que allegasti circa archam testamenti. unde non uidentur talia apud ecclesiam uniuersalem sollempnizari. sed forte priuatum in aliquibus particularibus ecclesiis. quia non fiunt nisi raro quo ad certas personas. quibus deus qui uniuersas mentium cogitationes intelligit singulari modo singulis prouidet secundum dictamen diuine sapientie. a quibus non est trahenda consequentia in uniuersali.

Coz

Discipulus

Et si talia miracula frequenter non debeant fieri in hoc sacramento publice et coeter: ne fidelium meritum diminuat ut uicis congruum tamen uideretur. ut fieret saltim ad terrorem infidelium causandum. prout legitur in supra allegatis historiis. primo Reg. v. et vi. cap. de Philisteis miracula facta circa archam testamenti uidentibus. qui terrore diuino non modico sunt concussi. quod ad diuinum pertinet honorem. Juxta illud ps. Timebunt gentes nomen tuum domine. et omnes reges terre gloriam tuam.

1. Reg. v. et vi.

ps.

Magister

Si bene consideras finem institutionis huius sacramenti tam proximum quam ultimum. certe reperies quod quanto miracula huius sacramenti occultiora sunt. tanto magis ad utrumque finem huius sacramenti congruunt. Primum patet sic. Nam *de fine proximo huius sacramenti*

3. di.

institutio huius sacramenti ordinata est ad uitā spūalem
 7 eternam rite sumentibus cōferendam. Juxta illud. Qui *Joh. 6.*
 manducat hunc panē uiuet in eternū. Job. vi, 7 iste ē finis n̄.

proximus istius institutionis, Constat autē q̄ ex occulta-
 tione miraculorum huius sacramenti meritum accrescit
 in cordibus fidelīū. inquantū non ex uisis miraculis in eo

dem supnaturaliter factis; sūme ueritati adherēt per uerā
 fidem. sed nullis miraculis in eo uisis; ex sola diuina auto-

rō.

ritate oppositū credūt eoz; que uidentur. Ille enī qui ex so-
 la autoritate seū inspiratōe diuina credit illud; quod diui-
 nitus reuelatur; etiā si sensibiliter appareat oppositū; ma-
 ioris meriti est; quā ille qui non ex sola auctoritate diuina
 seu inspiratōe; sed ex quibusdā signis sensibilibus miracu-

lose factis credit. Vnde Job. xx. Beati qui non uiderunt. 7
 crediderūt. Secundū patet. Nam finis ultimus; huius

f. de fine bla-
 me. h̄s
 sicut

modi sacramētī; quā omnīū; que a deo facta sunt; ad dei glo-
 riam (tamquā in ultimū finē) ordinātur. Juxta illud ysa.
 xliij. Omne quod inuocatū est nomine meo; ad mea; glo-
 riam creauit eum; formauit atq; feci. Constat autē q̄ sicut

gloria dei sepe in publica suoz miraculorū manifestatōe
 omnibus innotescit; sicut patet in miraculis antiqui test.

7 in quā plurimis miraculis noui test. sic q̄nq; in occulta-

tionē diuinorū miraculorū; ipsius dei gloria; seu honoz i cor-
 dibus fidelīū augetur. Legitur enī Prouerb. xxv. Gloria

rō. p̄. 24.

dei est celare uerbū. 7 gloria regū inuestigare sermonem.

Que quidē uerba sapientis; licet a diuersis diuersimode ex-
 ponātur; applicantur tamē secundū eoz planum sensum in

proposito sic. Nam sicut reges inuestigando ea; que sūt cō-
 munitē hoībus occulta; suā ostendūt sapiētā. ex quo glo-

3. Ro. 3.

ria eoz accrescit. Sicut patet de Salomone; qui causaz oc-
 cultā mulierū corā ipso ad iudiciū uementiū inuestigauit

de eo legitur. Audiuit itaq; omnis Israhel iudiciū quod iu-
 dicasset. 7 timuerūt regē uidētes sapiāz dei esse i eo. iij. Reg

ad ppō.

· iij. Sic ad glāz dei nōnūquā p̄tinet; q̄ illud quod est in se-
 uerissimū) occultetur; seu celetur intantū; q̄ nullo mō a na-

ad ppō.

turali cognitione humana inuestigari posset, quod mani-
 feste contingit in hoc sacramento; in quo per nullū sensum

nec etiā intellectū naturalem humanū cognosci possunt ea;
 que miraculose in eo continētur. nisi solum p̄ cognitionem

D 3

quā d. dicitur. f.
 Adoro te dignas. vera deitas. que
 sub his figuris vere latitas.
 Latet simul hic et humilitas.
 Ambo uere credens et confite-
 peto: quod petunt Latro peti-
 et cōfiteens et.

.ps. 24. **¶** supnaturalem a deo infusam. s. per fidem. et sic proprie de
 hac occultatione intelligi potest predictum uerbum. s. gloria dei
 est celare uerbum. In hoc enim sacramento proprie celatur
 .job. 1. **¶** seu occultatur uerbum increatum. De quo Job. primo. In
 principio erat uerbum. et c. de qua quidem occultatione expressse
 .psa. 24. **¶** habetur psal. xlv. ubi dicitur. Vere tu es deus absconditus
 deus Israhel saluator. Ibi enim propheta loquitur de uo/
 .de. 120. **¶** catone gentium ad cognitionem christi tunc futuram. De qua dicit
 statim supra. uiri sublimes ad te transibunt et tui erunt et te
 adorabunt. teque precabuntur. Et ut declararet quod gentiles sic
 ueniunt ad cognitionem christi negaturi erant suos deos falsos.
 .ca. 2. **¶** Sequitur statim eorum confessio sic dicentium. Tantum in te
 est deus et non est absque te deus simpliciter. ut propheta o/
 .ps. 30. **¶** stenderet quod gentiles ad fidem christi uenturi non cognoscerent
 eum in propria specie. sed ipsum cognoscerent per fidem sub
 alijs speciebus absconditum. statim subdit in persona gentium. Ve/
 .meta. 9. **¶** re tu es deus absconditus deus Israhel saluator. qui proprie
 competit proposito. Si autem circa hoc sacramentum fierent mi/
 racula publice manifestata etiam coram infidelibus: sicut il/
 la que allegas: que fieri consueuerunt circa archam testamen/
 ti: inproprie dicerent gentiles ad cognitionem christi in hoc sacra/
 mento ueniunt. uere tu es deus absconditus sanctus Israhel sal/
 uator. non enim est absconditus deus. cum per opera mira/
 culosa publice manifestatur. Unde ex hac occultatione seu ab/
 .coz. 2. **¶** sconditione recte considerata. magna dulcedo deuotionis in me/
 .ps. 30. **¶** tibus contemplantium ^{sane huius} misteria sacramenti senti/
 ri debet. Juxta illud. ps. Quam magna multitudo dulcedinis
 tue domine: quam abscondisti timentibus te. Quod potest
 intelligi de magnitudine dulcissime deuotionis seu contem/
 .7. 9. **¶** plationis. quam rite hoc sacramentum spiritualiter sumentes in suo
 gustu spirituali sentiunt.

¶ Capitulum septimum in quo ostendit quod ex occultatione max/
 imorum miraculorum (que in hoc sacramento continen/
 tur) dulcedo spiritualis in mente debite sumentium accre/
 scit.

Discipulus

¶ Peto ut michi declares aliquid ulterius de huiusmodi dulcedine

3. di.
 7. ca.
 7. m.

deuotōis seu contemplantōis. quam hoc sacramentū rite sumentes seu contemplātes sentiūt. Hoc enī maxime in meipso experiri desidero. ut possiz uicere. Sub umbra illi^{us} quā quem desiderabā sedī. et fructus eius dulcis est gutturi meo. Can. secundo cap.

Magister

Desideriū tuū in hac parte bonū est. et a solo illo spectandū est impleri: de quo legitur in psalmo. Qui replet in bonis desideriū tuū. Verba etiā illa (que allegas que in Canticis continētur) sūt ōba sponse xpi. que quidē sponsa ē ipsa ecclesia. Dicit enim anima fidelis deuota. que quidem uerba ad propositū satis uidentur applicabilia. Unde glosa ibidē sic dicit. quasi ab estu desiderioꝝ carnaliū sub umbra illi^{us}. i. sub eius protectione requieui. et postquā protegit me umbra: fructu eius saturata sum. i. celesti dulcedine eius. uel corpore suo. Hec in glosa ad ulteriorem autem declaratiōnem quā a me petis circa magnitudinez dulcedinis que ex occultatiōe seu absconsione ueritatis rei huius sacramenti in mentibus rite sumentū seu contemplantū sentitur seu spūaliter gustatur. multa alte consideratiōis essent introducenda. que forte huius tractatus breuitatē: et incipientium capacitatē excederēt. condescendo tamen ad tue petitiōis affectum aliquāliter satisfaciendū. considerare debes quod dulcedo in spūalibus intelligitur quodāmodo ad similitudinē dulcedinis corporalis. Unde sicut inter sapes spūales suauior est ille qui de summo intelligibili seu credibili. s. de ipso deo recte accipitur: unde. ps. de eloquijs diuinis dicit esse dulciora sup mel et fauū. Cum igitur in hoc sacramento non solum diuina eloquia ab hominibus prolata: sed etiā ipsum uerbum dei (quod semel locutus est) realiter cōtinetur: sequitur quod eius spūalis perceptio seu manducatio suauissima sit atq; spūaliter dulcissima. Et ideo ecclesia in officio institutiōis huius sacramenti legit quod suauitatez huius sacramenti nullus exprimere sufficit. per quod spūalis dulcedo in suo fonte gustatur. Et ultra hoc cōsidera quod hec dulcedo seu delectatio spūalis in sumente disposito augetur ex absconsione seu occultatiōe in eo contentoz. quod sic patet. Nam admiratio s̄m Ihm̄ in primo rethorice est dulcedo.

spūal. p.

coz^m

nis causa. ⁊ propter hoc omnia mirabilia delectabilia sūt.
 Similiter ⁊ omnes representatōes rerū/etiā non delectabili/
 um causant delectationē. Cum igitur in hoc sacramēto tot
 mirabilia cōtinētur: non solū sup omnē naturalem facul/
 tatem. sed etiā sup naturalem intellectū humanū. utpote
 q^d xp̄us deus ⁊ homo pfectus sub modici panis specie cōti/
 netur. Similiter ⁊ q^d diuisio sacramenti sub qualibet di/
 uisiōis p̄tula perseverat totus xp̄us. Similiter q^d accidē/
 tia (que de sui natura nō habent esse: sed solū inesse) sine sub/
 iecto tamen in eodem sacramento realiter existunt. ⁊ sic
 de alijs maximis mirabilibus que in hoc sacramento con/
 siderari possunt, que quidē admiratio maxima est. cui nul/
 la equalis forte esse potest. ex qua admiratōe merito maxi/
 ma delectatio spūalis seu dulcedo causari debet. ⁊ ideo de
 tali dulcedine proprie potest intelligi illud. ps̄. supra alle/
 gatum. s. quam magna multitudo dulcedinis tue domine
quam abscondisti. ⁊c. Absconditur enī in hoc sacramento
 multitudo mirabiliū. que dulcedinū multitudines causāt
 ut dictum est,

Discipulus

.1. R. 7.

Licet uerum est q^d admiratōes causant delectationes seu
 dulcedines: hoc tamen uidetur uerum. cum ipsa mirabilia
 magna uidentur sensibiliter seu sentiuntur. De quibus (ut
 credo) loquitur ph̄s in sua rethorica. In hijs autē que nō
 uidentur seu sentiuntur: sed soluz credūtur: nō uidetur ha/
 bere locum q^d admiratio sit causa delectatōis. cum enim
 in hoc sacramēto panis consecratus talis omnino se offert
 sensibus post consecratōez: sicut ante: nichil admiratōe dig/
 nū in sacramento uidetur seu sentitur. ⁊ sic non habet lo/
 cum admiratio. nec per consequens delectatio ab admira/
 tione causata.

Magister

.22. q. 2.

.Coz^m

.Coz^m

Ulle qui habet ueraz fidem: prime ueritati innititur in cre/
 dendis: qui nullo mō falli potest. ⁊ ideo fm hoc talis fir/
 mius ⁊ certius adheret hijs que cognoscit per fidem: quaz
 hijs que sunt per sensum seu intellectū naturalem cognita
 que qñqz fallibilia sunt. ut in secunda secunde. q. iiii. Et iō
 uerus fidelis qui firmissime credit absqz ulla dubitatione

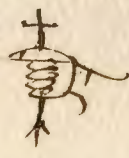
2
.3. di.
7^m ca^m

xpm esse sub hoc sacramento oportet q̄ admiretur non so-
 lum de hoc q̄ totus xpus in eodē sacramento cōtinetur: sed
 etiā de hoc q̄ totus xpus non apparet ibi sub propria spē.
 sed est sub alienis speciebus absconditus, que quidez admi-
 ratio manifeste est delectatōis causatiua, (ut dictum ē) non
 minus quā in illo qui per sensum/uel intellectū naturalem
 aliquid cognoscit, cuius causam ignorat. Et ultra hoc con-
 siderā q̄ in admiratōe semp est desiderū quoddaz sciendi
 de quo admiratur. 7 si illud est in se desiderabile ad obti-
 nendū, sic in tali admiratōe est desiderū consequēdi illud
 de quo admiratur, quod quidē desiderū ex spe consequēdi
 est delectabile, ut in prima secunde. q. xxxij. Et qz bec ad-
 miratio habet adiunctā spem cōsequendi cognitōez pfectā
 eius quod scire desiderat. Similiter 7 adeptōez illius quā-
 tum sibi possibile est: ideo bene applicantur recte sumentu
 hoc sacramentū/uerba sponse per te allegata. s. sub umbra
 illius quā desiderabam sedi. Umbra enī solez/ seu corp^o lu-
 cidū obumbrat seū abscondit. sic accidētia quodāmodo oc-
 cultāt seu obumbrant corpus xpi in sacramento existens.
 si illud sit occultū seu obumbratū sponsa desiderat, ut dic-
 tum est, 7 quia fructū illius desiderat, in gutture suo dul-
 cem sentit: ideo subdit. Et fructus eius dulcis in gutture
 meo. Fructus enim redemptōis per xpm facte in hoc sacra-
 mento spūaliter sumpto sentitur: inquantū talis sumēs nō
 nisi per fidem per quā sensibilibus credenda incertitudine
 profert, hoc facit similiter 7 per uerā spem que beatitudi-
 nem futurā ex gratia 7 meritis certitudinaliter spectat.
 Similiter 7 per caritatē que unionē misticam inter nutri-
 tū/7 nutrientē efficit, Que quidē tria ad manducatōnem
 spūalem requirūtur, ut supra dictū est, Constat autē q̄ ca-
 ritas inseparabilis est ab ipsa gratia gratificante, ut in pri-
 ma secunde. q. cx. Et ideo in manducatione spūali huius
 sacramētū mens sumentis grā impletur. 7 hic est fructus
 redēptōis xpi quod debite uenerās hoc sacramētuz sentire
 habet, propterea ecclesia in collecta orat sic dicēs. Ita nos
 orpis 7 sanguinis tui sacra misteria uenerari: ut redēptōis
 tue fructū i nobis iugiter sentiam⁹. Et ipsa ē propria dul-
 cedo spūalis abscondita, de qua ut supra quā magna multi-
 tudo dulcedis tue dñe quā abscondisti. 7c.

imo mag⁹

17^m 11^e

17^m 2^e q. 32.

coz^m

ad 3^m

vera fides

vera spes

vera q̄ caritas

17^m

9°

17^m 2^e q. 110.

coz^m

17^m

9°

Juz^o

o sacru conuincit.

17^m xps sumit.

In quo 2. Recoli^o memō passionē

3. Mēs imple grā

4. Et fute glorie nob

pigno det

allelia.

Capitulum Octauū in quo ostenditur q̄ licet in hoc sacra-
mento memoria passionis christi celebratur nichilomin⁹
dulcedo seu delectatio spiritualis in recte ipsum sumente
causatur.

Discipulus

Placent michi ea que viciis circa dulcedinem huius sarca-
menti. sed est unū quod animū meū in contrariū mouet.
· 7 est hoc. Constat autem q̄ hoc sacramentū institutū fuit
· *Luc. 22.* a xpo in memoriā sue passionis. iuxta illud Luce. xxi. hoc
· facite in meā cōmemoratōez. Vnde 7 in collecta (quā alle-
· gasti) dicitur. Deus qui nobis sub sacramēto mirabili pas-
· sionis tue memoriā reliquisti. Memoria autē passiois nul-
· lo mō dicenda uidetur dulcis seu delectabilis. sed potius a-
· *Eccl. 20.* mara. Vnde Eccle. xl. O mors quā amara est meōria tua.
· Ex quo uidetur sequi q̄ in hoc sacramento non ē delectabi-
· lis dulcedo spūalis. sed potius meōria passiois supradicte.
· que est tristabilis 7 amara.

Magister

Licet tristitia s̄m se coiter non sit delectabilis. possz tamē
esse causa delectatōis dupliciter. Vno mō s̄m q̄ est in actu
inquantū facit memoriā rei dilecte. de cuius absentia ali-
quis tristatur. 7 tamē de sola eius apprehensione delecta-
tur. Vnde 7 in officio de corpe xpi legitur ab ecclesia. q̄ is-
tud sacramentū fidelibus est de absentia xpi solatium sin-
gulare. Alio mō tristitia potest esse causa delectatōis s̄m
q̄ est in memoria propter subsequētē euasiōē. Vnde s̄m
q̄ homo apprehendit se ab aliquibus tristibus 7 doloro-
sis euasisse. accrescit ei gaudiū materia. 7 iō quia p̄ meōriā
passionis xpi fidelis credit se euasisse ab eternis supplicijs.
Idcirco per hanc memoriā debet in eo accrescere maximi
gaudiū materia. eo q̄ propter triumphū xpi in sua passioe
liberati sumus ab eternis supplicijs. Vnde Aug. in octauo
confessionū dicit q̄ quantomagis fuit periculū in p̄lio: tā-
tomagis erit gaudiū in triumpho. Considerantur etia; in
hoc sacramento quedam representationes abscondite que
sunt maxime delectabiles. 7 p̄ consequēs dulcissime.

Capitulum nonū in quo redditur ratio quare representa-

2^c
 3. di.
 f. 9. ca.

tiones coiter sunt delectabiles. 7 consequēter ostenditur q̄
 representationes in hoc sacramento abscondite, in rite su-
 mente sunt maxime delectationis seu dulcedinis spūalis. 7

Discipulus

Peto ut michi declares primo representatōes rerū que sunt
 delectabiles, 7 deinde que sunt ille representatōes abscondite
 que in hoc sacramento considerātur! que sūt maxime delec-
 tatōis 7 dulcedinis ut dicitis.

Magister

Secundū Pbr̄m in primo rethoricē omnes representationes .1. Rhetor.
 rerū sunt delectabiles. 7 etiam illarum rerū que in se non
 habent rōez delectatōis. sicut cum aliquis homo per imita-
 tionem representat equū uel aliquod animal: est quoddaz
 iocosum 7 delectabile. 7 sic de similibus representatōibz imi-
 tatiuis 7 alijs, cuius ratio est quia gaudet anima in colla-
 tione unius ad alterū. conferre enī unū alteri est proprius
 7 naturalis actus rōis. ut pbr̄s dicit in sua poetria. Vnū .7. et. 10. Ethic.
 quodqz autē in sua opatione nō impedita delectatur. ut in
 .vij. 7. x. Ethicorū,

Discipulus

Intelligo quod dicitis circa primū. s. quare representatōes sūt
 delectabiles. sed peto ut secundū michi declares. s. quomō-
 in hoc sacramento considerātur aliquę representatōes ab-
 scondite! que (ut dicitis) sunt maxime delectationis seu dul-
 cedinis.

Magister

In hoc sacramento recolitur seu representatur meōria pas-
 sionis xpi. ut dictū est. Similiter 7 in eodem representatur
 seu prefiguratur beata fruitio. in qua anima beata diuina
 fruitōe repletur. Vnde 7 in ultima collecta officij de cor-
 pore xpi dicitur. Sac nos quesumus domine diuinitatis tue
perpetua fruitione repleri. quam p̄ciosi corporis 7 sanguinis
tui corporalis p̄ceptio prefigurat. Et sic patet q̄ sicut in hoc
 sacramento recolitur seu representatur p̄ modū memorie p̄-
 teritorz passio xpi: sic in eodē representatur p̄ modū prefi-
 guratōis futura fruitio beata. 7 sic sunt ibi due representatō-
 nes. que sunt cause delectatōis. 7 quia ista representata s̄m

se sunt maxime dulcedinis: In primo enim representatur
suum meritum totius generis humani. s. passio xpi: In se/
+ cundo uero representatur seu pfiguratur suum premium. s. fru/
itio beata: Consequens est qd iste representatōes non solum sint
delectabiles inquantum representatōes: sed et maxime delecta/
tionis seu dulcedinis ex parte representatar. Que quidem (in/
quantum abscondita) dulciora redduntur. iuxta illud Prover.
ix. cap. Panis absconditus suauior est.

.ps. 9.

Capitulum decimum in quo proponitur quedam alia ad/
miratio a discipulo circa hoc sacramentum. prout est sacrifici/
um. et ibidem soluitur a magistro.

Discipulus

Placent michi res tue per quas michi ostendis quare mi/
racula contenta in hoc sacramento seu ea (que in ipso sunt re/
presentata) sunt abscondita, et etiam quare circa illud coeter
non sunt publica miracula sicut olim circa archas federis
uet. test. fieri consueuerunt, quas quidem res credo esse suffi/
cientes ad obstruendum os loquentium iniqua. Sed adhuc unum
est ualde mirabile in oculis meis. s. qd in sacrificiis antiqui
testamenti (que ex carnibus animalium occisorum fiebant: ut pz
Leuit. primo. et in pluribus locis: tamen ad eorum reueren/
tia: et potius ipsius dei (cui offerebantur) non erat licitum ipsa
offerri: nisi tantum in templo dei. quod erat unicum. et non in
alio loco. Unde Deut. xij. cap. Caueas ne offeras holocausta
tua in omni loco quem uideris. sed in eo quem elegerit
dominus. in unam tribum tuam offeras hostias. etc. Cum aut
hoc sacramentum sit a patre audiuit sacrificium. quod quidem
sacrificium in infinitum seu incopabiliter sacrificia antiqua
in dignitate et excellentia excedit: uideretur ad ipsius reue/
rentiam pertinere. ut non offerretur nisi tantum in unico lo/
co. quod etiam esset magis conforme huic qd ipse xpus (cui
passionis memoria in hoc sacramento celebratur) non (nisi
in uno loco) per suam passionem oblatus est. Constat enim qd
xpus uenit ad implendum legem. ut habetur Math. v. cap.
Que quidem impletio et si intelligatur solum in moralibus
non autem in ceremonialibus seu iudicialibus sicut supra in
sup. 1. p. di. 8. prima parte dis. viij. est tractatum. qua res sacrificia uete/

.Leuit. 1.
et al

.Deut. 12.

.ps. 9.

.sup. 1. p. di. 8.

ris legis (que ceremonialia erāt) tempe noue legis euacuata sunt, illa tamen (que ad sacrificiorū uenerationē seu reuerentiam pertinere uidentur) de uictamine naturalis rōis esse uinoscūtur. ⁊ per consequens (tamquā moralia) in noua lege dominare debēt. cuius oppositū uideo in ecclesia sancta dei exerceri. offertur enim hoc sacratissimū sacrificium in omni loco indistincte. quod uidetur esse quodāmodo cōtra ipsius uenerationē. ut dictū est.

Magister

ex

1. In hac tua admiratōe p̄supponis quedam uera. ut cum dicitur q̄ hoc sacramentū est sacrificiū. quod uerū est. Nam nō solum hoc sacramentū nōiatur uaticū rōe refectōis spūs/alis. ut dictum est. sed etiā nōiatur sacrificiū. In eo enī rep̄sentatur passio xp̄i. que sūmū ⁊ acceptissimū sacrificiū uespertinū uinoscitur. quod quidē sacrificiū in infinitū excedit cetera sacrificia ut dicit. Presupponis etiā q̄ sacrificia antiqua non nisi in unico loco offerri debebāt. quod uerū est. presertim post edificatōes templi. Presupponis etiam q̄ xp̄us uenit ad implendū legem. quod uerum est. ut ipse testatur in euangelio. prout tu allegasti. sed ex p̄dictis nō concludis intentū. s. q̄ hoc sacrosanctū sacrificiū non debz offerri nisi in unico loco. Hoc enim non est de uictamine naturalis rōis. prout tu estimas. sed s̄m q̄ deus ubiqz est ⁊ ubiqz domiatur. ubiqz potest ei sacrificium offerri. Vnde ⁊ Exo. xx. cap. post datōz legis decalogi ubi primo fit mētio de sacrificijs deo offerendis sic legitur. Altare de terra facietis michi. ⁊ offeretis sup eo holocausta. ⁊ pacifica uīra oues ⁊ boues. in omni loco in quo memoria fuerit nomis mei. ueniam ad te ⁊ benedicā tibi. Ex quo patet q̄ etiā de lege diuina primo non fuit prohibitū q̄ in omī loco offerretur sacrificia. sed hoc fuit tantū durante templo ordinatū. ut ab idolatria prohiberetur. uel etiam existente tabernaculo in deserto oportebat rōe predicta. ut ad ostium tabernaculi p̄sentaretur sacrificia. ut hētur Leuit. xvij. Tēpore autē noue legis quando p̄ orbē terraz fides xp̄i diuulgata est. ubiqz cōuenit sacrificare deo. Juxta illud Malach primo. Ab ortu enī solis usqz ad occasum magnū est nomē meum in gentibus. ⁊ in omni loco sacrificatur ⁊ offertur

Sacrificiū uespertinū

Exo. 20.

Leuit. 17.

Malach. 1.

nomini meo oblatio munda quia magnū est nomen meuz
 in gentibus. Huius enī ratio manifesta est. Nam sicut cuz
 lex diuina unī tantū genti dabatur. s. Israheliticē. unicum
 templum tantū assignabatur a deo sacrificandū. sic cū lex
 diuina ampliata est ad omnes gentes. congruū est. ut in oī
 loco deo dedicato licet ipsi deo sacrificare. Vnde de hoc ad/
 mirari non debes. sed quia in hac tua admiratōe tetigisti
 aliquid de impletōe diuine legis per xpm. Idcirco tibi oī/
 dami q̄ in hmōi sacrosancti sacrificij institutōe xpus excel
 lenter legem impleuit.

Capitulum undecimū in quo declaratur. q̄ tripliciter in
 telligi debet impletio legis per christum. 7 q̄ xpus legem
 impleuit in institutōe huius sacramenti. prout est sacrifi/
 tium. 7 ibidē tractatur de triplici causa sacrificiorum an
 tique legis. Et de errore Rab. moi. circa reddendā causam
 sacrificiorum.

Discipulus

De hoc ualde desidero informari. non enī uideo hoc sacri/
 fitiū in aliquo conformari sacrificijs antique legis. Vnde
 nec intelligo quō in eodē xpus legem impleuit.

Magister

Circa hoc attendere debes. q̄ xpus multipliciter legē imple
 uit. 7 spetialiter tribus modis. quoz duo ponūtur in glo.
 sup illud uerbū supra allegatū. Non ueni soluere legez. sed
 adimplere. Math. v. ubi glo. sic dicit. Impleuit xpus legez
 faciendo quod iubet. uel supplendo quod deerat. Terti^o at
 modus est. cum illa que prophetice de xpo dicebātur futu/
 ra. xpus in suo aduentu impleuit. ut cū dī de introitu xpi
 ī Ibrl m. hoc totū factuz ē. ut adimpleretur quod dictū ē p
 prophetā. Exulta satis filia sion. 7c. Math. xxj. Et ad istū
 tertū modū reduci potest illud. quod per uarias figuras
 significabatur futurū in xpo. que omnia per ipsum seu in
 ipso fuerūt impleta. que quidē triplex impletio. manifeste
 apparet in institutōe huius sacramenti. quod est ueruz sa/
 crificiū. ut dicitur est. In hoc enī impleuit christus legem.
 Primo modo. s. faciendo quod iubet. Nam oblatio sacri/
 fitioruz est de iure naturali. prout in secunda secunde. q.

.s. thōs .22. q. 89.

lxxxv. Et inde est q̄ in qualibet etate, et apud quaslibz ho-
 minū natiōes semp fuit aliqua sacrificioꝝ oblatio, quod ar
 est apud omnes naturale est, huius autē ratio est. nā sicut
 in rebus naturalibus inferiora naturaliter suis superioribz
 subdūtur: ita etiā naturalis ratio dicitur: ut s̄m inclinatio-
 nem naturalem homines ei (quod ē supra omnes) subiectoꝝ
 et honorem exhibeāt s̄m modū hominū cōuenientem. qui
 quidē modus ē: ut sensibilibus signis utatur ad exprimen-
 dū interiorem conceptū. sicut ex sensibilibus cognitionem
 accipit inuisibiliū. Unde ex naturali rōe procedit q̄ homo
 sensibilibus rebus utatur offerens eas deo in signū subiecti-
 tōnis et honoris. ad similitudinē eoz qui dominis suis ali-
 qua offerūt in recognitiōez dominū. Ex quo patet q̄ obla-
 tio sacrificij p̄tinet ad ius naturale. Ex quo potest inferri
 q̄ Rab. moi. ille egiptius (qui solēnissimus doctor inter he-
 breos reputatur) manifeste errauit in reddenda rōe sacrifi-
 cioꝝ ueteris legis in tertia parte sui libri. de directiōe p̄plex-
 orū cap. xxxij. et xlvj. Nam s̄m eum in p̄dictis causis nul-
 la ratio assignanda est ad sacrificioꝝ ueteris legis oblati-
 oꝝ: nisi solū ut pplus retraheretur ne idolis sacrificaret.
 que quidē ratio licet in parte uera est. ut potest haberi Le-
 uit. xvij. non tamen uerū est q̄ ex ipsa sola rōe sacrificia
 deo accepta fiebant. Noe enī cum egrederetur de archa ubi
 nulla erat idolatria. nec idolatrie deo sacrificauit. quod sa-
 crificiū legitur deo fuisse acceptū in odorē suauitatis. ut
 hētur Gen. viij. Similiter et munera Abel accepta deo fue-
 rūt: licet protunc nondū orta erat idolatria. ut habetur
 Gen. iij. cap. Ex quo patet manifeste q̄ non solum sacrifi-
 tia erant offerenda deo. ut populus ab idolatria retrahere-
 tur. ut p̄dictus Rab. moi. estimabat: sed etiā ut popul⁹ sub-
 deretur deo. ostendēdo hmōi subiectionez p̄ signa sensibilia
 prout rō naturalis dicit mō supradicto.

Discipulus

Scrutando ueteres scripturas quedam uidētur facere pro
 opinione Rab. moi. supradicta. quam peritiores hebreorū
 secuntur. Nū est q̄ non legitur deam precepisse populo Is-
 rael: ut sacrificarent sacrificia. nisi postquāz idolatruūt
 in fabricatiōe uiculi. ut patet Exo. xxxij. cap. et Leuit. p̄rio

Coz^m

vō

Coz^mCoz^m

Cōf. 173 Rab. moy.

errate

1. 3. p. sup. 11. de directione
perplexoz. ca. 32. et 26.

Leuit. 17.

q̄. 8. ex. de Noe.

17 de m̄p̄ibz Abel. q̄. 2.

3. 8.

Exo. 32.

Leuit. 1.

Am

90

7 in sequentibus capitulis. Ex quo patet qd sacrificia fuisse ordinata solum ad retractionem a cultu idolorum. Si enim non solum ad hoc sacrificia fierent sed ad ostendendam subjectioem deo per signa sensibilia: prout tu asseris: sequeretur qd ante (quam plus laboretur in idolatria) debuissent percipi, hoc idem uidetur Jere. dicere. vij. cap. Non sum locutus cum patribus uestris. 7 non precepi eis in die qua eduxi eos de terra egypti. de uerbo holocaustorum 7 uictimarum. 7c. Que quidem uerba Jeremie necessario intelligantur dicta ante lapsum populi in idolatria. que 7 similia allegantur per ipsum Rab. moi. 7 eius sequaces ad suam opinionem persuadendam. Unde peto ut michi illa declares confortando ad ueritatem tuam propositam.

hie. 7.

Rab. moi. uis qd sequeres

dit

Magister

Si bene scrutatus fueris ea que in scripturis antiquis circa sacrificia oblata seu offerenda dicuntur: clare reperies qd Rab. moi. non bene allegauit in supradictis 7 hmoi similibus. Ad cuius declarationem scire debes. qd causa sacrificiorum (que in lege ueteri precipiebatur) non est unica tantum s. ut per illa homines retraherentur a sacrificiis idolorum. sicut Rab. moi. predictus erronee estimauit, sed fuerunt alie cause principaliores. quarum una est ut per sacrificia reputaretur ordinatio mentis in deum ad quam excitabatur sacrificium offerens. in hoc enim recognoscebat offerens qd oia sua habebat a deo tamquam a primo principio, similiter 7 ea ordinabat in deum: tamquam in ultimum finem in honorem dei sui offerendo. Unde 7 David dicebat prout Paralip. xxix. cap. Tua sunt omnia 7 que de manu tua accepimus dedimus tibi. Unde 7 in oblatione sacrificiorum recte facta protestabatur homo qd deus esset primus principium creatiois rerum 7 ultimus finis. ad quem essent omnia referenda, 7 ideo prohibebatur i lege sub anathemate offerre sacrificium nisi soli deo Exo. xxj. tamquam in hoc peccato incurreretur crimen lese maiestatis. Quod aut assignatur alia ratio sacrificiorum ex hoc qd per hmoi homines retraherentur a sacrificiis idolorum licet concedatur esse partialis causa seu minus principalis: non tamen est totalis causa nec principalis. Quod sic patet. nam etiam tempore quo idola non colebantur nec reperiebantur in mundis laudabile 7 meritorie deo offerebantur munera seu ob

David. 1. Paral. 29.

1. Cor. 1. testatur.

apoc. ego sum Alpha. et. Omega.

Exo. 21.

90

lationes et etiam sacrificia. ut patet de Abel. Gen. iij. cap. Nam secundum sanctum Thomam secunda secunde. q. lxxij. in prima etate non fuit idolatria propter retentionem memorie creationis mundi. ex qua adhuc fuit cognitio in mente hominum. et licet hec sententia non teneatur ab hebreis. sufficit quod ipse met Rab. moi. in suo Deut. lib. primo. ti. de idolatria cap. primo expresse dicit. quod idolatria incepit in mundo a tpe Enos et non ante. Constat autem quod Abel fuit mortuus antequam Seth nasceretur. qui quidem Seth fuit pater ipsius Enos. que omnia habentur expresse in predicto cap. s. Gen. iij. Cum ergo Abel obtulit munera deo accepta antequam idolatria in mundo insurgeret. ut patet ex dictis. quod etiam ipse Rab. moi. concedere habet. sequitur manifeste. quod ratio sacrificiorum deo acceptorum et oblationum non est accipienda solum ex retractioe ab idolatria. Idem etiam Rab. moi. dicit in suo Deut. in li. de iudicibus cap. de regibus cap. xi. quod rex messias habet edificare templum et congregare dispersiones Israel. in quo templo fierent sacrificia et iubiles eo modo quo in lege mosaica continentur. et ipse met in eodem cap. dicit quod tempore sui messie omnes gentes convertentur ad legem mosaicam confitentes. quod mendacium hereditauerunt patres eorum s. in colendo idola. Ex quo patet manifeste secundum eum. quod tempore sui messie non erit idolatria. et tamen ipse met asserit. quod tempore sui messie erunt sacrificia legalia. Ex quo manifeste habetur. quod sacrificia non solum precipiuntur propter retractionem ab idolatria. ut ipse erronee docet. His dictis ad primum quod pro opinione Rab. moi. allegas dicens quod non legitur deum precepisse populo Israel. ut sacrificarent. nisi postquam idolatrauit in fabricatioe uiculi. Dicendum quod hoc est falsum. manifestum est enim quod quando deus eduxit populum de Egipto. precepit eis de agno pascale imolando. quod fuit celebratum in ipsa nocte. in qua de Egipto exiuerunt. et hoc fuit primum preceptum quod legitur datum fuisse filiis Israel a deo per Moysen. Qui quidem agnus pascale uictima uocatur. Unde Exo. xij. de predicto agno pascale dicitur. Cum dixerit filij uiri que est ista religio. dicetur eis uictima transitus domini est. Ex quo patet quod sacrificare uictimam fuit preceptum populo Israel ante fabricatioem uiculi. quod est contra predictum Rab. moi. nec ualet quod ipse Rab. moi. dicit in predicto

ex. de Sato Abel.

q. 2.
22. q. 62.

q. 2.

q.

Rab. moi.

idz

coz

coz

ad 7. 50.

7. preceptum

Exo. 12.

E

• exo. 11.

exo.

Ad. 2^m
So.

cap. xliij. q. primū preceptū datū Iſraheliticis non fuit de agno pascali. eo q. fuit ex certa rōe tunc expresse. ſ. ut eruerentur a plaga primogenitor. ut habetur Exo. xi. 7 etiam quia hoc preceptum fuit in terra Egipti. non autem cum educerentur de terra Egipti. ut ipse dicit. nam primū est manifeste falsum. ut lra testatur. Nullum enim preceptū legitur datū fuisse populo Iſrahelitico ante preceptum de agno pascali. 7 sic tenet Rab. sa. 7 omēs expositores hebrei Idem licet p agnū pascalem disponere deo euaserūt a plaga primogenitor. Istud tamen pceptū per totum tempus legis ueteris fuit obseruandū. prout expresse habetur Exo. cap allegato. fuit etiam hoc preceptū datū in terra Egipti. 7 in ipsa eductōe de Egipto obseruatū. 7 sic cauillatōes predictae sunt nulle. Ad secundum uero quod allegas de uerbo Jere. dicentis. quia non sum locutus cum p̄ribus ūris. nec p̄cepi eis in die qua eduxi eos de terra Egipti de uerbo holocaustomatū 7 uictimaz. Dicendū q. hoc est uerū. nāz in exitu de Egipto quando deus p̄cepit agnū pascalem celebrare. non precepit eis facere holocausta 7 uictimā. sed solum uictimā. Agnus enim pascalis uictima erat. ut dictum est. non autē holocaustū. Postea uero cum lapsi sunt in idolatriam. deus p̄cepit eis holocausta 7 uictimas deo offerri a populo. ne talia offerrentur idolis. que est secunda rō sacrificiorū minus principalis quā prima. nāz prima rō (que sumitur ex protestatōe subiectōis ad deum) stat omni tēpore. etiā cum nulla idolatria in mundo fuisset uel esset. Secunda uero rō sacrificiorū (que sumitur ex retractōe ab idolatria) n̄ hēt locū. q̄si nulla idolatria est in mundo.

Discipulus

12. q. 102.
art. 3.

Videtur michi q. sanctus Thomas in prima secunde. q. cii. ar. iij. p̄dicatas allegatōes facit ad probandū q. rō sacrificiorū sumitur ex retractōe ab idolatria.

Magister

1. ar.

2. ar.

Si bene scrutatus fueris uerba sancti Thome manifeste reperies. q. non assignat rōez illam de retractōe a sacrificijs idolorū tamquā sit totalis rō 7 principalis ad sacrificandū deo. sed assignat eam tamquā causā partialem eoz que fiunt particulariter circa sacrificia. que particularia/determi

nata fuerūt post fabricatōez vitulī. Vnde sanctus doctor ^{Coz^m} predictus in loco per te allegato sic dicit. Et ideo de causa ^{f. 2^e. q. 102. ar. 3.} ceremoniarū circa sacrificia potest assignari ratio. alio mō: ex hoc q̄ p̄ hmōi homines retrahēbātur a sacrificijs idolorū. Nec ille. Vbi nota q̄ non dixit. ^{N^{le}. 1. a} 7 ideo de causa sacrifici ^{rō.} candi deo in generali potest assignari alia ratio. quia sacrifi ^{22^e. q. 89.} ficari deo prout ipse ponit in secunda secunde. q. lxxxv. est ^{2. a.} de iure nature quod semp stat. ut dictū ē, sed dicit notāter ^{f. 9.} de causa ceremoniarū circa sacrificia potest assignari alia ^{7^e} ratio. ^{hie} Et sic manifeste ex uerbis eius habes q̄ retractō a sacrificijs idolorū non est causa totalis ad sacrificandum deo. sed solum partialis ad ceremonias pticulares que circa sacrificia fiebant. Similiter fm eū allegatur illud uerbum Jere. ubi dicitur. non precepi eis in die qua eduxi eos de terra egypti de uerbo holocaustomatū 7 uictimaz. ad ostendendū q̄ uaria sacrificia non fuerūt data populo Israelitico ante lapsum in idolatria. per quod non excluditur unū preceptū. s. de agno pascale. quod datū fuit tpe eductōnis de egypto. ut dictū est. Et ut bene habeas causas sacrificiorū ueteris legis: prout p̄dictus sanctus doctor tradit in parte 7. q. per te allegata. Scire debes q̄ p̄dicta sacrificia triplicem habent causam. duas. s. l. ales. quarū una ē prima 7 principalis fm quā sacrificia protestabātur. ^{7^e} ^{hie} ordina ^{7^e} tio mentis in deum. ad quā sacrificiū offerēs excitabatur. ^{7^e} ut dictū est. 7 ista causa semp habet locum in sacrificijs siue ante lege/ siue in lege. siue post legem. per quā redditur ratio de uarietate ceremoniarū circa sacrificia uet. legis. ^{2. l. a.} Secūda ē ut p̄ ea hoīes retraherētur ab idolorū sacrificijs. que quidē causa habet locum tantūmodo in tempibus in quibus idolatria p̄ mundū uniuersuz uiguit. Tertia uero ^{3. figurat} causa sacrificiorū uet. legis est figuralis. s. ut per illa sacrificia multa 7 uaria que in lege tradebātur. unū singulare ^{ephef. 4.} 7 precipuū sacrificiū. s. illud quo ipse xp̄us obtulit seipsuz deo in odore suauitatis. ut dī ad Ephe. v) figuraretur. tā ^{7^e} quā p̄fectū p̄ imp̄fecta. Vnde rōes sacrificiorū uet. test. ^{Coz^m} ^{f. 22^e. q. 89.} figurales sumūtur ex uero sacrificio xp̄i. ut in p̄dicta. q̄. plene traditur. 7 ista tertia causa habuit locum a principio mundi usqz ad passionē xp̄i. que figurata fuit per predicta sacrificia. qua quidē passione celebrata ratio figurandi eā

E 2

9. ad p. d. t. z.
Kab. mo. 1.

cessavit. Ex quibus tribus causis Rab. moi. solam secundam causam assignavit tamquam totalem predictorum sacrificiorum. in quo a veritate deviauit sicut in multis alijs locis.

Capitulum duodecimum in quo ostenditur quod christus legem implevit circa sacrificia secundum triplicem eius causam faciendo quod lex iubet. qui est primus modus implendi legem.

Discipulus

Ex quo ergo triplicem causam habent sacrificia scire desidero. scilicet quomodo illarum dici potest quod christus implevit legem instituendo predictum sacrificium. faciendo quod lex iubet. que est primus modus implendi legem. secundum glosam supra per te allegatam.

Magister

Si bene consideras christus institutionem predicti sacrificii scilicet sacramenti altaris excellenter implevit legem faciendo quod lex iubet secundum omnes tres causas supradictas. Nam si homo offerens ex rebus suis deo sacrificium in hoc protestabatur quod ea scilicet oblata haberet a deo tamquam a principio. et ordinaret in deum tamquam in ultimum finem. quantomagis hoc ostendebat seu protestabatur qui seipsum totum in honorem dei offerebat immaculatum. prout christus fecit in sua passione. que quidem passio in hoc sacrificio cuius memoriale est representatur. ut dictum est. Secunda vero causa offerendi deo sacrificia excellentius fuit per hominum sacrificii institutionem impleta. Nam post huiusmodi sacrificium et eius divulgationem per orbem per predicatores apostolorum et discipulorum christi. homines fuerunt retracti a sacrificiis idolorum. multo magis quam antea. quod patet ad sensum. Nam cultu diuino in templo dei uigente secundum ceremonias mosaice legis. nedium inter gentes idolatria ubique uigebat. sed etiam in populo Israelitico publice colebatur idola. et hoc quo ad decem tribus. semper quo ad tribum Iuda. et si non semper. tamen frequenter. ut habetur. iij. Reg. p. totum. Quantum uero ad tertiam causam scilicet figuralem manifestum est quod christus legem sacrificiorum legalium perfectissime implevit. principaliter per sacrificium sue passionis. quod quidem sacrificium tamquam perfectissimum figurabatur

9. p. 1.
1. lat
Alpha. et O.
1. lat
2.
2. R. 0.
3. lat

2.
3. di.

f. 13. ca.

per omnia illa sacrificia imperfecta veteris legis. ut dictum est. Et sic sacramentū altaris (quod p̄dictā passionē resp̄sentat) terminū ponit in finez oibus figurahus sacrificijs in lege contentis. Unde ⁊ ecclesia in festo corporis christi in

nocturno
q̄i. ca. 2.

hymno cantat. Dat panis celitus figuris terminū.

cor. q̄
Sacrosancta
Mat. ecclesia.

cū v̄m. p̄. et. m̄.
d̄. 25. p̄. m̄. r̄. e. d̄.
L̄. m̄. p̄. n̄. o. a. p̄. p̄.
n̄. o. f̄.

Capitulum tredecimū in quo ostenditur q̄ xp̄us impleuit legē sacrificioꝝ antiquoꝝ supplendo quod in eis deerat. qui est secundus modus implendi legem.

Discipulus

Ensi. Placent michi rōes tue quibus ostendis q̄ xp̄us impleuit legem sacrificioꝝ faciēdo quod lex iubet s̄m̄ predictas tres causas p̄ te assignatas, ⁊ uellem ulterius doceri circa hoc. s. an xp̄us impleuit legem sacrificioꝝ antiquoꝝ supplēdo quod in eis deerat. qui est secundus modus implendi legem s̄m̄ glosam per te allegatā.

Magister

Sō. Ex hoc q̄ xp̄us per suam passionē impleuit ea que in sacrificijs veteris legis p̄figurabātur ut dictū est. consequēs est xp̄m impleuisse per suā passionē ea que deerāt in sacrificijs antiquis. Ad hoc enī q̄ res significans seu p̄figurās aliquid perficitur seu verificetur: requiritur q̄ tale significatuz seu figuratū esse habeat in rerū natura. sicut cū ad v̄itātē propositōis aliquid significatur: requiritur q̄ suū significatū in rerū natura sit. Ex quo patz q̄ xp̄s suppleuit quod in sacrificijs antiquoꝝ deficiebat inquantū p̄ suā passionē ea (que in eis figurabātur) impleuit, ⁊ idem dicenduz est de institutōe sacramenti altaris. in quo memoria p̄dicte passionis recolitur. Sed aptē sunt alij modi consecrandi circa hoc sacramentū seu sacrificiū forte excellentiores: quibus considerari potest q̄ xp̄us suppleuit ea que i sacrificijs antiquis deerant.

Sō.

ex. 15.

ad ap.

Discipulus

Rogo ut michi aperias illa que dicis. ut magis possem intelligere defectuz sacrificioꝝ veteris legis: ⁊ perfectionem huius sacrificij q̄ ea (que deerāt in antiquis) suppleuit.

Magister

e ;

1. A.
2. A.
Ad 4°.
Si bene scrutat^o fueris ea⁴ que in propheticijs scripturis de sacrificijs dñi antiquis: manifeste reperies q^d sacrificia antiqua non erāt deo grata neq; accepta ex parte rerū in eisdem sacrificijs oblatarū, sed solum erant accepta ex parte offerētū. quādo sic erāt dispositi q^d illa ex fide uera 7 obedientia deo offerēbāt. Sacrificiuz uero xp̄i in quo seipsum deo obtulit in odorē suauitatis non solum fuit deo gratū ex parte offerentis. s. xp̄i qui ex sūma obedientia 7 pfectissima caritate seipsuz deo obtulit: sed etiā ex parte ipsi⁹ rei oblate. que fuit ipse met xp̄us, quo secunduz dei potentiam ordinatā nulla res gratior esse posset. neq; equaliter grata. Et idē dicendū ē de sacro altaris ipsum xp̄m passuz 7 oblatū realiter cōtinēte.

ps.
Capitulum decimūquartū. in quo ostenditur. quod dictū est in proximo precedēti capitulo per auctoritatem. ps. in psalmo qui incipit. Deus deoz dominus locutus est. nō obstatē cauillatōibus hebreoz. 7 finaliter cōcluditur q^d xp̄s instituendo hoc sacrificiū impleuit legem sacrificiorū supplendo quod deerat. qui est secundus modus ad implenduz legem.

Discipulus

Scire ualde desidero scripturas que hoc (quod modo assero) testentur.

Magister

ps.
In psalmo (qui incipit. Deus deoz dominus locutus est. 7c.) manifeste habetur differentia inter sacrificia ueteris legis 7 sacrificiū noue legis. In ipso enī psalmo postquā ps. loquēs in persona dei reddit populū ad dicenda attentū dicēs. Audi popule mi 7 loquar. 7c. cōiter ostendit eis q^d sacrificia antiqua non erant deo accepta seu grata. s. s̄m ipsa oblata. Dicit enī. non in sacrificijs tuis arguā te. q. d. non arguam te de obmissione sacrificioz seu holocaustomarū. nā ipsa non sunt michi accepta. de quo dicit. non accipiā de domo tua uitulos neq; 7c. i. non acceptabo. Et infra. Numquid manducabo carnes thauroz. 7c. q. d. manifestuz ē q^d ista (que michi offerūtur in sacrificijs antiquis) non p̄tinēt ad me s̄m seipsa. nō enī p̄ter ad me manducare carnes neq;

.12. ca.

potare sanguinē. sicut idolatre insipiente de suis falsis diis estimabāt. Et ex hoc patet imperfectio sacrificiorum antiquorum ex parte ipsarum rerum oblatarum. quia ad deum secundum se non pertinebāt ut dictum est. Et sequitur statim perfectio sacrificii noue legis. quod aliorum imperfectionem suppleuit. et hoc cum dicit. Immola deo sacrificium laudis. nam sacramentum altaris proprie dicitur sacrificium laudis. tum quia christus in eodem contentus summe laudandus est. intantum quod maior est omni laude. Eccle. xliij. Et sic dicitur: sacrificium laudis an anthonomatice. Tum quia memoria passionis (que in pre dicto sacramento recolitur) maxime obligat homines ad gratiarum actiones deo: que ad laudes dei pertinent. cum per ipsam passionem homo fuit a dampnatione perpetua liberatus. de illis enim (quibus deus misit uerbum suum et sanauit eos) legitur in psalmo. Et sacrificent sacrificium laudis. et sic ex auctoritate huius psalmi habes defectum seu imperfectionem antiquorum sacrificiorum: quibus carnes thaurorum et sanguis hircorum immolabatur. que secundum se non erant deo accepta. et perfectionem sacrificii laudis deo acceptissimi. Unde manifestum est quod christus instituendo hoc sacrificium laudis (quod ex se est deo acceptissimum. et est maxime laudis dignum) suppleuit defectum sacrificiorum antiquorum: in quibus ista manifeste deerant.

Discipulus

Quare sacrificia antiquae legis non essent deo accepta nisi se oblata: nisi solus ex fide et obedientia offerentium ex multis sacre scripture locis haberi potest. Unde primo Reg. xv. Numquid uult dominus holocausta et uictimas. et non potest ut obediatur uoci domini. Similiter Math. vi. Quod uisignu offeram domino. et c. Numquid offeras ei holocausta et uitulos anniculos. numquid placari potest domini in milibus arietum: aut in multis milibus hircorum pinguium. Ex quibus auctoritatibus et similibus satis habetur. quod sacrificia antiqua non erant deo accepta ex parte rerum oblatarum. Sed quod tu ulterius addis quod per illud (quod dicitur in psalmo. Immola deo sacrificium laudis. intelligitur sacrificium noue legis. solet ab hebreis impugnari sic. Nam uictio (que in hoc psalmo ponitur. ubi dicitur. Sacrificium laudis est omnino

f. ro.
Et. 23.
2. ro.
p. 19.
5. 6.
9. ita.
hebr. ob.

Leuit. 7.

Gen. 1.

Leuit. 1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

eade dictio que poitur Leuit. vij. ubi dicitur. Si p gratia actioez fuerit oblatio. in quo loco agitur de tertio genere sacrificiorum uet. legis. s. de hostia pacificorum. Nam primu genus est holocaustu. quod totu consumitur in altari. ut habetur Leuit. primo. Secundum uero genus e pro peccato. quod non totu in altari consumitur. ut habetur Leuit. iij. Tertium uero genus est hostia pacificorum. que est duplex quia uno mo offertur pro gratia actione de preteritis beneficiis. et alio mo pro uoto uel sponte pro futuris spectandis beneficiis. Et istud tertiu genus uocatur i hebraico. todda. que quide dictio sm translatioez nroz qnqz signat gratia actione. qnqz confessione. qnqz uero laude. Unde cum dicitur in psalmo. Immola deo sacrificium laudis. in hebreo habetur. Immola deo sacrificium todda. quod exponitur ab hebreis de tertio genere sacrificioz supradicto. quod e distinctu a primo et secundo genere sacrificioz. non autem de sacrificio noue legis. Et ideo scire uellem si hec expositio sua que ad lraz uidetur ronabilis posset probabiliter euacuari.

Magister

Sd.

Verum est q hec dictio todda in hebraico posita tribus modis solet transferri in latino sm Jero. sed omnes tres modi ad unu quodammodo red eunt. s. confessionem. hoc enim proprie significat hec dictio todda in hebraico. s. quia confessio hois ad deum qnqz est de beneficiis iam acceptis. Unde cu dicitur in psalmo. Confiteatur domino misericordie ei. et sequitur. Quia satiauit anima inane. et iterum in eode psalmo. Quia contriuit portas ereas. In quibus locis et similibus confessio facta a deo intelligitur. cum quis confitetur se recepisse a deo aliquam misericordiam seu beneficium. et tunc talis confessio potest etiam dici gratia actio. eo enim ipso q homo confitetur beneficium recepisse ab aliquo. intelligitur eidem gratia actionem reddere. Unde Seneca in suis epistolis. Qui grate beneficium recipit premia eius pensioz soluit. Est etia alius modus confitendi deo. s. cum quis considerata dei summa excellentia seu bonitate ipsum prout potest laudat. de quo dicitur in ps. Confitemini domino qm bonus. i. confitendu est domino qm est bonus. s. p essentia.

Sd. 1 ep.

2.

ff.

7

que est summa bonitas excedens omnem laudem. Est etiam alius modus confitendi deo. scilicet per confessionem peccatorum. secundum quam homo confitetur deo proprium defectum seu fragilitatem. quod etiam pertinet ad laudem dei. Unde Josue. vii. Ipse Josue dicebat Acham qui transgressus fuerat preceptum diuinum. Sili mi da gloriaz domino deo Israhel et confitere atqz indica michi quid feceris: ne abscondas. Cui Acham respondit ibidem. Vere ego peccaui domino deo Israhel et sic feci. Et sic patet quod ille qui peccata sua debite deo confitetur deo ipso dat ei gloriaz seu laudem. In quo loco ubi dicitur confitere. in hebreo habetur. da ei todde. Qui quidem modi proprie concurrunt in sacrificio noue legis a christo pro nostra salute instituto. In hoc enim sacrificio rite celebrato homo confitetur se a deo recepisse beneficium redemptionis. quod est summum inter cetera beneficia diuina. et sic pertinet ad gratiarum actionem. Similiter et in eodem sacrificio consideratur excellentia diuine preteritis. secundum quam in ipso sacrificio miracula continentur ineffabilia. de quibus potest dici illud. ps. Confitemini domino. et sequitur. quis narrabit magnalia domini. Similiter et in primo sacrificio considerare debet sacrificans seu ipsum sumens proprium defectum et fragilitatem. quod ad confessionem pertinet peccatorum. Cum enim quis summam excellentiam diuinam et eius misericordiam (prout potest) in hoc sacramento considerat: consequens est suum defectum et fragilitatem agnoscere. et quia omnia predicta in laudem dei maxime redundant. Idcirco hoc sacrificium proprie dicitur sacrificium laudis. de quo proprie intelligi debet uerbum. ps. supradictum. scilicet. Immola deo sacrificium laudis. Ex quibus bene consideratis patet quod impugnatio hebreorum in hoc passu non habet locum. et sic eorum expositio per te dicta est omnino irrationabilis. quod sic patet. Nam. ps. reprobas sacrificia antiqua ex eorum materia dicit. quod non erant per se deo accepta. nec per se deo pertinentia. De quo dicit. Numquid manducabo carnes thaurorum. et c. quomodo potuit laudare tertium genus sacrificiorum per te supradictum: quod erat de eadem materia. scilicet. de carnibus thaurorum et sanguinibus hircorum. nulla enim ratio est quare tertium genus sacrificiorum legalium esset deo acceptum magis quam prima duo genera. cum omnia predicta tria genera conueniebant in materia. quare propheta dicit deo non esse accepta. et ideo necesse est quod sacrificium

Antea
et nota

tiū laudis (quod deo dicit esse imolandū tamquā deo accep-
tum) non sit de eadez materia. s. de occisis animalibus bru-
tis. s. m. quā materiā sacrificia antiqua reprobauit. ut vic-
tuz ē. sed oportet q̄ hoc sit sacrificiū noue legis quod per se
deo est maxime acceptū. Vnde expositio (quā tibi proposue-
ram) est catholica et uera tamquā consona ratōni et etiā se-
quēti littere.

Discipulus

Video q̄ expositio tua ē rōnabilis. Nulla enī rō apparet
quare prima duo genera sacrificiorū reprobaretur. eo q̄ es-
sent de rebus corruptilibus et non p̄tinētibus ad dei obse-
quiū s. m. se, et tamē cum hoc approbaretur tertiū gen^o sa-
crificiorū quod cum primis duobus cōueniebat in eadem
rōe. s. m. quā prima duo genera reprobātur. et uellez ut ul-
terius michi declarares quō expositio tua cōsonat hijs que
in l̄ra sequūtur. prout tu asseris.

Magister

Continuātur hec uerba propheticę. s. Immola deo sacrifi-
ciū laudis s. m. p̄dictā expositionez (que uera est et catholica)
hijs que sequūtur. sic. Nam statim sequitur. Et redde altis-
simo uota tua. per hec enī uota intelligenda est bona uo-
luntas offerentis que ex ipso est p̄ grām dei. iuxta illud. ps
In me sunt deus uota tua. Vel per hec uota intelligantur
ea que fideles fouent in baptismo. uel in religione supero-
gando. quia ad hoc q̄ immolatio sacrificij laudis profitu-
at in salutē eternā. oportet q̄ ista uota reddantur. et sequi-
tur. Inuoca me in die tribulatōis. s. in p̄nti uita que dies
tribulatōis est. eruam te. s. mitigando pressuras hui⁹ uite
per manifestā liberatōez. sicut patet de tribus pueris. uel
per occultā. sicut de martiribus qui eruūtur a deo. ne ī tor-
mentis succumbāt. et sic honorificabis me. quia sic deo im-
molās sacrificiū laudis proprie deus honoratur. ut in fine
psalmi cōcluditur. Et quia p̄ hoc sacrificiū laudis imolātes
non honorificāt deum si sint in mortali peccato. Ideo sub-
dit. Peccatori autē dixit deus. quare tu enarras iustitias
meas. et c. q. d. Cur credis q̄ tibi sufficiat enarratio iustitie
per uocem sine hoc q̄ iuste uiuas. et assumis testamentum
meū per os tuū. In quo increpat sacerdotē celebrantem in

peccato mortali existentē. qui in hoc nouū peccatū committit. inquantū assumit testamētū dei assumendo in ore suo uerba cōsecratōis in psona xp̄i. uel assumendo sanguinē noui testamenti. et hoc est quod dicit. et assumis testamentū meū per os tuū. et cōter exemplificat de peccatis grauib⁹ in quibus hoīes occurrūt occulte. false estimantes q̄ talia latent deo. Vnde dicit. Tu uero odisti disciplinā. tale enim odiū in corde cōsistit. similiter et proiecasti sermones meos retrorsum. eos in corde tuo uilescendo. Similiter dicit de furto et adulterio et susurratōe. que quidē p̄dicta cōter occulte cōmittūtur. ac si cōmittētes existiment q̄ deus nescit occulta. sicut et homines occulta latēt. Vnde subdit. Existimasti inique q̄ ero tui similis. et ignorando ea que latent. sicut tu abscondita ignoras. quod falsum est. nam arguas te. et statuas contra faciem tuā. s. ostendendo tibi. q̄ peccata tua. licet occulta perfecte nouerim. Vnde tales exhortādo subdit. Intelligite hec qui obliuiscimī deum. et c. q. d. Vos qui occulte peccata cōmittitis estimantes false q̄ deus talia ignoret obliuiscimī deū. q̄ deus ista non consideret. Vbi quertimī. nequando rapiat. et c. Vnde p̄dicta proprie diriguntur ad offerentes sacrificiū laudis supradictū. qui non solū mūdare se debēt a pccis publicis. s. etiā scrutari occulta. unde Coz. ij. Probet autē seipsum homo et sic de pane illo edat. et c. In hoc enim quod dicit. probet se proprie intelligitur loqui de occultis. que probatōe indigent. Juxta illud. proba me deus. et scito cor meum. et sequitur. Sacrificiū laudis honorificabit me. Ad quod sciendū q̄ cū honoz s̄m p̄m in primo Ethicoz sit exhibitio reuerentie i signū uirtutis. sequitur q̄ quāntū illa reuerētia exhibita sit maioris uirtutis signū. tanto honoz crescit. et ideo quia in immolatōe sacrificij laudis rite celebrata exhibetur reuerentia deo. tamquāz omnipotenti secundum maxima miracula in eodē contēta. Similiter et tamquā oīa scienti. inquantū occulta cordis scrutatur. ut dictū est. Similiter et tamquā sūmo bono s̄m redemptōez humani generis p̄ propria passionē. que in eodē recolitur. Idcirco proprie dicitur Sacrificiū laudis honorificabit me. quia in hoc sacrificio sūmus honoz diuinus (qui in hac uita ex dei opibus p̄cipi posset) consideratur. Et quia in hoc sacrificio est uia ad uī

dendū deum beatifice: In qua quidē uisione salus consistit.
Ideo subdit. 7 illic est iter. 7c. i. in illo sacrificio laudis est
uia per quā ostendam illi. i. sic sacrificanti salutare dei. i.
salutē eternā. Adides ergo ex supradictis quomō xp̄us insti-
tuendo hoc sacrificiū impleuit legem sacrificioꝝ. supplēdo.
quod in eis deerat. In ipsis enī sacrificijs antiquis nec deo
simul honoz attribuatur. nec in ipsis similis honoz diui-
nus erat considerabilis. nec etiā in eis erat uia ad salutem
dei ostendendā. quod fuit intentū. Et attende q̄ licet p̄dictā
uerba. pa. ab aliquibus sanctis doctoribus aliter exponan-
tur: ex hoc tamē non excluditur quin p̄dicta expositio sit
uera tāquā consona catholice ueritati 7 l̄re.

Discipulus

Placet michi p̄dicta expositio. quia exprimit differentiaz
inter sacrificia antiqua 7 sacrificiū laudis. s. noū legis. in
hoc q̄ antiqua ex ope opato non erāt deo accepta. Sacrifi-
tiū uero laudis. s. noū testamēti in ipso ope opato deo est
acceptissimū. 7 sic patet q̄ xp̄us impleuit legē sacrificioꝝ
non solū faciendo quod iubet. qui est prim⁹ modus implē-
di. sed etiā supplendo quē deerat. quod est secūdus modus
Nunc autē uellem. ut ostendas michi quō xp̄s instituendo
hoc sacrificiū impleuit legem faciendo illa que prophetice
circa hoc dicebātur futura. qui ē terti⁹ modus implēdi legē
prout supra proposueras.

Capitulum decimūquintū. in quo ostenditur q̄ in insti-
tutōe huius sacri seu sacrificij xp̄us legem impleuit implē-
do ea que de hoc fuerūt in antiquo testamēto prenuntiata
seu prefigurata.

Magister

De gestis quedā fuerūt in uaticinijs prophetice antiquit⁹
expresse tradita. sicut est de introitu eius in Iherusalem so-
leni. de quo Zach. ix. Ecce rex tuus uenit tibi iustus 7 sal-
uator pauper 7 equitās sup azinā. 7c. 7 sic de quibusdā si-
milibus. Quedā uero nō ita plane prophetātur. sicut ē mi-
steriū incarnatōnis. quod in prophetice traditur obscure
7 figuratiue propter magnitudinē misterij. 7 errores uitā-
dos. ut dictū fuit supra. 7 quia in hoc sacrificio misterij

.3. di.
.19. cam

incarnatōis xp̄i includitur. qui quidem xp̄us deus et homo
in eodē realiter coniunctur. Idcirco in propheticiis scripturis
non sic expresse mysteriū huius sacrificij traditur. s; enig/
matice seu figuratiue. Vñ Gen. xiiij. de Melchisedech qui
sacerdos dei altissimi erat legitur. q̄ cū procederet ad bñ/
dicendū Abrabe de victoria inimicōz ueniētī. q̄ eduxit pa-
nē et uinū. in quo figuratur sacrificium eucharistie. quod
sub sp̄ibus panis et uini cōficitur. et a xp̄o (qui est sacerdos
in eternū) principaliter cōsecratur. Vnde et ps. loquēs de sa-
cerdotio xp̄i eterno dicit. Jurauit dominus. tu es sacerdos
in eternū secundū ordinē Melchisedech. quia sicut Melchi/
sedech obtulit panem et uinū. ut dictum est. sic xp̄us in sa-
crificio eucharistie sub sp̄ibus panis et uini cōsecrat corp̄
suū et sanguinē. in quo sacrificio xp̄us est sacerdos princi-
palis et hostia oblata. quod quidē mysteriū sic figuratū tra-
ditū in p̄dictis auctoritatibus Gen. et Psalterij. licet he-
brei ex toto non intellexerūt. sic nec alia mysteria xp̄i cog-
nouerūt ad plenū. nichilominus quidā de eoz glosatoribz
antiquis. aliquid de hoc quasi sōmpniādo senserūt. unde in
glo. magna sup Gen. que dī Veresith rabba. sup illud Gen.
xiiij. Ac uero rex Salem eduxit panē et uinū. et sic dicit.
hoc est. ac si diceret scriptura. Tu es sacerdos in eternū s̄m
ordinē Melchisedech. Nec ille. Ex quo patet. q̄ s̄m eū sacer-
dos in eternū (qui non erat realiter ille Melchisedech. sed p̄
eum figuratus) habebat panem et uinū in sacrificio offerre.
quod proprie adaptatur proposito n̄o. Itē in psalmo qui
incipit. De^o iudiciū tuū regi da. In quo quidē psalmo s̄m
uerā expositōez l̄alem. de xp̄o agitur. de ipso xp̄o loquēdo
dictū. s̄m translatoez n̄am. Erit firmamētuz in terra in
sūmis montiū. in hebraica tamē ueritate sic habetur. Erit
placenta seu placentula frumenti in terra. quod proprie
applicatur huic sacrificio. in quo sub sp̄e placentule frumē-
ti xp̄us cōtinetur. cui cōcordat translatio Caldaica. in qua
ubi dicitur in sūmis montiū interpretatur in capitibz sacer-
dotū seu supra capita sacerdotū. Habes igitur manifeste ex
hac auctoritate cū sua caldaica translatoe. q̄ ipse xp̄us de
quo dixerat in eodē psalmo. et adorabūt eū omnes reges et
omnes gentes seruiēt ei. et multa alia que non nisi xp̄o con-
ueniūt. de eodem subdit. et erit placentula frumenti supra

gn. 12.

panis et
vinum

ps. 109.

Coz'

glo magna. sup. d. gn. 12.

9°

ps.

metra. 9°

capita sacerdotum. quod cottidie impletur in elevatione
corpis in sacramento altaris. Item in supradicta glosa. s.
ueresith rabba sup illud Gen. xiiij. Melchisedech rex Sale
produxit panē et uinū sic habetur. Magistri dixerūt q̄ legē re-
uelauit ei. s. mel. reuelauit ipsi Abrahe. que quidē lex dicit
Venite comedite panē meū et bibite uinū quod miscui uo-
bis prouer. ix. Ex quo patz q̄ Melchisedech reuelauit Abra-
he in illa producōne secretū legis. quod includitur in illa
auctoritate prouer. uenite comedite panē meū et bibite ui-
num. 7c. quod proprie proposito nro adaptatur. ut patet
intuēti. Item in hoc psalmo qui incipit. Confitebor tibi do-
mine. qui immediate sequitur psalmū illum in quo dicitur.
tu es sacerdos in eternū secundū ordinē melchisedech. legi-
tur. Memoriam fecit mirabiliū suoz misericors et misera-
tor dominus. escā dedit timentibus se. que quidē uerba ad
sensū planum lralem intellecta/clare dicunt q̄ deus datu-
rus erat escam timentibus se in memoriā mirabiliū suoz
Christus enī cum hoc sacramentū institueret exp̄sse dixit.
Hoc facite in meā cōmemoratōez Math. xxvj.

Discipulus

Ista auctoritas (quā allegas) s. escam dedit timentibus se ex-
ponitur ab hebreis de manna. que fuit esca data a deo popu-
lo suo. ut habetur Exo. xvi. ad quod dicit q̄ adaptantur
uerba. ps. magis quā ad nostrū sacramētū. Primo ex hoc
q̄ non dicit. ps. escā dabit timentibus se. sed escā dedit ti-
mentibus se. Ex quo dicit q̄. ps. loquebatur de p̄terito. non
autē de futuro. Item dicit q̄ manna fuit datum populo eo-
q̄ deus misertus fuit eis ne in fame perirēt p̄ desertū. quod
non sic uerificaretur de eucharistia. de qua inproprie (sequi-
dum eos) diceretur. miserator et misericors dominus. quia
non p̄ misericordiam hec esca fuit data. sed in memoriā
mirabilium.

Magister

Verum est q̄ hebrei hoc exponūt de manna. sed uere intuē-
ti illum psalmū s̄m suā expositōez lralem. proprie adapta-
tur proposito nostro. non obstantē eoz cauillationibz. Nā
hoc (quod dicunt q̄. ps. loquitur de p̄terito dices escā dedit
non facit aliquā difficultatē. cum prophete sepissime locū

reuelauit ex.

ps. 110.

ps. 26.

Exo. 16.

ps. 7.

ps.

2.
 16. et ble. ca. 3. di.

Quid

tur de futuro ad modū p̄teriti. propter prophetie certitudi-
 nez. ut patz in innumerabilibus locis sacre scripture. Hoc
 etiam (quod deus prouidit populo xp̄iano de hoc sacramen-
 to) p̄tinet ad diuinā misericordiā. secundū quā quia de absē-
 tia corpali xp̄i in ecclesia merito cōtristaretur populus fi-
 deliū. nisi per singularem consolationē ipsius p̄sentie in hoc
 sacramento de absentia xp̄i habetur solatiū. singulare. et
 de hoc etiā expoitur uno mō illud uerbū xp̄i Math. xxviii
 Ego autē uobiscū sum omnibus diebus usqz ad consuma-
 tionē seculi. ad magnā enī diuinā misericordiā pertinet. q̄
 xp̄us semp principaliter assit sue ecclesie. Vnde si uis expo-
 sitionē predictae auctoritatis et totius psalmi plene habere.
 uide postillā nicolai de lira sup hunc psalmū cū additione
 que ibidē ponitur. et uidebis ibi q̄ ista allegatio ē propria
 et lī alīs ad propositū. Idem etiā habetur in psalmo qui in-
 cipit. expectās expectaui dominū. ubi de reprobatoe sacri-
 ficioꝝ antique legis dicit. Sacrificiū et oblationē noluisti
 et c. et sequitur in persona xp̄i. laures autē p̄fecisti michi. s.
 ad obediendū. quia christus in passione factus est obediens
 usqz ad mortē. Philip. Idem in alijs locis que causa breui-
 tatis obmittūtur.

Capitulum decimū sextū. in quo agitur de multitudine
 nominū huius sacramenti. que multitudine effectū eius
 salubriū denotat. ex qua excitari debet deuotio ipsū spūali-
 ter sumentū.

Discipulus

Habeo mentē tuā circa hoc sacramentū p̄ quā michi osten-
 dis q̄ est sacrificiū uerū et deo acceptissimū p̄m se. quod si
 p̄tinebat ad sacrificia antiqua. Ex quo habetur q̄ xp̄s im-
 p̄leuit legem in hoc sacrificio supplendo quod deerat in an-
 tiquis. sed miror quare hoc sacrificiū multis noiatur noi-
 bus. p̄sertim cum sit unū in se indiuidualiter. quantū ad
 rem contentā. et non plura. prout in ueteri lege erāt plura
 inter se distincta. non solum secundū indiuiduū. sed etiam
 p̄m speciem. unde sufficiebat ipsum nominari sacrificiū
 tantum.

Magister

Si bene consideras hoc sacrificiū; rōnabiliter diuersis no-
minabatur noībus s̄m diuersas eius excellentes proprieta-
tes seu notabilissimos effectus. que quidē noīationes exci-
tatiue sunt ^{deuotionis} denōtatiōes fidelīū. Vnde hoc sacramentum eu-
charistia uocatur. quod idem est quod bona gratia. Nam
licet in omnibus sacramentis ecclesie gratia cōfertur; at-
tribuitur tamē huic hoc nomē eucharistia anathonomati-
ce. inquantū continet xpm plenū grā, ex cuius plenitudine
omnes gratiā accepimus. ut Joh. primo. Item inquantū ē
cōmemoratiuū dominice passionis que fuit uerū sacrificiū
post quod nullū sacrificiū deo est acceptū nisi per ipsum.
Idcirco sacrificiū simpliciter noīatur. Noīatur etiā sacrifi-
cium laudis. ut cū dicitur in psalmo. Immola deo sacrifi-
cium laudis. et sacrificio laudis honorificabitis me. rōnibus
supra tactis. Noīatur etiā sacrificium iustitie. ut cum di-
citur in psalmo. Sacrificate sacrificiū iustitie. et alibi. tūc
acceptabis sacrificiū iustitie. inquantū deuotio per ipsum
recte sumptū accrescit. que quidē deuotio est actus religio-
nis. Et in secunda secunde. q. lxxij. Religio autē est pars
iustitie. ut in eadē. q. lxxij. Item inquantū per ipsū coīca-
mus xpo/eius carnem et sanguinē p̄cipātes. similiter et p̄
ipsum unimur ad inuicem. nominatur sacra communio.
Item inquantum nos reficit in uia spiritualiter. ut in eius
uirtute ad fruitionem diuinam que est in patria perueni-
amus. eo mō quo de helia figuratiue dicitur. Etambu-
lauit in fortitudine cibi illi usq; ad montē dei. Noīatur
etiā uaticū. ut supra eadē dicitur. que quidē fruitio per ip-
sum uaticū p̄figuratur ut supra. Considerandum est igitur
q̄ magna multitudo dulcedinis in hoc sacramento ab-
sconditur. in quo non solū gratia. sed Fons totius gratie cō-
tinetur. Similiter et in eo sumū sacrificiū uespertinū con-
memoratur. Similiter et per ipsum christum uerum con-
municamus. et in ipso ad inuicem unimur. Similiter et p̄
ipsum fortitudinē spiritualem ad diuinā fruitionem per-
ueniendi accipimus. per quod rite acceptū p̄ignus quodā
modo future glorie figuratiue nobis datur. Et sic habes q̄
multitudo nominationū huius sacrosancti sacramēti. mul-
titudinem deuote dulcedinis in corde ipsum spiritualiter
sumentis excitari debet.

. Joh. 1.

. 22. q. 82.
. et. q. 81.

. p̄tēta. 9.

. p̄tēta. 9.

. Di. 2. de Reutimo scripturarum 2.
 et dicitur inter modum uiuendi patrum antiquorum et aliorum sub antiquo testamento et aliorum sub nouo testamento. *199.*
 sub se 9. ca. la. nouez. p. patres seu sanctos q. sunt p. aduictu. x.

. 9. 1. ca.

Distinctio Quarta de Scrutinio scripturarum circa differentiam inter modum uiuendi patrum antiquorum .i. sanctorum patriarcharum: et aliorum sub antiquo testamento uiuentium ante aduentum christi: et inter preses seu sanctos qui fuerunt post aduentum christi. Et continet nouem capitula. *M.*
In capitulo primo continuatur ea que dicta sunt de sacramento altaris addicenda circa differentiam inter modum uiuendi sanctorum utriusque testamenti.

2. **I**n cap. secundo redditur alia ratio quare antiqui preses bonis temporalibus ut communiter uidebatur adherere et non sancti noui testamenti qui communiter consilia euangelica secuti sunt.
3. **I**n cap. tertio ostenditur quod consilia euangelica licet non sint ad salutem necessaria. sunt tamen ualde utilia. et ibidem redditur ratio quare huiusmodi consilia non fuerunt antiquis uata explicite.
4. **I**n cap. quarto ostenditur quod consilium de significatone temporalium esse utile ad deo adherendum. implicite continetur in ueteri testamento.
5. **I**n cap. quinto ostenditur quod continentia esse laudabile et oportunam ad diuina suscipienda in uet. test. satis implicite traditur.
6. **I**n cap. sexto ostenditur quod obedientia prout cadit sub uoto religionis est uirtuosa et laudabilis. et etiam implicite in antiquis documentis traditur.
7. **I**n cap. septimo ponuntur quedam obiectiones phariseorum contra uiros iustos seu sanctos nostre religionis. qui per ieiunia et abstinentias frequenter se affligunt. que quidem obiectiones ibidem soluntur.
8. **I**n cap. octauo ostenditur quod auctoritates in quibus rabbi phariseorum fundatur ad reprobandum abstinentias et ieiunia nostre religionis. nichil faciunt pro eis.
9. **I**n cap. nono agitur de differentia uictorie antiquorum patrum ad uictoriam noui testamenti.

. 1. p. **C**apitulum Primum in quo continuatur ea que dicta sunt de sacramento altaris addicenda circa differentiam inter mo/

dū uiuēdi sanctorū utriusq; testamēti.

Discipulus

Circipio prout possum quantū fragilitas nostre mentis
sufficere ualet quā magna multitudo dulcedinis spiritua/
lis in sacramēto altaris supradicto abscondita est. Sū quā
deuotio ipsum spiritualiter sumentū maxime excitari ha-
bet. ex quo cogitō q̄ forte hōi causa uiri sancti sub lege
nature seu sub antiquo testamēto uiuētes (qui hōi sacri/
ficiū seu sacramentū realiter nō habeāt nisi tantū figura-
ter. sed sacrificiū brutorū animalū occisorū utebātur) nō le-
gantur coiter fuisse tam deuoti deo sicut sancti noui test.
qui ex usu debito huius sacrificij tam excellentissimi deu-
tiores deo uiuere se ostendūt. Videm⁹ enī q̄ in primordijs
ecclesie tanta deuotio in ipsis fidelibus demonstrabatur.
q̄ quamplurimi eorū q̄ fere omnes omnia bona temporalia
relinquebāt. ut xpm̄ seu eius doctrinā sequerētur. Ex quo
manifeste ostenditur q̄ tanta in eis uigebat xpi deuotō q̄
omnia terrena pro ipsius amore seu sequela cōtempnebant.
neq; solum hoc faciebāt circa bona terrena exteriora. que
sunt minima hominis bona. sed etiā circa bona corpis que
maiora sūt bonorū respectu exteriorū. Fuerūt enī in primi-
tiua ecclesia. 7 etiā post quā plurimi martires qui in suis
corpibus crudelissima martiria pro fide xpi sustinuerunt.
Similiter 7 uirgines deo dicatae quā plurime. quod tamen
de sanctis antiquis mīme seu rarissime talia legitur. Fue-
rūt. n. p̄cipui eorū omēs fere adherentes mūdi diuitijs. 7 in
eis habundātes. ut p̄ de Abraham̄ patriarcha qui de excellen-
tissimis uiris antiqui testamēti fuit. de quo legitur Gen.
xii). Erat autē Abraham̄ diues ualde in possessione argenti
7 auri. 7 sic de multis sanctis illius tempis Princeps au-
tem apostolorū de se dicebat Act. iij). Argentū 7 aurū nō est
michi. unde generaliter loquēdo paupertas uoluntaria que
ualde cōmendatur in statu noui testamēti in antiquo ta-
men mīme legitur cōmēdari. quod ad uirtutē huius sacro-
sancti sacrificij meo iudicio (saluo semp̄ meliori) attribuen-
dū uidetur. Nam licet in utroq; statu fuerūt sancti uiri.
nō tamē in utrisq; equalia deuotōis signa sunt ostensa. In
antiquis enī qui non habebāt sacrificia in quibus tanta dul-

. p̄. s̄. s̄. n. d. u. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. n. i.

. p̄. d. n. e. c. o. g. i. t. i. o. n. e. s. . . .

. v. d. .

. e. x. m.

. q. n. 13.

. Act. 3.

. s. .

. v. d. .

. v. d. .

.x. di.

cedo deuotōis abscondita esset) deuotio non tantū ad grām
ascendere uidebatur: ut ad dimissionē bonorum tempaliū
(nec ad martiria/ seu v̄ginitatē attingeret. sicut in hijs que
sub nouo testamento deo militant. ⁊ hoc ut estimo ratōne
predicta,

Magister

Estimatio tua satis uidetur rōnabilis. In prima enī colle-
cta de corpe xpi legi^r q^d ecclesia a deo petit: ut per ueneratōz
debitā huius sacramēti fructus redemptōis in ipsis fide-
libz iugiter sentiatur. Opera autē uirtutū. s̄m Ambrosiū)
ut in prima secunde. q. lxx. dicūtur fructus. eo q^d suos poss-
sessores sancta ⁊ sincera delectatōne reficiūt. Sunt igitur
fructus redēptōis xpi. opera uirtutū illaz: que p̄ imitatōez
passionis xpi (per quā nostra redemptio celebrata fuit) effi-
tūtur. In xpo enī sūma paup̄tas uoluntaria. ⁊ sūmū mar-
tiriū: ⁊ sūma uirginitas proculdubio fuerūt. ex quibus si-
miles fructus in suis fidelibus p̄ uirtutez huius sacramēti
debite sumpti iugiter sentiūtur. prout per te dictū est. Vñ
ad consideratōez tuā applicari potest illud. ps. Quonia; si
uoluisses sacrificiū dedissem. utiq; holocaustis non delecta-
beris. In quo reprobatio sacrificioz demonstratur atiquo-
rū. que quidē sacrificia non solum ex opere opante. ut dcm̄
est. deo placebāt. ⁊ ideo statim subdit. Sacrificiū deo spūs
cōtribulatus. ⁊c. q. d. holocausta nostra non delectāt deuz
s̄m se. nisi inquantū offerūtur a spiritu contribulato. ⁊ cor-
de cōtrito. ⁊ ut designaret quod factum erat in ecclesia dei.
sacrificiū seu holocaustū per se deo acceptū. Ideo petit. Be-
nigne fac domine in bona uoluntate tua sion. ut edificetur
muri iherusalem. quod de ecclesia xpi. prout tunc futura
intelligendū est. in qua sacrificiū iustitie offerenduz erat.
pro quo sacramentū altaris. ut supra dictū est. intelligitur.
de quo dicit. tunc acceptabis sacrificiū iustitie. ⁊c. ⁊ qz uir-
tute istius sacrificij fideles ad maximā imitatōez xpi. que
p̄ martiriū pficitur. attingere debebāt. Iō subdit. Tūc ipo-
nēt sup altare tuū uitulos. quod (s̄m glo.) intelligi^r de sanc-
tis martiribus. qui in odorē suauitatis seipsos quasi in al-
tare dei p̄ modū holocaustoz accendūt. quod satis cōcordat
cum tua estimatōe. Et scias q^d licet predicta estimatio tua

.2. di.
f. 2. ca.

sit rōnabilis ut dictū est: est tamē circa differentiā supra dictā alia propria cōsideratio. ut ptz per scripturas sacras scrutanti.

Capitulum secundū in quo redditur alia rō quare antiqui patres bonis tempalibus (ut cōmuniter uidebantur ad herere. 7 non sancti noui testamenti. qui cōmuniter cōsilia euangelica secuti sunt.

Discipulus

Indica michi queso causam illam quam uicis esse aliaz ab illa superius dicta. Nam animū meū quedā admiratio uehemēter pulsar. que talis est. Cum enī fides antiquoz ad necessitatē salutis ptinens (una 7 eadem sit. nisi solū inquantū quedā (que antiqui crediderūt: ut futura) moderni credunt ut iam pterita. ut in **C**. Constat autē qd ex recta fide mentiū pietas sequi debet actionē. cōsequēs uidetur qd in appetitu seu cōceptu bonoz esset equalitas uel saltē magna similitudo inter sanctos utriusqz testamēti. cuius oppōsitum manifeste legimus. In gestis enī sanctorū antiquorū cōiter repitur quia adhibebāt tempalibus bonis. 7 in illis assidue exercitabātur. gaudentes de ipsoz licita acquisitōe. 7 de eoz amissione ualde uolentes. Legi. n. de Jacob priar. cha qd cū credidisset Ioseph filiū suū fuisse mortuū indut⁹ est sacco. 7 lugebat per multos dies. nec aliquo mō cōsolari uolebat. Gen. xxxvii. De Moise etiā legitur qd affligebatur ualde de afflictōe populi Israhelitici. intantum qd deo dicebat. Domine cur afflixisti populum tuū quare misisti me. 7c. Exo. v. De Iosue autē legitur qd cū aliqui de exercitu Israhel terga uerterūt ab hostibus. qd scidit uestimenta sua. 7 queruloſe dicebat deo. Quid dicam uidēs Israhelē terga uertentē. Iosue. vii. Nec 7 multa similia scripturas scrutanti patent. Ex quibus habetur qd antiqui non patēter tollerabāt tempalia mala. cuius cōtrariū in discipul⁹ xpi 7 eorū sequacibus frequēter repitur. gaudebant enim cum de bonis proprijs expoliabātur propter deū ad Hebr. x. Rapina; bonoz uestroz cū gaudio suscepistis. nec soluz hoc. sed etiā in iniurijs 7 cōtumelijs pro nōie xpi sustinendis. Vnde Act. v. Ibat apostoli gaudētes a cōspectu cōcilij quoniā digni habitū sūt pro nomine Ihesu cōtumeliā pati.

.gn. 37.
Exo. 9.
Iosue 7.
heb. 10.
Act.

2. ca. . 2. di.

- Nec solum hoc sed etiam tormenta grauia usq; ad mortem propriam cum magna patientia. et nonnumquam cum mentis hilaritate sustinebant. ut in gestis martirum latius continetur.
- Non igitur immerito querenda uidetur esse ratio tante differentie inter sanctos utriusque testamenti quorum fides salutifera eadem fuit. ut dictum est.

Magister

Ad istam tuam admirationem tollendam presupponere debes. sicut in scientiis oportet ordinate procedere sic ut ex notioribus incipiat disciplina. ut in primo Philosophi. et in alijs locis vocet Philosophus. Ita etiam oportet qui inducere uult hominem seu populum ad obseruantias legum et preceptorum eum incipiat mouere ex illis que sunt magis in eius affectu. Pueri enim qui nondum habent plene rationis usum non prouocantur ad aliquid faciendum seu addiscendum nisi puerilibus alligantur munusculis que in eorum affectu magna bona estimantur. Cum enim ad perfectam ueniunt etatem despectis puerilibus mouentur ad aliquid faciendum sub specie maiorum bonorum. ut puta diuitiarum seu bonorum et honorum. Constat autem quod lex uetus disponebat ad perfectum sicut imperfectum ad perfectum. eo quod dabatur populo rudi et imperfecto in comparatione ad perfectionem que futura erat per Christum. qua ratione populus ille puero sub pedagogo existenti comparatur ad Gal. iij. Imperfectorum autem est temporalia bona in magna estimacione habere. perfectorum autem est quod temporalibus contentis in spiritualibus bonis tantum finem constituent. Et ideo sub ueteri lege existentes quia tamquam imperfecti temporalia querebant et eis adhibebant oportebat ut per temporalia promissa manu ducerentur ad deum. qua ratione promissiones que in ueteri lege continentur coiter sunt de bonis temporalibus que in affectu hominum imperfectorum magna representabantur. et sic ex talibus adeptis ualde gaudebant. et in eorum amissione uehementer contristabantur. secus est autem fidelibus sub nouo testamento existentibus quibus tamquam perfectis non per bona temporalia que minima sunt inducantur ad legis obseruantiam. sed per spiritualia que maxima sunt. Unde apostolus ad Philip. iij. Que quidem retro sunt obliuiscens ad anteriora me extendo. quicunque ergo perfecti sumus hoc sentiamus. Unde isti de bonis temporalibus adeptis uel amissis non multum gaudebant nec

1. p. sup. du. 1. phi.

2. i. p. p. etate

2. i. p. mai.

gal. 2.

imperfectorum horum p. u. perfectorum uo. cor.

phil. 3.

9. cor.

tristabatur. sed solū de spūalibus. Ex quibus diligenter cōsideratis habes rōez supradicte differentie,

Discipulus

Hec ratio tua satis videtur sufficiens quantū ad differentiam utriusq; populi in cōmuni. populus enī antiquus in dubie rudis erat et imperfectus. ut ex eoz gestis satis pater. nichilominus tamē inter antiquos erāt aliqui viri perfecti. De Abraham enī legitur Gen. xvij. Ambula corā me et esto pfectus. et de Moise Nu. xij. Seruus meus Moises in tota domo mea fidelissimus ē. ore enī ad os loquor ad eū. et palā non p enigmata et figuraz deū intuetur. Ex quibz Aug. cōcludit. qd Moises tante pfectōis fuit in hac vita qd deū uideret p essentiā. quod maxime pfectōis est. Non igitur modica admiratōe videtur dignū. quō predicti et eoz similes nō leguntur in aliquo mundū contempisse. nec temporalia bona propter deum relinquisse. sed hmōi bonis (sicut et alij simplices) adherere. Non enim dicendū est qd tales erant rudes seu imperfecti. cum de eis scriptura sacra oppositū testatur.

Q^o Vellem igitur de hoc amplius a te erudiri.

Magister

Ad hoc (quod queris) sane intelligēdum (presupponere debes qd perfectio spūalis uite non consistit essentialiter in dimissione diuitiarum et uirginitate seruanda) et hmōi. licet ista sint uia ad perfectionē facilius seu securius acquirendam.

ex^m sicut aliqua sunt que iuuāt seu profitiūt ad sanitatē corpalem habendā: que tamē non sunt ad hoc necessaria. nec in eis etiam consistit essentialiter corpalis sanitas. et ideo de huiusmodi significatōe temporalium non legitur xpm dedisse preceptū. quod necessitatē imponit. sed tantū consiliū. quod nō de necessario datur. sed de utili. Vnde possibile est qd alius quis diuitias possidens habeat pfectionē spūalez. i. deo per caritatem (quantū in statu uite ptinet) adherendo. in tali. n. adhesionē pfectio caritatis essentialiter cōsistit. Vnde ps.

ps. Michi autē adherere deo bonū est. Vnde Abraham et Moises et alij sancti patres antiqui: licet non leguntur temporalia reliquisse: nichilominus tenendū est ipsos fuisse pfectos. sicut multociens reperitur qd aliquis sanitatē corpalem pfectā acquirat etiam non seruādo medicoz consilia: que dei

instinctu infirmantibus ad sanitatem dantur: immo ex
 hoc quod aliquis perfectus sanitatem sine huiusmodi medici-
 nalibus consilijs adipiscitur: fortioris nature esse iudi-
 candum est: quam ille qui non potest acquirere seu conserua-
 re sanitatem: nisi talia consilia sequatur. ut in libro de celo
 et mundo. Vnde si bene scrutatus fueris uerba saluatoris cir-
 ca euangelica consilia: clare reperiēs quod non imponit necessi-
 tatez. sed electioni eius (cui dabantur ea) relinquit. Dicunt
 enim. Si uis perfectus esse uade et uende. 7c. Math. xix. Ex quo
 patet quod non necessitate imponendo. sed solum consiliando hec
 dicit. Non enim dicit. Si uis saluus esse. uel si uis ad uitam in-
 gredi eternam. sed si uis perfectus esse. Similiter in hoc quod
 subdit. et sequere me: satis innuit quod in sequela christi perfectio
 essentialiter consistit. dimissio uero diuitiarum non perfectio: sed
 perfectiois uia est. et sic intelligit istum passum Jeronimus et
 alij doctores: Abraham igitur qui diuitias possidebat per-
 fectus fuit. Non enim habebat animum diuitijs irretitum. sed tota-
 liter (quantum in statu uie possibile est) deo coniunctum. Vnde
 si diligenter uerba domini ad eum intelligis dicentis. Ambu-
 la coram me. et esto perfectus. satis reperiēs quod perfectio abra-
 he in ambulando coram deo eum perfecte amando usque ad con-
 temptum sui et omnium suorum consistit. que quidem contemptum in im-
 molatione filij sui unigeniti maxime demonstrauit. Manife-
 stum est enim quod Abraham prediligebat filium suum unigeni-
 tum: quia omnia bona sua exteriora. Dicebat enim ad deum. Do-
 mine quis dabit michi. et ego uadam sine liberis. et ibidem in-
 fra. Ecce michi non dedisti semen. et uernaculus meus heres
 meus erit. et tamen ipse Abraham ad unicum iussu dei uolebat
 imolare filium quem tam diu desiderauerat habere. Vnde et
 ibidem dictum est ei. Quia perfecisti rem hanc. et non pepercisti fi-
 lio tuo propter me benedicam tibi. 7c. usque ibi. Et benedicen-
 tur in semine tuo omnes gentes terre. In quibus uerbis fa-
 cta est promissio Abrahę de christo ex semine suo uenturo. in
 quo omnes gentes secundum sufficientiam spiritualem bene-
 dicuntur. ut apostolus dicit. Non igitur dubitandum est quod
 bona exteriora Abraham propter deum dimisisset. qui im-
 molatores filij tam prompte propter deum facere intendebat.
 Similiter et de Moise legitur quod infantium proximos dilige-
 bat propter deum quod pro remissione peccatorum populi deum de-

7^m de ce. et mundo.

10. 19.

hio.
aliquoq. doc.

9. ut q. d. e.

Coz^m.

9.

Exo. 32.

indubid. 9.

2. R. vlt.

precana dicebat. Aut dimitte eis noxam hanc: aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Quomodo autem intelligatur talis dilectio potest haberi Exo. xxxij. ubi est proprius locus tam in postilla quam in additioe, et quocumque modo exponatur. Ex hoc manifeste habetur quod caritas Moysi ad proximos propter deum erat tantum incensa quantum possibile erat in statu vite. et sic non est dubitandum quod Moyses dimisit set omnia bona temporalia exteriora. et etiam vitam corpalem propter bonum populi spirituale. Similiter et de David legitur ij. Reg. ult. quod cum vidisset angelum percutientem populum dixit deo. Ecce ego sum qui peccavi. isti qui oves sunt quid fecerunt: uertatur obsecro manus tua contra me. et contra domum patris mei. Ex quo patet quod in ipso David uirtus caritatis sic erat ordinata quod preeligeret mortem propriam temporalium suorum plus quam mortem populi qui non peccauerat in illo peccato. et sic non est dubitandum quod David reliquisset omnia bona temporalia (quibus uita corpalis profertur) propter deum et proximum. Ex promissis igitur habes quod antiqui patres et si non leguntur reliquisse temporalia: prout in consiliis euangelicis continetur: que ad uitam perfectionis pertinent: non ex hoc tenendum est quod ipsarum perfectionem spirituale non haberent. Nec mirari debes ex hoc quod antiqui patres non leguntur mundum contempsisse seu bona temporalia. nam quia ex ruditate populi oportebat eos per promissionem bonorum temporalium populos ad obseruantiam legis inducere: ut iam dictum est. Ideo necessarium erat ut temporalia bona (per quorum promissiones rudes et simplices inducere ad spiritualia conabantur) tamquam preciosa uideretur reputare. Ille enim qui puerum per munuscula parua uult ad aliquod bonum inducere: oportet quod illud munusculum (ut magnum et preciosum) puero ostendat. ut puer per illud attrahatur ad bonum: si enim illud munusculum puero illi uile ostenderet: sicut esset in rei ueritate: nequaquam per promissionem illius munusculi puerum promoueret. Isto igitur modo antiqui patres temporalibus bonis uidebantur adherere sicut ceteri. ut uulgares rudes temporalia bona magis esse estimarent. ut sic per talium promissiones ad spiritualia bona inducerentur.

8.

9.

9.

coz

et p. 45.

Ad pp. 9.

ca.

ca.

ca.

f. 3. can.

2^c
l. di.

Capitulū tertium in quo ostenditur q̄ consilia euangelica licet nō sint ad salutē necessaria. sunt tñ ualde utilia. 7 ibi dem redditur ratio quare huiusmodi consilia nō fuerunt antiquis data explicite.

Discipulus

Si consilia predicta que tu dicis solum uiam perfectionis habēt demonstrare: nō sunt necessaria ad salutē. eo q̄ perfectio etiam sine illis haberi posset: ad quid (queso) p̄dicta consilia data sunt. cum sine eis (ut dicis) perfectio haberi possit.

Magister

Manifestū est q̄ licet ad uictoriā querendā de aduersario non sit necessariū armis uti militaribus: legitur enim de *Judic. 16.* **Sampsonē** q̄ cū mandibula asini interfecit quā plurimos **Philisteos** *Judic. xv.* Similiter 7 **David** uicit **Philisteum** sine armis militaribus cum sola fundibula. *prō Reg xvj.* non tamē ex hoc sequitur q̄ non sit consiliū utile militibus. ut armis cōpetentibus utātur in bello. pauci enī sunt qui inermes triumphū belli obtineant. nec sua secure possideant. unde *Luc. xj.* **Si fortis armatus custodit atrium suū.** 7c. Vnde 7 consilia euangelica de dimissione temporalium 7 hōi ualde utilia sunt. Illa enim que in cōsilijs continētur euāgelicis sunt quasi arma contra spūales nequitias q̄ impediūt p̄fectionē uite spūalis. 7 ideo sume utilia sūt. presertim pro infirmis. qui ex hōi temporalibus (ut plurimū) impediūtur a cōsecutōe spūalium. ut dictū est supra. licet talia consilia q̄nq̄ non sūt necessaria quo ad fortes 7 robustos qui radicati sunt in caritate dei. ut patet ex predictis sanctorū antiquorū testamēti exemplis.

Discipulus

Si hec consilia (prout tu dicis) utilia sunt specialiter infirmis qui modicū habent de uirtute: congruū uidetur q̄ huiusmodi consilia fuissent data antiquis. qui cōter ut supra dictū est erant rudes 7 inbecilles in spūalibus. Vnde tales potius indigebāt consilijs quā isti: qui iam nō (ut paruuli) sed ut adulti iudicātur. Vnde ap̄tus ad *Heb. v.* fidelibus *hōi. 9.* **ne legis** (qui adhuc inbecilles circa spūalia erāt) dicebat. **facti estis** quibus lacte opus sit. non solido cibo.

Magister

Ratio autē quare consilia euangelica non leguntur in anti-
quo testamento expresse data potest esse duplex. **Prima** qz
inter consiliū et pceptū talis differētia coiter assignatur. s.
qz pceptū necessitatē importat. consiliū autē in optōe ei?
(cui datur) est impositū. Vnde in lege noua (que est lex liber-
tatis) cōuenienter fuerūt addita consilia pceptis. non autē
in ueteri lege. que lex seruitutis erat. Et hec ratio habetur
prima secunde. q. **Alia** ratio potest ad hoc assignari. et
est talis. nam antiquus populus sic erat rudis qz spiritua-
lia ualde difficulter capiebat. et tempalibus coiter adhere-
bat. Vnde si talibus expsse dimissioz tempaliū proponeret
tamquā ualde utile: tunc tales ex sui ruditate a cultu diui-
no facilius recederent. Legitur enī Math. xix. qz cum xps
de consilijs ad pfectōz ptinētibus expsse loqueretur. ut uicē
adolescenti. Si uis pfectus esse. et c. qz ille abiit tristis. si
militer et cum discipulis dixisset de consilio cōtinentiē. sūr
ennuchi. qui castrati sunt propter regnū celoz. Illi dixerūt
quis ergo poterit saluus esse. Si igitur isti qui doctrinam
salutiferam ab ipso xpo immediate audiebāt eius miracu-
la continue uidentes: cum hoc tamen ex talibus cōsilijs cō-
tristabātur seu turbabātur: quantomagis sentiendum est
de populo illo antiquo. qui puero sub pedagogo existētī cō-
paratur. Ad Gal. iij. Vnde talia consilia non cōueniebant
ut talibus darentur expresse. sicut populo noue legis i qui-
bus coiter gratia habundātius data est per xpm. Juxta il-
lud Joh. primo. Lex enī p Moysen data ē. gratia et ueritas
per ihesum xpm facta est. Et circa hoc notare debes. qz licz
consilia pdicta in antiquo testamēto non fuerunt expresse
data propter rōes pdictas: nichilomin? tamē talia cōsilia
esse ad pfectōez utilia implicite ibidē cōtinētur. licet phari-
seoz turba hoc non sentiat.

Capitulum quartū. in quo ostenditur qz consiliū de signifi-
catōe tempaliū esse utile ad deo adherendū implicite cōti-
netur in uet. test.

Discipulus

Declara michi rogo quomodo consilia euangelica implici-

f. 2. ca. 7.

2. di.

te in ueteri testamento contineantur.

Magister

50 Ad ista sciendū attendere debes q̄ sicut de hijs (que sunt de necessitate salutis credenda: ad que naturalis ratio humana n̄ attingit) sicut est misteriu; trinitatis in diuinis. q̄ misteriu; incarnatōis xpi: similiter q̄ ultimu; premiū beatorū non tradūtur in uet. test. exp̄sse. propter debilitatem intellectus illius populi. ut supra dictū est: nichilominus tamē p̄dicta tradūtur implicite seu figuratiue. in tantum q̄ habentes sensus sp̄iales exercitatos possunt illa percipere. Sic eadē rōe in agibilibus. illa (que cadūt sub cōsilijs euangelicis. ad que implenda homines modice uirtutis seu consideratōis difficulter attraherentur) talia non tradūtur in lege ueteri expresse. nichilominus tradūtur implicite. Vnde si scripturas sacras antiquas diligenter scrutat⁹ fueris. reperiēs q̄ pauptas p̄tinet ad illos qui ad cultū diuinū singulariter deputātur. q̄ hoc ut libertius q̄ expeditius se haberent ad obsequiū diuinū. Tribus enī Leui (quē ex ordinatiōe diuina fuit sepat⁹ ab alijs tribubus. ut dei seruitio deputaretur) Idcirco fuit sibi prohibitū habere possessiones seu hereditatē cū ceteris. Legitur enī Deut. x. Eo tempore sepauit dominus tribuz Leui. ut portaret archam federis domini. q̄ staret in misterio coram eo ac benediceret in nomine illius usq; in presentē diem. quamobrem non habuit Leui partem neq; possessionē cum fratribus suis. qz ipse dominus possessio eius. q̄ hec ibi. Ex quo habes manifeste q̄ dimissio terrenoz propter dei obsequiū. uirtuosa est q̄ laudabilis. alioquin nō fuisset hoc singulariter impositū tribui Leui. que inter alijs diuino cultui assignabatur.

Discipulus

Ista que proponis ulteriori indigent declaratiōe. pauptas enim leuitar non erat per desertionē omniū temporalium bonoz sicut ad consiliū euangelicū p̄tinet. De quo Math. xix. Vade q̄ uende omnia que habes. q̄c. Leuite enī hēbant decimas omniū fructuū in mercedē laborū suorū. unde Leuit. xviii. legitur. Filij autē Leui dedi omnes decimas Israhel in possessionem pro misterio quo seruiūt michi in tabernaculo federis. Constat autē q̄ illi qui omnes decimas totius

Israelis habebant non debent dici pauperes nec oia exte-
riora deferentes. sed potius diuites possunt dici.

Magister

ipiale suppo.

ipiale suppo.

Leuit. 18.

Deut. 19.

ii.

Coz. 2.

Leuit. 24.

Ad istam tuam obiectionem tollendam presupponere debes gene-
raliter. quod sicut illa que figuratiue traduntur in uet. test. de
credendis non sunt omnino similes rebus per ea figuratis
sed multum differentes. alioquin essent eodem. sicut inter im-
plicitam traditionem eorum que in uet. test. traduntur agendorum
et inter ipsorum explicitam expressionem magna differentia cense-
nda est. Particulariter etiam circa decimas (que in uet. test. pre-
cipiuntur solui) debes scire quod de hominum decimis uarij uaria
senserunt. fuerunt quidam opinantes quod tres decime debebant da-
ri in quolibet anno. una. scilicet pro leuitis. de qua Leuit. xviii. ^{7. det.}
Filijs leui dedi omnem decimam Israelis. et c. ut supra fuit al-
legatum. Secunda uero decima erat retinenda apud dominos
prediorum ad hoc ut ipsam uel precium eius portaret in Iheru-
salem. et ibidem expenderetur in uictualibus ad nutum dñorum
earum portantium. De qua decima habetur expresse Deut. xv.
ubi dicitur. Decimabis omnem fructum seminis tui et come-
des coram domino deo tuo in loco quem elegerit. et c. Tertia ue-
ro decima erat danda pegrinis pupillis et uiduis et huius-
modi pauperibus. ut infra eodem capitulo et per hanc opinionem ad
leuitas pertinebat in quolibet anno propterquam in anno septimo
scilicet sabbati una decima integra. Sed licet hec opinio satis pos-
set in lra fundari non tamen sic tenetur coiter ab hebreis.
quibus in similibus que non respiciunt fidem nostram assenti-
endum est. presertim cum ratio dicat quod tres decimas in quolibet
anno soluere seu separe esset grauissimum. Videmus enim per
experientiam quod fideles christi (ut plurimum) unam solam decimam
difficiliter solunt. et hoc in aliquibus regionibus. quia in
multis alijs nulla soluitur decima. Unde per communem sen-
tentiam hebreorum predictae tres decime aliter sunt intelligende.
Ad cuius declarationem sciendum quod in qualibet ebdomada
annorum erat unus annus sabbati terre. in quo non licebat se-
minare neque colere terram. fructus enim illius erat comu-
nis tam hominibus quam bestijs agri. ut habetur Leuit. xxv. et sic in
illo sabbato terre non dabatur decime. cum fructus terre non
erant proprie alicui. sed occupati seu comedenti cedebatur.

2

. 2. cā . 2. di.

In sex uero annis cuiuslibz ebdomade decime dabantur isto mō. Nam primo anno decime dabatur leuiticis, secūdo uero anno decime assignabatur dominis. s. decimātibus ad hoc ut eas uel preciū eaz comederēt in Iherusalem. In tertio uero anno decime dabatur paupibus, et iste ordo seruabatur in tribus sequētibus cuiuslibet ebdomade. itaq̄ in quarto anno decime ptinebāt ad leuitas. in quinto uero ad ipsos dominos decimātes. in sexto ptinebāt ad paupes, Vñ cū legitur leuit. viij. Filijs autēz leui dedi omnes decimas Israhel. hoc est intelligendū in primo anno et in quarto cuiuslibet ebdomade tantū. Cum autē dicitur Deut. xiiij. decimā partem sepabis de cunctis fructibus qui nascitur in terra p annos singulos. et comedes in conspectu domini dei tui. et loco quē elegerit dominus deus tuus. nec si potueris ad eum hec cuncta portare: uendes omnia et in preciū rediges. portabisqz manu tua. et proficisceris ad locum quem elegerit dominus deus tuus. et emes ex eadē pecuniā quid quid tibi placuerit et comedes. et hoc intelligitur de decimis secundi et quinti anni cuiuslibet ebdomade ad dominos decimātes ptinentibus. Cum autē in alijs locis dicitur q̄ decime erāt dande pegrinis pupillis et hmōi. prout in p̄dicto cap. et in alijs habetur. hoc est intelligendū de decimis tertij et sexti anni. que ad paupes ptinebāt. ut dictum est. et sic intelligūt omnes hebraici expositores tā antiqui quā moderni dū tributōs decimarū et quia in fine cuiuslibet triennij domini predioz debebāt cōputare decimas illorū triū annoz: ut p̄dicti p̄fecte haberēt portionē suam mō supradicto. Idcirco legitur Deut. xxvj. quando compleueris decimā cunctaz frugū tuarū anno decimaruz tertio dabis leuite et aduene pupillo et uidue. ut comedat intra portas tuas et saturentur. in quo loco non fit mentio de portione propria ptinenti domino decimanti. ut dictū est. quia illa erat sua ad predictū usuz. s. fit mentio de leuita. cui⁹ erat decima primij et de pegrino et uidua. et c. cuius erat decima tertij. Ex quibus patet q̄ ad leuitas nō ptinebāt decime cuiuslibet anni. sed solū decime duoz annoz. s. primij et quarti in qualibet ebdomada septē annoz. et sic presumendum est q̄ ex ista decima leuite non essent diuites. nam cū tribus leui essz duodecima pars seu tredecima totius isra-

. Coz.
Leuit. 8.

. Deut. 12.

. Coz.
Deut. 26.

. cā.

. ff.

. 9.

. 10.

hel. et tamen non haberet aliquas possessiones sicut ceteri
 tribus. ut dictum est. Constat quod decima duorum annorum tantum
 in qualibet ebdomada non responderet eis ad totalem
 sufficientiam vite. sed semper essent indigentes seu egeni. Unde
 in sacra scriptura leuiter cum pauperibus et peregrinis et homini
 numeratur Deut. xij. Gaudebitis cum domino deo uero uos
 et filii et filie uestre et serui et ancille, et leuita qui in portis
 uestris est. et non habet partem nec hereditatem uobiscum. Simi-
 liter in eodem. xv. Venit leuita qui non habet partem nec he-
 reditatem tecum. et peregrinus et orphanus et uidua. et comedet
 fructum. et sic in quibus pluribus locis. Ex quibus patet quod leuiter ut pau-
 peres reputabatur inter omnes tribus Israel. que quidem
 paupertas dispositione diuina fuit tribui leui assignata. eo quod
 erant deputati ad misterium diuinum. prout habetur Deut.
 x. ut supra est allegatum. Ex quo ulterius sequitur quod deser-
 tio bonorum temporalium exteriorum pertinet ad eos qui deo et suis
 obsequijs mancipantur. quod est propositum.

Discipulus

Paupertas leuitarum prout tu etiam exponis nullo modo est similis
 paupertati que in consilijs euangelicis continetur. in illa enim
 nichil debet remanere proprium. Legitur enim de apostolis
 Math. xix. Nos qui reliquimus omnia et secuti sumus te. et
 Math. xix. uade et uende omnia que habes. etc. ubi ergo omnia
 dimitti deberent nichil deberet remanere. Unde et si predictae de-
 cime duorum annorum tantum in ebdomada presumantur suffice-
 cere ad sustentationem sufficientem leuitarum. sufficiunt tamen ad
 excludendum ab eis paupertatem. ut manifestum est.

Magister

Si decime duorum annorum predictorum (que ad leuitas pertinebant)
 essent singulariter assignate. ita quod quilibet leuita haberet
 certam portionem assignatam sibi de illis decimis: sicut modo
 in ecclesia ubi decime dantur. clerici ceteri habent portiones
 suas assignatas in diuersis locis. uel in eodem secundum certam taxa-
 tionem: sic uerum esset quod leuiter non deberent dici pauperes.
 secundum omnimodam desertionem temporalium. etiam si portio sua non
 esset sibi sufficiens. sed sic pertinebant decime illorum duorum
 annorum leuitis: quod nullus eorum habebat aliquam portionem cer-
 tam. nam in optione seu libertate dominorum decimantium

f. 4. ca. d
e. d

erat soluere decimas ad leuitas pertinens cuiqz leuite ma-
luisse, Unde si omnes darent decimas suas uni leuite ran-
tum: nulli alioz tenerentur dare decimas suas. 7 sic nullus
eorum dici debet habere proprium in decimis. quia erant
quasi omnibus comunia. Habere autem proprium in comuni-
tantum: non semper excludit rationem paupertatis. ut potest haberi
secunda secunde. q. lxxxvii. ar. vii. In primitiua enim eccle-
sia tempe apostolorum a quibus religio sumpsit exordium omnia
erat eis comunia Act. ij. Unde huic primitiue paupertati quod-
dammodo assimilatur paupertas leuitarum. 7 hoc in duobus.
Primo in habendo aliquid in comuni, secundo in non habendo
bona immobilia. quia tempe apostolorum fideles uidebant
talibus bona. unde etiam si stricte paupertas leuitarum non sit om-
nino similis: tamen satis sufficit ad ostendendum quod dimissio
terrenorum utilis est ad adherendum deo seu ad uacandum diui-
nis obsequiis. Nec obstat predictis quod in promissionibus lei-
gitur antiquo populo factis. indigens 7 mendicus non erit
inter uos. Deut. xv. 7 infra. xxvii. 7 fenerabis gentibus
multis. 7c. Ex quibus apparet quod paupertas non est laudabilis
sed potius habundantia diuitiarum. Nam ista 7 consimilia per-
tinent ad comunem statum illius populi. qui per promissiones
temporales erant reducendi ad opera uirtutum. ut iam dic-
tum est. sed ad inueniendum quod desertio terrenorum est uti-
lis ad deo adherendum: satis ostenditur per paupertatem leui-
tarum supradictam.

.32. 88. Ar. 7.

.Act. 2

Deut. 19.
et 28.

Capitulum quintum in quo ostenditur quod continentia esse
laudabilem 7 oportunam ad diuina suscipienda in uet. testa.
saltem implicite traditur.

Discipulus

Sufficiunt michi predicta ad ostendendum quod desertio tem-
poralium sit utilis uel oportuna ad uacandum deo seu adheren-
dum ei. presertim ad eos qui alios habent docere legem di-
uinam. sicut de leuitis legitur Deut. xxxiiij. Docebunt iudicia
tua Jacob 7 legem tuam Israel. sic est in hebreo. Sed adhuc
scripturas scrutando antiquas non inuenio quod continentia sit
ibidem commendata intantum quod sit licitum 7 multominus me-
ritorium. ut homo a contrahendo matrimonio abstineat. potest

.1. paupertas gra.

.2. castitas.

.3. castitas.

9.
16.
Deut. 7.

10.

enim reperio oppositū. Legitur enī Deut. vii. Benedictus eris inter omnes gentes non erit in te sterilis utriusq; sexus. Ex quo patet q̄ ad benedictionē singulārē illius populi inter omnes gentes fecunditas reputabatur, quod non potest exerceri cū omnimoda cōtinentia. que inter euāgelica consilia habetur. talem enī cōtinentiā nullus p̄iarchaz seu sanctorū antiquorū. nec etiā ipsi leuite qui deo ut victuz sp̄etialiter famulabātur leguntur obseruare. Vnde peto q̄ michi ostendas si forte in aliquo loco scripturarū antiq̄uarū reperiri posset saltem implicite. q̄ hmōi cōtinentia sit laudabilis.

Petr.

Magister

50.
gn. 22.

Virginitas seu cōtinentia p̄petua in uet. test. nō legitur cōmendari. eo q̄ maior seu potior benedictio qua; antiqui a deo habuerūt fuit illa. per quā fuit eis diuinitus annuntiatū. q̄ in semine suo. s. in xp̄o benedicerētur omnes gentes. Gen. xxi. Ad cuius maxime benedictōis executionē necessario requirebatur fecunditas in illa natōne. quapropter in illo statu sterilitas nō cōmendabatur. sed potius fecunditas. Nichilominus tamē si scripturas antiquas scrutat' fueris. repies saltem implicite q̄ cōtinentia requiritur si est laudabilis saltē in illo tempe quo quis habet seipsum eleuare ad diuinas suscipiendas reuelatōes. q̄nq; etiā cum hēt uti aliquo sacro insolito modo. Prīmū patet. nam cū de' moneret populū p̄ moisen ut disponerētur seu sanctificarētur ad legem diuinā in monte Sinai recipiendā. tunc sp̄aliter prohibuit eis accessum ad uxores. Vnde Exo. xix. cum de datōe legis tractaretur sic legitur. Descēdit moises de monte ad populuz 7 sanctificauit eos. cum leuasset uestimenta sua dixit ad populū. Estote parati in diē tertiū. i. p̄ tres die. ne appropinquetis uxorib' ur̄is. Ex quo satis innuitur q̄ actus m̄rimonialis licet in alijs tempibus esset licitus. tamen in p̄paratōe ad audiendā seu recipiendā legē diuināz illicitus erat. quod satis demonstrat intentū. saltem implicite. Secūdū patet. nā cū Dauid a facie Saūlis fugiens ab Abimalech sacerdote panē peteret. 7 sui 7 suorū necessitatez subueniendā. legitur sacerdotē respondisse ipsi dauid. p̄io Reg. xxi. Non habeo panes laicos ad manū. sed habeo panē

Exo. 19.

1. Reg. 21.

.x. di.

f. 6. ca.

sanctū si mundi sunt pueri maxime a mulieribus manducent. Ex quo patet q̄ etiā ad debitū usum rei sacre continētia saltē momētanea requiritur. quod satis sufficit ad ofi/dendū implicite. q̄ cōtinētia laudabilis est in casibus p̄dic-tis 7 similibus.

Capitulum sextum in quo ostenditur q̄ obediētia prout cadit sub uoto religiois ē uirtuosa 7 laudabilis. 7 etiā im/plicite in antiquis documentis traditur.

3^m Obedientia.

Discipulus

Satis habeo ex per te dictis. q̄ dimissio tempaliuz 7 etiā carnaliū affectionū per continentia que s̄m consilia euan/gelica ad uiam p̄fectōis ptinēt in antiquo testamento licet non explicite. saltē implicite innuitur. De obediētia ue-ro que inter cetera consilia continetur. si consideretur in cōmuni. s̄m quā quilibet inferiorū tenetur obedire suo su-priori in hijs que ptinēt ad talē superioritatē. satis habetur in uet. test. Nam de hijs que ptinēt ad obediētia de ique se extendit ad omnes 7 per omnia manifestū est. In hac enī obediētia tota uis obligatōis uiuine legis fundatur. Vnde Exo. xix. cum deus intenderet populum disponere ad sue le-gis receptionē p̄mittit. nūc si audieritis uocē meā. 7c. quod idem est ac si diceret. si obedieritis mandatis meis. Vnde talis obediētia s̄m quā deo oportz obedire. necessaria est nec ptinet ad consiliū. Sunt etiā alia in quibus obediētia est de necessitate salutis in antiquo testamēto. in hijs enī que ptinēt ad iudicialia negotia lex antiqua docuit. ut obe-diretur sūmo sacerdoti. uel iudici in loco a deo electo presi-denti. uel p̄sidentibus. ut habetur Deut. xvij. In alijs uero agilibz obediēdū ē uoci prophete. Deut. xvij. Ex quibz lz habeatur q̄ obediētia sit laudabilis 7 uirtuosa que tamē non sit de necessitate salutis. sicut est obediētia religiosoz. que ante uotum cadit sub consilio tantum. non autem sub precepto.

paupus et castitas

3° & obediētia.

Coz. Exo. 19.

Coz.

Deut. 17. ibi. 18

Magister

Quod autē quis totū suū uelle in potestate alterius suppo-nat propter deum. de quo datur consiliū euangelicū. quod quidē consiliū religiosi uouent. si diligenter antiquas scriu-

9. ratus fueris scripturas: satis reperies: q̄ saltim implicite.
 9. talis obedientia (que est totalis inquantū fit p̄ obedientiaz
 proprie uoluntatis) est laudabilis 7 meritoria. quod sic p̄
 1. Rp. 19. 10. Nam (ut legitur primo Reg. xv). Obediētia prefertur uic-
 10. timis in holocaustis. Cui⁹ ratio est. nam in sacrificijs (que
 9. deo offerūtur: ut ait Greg.) aliena caro mactatur. In ipsa
 9. uero obedientia propria uolūtas deo offertur. Constat autē
 q̄ inter sacrificia (que deo offeruntur) holocaustum princi-
 paliorē tenet locū: inquantū totū incenditur in dei honorē
 de ceteris uero sacrificijs pars incēditur in altari. 7 pars
 cedit in usum offerentiū. ut hētur Leuit. primo 7 infra.
 Leuit. 1. 9. Sicut ergo se habz holocaustū ad cetera sacrificia: sic se ha-
 bet obedientia totalis ad pticulares obiectōes supradictas
 9. Item circa obedientiā totalē (de qua agimus) considerandū
 est q̄ per desertionē temporalium bonoz exteriorū propter de-
 um (quod ad uiam ptinet p̄fectionis: ut dictū est) hō offert
 deo sacrificiū de bonis exterioribus. per continentiā autē
 offertur deo sacrificiū de bono anime. cum uoluntas in re-
 gione anime principatū tenet. per ipsam enī homo dñatur
 ceteris uiribus anīe 7 corpi proprio: 7 etiā rebz exterioribus
 sicut aīa corpori: sic (qui propriāz uoluntatem offert prop-
 ter deū) aliquid magis offert quā qui offert bona corporis
 seu bona exteriora. Vnde 7 Samuel (ubi supra) uictimas 7
 holocaustū ad obedientiaz ptulit. Vnde ex p̄dictis satis hēs
 9. q̄ abdicatō proprie uoluntatis ad uiam p̄fectionis p̄cipue
 pertinet.

Capitulum septimū. in quo ponūtur quedā obiectōes pha-
 riseoz cōtra uiros iustos seu sanctos n̄re religiōis. qui per
 ieiunia 7 abstinentias frequēter se affligūt. que quidē ob-
 iectōes ibidē solūtur.

Discipulus

Ex dictis tuis sufficienter habeo q̄ tria uota (in quibus cō-
 sistit essentialiter religio) ptinet ad uia p̄fectōis habende. 7
 etiā q̄ illa ad p̄fectionē ptinere in scrutinio scripturaz an-
 tiquarū implicite repiūtur. Sed adhuc uideo quedā que
 in religione xp̄iana consueuerūt laudari. de quibus tamen
 infideles murmurāt. dicentes hoc esse contra doctrinaz le-

p. di.

gis antique. unde amplius uellem a te circa illa erudiri.

Magister

Explica michi illa ut ueritas patefiat.

Discipulus

Infideles et specialiter illi qui sectas pharisaicam secuntur: non solum simplices sed etiam eorum precipui rabbini seu magistri in suis codicibus sepe derident de sanctis atque religiosis nostris. in hoc quod affligunt se ad uitam asperam ducendo. abiecte uiuendo. et corpora sua uariis ieiuniis et abstinentiis macerando. quod asserunt esse contra mentem mosaice legis. Unde Rab. Moi. ille magnus magister eorum in suo Deut. libro primo titulo de moribus humanis cap. iij. dicit. Qui abstinent a carnis uel a potu uini. uel a contrahendo matrimonio. uel ab honestis indumentis. ita quod non nisi sacco. uel lamis grossis induantur. sicut faciunt religiosi idumites. per idumitas autem coiter apud eos intelliguntur christiani. de quo subdit. hec est uia pessima. et qui in ea ambulat impius seu peccator uocatur. hec ille. Ad quod probandum inducit illud quod legitur Nu. vi. de nazareo. qui in translatione nostra dicitur consecratus: qui ex uoto proprio tenebatur a uino et sicera abstinere. et a racemis recentibus seu ficis et hmoi. De quo nazareo legitur in eodem cap. quod debebat offerre par turturam aut duos pullos colubarum. unum pro peccato. et alium pro holocausto. et quod sacerdos debebat orare pro eo. quia peccauit super animam. sic est in hebreo. Ex quo arguitur in nomine Talmudistarum antiquorum sic. Si nazareus qui non afflixit se nisi tantum per abstinentiam uini. indiget propitiatione seu indulgentia. eo quod afflixit animam suam in abstinendo: quantomagis peccat ille qui a multis rebus licitis abstinet: et post multa dicit ibidem concludendo. quod illi qui ieiunant frequenter. non bene faciunt. et quod de istis Salomone scripsit Ecclesiastes vii. non li esse iustus multum. Hec et alia similia predictus Rab. scribit contra abstinentes et ieiunantes. et hoc quamplurimi eorum sequuntur. uertentes quasi in derisum abstinentias et uigilias. et alias austeritates. quibus ueri deuoti et sancti nostre religionis coiter utuntur.

Rab. Moi. et

ibidem.

ibidem.

et Talmudistarum

et c. 7.

Magister

Non mireris si pharisei et eorum sequaces in predictis errant.

163
 In quam plurimis enim alijs (que ad ueruz intellectum sacre
 scripture 7 etiã ad bonos mores ptinent) manifeste errasse
 reperiuntur. prout patet ex quibusdã supradictis. 7 deo du/
 ce forte in sequẽtibz amplius patebit, Ad presens autem
 ipsos errasse in hoc qd abstinẽtias 7 ieiunia nra reprobant
 manifeste in quibus putãt uitã eternã habere. Scrutiniũ.
 Moises enim legislator (de quo deus testatur qd in tota do/
 mo dei fidelissimus est.) 7 multas alias peminẽtias habuit
 respectu ceteroz prophetaz. Vnde Nu. xij. De eo tamẽ legi/
 tur qd bis ieiunauit. xl. diebus 7 xl. noctibz. ut mereretur
 legem diuinã accipere. Vnde in p̄dicto cap. legitur. Quando
ascendi in montẽ ut acciperẽ tabulas lapideas. 7c. 7 pseue/
raui in monte. xl. diebus 7 xl. noctibus panẽ nõ comedẽs
7 aquã nõ bibens. 7 infra. Cũqz transissent. xl. dies 7 totidẽ
noctes. dedit michi dominus duas tabulas lapideas. tabu/
las federis. Ieiunauit etiam sm alios. xl. dies 7 xl. noctes
pro peccato populi expiando. unde ibidẽ infra. Et procidi
an dñm. sicut pri. xl. diebz 7 xl. noctibz. panẽ nõ comedẽs
7 aquam non bibens. propter omia peccata uestra. que ges/
sistis cõtra dominũ. Quãta ergo insania est illoz qui ieiu/
nia deuote facta reprobãt. cũ scriptura testatur qd medi/
antibus ieiunijs dominus legẽ diuinã dedit moisi. 7 pecca/
tis populi pepcit. Isti eniz duo effectus. s. receptio legis di/
uine. 7 remissio peccatoz maxime totius populi (quos me/
diantibus ieiunijs moises a deo impetrauit) maximi sunt.
 Vnde 7 ieiunia deuote facta (quibus talia a deo impetran/
 tur) nõ modici meriti reputanda sunt. Item Dan. primo.
 de danielle 7 tribus pueris qui a cibo 7 potu regio abstinẽ/
 res: solis leguminibus 7 aqua contẽtabãtur. De eis ibidem
 legitur. qd eis dominus dedit sciẽtiã 7 disciplinã in omni
 libro 7 sapiẽtiã. danieli autẽ intelligentiã omniũ uisionuz
 7 sompniõz. quomõ ergo abstinẽtia etiã stricta reprobari
 posset. cum deus ipsa mediãte talia dare famulis suis con/
 sueuit. Item. Dan. ix. de seipso daniel dixit. Et posui faciez
 meã ad dominũ deũ meũ rogare. 7 deprecari in ieiunijs sac/
 co 7 cinere. 7 orauĩ dominũ deũ meũ. 7 confessus sũ 7 dixi.
 obsecro. 7c. Per quod quidẽ ieiuniũ responsũ accepit ab an/
 gelo de aduentu messie. quẽ daniel uir desiderioz maxime
 desiderabat. unde profunc habuit reuelatõez angelicaz de

.nu. 12.

.ibi.

.2.

.ca.

.9.

.Coz.

ff. Dan. 1.

.9.

ff. Dan. 9.

.n.

Coz.

2. di

lxx. ebdomadibus. per quā terminū aduētus messie cogno-
uit. Item ibidē cap. ix. legitur. In diebus illis ego daniel
lugebaz triū ebdomadaz diebus. panē desiderabilē non co-
medi. et caro et uinū nō introierūt in os meū. sed neqz unguē-
to unctus sum. donec explerētur triū ebdomadaz dies. In
quo cap. postquā narratur quedā uisio terribilis danieli fa-
cta per quendā danieli missio legitur. et ait ad me. Noli me-
tuere daniel. quia ex die primo quo posuisti cor tuū ad in-
telligendū. ut te affligeres in cōspectu dei tui. exaudita sūt
uerba tua. Ex quibus hētur. qd orō danielis audita seu acce-
pta fuit apud deum: mediātibus afflictōibus ieiuniorū. et
alioz que ad humiliatōez et afflictōez corpis ptinent. Itē
de Ninuītis legitur. qd audita snia diuina cōtra eos. credi-
derūt in deum. et cum maximis ieiunijs induti sunt saccis
(et deum inuocauerūt in fortitudine. auerterūt se a uia ma-
la. et sic deus misertus est eis. et sniaz cōtra eos latā reuoca-
uit. Ione. iij. quis ergo sane mentis cōtempnere ieiunia pōt
et afflictōes et hmōi: que tanti meriti sūt apud deū. ut etiā
snia cōdēpnatōis a deo lata reuocetur.

It idz. 9. c.

It Jon. 3.

fides.

spes

penitō penā

Discipulus

Ex historia Ninuītariū (quā allegas) pharisei et eorū sequa-
ces arguere nitūt cōtra laudabilitatē ieiunij. dicūt enī
qd si quis vba de ninuītis i hoc loco dca diligēter scrutetur
manifeste reperiet qd nō fuit snia dei cōtra ninuītis reuo-
cata propter meritū ieiunij. sed propter hoc qd penituerūt
et cōuersi sūt a uijs suis pessimis. Legitur enī ibidem. s. Jo-
ne. iij. sic. Et uidit deus opera eorū quia cōuersi sūt de uia
sua mala. et misertus est super malitia qua locutus fuerat
ut faceret eis et nō fecit. Ex quo sic arguunt. Nō dixit scri-
ptura. uidit deus ieiunū eorū et saccum et misertus est.
et c. Ex quo patet qd nō propter ieiuniasseu indumēta sacci-
nes ninuītariū deus misertus est eis. sed propter cōuer-
sionē a uijs eorū pessimis. et sic ex hac historia sm eos non
hētur qd ieiunia laudabilia sint seu meritoria. sed forte po-
tius oppositum.

pharisei eorūqz sequaces

ro eorū

Magister

Ieiunū (de quo loquimur) prout. s. est uirtuosum inquan-
tum est actus uirtutis. est illud quod per rōez ordinatur

B

ro

ad aliquid bonū honestū. Assumitur enī tale ieiuniū prin-
cipaliter ad tria. **Primū**. s. assumitur ieiuniū uirtuosum.
1. ad hoc q̄ mens libentius eleuetur ad sublimia cōtemplāda.
2. **Secundū** uero quantū ad cōcupiscentias carnis reprimen-
das. per abstinentiā enī; cibi/7 potus secundū ieiuniū tem-
pescit luxuria. **Tertiū** uero ad satisfaciendū pro peccatis.
3. **Unde** primū ieiuniū moyses supradictū intelligitur esse as-
Coz sumptū. Primo mō. ut. s. mens eius eleuaretur ad superna
ut legem dei recipe mereretur. similiter 7 ieiuniū danielis
trium ebdomadar. nam post illud ieiuniū reuelationez a
deo recepit. ut ibidē. **Secundū** uero ieiuniū mosaici assūp-
tum est. tertio mō. s. ut pro peccatis populi satisfaceret.
7 ieiuniū uero niniuitarū intelligitur assumi secundo 7 ter-
tio modo. nam cū ipsi haberēt peccata carnalia ad que re-
primenda ieiunia (ut dictū est) cōferūt. similiter 7 peccata
alia quibus p ieiuniū satisfacerēt. Idcirco ieiunia eorū ad
talem finem ordinata reputāda sunt inter bona opera. de
quibus dicitur. **Uidit deus opa eorū quia cōuersi sūt de uia
sua mala. 7c.** Niniuite enī qui prius carnalibus uitijs de-
diti erant ieiunādo ab illis malis uis cōuertebātur. simi-
liter 7 pro p̄teritis peccatis satisfaciebant. Et ideo in hoc
quod dicitur. **uidit deus opa eorū** nō excluduntur ieiunia.
prout pharisei intelligere uolunt. sed potius intelligenda
sunt includi inter cetera bona opera eorum. Ieiunia enim
simpliciter sumpta in quāplurimis locis sacre scripture ad
bona opera reputātur. inquantū s̄m se intelligūtur ordi-
nare ad eleuatōez mētis/7 carnis supbiā supprimendā. Vt si
Johel. 3. **Johelis. ij. ad cōuersionē generalē exhortans dicit. Conuer-
tum ad me in toto corde uro in ieiunio 7 fletu 7 sacco. 7c.**
9. Circa quod si amplius scripturas scrutari uolueris. **repiēs
q̄ ieiunia/7 indumenta saccinea/7 hmōi q̄nq; etiaz in hijs
qui non sunt uere penitētes cōmendātur a deo. inquantum
talia inducūt quandā humiliatōez seu attritionē. que sunt
dispositōes ad p̄niam.**

Discipulus

Re **Vellem scire. ubi habetur hoc quod dicitis. scilicet q̄ etiaz si-
ne uera penitentia ieiunia 7 huiusmodi quandoq; cōmen-
dantur a deo.**

2. di.

18. ca.

Magister

S. De Achab (qui pessimus fuit ut historia sacra testatur. de eo tamen legitur quod cum audisset ab Helia sententiam dei contra eum latam de deletione sua cum sua posteritate quod scidit vestimenta sua. et indutus est sacco. et ieiunavit. etc. et licet ista non fecit ex detestatio peccati. nec amore dei. sed solum quodam timore seruli. s. pene. cum legitur deum dixisse Helie. non uidisti Achab humiliatum coram me. eo quod humiliatus est. in eum non inducam malum in diebus eius. Que quidem historia habetur. in Reg. xxi. Ex quo patet quod per ieiunia et alia que supbiam mentis supprimunt. etiam si non sint ex corde totaliter contrito facta. deus leuat aliquid. saltem de pena temporalis. Unde ieiunia et alia similia (que humiliationem mentis inducunt) non sunt contempnenda seu deridenda. sicut pharisei estimant. nisi forte cum fiunt per exteriora signa. tamen sine hoc quod interius aliquem effectum humiliationis inducant. quod pertinet ad ypocrisim. que est bonitas simulata. et per consequens secundum Greg. duplex iniquitas. de qua falsa humiliatione Proverb. cap. legitur. Est qui nequiter se humiliat. et interiora eius plena sunt dolo.

C. Capitulum octauum in quo ostenditur quod auctoritates in quibus rabbini phariseorum fundantur ad reprobandas abstinentias et ieiunia nostre religionis nichil faciunt pro eis.

Discipulus

L. Licet uera sint et michi grata ea que circa ieiunia et abstinentias per te sunt dicta. adhuc restat dicendum contra auctoritates Rab. Mo. supra allegatas. quarum prima est de nazareo Nu. vi. qui propter hoc quod uouerat abstinere a uino et sicera incurrebat peccatum. in tantum quod indigebat propitiatione cum sacrificio et oratione sacerdotis. licet non affligerat se nisi tantum per abstinentiam a uino. Ex quo arguitur quod multo magis peccat ille qui a multis rebus licitis abstinendo se affligit. Alia auctoritas sumitur ab Ecclesiaste. vii. cap. ubi dicitur. Noli esse iustus multum. Ex quo intelliguntur quod supra iustitiam legale/mosaicam (per quam prohibetur certa cibaria et comestibilia) non sunt addende alie abstinentie seu ieiunia. quia hoc uidetur esse multa seu superflua iustitia. De

elara ergo michi has auctoritates. sic ut sciam quomodo non contradicant illis que a te circa hoc supradicta sunt. Sequitur prima auctoritas.

Magister

. Aucto^s. p.

Prima auctoritas supradicta. s. de nazareo manifeste facit contra ipsos allegantem. s. Rab. moi. et suos rabinos phariseos. Nam aspicienti legem nazareorum seu consecratorum (que Nu. vi. cap. continetur) manifeste patet quod nazareus consecratur seu sanctificatur deo per uotum de abstinentia a uino et sicera et alijs ad hoc pertinentibus. Legitur enim ibi sic. Loquere ad filios Israel uir siue mulier qui fecerint uotum ut sanctificentur et se uoluerint consecrare domino a uino et omni quod inebriare potest abstinebunt. et c. Ex quo clare habetur quod uotum predictum de abstinentia a uino et alijs inebriantibus. ad sanctificationem et consecrationem uouentis pertinet. et ideo infra de ipso legitur. Omni tempore consecrationis sue super mortuum non egredietur nec super patrem. et c. et reddens rationem huius subdit. Quia consecratio domini super caput eius est. et est ratio Nam sicut sacerdotes ministrantes olim seruare se debebant a contaminatione mortui. ut Leuit. xxi. Sic nazareus consecratus per uotum abstinentie supradictum a tali contaminatione mortuorum obseruari debebat. que quidem observatio ita stricte precipiebatur nazareo sicut summo sacerdoti. qui etiam pro patre et matre non debebat contaminari. Simplices uero sacerdotes licet a contagio quorumcumque mortuorum obseruari debebant non tamen a patre seu matre defunctis. ut habetur Leuit. cap. supra allegato. et Nu. vi. cap. Ex quo manifeste habetur quod sanctitas nazarei equipatur sanctitati summi sacerdotis ierimonialibus supradictis de contagio mortuorum. Et quia posset contingere quod nazareo minime circa hoc providente talem contaminationem mortui incurreret. Ideo legitur infra. Si autem mortuus fuerit quispiam subito coram eo polluetur caput consecrationis eius. ad cuius reparationem seu reconciliationem debebat offerre sacrificium. prout in lra. et sacerdos debebat deprecari pro eo quod peccauerit super mortuo modo predicto. Unde expiatio ista requirebatur eo quod non diligenter fuerat obseruatus a contagio mortui. cum tamen esset deo consecratus. Ex quibus patet quod uotum nazarei de abstinentia a

. nu. 6.

Juxta M. G. Sacerdotum. et c.

Leuit. 21.

Leuit. 21. et Nu. 6.

. Cor.

. 9.

2

2. di.

ff. 9. et ult. ca.

uino / 7 bmoī cōmendatū ē. 7 laudatū tamquā uirtuossū 7
 deo sanctificatū seu consecratum. seu tamen negligentia
 circa obseruationē a contaminatōe (ad quā tenebatur) indi-
 gebat propitiatōe 7 indulgentia. ut dictū est. quod mani-
 feste facit contra Rab. moi. Et attendē q̄ in hoc loco male
 interpretauerūt illud uerbum: eo q̄ peccauerit super ani-
 mam. dicendo q̄ peccauerit super animam suam in ab-
 stinendo. quod tamen littera non patitur. que predictum
 uotū nazarei ad sanctificatōez 7 cōsecrationē ptinere dicit.
 quod etiā Amos. ij. cap. manifeste oñditur. ubi inter mag-
 na beneficia (que propheta in psona dei recitat fuisse impen-
 sa populo Israhelitico. de quibus fuerūt deo ingrati. unde
 cum dicitur. Et ego ascendere feci uos de terra Egypti 7 ei-
 duxi uos per desertum quadraginta annis. 7c. Ibidē sub-
 dit. Et suscitauī de filiis Israhel prophetas 7 de iuueni-
 bus uestris nazareos. Ex quo hētur manifeste q̄ ad mag-
 nā gratiā reputare debebat populus Israheliticus diuini-
 tus sibi concessum q̄ de eis suscitarētur nazarei. Vide igi-
 tur quāta sit fatuitas pharisaica que nazareos peccatores
 reputat. Intelligendū est ergo q̄ dicit super animaz. i. sup
 mortuū a quo sequestrata est anima. sicut in translatione
 nostra. Nam anima in scripturis sacris q̄q̄ accipitur pro
 toto homine. ut cū dicitur Ezech. xvij. Anima (que pecca-
 uerit) ipsa morietur. 7 sic in alijs. Q̄q̄ autē p animaz in-
 telligitur mortuus. Vnde cū dī. Nu. vj. Inmundi sumus
 sup animā hoīs. que quidē inmundicia intelligitur ex tactu
 hoīs mortui mō p̄dicto. Item illa auctoritas (quaz allegat
 Ecclesiastes. vij. ubi dī. Noli esse iustus multū. nichil fa-
 cit pro eo. arguit enī a disparibus. Ibi enī agitur de uirtute
 iustitie que corrumpitur q̄q̄ per excessum. s. cum quis a-
 feruus punit quā oportet. quod ptinet ad crudelitātē. quod
 cōiter procedit ex hoc q̄ aliquis de iustitia sua nimis esti-
 mat. ad quod reprimendū dicit. noli esse iustus multū. hic
 autē agimus de ieiunijs 7 abstinentia. que ptinet ad tpan-
 riam. que ē alia uirtus distincta a iustitia. unde sua argu-
 mentatio in hoc loco non ualet.

Amos 2.

manifesta.

ff. 9.

Ezech. 18.

1. 16. 2. 7. 7. 7.

Capitulū nonū in quo agitur de differentia uictorie ani-

53

tiqnoz patruz/ ad uictoria noui testamenti.

Discipulus

Adhuc uideo quandā differentiā inter statū seu uitā iusto-
rū seu sanctorū uet. test. ⁊ inter statum seu uitā sanctorū
nouī test. cuius differentie rōez habere cupio. que quidem
differentia talis est. Sancti enī antiqui testamenti in hoc
gloriabātur. q̄ deuz in gentibus magnificabāt. quia supe-
rabāt infideles. ⁊ eos ultra modū uincebāt seu supprime-
bāt. ⁊ hoc q̄siq; p̄ armoz potentia. sicut legitur de Abrahā
Gen. xiiij. qui quatuor reges uicit potentes euz paucis sue
comitū uiribus. ⁊ hoc sine aliquo miraculo patente. Si-
militer de Caldeis qui plures debellauerūt grecos. qui ual-
de plures eis erāt numero. ⁊ magis armis muniti bellicis
ut hētur Mach. primo. ⁊ sic de alijs quā plurimis. fuerūt
etiā in illo statu qui mediātib; miracul' uisibilib; aduersa-
rios uincebant. uel eoz resistebāt tirānidi. Primū patet p̄
Moisen in mari rubro cōtra Egiptios. Exo. xiiij. ⁊ de alijs
quā plurimis que in libro Iudicū ⁊ in alijs libris canoicis
continētur. Secundū patet in Daniele. quē dominus ab ore
leonū miraculose eruit Dan. vj. Et de tribus pueris qui
uirtute diuina impetū ignis in fornace ardenti euaserunt.
⁊ sic restiterūt seu supauerūt p̄secutorum rabiem. ut habe-
tur Dan. iij. In statu autē nouo specialiter in primitiua
ecclesia aliter cōtingit. ⁊ quasi per oppositū. Nam apostoli
⁊ sancti martires tunc temporis non leguntur superasse ad-
uersarios. sed potius ab eis affligi ⁊ occidi. ut patet in quā
plurimis legendis sanctorū. Cū autē eadē sit fides utrorūq;
scire cupio tante differentie rōez.

Magister

Ad rōnem huius differentie quā queris ostendēdā oportet
te reducere ad memoriā quedam supradcā. Ex quibus euz
alijs quibusdā ueris rōnem differentie quā petis habebis
manifeste. In supradictis enī. s. in prima parte uis. v. ostē-
sum fuit q̄ duplex est uictoria. s. corporalis ⁊ spiritalis. aff. 37. b.
⁊ q̄ uictoria spūalis ē melior seu dignior quā uictoria cor-
poralis. quod testatur scriptura Proverb. xvij. ubi dicitur
Melior est patiens uiro forti. ⁊ qui domiatur animo
suo expugnatore urbium. Cuius excellentie rōnem in p̄dcā

Melior ē serp̄m domare.
q̄ castra p̄ria expugnare.

q̄. 12.
Mach. 1.
Exo. 12.
Iudicū
Dan. 5
Idē.
Dubi. rō.

p̄. 17.

2e

e. di.

9. ca.

vis plane habes. Unde in uictoria xpi (sm quam hoste hu-
 manu generis deuicit) non fuit corpalis uictoria que imp-
 fecta e. sed spualis. patiendo eni 7 moriendo uicit. Victoria
 eni antiquoru patrum (ut comuniter) corporalis fuit. supe-
 rando diuina uirtute aduersarioz corpales potentias. Ex
 quibus habere posses differentie rationem quam petis. Ad
 populum enim antiquu (qui tamqua imperfectus p corpales
 promissiones inducebatur ad legis obseruationem). uicto-
 ria corpalis (que sensibilis est licet minus digna) pertinebat
 Ad populuz nouu (qui tamqua perfectus per spuales pro-
 missiones dicitur) uictoria spualis (que dignior est) pertinet
 Et ideo apostoli 7 alij discipuli uestigia christi sequentes
 uictoriam spualem sequuntur. que perficitur per uera pati-
 entiam 7 persecutionem usqz ad mortem propriam. docet
 te uero mgro Luc. ix. Qui uult uenire post me abneget se
metipsum 7 tollat crucem sua 7 sequatur me. Circa quod
 ulterius attendere debes qz utraqz uictoria in testamentu
 fidei fidelibus est concessa. Sicut enim antiqui uidentes ui-
 ctorias miraculosas corpales in deum credebant. Vn Exo.
 xiiij. Uidit Israel manu magna quam deus fecit in Egiptis
crediderunt in deum 7 in Moysen seruu eius. Sicut tem-
 pore noui testamenti uidentes populi messie constantiam
 7 patientia apostoloru 7 alioru discipulorum xpi. qui pati-
 endo terribilia acerbissima tormenta uiriliter in fide xpi
 permanebat usqz ad mortem crudelissima. per hoc populi
 ad assensum fidei inducebantur. ut patet in historia eccle-
 siastica 7 alijs sanctorum martiru legendis. De qua qui-
 dem differentia circa testimonia fidei inter patres ueteris
 test 7 patres noui considerada. apostolus ad Heb. xi. agit
 ubi de primis dicit. Per fidem uicerunt regna. operati sunt
iustitiam. obturauerunt ora leonu. extinxerunt impetum ig-
nis. 7c. usqz ibi. Alij uero exclusiue. que omnia ad statum
 antiquorum ptinent. ubi omnia illa 7 plura similia legu-
 tur facta fuisse per sanctos antiquos. ut patet per discursu
 ueteris testameti. Unde diuina sapientia (que omnia suis tem-
 poribz 7 locis suauiter disponit) antiqui testamenti patri-
 bus uictoriam temporalem: sicut 7 bona temporalia con-
 muniter prestauit in testimoniū fidei. ut ex talibz bonis
 imperfectis. populus ille imperfectus induceretur ad agendu

Luc. 9.

Exo. 12.

hysto Ecclesiastica.

heb. 11.

Coz. q. d. 5.

7 credendum illa que ad perfectionem vite pertinebant. Consequen-
 ter postquam apostolus narrauit uictorias 7 alia miracula
 antiquorum patrum subdit. Alii uero extincti sunt non suscipien-
 tes. 7c. ubi loquitur de sanctis noui testamenti qui sunt alij
 a predictis. s. antiquis. Qui quidem sancti presertim in primiti-
 ua ecclesia non leguntur uictorias temporales habuisse de ad-
 uersariis. sed potius ab eis affligi 7 occidi. Unde de hijs di-
 citur non suscipientes redemptionem. s. corpalem ab hostibus
 ut meliorem inuenirent resurrectionem. s. spiritualem. Unde de
 istis. s. sanctis noui test. dicitur. lapidati sunt. secti sunt. in oc-
 cisione gladii mortui sunt. 7c. ubi finaliter de omnibus con-
 cludit. Hij omnes testimonio fidei probati inuenti sunt. Si
 autem quis querat de comparatione alterius uictorie ad alteram
 s. corporalem ad spiritualem. que. s. illarum sit maior. scrutando di-
 ligenter apostolorum dicta hanc reperiet comparationem. De
 antiquis enim sanctis proprie dicitur quod uicerunt regna.
 Illi enim per ueram fidem uicerunt Egyptum Chananeam Pala-
 lestinam Idumeam 7 hemoni. que sunt regna particularia.
 Sancti uero noui testamenti per uictoriam spiritualem non solum
 regna uicuntur uincere sed mundum. Unde. 1. Joh. v. Hec est
uictoria que uincit mundum fides nostra. Cuius ratio est. Nam
 iustus ille qui tormenta mundi usque ad mortem patiendo
 immobiliter in fide manet non solum unum regnum uel plura
 regna particularia uicere dici debet. sed uincere mundum. Si enim
 totus mundus uisibilis aggregatus esset non plus posset contra
 unum hominem facere quam ipsum multipliciter torquendo inter-
 ficere. Et ideo sancti noui testamenti superando omnia in te-
 stimonium fidei que mundus contra illos posset facere totum
 mundum uicerunt. Unde Christus hemoni nouas uictorias con-
 mendo dicebat. ne timeamini ab illis qui occidunt cor-
pus. 7 post hoc non habent amplius quid faciant. Luc. xij. 7
 si uis amplius de hac materia habere uide in additione super
 epistolam ad Hebr. xi.

Discipulus

Satis habeo rationem differentie quam petebam in autoritatibus
 noui testamenti quam modo allegas fundatam; uellem tamen
 adhuc informari si forte in antiquis scripturis de hac dif-
 ferentia. s. uictoria antique 7 noue aliquid habeatur.

2
 .2. di.
 .9. ca.

Magister

Scripturas scrutando antiquas aliquid de hoc inueniri posset. licet non ita clarescit in alijs contingit. ut dictum est.
 De uictoria enim antiquorum que corporalis erat. s. per corpales potentiam satis traditur in historijs antiquis. in quibus habetur quod populus dei sepe aduersarios uicebat eos debellando corporaliter et affligendo non uirtute propria. sed diuina. unde ps. de homini uictoria antiquorum dicebat. Non in gladio suo possederunt terram. nec brachium suum saluauit eos. sed dextera tua et brachium. 7c. De uictoria tamen spirituali si palam. sed figuratiue antiquitus traditur. et hoc per sacrificia diuersa et uaria. que in ueteri lege fiebant. ad prefigurandum principaliter sacrificium christi. quod per uictoria spiritalem habetur. ut supra dictum est. De qua figuratioe in prima secunda. 72. q. 102. de. q. cii. plene habetur.

Discipulus

Licet in his (que modo allegas) duplex uictoria intelligatur. hoc tamen est in diuersis auctoritatibus. uellem autem scire si forte in una aliqua auctoritate de antiquis duplex uictoria tradatur.

Magister

Scrutanti diligenter scripturas hoc (quod petis) repiri posset. et specialiter in psalmo. lxxvi. qui incipit Voce mea. Ibi enim proprie. ps. in persona fidelium christi (qui in primitiua ecclesia sub tyrannica potestate Romani imperij maxime affligebantur) principaliter loquitur. ut recte intuenti litteram illius psalmi hoc patet. et quia hoc erat contra modum diuinitus consuetum circa antiquos. ut dictum est. qui aduersarios suppresserunt et debellabant. Idcirco. ps. ibidem dicit. Et dixi nunc cepti. hec mutatio dextere excelis. Cuius sensus est. potentia dei (que per eius dexteram coeter in scripturis significatur. Juxta illud Exo. xv. Dextera tua domine confregit inimicum antiquitus manifestabatur per destructionem aduersariorum corporalem. Nunc autem. s. in statu primitiue ecclesie. de qua ibidem. ps. tractat. principaliter manifestabatur dextera dei seu eius potentia per miram patientiam fidelium. qua grauissimas persecuciones usque ad acerbissimam mortem ab aduersarijs per

fidē ueritatis tollerabant. Vnde. de hoc. ps. dicebat. Nunc cepi. hec mutatio dextere excelsi. que una ⁊ eadem est essentialiter. s. diuina potentia. non uniformiter. sed mutabiliter incipiebat manifestari in statu primitiue ecclesie. ab eo modo. quo manifestabatur tempe antiquoz. ut dictuz est. Et sic ex ista auctoritate bene intellecta habes orituram su pradictā quam petis.

Discipulus

Hic psalmus coiter exponitur de fidelibus in captiuitate Babilonica afflictis. prout in postilla Nicolai (qui ad litteram psalmū pdictū sic exponit) habetur. Vnde. Sm suaz expositōez que līalis est non habet locum allegatio tua su pradicta.

Magister

Uide additionē sup postillam in pdicto psalmo. ⁊ ibi manifeste reperies q̄ expositio postillatoris non proprie applicatur līe. ut patet ex multis rōibus. que in pdicta additōe hoc ostendunt. sed proprie applicatur līa statui primitiue ecclesie. ut iam tibi allegaui. in quo statu incepit mutatio dextere excelsi modo supradicto. Vnde si de expositione illius psalmi pleni⁹ uis informari. uide ibi in postilla ⁊ in additione.

Discipulus

Adhuc līa istius uersus non uidetur cōsonare tue sentētie. etenim. ⁊ dixi nunc cepi. hec mutatio dextere excelsi. debuisset enim dicere secundum te. Et nunc cepi mutatio dextere excelsi.

Magister

In scripturis sacris ut nosti sepe ponitur preteritum pro futuro. ⁊ econtra. Similiter ⁊ uerba seu pronomia prime persone pro tertia. unde Exo. iiij. Angelus loquēs moisi dicebat. Ego sum dominus deus patris tui. ⁊c. unde in hoc loco non est incōueniens. ut uerbum prime persone ponatur loco uerbi tertie.

¶ Sequitur Distinctio Quinta.

Distinctio Quinta de Scrutinio scripturarum
que in libro Job continetur. declarando mētes
ipsius Job et socioz. Similiter et helui. in qui-
bus expositores hebreoz manifeste errauerūt
Et continet. xij. capitula. *¶* In capitulo pri-
mo ostenditur q^o Job in dictis suis seu altercatōibus (quas
cum soty habuit) non est blasphemus nec hereticus censen-
dus. sicut Rab. Moi. et omēs antiqui talmudici erronee est
timauerunt.

2. *¶* In cap. secundo ponūtur quedam dicta ipsius Job. ex qui-
bus predicti hebrei arguunt Job fuisse hereticū seu blasphe-
mū. et ponitur quoddam preambulum ad ueram intelligen-
tiam quorundam que in disputatione Job cum soty con-
tinentur.

3. *¶* In cap. tertio ponūtur in quibus tam Job quā soty eius
cōueniebant. et ea in quibus differēbant. et ibidem respon-
detur ad auctoritates supradictas. que p^o Rab. moi. cōtra
Job allegantur.

4. *¶* In cap. quarto arguitur cōtra predictaz responsionez. et
soluūtur argumenta.

5. *¶* In cap. quinto ponuntur quedā alia uerba ipsius Job. ex
quibus arguūt supradicta Job negasse resurrectionē futu-
ram. et ibidem soluūtur argumēta eoz p^o uerā expositōnez
uerborū ipsius Job.

6. *¶* In cap. sexto ponūtur quedā uerba dei ad ipsum Job. ex
quibus apparet q^o Job loquebatur contra iustitiā diuinā.
et exponūtur uerba predicta sic. ut ex hijs non intelligatur
Job fuisse locutū in derogatione diuine iustitie.

7. *¶* In cap. septimo ostenditur q^o ex hoc q^o Job natiuitatem
suam et conceptionem et huiusmodi maledixisset. et etiam
uitam propriam dicebat se abhorrere. non derogatur p^ofec-
tioni ipsius Job seu ipsius uirtuose patientie. Nā talia s^o m^o
partē inferioris rōis dici intelligenda sunt. non autē s^o m^o
partem rationis superioris.

8. *¶* In cap. octauo ponitur quedam obiectio contra ea que
dicta sunt in precedenti cap. et ibidem soluitur.

9. *¶* In cap. nono declaratur cōuenientia amicorū Job in ip-
sius impugnatioe. et distinctio eorum inter se.

10. *¶* In cap. decimo exponitur opinio helui. que fuit erronea

14
7 a deo condemnata contra hebreos qui asserunt q̄ helui
uictoriam obtinuit de ipso Job.

11 **I**n cap. undecimo ostenditur q̄ sicut tres amici Job erant
de secta Saduceorū: sic 7 helui erat de secta phariseorū qui
bus assimilatur tam in suis opinionibus erroneis quaz in
conditionibus suis.

12 **I**n cap. duodecimo ostenditur q̄ quid in responsionibus
diuinis superaddi intelligitur quo ad questionem propo-
sitam de Job pertinere uideatur.

13 **I**n cap. tredecimo ostenditur q̄ ex malis temporalibus
(que hominibus eueniunt) non semper concludi posset eorū
malitia.

Capitulum Primū in quo ostenditur q̄ Job in uictis su-
is seu altercatōibus (quas cum solus habuit) non est blas-
phemus nec hereticus censendus, sicut Rab. moi. 7 omnes
talmudici erronee estimauerunt.

Discipulus

Placent michi rōes tue quas assignas ad hoc q̄ antiqui pa-
tres uet. test. bonis temporalibus adhibebāt. propter confor-
mitatē ad populū quē ad obseruationē diuinorū preceptorū
inducere intēdebāt. qui quidē populus ex sui ruditate tēpa-
libus adhibebat. intantū q̄ nō nisi p̄ t̄pales promissioes
ad dei obsequiū induci oportebat. Sed circa hoc q̄dā insur-
git michi admiratio. que talis ē. quomō Job (de quo scrip-
tura testatur q̄ erat simplex 7 rectus 7 timens deum. 7 rece-
dens a malo. Job. primo) cum hoc tamen intantū tempo-
ralibus adhibebat. q̄ ex eorum amissione q̄siq̄ in blasphe-
miā dei uerba prorumpēbat. prout Rab. moi. in libro de
directōe parte. iij. cap. xxij. dicit. Non enīz uicendū est q̄
Job adhesisset temporalibus propter ruditatē populū quē in-
tēdebat inducere ad fidem seu op̄era legis faciēda. quia
Job gentilis erat. nec de eo legitur fuisse sub aliqua lege di-
uina (preter legem naturalem) constitutus. nec fuit a deo
missus ad aliquē populū de lege diuina informandū. Unde
admiratiōe dignū uidetur q̄ tant⁹ uir a deo sic approbat⁹
in blasphemiam diuinam prorumperet. propter tempora-
lium bonorum amissionem.

7. admiratio. Job. 1.

7.
2.
3.

Magister

Dicere q̄ Job fuit blasphemus. uel non bene sentiens de deo seu de prouidentia diuina: est ualde erroneū tamquā cōtra ueritatem sacre scripture dictum. manifeste enim testatur scriptura de eo in principio sue historie q̄ fuit rectus et tu mens deum. 7c. Similiter q̄ deus frequenter uocat eū seruū tam in allocutōe cum sathana. ut cum dicitur. Num quid posuisti cor tuū super seruū meū Job. quia non est similis ei in terra. 7c. Job. ij. quā etiā in fine huius historie deus alloquēs ad ipsum Eliphā dicit. Job seruus meus orabit pro uobis. Ex quibus et similibus manifeste patet q̄ Job cōputandus est inter seruos dei. non autem inter blasphemos. Item Ezech. xiiij. deus alloquens prophete dicit. Et si fuerint tres uiri in medio eius Noe Daniel. et Job. ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. Ex quo patet q̄ deus reputabat Job inter iustos. qui per suam iustitiā fuerant digni liberare. absit ergo dicere Job fuisse blasphemū et huiusmodi. sicut Rab. moi. erronee asserit in loco per te allegato. Quem quidē errorē ipse Rab. moi. non habuit ex se. sed in hoc sequitur talmudicā seu pharisaicā opinionē. qui in diuersis locis habēt errorē sicut et in multis alijs supra dictis. et deo duce infra dicendis.

Discipulus

Ad hoc quod allegas pro defensione iustitie ipsius Job. Rab moi. ubi supra respōdit dicens. q̄ de blasphemia et alijs erroribus suis Job penituit. Vnde in ultima locutione ipsi Job ad deū sicut dicit. Idcirco me reprehendo et ago penitentia in fauilla et cinere. Job. xliij. In quibus v̄bis s̄m ipsum Rab moi. ostenditur q̄ Job penituit de blasphemia diuina et de alijs erroribus per ipsum dictis. Et ideo post predictā p̄nāz deus uocat ipsum seruū in p̄dicto cap. similiter et in prophetia Ezech. et sic etiā antequā temptaretur nec predicta peccata incurreret seruus uocatur. ut in primo et secundo cap. ipsius Job hoc patet. Motiuū autem seu causam p̄nē ipsius Job ipse Rab. moi. ubi supra assignat dicens. q̄ Job opinabatur q̄ prosperitates temporales erant finis ultimus uite humane. et hoc quando ipse Job cognoscebat deum solum ex narratōe seu auditu. non per uia speculatiuā

Rab. moi. ob.

Job. 23.

idē idē Rab. moi.

Job. 83.

culatiua. quod probat ex hoc quod Job dicit deo i cap. xliij
supradicto. Auditu auris audiui te. et nunc oculus meus ui-
det te. Unde sicut eum non fuit iob commendatus in principio
sue historie de intelligentia seu sapientia et homini. sed de sim-
plicitate et rectitudine uite et timore dei et recessu a malo.
que conditio possunt competere etiam rudibus. Ex quo dicitur quod
iob quoniam ex solo auditu cognoscebat deum erat perplexus in pre-
dictis opinionibus. sed postquam habuit notitiam diuinam per uiam
speculatiuam. tunc cognouit quod finis ultimi humane uite non
consistit in prosperitatibus huius mundi. scilicet temporalibus. et ideo pe-
nituit de his que dicta fuerunt per eum contra diuinam iustitiam
atque prouidentiam. prout in libro Rab. moi. supradicto per
te et capitulis allegatis ista plenius habentur.

Magister

Si bene uerba dei ad Eliphaz et socios eius directe scruta-
tus fueris. sane repies quod deus tamquam uerus seu proprius
determinator disceptationis seu contentiois ipsius iob et eius ad
uersarios determinat. quod in ipsa disceptatione seu disputatione
iob cum illis locutus fuerat rectum coram deo. non autem aduer-
sarij eius. Dicit enim sic deus ipsi Eliphazi. Irratus est furor me-
us in te. et in duos amicos tuos. quoniam non estis locuti coram me
rectum sicut seruus meus iob. Ex quibus manifeste patet quod deus
approbat uerba ipsius iob in predicta disputatione contenta tamquam
recta. et condempnat partem illorum tamquam expositam. quam qui
de iniustitia dei infra paucis interpositis replicat sub eisdem
uerbis. Constat autem quod si iob in disputando cum aduersarijs pro-
uidentiam dei negasset seu eius iustitiam contra quod aduersarij
eum impugnassent. quod tunc falsum esset dicere quod iob fuerat lo-
cutus rectum coram deo. et socij oppositum. Ex hoc autem quod iob fecis-
set penitentiam de commissis seu de uictis suis non recte uictis. non se-
quitur quod fuerat locutus rectum in disputatione precedenti. Opor-
tet ergo dicere quod in disputatione ipsius iob cum aduersarijs iob
tenuit quod rectum est. ut littera testatur. et sic patet quod tamen Rab.
moi. quam magistri sui quos sequitur. scilicet pharisei non recte sed fal-
se et erronee dicta ipsius iob in disputatione cum socijs tamquam
heretica condempnauerunt. cum constat hoc esse manifestum contra
diuinam determinationem supradictam. Item quod asserit ipse Rab.
moi. de motiuo penitentie ipsius iob quod fuit quia antea cognoue-

2
4. Di
F. II. ca.

rat deum p solū auditū. nūc autē p uia speculatiua ē incō-
ueniēter dictū. tūm qz in hīs que p̄tinet ad cognitōz huma-
nā de diuinis magis meritoriū est quod hō ex auditu acci-
pit quā si per speculationē humanā hoc haberet. fides enī
est ex auditu. ad Ro. x. Tūm quia p speculationē humanam
nō sufficienter habetur prouidentia diuina esse circa pticu-
lares actus hoīs. 7 q̄ remuneratio 7 punitio hoīs p̄m ipsi
us actus sit in alia uita. 7 multominus in resurrectōe fu-
tura. de quibus iob aliqua docuit. ut infra patebit. Item q̄
ipse Rab. moi. asserit iob nō fuisse cōmendatū a deo de sapi-
entia seu intellectu falsū est. Nam cōmendatus fuit de ti-
more dei 7 recessu a malo in principio historie 7 etiam po-
stea. ij. cap. dicente deo de iob ad ipsum sathan. q̄ nō erat si-
milis ei in terra. uir simplex 7 rectus timēs deū 7 recedēs
a malo. Constat autē q̄ timor dei ē ipsa sapia que in scrip-
turis cōmendatur. similiter 7 recedere a malo ē intelligen-
tia que laudatur in scripturis. ut habetur expresse Job.
xxvii. 7 sic iob (de quo deus testatur q̄ erat timens deum
7 recedens a malo) necesse ē dicere q̄ erat sapiēs 7 intelligēs.

10. Ro. 10.

Job. 2.

Job. 28.

10. Ro. 10.

Capitulū secundū in quo ponūtur quedā dicta ipsius iob.
ex quibus p̄dicti hebrei arguūt iob fuisse hereticū seu blas-
phemū, 7 ponitur quoddā preambulū ad uerā intelligentiā
horū que in disputatōe iob cū sathā cōtinētur.

Discipulus

Quicquid sit de alijs uellem hīc uerā intelligentiā de auc-
toritatibus quas ipse Rab. moi. allegat. ex quibus ad līaz
uideretur haberi q̄ iob credebatur q̄ dīa nō erat inter iustū
7 impiū apud deū. uterqz enī (ut dicitur simili mō ab eo con-
sumūtur. Vnde in cap. ix. ipse iob dicit. Vnū est. quod locu-
tus sum 7 innocentē 7 impiū ipse cōsumit. Itē infra Job
xxi. cap. uidetur dīe de impijs q̄ aliqui moriūtur in mag-
na tranquillitate 7 opulentia. 7 aliqui in magna amaritu-
dine. 7 de utriqz cōcludit. 7 tamē simul in puluere dormi-
ent 7 uermes operient eos. Ex quibz auctoritatibus uide-
tur arguere q̄ de mente iob erat q̄ deus indifferēter punie
innocentē 7 impiū. similiter 7 quoslibet impios indistincte
quod uidetur cōtra diuinā iustitiā seu prouidentia. Vñ ex

Job. 9.

21.

istis cōcludit q̄ s̄m iob deus nō prouidet de actibz huma-
nis. quoz utrūqz est erroneū. tamquā repugnās sacre scrip-
ture in multis locis. in quibus manifeste hētur q̄ deus hēc
manifesta .j. notitiā de oībz actibz humanis. 7 retribuit unicuiqz s̄m
opera sua. Vnde 7 in psalmo de primo dicit. Qui finxit sin-
gillatim corda eorū 7 intelligit oīa opera eoz. De secundo
uero psalmista deo dicit. Tu reddis unicuiqz secunduz ope-
opera sua. 7 sic in multis alijs locis. uellez igitur ut michi
ostenderes quō uerba iob 7 similia possunt intelligi sine de-
rogatōe diuine iustitie 7 prouidentie.

Magister

.53. **A**d intelligentiā p̄dictoz 7 similiuz oportet primo scire in
quo p̄deat huiusmodi disceptatio. s. iob 7 suoz aduersari-
orū. sic ut opinio cuiuslibet eoz districte hēatur. alias pro-
cederetur incōfuse 7 indeterminate. Et circa hoc ulterius
est attendendū q̄ stilus libri iob 7 ipsius modi loquēdi est
ualde singularis ī obscuritate inter ceteros libros uet. test
Vnde coiter tradūt hebrei q̄ modus loquēdi istius libri ē
nō solū poeticus. sed etiā metricē cōpositus. in quibus con-
cordat Jeronimus. Vnde in prologo huius libri sic dicit a
uerbis iob in quibus ait. Dereat dies in qua natus sū. usqz
ad eū locū ubi ante finem uolumīs scriptū est. Idcirco me-
rephendo/exametri uersus sunt dactilo/spondeozqz curren-
tes. Et sic patet q̄ liber iste p̄ modū poematis conscriptus
est. unde p̄ totū hūc librū figuris 7 coloribz utitur. qui-
bus poete uti cōsueuerūt. Ille autē que metricē traduntur
nō plane exprimūtur. sicut fit in locutōibz profaicis. sed
truncate 7 qñqz proprie qñqz inproprie. 7 qñqz breui² qñ-
qz largi² quocū oportet proponūtur. similiter 7 in talibz
una sn̄a sepe replicatur sub diuersis uerbis seu similitudi-
nibus. Item in similibus qñqz quedā tradūtur que prima
facie uidētur esse s̄m mentē loquētis. 7 tamen significatōe
disceptatōis prospecta. oportet ea intelligere nō s̄m mentē
loquētis seu s̄m mentē aduersarij quā loquēs seu proponēs
uult inducere ad incōueniēs. prout in quibusdā uidebitur
Vnde ad habendā uerā intelligentiā de mente ipsius iob 7
socioz. 7 in quo uel in quibus cōsistit hmōi disputatōis fū-
damentū: oportet primo certitudinaliter habere cuiuslibz

hebrei
et h̄o.

sup. Job.

Coz

... q. di.
f. 3. ca.

mentē p̄ dicta plana cuiuslibet eorū. ⁊ sic de singularibz vte-
ris cuiuslibet possit sciri quō sint intelligenda. ⁊ in quo ip-
soz disceptatio consistat.

Capitulū tertium in quo ponuntur ea in quibus tā iob quā
soti eius cōueniebāt. ⁊ ea in quibus differebant. ⁊ ibidem
respondetur ad auctoritates supradictas. que p̄ Rab. moi.
contra Job allegantur.

Discipulus

An te omnia placeat ut michi declares mentē ipsius iob fū-
dando eam in suis viciis. ⁊ hoc fundato procedetur ad alia.

Magister

Ad hoc (quod petis) clarius ostendendū p̄supponere debes q̄
tā Job quā eius amici qui ei aduersabantur firmiter tene-
bāt q̄ res humane a diuina prouidētia reguntur. sicut boni
diuina prouidēte iustitia premiātur. mali uero eadē iusti-
tia puniūtur. quod quidē cōmune cōceptū se habet ut prin-
cipiū. licet p̄ solā rōez naturalē a philosophis antiquit̄ nō
fuit repertū. per inspiratōez tamē diuinā antiquis ueteris
test. p̄ribus reuelatū fuit. ⁊ in sacris scripturis dupliciter
traditū. tam. s. p̄ historias sacras hoc testātes quā per dog-
mata diuina que hoc exp̄sse asserūt. Primū patet in quaz
plurimis locis quibus diuinā iustitiā res humanas prou-
dentē historialiter testatur. quod p̄ tā in singularibz p̄so-
nis ut Ben. iij. de punitōe Caīm fratricida. ⁊ de p̄miatiōe
Noe iusti Ben. vi. ⁊ de p̄miatiōe Abrahe Ben. xij. ⁊ xv. quā
etiā in quodā uniuersali. ut de punitōe pereuntū in dilu-
uio Ben. vii. ⁊ de punitōe sodomitarū Ben. xix. ⁊ sic de quā
plurimis historijs sacris testatibus q̄ diuina iustitia pro-
uidēte mali puniūtur ⁊ boni p̄miātur. Secūdo mō idē p̄
p̄ diuina scripturarū sacra dogmata. Vñ Ben. xvij. Abra-
ham dicebat deo. absit a te ut rem hāc facias. ut occidas iu-
stū cū impio. nō est hoc tuū qui iudicas oīe terrā. ⁊c. ⁊ in
datōe legis Exo. xx. Ego sum dñs deus tuus de⁹ zelotes ui-
sitās peccata patrū in filios. ⁊c. ⁊ faciēs mīaz diligētibus
me. ⁊c. que quidē prouidentia arta actus humanos iuxta
sacraz testimoniū scripturarū nō tantū cōsiderat extero-
ra hoīm opa. sed etiā interiora ⁊ intima. ut unicuiqz red-

q. 4.
-6.
-12.
-19.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.

ca.

datur premiū uel pena s̄m propria merita seu demerita.
 .h̄c. 17. ^{10.} Legitur enī Jere. xvij. Ego dominus scrutās cor 7 probās
renes qui do unicuiqz iuxta uia suā. 7 iuxta fructū adinuen-
 tionū suaz. Vbi propheta postquā ondit q̄ humana notitia
 nō attingit ad interiores hominū cogitatōes seu actōes cog
 noscendas: dicens paruū ē cor hoīs 7 inscrutabile. s. ab hoīe
 qui tantū ea que apparent uidet. 1. Reg. xvj. statim subdit
 .1. Rp. 16. q̄ hec interiora scrutatur dices. Ego dñs scrutās cor 7 pro-
 bās renes. in quo intelligūtur cogitatōes 7 affectōes huā/
 ne quācūqz sint occulte, 7 (ut ondat huius scrutini) diuī
 ni seu probatōis effectū) subdit. Qui do unicuiqz iuxta ui-
 am suā 7 iuxta fructū adinventionū suaz. Vbi p̄ uia suaz
 intelligitur finis quē hō in suis opibus cōstituit. sicut per
 uia corpālē hō tendit ad terminū intentū, per fructū adin/
 uentōnū autē intelligātur ipsa opa ab hoīe facta. Vnde ex
 hac auctoritate 7 quibusdaz similibus hētur manifeste. q̄
 .9. deus prouidet de actibus humanis ipsos examinās s̄m se.
 7 etiā s̄m petitōez opantis seu adinueniētis. Ex qua aucto/
 ritate 7 quā plurimis similibz hētur. q̄ dictū est de prouī/
 dentia diuina circa res humanas. quod quidez principiū a
 quolibet fideli credendū ē tāquā quoddā p̄suppositū ad oīa
 que p̄ fidē tradūtur seu credūtur. Vnde aplūs ad Hebr. xj.
 .heb. 6. ^{1.} Accedentē ad deū oportet credere quia est. 7 inquirētibz se
 remuneratoz est. hoc autē p̄supposito scire debes. q̄ fue/
 rūt nōnulli qui licet p̄dictū principiū credidissent. erraue/
 rūt tamē circa premiū iustoz 7 punitōez maloz: ponentes
 .n. 9. utruqz in hac uita tantū esse. nō autē in futura. quā. s. uī/
 tam omnino negabāt. asserētes animā hoīs esse mortalem
 . unde post hanc uita s̄m illos) nulla remanet pena uel p̄mi/
 um hominī. Coīter etiā eandē erroneā rōez de mortalitate
 anime humane sequētes resurrectionez negabant, 7 de hac
 falsa seu heretica secta fuerūt saducei. de quibus Iosephus
 . Ioseph. 7 li. 20. in libro. xx. antiquitatū refert. q̄ recipiebant tantū quīqz
 . Antiquitatū libros moisi. in quibus nō fit mentio exp̄ssa de alio seculo
 . nec de immortalitate anime. sed potius cōicatōnes 7 pūni/
 tiones s̄m līe sup̄ficialiter omnes sūt tempales, unde sequen/
 tes pentatheucū sup̄ficialiter tantū. 7 nichil aliud de scrip/
 turis diuinis in hunc inciderunt errorē. quem errorem cō/
 futat christus Math. xxj. ut ibidem plene cōtinetur. Vlte

y. di

17. n.

rius autē considerandum q̄ hij tres aduersarij ipsius Job proprie uidentur fuisse de secta predicta saduceorū nephā/da. 7 ideo omnes tribulatōes tempales (que ipsi iob cōtigelunt) attribuebant peccatis seu delictis ipsius. false est i/ mātes q̄ in hac uita nullus affligitur nisi in pena proprij delicti, unde innocētes 7 recti (sm eos) nūquā affligebātur in hac uita. quod patet per dictū ipsoꝝ. Eliphā enī dicebat ipsi iob. Recordare obsecro quis umquā innocēs perijt. aut qñ recti delecti sunt: quin potius uidi eos qui opantur iniquitatē. 7c. Job. iij. Baldach etiam dicebat ipsi iob. Si mundus 7 rectus inceiseris statim euigilabit te etiam peccatū reddet habitaculū iustitie tue Job. viij. Sophar etiā ipsi iob dicebat. 7 intelliges q̄ multo minora exigaris ab eo quā meretur iniquitas tua Job. xi. Et hec snā pluries replicatur in dictis eoz. Ex quibus patet q̄ nō credebāt q̄ aliquis hō ī hoc mūdo tribularetur ut meritū suū augeretur in alia uita, talē enī uitā esse nō credebāt. Job autē (tāquā uer^o fidelis) firmiter credebāt p̄ diuinā prouidentia actus regi humanos. sed uerū 7 propriū premiū iustoz. 7 uerā 7 propriā punitiōz reproboꝝ nō ponebat ī hac uita que momentanea ē 7 caduca, s; ī uita futura, 7 coīter ex hoc q̄ si bi ī hac uita tribulatōs maxie deueniret nō credebāt sequi q̄ ipse esset iniustus sicut nec sm ueritatē fidei hoc sequitur. Ex quibus patet q̄ Rab. moi. maīfeste errauit asserēs q̄ iob in prouidentia diuina cōueniebat cū Aristotile qui negauit prouidentia diuinā esse in istis inferioribus. nisi solum sm genus/uel spēm. nō autē sm indiuidua 7 pticularis actiones. cuius oppositū in multis dictis ipsi^o iob maīfeste patet. Dicit enī Job de eo. Nonne ipse cōsiderat uias meas 7 cūctos gressus meos dinumerat. Job. xxxi. 7 infra in eodē se excusans a p̄sumptōe seruoꝝ suoꝝ sic dicit. Si cōtempsi subire iudiciū cū seruo meo 7 ancilla mea cū disceptarēt aduersū me: quid enī faciā cū surrexerit ad iudicandū deus. 7 cū quesierit quid respondebo illi. Ex quibus maīfeste patet q̄ iob credebāt prouidentia diuinā se extendere usq; ad actus pticulares humanos. 7 etiā q̄ iudicium diuinū cōtra se (si a iustitia deuiasset) timebat. Ridiculum enī uidetur asserere q̄ iob negasset prouidentia diuinā in actibus pticularibus humanis. cū exp̄sse tam generatōnez

- Saducei nephandi.
cor^mvō. p̄. ip̄m Eliphā
- Job. 2.2. ip̄m Baldach.
Job. 8.3. ip̄m Sophar.
Job. 11.

† 9.

† Job. 31.

15.
quā formatōez suā: quā oīa (que ipsi deuenerūt) deo (tamquā
principoli actori) attribuebat. ut patet in multis locis spe-
cialiter Job. ix. ubi dicit. Manus tue fecerūt me et plasma
uerūt me. 7c. usq; ad finē capituli. et in omnibus dictis su-
is ferē clarissime patet q̄ ipse gubernatōez diuinā se exten-
dere ad actus humanos fatebatur. Ad auctoritates supra
dictas p. Rab. moi. allegatas (quarū una est illa in qua iob
dicebat. Nū est quod locutus sum innocentē et impiū ipse
cōsumit. ex qua intendit probare q̄ iob loquebatur contra
diuinā iustitiā. Dicendū q̄ hoc ē uerū. sed intelligendum

Job. 9.
Antipō.
50

[est hoc dixisse iob s̄m opinionē aduersarioz. quā ad incon-
ueniēs intendit deducere. q. d. hoc est quod dixi. s. q̄ si in hac
uita tantū totū premiū iustoz et pena impiorū cōsisteret
(ut uos asseritis) sequeretur q̄ innocētes et impij equaliter
a deo punirētur. cū taz isti quā illi morte tpali que maxia
penarū tempaliū ē cōsumūtur. et quia s̄m uos nulla pena
nec premiū hoīs remanet in alia uita: sequeretur q̄ de^o nō
iuste procederet in hominū gubernatōe. Et quia cōtra hoc
posset dici q̄ pena mortis ē coīs oībus propter peccatū na-
ture. quod ē cōmune: adhuc uidetur irrōnabile q̄ innocenti-
bus (qui ex proprijs peccatis nō sūt rei) alias paterētur af-
flictōes preter mortē. cū s̄m uos nulla alia causa est: quare
alicui infligitur pena: nisi propter peccatū propriū. Cōstat
autē innocētes penas pati in hoc mūdo. et sic s̄m uos seque-
tur q̄ tales sine causa punirētur. de quo subdit. Si flagel-
lat occidat semel. et nō penis innocentū irrideat. Idē dicen-
dū est ad aliā auctoritatē Job. xxi. ubi dicitur. simul in pul-
uere dormiēt. 7c. quia hoc dicit iob ad cōfutandū aduersa-
rios. qui tantūmō in hac uita dicūt esse totalē penā impio-
rū. cum tamē uidem^{us} q̄ aliqui impij cōtinue uiuūt et mo-
rantur in prospitate tempali. et alij p̄ oppositū. qui tamen
simul in puluere dormiūt. 7c. quod esset contra diuinā iu-
stitiā seu prouidentia: nisi in alia uita ista reducerētur ad
uerā iustitiā. et sic iob impugnat suos aduersarios in hmōi
locutōibus et similibus deducēdo eos ad incōueniēs ex hoc
q̄ futurā uitam negabant.

Antipō.

Job. 21.

Job. 21.

[**C**apitulū quartū in quo arguitur contra predictam re-
sponzionem. et soluūtur argumenta]

Discipulus

Contra expositionē tuā de dictis ipsius iob supradicti? Rab
 moi. 7 turba talmudicorū possent obicere sic dicētes. uerba
 iob plane intellecta: intelligi debēt fuisse de mēte ipsius iob.
 nō autē aduersariorū. nō enī dixit s̄m uos. innocentē 7 im-
 piū ipse. s. deus cōsumit. sed dicit simpliciter. unū est quod
 locutus sum. innocentē 7 impiū ipse cōsumit. quod plane so-
 nat hoc esse dictū de mente iob, Cum autē in expositione tua
 supaddis q̄ hoc intelligitur s̄m mentē aduersariorū. hoc ē
 extra textū. Vnde nec uidetur talis sensus recipiendus. nisi
 aliqua rō seu autoritas nos cogat ad hoc, Idem posset dici
 cōtra expositionē secūde auctoritatis supradictā,

replica. h. 2. 07
 1.

Magister

Ex duobus cogimur exponere uerba iob in hac disputatōe
 esse fidelissima 7 uera, 7 sp̄aliter ea que ipse dixit circa fu-
 turā uitā. 7 circa resurrectionē. Primū est auctoritas di-
 uina que falli nō potest. que testatur q̄ iob fuit locut⁹ rec-
 tū corā deo in illa disputatōe. non autē sui aduersarij. Job
 ult. nō estis locuti rectū corā me. sicut seru⁹ meus iob. pro
 ut supra fuit allegatū. Si enī iob in sua disputatōe contra
 ea que in fidei ueritate cōtinētur. aliquid asseruissz; non po-
 tuissent p̄dicta uerba uerificari de locutōe ipsius iob. cū ad
 uersarijs. Et ultra hoc notandū est q̄ nō dixit deus solum
 Non fuitis locuti rectū. sicut seru⁹ meus iob. sed addit co-
 rā me. in quo denotatur q̄ uerba iob intellecta s̄m intīmā
 sui intentionē (que nuda est 7 aperta corā deo) fuerūt recta.
 licet possunt iudicari (sicut sonāt) aliter. Deus enī (qui solus
 nouit corda hominū) testatur q̄ uerba ipsius iob recta fu-
 erūt corā deo. 7 ideo uerba sua 7 si possūt dupliciter intel-
 ligi oportet. ut exponātur eo mō quo recta sint coram deo
 7 hoc est quod nos cogit ad p̄dictam expositionē. q̄ ex uer-
 bis iob proprie intellectis nos oportet cōcedere ipsuz habe-
 re spem in aliā uitā. quod ē manifeste consonuz fidei 7 re-
 pugnās errori aduersariorū. Dicit enī iob cap. xij. sic. Etia
 si occiderit me in ipso sperabo. uerūtāmē uias meas in con-
 spectu eius arguā. 7 ipse erit saluator meus. non enī ueniet
 in cōspectu eius omnis ipocrita. In quibus uerbis manife-
 ste habetur q̄ iob in hac uita existens habebat sp̄z. ut de⁹

p̄. Job. ult.

Job. ult.

11.

Job. 13.

ipsum saluaret post mortē. quod ē manifeste cōtra errorē
 sortioꝝ qui uitā futurā ⁊ salutē omnino negabāt. Vñ v̄ba
 sua alibi dicta (in quibus apparet q̄ ipse parificat innocen-
 tē ⁊ impiū) oportet ut intelligātur nō s̄m suā mentem. sed
 s̄m mentē aduersarioꝝ. ⁊ ut insinuaret q̄ uerba p̄dca. s. si
 occiderit me in ipso sperabo. ⁊c. dicta sint s̄m menteꝝ pro-
 priā ⁊ nō aliter. Idcirco imediate ante illa p̄mittūtur hec
 Tacete paulisper et loquar quodcūq; michi mens suggeste-
 rit. quare lacero carnes meas dentibus meis. ⁊ animā meā
 leuo in manib; meis. etiā si occiderit me. ⁊c. In h̄mōi enim
 uerbis ante p̄missis duo exponūtur. Vñ ē q̄ illud (quod e-
 rat locuturus) ex propria mentis suggestionē procedebat. ⁊
 de hoc dicit. Tacete paulisp ⁊ loquar quodcūq; michi mens
 suggesterit. Secundū ē q̄ omīa que patiebatur tā in carne
 quā in spū. sustinebat propter spem future salutis. Primū
 p̄ hoc quod dixit. quare lacero carnes meas dētib; meis.
 quod p̄tinet ad corpales penas. Secūdu uero cū dicit. aiām
 meā leuo in manibus meis. quod p̄tinet ad afflictōs intrin-
 secas aīe. unde declarās quare ista sustinebat. statim sub-
 dit. Etiā si occiderit me in ipso sperabo. q. d. nō soluz alias
 penas citra mortē. sed etiā ipsā mortē. que ē maxima pena/
 rī. p̄sertim cū sit uiolenta que p̄tinet ad occisionē. paratus
 suꝝ sustinere propter spem salutis. Idē dicendū ē ad secundā
 auctoritatem Job. xxi. s. q̄ illa dicta intelligenda sunt se-
 cundum mortem aduersarioꝝ quos uult ad incōueniēs de-
 ducere. ut supra dictum est.

Capitulum quintū. in quo ponūtur quedā alia uerba ip-
 sius Job. ex quib; arguūt. supradicta Job negasse resurre-
 ctionē futurā. ⁊ ibidem soluūtur argumēta eoz p̄ ueram ex-
 positionē uerborū ipsius Job.

Discipulus

Sunt alia uerba ipsius Job que manifeste uidētur negare
 resurrectōez futurā. ⁊ ibidē soluūtur. ut cū dicit cap. xiiii.
 Lignū habet spem. si p̄cisum fuerit. rursum uirescit. ⁊c. Et
 infra in eodē cōtextu. Homo cū dormierit nō resurget. do-
 nec attrahatur celū. nō euigilabit. nec cōsurget de sompno
 suo. In quibus uerbis ⁊ similibus manifeste patet q̄ Job

9. di.

179. ca.

negabat resurrectōez. nec ualet dicere q̄ hec dicebat secun-
 dum mentē aduersarioz. Nam ut p̄dicta uerba sic p̄mittit
 Recede ergo paululū ab eo ut quiescat donec optata ueni-
 at sicut mercenarij dies. In quo loco iob loquitur deo sup-
 plicās habere refrigeriū penaz considerata breuitate uite
 humane. ad quod fortificandū inducit differentiam inter
 duratiōē ligni. et duratiōē hoīs. eo q̄ lignū post sui preci-
 sionē uirescit. non autē homo post mortē. et sic uult induce-
 re deū ad miserendū homini propter breuitatē uite sue. ex
 quo ad ipsā nūquā redit. lignū uero sic. Unde manifestū ē
 p̄m seriē līe q̄ hoc loquitur de mente sua. nō autē p̄m mē-
 tem aduersariorum.

Magister

50. **H**ec uerba ipsius iob que allegas intelligi possunt esse dicta
 de mēte ipsius. Ad quod sciendū q̄ fuerunt aliqui antiqui.
 qui false asserebāt q̄ hō post hāc uitaz post magna tēporis
 curricula redeūtibus omniū cōstellatōibus siderū sicut fu-
 erāt ante. tunc idē hō p̄ naturā similiter rediret ad uitam
 mortalē et ad oīa offitia uel alia quecūq; pri⁹ p̄ ipsū fiebāt.
 ut puta q̄ Plato legeret Athenis in eisdē scolis. et easdē lec-
 tiones sicut ante dū uiuebat. que quidē opinio de resurrec-
 tiōe est erronea et falsa. Nam p̄m phōz doctrinā ea que corrū-
 pūtur nō redeūt eodē numero p̄ motū seu mutatōez. ut in
 secūdo de generatiōe. Est etiā cōtra ueritatē fidei. p̄m quaz
 resurrectō creditur seu spectatur ad uitā gloriosā immortalē.
 Unde Job illā falsā resurrectōez negat. quod patet ex hoc
 quod dicit lignū habet spem. et c. Lignū enī post sui p̄cisioz
 iterū uirescit in eadē uita. prout ad animā ptinet uegetati-
 uā. homo uero cū dormit nūquā ad talē uitā resurgit. sed
 ad uitā immortalē. ut dictū ē. Vñ ex hoc Job uolebat indu-
 cere deū. ut cōcederet sibi refrigeriū penaz in hac breui dur-
 atiōe. ex quo nūquā ad uitā similez resurgēdus erat homo.
 Et sic ex p̄dictis uerbis nō habetur q̄ Job negasset uerā re-
 surrectionem. que per fidem habetur. sed falsam resurrec-
 tiōem. ut dictū est. Alij uero exponūt uerba Job p̄dictā. ut
 ex hys ocludatur uera resurrectio futura. dicētes q̄ homo
 cū sit nobilissima creatura inter corruptibiles creaturas.
 rōnabile ē ut nō sit deterioris cōditōis ligno. sed cōstat q̄ si

p.
 plato.
 cōfuta. 1.
 2. de igne et coz.
 2.
 2.
 2.
 h. 2

lignū p̄cisū iterū producit ramos ⁊ germinat: De corpore autē hominis p̄cisi a uita p̄nti nichil tale uidetur pullulare. ⁊ ideo ne homo sit peioris conditōis ligno cōcluditur. q̄ in hoīe sit aliquid immortale. s. aīa rōnalis. cuius resurrectio spectatur. ⁊ s̄m hoc exponūt illud. lignū habet spem. ⁊c. sic q̄ p̄ modū psuasionis rethorice s̄m quē proceditur in hoc libro iob resurrectionē uerā cōcludit. Vnde ex p̄dictis uerbis Job in hoc loco nō hētur ipsū a fide resurrectōis ueniasse exponēdo ea aliquo p̄dictorū modorū. ad quod cogimur non solū auctoritate diuina supradicta testante Job recta fuisse locutū: sed etiā ex uictis ipsius Job resurrectionē uerā testātibus. Vnde in .xix. cap. uolēs de misterio resurrectionis loqui quod est de maximis seu difficilioribus inter credibilia ut redderet auditores attētos p̄mittit. In libro stilo ferreo aut plumbi lamina uel scelte sculpātur in siliice. Et declarās que sint illa tā magna ⁊ ardua que peteret scribi: modo p̄dicto subdit dicens. Scio q̄ redemptor me⁹ uiuit. ⁊ in nouissimo die de terra surrecturus sum. ⁊ rursum circūdabor pelle mea. ⁊ in carne mea uidebo deū saluatore meū. ⁊c. que uerba propriissime exponūtur de resurrectōe futura. quā exp̄sse sanctus Job in hoc profitetur. ⁊ ideo oportet q̄ cū alibi de hac materia loquatur: ipsi⁹ uerba sic exponātur ut huic sue uere professioni cōcordēt.

Job. 19.

text.

Capitulum sextum. in quo ponuntur quedam uerba dei ad ipsum Job. ex quibus apparet q̄ Job loquebatur cōtra iustitiā diuinā, ⁊ ibidem exponuntur uerba predicta. sic ut ex hijs non intelligatur Job fuisse locutū in derogatōe diuine iustitie.

Discipulus

Sufficiūt michi p̄dicta ad oñdendū q̄ Job credebatur futu-
rā uitā. in qua spectatur iustorū p̄miuz. ut uerba sua supra
allegata. xiiij. cap. Et si occiderit me in ipso sperabo testan-
tur. Similiter ⁊ q̄ credebatur resurrectōe futurā. ut patet
ex auctoritate p̄ te ultimo allegata. sed uideo q̄ deus ipsuz
Job condempnauit. seu rephendit in suis responsionibus in
duobus locis. primo ubi dicit. Quis est iste inuolues sen-
tentias sermonibus inperitis. Secundo legitur Job. xl. Nū

Job. 13.

Job. 20.

4. di.
6. ca.

quid irritū facies iudiciū meū 7 cōdempnabis me. 7 tu iustificeris. Ex quibus patet s̄m ueritatez diuine sn̄ie Job nō solū fuisse locutū sermones inperitos/sn̄ias inuoluendo. sed etiā in derogationē diuine iustitie. quod manifeste patz. cū dñs alloquēs sibi dixit. cōdempnabis me. ut tu iustificeris. Peto igitur ut michi declares quō uerba p̄dicta possūt concordare cum uerbis domini per te allegatis Job ultio. ubi dñs. nō fuistis locuti rectū corā me sicut seruus meus Job.

Peti.

Magister

Sō. Verba domini que primo allegas. s. quis ē iste inuoluēs sententias sermonibus inperitis si recte exponatur/intelligūtur de helui esse dicta. non autē de Job. prout infra deo dātes si de mente ipsius helui tractabitur erit manifestuz. Ad uerū autē intellectū secunde auctoritatis quā allegas attendere debes. q̄ quia aduersarij Job coiter asserebant q̄ Job erat punitus in ultionē suoz delictoz (quod erat falsuz. ut patet ex historia ipsius Job. in qua ante hmōi disputatōez p̄ponitur q̄ deus dixit ipsi sathan. qui ipsuz Job p̄missione diuina affligebat. Nūquid cōsiderasti seruū meū Job q̄ n̄ sit similis ei in terra. uir simplex 7 rectus 7 timens deum ac recedēs a malo 7 adhuc retinēs innocentia suā. Tu autēz omouisti me aduersus eū. ut affligerē illū frustra. Ex quo patet manifestē q̄ Job nō erat afflictus propter demerita sua. Et ideo Job uolēs excludere falsā impositionē suoz aduersarioz suā iustitiā cōmendabat intantū q̄ petebat disputare cū deo. quod alijs uidebitur redundare in derogationē diuine iustitie. Circa quod notare debes q̄ si cōtingat cōtentio inter duos equales. nō est rephensibile si alter eoz a culpa se expurget. etiāz si ex hoc alter culpabilis in hoīm opinione uideatur. quia hō plus se diligit naturaliter quaz aliū. Sed cū inter deū 7 hoīez sit distinctio infinita i qua cūqz p̄fectōe. potius debet hō pati. ut in se culpa iniuste referatur. quā q̄ in deo putetur esse iniustitia. Domi ad arguendū Job de cōmendatōe indiscreta sue iustitie. proposit excellentiā dei sup hoīes. que quidē excellentia in uerbis p̄dictis manifestatur. Vnde auctoritas illa (quā allegas. nūquid irritū facies iudiciū meū) intelligatur sic. q. d. nūquid sic iustitiā tuā cōmedas. ut irritū. i. nō rectū facies uideri.

1. d.

2. d.

9. ca.

11. le morale q̄dez

b ;

¶ 10

iudiciū meū. sic enī cōmendat iustitiā meā q̄ ego apud alios uidear cōdemnabilis. 7 hoc ē quod dicit. Condemnabis me. ut tu iustificeris. Vnde ex v̄bis supradictis dei ad ipsum Job manifestū est q̄ nō rephendit euz de hoc q̄ pro uideā dei negabat circa hoīes. ut Rab. Moī. erronee estimauit. s; solū de hoc q̄ se iustificabat indiscrete. intantū q̄ hoc posset referri in derogationē diuine iustitie. de qua incauta locutōe seu iustificatōe indiscreta Job penituit. Vñ postquā rephensionē domini audiuit in fine concludit. Idcirco me rephendo 7 ago p̄nāz in fauilla 7 cinere.

.1. n̄
.2. a

Capitulū septimū in quo ostenditur q̄ ex hoc q̄ Job natiuitatē suā 7 cōceptionē suā 7 hmōi maledixisset. 7 etiam uitā propriā dicebat se abhorrere. nō derogatur p̄fectioni ipsius Job seu ipsius uirtuose patientie. nam talia s̄m p̄tē inferioris rōis dici intelligenda sūt. nō autē s̄m partē superioris rationis.

Discipulus

Si Job (prout tu doces) tate p̄fectōis erat q̄ etiā si flagellatō ei inflicta a deo usq; ad mortē iclusiue attingeret. adhuc in ipso remaneret uera spes in deo. prout uerba p̄ te supra allegata sonare uidentur cum dicit. 7 si occiderit me in ipso sperabo Job. xij. quō ergo uir tante p̄fectōis p̄ amissionē rerū tempaliuz; et etiā p̄ afflictōez corpis sui in tantā incideret tristitiā seu anxietatē. ut cōceptionē suā 7 natiuitatē malediceret. 7 etiā uitā propriā abhorreret. que quidē p̄tinēt ad uite p̄fectōez seu ad uirū p̄fectū. in quo spes future uite cōsistit. Secundū enī doctrinā apostoli. Non sūt cōdigne passionēs huius seculi ad futuram uitam que reuelabitur in nobis. Inconueniēs igitur est q̄ uir iustus non ex peccatis propriis sed ad meritū sui augmentū flagellabatur sicut erat Job. prout ex supradictis patet. q̄ uitā sic abhorreret. ut appeteret nūquā fuisse sub hac luce. quod tamē Job appetebat. ut p̄ in. iij. cap.

Job. 13

.Aplh.

.Job. 3.

Magister

Sed ex hoc q̄ Job suā cōceptōez 7 natiuitatē 7 hmōi maledicebat ex quib; odibilē uitā suā demōstrabat. nō sequitur aliquid p̄fectōi sue repugnās. Christus enī qui sup oēs sanctos p̄fec-

.ex. 17.

4. di.

7. ca.

et de uita humane attingit) legitur de morte sua futura tri-
stari. dixit. Tristis est anima mea usque ad mortem. (Math. xxvi.)

Cuius ratio est. Nam ratio inferior humana, que sensitiuam
partem sequitur, que quidem sensitua, nichil ad finem refert, ta-
lis ratio abhorret illud, quod sensui repugnat, Ratio uero su-
perior est illa, que secundum partem sensitiuam odibilia sunt, si tamen
referatur ad finem bonum, talia acceptat, ut bona, sicut patet
de portione amara, que licet secundum sensum horrida est et odiosa,
cum autem refertur ad sanitatem consequendam, est secundum rationem
ualde accepta, Unde Christus dispositio, in die passionis circa inimi-
centem passionem ostendens tristitiam suam de passione declarauit.

quam quidem passionem secundum rationem superiorem semper acceptauit, simili-
ter modo dicendum est de Job, quod licet flagella sua et afflictiones pa-
tienter sustinebat, reddens pro eis deo gratias, unde postquam ei
omnia aduersa aduenerunt, dicit, Dominus dedit, dominus ab-
stulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini bene-
dictum, nichilominus tamen secundum dispositionem sensitive partis, quam
ratio inferior sequitur, ualde uolebat et anxietabatur de hominum
aduersitatibus, ad quam dispositio ostendenda dicebat, Pere-
at dies in qua natus sum, etc. ostendendo, quod secundum hominum dispositi-

onem, uita sua erat odibilis et onerosa, Unde uerba Job in hoc
loco non sunt intelligenda, tamquam uerba impatientis, sed tamquam
hominis passiones suas sensitivas exprimentis, et secundum eas de se lo-
quens, sicut etiam et Hieremias, qui sanctificatus in utero legi-
tur fuisse Jere., nichilominus tamen supuenientibus sibi tribu-
lationibus, seu persecutionibus magnis, maledixit, non solum diei
natiuitatis, sed etiam uiro ueniantis patri suo natiuitate sua
Jere., xx. ut ostenderet se esse in tantis miserijs, quod uita sua secundum
inferiorem rationem, quam homines ut plurimum sequuntur, odibilis erat
et onerosa.

Et nota, quod si sit hoc hec expositio, nihilominus in uerbo expositio bene generaliter
sup hoc passu de eadem in uerbo moraliter uidet.

Discipulus

De Christo tristitia ostendente imminente temporis passione, nemo ratio-
nabiliter dubitare posset, quin hoc esset secundum sensitiuam partem
humanam, quam ad ostendendum humanitatis ueritatem fieri oport-
tebat, Christus tamen magna signa ostendit, in quibus manifesta-
batur, quod ipse passionem suam acceptabat, ut cum eam futuram sepi-
sime suis discipulis predixit, et crucifigentibus occurrit, et disci-
pulum increpauit dicens, Calicem quem dedit michi pater non ui-

26.

Ex accomodu

1. a.

2. at

ad apo

ad apo

||

if

Coz q

1. ex. i. hic. ap. hie. 1.

hic. 20.

in uerbo expositio bene generaliter uidet.

Job. 18.

h 4

.hie. 20

ut biba illu Job. xviii, Jere. etia (ut onderet q dba illa in quibus maledicebat uiru qui sua natiuitate denutiavit. n fm ronez superiore dicebatur) eisdem uerbis inmediate ante p misit. Tantate domino. Laudate dnm. quia liberauit aiaz paupis de manu maloz, in quibus uerbis satis ostendebat q ad laude 7 honore dei aduersitates suas (cu cantu 7 gaudio referebat. quod intelligendu e fm ronez superiore, sed de Job qui simpliciter maledicebat natiuitate 7 uitae 7 hmoi scire uellem si ex dictis suis seu ex historia propria ostedi posset q hoc no fm superiore ronez ab eo dicebatur

Magister

Quod autem Job tribularões seu plagas suas fm cõsiderati onẽ superioris ptis anime (que ronez sequitur) patieter sustinisset satis hetur ex dictis. nam post oia aduersa que ei aduenert) uxori eũ subuerrere uolenti dixit. Si bona suscepim? de manu domini mala autẽ quare nõ sustineam? Ex quo patet q fm ipsũ equanimiter suscipienda sunt hmoi bona 7 mala que a deo datur seu infliguntur. unde oibus aduersita

.Coz.

.f.

tibus susceptis in benedictione dei oia terminauit dicens.

Sit nome domini benedictũ. Et ideo antequã dispositionez inferioris rois sue sensitua partẽ sequentis expõssisset. notã ter p mittitur in lra. Post hec aperuit Job os suũ 7 maledixit diei sue. q. d. Postquã Job ex plagis 7 anxietatibz sibi illatis deũ benedixit. quod intelligendu est fm ronez superiore: postea maledixit diei. 7c. ad ondendu inferioris ratiois dispositione. Unde ex prima benedictõe. s. dei 7 sequenti maledictõe natiuitatis 7 cõceptõis. 7c. satis habetur distinctio supradicta. Item ex historia Job in hmoi temptatõe satis innuitur propositũ. Nam ut ait mgf in secũda dis.

.Coz.

.Coz. 7. 2. f. 7. az. di. 2.

P

iii. talis nũc in hoie temptatõis ordo est 7 progressus. qualis tunc in primis pcessit pentibus. Ut eni serpes tũc mulieri malũ suavit. ipsaqz consensit. deinde uiro suo dedit. 7 sic cõsumatũ est peccatũ. ita 7 nunc in nobis pro serpente est sensualitas, motus anime pro muliere. inferior portio rois. pro uiro superior rois portio. hec ille. Attende igitur diligẽter q in temptatõe parentũ (in qua cõsumatũ est peccatum) per serpentẽ / mulier, 7 p mulierem uir. prolapsi sunt. 7 sic peccatũ pfecte consumatũ p lapsũ uiri. qui superiore ratõem

.Ad. ppõ.

.f.

.nle

f. 8. ca.

4. di

designat, non sic in temptatōe ipsius Job. In temptatōe. 7. Job mulier psuasa fuit a serpēte seu a sathana temptante. intantū q̄ uiro dixit ipsum intendens a rectitudine decli-
 nare. adhuc retines innocentia tua. 7c. Job. ij. sed uir mu-
 lierem exprobrauit dicens ei. quasi una de stultis mulieri-
 bus locuta es: si bona suscepimus. 7c. Ex qua historia temp-
 tatōis Job. uir. s. supior rō nō consensit in peccato. l3 muli-
 eris p̄ quā inferior rō intelligitur consensisset. quē quidē muli-
 eris cōsensū Job in sua p̄ria propositōe exprimere uolēs di-
 cit. pereat dies. 7c. quod exponendū est de motu inferioris
 ptis rōis. ut supra dictū ē. nō s̄t superioris. Et circa hoc con-
 sidera q̄ licet omnia (que erāt ipsius Job p̄ter animā) deus
 dedit in manu ipsius sathan. ut patet in. ij. cap. per quam
 ptatem pmissiuā sathan 7 oīa ipsius Job destruēda proces-
 sit usqz ad filios 7 filias 7 etiā corpus propriū. ut in histo-
 ria patet. nō tamē sathan nocere mulieri legitur. retinuit
 enī eam illesā. ut esset instrumentū ad seducendū uirū. s.
 Job. quod quidē instrumentū exptus fuerat fuisse sufficiēs
 in subuersione Ade. ut patet Gen. iij. sed in hac temptatōe
 Job sathan hoc nō potuit obtinere. etiā per dictū instrumē-
 tū. s. p̄ mulierē. eo q̄ rō supior (que p̄ uirū designatur) semp
 remansit illesa. 7 sic p̄dicta expositio nō solū ex v̄bis Job.
 sed etiā ex ipso intellectu ipsius historie confirmatur.

Job. 2.

Job. 2.

Job. 3.

¶ Capitulum octauū in quo ponitur quedā obiectio cōtra ea
 que dicta sunt in p̄cedēti cap. 7 ibidē soluitur.

Discipulus

¶ Si p̄dicta uerba Job in maledictōe diei¹ natiuitatis² 7 hu-
 iusmodi solū intelligūtur (prout tu exponis) s. q̄ fuerit octā
 tantū modo s̄m inferioris ptis rōez. non autē s̄m supiores.
 incōueniens uidetur q̄ amici Job (cū essent sapientes 7 l̄ra-
 ti uiri) contradixissent ipsi Job talī mō loquenti. debuissent
 enī scire passioēs afflictiuas trustabiles esse simpliciter s̄m
 sensitiuam partem. Vnde secundū hoc tota disputatio con-
 tra Job uidetur procedere in equiuoco. Nam amici Job nō
 tuntur ofēdere q̄ ipse ex impatientia (tamquā loquens ex er-
 ronea rōne) blasphemiaz incurrisset. quod tamē Job (s̄m te)
 hoc loqueretur ex solo motu inferioris rōis.

Magister

Sancti Thome de Job.

Disputatio.

hesis.

r. ly.

1. l. long. 2. m. s. seu Disputatio.

Expositio mea supradicta est sancti Thome sup Job contra quā Nicolaus in postilla arguit opponēdo p̄dictā tuam obiectionē. que quidē obiectio si bene consideras non uidetur ualere. Nam Job et amici eius principaliter disputabant circa hoc quod Job credebatur se esse flagellatum sine culpa. amici uero estimabāt false quod nulla alia uita esset nisi p̄sens. Consequēter habebāt asserere quod nullus patitur penā in hac uita nisi propter peccatū propriū. Unde oportebat eos dicere quod Job erat flagellatus in penam sui et suorum. ut patet ex processu huius disputatiōis. unde eorum disputatio non erat in equiuoco. ut obiectio tua ponit que est postillatoris. sed de directo huiusmodi disputantes sibi inuicē contradicebāt. Disputabāt. n. sub hoc titulo questionis. scilicet utrum Job fuisset iustus tempore sue flagellatiōis an non. In qua questione Job tenebat partē affirmatiuā. aduersarius uero negatiuā. Utrum autē Job exprimeret uitā suā esse odibilem per partem sensitiuam (prout mea expositio que sancti Thome est) ponit an essent dicta secundum superiorem rationem hoc non est de principali materia questionis. unde nec amici de hoc curabāt. sed solū impugnādo iustitiā ipsius Job.

Discipulus

Elypham.

Indica michi unde habebāt amici Job quod ipse credebatur se esse iustum. ut hoc intenderent principaliter impugnare prout tu dicis. Non enim uideo Job hoc dixisse seu asseruisse antequā Elypham (qui primus fuit inter impugnatores) loqueretur. Unde uidetur quod titulus questionis principalis huius disputatiōis non fuisset circa iustitiā ipsius Job prout tu dicis.

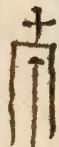
Magister

52.

7. r. d.

Job. 2.

10. 2.

Quod Job crederet se ipsum sine culpa fuisse flagellatum potuerūt amici sui percipere. tum ex eorum cōuersatione cum ipso antiqua. Isti enim tres uiri qui ad consolandū eum uenerant unusquisque de loco suo. ut habetur Job. ii. presumendum est quod erāt noti ipsi Job. et sciebant uitam et cōuersationem suam. Tum quia ex hijs uerbis (que Job dixerat) Si bona suscepimus de manu domini mala autem quare non sustineamus. posset intelligi quod si bona frequēter dātur a deo

f. 9. ca. 9. di.

sine meritis: ita et mala penalia darentur a deo sine culpa.
 Equaliter enim dicebat bona et mala a deo dari, tum quia ex hoc tam ardeenter procedebat in maledictionem sue natiuitatis et homini rationabiliter presumebatur. quod Job credebat se esse flagellatum sine culpa, qui enim ex culpa propria punitur: non tantum procedit in querulosas proclamações, tum quia Job in prima sua responsione. cap. iij. dixerat de se. *Uiro cuius abscōdita est uia.* quod uerisimiliter intelligebatur. eo quod ipse se incedere credebat per uiam iustitie prout erat uerum, et tamen cōtingebat illi miserie magne. sicut impijs sepe cōtingit, et sic eius uia erat ei abscōdita, unde ex p̄dictis amici percipientes quod Job crederet seipsū sine culpa esse flagellatum: processerunt ad impugnaciones sue iustitie quilibet secundum modum suum. quod patet in processu disputationis eorum. in quo quilibet eorum conabatur impugnare iustitiam secundum modum propriū cuiuslibet eorum.

Job. 3.

Coz.

Capitulum nonū in quo declaratur cōueniētia amicorū Job in ipsius impugnacione et distinctio eorū inter se.

Discipulus

Video quod isti tres cōiter conabatur impugnare iustitiā ipsius Job. sed nō uideo aliquā distinctōem inter impugnaciones eorū. sicut quilibet teneat propriū modum in homini impugnacione. et de hoc peto a te aliā declaracionem.

Peti.

Magister

Sicut iam tibi dixerā: isti tres de secta sūt saduceorū ponentium totū premiū iustorū et penā impiorū in hac uita tantum. et ideo omnes ueniūt in impugnacione iustitie ipsius Job. erronee estimantes quod nō possit aliter diuina iustitia saluari. quod oportebat eos dicere secundum falsū p̄suppositū suū supradictū. In hac tamen impugnacione quilibet eorū triū inuenit primo unū modum ad saluandū iustitiā diuinā. quādo contingit quod aliquis qui secundum famā cōmunē est iustus punitur. quod potest diligenter eorū dicta scrutari. Eliphā enim qui primo locutus est iustitiā ipsius Job impugnauit. imponēdo ei publicas iniquitates seu iniustitias. Unde in prima ipsius propositōe dicit. *Re cordare (obsecro) quis umquā innocens perit. aut quando recti deleti sūt.* Job. iij. Ex quo patet quod secundum eū ex quo Job

1. Cōue.

2. Diss.

10. Eliphā

Coz. Job. 4.

Coz.

f. Eliphā.

Elyphas . Job . 22 .

Baldach .

Dez . Job . 8 .

Sathan .

Sophat .

sic affugebatur / sequebatur q̄ nō erat innocens nec rectus
 Et infra ipse Eliphas cap. xxij. dicebat ipsi Job. Nōne prop-
 ter malitiā tuā 7 infinitas iniquitates tuas: abstulisti enī
 pign⁹ fratruū tuoz sine causa 7 nudos spoliasti uestibz. 7c.
 ubi multa publica peccata attribuit ei ad crudelitatem et
 auaritiā p̄tinētia. Baldach uero iustitiā Job impugnabat
 nō sic opponēdo ei publicas malitias sed occultas. sic q̄ s̄m
 eū licet opa Job exteriora bona apparerēt / quia tamē occul-
te nō rectā sed puerisā h̄ret intentionē. Idcirco ei ctingebāt
 mala. unde in. viij. cap. Baldach imponebat ipsi Job uī-
tuū ipocrisis dicens sic. Uie hominū (qui obliuiscuntur deuz)
 7 spes ipocrite / pibit. Arguebāt enī in ipso ex aduersitatibz
 sibi eueniētibus. licet exteriora sua opa fuissent bona. unde
 ad p̄dicta uerba sic p̄misit. Nūquid uirescere potest stirps
absqz humore. q̄. d. ex hoc q̄ tu nō uirescis. sequitur q̄ non
 habes humore intrinsecus. quod intelligitur de huōre cari-
 tatis per quē hō s̄m ueritatē uirescit in uirtutibz. s̄m Bal-
 dach in bonis t̄palibus. que s̄m eū sunt p̄mia uirtutis. et
 quia hijs t̄palibus bonis manifeste carebat Job. idcirco cō-
 cludebat ipsum esse ipocritā. 7 in hoc Baldach cōcordabat
 cū sathan. Cum enī dñs dixisset sathan de Job q̄ erat sim-
 plex. 7 rect⁹. 7 timēs deū. 7c. Sathan respōdit. Nūquid fru-
stra Job timet deū. 7c. q̄. d. omnia bona que Job facit non
 procedūt ex recta intentōe. sed solū ut bona t̄palia ei cōser-
 ues. Sophat autē 7 si non attribuebat Job aliqua publica
 peccata. nec etiā ipocrisim. impugnabat attamē iustitiam
 ipsius Job / ex profunditate diuine sapie s̄m quā deus mū-
 dū gubernat. dicens. Utinā deus loqueretur tecū 7 apiret la-
bia sua tibi. 7 ostēderet tibi secreta sapie: 7 intelligeres q̄
multo minora patiaris ab eo quā meretur iniquitas tua.
 q̄. d. licet ego nescirē ondere tibi peccata tua publica seu oc-
 culta. nec forte tu ipsa scis. nichilominus tamē si deus tecū
 loq̄retur / onderet tibi secreta sapie sue. 7 intelligeres q̄ m̄-
 to minora exigaris ab eo quā meretur iniquitas tua. hoc ē
 dicere q̄ te punit citra condignū,

h. uerm. m. a. 1908.

Discipulus

Hec distinctio quā ponis inter impugnatōnes quas amici
 Job cōtra eū opposuerūt: licet sit rōnabilis 7 in uictis eoz

fundata: nō tamē sic uidetur p̄cisa q̄ impugnatō uni nō
 t̄agatur p̄ aliū. P̄pocrisis. n̄ quā Baldach impoīit ipsi Job.
 etiā Eliphā similiter facit. qui in. xv. cap. dicebat Job. Tō Job. 19.
 gregatio ipocrite sterilis. ubi notās eū de ipocrisi causam
 sterilitatis seu pditōis bonoz suoz ipocrisi attribuebat.
 Sophat etiā ipsi Job dicebat. xx. cap. Hoc scio a principio
 ex quo positus ē homo sup terrā. q̄ laus impiorū breuis sit. Job. 20.
 et gaudiū ipocrite ad instar puncti. Ex quo patet q̄ ip̄e im
 ponebat Job peccatū ipocrisis s̄m q̄ dicebat prospitates su
 as fuisse momētaneas seu cito transitorias. Ex quibus et a
 lyaque in dictis amicorū Job possunt inueniri uidetur q̄
 distinctio tua nō sit p̄cisa ut dictū est.

· Baldach
 · Elypham

· Sophat

· Magister

· So · Concedo tibi q̄ distinctio tua supradicta de impugnatōni/
 bus amicorū Job cōtra eū. nō est sic p̄cisa ut unusquisqz so/
 tiorū ponat impugnatōez suā tantū. et nūquā t̄agat impug/
 natōez alterius. sed cōsideranda est p̄dicta distinctio sic. ut
 unus sotiorū quandā primo inuenit impugnatōez. et deinde
 alij illā eandē inter sua q̄nqz reputāt. ut puta q̄ Eliphā
 primo impugnavit Job de publica iniustitia et impietate
 non autē de ipocrisi. similiter et Baldach primo impugna
 uit eū de ipocrisi. nō autē de publica iniustitia. Consequen/
 ter Sophar primo impugnavit eū per inscrutabilitatē vi/
 uine sapie. s̄m quaz credendū esset q̄ minus puniebatur a
 deo quā peccata sua exigerēt. s; ex hoc nō excluditur. q̄ qui
 libet eoz obiectōez alterius in suis dictis interponeret. q̄n/
 qz tāquā uerū. Sicut cū in disputatōibz cōtingit. q̄ opponē/
 tes diuersis uis impugnēt respondētes. et tamē ipsi inuicēz
 in oībus impugnatōibz cōcordēt. p̄sertim in hoc libro. in
 quo nō solū poetice. sed etiā metricē ut dictū est proceditur
 et sic una sn̄a pluries repetitur et sepe replicatur tam pro/
 pria quā aliena. Unde si scrutatus fueris uerba Job in ul/
 timo respōsiois sue loco. s. cap. xxvij. et in sequēti. s. xxviii.
 manifeste reperies q̄ ad tres impugnatōes p̄dictas dirigit
 defensionē suā. In eodē enī cap. p̄dictis impugnatōibz per
 ordinē cōtradicit. unde postquā oēs simul falsificat dicēs.
 Absit a me ut iustos uos esse iudicē. Consequēter cōtra im/
 pugnationē primo p̄ Eliphā inuentā dicit. Iustitiā meā

ex^m

Job 27. et
28.

Coz^m

et cōtra Eliphā

(quā cepi tenere) nō deserā. 7c. sit (sicut impius) inimic⁹ me⁹
7 aduersarius me⁹ quasi iniquus. Ille enī cuius exteriora
bona sunt iustificat Job. omnes sui inimici dicūtur impij
rāquā impugnātes publicā iustitiā. Consequēter cōtra im/
pugnatoēz Baldach dicit que est spes ipocrite. 7c. q. d. Nō

.2. cōt baldach

debetis michi imponere uitiū ipocrisis. scio enī q ipocrita
nō potest hēre uerā spem que ex meritis 7 grā hētur. q autē
ipocrita nō habeat ex meritis spem declarat. cū subdit. Cū
auare rapiat. 7c. q autē ex grā nō debeat spectare declarat
uicēs. Nūquid clamorē eius exaudiet deus. 7c. Et ut Job
suis aduersarijs oñderet q erat immunis a p̄dictis duobus
uitijs. s. publicis 7 occultis que sibi imponebantur subdit.

.Job.

.1. Ecce uos omnes nostis 7 quid sine causa loquimī. nouerāt
enī eius aduersarij (quibus cōuersatio sua nota erat) q nul/
la peccata exteriora habuisset. similiter nec interiora. quia

ro. necesse est ut per diuturnā cōuersatōēz p exteriora opa cog/
noscat̄ur. Vnde saluator cap. de ipocritis dicit. Ex operib⁹
eorū cognoscetis eos. 7 ideo suos aduersarios inuocat in te/
stes circa p̄dicta cū dicit. Ecce uos oēs nostis 7 quid sine cā/
uā loquimī. Ad tertiā uero obiēctōēz per quā uitam suā
impugnabāt ex inscrutabilitate diuine sapie. sm quaz hō
debet credere q deus iuste punit. licet causa punitōis in ac/
tibus humanis ab hoībus nō inueniatur. Ad hoc respōdet
cōiter in p̄dicto cap. s. xxviii. primo oñdendo excellentiam

Saluator.

.3. Sophat

.Job. 28.

.1. sapie. que intelligēda est diuina. que incōpabiliter transcē/
dit in p̄ciositate oīa p̄ciosa dicens. Nescit hō precīū eius. 7c

.2. Secundo oñdit occultatōēz eius. cū dicit. Abscondita ē ab
oculis omniū uiuentiū. 7c. Tertio dicit q solus deus cogno/
scit eā dicens. Deus intelligit uia eius 7 ipse nouit locū illi/
us. Quarto dicit q deus qui illā scit seu cognoscit uia ei⁹
docuit hoīez que sit illa sapia. prout ad gubernatōēz reruz
humanaz p̄tinet. 7 de hoc dicit. uidit illā 7 enarrauit. 7c.
7 sequitur. Et dixit homini. ecce timor domini ipsa ē sapi/
entia. 7 recedere a malo intelligentia. Ex quibus colligitur
sufficiens respōsio Job ad tertiā obiēctōēz supradictam
que ex magna profunditate seu sapia dei in gubernatione
humana procedebat. que quidē respōsio in hoc consistit.

.Cor.

ro. Posito enī (prout uerū est) q diuina sapia excellit cunctas
res in p̄ciositate prout in primo p̄supposito. Secūdo poīto

4. di.
F. 10. ca.

q̄ si illa diuina sapia sit abscondita ab oibus creaturis prout in secundo p̄supposito. etia q̄ solus deus intelligit uiam eius prout in tertio p̄supposito. Posito etia q̄ deus reuelauit homini q̄ timor dei est ipsa sapia. s. quantū ad res humanas gubernādas. similiter et recedere a malo sit intelligentia. Consequēter hētur q̄ nō obstāte inscrutabilitate seu profunditate diuine sapie quantū ad se. cum hoc tamē stat q̄ in rebus humanis gubernādis timor domini ipse est sapia. et recedere a malo intelligentia. prout patet ex diuina reuelatōe p̄ ipsum Job allegata. Cū autē de Job testatur scriptura q̄ erat timēs deū et recedēs a malo Job. 1. Sequitur ulterius q̄ nō obstāte inscrutabilitate diuine sapie iudicāndus erat rectus. et sic nō erat puniēdus p̄ demerita sua. Ex quibus omnibus diligenter cōsideratis habes opinionē ipsius Job (que uera est et catholica) s. q̄ premiū iustorū pene impiorū principaliter in alia uita cōsistūt. nō in uita p̄nti. et sic nō sequitur q̄ si aliquis in hac uita punitur q̄ sit iniustus. sicut si aliquis in hac uita prosperatur. nō ex hoc sequitur q̄ sit iustus. prout amici Job false opinabātur. Vñ Rab. moi (qui sniaz Job (tāquā heretica) cōdēpnauit parte et cap. supradictis) manifeste in hoc errauit. Habes etia ex hoc opiniones amicorū eius qui de secta saduceorū (ut dictū est) erant. Vnde simul cōueniebant in hoc q̄ totū premium iustorū et pena impiorū in p̄nti uita erat. non in alia. quaz nō credebant. Ex quo firmiter estimabāt cōcludere q̄ nullus in hac uita puniebatur nisi propter demerita. quod est falsuz. ut patet in historia ipsius Job. de quo scriptura testatur q̄ erat simplex et rectus. et tamē fuit grauitē punitus nullis suis demeritis p̄cedētibus. Ex quo patet error Rab. moi. qui opinionem Eliphaz approbauit. ut patet ubi supra. Qualiter autem opiniones predictorū triū distingui intelligātur habes supra.

Job. 1.

Coz.

9. catholica. q.

Coz. 3. Rab moi.

Coz.

9.

Capitulū decimū in quo exponitur opinio Helui que fuit erronea. et a deo cōdēpnata contra hebreos qui asserūt q̄ Helui uictoriā obtinuit de ipso Job.

Discipulus

Citet ea que dicis circa disputationem Job et sociorū eius

. Job. 22.
. 31.
. 32.
. 37.

Coz.
peti.

tenenda uidetur tamquam uera: tamen adhuc occurrit michi in eisdem unum quod uidetur inconsonum supradictis. Video enim quod Helui conuenit cum predictis rebus in condemnatione ipsius Job. quod patet in multis ipsius uictis. et tamen Helui uidetur uictoriam obtinere de ipso Job. quod saltem patet ex hoc. Nam Job silentium uidetur imposuisse tribus sociis qui ad ultimas responsiones eius que a cap. xxvi. usque ad. xxxi. inclusiuè continentur. nichil uoluerunt respondere. Ad dicta tamen Helui que a cap. xxxi. usque ad. xxxvi. inclusiuè continentur nichil uidetur Job respondisse. Ex quo patet quod Helui uicit seu conclusit ipsum Job. Unde et expositores hebreorum (ut Rab. Sa. et Rab. moi. et alii) coiter tenent quod Helui in hac uisceptatione triumphum obtinuit. cum tamen cum alijs tribus conuenisset in ipsius Job condemnationem: ut uictus est. Unde de hoc uolo ut me doceas declarando michi opinionem ipsius Helui et eius distinctionem ab opinionibus aliorum.

Magister

So. Circa hoc quod petis scire est. quod sicut tres amici Job (ut dictum est) erant de secta saduceorum futuram uitam negantium. et totum premium iustorum et penam impiorum in hac uita tantum esse ponebant. Unde et Job ex sua flagellatione (ut impium) condemnabant credentes quod nullus in hac uita punitur nisi pro propria peccata seu demerita. ut supra largius dictum est. Sic tenendum est quod Helui erat de secta phariseorum. qui licet aliam uitam concedunt ut patet (Math. xxii. supra allegato) tamen credebant quod nullus in hac uita punitur nisi propter propria demerita. ut Rab. moi. (qui proprie phariseus fuit) in parte 7 cap. allegatis expresse dicit. et est consensus in tal mudistarum. Falsitas tamen huius crudelitatis manifeste patet ex ipsa historia Job. que testatur quod Job nichil mali demeruit. ut sic puniretur. sed solum hoc euenit ei pro modo temptationis. ut ipsa littera manifeste dicit in primis duobus capitulis. Quod autem Helui aliam uitam crederet: habetur ex dictis suis cap. xxxi. ubi dicit. ut reuocet animas eorum a corruptione. scilicet animas penitentium. de quibus ibidem loquitur et subdit. Et illuminet in luce uiuentium. quod ad litteram intelligitur de uita futura. Quod autem Helui crederet nullum in hac uita puniri nisi propter propria peccata: satis patet ex hoc quod ipse condemnauit Job.

. heretici.

. Helui uo. de
Secta phariseorum.
. 22.

. hysto. ipsius Job. 1. et 2.

. Job. 32.

eliphaz
baldach
Sophat } erat de secta saduceorum hereticorum.

. Helui uo. de secta phariseorum si hereticorum

4. di.
10. ca.

sicut et alij forij. Et adhuc acruis propter demerita que si-
 bi imponebat. Et notandum licet opinio helui quantum ad ali-
 quid magis contineat ueritatem in quantum aliam uitam concedit.
 tamen est magis inconsona sibi ipsi: in quantum cum dicit quod
 nullus in hac uita punitur sine proprio peccato. Cum enim
 punitiones et premia huius uite momentanee sunt respectu eorum
 que sunt in futura: manifestum est quod licet iusti in hac uita
 puniantur et mali prosperantur: quod ita possunt recopensari ad
 plenum in alia uita que est impetuum duratura. Unde crede-
 tes premia et punitiones in futuro seculo non debent condempnare
 patientes tribulationes in hac uita. Dicitur enim Ecclesiastes
 xix. Vniuersa eque eueniunt iusto et impio. quod intelligi-
 tur ad lram de aduersitatibus et prosperitatibus huius ui-
 te. Et ideo de helui proprie intelliguntur uerba dei dicentis.
 Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis Job. xxxv.
 Inuoluit enim helui sententias in quantum sententias ipsius Job asserentis
 in alia uita esse uera premia et punitiones: inuoluebat cum sententia
 aduersarioz ipsum Job condempnatum. que quidem sententia non con-
 sonat ad inuicem. ut dictum est. Quod autem dicitur de expositori-
 bus hebreoz asserentibus quod helui obtinuit uictoriam in homini
 disputatoe: uerum est et rationi consonum. Nam expositores hebreo-
 rum proprie sunt pharisei sicut et helui ut dictum est. sed asser-
 tio eorum in uerificatione opinionem helui est falsa. sicut etiam fal-
 se condempnauerunt Job de heresi. ut iam supra dictum est. Nec
 ex hoc quod Job non respondit helui. et tamen respondit alijs tri-
 bus. sumi debet argumentum ad hoc. quod Job fuit conclusus ab
 ipso helui. posset enim ad hoc triplex ratio assignari. Quam pri-
 ma est quia si scrutatus fueris dicta helui. manifeste repe-
 rires quod fuit locutus ex arrogantia. intendendo principaliter
 uilipensionem ipsius Job. Dicebat enim illi. Tace et docebo te
 sapientiam xxxiij. et infra xxxiij. dicebat. Job autem stulte
 locutus es sic in alijs locis. qua ratio Job ipsi helui noluit re-
 spondere. sequens sapientis consilium Prouerb. xxvj. Ne responde-
 as stulto iuxta stultitiam suam ne efficiaris ei similis illi. Alijs
 uero socijs qui non sic ex arrogantia uidebatur loqui Job re-
 spondit. ut ipsorum error patefieret. sequendo consilium sapientis
 predicto cap. Responde stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapi-
 ens uideatur. Secunda ratio est. nam helui intantum elatus est
 per superbiam quod correctionem Job non desiderabat. sed eius maiorem

.Coz^m
Job. 39.

ruinā appetebat, Unde in. xxxiij. cap. supradicto dicebat helui ipsi deo. Pater mi probetur Job usqz in finē. In quibus uerbis (prout coiter exponuntur) helui petebat a deo q̄ nō desisteret a flagellatōe ipsius Job in p̄nti uita. 7 etiā q̄ in alia uita duceretur ad eternā cōdempnatōez. quod ē ualde inhumanū 7 a magna elatōe procedēs, Unde glo. hic dicit. quia aspiras supbie usqz ad maledicendū se extendit Helui cōtra Job deū p̄catur, 7 ideo talia loquēti non uidetur dignū respondere. Tertia uero rō est. nam uerba helui non solū ex arrogantia sed etiā ex ira processerūt. Ex ira enim helui principaliter fuit prouocat⁹ ad loquendū. ut i. xxxij exp̄sse dicitur 7 ideo laudabiliter Job abstinuit a respōsione ipsius helui: intendēs ire locum dare. iuxta illud Eccle. xij. Ne litiges cum homine linguato. 7 ne struas in igne illius ligna.

.Coz^m
glo. 4.

.Coz^m
rō. 3.

.Job. 32.

.Ecc. 13.

Disapulus

Uideo q̄ de helui proprie possunt intelligi uerba supra per te allegata. Quis est iste inuoluēs sn̄ias prout tu exponis sed adhuc uellem doceri de hoc quod sequitur, sermonibus inperitis. Intelligere igitur uellem qui fuerūt sermoēs inperiti inter dicta helui. de quibus ista uerba possent uerificari.

.Qo.

Magister

So. **U**ter uerba helui sermones inperiti reperiūtur. dixit enī helui in cap. xxxij. Omnia hec opatur deus tribus uicibus per singulos. qui ē sermo manifeste inperitus. expoitur. n. ab Heb. coiter q̄ tribus uicibus tantū recipit deus peccatores ad p̄ntiam sed nō amplius. nam si quarto reciduat nō recipitur sed reseruatur ad iehennā, quod ē falsum s̄m cōmunē sn̄iaz sanctorū. 7 etiā s̄m historīā uet. test. Peccauit enī Dauid primo in adulterio Barsabee, secundo in homicidio Urie, tertio in fractōne iuramenti facti Jonathe. quarto in numeratōne populi, 7 s̄m quosdam peccauit in morte sacerdotū Nobe, 7 tamē Dauid cōnumeratur inter sanctos. unde seruus dei post in multis locis sacre scripture uocatur, Unde necesse ē dicere q̄ penituit de oībus, 7 sic p̄dicta uerba helui s̄m expositōez supradictā hebreoz que est inter eos cōmuniōz sunt falsa, fuerūt etiā aliqui eorū

.Job. 33.

.Sermo ip̄ig heluy
.Impit̄.

.rō. b̄t̄y r̄t̄a
m̄t̄y

.p̄ dauid
p̄ccauit

.Coz^m

q. di.
f. 11. ca.

Et Rab. moi. gerundensis qui p̄dicta uerba exposuerūt de *hesis*
 resolutōe aīaz: asserētes q̄ anima unī homīis post eius se-
 pationē a corpe iterū informat corpus alterius hoīis. quod
 dicūt ter fieri. quod est inperite dictū. nō solū s̄m uerita-
 tē fidei. sed etiā s̄m naturalē rōez. ut p̄z intuētī. Et licz pre-
 dicta uerba ab expositoribus n̄ris intelligātur ad insinuā-
 dum q̄ deus monet pccōres ad p̄nāz toties quoties iudica-
 uerit expedire utendo numero trino determinato / pro nu-
 mero indeterminato. hoc tamē nō sonāt uerba eius s̄m ideo
 magis sentiendū est expositores hebreoz nō errasse intelli-
 gendo illa s̄m expositionē hebreoz qui de secta pharisaica
 erāt. sicut ipse helui. ut dictū est: quā s̄m interpretatōz n̄roz
 qui uerba sua uoluerūt reducere ad uerū intellectū. Item
 inperite fuit locutus in cōdempnatōe ipsius Job. asserēs q̄
 nullus in hac uita flagellatur. nisi propter propriāz culpā.
 quod ē erronee dictum. ut supra dictū est. Vnde helui tam
 ex dictis suis principalibus / quam ex circūstantijs eorum
 phariseus iudicāndus est.

f. 11. ca.
p̄z in f. 11. ca.
Coz. interrogatiz

q. d. c. nō.

Coz.

Capitulū undecimū in quo ostēditur q̄ sicut tres amici
 Job erāt de secta saduceoz: sic et helui erat de secta pharise/
 orū. quibus assimilatur tam in suis opinionibus erroneis:
 quā in conditōibus suis. *falsis hencis*

Discipulus

Ex multis posset haberi q̄ sicut tres amici Job erāt de sec/
 ta saduceoz / ut dictū est: sic helui erat phariseus tā in suis
 opinionibus quā in conditōibz eius. de opinionibz enī patz
 p̄ sermones inperitos. de quibus statim supra dictū est. de
 conditōibus uero patet ex hoc. nam nec Job. nec tres amici
 sui legūtur genealogisari in hoc libro. sed tam ipse quā illi
 solū a regioibz suis cognominātur. ut Job de terra hus. E-
lipham Temanites. Baldach Senithes. Sophar Nhoami
tes. Helui uero nō solū cognoscatur a regione euz dī. Helui
 filius Barachiel. similiter et nomē cognatōis cum dicitur
 de cognatōe Ram. et interpretatur altū. in quo Helui assimi/
 latur phariseis qui gloriabātur de bonitate parentū suoz.
 quibus dicebatur. Math. iij. Ne uelitis dicere inter uos pa-
 trē habemus Abraham. Item pharisei assueuerūt intantū

Job. de terra hus
 Elipham. Temanites.
 Baldach. Senites.
 Sophar. Nhoamites.
 Helui uo. et p̄z hū.

Luc. 18 . iactare de se q̄ ceteros spernebat. ut patet Luce xviii. cap. de parabola xpi. in qua dicitur. Duo hoies ascenderunt in templum unus phariseus. et alter publicanus. et c. quia arrogantiaz s. pharisaica helui secutus est, qui tam Job quam eius aduersarios spernebat. ut patet ex suis dictis cap. xxxii. et infra. Item helui fuit motus ad loquendum ex passione ire. ut patet cum dicitur cap. xxxii. Iratus est furor helui in Job. et infra. et tres amicos eius iratus est. et c. sup uerbu glo. Vane enim

glo. rō *¶* glorie sectatores cum se hoibus preferunt alios de fatuis sensibus. alios de indignis meritis reprehendunt. Hec in glo. Helui autem Job de fatuitate et blasphemia. et sotios de ignorantia reprehendit. et sic manifeste incidit in errore pharisaico.

Luc. 18. qui deo dicebat. grās ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum. et c. Luc. ubi supra. Item helui assimilatur phariseis in hoc q̄ correptionem Job desiderabat. sed potius pro eius ruina deum impetrabat. Dicebat enim helui. Pater mi probetur Job usq̄ in finem. cap. xxxiii. In quibus uerbis petebat helui a deo q̄ non desisteret a flagellatione ipsius in presenti uita. et etiam in alia usq̄ ad eternam condempnationem. ut dictum est. quod ad magnam et crudelem superbiam pertinet. ut in glo. supra allegata. in quo helui assimilatur phariseis qui in suis orationibus et codicibus alijs nunquam orant pro conversione gentilitatis. sed pro eorum finali destructione. Ex quibus iam dictis habetur q̄ opinio eorum (qui dixerunt q̄ liber Job fuit a Moise scriptus) est uersimilis. Nam sup Pentateucum quem Moises scripsit tres diuersae sententiae insurrexerunt. Prima. s. fidelium aliam uitam concedentium in qua uera sunt premia et punitioes. et in hac uita prospera et aduersa iustis et iniustis eque contingunt. et hec fuit sententia ipsius Job. (Alia uero fuit sententia saduceorum qui nullam uitam nisi presentem concedebant: et prospera et aduersa huius uite iuxta merita et demerita hominum esse asseriebant. Tertia uero sententia phariseorum qui duas supradictas inuoluebant. ut supra dictum est.

Job. 32. *¶* helui a deo q̄ non desisteret a flagellatione ipsius in presenti uita. et etiam in alia usq̄ ad eternam condempnationem. ut dictum est. quod ad magnam et crudelem superbiam pertinet. ut in glo. supra allegata. in quo helui assimilatur phariseis qui in suis orationibus et codicibus alijs nunquam orant pro conversione gentilitatis. sed pro eorum finali destructione. Ex quibus iam dictis habetur q̄ opinio eorum (qui dixerunt q̄ liber Job fuit a Moise scriptus) est uersimilis. Nam sup Pentateucum quem Moises scripsit tres diuersae sententiae insurrexerunt. Prima. s. fidelium aliam uitam concedentium in qua uera sunt premia et punitioes. et in hac uita prospera et aduersa iustis et iniustis eque contingunt. et hec fuit sententia ipsius Job. (Alia uero fuit sententia saduceorum qui nullam uitam nisi presentem concedebant: et prospera et aduersa huius uite iuxta merita et demerita hominum esse asseriebant. Tertia uero sententia phariseorum qui duas supradictas inuoluebant. ut supra dictum est.

Intitio pharisaica et crudelissima

Sententia 3. f.

Capitulum duodecimum in quo ostenditur quid in responsionibus diuinis superaddi intelligitur: quo ad questionem propositam de Job pertinere uideatur.

Discipulus

4. di.

f. 12. ca.

Cum Job uerā sniam tenuit in pdictis ut tu asseris. et etiā uerba dei dicta Job approbātis testatur cū dicit. Non fui sicut michi locuti rectū sicut seruus meus. Job ult. Respon- sio igitur diuina uidetur esse quasi supflua. suffecisset enī deum approbasse suā sniaz et reprobasse alias. tā triūm fo- rior quā helui, nec uidetur sufficere. quod quidā exposito- res dicūt. s. q̄ omnia que in responsionibus diuinis. que in xxxviii. et xxxix. cap. cōtinētur tradūtur ad immensitatem diuine potētie et sapie ostendendā ut ex hoc maifestetur q̄ Job indiscrete seu fatue se habuerat incipiēdo disputare cū deo. nam hoc nō uidetur cōueniēter dictū. Illa enī que alte- ra ps disputantiū per se cōcedit nō requiritur ut p̄ aliū sibi probetur. Constat autē q̄ Job concedebat potentiā diui- nā et sapiam esse tante immēsitatis q̄ ab hoibus nō esset cō- prehensibile. Unde in cap. xxvi. postquā Job narrauit mē- ta de mirabilibus a deo factis subdit. Ecce hec ex pte dicta sūt uiarū eius. et cū uix paruā scintillā sermonis eius audi- erimus qui poterit tonitruū magnitudinis ei⁹ intueri. Ex quibus patet q̄ Job profitebatur incōprehensibilitatem et immensitatem diuine sapie et potētie. que in diuinis effecti- bus apparet. Quod ergo requirebatur ut de hoc ulterius aliquid sibi diceretur. Rogo ergo ut michi aliquid ulte- rius circa hoc declares.

Magister

Ad hoc quod petis amplius intelligendū cōsiderare debes q̄ Job in suis proclamatiōibus instanter a deo petebat ut de- oñderet sibi causā sue flagellatiōis. cū ipse credidisset se esse iustum. Unde Job. x. cap. dicebat. Indica michi cur me ita iudices. Ad quod uidetur Job in multis alijs locis tēdere. deus tamē oñdit sibi in his capitulis q̄ interrogatio sua p̄- dicta esset irrōnabilis. et hoc sic. Constat enī q̄ diuina prou- dentia disposuit omnia creata producēdo ea s̄m mensuraz et modū correspondētē cuiuslibet rei essentie et duratiōi. ut exemplificat primo de terrā. q̄ hītarōi hoī cui loquebatur. est deputata. de quo dicit. Ubi eras qñ ponebā fundamēta terre. et c. q. d. illa que ptinēt ad essentiā terre et eius stabili- tatē fuerūt p̄ meā prouidentia fundata et mensurata. te nō existente. nec etiā nūc horū rōez ad plenum cōprehendente.

Job. ult.

ro.

Job. 38. et 39.

ro

Job. 26.

Coz

peti.

Job. peti ab ipso oīpō deo

Coz Job. 10.

dei. demōstrā. 9.

ex. 1. de terra.

text.

tex⁹ **S**imiliter quod sequitur. Cū me laudaret astra matutina
7c. intelligendū ē. q. d. per meā prouidentia dispositum est
ut a principio creatōnis me laudaret astra matutina 7 fi-
lij dei iubilaret. cuius prouidentie rōnez tu plene non scis.

tex⁹ **S**imiliter quod sequitur. quis concludit hostijs mare. 7c.
7 omnes interrogatōes quas deus ipsi Job p̄pōit in p̄dictis
capitulis (tā de principalibus ptibz mūdi quā de certis cō-
ditōibus aliquoz a salū) per hūc modū sūt intelligēde. s. q

omnia illa p̄ diuinā prouidentiaz fuit: taliter q̄ in suo esse
naturali pseuerāt. de quibus fragilitas humana nō suffice-
ret p̄ singula reddere rōez. nisi solū q̄ oīa p̄dicta 7 quecūqz
similia p̄ diuinā prouidentia disposita sunt modo 7 ordine
debitis. Juxta illud quod dicitur de sapia diuina. Attingit

Sap. 8 a fine usqz ad finē fortiter 7 disponit omia suauiter. Sap.
coz^m viii. Ex quo sequitur q̄ indiscretum est ut homo querat a

frōm̄ p̄tēda

deo rōz sue prouidentie circa singulares p̄sonas seu act⁹ hu-
manos. prout Job petebat ut dictū est. sed firmiter tenen-
dū est q̄ si sapia seu prouidentia diuina omnia suauiter dis-
ponit. licet a nobis ipsius rōes sunt incōprehensibiles. sicut
etiā circa actus humanos credendū est. s. prouidentia diui-
nā esse iustā 7 rōnabilē: quāuis a nobis eoz rōes non cōsp̄-
bendantur. Juxta illud apostoli. O altitudo diuitiaz sapi-
entie 7 sciētie dei. quā incōprehensibilia sunt iudicia eius 7
inuestigabiles uie eius. Vnde in responsione diuina cōclu-
ditur quoddā propriū 7 principale circa materia proposi-
te q̄stionis in libro Job. s. q̄ circa actus humanos nō semp
ē cā p̄ticularis q̄renda. eo mō quo Job uidebatur petere.

Coz^m q

Capitulū tredecimū. in quo onditur q̄ ex malis tempali-
bus (que homibus eueniūt). non semp concludi posset eorum
malitia. *B. alq̄ et sepe.*

*2° sūt intelli. d. auct⁹ duoz q̄
aug⁹ 7 d. ci.
s. Mala. q̄ huiusmōdo adueniūt. q̄ q̄
peccata nra meruerē.*

Discipulus

13.
Ex Deut. 31. **S**i circa huiusmodi materiaz scripturas sacras scrutemur.
manifeste reperitur q̄ ex hoc q̄ mala temporalia alicui eueni-
unt. sumitur argumētū efficac. q̄ ille cui talia eueniūt est
a deo elongatus seu derelictus. Legitur enim Deut. xxx. de
populo Israhelico q̄ ex malis que ei euenisset debuisz ar-
guere seu intelligere q̄ deus nō erat in eo seu cū eo. Vnde de

f. 13. ca.

q. di.

.deut. 31.

.ibid. 32.

eo ibidē dicitur. Ita ut dicat in illa die. uere quia non ē de^o mecum inuenerūt me hec mala. Similiter 7 ibidez in. xxxij. cap. deus redarguēs illos qui ex malis temporalibus sibi euenientibus, intelligebāt hoc uenisse ex punitōe diuine iusticie sicut dicit. Utinā sapent. 7 intelligerent. 7c. 7 sequitur. Quō psequēbatur un^o mille 7 duo fugarūt decē milia: nisi quia deus uendidit eos 7 dominus cōclusit illos. Ex quibus 7 multis similibus clare habetur q^o ex malis temporalibus que hoibus infligūtur seu cōtingūt) arguendū est effuacaciter. q^o hoc prouenit ex dei iustitia puniēre taliū peccata. quod uidetur facere pro opinione trium amicorum Job 7 etiam Helus.

Magister

.distia 50.

In hac materia distinguendū est. Nam s^m Thomā in prima secunde. q. lxxxix. historias ueteris testamenti reuoluenti seu scrutanti: clare patet q^o cois status illius populi semper sub lege in prosperitate fuit quādiu legē obseruabāt, 7 statim declinātes a pceptis legis in multas aduersitates incidebāt, sed aliquę psonę pticulares etiā iusticiā legis obseruātes in aliqua aduersitate incidebāt. uel quia iā erāt spūales effecti. ut p hoc magis ab affectu temporalium retraheretur 7 eorū uirtus approbata redderetur: aut quia tales opa legis exterius implentes cor carneū hēbant in tpalib^o defixū, 7 a deo elongatū. de quibus ysa. xxix. Populus ille labijs me honorat, cor autē eorū longe est a me. hec ille. Vñ auctoritates p te allegate de statu totius populi Israhelici loquūtur, in historia autē Job agitur de psona pticulari, ut est manifestū, 7 ideo tres soty Job 7 ipse helus qui ex tribulatioib^o ipsi Job eueniētibus ipsum esse iniustū arguebāt, erronee se habuerūt. Nā hec debuissēt interpretari in meliorē partē. s. q^o hoc ei cōtingebat ut ipsius uirtus approbata redderetur. prout s^m ueritatē hmōi aduersa ipsi cōenerunt. quibus aduersitatibus uirtus ipsius Job examinata fuit. 7 a deo approbata. prout ex supradictis patz, 7 ut huiusmodi approbatio seu examinatio manifestaretur. etiā apud eos qui aliā uitā nō credūt sicut saducei 7 infideles. Ideo legitur Job ult. Et addit quoq; dominus omnia que cūq; fuerant Job duplicia

.17. q. 99.

.9. q.

.1. a.

.2. a.

.ysa. 29.

.Coz. dicitur p.

.Coz.

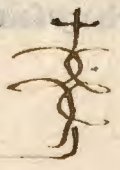
.v.

.ca. 7.

.2.

.Job. ult.

74

 . deo grās
 . Semper

Distinctio Sexta de Scrutinio scripturarū. cir-
ca ea que iudeis in sua p. niosa perfidia post
mortē xpī p. nacter existētibz euenerunt:
7 alijs ad hoc p. nētibz. Et cōtinet quatuor/
decim capitula. **I**n primo capitulo oñdicitur
q. pena iudeoz xpī negantiū 7 occidentiū cū eoz sequaci/
bus grauior est etiā in hac uita quaz pena sodomitarum 7
Dathan 7 Abiron qui subito cōsumpti sunt, 7 q. eoz dura
tio in hoc seculo cedit in utilitatē ecclesie.

2. **I**n secundo cap. oñdicitur q. tres conditōes occurrere ha-
bent necessario in peccato negatōis 7 occisionis christi. pro
quo peccato iudei in hac captiuitate existūt.

3. **I**n tertio cap. oñdicitur q. nō solū per rōez cōprobatur q.
p. dicte tres conditōes occurrerūt in peccato negatōis 7 oc-
cisionis xpī. sed etiā hoc fundatur in auctoritatibus sacris
7 ibidē oñdicitur q. iudei p. eorū culpā cecitatem mentis in-
currerunt circa cognitionem eorum que erant sibi ad salu-
tem necessaria. que quidē excecatio seu ignorātia non excu-
sat eos sed potius aggrauat.

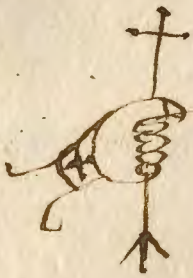
4. **I**n cap. quarto datur ratio quare primi. s. iudei in cap-
tiuitate Babilonica existentes nō legūtur incurrisse exce-
catōz mētis. sicut 7 secūdi. s. exñtes in hac captiuitate.

5. **I**n cap. quinto oñdicitur q. pro peccato pessime ipocrisis iu-
dei tpe templi secundi captiuitate excecationē mētis supra
dictā incurrerūt. ysaie prophete testimonio.

6. **I**n cap. sexto oñdicitur q. licet ipocrisis simpliciter confi-
derata nō sit de grauissimis peccatis. ipocrisis tamē phari-
saica quā xpūs multipliciter increpauit grauissimū pecca-
tū est. quod ex quibz rōibus cōsideratur.

7. **I**n septimo cap. oñdicitur q. in cecitate pharisaica includi-
tur negatio diuine prouidētie magis culpabiliter. quaz in
illis qui peccata sua publicāt sicut sodomite. 7 in eodē oñ-
dicitur q. ex hmōi pharisaica ipocrisi nephanda. deus elicit
magnū bonū. s. gentiū illuminatōez. 7 utrūq. fūdatur in
quadā auctoritate ysa. de quo hic agitur.

8. **I**n cap. octauo oñdicitur q. pharisei tripliciter incurrerūt
excecationē mētis. sicut 7 triplicē ueritatē per suā nephan-
dā ipocrisim corruerūt. quoz duo in hoc cap. explicantur
7 ibidē declarātur uerba ysaie ad hoc p. nētia. s. cū dicit.

†
n. n. n. Dic

Et peribit sapientia a sapientibus eius. 7c. quod proprie et multipliciter de phariseis 7 eorū sequacibus intelligendū est. Et ibidē declaratur q̄ hoc nō est doctrina xp̄i dicentis de phariseis. Supra cathedrā Moisi sederūt scribe 7 pharisei quitquid dixerint uobis facite.

9 **I**n cap. nono declaratur tertius modus excecatis pharisaice qui cōsistit in hoc q̄ suas proprias inuentiones 7 assertōes ab eisde abscondūtur.

10 **I**n cap. decimo onditur q̄ multa de inuentōibz seu assertionibus phariseoz quas ipsi inuētores seu asserētes mīme intelligūt. q̄nqz nobis proficiūt ad eruditōez. 7 q̄ in terminis p̄ eos assignatis ad suaz redemptōez aliqua emerferunt ad honorē fidei catholice ptinētia.

11 **I**n cap. undecimo onditur q̄ aliqua uerissima circa eoz redemptionē asseruerūt. que tamē ipsi met nō intelligūt. 7 q̄ hoc probatū fuit p̄ ysaiam.

12 **I**n cap. duodecimo onditur q̄ cecitas pharisaica de qua ysaias prophetauit cōpendiose traditur in euāgelio.

13 **I**n cap. tredecimo ostenditur q̄ ex excecatis pharisaica nullū preiudiciū generatur fidelibus de genere descendētibus Israheliticis. nam in potissimis tempibus ecclesie. s. in eius exordio 7 fine (in quibus xp̄s fuit 7 erit p̄sens in ecclesia in natura assumpta. sancti de stirpe Israhelitica descendentes principales fuerūt. 7 in fine mūdi totū genus Israheliticū xp̄o firmissime adhibebūt.

14 **I**n cap. decimoquarto ostēditur quid de iudeis in tēpore medio. qui intra primū aduentū xp̄i 7 secundū s̄m scripturarū scrutiniuz sentiendū est. 7 ibidem hmōi tractatus in laude diuina finitur.

Cap. p.

Capitulū primū in quo onditur q̄ pena iudeoz xp̄m negantiū 7 occidentiū cū eoz sequacibus grauior est etiā in hac uita quā pena sodomitarū. 7 Dathan. 7 Abiron. qui subito cōsumpti sūt. 7 q̄ eorū duratio in hoc seculo cedit in utilitatē ecclesie.

Discipulus

Verum est prout sanctus Thomas docet in loco per te allegato s̄m sacrarū scripturarū testimoia. q̄ populus iudaic⁹

12. q. 99.

dum legē sub qua erat diligenter obseruabat in trāquilli-
 tate uiuebat, cum autē ab hmōi obseruatōe declinabat in
 magnas aduersitates incidebat. Sed ex hoc occurrit michi
 quedā non modica admiratio que talis est. Video enim q̄
 i. Admira
 nō modica
 . glo. s. ysa. 18. populus ille iudaicus ualde grauius peccauit/blasphemando/
 et crucifigendo xpm̄: quā si quecumqz alia peccata cōmi-
 sisset citra blasphemā dei. Dicit enī glo. ysa. xvij. Omne
 peccatū/blasphemie cōpatum/leuius est. Cum igitur Thore
 Dathan et Abiron et eoz sinagoga propter hoc q̄ cōtradix-
 erūt sacerdotio Aaron/et prepositure Moisi: descenderūt in
 . Leuit. 16. infernū uiuētes. Leuit. xvi. sic q̄ nichil ex eis remansit. s.
 . j. a b. ad . x. de p̄cipatibz in eoz crimie, quātomagis debuissēt subito
 a terra deleri: qui nō xpm̄ solū uerū deū/et hoīez esse cōtra
 dixerūt: sed eū cū magnis obprobrijs/et blasphemijs cruci-
 fixerūt: Maxima ergo admiratōe dignū est q̄ deus tāto tē-
 pore tollerat predictū peccatū: quod incōpabiliter maius ē
 quā peccatū Dathan/et Abiron: quos tā celeriter ab hac ui-
 ta deus repulit. p̄sertim cū hoc peccatū continue et p̄tinaci-
 ter ab omnibus et singulis sub infidelitate iudaica existen-
 tibus cōmittitur. Nullus enī talīz est qui p̄dicta peccata
 iuxta cōmissa nō approbet. imo singuli tā in dictis quā in
 scriptis suis predicta peccata approbāt/laudāt/et cōmēdāt.
 prout in suis codicibz tā talmudicis quā alijs quibuscūqz
 hoc manifeste repitur. quorū allegatio obmittitur. tum
 ad euitandam prolixitatem. tum quia ab ipsis conuulter
 conceditur.

Magister

. Sō. Verum est q̄ occisores xpi/ p̄sertim illi qui eū cognouerūt
 (ut principes iudeoz/ in quibus si aliqua ignorātia fuit: nō
 tamē eos poterat excusare. cū esset affectata. ut in tertia p/
 . thōs. 7. 3. 7. 9. 7. te. q. xlvij), Nec etiā talis ignorātia excusat minores de po-
 pulo. p̄sertim eos qui post resurrectōez xpi/ et discipulorū
 p̄dicatōez (per quā maior/ seu p̄cipua p̄ mundi ad fidē xpi
 per testimonia scripturā/ et miraculorū euentiā diuersa
 est) quo nō obstante/ adhuc p̄tinaciter in sua nequissima p/
 fidia pseuerāt. se excusando per falsas interpretatōes scriptu-
 rarū. quibus nituntur negare xpm̄. ut in prima parte huius
 tractatus multipliciter est ostensū. Talis enī excusatio est
 . 10. circumstantia aggrauās quodcūqz peccatū. ut hētur in glo.

Sic. p. 7.

2^e.
 .6. di.
 .1. ca.

sup illud psalmi. Nolite extollere in altū cornu uestri, Itē
 aggrauatur hec blasphemia p cōcomitās homicidiū. quod
 est grauissimū peccatū inter ea que cōmittuntur in proxi/
 mū. Vnde simpliciter concedendū est q̄ peccatū occidētū
 xpm supradictoz: similiter 7 consentientū seu approban/
 tū illud postquā cōmissum fuit. est simpliciter grauissimū.
 unde 7 ei debetur grauissima pena. ut dicitur Deut. xxv.

Secundū mensurā delicti erit 7 plagariū modus. Que qui
 dē pena licet sit grauissima: credendū tamē est eis esse refer/
 uatā ad futurū seculū. in quo unusquisq; accipiet premiū
 uel penā s̄m operū exigentiā. Sed considerandū est q̄ etiā
 in hac uita non relinquūtur sine pena iustissime a deo pro/
 portionata peccato eorum: ad ecclesie utilitatem 7 infide/
 lium cōfusionem.

Discipulus

Quero ut michi oñdas quomō in hoc supradicti proterui
 puniātur proportionabiliter ad suū peccatū: cū per te con/
 cessum est q̄ istud peccatū est simpliciter grauissimū. 7 ta/
 men uidemus q̄ illi qui fuerūt tempe diluuij 7 sodomite
 7 Thore) repentina plaga fuerūt cōsumpti. quod ptinet ad
 grauitatē pene. isti uero adhuc uiuūt in humanis.

Magister

Ex hoc q̄ isti. s. occisores xpi 7 eoz sequaces s̄m consensuz
 7 approbatōnez nō sunt puniti repentino mō sicut legitur
 de illis quos allegas: non sequitur q̄ leuius puniūtur quā
 supradicti. Diuturna enī duratio penaz sepe efficit maio/
 rē grauitatē pene: sicut 7 momētanea pene duratio ad leui/
 tatē pene uidetur quodāmō ptinere. Vnde de hac propria
 materia. s. de cōpatōe pene iudeoz ad penā sodomitarum
 loquitur propheta magis grauās peccatuz suū filie populi
 mei. quā peccatū sodomitarū que subuersa est in momento.
 Ex quo patet q̄ lōga diuturnitas pene iudeoz reddit eam
 grauiorē seu magis odibile: quā pena sodomoz momētanea.

Discipulus

Video q̄ momentanea pena etiā si sit grauissima in se: eli/
 gibilior tamē forte est quā aliqua minor pena nō ita gra/
 uis si sit ualde longa seu diuturna. Vnde 7 principaliter so/
 let dici q̄ melius ē semel cadere quā impetuū pendere. sed

glo. s. 2.
 .ps.
 rō. 2.

Coz

Deut. 29.

qd dicitur.

ple

Handwritten flourish or signature.

24.

Quellem scire quō hmoi pene diuturnitas magis cedat in u/
tilitatē ecclesie: prout tu asseris.

Magister

Se. Considerare debes q̄ iudei xpm occidentes seu ipsius occisi/
onē coiter approbātes nō subito perierūt de hoc seculo sicut
illi de diluuiō/7 sodomite/7 qui fuerūt in scismate Thore,
licet enī isti grauius quā illi peccauerūt hoc tamē cedat in
utilitatē ecclesie multipliciter. **Primo** ut ex eis in tempo/
rū successione aliqui a deo p̄destinati saluarētur. per quos
ecclesia numero/7 merito augetur. prout ex hystorijs au
tentis haberi potest. 7 forte aliquid de hoc infra tange/
tur. **Secundo** ut testimonia fidei que in ueteri lege cōtinē/
tur cuius textus ab eis cōseruatur ecclesia haberet ab eis.
Sunt enī iudei (prout dicit quedaz glo) bibliotece nostri et
baiuli codicū m̄oz a quibus codicibz sacre scripture testi/
moniū accipitur tanto fidutialius quāto nobis supradctā
testimonia obtinētia auidius aduersantur. **Tertio** cedit in
utilitatē ecclesie duratio populi iudeoz in uili statu serui/
tutis 7 miserie inquantū ultio sanguis xpi in eis magis re/
lucet. eo q̄ in diuersis tempibus/7 locis eorū deiectio 7 ob/
probriū dinoscitur. quod nō sic oñderetur si in breui tem/
pore/7 solū in aliquibus regionibus cōsumpti fuisset. 7 de
hoc proprie intelligitur illud. ps. Ne occidas eos. ne quādo
obliuiscātur populi mei. s. ne populus dei obliuiscatur in/
stutie diuine ulciscētis occasione xpi. Si enī celeriter fuisset
cōsumpti sicut sodomite 7 Dathan 7 Abiron cito possz hec
ultio tradi obliuioi. sicut multa que temporibz retroactis
cōtigerūt iam nō sunt in memoria hominuz. ut certa. sed
quasi sub dubio narrata. sed uidētes eos cōtūdie affligit 7
supprimi in penam sceleris occisionis xpi nō p̄nt ista obli/
uioni tradere. nec de ea dubitare. sensus enī uisus certior ē
auditu/7 ceteris sensibz. ut in primo methaphisice.

Discipulus

Scripturas sacras scrutanti satis cōstare debet q̄ de q̄n/
qz nō statim cōsumit peccatores. sed in hac uita per penas
eos affligit. ut ex hoc fortitudo dei/7 eius iustitia prolxi
ostendatur. Legitur enī deū dixisse Pharaoni (qui diuinis
p̄ceptis de missione populi dei resistebat) Nunc enī extēdes

manū meā percussissem te. ⁊ populū tuū peste. ita ut perires
 de terra. Idcirco tamē posui te ut ostendam in te fortitu-
 dinē meā. ⁊ narretur nomē meū in omni terra. Ex quo patet
 qd multitudo plagarū quas deus Egiptus infligit non fuit
 propter hoc qd deus nō potuisset eos cōsumere per unā pla-
 gā tantū: sed id ut fortitudo dei in eis diutius oñderetur
 prout uerisimiliter cōtingit in proposito. Sed adhuc uelle
 doceri quid sit uicendū cōtra iudeos qui captiuitatē p̄sentē
 (in qua sumē nō uicūt eis aduenire propter peccatū occisionis
 xp̄i. sed propter peccata suorū p̄decessorū antiquorū. ut puta
 propter peccatū uituli in deserto fabricati. Vnde Rab. Sa-
 sup illud uerbū Exo. xxxij. ubi dicit. Ego autē in die ultionis
 uisitabo hoc peccatū eorū. dicit. qd in oībus oppressioibz seu
 aduersitatibus que populo Israhelitico in diuersis locis et
 temporibus contingūt peccatū uituli (de quo ibi ad litterā
 agitur) a deo punitur. Alij etiā uicūt qd propter peccata (que
 in templo primo fuerūt perpetrata. que fuerūt magna ⁊ ml-
 ta) ipsi puniūtur in hac captiuitate. Vellem igitur scire si
 esset aliqua ratio seu auctoritas autentica: ex qua oñdi pos-
 set. qd captiuitas iudeorū ⁊ eorū ignominiosa delectio in qua
 nunc sūt eis infligitur propter peccatū occisionis xp̄i. ut tu
 asseris. licet enī hāc assertionē tuā credo esse uerā: uellez ta-
 mē adhuc h̄re aliquid rōis seu autoritatis fulcimentū.

ca.

Coz.

ca.

Coz. Rab. Sa. p. 2.
Exo. 32.

aly.

Ad p̄m.

Q. seu Pen.

Capitulū secundū in quo oñditur qd tres conditōes occur-
 rere h̄nt necessario in peccō negatōis ⁊ occisionis xp̄i. pro quo
 peccō iudei in hac captiuitate existunt.

Magister

Si diligenter scripturas sacras ⁊ alias apud hebreos autē-
 ticas scrutatus fueris. certe repies qd in peccato (pro quo iu-
 dei existūt in hac diuturna captiuitate) tria oportet cōcur-
 rere. Primū est qd hoc peccatū sit ualde grauius quāz il-
 lud pro quo afflictī seu detenti fuerūt in captiuitate babi-
 lonica. quod patet ex hoc. nam sicut p̄sens eorū captiuitas
 ualde longior est in duratōe quā illa (ut est manifestū): sic
 acrior est atqz acerbior illa. In captiuitate enī Babiloica
 (in qua tantū .lxx. annis durauerūt: ut h̄etur Jere. xxix. Jo-
 achim rex Iuda honoratus fuit. ⁊ in sede regali cum alijs

p. f. p̄m.

p. ab effectu. ad ca.

hic 29.

2. R. ble.
Dan. 1. et 2. ca.

Josephus lib. 7. p. 6.

et 1. Ealmuch. h. githyn

ex hie.
Ezech.

Dan.
Ezdra
Zach.
Aggeo. 1. ca.
p.

Deut. 24. 10.
p. 2.

regibus honorifice positus p regē Babilonie. ut hētur. iij Reg. ult. Similiter 7 alijs ipsius generis in honore fuerit cōstituti. ut hētur Dan. primo. 7 secundo. Similiter in illa captiuitate nō legūtur iudei fuisse uenditi in uilissimo p̄cio. nec etiā in magna multitudine interfecti sunt. In hac uero captiuitate coīter nō leguntur. sic in honore notabili cōstituti. sed quodā mō ut serui seu eiecti ubiqz tractātur. 7 de eis maxima multitudo in destructōe Iherusalem per Titum interfecti. 7 coīter in destructōe ciuitatis que dicitur Vitber. ubi innumerabilis multitudo eoz sub quodā falso messia (quē sibi imposuerūt noīe Barcozba) cōmorabātur) maxima multitudo eoz uastata fuit. ut ista largius tradūtur a Josepho in libro de iudaico bello. 7 in talmuth in libro qui dīr Sintin. Item in captiuitate Babilonica inter eos fuerūt multi prophete. quidā eoz p̄ntes fuerit in ipsa captiuitate qui eos ex pte dei increpabāt de peccatis p̄teritis 7 exhortabātur ad bonū p̄nie; Similiter de spe redēptōis 7 salutis cōsolabātur. ut patet de Jeremia 7 Ezechiele in eoz prophetijs. Quidā uero prophete fuerit inter eos iā prope finē captiuitatis 7 i p̄cipio reductōis. ut p̄ de Daie/le 7 Esdra 7 Zacharia 7 Aggeo 7 hmōi. ex quo dei p̄ntia i eis maīfestabatur. eo q̄ deus adhuc hēbat eos tāquā populū propriū. In hac uero captiuitate nūquā aliquis propheta insurgit. Juxta illud psalmi. Jam non ē propheta. 7 nos nō cognoscat amplius. quod ē magnū signū reprobationis eoz a deo. 7 q̄ eos iam dereliquit tāquā nō populū suū. Ex quibus 7 multis alijs similibus manifeste hētur q̄ iudei in hac captiuitate sunt grauius puniti 7 a deo elōgati quā fuerūt in Babilonica captiuitate. Ex quo consequēter cōcluditur ueritas primū presuppositi. s. q̄ peccatū ex quo captiuitas eoz p̄sens eis prouenit ualde grauius est. quā illud pro quo in captiuitate Babilonica fuerūt. p̄t̄ ex hoc quia s̄m mensurā delicti erit plagarū modus. Deut. xxv. Secundū uero quod oportet cōcurrere in hoc peccato est q̄ sit cōmune omnibus in hac captiuitate ubiqz terrarū exultentibus. ita q̄ in illo omnes quasi coīter p̄cipēt faciēdo uel consentiēdo seu approbādo. 7 hoc a tempe quo ista captiuitas incepit usqz nunc. 7 sic patet. Nam dicere q̄ p̄ccatū uituli in Oreb fabricati uel aliud simile quodcūqz in quo

17.

p̄nta.

17.

2.

2. ca

hodierni nō pticipāt per factū seu assensū uel approbatōez
 est manifeste cōtra scripture sacre auctoritatē. per quā ha
 betur q̄ deus reddit iniquitates patrū filijs ac nepotibus
 in tertiā ⁊ quartam generatōez. Exo. xx. ⁊ xxxij. cap. ⁊ in
 alijs locis, s̄m quā auctoritatē ⁊ alias similes hētur q̄ nō
 plus se extendit iustitia diuina in puniēdo peccata p̄deces
 sorū in hac uita: nisi ad quartā generatōez tantū, Cuius rō
 est. nā filij ⁊ nepotes pluries inueniūtur imitatores p̄ni
 sceleris. Vnde in translatōe Caldaica sup illud uerbū. Vsqz
 in tertiā ⁊ quartā generatōez. v̄. q̄ hoc ē cū filij sequūtur
 opera patrū, Constat autē q̄ hoc non habet locū in peccato
 uituli. quod cōter detestatur ab omībus iudeis hodiernis.
 Et sicut isti nō fuerūt participes in cōmittēdo illud pecca
 tū. q̄z nondū erāt in rerū natura. sic etiā nō pticipāt cōsen
 tiendo. uel approbādo illud: ut ē manifestū. Vnde cōtra vi
 uinā iustitiā esset. q̄ isti pro tali peccato punirētur, Vnde
 Rab. Sa. ⁊ alij uidētur fingere: ut applicēt huic captiuita
 ti peccatū idolatrie. quod ē de maximis. quod tamē nō ha
 bet locū: ut dictū est. Tertiū uero quod in peccato hui⁹ cap
 tuitatis oportet cōcurrere est. q̄ hoc peccatū est eis omni
 no ignotū. hoc enī hētur exp̄sse in libro talmudico qui v̄
 Magnila. ubi queritur ratio quare primis. s. existentibus
 in captiuitate Babilonica. fuit terminus captiuitatis re
 uelatus. ut patet Jere. xxxix. ubi v̄. Postquaz cōpleti fue
 rint in Babilone. lxx. anni uisitabo uos. ⁊c. ⁊ tamē poste
 ris. s. existentibus in hac captiuitate. terminus redēptōnis
 ab hac captiuitate nō fuit. nec est eis reuelatus. Ad quod re
 spondetur ibidē sic. s. in captiuitate babilonica existētibus
 (quibus peccatū sue captiuitatis fuit reuelatū) termin⁹ et u
 am reuelatus fuit, sed posteris. s. existentibus in hac capti
 uitate (quibus peccatū sue captiuitatis nō est reuelatū) si
 militer nec terminus sue captiuitatis reuelatus fuit, nec
 ibidē. Ex qua auctoritate apud eos autētica habes intētuz
 .s. q̄ peccatū pro quo in hac captiuitate existūt nō ē reuela
 tū eis. sed ē eis occultū seu ignotū. quod fuit tertiū supposi
 tū. Ex quibus bene cōsideratis. concludit intentū. s. q̄ pecca
 tū pro quo iudei in hac captiuitate existūt proprie ē illud
 scilicet blasphemia xp̄i ⁊ eius occisio. quod sic patet. Nam
 p̄dicto peccato proprie cōueniūt tria p̄supposita supradctā.

20
32
17

Coz.
h. i. m. sal

3.
Coz max
obduratio
et c.

Intēta. 3. g.
3. p̄supp.

Intēta. 9. 1.
rō.

Enstā caldayca

Coz.

Intēta. 2. g. 2. p̄supp.

13.

Coz. 1. h. Talmudus Magnila

hie. 29.

53. Ide

- 1. q̄ sit ualde gramg. p̄ c.
- 2. q̄ sit Coe oibz i hac. ⁊
- 3. q̄ sit oibz eis ignotū c.

Appl. huius peccati. p. p. supposito.

et nulli alteri, quod rationabiliter posset assignari, applicatur enim huic peccato primum presuppositum. Nam blasphemiam dei in persona christi cum tanto scelere et enormitate commissa usque ad ipsius occisionem turpissimam et ignominiosam grauior est quam idolatria, que licet sit de grauissimis peccatorum: non tamen in personam dei committitur de directo. Unde nec idolatria equiparari debet blasphemie christi in grauitate, qui enim in personam regis committit offensam, peritum eum blasphemando et turpiter occidendo criminiosius eum offendit: quam qui alium regem supra se propter proprium regem imponit, uel ille qui dominum suo regi negat tantum: non committendo in personam suam aliam offensam. Cum enim peccata primorum prout declaratur in. iij. Reg. et in alijs locis fuerunt idolatria, adulteria, et homicidia: que licet sint grauiora: non tamen sunt tante grauitatis sicut peccata supradicta que in personam christi ueri dei fuerunt commissa; sequitur quod hoc peccatum grauius est quam peccata que in templo primo a iudeis fuerunt commissa. Secundum uero presuppositum (quod occurrere debet in hoc peccato) est quod tale peccatum sit commune omnibus in hac captiuitate ubique terrarum existentibus. et quod proprie dicitur huic peccato. scilicet de blasphemiam et de occisione christi, licet enim iudei

coz
ro

ad p. ro

et p.

9.

Appl. huius peccati. 2. p. supposito.

qui post destructionem secundi templi fuerunt non interuenerunt in blasphemiam christi et eius occisione: omnes tamen quicumque sunt sub hebraica perfidia consentiunt approbant et laudant omnia scelera atque peccata que commissa fuerunt per suos predecessores in persona christi. ut patet per omnes magistros eorum qui conueniunt in hoc quod occisores christi secundum ueram iustitiam legis eum occiderunt. Unde Rabi. moi. in libro de iudic. et de regibus et messias sic dicit. Circa finem templi secundi nazarenus ille iactauit se esse messiam.

ro.

ro.

et p.

Rabi. moy. i. l. de iudicis et de Regibus et Messia

et ideo sapientes et magistri nostri fecerunt de eo seum in eum quod debebat fieri. Hec ille. Et contra sententiam omnium eorum prout est satis notum quicumque notitiam eorum habent. Tertium uero quod in huiusmodi peccato pro quo iudei in hac captiuitate existunt occurrere debet. scilicet quod tale peccatum sit eis ignotum proprie applicatur peccato blasphemie et occisionis christi, quod sic patet. Nam ipsi non reputant quod hoc fuit peccatum. imo in hoc credunt se obsequium prestasse deo cum estimant quod secundum iustitiam legis christus fuisset reus mortis: ut statim supra dictum est. Cum autem nulli alteri peccato iudeorum predicta tria ueniunt simul: nisi tantum peccato supradicto. scilicet blasphemie christi: et sequitur quod

ro.

9.

et p.

Appl. huius peccati. 3. p. supposito.

1. q. sit. alie grauior
2. q. sit. Coe. oibq. hac capti
3. q. sit. oibq. eis ignota

Handwritten mark or signature.

.6. de
3. ca.
.2^c

fit istud peccatū: pro quo solo in hac captiuitate existunt.
Assumptū patet: naz nullū peccatū vari possz: quod sit gra-
uius quā blasphemia dei. nec ipsi i alio peccato blasphemie
cōueniūt: ut ē manifestū: nec ē etiā aliud peccatum in quo
omnes cōueniūt: naz si aliqui eorū peccāt in homicidio uel
adulterio et usuris et fraudibus seu mendacijs et hmōi: non
tamē omnes prout ē manifestū. Similiter nō omēs peccāt
in aliquo quod fm omnes estimetur iustū et meritorium
sicut ē peccatū supradictū. s. blasphemie xp̄i. et. Ex quibus
recte cōsideratis hētur quod queris. s. q̄ peccatū supradic-
tū ē cā propria sue captiuitatis p modū demeriti.

Capitulū tertium in quo oñditur q̄ nō solū p rōnez cōpro-
batur q̄ pdicte tres cōditōes occurrerūt in peccato negatō-
nis et occisionis xp̄i. sed etiā hoc fundatur in auctoritatibz
sacris. et ibidē oñditur q̄ iudei p eorū culpā cecitatē mētis
incurrerūt. et. ut prius.

Discipulus

Quod peccatū huius captiuitatis iudeoz grauius sit quā
peccatū seu peccata pro quibus fuerūt in Babilonica cap-
tuitate: rōnabile est prout tu primo p̄supponis q̄ etiam
scripturas scrutādo aliq̄e repiūt auctoritates que huic
cōsonāt ueritati. Unde Jere. vii. de eis d̄r. Nō audierūt me
nec inclinauerūt aurē suā. sed indurauerūt ceruicē et peius
opati sūt quā p̄res eoz. que proprie uerificatur de occisori-
bus xp̄i et eoz sequacibus. Nam ut dicit Cris̄. super illud
uērbū Math. xxiij. Implete mensurā patrū ūroz. Patres
eorū prophetas occiderūt. isti uero d̄m prophetas. Secū-
dū uerq̄ quod p̄supponis. s. q̄ peccatū p quod iudei in hac
captiuitate existūt est cōmune om̄ibus in eadē captiuitate
existentibus) etiā habet aliquas auctoritates que huic cō-
sonāt ueritati. Unde Jere. ij. Quid uultis mecū iudicio con-
tendere. omnes enī uos dereliquistis seu p̄uaticati estis me
quod proprie de hoc peccato intelligi debet. fm q̄ quasi in
iudicio uidētur cū deo cōtendere eū cōdemnando blasphe-
mādo et hmōi. in quo etiā omnes deū derelinquūt. Ad ter-
tiū tamē p̄suppositū tuū in quo. s. oñdis q̄ huiusmodi pec-
catū est eis ignotū: licet hoc fm rōnez et auctoritatē apud

hie. 7.

Chris̄. ad. 5. 23.
2^m

hie. 2.

3^m

eos authenticā manifestas: uellē tamē adhuc habere alicui?
sacre auctoritatis fulcimentū.

Magister

So. **S**i scripturas sacras scrutatus fueris satis repies. q̄ inter
alias plagas (que a deo infligende erāt populo iudaico) una
erat p̄cipua. s. ignorātia seu nesciētia eoz que sibi ad salutē
p̄ diuinas reuelationes propheticas insinuabatur. Unde ysa.
vi. Postquā deus reuelauit prophete sūma fidei misteria
s. misteria sancte trinitatē: uoce seraphica ter proclamādo
Sanctus sanctus sanctus. simul 7 diuine unitatis subiun-
gendo. Dñs deus sabaoth: in singulari 7 coiter innuendo
ibidē misteriu sancte incarnatōis. cū statim subdit. Plena
est omnis terra gloria eius. quod proprie impletus fuit p̄
plenitudinē diuinitatis in xp̄o habitantē. de quo in psalmo.
Veritas de terra orta ē. 7 ysa. xlv. Aperiatur terra 7 ger-
minet saluatorē. Quod autē hec plenitudo gratie esset in
humana natura: satis demonstratur ex hoc q̄ apparitio illa
fuit in effigie hoīs sedētis. per quod significabatur q̄ deus
assumpturus esset formā humanā. Vbi attende q̄ in eadē
serie ostendit hec misteria ad salutē humani generis perti-
nere. licet populo p̄ ueras prophetias proponerētur iudaicō.
ipsi tamē pro maiori pte p̄dicta sacra misteria nequa-
quā intelligebāt seu credebāt, propter quod ibidē sequitur
Vade. 7 dices populo huic. audite audietes. 7 nolite intelli-
gere. 7 uidete uisione. 7 nolite cognoscere. 7 (ut ostenderet q̄
in credendis supradictis cōsistebat salus eoz) statim subdit.
Exceca cor populi huius. 7 aures eius aggraua. 7 oculos ei
claude. ne forte uideat oculis 7 auribus suis audiat. 7 in cor-
de suo intelligat. 7 cōuertatur 7 saluus faciet euz. Ex qua
auctoritate manifeste habes duo. Vnū est q̄ cor huius po-
puli debebat esse excecatū, similiter 7 aures grauate. 7 o-
culi clausi. sic ut nō intelligerēt seu crederēt p̄dicta misteria
ad salutē humanā pertinētia. Secundū est q̄ si forte hoc in-
telligerēt seu crederēt 7 cōuerterentur statim essent salui.
quod proprie correspondet tertio p̄supposito.

Discipulus

Placet michi expositio predicta de misterijs fidei in predi-
cta uisione ysaie inclusa. licet enī iudei trinā iterationem

misteria: s. trinitatis
P
2 incarnatōis

.9.
coz
ysa. 6

.p̄
ysa. 29

.n.

.f.

.ca.

.m.

.m.

.coz
Aures
oculorum

he. 22.
no.

ex^m
hie. 22.

7°

1. x
2. 3 terra -
3.

Luc. 1.

i. conceptu.

5. 2.

2. natu

7oh. 1.

3. baptizatu.

hie. 7.

7°

psa. 6.

no modica
ad myra.
no.

huius victoris sanctus ad maiore[m] expressione[m] sanctitatis vi-
uine exponat allegantes quedam que credunt esse similia. ut cum
dicitur Jere. xxij. Terra terra terra audi uerbu[m] domini. hoc
tame[n] non ualet. tum quia trina iteratio huius termini ter-
ra referenda est ad triplice[m] distinctio[n]e[m] terre. cui loquebatur
Erat eni[m] triptita. cuius una pars dicebatur terra Judee. alia
gallilee. alia uero transiordanis. ut habetur in libro qui dicitur
Canhedrin. et de istis tribus prouincijs (quibus terra
promissionis diuidebatur) fit expressa mentio in euangelio
in gestis xpi. Fuit eni[m] conceptus in gallilea. Luc. primo cap.
Missus est angelus gabriel a deo in ciuitate[m] gallilee. et su-
it natus in Judea Math. ij. Cum natus esset Ihesus in beth-
leem Judee. Sicut baptisatus transiordanem ubi erat Iohannes
baptisans. Joh. primo. Et de istis tribus prouincijs intel-
ligenda est trina iteratio terre per Jeremia[m] antedicta[m]. Simili-
ter dicendum est de hoc. quod legitur Jere. vii. Templu[m] domini
templu[m] domini templu[m] domini est. et c. Erat. n. templu[m] Sa-
lomonis principaliter tripartitu[m]. scilicet in sanctu[m] sanctoru[m]. et
sanctu[m]. et in atriu[m] sacerdotu[m]. Unde ex hijs auctoritatibus
Jere. magis habetur quam talis trina iteratio distinctionem
insinuet quam confirmationem. Tum quia licet loquedo de cre-
aturis. scriptura quicquid uteretur tali iteratio[n]e ad fortifican-
du[m] inuicem in hominib[us] non tamen ex hoc est trahenda consequentia
ad iteranda nomina omnia similia quando de deo agitur. Nam in
deo summe piculosu[m] est multiplicitate[m] ponere. non autem in crea-
tura sed de hoc (quod dicitur. Exceca cor populi huius. et c.)
uidetur non modicu[m] admirandu[m]. Videtur eni[m] quod illa uerba
sonant quod deus precipiet et corda populi huius excecarentur et
aggrauarentur eius aures. et c. quod est inconueniens. cum a deo de
directo procedunt cuncta bona. non autem mala.

Magister

dis. 50.

9. 1. d. f.
2. d.
rd.

Scire debes quod hominib[us] excecatio seu obturatio (que in hoc loco
et in alijs similibus habetur scripturis) non est intelligenda
tamquam a deo directe causata. sed potius ex defectu liberi ar-
bitrii humani. Nam homo (qui se auertit a deo) meretur ut de-
iuste retrahat gratiam ab illo. cuius gratie effectus est illumina-
re intellectu[m] et mollificare affectu[m]. qua quidem gratia subtrac-
ta homo remanet excecatus intellectu. et obturatus in affectu.

non quod gratia
retrahatur effectus d. f.

ex sua propria malitia. nō autē ex diuina opatōe.

Discipulus

Cicet excecatio predicta ex defectu liberi arbitrii humani procedat ut tu dicis: adhuc uidetur q̄ p̄ talē excecationem excusaretur ab illo peccato quo xpm nō cognouit. 7c. Legitur Job. ix. christum dixisse. Si ceci essetis non haberetis peccatum.

. Job. 9.

Magister

Cecitas que excusat a peccato est illa que cōtingit ex naturali defectu. Vnde Phūs in libro Ethicorū. Nemo increpat ceco nato sed magis miseretur. Cecitas autē de qua propheta hic loquitur nō prouenit ex defectu naturali. sed ex defectu uoluntario causato ex liberi arbitrii infirmitate seu malitia. ideo talis non excusat sed potius aggrauat peccatum. presertim cum sit affectata 7 ex malitia. prout est in proposito.

. distina. 50

. 1. d.

. 4. Eth. 7.

. 2. d.

. cor. 7.

Discipulus

Vellem ut ostenderes michi quō in proposito hmoi cecitas sit uoluntaria. cū cecitas dicit omnimodā priuatōe cognitionis circa illud q̄ quis sit aptus cognoscere.

Magister

Ignorantia seu excecatio que non solū nō excusat a peccato s̄ etiā ipm aggrauat. dupl̄r potest cōtingere. Vno mō q̄n est affectata. ut puta cū peccator uult ignorare illa que tenetur agere. uel obmittere. ut liberius peccet. de quibz Job xxij. qui dicūt deo. Recede a nobis scientiā uiarū tuarum nolumus. quod proprie applicatur iudeis. 7 psertim principibus iudeorū qui in crucifixione xpi affuerūt. qui p̄ scrutiniū scripturarū loquentiū de christo poterāt (7 tenebātur) christū cognoscere. prout in prima pte huius tractatus ē ostensum. Similiter 7 p̄ eius opera. Vnde Job. xv. Si opa nō fecissem in eis que nemo alius fecit peccatū nō haberēt. Vnde de talibus proprie uerificatur uerbū psalme p̄ allegatū. s̄. Exceca cor populi huius 7 aures eius aggraua 7 oculos eius claudē. 7c. Isti enī habuerūt oculos clausos quasi non uidētes opa xpi miraculosa. ut ex eis proficerēt. habuerūt etiā aures aggrauatas. inquantū nō audierunt debite

. distina. 50

. 1. d.

. Job. 22.

. Job. 19.

. 18.

[ ]

[ ]

2.
G. dia

3. ca.

1. a
2. a
eaque a prophetis de xpo prenuntiabatur, et quia ista in eis procedebat ex uoluntate deprauata ut dictum est. Idcirco de ipsis uerificatur habuisse cor excecatum quod totum in quantum posset considerari per modum pene attribuendum est deo. et sic uideatur loqui propheta. In quantum enim consideratur per modum culpe ex defectu malitioso liberi arbitrii procedente attribuendum est ipsis transgressoribus, que omnia applicabilia sunt etiam modernis: in quantum nequitie seu facinori predecessorum assentiunt. ille

Discipulus

Et si modernis posset applicari aggrauatio aurium: in quantum ea que in scripturis traduntur de xpo debite non percipiunt! Similiter excecatio cordis in quantum hac oratione affectant. Clausura tamen oculorum non uidetur eis sic applicabilis. non enim moderni uiderunt opera christi miraculosa.

Magister

50
Miracula christi bene in corde disposita nunquam deficiunt. Unde in collecta dicitur. Deus qui nullum tempus sine testimonio tue bonitatis relinquit, sed adhuc miracula christi et discipulorum eius in nomine ipsius pebuisse credere habent enim in multis eorum scripturis quod christus miracula faciebat. et etiam discipuli eius. sed hoc attribuebant magicis artibus superstitiosis. sicut et predecessores eorum etiam christo pretere dicebant. In beelzebub principe demoniorum eicit demonia Math. ix. . 9.

Discipulus

Habeo primum modum in quo ignorantia seu excecatio aggrauat peccatum. doce ergo me de secundo modo.

Magister

2. a
3. a
Est alius modus scilicet in quem ignorantia peccati non excusat sed potius aggrauat peccatum. et hoc est cum quis ex malitia passionis errat in electione eius quod agendum sit. de quibus dicitur Sap. 2. Sap. ij. Excecavit illos malitia eorum. quod potissime contingit in predictis transgressoribus. qui ex uitio pessimo inuidie moti sunt ad crucifigendum uerum christum. ut Math. xxvij. Euangelista de Pilato dicit. Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. De inuidia enim Greg. in quinto moralium dicit quod quauis per omne uitium quod perpetratur humano cordi . 27.

Qua

. p. inuidia .

pestis atiqui hostis intus effunditur: in hac tamē nequitia
ro. Sap. 2. tota sua misteria serpens cōcutitur. Dicitur enī Sap. ij. q.
inuidia diaboli mors intravit p orbē terraz. fuit etiā hec
2 inuidia grauissima inquantū fuit inuidia fraterne gratie
fm quā aliquis dolet de augmēto gratie dei. non solum de
22. q. 27. bono proximi. qua rōe talis inuidia ponitur peccatum in
spiritū sanctū secunda secūde. q. xxvij.

¶ Capitulū quartū. in quo datur rō quare primi. s. iudei i
captiuitate Babilonica existentes nō legūtur incorrisse ex
cecationem mentis sicut 7 secundi. s. existentes in hac cap/
tuitate ?

Discipulus

Dūg 49. q. 0107. ¶ Secundū doctrinā Greg. in quito moralium. Excecatio men
tis oritur ex peccato luxurie. quod quidē peccatū non legi
tur fuisse in templo secūdo sicut in primo. in quo tempore
prophete frequēter increpabāt populū de illo uitio. Nū Jer
re. v. Unusquisq; ad uxorē proximi sui inherebat. Nū hu
iūsmodi excecatio potius debuisset cōtingere existētibus i
captiuitate Babilonica quā in hmōi secunda. quod tamen
non legitur.
hie. 4.
coz.

Magister

¶ Si bene cōsideras aliud ē unū peccatū oriri ex alio. 7 aliud
est aliquod peccatū p modū pene infligi alicui. De primo lo
quitur Greg. assignās quedā ex alijs prouenire p modū ori
ginis. que quidē peccata dicit esse filias alterius. ut cuz dī
q inuidia oritur ex uana gloria, similiter excecatio mētis
ex luxuria sed hic agitur pē secundo mō. s. q excecatio coz/
dis 7 aggrauatio aurū 7 hmōi inflicte fuerūt populo iu
daico in penā alterius peccati. in quo peccatū p modū pene
inflicti correspondere habet illi peccō quod infligitur p modū
demeriti. Et isto mō excecatio mētis 7 hmōi inflicta fuit
illi populo. demerebatur enī excecatoez mētis 7 clausuraz
oculoz 7 hmōi p aliud peccatuz. in quo uolūtarie incurre
bāt. 7 hoc p correspondētiā unius ad alterū. iuxta illud v/
bū supra allegatū. Juxta mēsurā delicti erit. 7c.

¶ Capitulū quintū. in quo onditur q pro peccato pessime

170.

culo grandi ⁊ stupendo. peribit enī sapia a sapiētibus ⁊ in-
 tellectus prudentū eius abscondetur. Ex quo patet manife-
 ste q̄ in ipsis habebat esse peccatum ipocrisis: s̄m q̄ exte-
 rius deū colebāt. de quo dicit. labijs suis glorificāt me. in-
 tus autē non solū glorificabāt deū. sed etiā ab eo elongabā-
 tur in corde. In corde at̄ cultus dei uerus (s̄m Aug) consi-
 stit. propter quod peccatū deus ab eis abstulit uerā sapiāz
 ⁊ intelligentiā. Unde sequitur. Ideo ecce addā ut admira-
 tōz faciā populo huic miraculo grandi ⁊ stupendo. peribit
 enī sapia a sapiētibus ⁊ intellectus prudentū ei⁹ abscondetur
 Quod autē dī hic de hac plaga excecatorū quod ē miracūm
 magnū ⁊ stupendū. intelligendū est propter magnitudinez
 detrimētū. quod eis ex ista excecatoe cōtingit. nāz p hoc er-
 raueſt circa cognitōez xp̄i. ex quo in ceteris aduersitatibz
 ⁊ erroribus sūt lapsi. ex quo habes propositū scilicet cau-
 sam excecationis iudeorum a deo inflictā esse eis in penam
 ipocrisis ne phande.

9.
 1. apparet t̄m
 et nō sūt

Aug
 9. q.

mita 9.

Discipulus

Ut supra per te dictū est. pene correspondere debent culpis.
 uellem igitur scire quō culpa peccati ipocrisis correspōdet
 pene excecationis. prout autoritas psalme supra uidetur
 sonare.

Magister

Correspondētia peccati ipocrisis supradicti ad penā pro eo
 inflictā haberi potest p dictū saluatoris dicētis. in qua mē-
 sura mensi fueritis remetietur ⁊ uobis. Mar. iiii. Constat
 autē q̄ ipocrita: p̄sertim ille qui exterius deū uidetur glo-
 rificare: interi⁹ autē. s. in corde a deo longe recedit: de quo
 propheta loquitur dicens. populus iste. ⁊c. ⁊ cor eius lōge
 est a me. talis conatur ueritatē uite sue (que pessima est) ho-
 minibus sub signis falsis exterioribus occultare. Unde eā
 dē mensura hmōi ipocrite remetietur: cū ueritas intelligē-
 tie sacre scripture (in qua uita spūalis humana doctrinali-
 ter cōsistit) ei occultetur seu celetur. ⁊ iō ipocrisis de uirtō
 opponitur uirtuti ueritatis. ut in secunda secūde. q. cxj. iō
 eadē hmōi pena. s. excecatoe (per quā ueritas diuinaz scrip-
 turaz occētatur) proprie corrūdet culpe ipocrisis supradicte

.Coz
 22. q. iiii.
 .Coz

Coz

7. ca.

Capitulū sextū in quo ofiditur q̄ licet ipocrisis simplici-
ter cōsiderata non sit de grauissimis peccatis. ypocrisis ta-
mē pharisaica (quā xp̄us multipliciter increpauit grauissi-
mū peccm̄ est. quod ex quibz rōibus cōsideratur.

Discipulus

Licet ipocrisis sit peccatū: non tamen semp est mortale. ut
secunda secunde. q. cxj. p te allegata hētur. Cū autē est mor-
tale nō uidetur equipari maximis uitijs. utpote idolatrie
homicidio 7 adulterio 7 hmōi. Irrōnabile igitur uidetur
q̄ pena iudeoz in hac captiuitate existentū (qui de ipocrisi
principaliter notatur) grauior sit quā pena primoz qui de
idolatria 7 alijs peccatis supradictis fuerūt rei. Cōstat ta-
mē ex p̄dictis q̄ sicut maior ē pena existentū in hac capti-
uitate quā in Babilonica: ut ex victis patet: sic 7 culpa ma-
ior debet esse s̄m iā victa.

Magister

Licet ipocrisis simpliciter cōsiderata prout solū dicit simu-
latōez uel fictionē nō sit ita grauis sicut homicidiū 7 adul-
teriū: cū ipocrisis q̄nqz possit esse ueniale peccatū tantum.
ut in secūda secunde. q. cxj. ipocrisis tamē de qua hic loqui-
mur de pharisaica magne grauitatis ē. Vnde sup illud uer-
bū saluatoris Luc. xij. Attendite a fermento phariseorum
quod ē ipocrisis. Beda ait. Sicut modicū fermentū totā fa-
rine massam corrūpit: sic simulatōe animi tota uirtutū
sinceritas 7 ueritas fraudabī. 7 Theophilus ibidē. Nichil
enī sic alterat mores ut ipocrisis. s. pharisaica. Vnde p̄ q̄
grauitas huius peccati (prout in phariseis uigebat) magna
est: tamquā alteratiua 7 corruptiua omniū morū. Circa
quod cōsiderandū est q̄ seriem euāgeliorū diligenter scru-
tātū manifeste patet. q̄ xp̄us nō legitur tantū impugnasse
cetera uitia: que in phariseis 7 alijs suo tempore habunda-
bant sicut ipocrisis. Cuius rō ē. nā ipocrisis pharisaica (quā
increpabat) ex quibz redditur grauissimū peccatū. Primū
est propter ipsius grauitatē. que quidē grauitas p̄z ex hoc
q̄ uitū ipocrisis ē corruptiuū omniū morū. ut dictum ē.
Secundo quia glo. sup illud Tren. iij. Maior est iniquitas
populi mei peccato sodomoz. dicit. Scelera aīe plangūtur
que in ipocrisim labitur. cuius maior ē iniquitas peccato

11. d.

2. d.

22. q. iii.

1. d.

22. q. iii.

2. d.

Cor. 1. 12. attendite a fermento phariseorum

Theophylus i.

Cor. 1. 12.

11. d.

9.

10.

11.

2. glo. s̄ h̄iatan. x.

Q^o
hio. 12. d. 12. S^o.

10.
11.
12. ibi.
13.
14. *metaphisice*

Ex^o Luc. 12.

15. *ysa 64.*
16.
17.

18. *phil.*

19. 5. 7.
20. 4.

21. hio. 10. E.
22. 5. 22.

23. *q. Xitas*
24. 3. f. *doctine*
25. *justitie*
26. *vite*

sodomoz. Si at queratur ro quare ipocrisis sit maior ini-
quitas quam sodomoru. ad hoc di. fm Jero. sup illud ysaie
ubi supra. Populus iste labijs me honorat. 7c. In compa-
tione duoz maloz leuius e aperte peccare quam simulare sanc-
titate. In tali. n. simulatone cõcurrit duplex iniquitas. qua-
ru una e malitia interior, alia vo simulatio exterior. Ter-
tio quia ipocrisis fm se cõsiderata est quedã spes mendacy
ut in secunda secunde. q. supra allegata. Constat autẽ q me-
daciũ quãtomagis elongatur a ueritate tanto e grauius.
Vnde Phis i metaphisica. Magis meretur qui asserit. de
noue q e centũ. quã qui dicit q e decẽ. mendaciũ autẽ quod
e in ipocrisi pharisaica includitur in extremis distat a ueri-
tate. Ipsi eni cũ esset pessimi 7 pleni uitijs simulabãt se nõ
solũ esse iustos uel bonos. sed etiã sanctos tamquãz ceteros
in bonitate 7 iustitia excedetes. ut pz de phariseo ascenden-
te in templũ qui de sua iustitia se iactãs cõfidebat ceteros
spẽndo Luc. xvij. Intantũ eni ex supba iactãtia ceteros
spẽnebãt huiusmodi pharisei q dedignabãtur ut alij qua-
litercũqz eos tangeret. de quibus ysa. lxxv. qui dicũt. Rece-
de a me nõ appropiues michi quia inmundus es. isti fum^o
erũt in furore meo. Ex quo ptz q eoz simulatio erat maxi-
me mendosa. Quarto qz hoc uitiuz. s. ipocrisis pharisaica
xpo maxie cõtrariabatur. Xps eni qui nõ soluz fm diuiaz
naturã. sed etiã fm humanã intrinsecus plenus grã 7 ueri-
tate est. foris tamẽ in similitudine carnis peccati mundo
apparuit. sicut dicit apłus ad Phil. Pharisei autẽ p totuz
oppositũ. conabãtur eni magnã innocentia exterius osten-
dere ut oues. intus autẽ omi inmundicia 7 rapacitate erãt
pleni. sicut 7 lupi. de quibz Math. vij. Veniũt ad uos in ue-
stimẽtis ouiu. intrinsecus autẽ sũt lupi rapaces. Quito qz
ipocrisis pharisaica nõ solũ cõtrariatur ueritati in uniuersali.
sed etiã pticulariter cõtrariebatur cuilibet speciei ue-
ritatis. s. ueritati doctrine et ueritati iustitie et ueritati
uite. In hys eni tribus fm Jero. ueritas cõsistit. quã qui-
dem triplicez cõtrarietate ueritatis in pharisaica ipocrisi
cõtentã xpus execrabatur. Math. xxij. ubi ipocrisim pha-
riseoz multipliciter increpãs. pñitiãtis eis penã eterne ma-
ledictõis cũ dicit. De uobis pharisei. 7c. ibidẽ explicat quõ-
triplicẽ ueritatẽ supradictã quantuz in eis erat obfuscare

. 7. 6. 7.

conabatur. quod patet primo de ueritate doctrine cum vi-
cit. Ve uobis scribe et pharisei qui clauditis regnum celorum.

7c. s. celestem beatitudinem. cuius introitus ipse xpus est. Uti
Job. x. Ego sum ostium. per me si quis introierit saluabitur.

Quod quidem ostium recte aperitur per sanam doctrinam scriptu-
rarum. secundum quam uera christi cognitio habetur. Uti xpus discipulis
Luc. 12 qui conabatur tendere ad eius cognitionem aperuit sensus. ut
Luc. 12 intelligerent scripturas. et sic eum cognouerunt Luc. xxiii. Pha-
risei uero per se scripturas (que de christo dicuntur) interpretando
ut patet in hijs que supra in prima parte huius tractatus dic-
ta sunt) regnum celorum clauderent quo ad se et eorum sequaces.

ibi de quo dicit. Uos non intratis. nec introeuntes sinitis intrare.

7c. Et quia pharisei non solum eos qui de gente sua erant per fal-
sam doctrinam corrumpebant. sed etiam laborabant ut gentes ad
suam falsam doctrinam pertererent. ideo subdit. Ve uobis scri-
be et pharisei qui circuitis mare et arida. ut faciatis unum
proselitum. et cum fuerit factus facitis eum filium iehenne duplo

quam uos. In quo ostenditur quod corrumpe conabatur per suam falsam
doctrinam: non solum israelitas sed etiam usque ad alienigenas.

7 quia non solum in hijs (que ad cultum dei pertinebant) doctrinam
ueritatis nitebatur corrumpe. Iohannes subdit. Ve uobis duces ce-
ci qui dicitis. quicumque iurauerit per templum nichil est. quicum-
que autem iurauerit per aurum templi debet. In quo loco christus

ostendit quod circa obseruationem iuramentorum que ad lacum pertinet.
pharisei false interpretabantur scripturas ex cupiditate exce-

cati. preferentes sanctitatem aurum quo templum ornabatur. sancti-
tati templi per quod aurum sanctificabatur. prout comiter

exponitur. Consequenter ibidem christus increpat pharisaicam ipo-
crisim circa ueritatem iusticie. et primo in hoc. quod illa (que erant

. Xitus iustie

maioris necessitatis ad salutem consequenda) contempnebant. ut
est misericordia. uel iudicium. uel fides. Illa (que modice utili-

tatis ad salutem erant. ut est decimare mentas) magna repu-
tabant. ad quod ex duobus proprijs suis uitijs moueban-

tur. Primo ex iactantia. ut ab omnibus crederetur esse sancti.
in quantum decimas de minimis rebus offerebant. Secundo ex

2 cupiditate. ut alijs exemplis preberet quod solveret eis decimas
de omnibus nichil premittendo. et de hoc dicit. Ve uobis scribe

et pharisei qui decimatis mentas. 7c. Idem ostendit sub alio ex-
emplo dicens. Ve uobis duces ceci extollentes culicem. camelum

autē glutientes. 7c. In quo ostēdit q̄ illa (que erant magni
 ponderis s̄m mentē legis) ipsi pro nichilo reputabant. mi-
 nima uero cū magna diligentia pquirebant. quod est extra
 ueritatē iustitię. que unicuiq; quod suū ē reddit s̄m equi-
 tatē proportionis. Consequēter ostēdit qualiter ueritatē ui-
 te corrūpebant. Et primo inquantū de munditia exteriori
 scilicet uestiū 7 corporū curabant. non autē de interiori
 munditia. s. mētis que potior est 7 ad salutē necessaria. de
 quo dicit. Ne uobis scribe pharisei quod mūdatis quod defo-
 ris est. 7c. Pharisee cece mūda prius quod intus est. ut fi-
 at quod deforis est mundū. Consequenter hoc idē increpat
 sub alio exemplo dicens. Ne uobis pharisei ipocrite qui simi-
 les estis sepulchris dealbatis. 7c. Quod quidem exemplum
 differt a p̄cedēti. quia primū respicit res exteriores. secun-
 dū uero respicit propriā cōuersationē. quam ab extra ho-
 nestā habebant. ut cooperirēt malitiā interiorē. sicut se-
 pulchra ab extra sunt dealbata. abiutus uero plena ossib⁹
 mortuorū. In ultimo uero exemplo increpat eos de corrup-
 tōe ueritatis uite. inquantū se conabantur ostendere esse me-
 liores quā patres eorū. Unde 7 ornabāt 7 edificabant se-
 pulchra prophetarū. qui fuerūt a suis p̄decessoribus inter-
 fecti dicētes. Si fuissetis in diebus patrum n̄rorū nō essem⁹
 sotij eorū in sanguine prophetarū. sed quia ipsi pharisei nō
 solū erant equales in malitia p̄ribus in occidēdis prophe-
 tis. sed erant dispositi ad maximū malū p̄petrandū. s. ad
 occidēdū x̄pm qui est d̄ns prophetarū. Idcirco eos male-
 dicit prophetisando dicens. Implete mensurā patrum ūrorū.
 Pharisei enī x̄pm occidētes impleuerūt mensurā patrum
 suorū. eos in malitia plenissime excedēdo. in quo sūma ma-
 litia pharisaice ipocrisis ostēditur. inquantū iustiores p̄ri-
 bus se ostendebant dicētes. Si fuissetis in diebus patrum
 n̄rorū. 7c. 7 tamē occulte sanctū sanctorū 7 regē prophetarū
 occidere intendebāt. Ex quibus oībus diligenter considera-
 tis satis habetur. q̄ pharisaica ipocrisis cetera uicia excede-
 bat. inquantū ex ea secuta est occisio x̄pi. que grāuior ē gra-
 uissimis peccatis. Unde postquā dixit. Implete mensuram
 patrum uestrorū. statim subdit. Serpētes 7 germina uipera-
 rum quō fugietis a iudicio iehenne. q. d. sic estis in malitia
 obstinati p̄ excecatoz mentis. quā p̄ ipocrisim meruistis ut

3. *uitas uite*
 2. *p. .1.*

Inteta 9.

at germina

auctoritate ysaie supradicta est oñsum. q̄ nullo mō pote-
stis fugere a iudicio iehenne eterne. nec etiā a pena tempa-
li. s. a destructōe templi tunc p̄ romanos futura. de qua in
fine capituli subdit. Ecce relinquetur domus ur̄a deserta.

¶ Capitulū septimū. in quo ostenditur. q̄ in cecitate pharisaica
includitur negatio diuine providētie. magis culpabili-
ter. quā in illis. qui peccata sua publicat. sicut sodomite. q̄
in eodem ostenditur. q̄ in hmōi. 7c. ut sup̄.

Discipulus

¶ Habeo q̄ ipocrisis pharisaica grauissimū peccatū. q̄ prout
tu doces. sed aliquādo p̄ scrutiniū scripturaz repire posses
q̄ grauius peccat ille. qui sua peccata publicat. quā ille. qui
occultat ea ceteris paribus. Vnde legi. q̄ propheta quosdā
increpabat. eo q̄ peccata sua publicabāt. q̄ nō abscondebāt
ea. ysa. iij. Et peccatū suū (quasi sodoma) pdicauerunt. nec
absconderunt. ne anime eorum. quod non uidetur omnīo
consonare predictis.

Magister

¶ Sē. Cū quis publicat peccata sua. nō curans ea abscondere. hoc
coiter cōtingit ex cōtemptu dei. q̄ iudiciorū eius. sp̄aliter
cū quis credit. q̄ deus nō habet notitiā de istis inferioribz
iuxta illud psalmi. Uidua q̄ aduenā interfecerūt. q̄ dixit
non uidebit deus. q̄ hoc manifeste aggrauat peccatū. Sed
si bene consideras. hoc etiā includebatur in pharisaica ipo-
crisi. ex hoc enī pharisei ipocrite occultabāt peccata sua ho-
minibus tantū. quia credebant. q̄ deus non esset inspector
cordiū. Vnde in auctoritate allegata ysa. xxix. Postquaz
propheta pdixit culpā ipocritarū dicens. Labijs me hono-
rāt. cor autē eorū longe est a me. Similiter q̄ penaz excecā
tōis eorū dicens. Peribit enī sapiā a sapiētibus eius. q̄ in-
tellectus prudentū eius abscondetur. que quidē pena corre-
spondet culpe illius ipocrisis. ut supra dictū est. statī ibi
dem propheta declarat. q̄ hmōi peccatū ipocritarū abscon-
dentū peccata. procedebat ex hoc. q̄ credebant deū nō cog-
nouisse abscondita humanarū mentium. Vnde inmediate
ibidez subdit. Ne qui profundi estis corde. ut a domino ab-
scondatis consiliū. quoz sunt in tenebris opera. Et cōsequē-

ysa. 29.

ibi

ibi

ibid.

ibi. f. *ysa. 29.* ter de eis dicit. Et dicunt quis uidet nos? et quis nouit nos?
 Et attendendū q̄ negatio diuine notitie seu prouidentie q̄
 includitur in hijs qui peccata sua simpliciter publicat. et si
 sit ualde grauis: non tamē tante grauitatis est sicut nega-
 tio illa. que in ipocrisi p̄sertim pharisaica includitur. In is-
 ta enī peccata occultatur ab ipocrisis. ut p̄ exteriorē iusti-
 tiā alios decipiāt. et ad errores inducāt. nō autē in alia. Ex
 quo patet q̄ in pharisaica ipocrisi includitur negatio diui-
 ne notitie de humanis grauius quā in sodomis qui peccata
 sua publicant. et sup̄ hoc in ipocrisi pharisaica adduntur
 alia nephāda que supra tacta sūt.

Discipulus

ysa. 29. Verba ysaię in auctoritate per te allegata. s. xxix. cap: nō
 uidetur oīo ad inuicē cōsonare. Dicitur enī ibidē. Et clau-
 det oculos uros prophetas. et principes uros (qui uidet uisi-
 ones) operiet. quod tu exponis de cecitate pharisaica. que in
 penā sue ipocrisis est eis inflicta. quod satis cōuenienter ui-
 detur esse dictū cū cōtinuatōe ad illud. quod statim de eis
 sequitur. Populus iste labijs me honorat. et c. in quo decla-
 ratur eorū ipocrisis. Similiter et statim subdit penā eorū
 cum dicit. Ideo addaz. ut admiratōz faciā populo huic mi-
 raculo grandi. et stupendo. peribit enī sapia a sapiētibus ei-
 us. et c. De quibus statim declaratur unū de principalibus
 eorū motiuis cum dicit. Ne qui profundi estis. et c. et dicunt
 quis uidet nos? et quis nouit nos? prout tu cōuenienter ex-
 posueras. de quo increpat eos propheta dicens. Peruersa ē
 cogitatio uīa. et c. Sed hoc quod sequitur in līra. Nōne ad-
 huc in modico et in breui cōuertetur libanus in carmel. et
 carmel in saltū reputabitur. Laudiet in die illa surdi uer-
 ba libri et de tenebris et caligine oculi cecoz uidebūt. nō ui-
 detur bene cōsonare cum hoc quod dictū est. Et claudet o-
 culos uros. et c. Unde peto q̄ istā prophetiam michi decla-
 res. que uidetur multū facere ad ipocrisim pharisaicā de-
 clarandā simul cū eorū pena que fuit mēris excecatio.

Magister

So. Recte iudicasti in hoc quod ysaias in auctoritate allegata
 pharisaicā ipocrisim cū ipsius pena declarat. s. ad illa uer-
 ba que ulterius sequitur. quorū petis declaratōez p̄suppo-

. 7. ca. ^m

et . 8. ca. ^m

^{f. 7}
 nere pebes. quia ^{f. 7} secundum doctrinam Augustini, Deus adeo est bo-
 nus ^{f. 7} quod non permitteret mala fieri nisi ex eis bona eliceret. p-
 misit enim primum angelum peccare. ut inde ruine angelorum re-
 stitutio per christum gloriosius fieret, unde in proposito ex pha-
 rusaica excecatione (quam in pena sui ipocrisis nebande incur-
 rerunt) divina bonitas elicit illuminatoem gentium. qui ha-
 ctenus erant in hys (quae pertinent ad divina) surdi. et ceci. Unde apo-
 stolus ad Ro. xj. Cecitas ex parte contingit in israhel donec
plenitudo gentium intraret. de quo Act. xiiij. Quia indignos
vos iudicatis eterne vite ecce convertimur ad gentes, quo
²⁰ prosupposito sensus litterae quae peritioclare habetur. Nam postquam
 propheta declaravit cecitatem pharusaicam ut dictum est. statim
 subiungit de illuminatione gentium quae ex praedicta cecitate pharusaica
 statim secuta est dicens. Nonne in modico et brevi convertetur
libanus in carmel. et c. Carmel enim mons sterilis et siccus est.
^{ysa. 29.} Libanus vero mons fructuosus et aromaticus, per hoc figu-
 rativae intelligens ut gens iudaica in qua coeter consueverat
 fructus spirituales uigere converteretur in carmel. s. in siccita-
 tem seu sterilitatem, et contra de gentibus, et ut hanc figuram
 aperte nobis declararet statim subdit. Et audiet in die il-
^{ibi} la surdi. i. gentiles qui nunquam audierunt divinum uerbum. uer-
 ba libri. s. legis divinae. et de tenebris et caligine oculi cecorum
 uidebunt. et est eadem sententia et quia ex ista illuminatione gentium
 apostoli et discipuli christi fuerunt ualde leti. Idcirco subdit. et
 addet mites in domino letitiam. quod intelligitur de discipulis
^{t. 7. u.} christi quos ipse docuit. Discite a me quia mitis sum. et humi-
lis corde Math. xj. Et paupes homines in sancto Israhel exul-
 tabunt. s. ipsi discipuli quos ipse docuit Math. v. Beati paupe-
res spiritu. Alia autem ratio letitiae supradictae. s. mitium et paupum
christi. subdit cum dicit. Quonia defecit qui praeualebat. consumma-
 tus est illusor. et succensi sunt omnes qui uigilabant super ini-
 quitatem. et c. quae omnia de cetero phariseorum et scribarum plane intelli-
 guntur prout coeter exponitur. qui in destructione Iherusalem
 per Romanos occisi sunt. et dispersi. et in captiuitatem usque in
 presentem diem deducti.

+ diu
+ Aug

Ro. u.

Act. 12.

Carmel.

Libanus.

ibi. f. ysa. 29.

11.
ca.

ibi.
of. 9.

ibi. f. ysa.

Capitulū octauū in quo ostēditur. quod pharisei tripliciter
 incurrerunt excecationem metis. sicut et triplicem ueritatem per suam
 nebandam ipocrisim corruerunt, quorum duo in hoc cap. ex-

plicatur. 7 ibidem declaratur uerba ysaie. 7c.

Discipulus

Adhuc uolo q̄ michi declares quedā uerba prophete i hac prophetia cōtenta. s. ubi dī. Ideo ecce addam ut ammiratōe faciā populo huic miraculo grandi 7 stupēdo. 7 pibit sapiētia a sapiētibus eius. 7 intellectus prudentū eius abscondetur. Si enī hec uerba de pharisaica cecitate exponantur. supflūū uideretur. iam enī de ipsis uixerat modicū supra. Et claudet oculos uros prophetas 7 principes uros qui uident uisiones operiet. quod sufficit ad osidendā cecitatē suā; supradictā. querendū ergo uidetur. quid hic additur supra p̄dictā cecitatē cū dicitur. Idcirco ego addā. 7c. in quo uidetur aliquid addere sup p̄dictā excecatoez.

Magister

Si bene scrutatus fueris in hoc loco uerba prophete: reperies ipsa propriissime adaptari pharisaice cecitati. inquantū incurrerūt in penā sui ipocrisis supradictā. ut dictum ē ad cuius declaratōnez scire debes q̄ pharisei ipocrite sicut triplicē ueritatē corrūpebāt seu obfuscabāt: ut supra. vj. cap. sic triplicem incurrerūt excecatoez mentis. Primo. s. circa cognitionē tempis aduentus xpi. 7 diuinitatez eius. 7 modū redēptōis eius 7 hmōi. de quibus prophete fuerunt sufficiēter locuti. 7 tamē ipsi tamquā clausos mētis oculos habētes hoc nescierūt. de quo in prima parte uis. prima 7 in multis sequētibus large pictū est. Et de hac excecatione propheta loquitur cū dicit. Et claudet oculos uros. 7c. usq; ibi. Nescio litteras. de istis enī 7 similibus līrati eorum qñq; p̄tendūt se excusari dicētes. q̄ talia sūt signata seu secreta. simplices uero excusant se dicētes. nescio līras prout supra dictū est. Secundo uero incurrerūt excecatoez circa obseruationē legis mosaice: estimātes q̄ lex mosaica erat p̄petuo duratura. etiā quo ad cerimoialia 7 iudicialia. quod falsum est. ut ptz supra in prima parte uis. viij. Et de hoc dicit propheta. peribit sapiētia a sapiētibus eius. Ad quod sciendū est q̄ hmōi cerimoialia tempe duratōis mosaice legis iudicabantur rōnabiliter apud omēs sapientialia ēē. Vnde Deut. iij. postquā dixit Moyses. Scitis q̄ docuerim uos p̄cepta atq; iustitias sicut p̄cepit michi dñs. 7c. subdit

sup. n. ff. 239. b.

sup. i. p. di. 7. 207

. ysa.

sup. i. p. di. 8.

. deut. 2.

Observabitis et implebitis ope. hec eni uestra sapia et intel-
lectus coram populis. ut audientes uniuersa precepta hoc dicat.

Eni populus sapiens et intelligens gens magna est. que quidem
sapia manifestum est quod perijt ab eis post christum. Nam sicut per
observatores legalium tempore legis a ceteris nationibus iudicabatur
sapientes: in quantum per hominum observatores regebatur a deo: et
quam populus peculiaris per miracula et reuelationes propheti-
cas et hominum. ut patet in processu ueter. test. sic post christi aduen-
tum et diuulgatione euangelij ipsi: cum hominum legalia fuerunt eua-
cuata: ab omnibus iudicatur per eorum observatores insipientes et
stulti tamquam laborantes in hijs que nullius sunt auctori-
tatis seu utilitatis. quod patet ad sensum. cum hodie omnia illa uer-
tuntur in uersum apud intelligentes. et de hac ignorantia et
cecitate propheta dicit. Et peribit sapia a sapientibus. s. sa-
pientia supradicta. que in legalium observatores consistebat. Itz
predictum uerbum. peribit sapia a sapientibus. uerificatur de eis
ex hoc quod illud opus talmudicum eorum cum magnis fatuitatibus
et absurditatibus permixtis compositum. ut large hetur supra
ysa. xxxiij. et Zach. ix. in additionibus. uide ibi. de quibus
s. scribis hominum medacissimam doctrinam componentibus intelli-
gitur illud Jere. viij. Quod dicitis sapientes sumus et lex do-
mini nobiscum est. uere opatus est stilus mendax scribarum
ubi propheta uolens reddere causam tante insanie subdit:
uerbum domini proiecerunt. et sapia nulla in eis. q. d. Postquam
uerbum domini. s. filium dei proiecerunt: tantum caruerunt uera
sapientia: quod ad hominum nephandam doctrinam in scriptis ponē-
dam modo predicto processerunt. et quia illa. s. contenta in predicto
ope talmudico nephandissima: sunt tante insanie et fatuita-
tis: quod merito quilibet sensatus admirari debet. quomodo ta-
lia ab hominibus auderentur transcribi. ideo de hoc proprie
intelligitur illud in hac prophetia ysa. contentum. s. ideo
ecce addam. ut admiratione faciam populo huic miraculo gra-
di et stupendo. et peribit sapia a sapientibus. q. d. hec predictio sa-
pientie ad tantam deueniet insaniam: quod in admirationes stupen-
das uertetur. quod manifeste patet aspicienti predictas
additiones.

Discipulus

Verum est quod in codicibus illis talmudicis multa tradun-

ysa. 34.
zach. 9.
additiones

hie. 8.

hie. 8.

Coz.

ysa. 34.

tur de deo. que si intelligatur sicut sonat: nō soluz falsa-
 absurdisima sunt. ut cū dicitur Baratoth q̄ deus ī quali
 bet nocte sup Iherusalem/7 populū Israhel flēdo dicit. Ve
 michi/ quia destruxi ciuitatem meam/ 7 cōbussī templum
 meū/ 7 in captiuitatē populū meū redegi. Similiter dicūt
 in libro qui dicitur Hulin q̄ deus peccauit in faciēdo q̄ lu-
 na esset minoris quātitatē quā sol. propter quod peccatū
 expiāduz deus misit. ut in Israhel fieret sacrificiuz de uno
 hēdo caprarū. ut peccatū dei supradictū expiaretur. Que
 quidē 7 multa similia in suis codicibz cōtenta. ipi conātur
 a falsitate/ seu absurditate excusare sic. dicunt enim q̄ ista
 intelligi debēt methaphorice fuisse dicta: sicut cum deo in
 scriptura attribuitur motus. ut cū dicitur Exo. xix. Descē
 dit deus sup montē Sinai. similiter attribuitur deo ī scrip-
 turis sacris ira. 7 penitudo. que nullo mō cōpetūt pfectissi-
 me inmutabilitati diuine. ut manifestū est. sed ista/ 7 simi-
 lia saluātur. exponendo ea metaphorice fuisse dicta. s. q̄ de
 us se habet non in se. sed in suis effectibus p modū descēden-
 tis/ seu irati/ uel penitētis 7 hmōi. Vnde 7 simili mō dicūt
 q̄ sūt intelligēda vba talmudica supradicta/ 7 similia cū
 de deo dicūt aliqua/ que nullo mō deo cōpetūt. s. methapho-
 rice seu similitudinarie. 7 nō aliter. 7 isto mō nitūtur de-
 fendere multa/ que in p̄dicto ope nephanda talmudico con-
 tinentur. Precor igitur q̄ michi ostēdas quid circa hoc sit
 tenendum.

Magister

Si bñ cōsideras illa/ que de deo in sacris scripturis dicūtur/
 que licet impfectōez importāt. tamē aliquid bonitatis seu
 pfectōis includūt. moueri enī nō licet pfectōni diuine. cui⁹
 esse/ pur⁹ act⁹ ē. nulla potētiā admixta. quod licet deo
 omnīo nō ptineat. importat tñ actū entis. quod ē aliquid
 pfectōis. Pm q̄ deo attribuitur. omnes enī pfectiones/ que
 in creaturis sūt in deo p̄xistunt. seclusa quacūqz impfecti-
 one/ que in eis includitur. ut in prima pte. q. Ira simi-
 liter lz in creaturis ē passio qdā/ que deo nō competit. quia
 tamē qñqz laudabilis est. ut cū mouetur a rōe recta. idcir-
 co deo attribuitur sub rōe pfectōis quacūqz ipfectōe amo-
 ta. Sed miserū esse (quod intelligi p illud dictū. Ve michi

thōs? i. p. 9

m
8. ca

uel peccare: que nō solū nō deo, sed nec beatis cōpetit: nullo
 mō deo est attribuendū. cū nec etiā idolatre suis dijs falsis
 talia audēt attribuere. q̄ tñ fatuitas talmudica deo teme/
 merarie attribuitur. ut dictū ē. Itē trātia debet esse inter
 modū tradendi prophetarū / et inter modū tradendi eorū.
 qui uerba prophetica exponūt. Prophete enī quia quādo
 qz de hijs que supra hoīez sunt eis reuelata loquūtur. qñqz
 uero / ut hoīes more loquūtur humano. in dictis suis inue/
 niūtur obscuritates. Vñ sup illud psalmi. Tenebrosa aqua
 in nubibus aeris. glo. obscura doctrina in dictis propheta/
 rū. expositores tamē qui dicta prophetaz declarare debēt
 non obscure sicut prophete. sed aperte. sic ut errorea qui cō/
 tingere possūt in expositōe propheticarū locutionū uitare
 studeāt. non autē ut in doctrina errores proponāt. Vnde et
 talmudici qui expositores sacrarū scripturarū se dicūt. nō
 methaphoricis locutōibus uti debent. sed methaphoras in
 scripturis sacris cōtētas recte habēt exponere. cuius oppo/
 sitū i supradcis et similibz talmudica insania frequēter in/
 ducit. Et attende q̄ nō solū antiqui talmudici in cognitōe
 diuinorū sepe errauerūt. sed etiā eorū moderni magni Rab/
 bini. inter quos p̄cipuus ē Rab. moi. egyptius. quē alteruz
 Moisen esse dicūt. et qui quasi p̄ uisā pharisaicā et expositōz
 sacre scripture tendere uidetur. cū hoc tamē in multis er/
 rauerit. que ad cognitionē p̄tinet diuinorū. ut cū asserit om/
 nia noīa. que de deo et creaturis dicuntur. esse mere equiuo/
 ca. Ex quo seq̄retur q̄ nullā de deo haberem⁹ uerā notitiā.
 Similiter cū alios errores in suis codicibus ponit piculo/
 sos. de quibus supra aliquid ē tactū. Item quia humana p̄/
 fectio p̄cipue p̄sistit in imitatōe diuine p̄fectōis. iuxta illud
 Leuit. xi. cap. Sancti estote. quia sanctus suz ego dñs deus
 uester. Idcirco talia in scripturis attribuūtur deo. i quoz
 imitatōe qñqz hō meritorie proficit. meretur itaqz hō in/
 odiēdo impios seu irascēdo cōtra eos propter bonū iusticie
 iuxta illud. ps. Nonne qui oderūt te domine oderā. et super
 inimicos tuos tabescebam. Et sic ista et similia in scriptu/
 ris deo attribuūtur. ut ea hoīes imitētur i bonū. Sed mise/
 rū esse. uel peccare ad quoz imitatōez nullo mō hoīes indu/
 cendi sunt. nūquā deo attribui debet.

9.
12.

10.

11.

12.

Rab. moi. egyptius.

13.

9. ad pp̄m de los melos p̄mo falleros
onales. 14. de ab. de. 1908.

Discipulus

. ysa. 32. et
. Zach. 9.
. 5. 23.

Licet uerū est q̄ pharisei talmudici in credēdis multa falsissima/7 absurda introduxerūt. prout supra dictū est. 7 in tuis additōibus. s. ysa. xxxiiij. 7 Zach. v. plenius tamē cōtinētur i agendis. Videtur enī q̄ xp̄s eoz doctrinā approbavit. Vnde Math. xxiiij. Super cathedrā Moisi sederūt scribe/7 pharisei quicquid dixerint uobis facite. 7c. Ex quo pz q̄ de hijs q̄ agenda erāt, pharisei 7 scribe nō extortēs s; rctē docebāt. licet ipsū ope nō implerēt.

Magister

. 1. a.
. 2. a.
f. 1. a.
f. 2. a.

Verbū xp̄i supradictū intelligēdū est de doctrina mosaice legis. quam pharisei nō excedebāt. nec corrumpebāt p eoz traditōes. nō autē de lege talmudica. quā fungūt esse secundam legē Moisi datam. Vnde notāter xp̄us dixit. Sup cathedrā Moisi sederūt pharisei. ut designarēt q̄ loquitur de doctrina in lege mosaica uere contenta. non autem de doctrina falsa 7 ficta. s. talmudica.

Capitulū nonū in quo declaratur tertius modus excecatois pharisayce. qui cōsistit in hoc q̄ suas proprias inuentiones 7 assertiones ab eisdem abscondūt.

Discipulus

Petr.

Habeo duos modos excecationis pharisayce p te michi ostēdos. sed quia dixisti q̄ tribus modis incurrerant cecitatez sue mētis: iō peto. ut michi declares tertiu modū.

Magister

. So.
. Joh. u.
. ysa.

Tertio incurrūt mentis cecitatē intantuz. q̄ uerba propria sua 7 suos mētis decepti nō itelligētēs. sue proprie inuētōes ab eis abscondite sūt. Est enī supra in prima pte in multis locis ostensū. q̄ p dicta doctoz suoz ueritas catholica q̄nq; oñditur. quod tñ ipsi. met nō itelligūt. sed sicut de Caipha Joh. xi. legitur q̄ nesciens prophetauit. de quo intelligitur p̄dictū uerbū ysa. s. intelligentia prudentiū abscondetur. q. d. prophete nō solū prophetias antiquas de xp̄o dictas p cecitatē mentis nō intelligent. nec solū sapiāz eorū legalem perdent. sed etiam quod ipsi met intelligunt. abscondetur ab eis. Verbigratia. dicunt q̄ patriarche 7 omnes sancti

9. ca.

ante aduentū messie nō intrabant paradīsū. sed erāt in ei⁹ suburbio donec ueniret filius Phares. i. xp̄us filius Dauid. ⁊ propter peccatū Ade. ⁊ tamē cū hoc negāt originale peccatū fuisse. nec esse p̄ xp̄m seu messiam expiandū. Et iter multa que ipsi asseruerūt uera ⁊ salubria: que tamen ipsi met nō intellexerūt ut bene agerent. precipua sūt illa que ad terminū aduentus messie ptinet. circa hoc enī fuerunt multipliciter in opinioibus diuisi. Quidā enī uolētes claudere portā inquisitōis huius termini p̄ scripturas asseruerūt: q̄ terminus redemptōis eoz ab hac captiuitate est inscrutabilis p̄ scripturas. ⁊ querūt rōez quare primis. s. in transmigratōe Babilonica existentibus fuit reuelatus terminus sue redēptōis. Jere. xxix. Cum impleti fuerint i Babilone. lxx. anni uisitabo uos. ⁊ tamē secundis. s. qui fuerūt seu sunt in hac captiuitate nō fuit reuelatus terminus sue redēptōis. Ad quod responderē q̄ ratio huius differētie est istā. Nam primis fuit reuelatū peccatū seu peccata pro quibus fuerūt in captiuitate ducti. ut patet Reg. iij. ⁊ Paralip. ij. Et ideo illis fuit reuelatus terminus sue captiuitatis. ut dictū est. sed secundis. s. in hac captiuitate existentibus non est reuelatū peccatū propter quod in hac captiuitate sūt deducti. ⁊ iō terminus sue redēptōis ē eis sicut ignotus.

Alij uero tā antiqui quā moderni assignauerunt terminos diuersos ad hmoi aduentū. qui tamē termini omēs iā trāsierūt in p̄teritū. ut supra dis. iij. cap. iij. plene ē ostensum. Quidā uero eoz asseruerūt q̄ omnes termini p̄terierāt. ⁊ q̄ non pendeat redemptio eoz nisi in sola penitētia. At tē de igitur quō s̄m tres opinioēs supradictas ipsoz propria intelligentia absconditur ab illis. Nā si primaz sequantur opinionē oportet eos cōcedere q̄ peccatum pro quo sunt in hac captiuitate est eis ignotū. ⁊ hoc est uerū prout supra in p̄senti dis. ostensum est. Et cōsequēter si hoc peccatū sibi ignosceret: quod quidē peccatū ē derelinquere uerū xp̄m. ⁊ deū ⁊ hominē: ⁊ suas fatuitates sequi: tunc maifestū est q̄ terminus captiuitatis esset eis notus. s. cuz ab illo peccato cōuerterētur p̄ agnitionē ueri xp̄i seu messie. per hanc enī cōuersionē statim redēptōez adipiscerētur. Si autē secundā opinionē sequerētur oportet eos cōcedere q̄ xp̄us seu messias iā uenit. cū omnes termini p̄ suos magistros assignati

coz. 9.

hic. 29.

coz.

Rp. e. palap. 2.

sup. di. 3.

3. nle

at p̄ notē

ro. 2. 2

2

in p̄teritū transierunt. non enī possent scripture diuine (in quibus quilibet eoz s̄m suā intelligentiā fundatur) a ueritate deficere. Si autē tertiā sequatur opinionē oportet eos cōcedere q̄ nullus eoz est in uera p̄nā. Nam si aliquis eoz in uera penitentiā esset: tūc saltē ipse penitēs esset redēptus p̄ messiam. Ex quibus manifeste hētur q̄ illud (quod ab ip̄sismet intelligitur circa tempus redemptōnis seu aduentus messie) ab ip̄sismet absconditur. et hoc ē quod propheta p̄dixit: et intelligentia prudentū eoz p̄bit. q. d. q̄ ip̄sismet non p̄cipiēt ea que p̄ ip̄sos sunt intellecta. sed ab eis abscondetur. ut dictū est. nobis autē (quibus ueritas propalata ē) intelligentiā supradictorū p̄ eos inuentā: specialiter eorum (que aliquid cōtinēt ueritatis) habere possumus. et ad n̄am eruditionē proficere possūt: si sacras scripturas scrutari conemur: et quedam uero historialia ad hoc pertinentia at/ tente prospiciamus.

ro. 3.
ii.
9.
yfa.

Capitulum decimū in quo ostenditur q̄ multa de inuentionibus seu assertionibus phariseorū (quas ip̄si inuētores seu asserentes n̄ime intelligunt) q̄nq; nobis profitiunt ad eruditōez, et q̄ in termīs p̄ eos assignatis ad suā redēptionē aliqua emerferūt ad honorē fidei catholice p̄tinetia.

Discipulus

Hoc ultimū (quod dicit) ulteriorem requirit declarationez. Unde peto q̄ michi amplius declares quomō nobis intelligentia quorundā supradictorū erronee opinantium (ad nostram proficiat eruditōez).

De

Magister

Secundū Philosophum in Methaphisica: Veri philosophi in cognitōe ueritatis profecerūt ex opinionibus antiquorū etiā a ueritate deuiantiū. inquantū in talibus erroribus aliquid ueritatis cōtinebatur, cuius simile in proposito contingit. Ad quod sciendū q̄ pharisei et eoz sequaces x̄pm p̄nitio se abitiēdo tribus modis circa inquisitionē termini sue redemptōnis in ip̄so processu tempis se habent. Quidā enim eorū sic sunt in sua excecātōe obdurati: q̄ nec uolūt inquire de peccato pro quo sunt in hac diuturna captiuitate. nec etiā ipsius captiuitatis terminū p̄ scripturas scrutari

So

file

phar. metha.

curant. 7 ideo dicitur q^d utruq^{ue} est eis ignotū. 7 hī assimilā-
 tur infirmo qui intantū incurrit. sue sanationis desperatō-
 nem. q^d non curat de cognitōne sue infirmitatis neq^{ue} etiaz
 de curatōe. Et istis correspondet prim^{us} modus errandi su-
 pradictus. qui inter alios pessimus est. s. dicentū. q^d pecca-
 tū (pro quo sūt in hac captiuitate) ē ignotū. similiter 7 ter-
 minus sue redemptōnis (quoz utruq^{ue} licet sit uerum quā-
 tū ad eos qui utrumq^{ue} ignorāt. non tamē quo ad nos qui
 utruq^{ue} p^{er} scrutiniū scripturarū cognoscimus. ut ex supradic-
 ctis in prima parte habetur. Hec tamē ignorātia nō excu-
 sat eos sed potius accusat. cū sit non solū crassa sed etiā affe-
 ctata. Sunt alij qui non curāt de inquirendo circa peccatū
 pro quo in hac captiuitate detenti sunt. uel si curāt. hoc at-
 tribuūt alijs peccatis antiquis. utputa peccato uituli ī de-
 fertō fabricati. uel peccatis modernis que nō sūt cōmunia
 toti eoz uniuersitati. sed singularia. quorū utruq^{ue} ē falsuz
 ut supra ostensum. est. cū de tribus conditionibus hui^{us} pec-
 cati ageretur. Isti tamē conātur scrutari terminuz sue re-
 demptionis p^{er} scripturas. 7 assignauerunt singuli singulos
 terminos iā p^{er}teritos. in quibus terminis uel in notabilio-
 ribus eorū s^{ecundum} quosdā fideles in antiqua sacra pagina lit-
 teratos 7 a iudaica cecitate ad lumen fidei conuersos. ali-
 quid bonū magnū spūale ad laudē dei 7 honorē xpiane fi-
 dei emicuit. quod sic patet. Nam inter terminos assignatos
 p^{er} iudeorū doctores. duo fuerunt p^{ri}ncipui. s. terminus assigna-
 tus p^{er} Rab. moi. egyptiū. s^{ecundum} quem redemptōne Istrahe-
 licā dixit esse futurā in anno certo cōputando a creatione
 mundi. qui quidē terminus iam transiuit in preterituz p^{er}
 cccvii. ānos. prout supra dictū fuit. Constat at^{que} q^d in predi-
 cto termino ab ipso assignato uel fere. claruerunt in eccle-
 sia dei duo uiri sancti 7 religiosissimi. s. beatus dominicus
 7 beatus franciscus. Ex quibus 7 eorū sequacibus in reli-
 gione doctrina fidei 7 morū in ecclesia uniuersali maxime
 refulgent. ut est manifestū. Non igitur inmerito estiman-
 dū est q^d de tantis uiris 7 ordinibus toto orbe choruscanti-
 bus aliquid p^{ro}pheticū esset p^{er} scrutiniū scripturarū reperien-
 dum. Vnde terminus (quē Rab. moi. egyptius scrutatus est)
 nō ad redēptōez iudaice pfidie seu p^{er}tinatē ē referendus. sed
 poti^{us} ad redēptōne populī dei. s. xpiani. Quis enī numera-

Cōpā. seu
ex^{tra} mⁱⁿistrō q^{ue} hui^{us}

p^{er} p^{er}

ex^{tra}

p^{er}

q^{ue}

no

re posset quot animas p ministeriū predicatōis ⁊ doctrine
 predicatorū ⁊ minorū: tam in dictis quā in scriptis sunt
 deo coopāte a demoniaca captiuitate redempte: certe nul/
 lus nisi solus deus: cui soli cognitus est numerus electorū
 Item post pdictū Rab. moi egiptiū fuit in hispania alter
 Rab. moi. gerundensis. qui licet nō tam magne auctorida/
 tis fuit sicut primus: non tamē mediocris auctoritatis fu/
 it. sed inter eos magnus reputatur. Scripsit enī sup Pen/
 tatheucū ⁊ sup aliquos alios libros biblie. ⁊ sup suum tal/
 mūch multa que apud eos habētur tāquā magistralia. qui
 in expositōe Pentatheuci in parte probemiali cum magna
 solēpnitate determinauit: q terminus aduentus messie fu/
 turus erat certissime in anno. **MMMD. cxviii.** a crea/
 tōe mūdi s̄m cōputatōe; hebreorū. Quē quidē Rab. moi. se/
 cutus ē in hmōi termini assignatōe Rab. Leui Begner. qui
 fuit de prouintia prouitie ī sua expositōe sup Danielē. iac/
 ctans se sup hoc diuinā reuelationē habuisse. prout ista lati/
 us dicta fuerūt supra dis. iij. Quē quidē terminū omēs iu/
 dei spēaliter citramarini. tamquā certissimū antequā trā/
 sisset spectabāt. sed deo disponēte cōtigit eis oppositū. Pro
 quo scire debes q in hispania specialiter in regnis ⁊ domi/
 nijs serenissimi dñi regis regis Castelle ⁊ Legionis. a mag/
 nis tempibus suadēte antiquo hoste iudei magnos hēbant
 status. intantū q fidelibus in multis preerant. ⁊ officia
 magna ⁊ publica exercebāt inter xpianos. ⁊ fidelib; ī mul/
 tis prefitiebātur. Obtinebāt enī in domibus regū ⁊ etiā
 magnatū officia magna. p que omnes subditi etiam fide/
 les eos in magna hēbant reuerentia ⁊ timore. quod non in
 modicū scādālū seu piculum aīarū cedebat fidelīū simpli/
 cium. De facili enim tales cōsueuerūt ad errores eorū qui
 eis presunt moueri. Infideles iudei etiam ex hoc occasione
 psistendi in suis erroribus sumebāt dicentes. ⁊ in suis co/
 dicibus nōnulli eorū scribētes. q prophetia Jacob patriar/
 che in qua dicitur. Non auferretur sceptrum de Juda. ⁊c.
 Gen. xlix. uerificabatur in hoc q iudei in hispania sceptrū
 domini seu regimīs obtinebant mō supradicto. Sed scru/
 tanti historias hispanie notum est. q in termino supra/
 dicto qui cōcurrit cum anno domini. **M.ccc. lviii.** uel circi/
 ter cōtigit q rex Petrus in carcerem duxit illū qui inter

a. catde mudi. 418. Rab moi gerundensis

note

9. 10. 11. 12.

Rex Petrus

10^m. ca^m

iudeos erat maximus et ualde magnus in domo regia. que etiam in carcere misit interfici. et alios magnos eiusdem generis cum eo. et extunc non fuit aliquis iudeus qui de domo regia sicut hactenus proficeretur. Consequenter etiam rex Henricus secundus bone memorie frater eius qui regnum fratris habuit. multas cedes seu strages antequam regnasset in iudeis fecit tam in urbe Tolerana quam in quibusdam alijs uillis et castris in confinibus regni castelle existentibus. et cum huiusmodi rex Henricus secundus regnauit regno accepto a fratre suo Petro ipse instituit in curijs generalibus. quod iudei portarent signum distinctionis in suis uestibus. prout iura canonica uolunt quod tamen nunquam fuit auditum in hispania. sed indistincte cum fidelibus conuersabatur. ex quo multa enormia et diuina legi difformia sequebantur. Consequenter rex Johannes primus felicis recordationis filius predicti regis Henrici secundi. instituit quod iudei nulla haberent officia publica. nec iurisdictionem etiam inter seipsum in criminalibus exercerent. quae quidem iurisdictione alias maxime abutebantur. Post quem. scilicet regem Johannem regnauit rex Henricus tertius sancte memorie filius eius in anno undecimo etatis sue. In cuius regni principio deo ultione sanguinis christi excitata. multitudo populorum magna et ualida contra eos surrexit. et quamplurimi fuerunt interfecti per totam Hispaniam. qui quidem tumultus incepit a ciuitate Palensi. In cuius ecclesia metropolitana quidam archidiaconus in litteratura simplex et laudabilis uite cepit predicare contra errores iudeorum. et modos uiuendi eorum enormes. et contra sinagogas eorum nouiter contra sacrorum canonum tenores edificatas. ex quo tumultus supradictus incepit. Et consequenter in breuissimo tempore per totam Hispaniam et usque ultra pireneos. et in insulis maioricarum et sardinie uelocissime euolauit. Deus autem qui adeo bonus est ut ex malis eliciat bona sic disposuit. quod hac uexatione currente et etiam post ipsius sedationem nonnulli iudeorum ad cor suum reuersi dixerunt illud Deut. xxxi. Vere quia non est mecum deus inuenerunt me hec mala. Et sic uexatione dante intellectum auditum scripturas scrutari ceperunt. et deo illuminati errorem suum cognouerunt. sicque ad deum conuersi nomen christi publice et deuote predicantes multorum corda filiorum ad patres deo dirigente conuerterunt. que omnia in his regionibus mani-

Rex Henricus 2°

Jura Canonica

Rex Johannes

Rex Henricus 3°

Deut. 31.

Rex Johānes

9.
11.
1.
2.
1.
2.
+
Annō.

festa sunt. Post predictū uero regē Henricū tertium sancte recordatōis, successit serenissimus rex Johānes filius eius, qui hodie regnat, et in longeuis temporibus feliciter regnabit. Iste cepit regnare in cunabulis, cum esset in secundo anno etatis sue, et sic fuit sub tutoribus usque ad tempus profinitū a patre. In cuius tempore tam durante tutela, quam postea, cum iam regimē suorum regnorum accepit, multa fuerunt instituta contra iudaicā impietatem, que in suis curijs et regnis pro maiori parte obseruabatur, sub quo diuino auxilio opitulante fideliter spectatur, quod infidelitas tamen iudaica, quam sarracenicā supprimitur. Ex quibus satis patet, quod in termino finaliter a peritis iudeorum pro sua redemptōe assignato, incepit uastatio perfidorū infidelium ad christum conuersorum, et est exorta, quod est intentū. Et attende, quod inter duos predictos terminos, qui per predictos Rabbinos in suis libris assignati fuerunt, fuit terminus alius a duobus iudeis in hispania, qui prophete dicebatur, quorum unus erat in ciuitate Abulensi prouintie cōpostellanē, et alius in uilla, que dicitur Aillon Seguntinē, diocesis Tolletanē, prouintie. Qui quidem duo tā magnalia loquebatur, et quicquid futura pronosticabant, et occulta reuelabant, et secundum morē eorum honeste uiuebant, quod ab omnibus iudeis istius regionis reputabantur sancti prophete, et isti duo assignauerunt tempus ad uidentū signū sue redemptōis in anno a creatōe mundi. **MDCCCLV**: secundum eorum cōputatōem, qui quidem annus cōcurrat cum anno domini. **M. cc. xcv**. In quo quidem anno in quarto mēse, qui apud uos dicitur Chaun, ultima die ipsius mensis, in qua die predicti, quod iudei debebant habere signū sue redemptōnis a deo miraculose factū: ad quorum proclamationē omnes iudei fecerunt suas pñias in ieiunijs multis, cum satisfactionibus, et elemosinis, quasi ad deū reuersi, orantes, ut sibi predictū signum sue salutis ostenderet. In quo anno mēse et die assignatis, intrauerunt sinagogas suas ad orandū deum induti sindonibus albis lineis seu sericeis, prout est moris apud eos in die expiatiōis, scilicet in die decima mensis septimi. Et tunc, altissimo deo coopante, qui nullū tēpus sine bonitatis sue testimonio relinquit, in sindonibus supradictis apparuerunt cruces in omnibus, et ubicūque erant, etiā in illis sindonibus, qui seruabatur in suis apothecis, quo signo uise!

• a. creatōe mundi . 4404.
• a. nat. dñi . 1299.

10. ca

set. 11. ca

multi eorū fuerūt turbati. quorū quidā dicebāt q̄ hoc fu-
 erat factū diabolica arte. Nimirū cū p̄decessores eorū de
 xp̄o maxima miracula faciente dicebāt. In beelzebub eicit
 demonia Math. ix. Alij uero dubitabant non audentes lo-
 qui. nec aliquid circa hoc iudicare. Alij uero crediderūt hoc
 signū fuisse ueri xp̄i crucifixi. 7 disposuerūt se ad eius fidē
 cū baptismo recipiēdā. isti tamē fuerūt pauci. iuxta illud
 Jere. iij. Assumā uos unū de ciuitate. 7 duos de cognatōne
 7c. Saluator etiā de uiaque ducit ad paradisum dicit. Et
 pauci inueniūt eam Math. vii. que omnia large tradūtur
 a magistro Alphonso balisoletanē in quodā suo libro qui
 dicitur de bellis domini cap. xxvij. Qui ex p̄dictis multa
 uidit 7 testimoniū phibuit sego autē licet nondū essem tpe
 istius signi nat⁹. qui quidē termin⁹ p̄cessit natiuitatē meā
 p. lx. ānos fere. Testificor tamē corā deo qui hoc p̄dicm̄ sig-
 nū mō p̄dcō contigisse sepe 7 sepissime audiui ab antiquiorib⁹
 iudeis nemle cōtradicēte ī ipso facto: nisi solū in causa eius.
 quia quidā eorū hoc attribuebant magice arti. quidāz ue-
 ro causam relinquebant sub dubio. Ego autēz q̄nqz mira-
 bar quomodo domini illius tēporis: p̄sertim ecclesie pre-
 lati de hoc non fecerunt mentionē in suis historijs. de quo
 tamē rōnabiliter debuisset imppetuū celebrari festum ad
 honorem crucis xp̄i. Sed reuera hanc admiratiōez tollit a
 me excessi⁹ iudeorū status in illis tēpibus. de quo iam
 tactum est. Tāntū enī locum habebant cū regibus 7 prin-
 cipibus terre tam ecclesiasticis quā secularibus. q̄ hoc po-
 tuerūt suis cauillatōnibus impedire. Ex quibus omnibus
 rōnabiliter p̄sumendū est. q̄ sicut in p̄dictis termis a suis
 magistris assignatis. redemptio p̄ ipsos false spectata non
 puenit. sed potius aliqua contigerūt ad confirmatiōez seu
 honorē fidei catholice ptinentia. 7 per cōsequēs ad nostraz
 redemptōez seu salutē. Sic p̄sumendū est cōtigisse in alijs
 terminis. de quibus fuit facta mentio supra per te primo
 vis. iij. Licet illa ad nostrā notitiā non deuenissent propter
 remotōz ptū terre orientaliū atqz meridionaliū ab hac re-
 gione Hispanie. que occidua ē 7 septentrionalis.

p. perfidi q̄dēz et

o. 9.

2. modice fidei.

3. suo pauci creduli.

hic. 3.

5. 7.

Antip̄. o. 2. Alphonso balisoletanē
in de bellis d. m. 27. c.

Capitulum undecimū. in quo ostenditur q̄ aliqua ueris-
 sima circa eorū redemptionem asseruerunt. que tamē ipsi

met non intelligūt. 7 q hoc probatum fuit per ysaïam.

Discipulus

Habeo ex per te dictis quomodo ex primis duobus modis errandi phariseorū circa cognitionē aduentus xpi aliquid nobis utile elicitur, sed de tertio mō. s. asserentiū q omnes termini aduentus messie seu xpi pterierunt. 7 q nō pendet redemptio nisi ex pnia: uellem aliquale declaratoez. ut sci remi quō ex hoc nobis aliquid utile insurgat.

Magister

Iste tertius modus dicendi eorū uerissimus est. nec indiget alia interpretatōe. sed sicut sonat propria obtinet ueritatez. Nam q omnes termini aduentus iam pcesserūt: hoc omnino cōsonat catholice ueritati. p quō creditur q cū uenit plenitudo temporis misit deus filiū suum. 7c. tūc enī plenitudo temporis uenit quando omnes termini p scripturas sacras ad hoc assignati sunt impleti. Si enim sacras scrutatus fueris scripturas reperies ad idem tempus aduentus messie fuerūt termini diuersis modis assignati. Aliqui enī termini assignati sunt ex parte ablationis potestatis seu dignitatis principatus a populo iudaico. Et hoc modo patriarcha assignauit hmōi terminū dicens. Non aufferetur sceptrū de iuda. 7c. Gen. xlix. Suit etiā alius modus assignandi huiusmodi terminū ex parte monarchiaruz que in orbe pcesserunt aduentum messie. 7 hoc mō Daniel huiusmodi terminū declarauit cum dixit. In diebus regum istoz suscitabit deus celi regnū quod in eternuz non corrūpetur. Dan. ij. Suit etiā alius terminus assignatus ex absensione. lxx. ebdomadaz Dan. ix. 7 sic de alijs que ad hmōi assignationē in sacris scripturis possunt reperiri. Vnde notāter apostolus dixit. Cum autē uenit plenitudo temporis tunc enim plenitudo temporis uenit quando tempora diuersimode ad hoc assignata simul cōcurrunt. Similiter 7 uerba pharisaica supradicta non aliud proprie sonant nisi q omnes termini pefiniti transierūt in preteritum. 7 q non pendet redemptio nisi ex penitentia. Que quidē uerba fidelissima sunt 7 uera que utinā intelligerent 7 bene agerent, sed uerus intellectus hmōi uerborū est eis absconditus. ut supra dictuz est. spetialiter ex hoc q peccatum pro

. Qo

. So.

. gen. 29.

. 2.

. dan. 2.

. 3.

. dan. 9.

. aplg.

. pharisei

f. 12. ca^m

quo in hac captiuitate existant) est eis ignotū. quod exp̄sse
prenosticatum est per Jere. Tren. ij. cap. ubi dicitur: *Pro-*
phete tui. i. expositores tui. uiderūt tibi falsa 7 stulta. nec
aperiebant iniquitatem tuam ut te ad penitentiam prouo-
carent Ex quo patet q̄ si huiusmodi peccatum esset eis
cognitum ad penitentiam prouocarentur. et sic statim
adipiscerentur redemptionem. Sed per tertium modum
excecationis quam iuste incurrerunt: per quam proprie
inventiones sue sunt eis abscondite: iuxta illud. *Et intelle-*
ctus prudentium abscondetur sanus intellect^o proprie in-
uentōnis eorū est absconditus. ut dictū est,

hic. tren. 2.

Capitulum duodecimū. in quo of̄nditur. q̄ cecitas phari-
saica (de qua ysaias prophetauit) compendiose traditur in
euangelio.

9. 12.

Discipulus

Ex premissis habeo triplicem excecationē pharisaicā per
ysaiam p̄ supra predicta pronosticatā: cum illuminatōne
gentium simul in eadem auctoritate contentam. 7 uellez
scire si forte huiusmodi cecitas fuit a christo ipsis phari-
seis denuntiata.

Magister

Si scrutatus fueris euāgelia christi. clare. reperies q̄ illud
(quod prophetica tuba. s. ysaiē de hac cecinit cecitate) euā-
gelica dicta compendiose exposuerūt. Unde saluator ī pha-
riseorū p̄ntia dicit. *In iudiciū ergo in hunc mundū ueni.*
ut qui non uident uideant. 7 qui uident ceci fiant. Job. ix.
In quibus uerbis xp̄us quatuor expressit circa huiusmodi
cecitatem. Primū. s. q̄ hoc intelligendū erat de phariseis
Unde ibidem subditur. *Et audierūt pharisei. 7 dixerunt.*
Numquid 7 nos ceci sumus? Secundū q̄ hanc cecitatez ex
iudicio diuino incurrerant pharisei: ut iam dictum est. 7
de hoc predixit. *In iudiciū ergo in hunc mundū ueni.* Ter-
tium. ut illuminatio gentiū cum predicta concurreret ce-
citate. de quo dicit. *ut qui non uident uideant.* Quartum
q̄ huiusmodi cecitas pharisaica non excusat a peccato. sed
potius aggrauat. Unde phariseis dicentibus. *Numquid 7*
nos ceci sumus? Respondit. *Si ceci essetis peccatū nō habe-*

1 s

.1. d.
.2. d.

retis, non enim erant ceci per priuationē luminis natura/
lis rationis, sed per luminis gratie subtractionem. quā (ut
supra dictum est) meruerunt,

Capitulum tredecimū. in quo ostenditur q̄ ex excecatoe
pharisaica nullum preiuditiū generatur fidelibus de gene-
re descendantibus Israhelitico. Nam in potissimis tempo-
ribus ecclesie scilicet in eius exordio / 7 fine (in quibus chri-
stus fuit / 7 erit presens in. 7c. *ut sup a ff. 227. b*

Discipulus

Considerans hanc triplicem excecationē iuditio diuino iu-
stissimo iudaicam plebem incurrisse: ut ex uaticinijs pro-
phetarum / 7 euangelicis patet documentis. De qua tripli-
ci excecatoe uidetur intelligendū illud Deut. xxviii. *Per-*
cutiat te dominus amentia / 7 cecitare ac stupore mentis.
Deut. 28. ubi non de cecitate corporali agitur sed mentali. Nam sta-
ibi tim subdit. *Et palpes in meridie sicut palpare solet cecus.*
Si enī cecitas de qua loquebatur esset corporalis supflue vi-
ceretur. Palpes in meridie sicut cecus non inmerito mirā-
dum uideretur non solum quomodo aliquis eorum salua-
ri potest uel potuit. sed etiam si aliqui eoz saluantur. quo-
modo ab eis obprobriuz seu macula tante excecatois tol-
li posset. Et circa hoc scire uellem si de hoc sunt aliqua pro-
phetica uaticinia spetialiter loquentia de sua illuminatoe
7 eleuatione post casum.

Magister

So **J**uxta doctrinā saluatoris. Quod apud homines ē impossi-
bile non est impossibile apud deum. Math. xix. Et ideo p̄-
ueniente gratia diuina (qua homo se cōuertit ad deum) non
est impossibile q̄ homo illuminetur. 7 deo adhereat p̄ gra-
tiam gratificantē. Sed ad tollendā penitus tuam secundaz
admirationem, audi apostolum ad Ro. xi. qui de hac mate-
ria alte loquitur 7 profunde. 7 circa hoc tradit uerissima
documenta. ut cum dicit de iudeis. Numquid sic offende-
runt ut caderent: absit. 7c. In quo docet q̄ conuersio eorū
potius est intenta a deo tamquā ad perfectionem humane
salutis pertinentem: quā eorū casus, 7 infra. Si enim amis-
sio illorū reconciliatio est mundi que assumptio. nisi uita

.13. ca.

ex mortuis. 7c. In quo ostendit q̄ ex quo amissio eorū profuit in reconciliatiōe mundi: a fortiori considerare debemus q̄ assumptio eorū potior esset: 7 quasi uita ex mortuis. 7 infra. Potens enī est deus iterūz inserere illos. 7c. Et (ut apostolus ostendat q̄ huiusmodi conuersio eorum non solum reputanda est tamquāz possibilis apud deum. quia de multis possibilibus que spectanda erant seu sunt uentura. Idcirco ibidē dicit. Numquid dominus populum suūz repulit: q. d. Nullo modo credendūz est q̄ deus populum suum repulisset antiquū. sic ut eos penitus nūquā esset reconciliaturus. quod probat ex hoc q̄ sine penitentia nō sūt dona/7 uocatio dei. que quidē uerba apostoli si diligenter perspexeris cum alijs in hoc capitulo contentis: admiratio tua penitus tolletur. 7 de hoc uide supra in prima pte vis. ij. cap. ultimo. Et circa hoc attendere debes q̄ sicut excecatio iudeis in crudelitate pharisaica factis fuit propheticē prenuntiata: sic eorum conuersio salutifera in prophetaz uaticinijs reperitur fore excellens 7 potissima. intantum q̄ obprobrium excecationis in honorez cōuerteretur quoad illuminatos.

sup. i. p. d. 2. ca. ult.

Discipulus

De hoc ultimo quero ut me ulterius doceas.

Magister

Ad huiusmodi declarationē/considerandum est. q̄ si diligenter scrutatus fueris scripturas reperies q̄ tam in exordio ecclesie quā in fine (que principales partes sunt toti^o ecclesie xp̄i durationis: 7 in quibus xp̄i presentia in sua ecclesia potior consideratur. in illis. s. duabus partibus) fideles xp̄i de genere Israhelitico carnaliter descendētes principales assistentes ipsi xp̄o fuerunt/seu erunt. In primo enim aduentu apostoli (qui pro maiori parte Israhelitici fuerūt) inter ceteros a xp̄o fuerunt electi ad fructum redemptionis in orbe producendum. Juxta illud Joh. xv. Ego uos elegi de mundo ut eatis 7 fructum afferatis. 7c. In secundo uero similiter ipsi principales spectantur. Juxta illud. Cū sederit filius hominis in sede maiestatis sue sedebitis 7 uos 7c. Math. xix. Ex quibus tanta excellentia huic nationi Israhelitice attribuenda est. q̄ obprobrium excecationis su-

Coz.
Ysa. 19.

pradicte sufficienter ab eis tollit, Vnde ysa. xix. ubi de cecitate (quam pharisei ex suis meritis incurrerant) agitur. propheta ibide subdit propter hoc. Hec dicit dominus ad domū Jacob: non modo confundetur Jacob. nec modo uultus eius erubescat. quia cum uiderit filios suos sanctificantes nomen meum: et sanctificabunt sanctum Jacob. et deus Israel predicabunt. In quibus uerbis propheta remouet opinionem false estimantium. quod ex hoc quod pharisei et eorum sequaces (que maior pars iudeorum erat secundum numerum) tantam incurrerant cecitatem quod christum eis promissum eiecerant quod hoc in confusione ipsius Jacob (a quo secundum carnem descenderant) redundaret. quod tamen propheta improbat dicens. Non modo confundetur Jacob. scilicet patriarcha pater eorum. id est non habebit de hoc rationem confusionis ex hoc quod pharisei pessimi et ingrati ab ipso Jacob secundum carnem descenderunt. Nam cum uiderit filios suos. scilicet apostolos (qui de sua stirpe descenderunt) sanctificantes nomen meum et deum Israel predicantes. Ex quorum sanctificatione et predicatione errores spirituales fuerunt euacuati: et increduli legem didicerunt diuinam. de quo statim subdit. Et scient errantes spiritu intellectum. et musitatores discent legem. ex hoc non habet locus confusio supra dicta. Ex quo patet quod dictum est. scilicet quod in exordio ecclesie principales fuerunt illi qui de stirpe Jacob descenderant. intantum quod ex hoc tollitur confusio Jacob et fidelium ab eo descendentiū. licet ex eo pharisei uel scribe descenderunt.

Ysa. 2.

Item ysa. iij. cap. ubi agitur de tempore primi aduentus christi. cum dicitur. In die illa. scilicet incipiente tempore gratie que dies est. erit germen domini. scilicet christus in magnificentia. et c. subdit. Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion et residuus in Iherusalem sanctus uocabitur. et quod intelligitur de fidelibus christi primitiuis. qui pauci et quasi derelicti fuerunt. et consequenter sancti uocantur. qui omnes fere de genere israelitico fuerunt. ut est manifestum. In secundo uero aduentu christi (qui prope finem mundi spectatur) ipsi (qui in primo aduentu christo principaliter assisterunt) in hoc secundo principaliter assistere debent. ut dictum est. De reliquis uero scilicet iudeis (qui illo tempore remanserunt) communiter tenetur quod derelicta antichristi

Antip.
Coz. 9. q.

falsitate christo firmissime adhibebunt. intantum q̄ pro
 eius fide magnas persecutiones usq; ad martiria passuri
 sunt. 7 in fide christi deuotissime perseueraturi. de quibus
 intelligitur illud apostoli ad Romanos. xi. Omnis Isra / *Ro. 11.*
 hel saluus fiet. prout doctores ibidem exponunt. quod pro
 prie 7 plane legitur Osee. iij. cap. ubi sic dicit. Dies mul / *Osee 3.*
 tos sedebunt filij Israhel sine rege 7 sine principe 7 sine sa
 crificio 7 sine altari 7 sine ephod 7 sine therafin. Et post
 hec reuertentur filij Israhel 7 querent dominum deum
 suum. 7 David regem suum. Vbi in translatione Caldaica
 dicitur. Et obedient messie filio David regi suo. 7 pane /
 bunt ad dominu. In hebreo habetur. Et fluent ad dominu
 7 ad bonuz eius in nouissimis diebus. Hec Oseas. Que qui
 dez auctoritas prophetica proprie uerificatur de statu iu
 deorum. qui est in presenti diuturna 7 absq; certo termi
 no captiuitatis. quaz proprie signat propheta dicens. Dies
 multos. quasi diceret. per dies multos. quoz finis non est
 nobis notus. In hac enim captiuitate manifestu est q̄ sūt
 sine rege de genere eorum 7 etia sine principe. quod tamen
 non fuit in Babilonica captiuitate. ubi reges habuerunt
 7 comites. quantum ad honorificentiam. ut in. iij. Reg. *. 2. Rp.*
 Sunt etiam in hac captiuitate sine sacrificio 7 altari. cuz
 carent templo secundum legem mosaicam regulato. sicut
 etiam in hac captiuitate sine ephod scilicet ueste sacerdo
 tali. 7 sine therafin. quod est quoddam idolaticum: quod
 secundum ritum idolatrie ad futura cognoscenda ordina
 tur. Laban enī dicebat Gen. xxxi. cap. de suo therafin. Cur
 furatus es deos meos. Per ista enim propheta significare
 intendebat q̄ in hac captiuitate iudei nec colebant deum
 uerum. nec idola. quod tamen alias non sic erat. sed semper
 fuerunt cultores dei. uel idolorum. Quid autem de hoc cō
 tingeret in nouissimis diebus scilicet circa finem mundi
 ostendit dicens. q̄ postea scilicet post multos dies illos qui
 diuturnam signant captiuitatem) reuertentur filij Isra / *. 31.*
 hel idest conuertentur. 7 querent dominu deum suum scilicet
 deum patrum suorum. qui deus Israhel cōmuniter
 nominatur in scripturis. 7 querent David regem suu idest
 messiam. 7 fluent ad dominu. ad deū recurrendo ad modū

impetus flumina. 7 ad bonum eius scilicet ad bona spiri-
tualia per christum promissa. 7 hoc in nouissimis diebus
scilicet in fine mundi tota gens Israhelica conuerti de-
bet ad fidem christi. quod concordat cum apostolo ubi su-
pra ad Ro. xi.

Discipulus

Hec auctoritas Osee exponitur ab hebreis de messia p ip-
sos spectato. que dicunt uenturum esse in fine temporum.

Magister

Si bene consideras hoc quod dicit propheta: Et querent
David regem suum. ubi secundum translationem Calda-
cam habetur: Et obedient messie filio dauid regi suo. non
potest uere seu proprie intelligi de messia per ipsos spectato
De illo enim debuissent dicere: Et ueniet dauid rex suus.
quia in illo tempore scilicet in nouissimis diebus secundum
eos primo uenturus est. Sed cum dicit: Et querent dauid
regem suum. seu obedient messie filio dauid regi suo. ma-
nifeste ostenditur qd ille messias iam uenerat. sed filij Is-
rahel ipsum antea non querebant. nec ei obediebant. 7 ideo
non inueniebant eum. sed in nouissimis diebus querent de-
um 7 obedient uero messie. qui ia erat in mundo. licet usq
nunc eum non quesuissent. nec obediuissent.

Capitulum decimumquartum in quo ostenditur quid de
iudeis in tempore medio. qui intra primu aduentum chru-
sti 7 secundum sm scripturarum scrutinium sentiendum
est. Et ibidem huiusmodi tractatus in laude diuina fi-
nitur.

Discipulus

Habeo ex hijs (que uoces) q in duobus temporibus p cipuis
scilicet in tempore aduentus xpi primo 7 secundo fideles
(qui fuerunt. 7 erunt de genere Israhelico) excellentiaz ha-
bent 7 habere debent inter ceteros fideles comuniter sed
in tempore intermedio uellem scire quid de eis per scriptu-
raru scrutiniu sentiendum sit.

Magister

G. et vltia disti.

12. et vlt. ca.

So De hoc tempore intermedio quod ualde maius est in exte-
sione duratōis licet minus in deuotionis intensione ille
propheta euangelicus scilicet ysaias predixit. qualiter Is-
rahelitici descendentes a Jacob secundum carnem se debe-
bant habere. scilicet q̄ paucissimi eorum per interualla
temporum / 7 locorum distinctionem erant ad statum sa-
lutis colligendi. De his enim intelligitur illud ysa. xvij. ysa. 17.
cap. Et relinquetur in eo sicut racemus. 7 sicut excussio oli-
uue / ouarum aut trium oliuarum in summitate rami.

¶ Postquam enim per eorum infidelitatem sunt excussi et
separati a radice oliuue. in qua fuerūt antiquitus radicati.
adhuc erunt in eis relicte quasi due / uel tres oliuue. s. pau-
ci numero / qui in uiriditate sue radice radicati relinque-

tur. Quod uidentur impletum in isto medio tempore. in
quo aliqui paucissimi eorum in fide christi sunt radicati.
quod non solum intelligendum est de simplicibus seu illi-
teratis eorum: sed etiam de uiris notabilibus. qui felici-
ter ecclesiarū gubernacula possederūt. 7 opuscula fidelissi-
ma in honorem fidei 7 christiane religionis composuerūt.
Vnde notanter dixit propheta. In summitate rami. quasi
diceret de illis paucis remanentibus nonnulli erunt in su-
mitate rami. idest in apicibus magnis seu summis ecclesie.

Coz^m Vnde secundum historiam Damasi (prout Tholominus
de Lucha narrat. Quidam summus pontifex de genere Is-
rahelitico nomine Euariscus in cathedra Petri sedit: An-
no domini Centesimo duodecimo. 7 fuit septimus a beato
Petro. 7 per decem annos / septem menses / 7 duodecim dies
uniuersalem ecclesiam laudabiliter rexit. 7 uitam suam
glorioso finiuit martirio. Sicut etiam in Hispania tempo-
re Gothorum quidam de stirpe Israhelitica nomine Julia-
nus pomerij. qui tertius a beato Yllefonso cathedraz tol-
letanensis ecclesie 7 primitiua Hispaniarum obtinuit. de
cuius uita uirtuosa Rodericus Archiepiscopus tolletanus
in sua compendiosa historia laudabilem fecit mentionem.
Item Vincentius Vermacensis in sua historia narrat q̄ fu-
it in Hispania quidam de hoc genere nomine Petrus alphon-
si. qui quendam dyalogum solempnez edidit ad fidei catho-
lice declarationem / contra pharisaicā perfidiaz. qui quidez

hysto. damasi s. tholomij
de Lucha. narrat

Euascy.

Julianus pomerij.

Petrus alphon-
si.

ego v̄ m̄ b̄ credo qd̄ e
ille qm̄ intitulat̄ dyalogus

• *Credet in vā ego habeo cōreceptū
sā dialogis dñi gregori & ppe.
& forma inueneri*

• *2.*
• missi alphonso burgensis.

• calladot

dialogus in hijs reperitur partibus. Suit etiam in hac re-
gione tempore regis Alphonso decimi quidam magister Al-
phonsus burgensis magnus Biblicus Philosophus & Me-
thaphisicus. qui in sexagesimo anno etatis sue uere fidem
christi & sacrum baptismuz suscepit. Et consequenter cum
esset sacrista ecclesie Balisoletanensis pulchra opuscula ad
confirmationem fidei & confutationez iudaice perfidie in
hebraica lingua edidit, quorum translationes in uulgari
in domo predicatoruz Balisoletanen. hodie reperiri possunt.
Vnde presumendum est q̄ in alijs mudi partibus ubi cap-
tiuitas Israhelica est dispersa similia contigerunt. licet
ad nostram notitiam propter eorum raritatem & uiaruz
prolixitatem nondum uenit. quorum omnium considera-
tione potest intelligi impletum fuisse illud propheticum.
Assumā uos unū de ciuitate. & duos de cognatione. & addu-
caz uos in sion. Jere. iij. cap.

• *mta. 9.
hic. 3.*

Discipulus

Scrutinium nostrum casti eloquiū hora est ut interrum-
pat oratio gratiarum actio & uox laudis. quoniam finem
scrutandi finis libri spectare non potest. quia incomprehē-
sibilis est quem cepimus scrutari. & ut uerbis utar hila-
ri qui pie infinita prosequitur: & si non se peruenturuz no-
uit: tamen profecturū gratulatur inestimabile. Ideo fru-
ctū tā dulcis scrutiniū celsis laudib⁹ prosequamur aperte
confitentes. Quia hec est lex domini immaculata conuer-
tens animas. testimoniū domini fidele sapientiaz prestans
paruulis. Illa ergo parua stilla sermonuz eius. quam ipso
stillante scrutando degustauimus a prosequenda lectione
in eius dilectionem sponte nos rapiat. Vnde quem diligen-
ter hactenus scrutati sumus scrutemur ammōdo diligen-
do. Ex quo in hijs que christiane religionis sunt penetrabi-
lius sine carta & calamo procedemus. quia dilectio inter-
duz intrat ubi cognitio foris stat. Si alimenta quoq; mo-
rituri corporis edunt pauperes & saturantur: ut laudent
dominum qui requirunt eum. Imensa eloquiorum dei
medullam eterne uite sub cortice scrutantes in uoce exul-
tationis & confessionis debet exultantes alacrius resonare.

• *Harig*

• *Coz.*

• *Ar. a b. ad. A.*

• *at in c. 13*

quoniam quicquid in ea studiose scrutamur est ueritas.
 quicquid precipitur bonitas. quicquid promittit felicitas
 Ipse autem mediator dei et hominum homo Christus Ihe-
 sus ueritas est sine fallacia, bonitas sine malitia, felicitas
 sine miseria. Cui honor et gloria in seculorum secula. Amen.

ueritas
bonitas
felicitas ipse. x.

Eterne laudes sint regi. luce superna
 Qui dedit hoc cunctis. quod referatur opus.
Hoc iudeorum pandens enigmata. et artes
 Mentis aberrantum diluit omne malum.
Tempore quo gaudet Lodouico principe Mantos
 Facta uigent cuius splendida per Latium.
Hoc opus impressit rerum scrutinia Schallus
 Johannes doctor artis Apollineae.

Anno domini Millesimo
 quadringentesimosep-
 tuagesimoquinto. ¶

1479.

ffz Alphonsi boni hominis hyspani
ad R. p. fratrem hugonē ref

Tractatus multum utilis ad ^{1. p. fidos} cōvincendum iudeos de errore suo quem habent de messia adhuc uenturo. 7 obseruantia legis mosaice. **E**pistola probemialis.

Beuerendo in xpo patri fratri Hugoni magistro ordinis predicatorū dignissimo: ac sacre pagine professori. Eius subditus frater Alfontius boni hominis Hispanus promissam obedientiā promptaz in oibus semp 7 deuotā. Cum ego propter paruitatē meam 7 insufficiētā non sum talis q̄ uobis possim uel sciam aliquid magnū facere: uel saltē assistere tanto patri in laboribz 7 curis uestris: quos pro uera quiete omniū: 7 totius patrie sustinetis: Ad solatiū uestruz aliquale (quasi subleuamen laboris) libellum hunc antiquissimū (qui nuper deuenit ad manus meas: 7 fuit in antea tot tempibus occultatus) noua translatione de arabico in latinū p me interpretatū paruuz eneniolū uobis mitto. Sciendū q̄ inter iudeos multū gloriatur illi qui arabicarū līaz obtinet peritiā. Tum qz ille līe sunt in antiquoz phōrū usu satis copiose. Tum etiā qz in eis (ut puto) paucis iudeis pauitioribz xpianis notis scribunt confidentius secreta sua que uolunt alijs occultare. Qua de causa (ut estimo) iudeus iste (licet cathecuminus) actor huius libri non ipsum hebreo sermone sed in arabico annotauit. Sed oportz ut tarde uel cito omnia occulta reuelentur iuxta sniaz saluatoris. Ego uero in transferendo ipsum auctoritates Bible ab ipso iudeo inductas sic scripsi in locis suis in arabico 7 latino: non prout in nostra habentur translatione s̄m beati Hieronimū sed prout iste iudeus eas scripsit quando cōposuit istud opus. Et hoc feci ne aliquis michi possit imponere q̄ in cōtextu aliquid presumpserim addere/ diminuere/ uel etiā inmutare. Et ut sup hoc essent omnes arabici michi testes. Et hoc dico q̄ iudeus iste nostrā translationē non sequitur: ut uidebitur in processu. De autē (ut credo) oportuit ipsum exponere in latino: prout ipse loquitur in arabico: eius modū loquendi 7 ordinem (quantū possibile est) seruando. aliter nō interpretes eius sed corruptoz libri sui dici possem. ut etiā iudei (si uiderint istum librū in utraqz lingua conscriptū) tantuz cōuincantur per eum si uiderēt q̄ auctoritates in latino ad hoc descripte in arabico nō discordarēt. Et cū solatio uestro dñe

f. Rabi seu
maister s̄m
et
n̄ occultū q̄
nō reuelat

1. R. p.

Antipō.

Antipō.

3. ca.

Q

mi ⁊ magister hic est finis huius quem intendo. Conseruet uos ordini nostro dominus noster Ihesus xpus per multa tempora in sua gra ⁊ amore. Amen. **Explicit Epistola.**

Incipiunt capitula. f. 207

- Ca. 1.** **Capitulum primū.** Quare iudei sunt in ira dei. *a ff. 243. a.*
- 2.** **Cap. secundū.** probat q̄ pro quodam graui peccato in quo sunt. sint in hac dispersione. ⁊ arguitur contra eorum obseruatiam legis. *a ff. 243. b.*
- 3.** **Cap. tertiu.** Quō omnis obseruātia legis iudeoz nō ē acceptabilis deo propter peccatū in quo sunt. *a ff. 243. a.*
- 4.** **Cap. quartū** ostendit q̄ iudei sunt ceci. *a ff. 243. b.*
- 5.** **Cap. quintū.** q̄ iudei decipiūt alios ⁊ seipso. *a ff. 244. b.*
- 6.** **Cap. sextū.** Quod sit illud peccatuz propter quod iudei sūt in hac captiuitate. *a ff. 244. b.*
- 7.** **Cap. septimū.** q̄ iustus Ihesus xpianorū deus iniuste ueniditus sit. *a ff. 245. a.*
- 8.** **Cap. octauū.** Quō post occisionē facta est dispersio iudeoz s̄m Danielem. *a ff. 245. b.*
- 9.** **Cap. nonū.** q̄ duo sunt aduentus xpi. *a ff. 247. a.*
- 10.** **Cap. decimū.** de primo aduentu xpi. *a ff. 247. b.*
- 11.** **Cap. undecimū.** de secundo aduentu xpi. q̄ tunc sit cum potentia iudicaturus. *a ff. 248. b.*
- 12.** **Cap. duodecimū.** de xpi ascensione. *a ff. ibi.*
- 13.** **Cap. tredecimū.** adhuc fortius probat corporalem ascensionem christi. *a ff. 249. b.*
- 14.** **Cap. decimūquartū.** de cecitate iudeoz q̄ nō credūt xpm aduenisse. nec intelligant. *a ff. 260. b.*
- 15.** **Cap. decimūquintū.** Quō cecitas iudeorū ⁊ incredulitas circa xpm fuit prenuntiata per prophetas. *a ff. 261. a.*
- 16.** **Cap. decimūsextū** ostendit reprobationem iudeoz propter eoz perfidiā ⁊ electionē gentiū propter eaz fidem. *a ff. 261. b.*
- 17.** **Cap. decimūseptimū** de uiuificatōe gentiū. ⁊ interfectōe iudeoz. prout etiā uidebitur in cap. sequenti. *a ff. 262. b.*
- 18.** **Cap. decimūoctauū.** Quō gentes p fidē uiuificate habent mūdas obseruantias noue legis. *a ff. ibi.*
- 19.** **Cap. decimūnonū.** de electōe apostolorū loco prophetarū. *a ff. 262. a.*
- 20.** **Cap. uicesimū.** de reprobatōe sacrificij iudeoz. ⁊ electōe sacramenti xpianorū. *a ff. 263. b.*
- 21.** **Cap. uicesimūprimū.** q̄ deus refutauit ieiunia/sabbata/et.

Aduentus do. dū. p.

- per fidem bonorum*
 .CA. 22. **C**ap. uicesimūsecundū. probat abiectiōnem sinagoge et elei
 ctionem ecclesie p uerbū domini ad rebeccam. a ff. 264. b
- .23. **C**ap. uicesimūtertū. probat hoc idem per uerba Malachie
 prophete. a ff. ibi.
- .24. **C**ap. uicesimūquartū. q cant^o xpianoz ē deo acceptus. a ff. 266. b.
- .25. **C**ap. uicesimūquintū q indei indebite reprehendūt cantuz
 christianorum. a ff. 267. a.
- .26. **C**ap. uicesimūsextū. probat apostasiam iudeoz a deo. a ff. 267. b.
- .27. **C**ap. uicesimūseptimū. concludendo inducit aliqua dicta
 sarracenoz de Ihesu et Maria matre eius. a ff. 268. b. *Explicit tabula iudicata.
 sequentiuz. f.*

epi. t. 9. sine
rubrica.

Incipit Epistola quam misit Rabbi Samuel Is
 rabelita oriundus de ciuitate regis Morochorū
 ad Rab. ysaac magistrū sinagoge. que ē in sub/
 iulmeta in predicto regno. in anno domini Mil/
 lesimo. sed translata de arabico in latinum per fratrem
 Alfonsum boni hominis hispanum ordinis predicatorum.

Anno. 1000.

Antipō.

Quam translationē fecit: Anno domini Millesimotricen/
 tesimotricesimo octauo. tempore pontificatus domini Be/
 nedicti pape duodecimi. Que epistolā cuius sit editōnis et
 ad quid ualeat: probemuz ipsius epistole et narratio eius
 plenius declarabūt cum titulo qui est talis. f

Anno. 1338.

Titulus Epistole.

epi. t. 9.

Epistola quā scripsit magister Samuel Israbelita oriun/
 dus de ciuitate regis Morochiam ad Rabbi ysaac mg^m
 sinagoge. que est in subiulmeta in regno predicto.

Epistola.

Conseruet te deus o frater et pmanere te faciat usqz
 quo termietur ista nra captitas. et cōgregetur ista
 nostra dispersio et appropinquet spes nra. et signet
 deus beneplacitū suū sup uitā nostrā. Amen. Noui et expt^o
 sum q plenitudo sciētie nostri tempis est in te. et tu es spes
 nre certificatiōis in dubijs legis et prophetarū cum tuis ex
 positōibus gloriosis. Vnde ego pticeps doctrine tue fieri
 desiderās: tibi expono exitus cordis mei. sup illis que legē
 sunt et prophetarū. super quibus anxioz cū timore. Qua/
 ppter recurro ad habundantem scientiaz tuā et sapiam
 et mitto tibi libellū istum. speranā per te deo uolente in ue-

ritate confirmari ac in vobis declarari.

Capitulum primū: Quare iudei sunt in ira dei.

Desidero domine mi certificari per te et testimo-
nijs legis et prophetarū et aliarū scripturarū. qua-
re nos iudei generaliter percussus sumus a deo in cap-
tuitate ista in qua sumus. que potest uocari pro-
prie ira dei perpetua. quā non habet finem. Nā mō sunt mille
anni cōpleti et ultra. et per Titum fuimus captiuati. Nos
scimus et patres nri adorauerūt idola. occiderūt prophe-
tas. et legem dei abiecerūt. et propter oēs istas transgresio-
nes deus non percussit eos captiuitate: nisi p. lxx. annos in Ba-
bilonia. et post tempus pfatū placatus est eis. et reduxit eos
in terrā suā. Et s̄m scripturā ira dei fuit tunc t̄pis ualidis-
sima sup omēs iras quas ante tempa illa cōmemorat scri-
ptura. et tamē ut dictū est pena tantoꝝ peccatorū non fuit
nisi. lxx. annis. Et nūc domine mi ira dei (que in p̄nti punit
nos) nō habet terminū. nec finis ei? promittitur in prophe-
tis. Si uoluerimus dicere q̄ ista p̄sens ira in qua sumus sit
adhuc illa ira propter quā fuit illa captiuitas. lxx. annoꝝ.
quia tunc nō cōplete satisfactū est de peccatis p̄dictis p il-
los p̄res nros: nos facimus deū mendacē. quod absit. quo-
niā ipse deus uerus et gloriosus illi captiuitati imposuit p̄-
fatū terminū p prophetas. s. lxx. annos. unde talis nō ē re-
sponsio sed euasio seu excusatio. nec esset corā intelligētibus
proponēda. Et si dixerimus q̄ deus in illa transmigratōne
misertus est uni parti generis nri. et nō alteri. et illoꝝ quoꝝ
misertus est reduxit ad reedificandū templū. ut dicit pro-
pheta Jeremias. et q̄ nos sumus de illis quoꝝ nō ē misertus.
tunc dicent nobis xp̄iani. q̄ deus misertus est eoz qui ado-
rauerūt idola. et qui occiderūt prophetas. ergo et nobis. qz
nos nō peccauimus. Item in patribus pctōribus fuit pena
diuine ultionis in certo termino. quare ergo nra pena ēet
sine termino qui nō peccauimus? Itaqz longa est et sine ter-
mino pena in qua sumus modo iam sunt mille anni. nec in
lege. nec in prophetis hui? pene terminū possum? inuenire.
Quare dñe m̄cū deus punierit patres nros propter idola-
triā et propter interfectionē prophetarū. et pena et culpa sint
note in scriptura: cū deus nō punit bis idipsum: pro pecca-
tis illis p̄teritis fuit pena. s. captiuitas. lxx. annoꝝ. et cum

Antipō.

Antipō.

hie.

11 f

deus nō punit uniuersaliter nisi propter uniuersale peccatum) oporteret q̄ post illā captiuitatez nos peccauerimus omnes coram deo / peccato maiori quā fuerit idolatria primorum parentum. 7 quam fuerit interfectio prophe / phetarū. ex quo deus pro illis peccatis puniuit patres n̄os lxx. annis. 7 nō amplius, 7 nos puniuit iā sunt mille anni 7 ultra. 7 punit / 7 disp̄it nos p̄ quatuor ptes mūdi. Tamē quicquid cōtingat dei sumus in omni euentu. quia nulla ē excusatio sup̄ dicta. Responde,

Capitulū secundū probat q̄ pro quodaz graui peccato (in quo sunt) sint in hac dispersione. Et arguitur contra eorū obseruantia legis.

Sppolito igitur dñe mi q̄ sumus in peccō aliquo maximo: rogo nūc q̄ certifies me: si postquam deus disperfit nos de Iherl̄m. 7 misit in captiuitate istā longissimā seu ppetuā propter illud peccatū: auctoritate nostra 7 propria uolūtate sine spēali mādato dei. cur nos in captiuitate ista nō incepimus obseruare circūcisionē / 7 sabbatū / 7 alias cerimonias quas tenem⁹ s̄m legē Moisi. Nā nos cognoscim⁹ q̄ a tempe quo Titus destruxit ciuitatē sanctā 7 templū cōbussit 7 bibliotecas. 7 nos in captiuitate istā disp̄it. 7 extūc cessauit inter nos uigere sacrificiū / oblatōes / 7 holocausta. 7 deus non promisit nobis postea p̄ prophetaz aliquē. nec p̄ prophetiaz. nec p̄ reuelatōez aliqua: certam. q̄ nos deberemus redire aliquē in Iherusalē in statu pristino. nec mādauit nobis postea q̄ obseruarem⁹ obseruātias p̄dictas. Videtur ergo sequi q̄ nos nō a deo sed ab illis qui erāt in ira dei obseruātias p̄dictas accepimus 7 tenemus. Et uidetur q̄ iuste dicēt nobis aduersarij nostri. Sicut uos obseruatis circūcisionez 7 sabbatū 7 legitis in sinagogis libros Moisi 7 prophetarū sine mandato dei: quare nō assumitis uobis similiter sacrificiū. 7 nō facitis uobis sacerdotē 7 regem 7 principem 7 unctōes sanctas 7 incensū. 7 quare nō edificatis uobis altaria. 7 seruatis cerimonias. 7 oīa alia que sunt in lege cōtenta. sicut sabbatū 7 circūcisionē. 7 plura alia que obseruatis s̄m traditōes uestras sine mandato dei propria uoluntate. ex utraqz parte curritis in offensaz dei. Et si hec p̄dicta facitis cōtra uoluntatē dei. uel si dicitis quia uolū-

Antipō.

tas dei ē q̄ hec seruetis ⁊ beneplacitū. quod tamē ostēdere
nō potestis. quare n̄ obseruatis supradicta alia. quoz mul-
ta facere potestis. Et si non permittunt uos facere reges
⁊ populi sub quibus iacetis. nō pmittēt tamē uos multa
alia facere. sicut pmittūt circūcisionē. ⁊ libros. ⁊ sinagogas
⁊ alia que seruatīs. Et ad hec dñe mi non ē uobis in promp-
tu responsio sufficiens. ut uidetur. sumus tamen dei i om-
ni euentu.

Capitulū tertium. Quō omnis obseruātia legis iudeoz
nō est acceptabilis deo propter pccm̄ in quo sunt.

Iuuenimus dñe mi deuz loquentē p os Zacharie
⁊ dicentē. vii. cap. ubi loquitur de illa prima ca-
ptiuitate breui. interpretando hanc auctoritatez
sm̄ q̄ scripta est in arabico sicut infra posita est
sonat in latino. Hec dicit dñs deus sacerdotibus ⁊ populo
terre. Quādo ieiunastis ⁊ plorastis in. vi. ⁊ vii. toto tpe
lxx. annoz. intellexistis q̄ ieiunaretis ad me aut plorare-
tis. ego tale ieiuniū nolui a uobis. nostra autēz translatio
aliter se habet. sed ego scribere propono sicut iacēt in ara-
bico auctoritates quas Samuel iste adducit. nō sicut sunt
in n̄ra biblia innuit dñs. Domine mi in pdictis uerbis q̄
dum nos iudei fuimus per. lxx. annos in dicta captiuitate
fuimus sine lege. quia ieiuniū nō habuim⁹ neqz habemus
a lege sicut alias obseruātiās. ⁊ similiter fuimus sine cir-
cūcisione ⁊ sine sabbato. ⁊ sine dubio omnia hec nō ualent
dum ira dei manet sup populum suū. Illa uero prima ira
dei fuit breuis. quia. lxx. annoz. ista quidē in qua nunc su-
mus est longa iam mille annoz ⁊ ultra. ⁊ nō inuenitur ei
terminus in prophetis. ⁊ timeo dñe mi q̄ sicut deus misit
in captiuitatez illā breuem patres nostros sine lege ⁊ sine
obseruantis. nec acceptauit ieiunia nec obseruantias le-
gis eorum. quousqz fuit completum tempus pene ipsoruz
s. lxx. annorum. sic in ista captiuitate ultima nō acceptat
opera que facimus sm̄ obseruātiās legis. Quare cōstat q̄
nos sumus in maiori peccato nūc quā p̄res nostri fuerint
in Babilonia. N̄n̄ nos sum⁹ in maiori ira dei quā illi ēent
⁊ p̄ consequēs opa n̄ra sunt ei minus placita. ⁊ nos sum⁹ ei
magis odiosi. Et patet q̄ illi propter mortē prophetarum
⁊ quia idola coluerūt fuerūt tantū. lxx. annis in captiuitate

te. 7 nos propter magnū peccatū 7 maximū sum⁹ captiui
 iam sunt mille anni 7 ultra. Et hec captiuitas dñe mi sine
 dubio est illa quā deus p os Danielis prophete uocat deso/
 lationem cum dicit cap. ix. vsq; ad consumatōnez 7 finez
 pseuerabit desolatio. 7c. Prima captiuitas uocatur trans/
 migratio. quia post modicū tempus fuerūt reducti cū ho/
 nore in Iherusalē. sed hec uocatur desolatio ppetua. in qua
 pro certo deus nō miserebitur nostri sicut miserebatur pa/
 truz nroz in Babilonia. excepto q̄ consolabatur eos p pro/
 phetas qui promittebāt illis liberationē 7 erant omnes si/
 mul. nobis autē nichil promittitur. 7 insup dispersit nos p
 uniuersa regna mūdi. attamen quicquid contingat dei su/
 mus in omni euentu.

Capitulū quartū ostendit q̄ iudei sunt ceci.

Domine mi ualde mirabile ē michi de nobis. Spe
 ramus enī cottidie liberationem de captiuitate
 ista. 7 semp de hoc loquimur. 7 semp loquimur
 de reductōe nra in Iherusalez. 7 ideo sumus ceci
 uel deceptores simpliciu. Nam cōstat q̄ post dispersionem
 nraz que facta est p Titum nō apparuit in nobis propheta
 qui nobis promitteret reductōez. nec etiā post captiuitatē
 lxx. ānoz fuit propheta. qui loqueretur de ista captiuitate
 que nō habet finem. nisi in fine mūdi. nec deliberatōz habz
 nisi p consumatōez seculi. quia Daniel illā uocat desolatōz
 sine fine cap. ix. Vnde timeo domine mi q̄ cū tanta capti/
 uitas nō possit manere sup totā gentē nraz a deo. nisi prop/
 ter maximū peccatū in deū. quod maius est quā interfecis
 se prophetas 7 adorasse idola. propter que peccata patres
 nostri fuerūt puniti. q̄ sicut deus nō miseretur nostri i uī/
 ta cū in eodē peccato pseuerem⁹. sic etiā nec miserebī mor/
 tuis ex nobis. attamē sum⁹ dei in oī euentu qui euenerit.

Capitulū quintū. q̄ iudei decipiūt alios 7 seipsos.

Domine mi uidetur q̄ decipiamus alios 7 nosip/
 sos. quia in libris legum 7 prophetarū habem⁹
 deū promittentē nre genti liberatōez 7 cōgrega/
 tionē de dispersione multipliciter. Sed bñ aduer/
 tenti oēs promissiones quas habuimus. uel fuerūt cōplete
 ante captiuitatē. lxx. annoz. 7 in ipsis. lxx. annis. uel pro/
 missiones fuerūt propter peccata illoz quibus promissioēs

sunt totaliter impeditae. sicut propono coram te domine mi. Ex/
empli gratia. Ista pauca dicuntur in Ezechiele. Si feceritis in-
stitutas meas et mandata mea seruaueritis. congregabo uos
de quatuor partibus mundi. et leuabo uos et adducam uos per ma-
re. et reducam uos in domum sanctam uestram. Ecce quod id quod do-
minus nobis promittit per Ezechiel in predictis uerbis. et a/
lijs locis libri eiusdem prophete. id est completum est pluries ante
illam captiuitatem. lxx. annorum. et omnes promissiones domini tales ma-
iores et minores. que in diuersis locis sacrorum librorum conti-
nentur. complete fuerunt antequam caderem in istam ultimam cap-
tuitatem. que non habet finem. modo iam sum in millesimo an-
no et ultra. nec in aliquo libro prophetarum eius terminum
inuenimus. nec ulla dei promissio ubi agit de liberatione
et congregatio intelligitur de ista captiuitate perpetua. sed de
illis tribulationibus et dispersionibus. antedictis. lxx. annos
nec postea congregatio de dispersione promissa est nobis. Unde
oportet quod post istos. lxx. annos commiserimus illud peccatum
magnum. propter quod deus sine termino punit nos. in quo pec-
cato sumus et manemus omnes. aliter deus misericordiam suam non conti-
nuasset in nobis ita longa. Nam uidemus per scripturas quod
omnia peccata que commiserunt patres nostri ante. lxx. annos predictae
captiuitatis punita fuerunt. et de multis exempla haec pau-
ca induco. Peccauerunt patres nostri ante. lxx. annos qui exi-
uerunt de Egipto. et promissio eis facta in eis locum non habuit
sed in peccatis suis in deserto mortui sunt. Peccauit ipse Moi-
ses ad aquas contradictionis. et terram promissionis non meruit
Peccauit ipse Aaron et portauit penam. Helij sacerdos pecca-
uit. et ruptis ceruicibus expirauit. et posteritas eius sacer-
dotio priuata est. et tamen deus promiserat sacerdotium in-
eternum. Sed huiusmodi promissa intelliguntur semper. nisi propter
peccata demereantur accipere. ut patet in regno Dauid quod car-
nalis posteritas eius priuata est regno. Sicut etiam deus
uerus et gloriosus promisit Abrahae et semini suo terram
illam in eternum possidendam. et frequenter perdiderunt
eam propter peccata sua. et frequenter restituit illis do-
minus. usque ad ultimam uicem qua perdiderunt. iam sunt
mille anni et ultra. et iam non est spes recuperandi eam. quia
manemus omnes in eodem peccato. propter quod terram nostram
perdidimus. Et domine mi multum mirabile est cum omnes

cōcordemus q̄ oportet q̄ post captiuitatē. lxx. ānoz ī Ba/
 bilonia peccauimus contra deū maximo peccato. 7 tamen
 nullus est qui dicat. quod ē id peccatū propter quod incur/
 rimus tanta mala. 7 si aliquis nostrū cognoscat nostram
 causā 7 peccatū propter quod incurrim⁹ tanta mala. nul/
 lus tamē id apit proximo suo. nec ipsemet qui cognoscit in
 suā cōuertit utilitatē. sed omnes iacemus prostrati. 7 uide
 mus manifeste q̄ in p̄dicta captiuitate. lxx. annoz erat de
 us cuz patribus nostris in prophetis idest Jeremia 7 alijs
 prophetis. 7 dedit eis Salathiel ducē 7 principes 7 sacerdo
 tes. cū quibus exiuerūt de Babilone pacta p̄nia. 7 placato
 deo edificauerūt Iherl̄m 7 templū 7 alias ciuitates. 7 effu
 dit de⁹ sup illos misericordias suas copiose. Et tamē ī ista
 captiuitate nullus propheta nobiscū est. nec deus ut appa
 ret. **A**gitur dñe inquirā 7 nō cessabo querere quod peccatū
 est id tantū propter quod sum⁹ in hac captiuitate mille ā/
 nis 7 ultra. nec habemus prophetā nec regē nec sacerdotes
 nec altare nec sacrificiū nec unctionē nec incensū nec puri
 ficationē. imo facti sum⁹ abhoiabiles toti mūdo sicut deo
 7 cōtempribiles. in solo corde tantū n̄ro regnat superbia.
 qua nosipos p̄ferimus toti mūdo. Et quod sup hoc sentio
 pandā tibi domie mi. nec minus. quicquid eueniat nos dei
 sumus.

Capitulū sextū. quod sit illud peccatū propter quod iu/
 dei sunt in hac captiuitate.

Nunc ergo domie mi pauco q̄ id peccatū propter
 quod sum⁹ in hac desolatōe 7 in captiuitate ista
 sit illud peccatū sup quo locutus est deus p̄ pro
 phetā Amos. ij. cap. cū dicit sic. Sup tribus scele
 ribus Juda cōuertā uel transferā Iſrahel. Nota q̄ ubi in
 biblia nostra est cōuertā hic habet transferā. 7 est ad pro
 positū eius magis. 7 sup quarto nō transferā eos. quoniaz
 uendiderūt iustū pro argento. Et nos dñe mi p̄m doctri
 nā n̄ram dicimus q̄ iste iustus fuit Ioseph fili⁹ Jacob qui
 fuit uenditus a fratribus suis in Egipto. 7 sic teneo. ego nī
 si q̄ sermo diuinus ponit istud peccatū uenditōis quartuz
 in numero peccatorū seu scelerū Iſrahel. Ipsi etiam xp̄iani
 quibus sanctorū libroz studiū uidetur esse tradituz a deo
 respondent doctrine nostre predicte. 7 dicūt q̄ primum in

quatuor sceleribus Israel est uenditio Ioseph a fratribus suis. et secundum peccatum siue scelus assignat adorationem uitali in Oreb. et tertium scelus occisionem prophetarum. propter quod fuimus captiuati in Babilonia. lxx. annis. et dicunt quod quartum scelus Israel fuit uenditio iusti. scilicet Ihesu qui ad hanc fuit uenditus post transmigracionem prefatam. lxx. annorum. Et si nos domine uolumus tenere prefatam doctrinam nostram et respondere christianis. oportet quod nos assignemus in Israel ante uenditorem Ioseph uaria scelera precessisse. ut ipsa uenditio Ioseph sit quartum scelus. Sed hoc non poterimus sustinere. quia testimoniū libri Genesis est contra nos. qui uenditorem Ioseph ponit primum scelus filiorum Israel. et propheta amos ponit expressse quartum scelus uenditionem iusti. propter quod fuimus in captiuitate. de qua loquitur deus comminans quod non reducet nos ultra in terram promissionis cum dicit. et super quarto non transferam eos. quoniam uendiderunt iustum pro argento. Et manifeste appet michi quod nos super illo peccato quarto uenditoris iusti iuste sumus puniti iam sunt mille anni et ultra in quo tempe nil proficimus inter gentes. nec est spes proficiendi amplius.

Capitulum septimum. quod iustus Ihesus christianorum deus iniuste uenditus sit.

Expauesco domine mi et timeo quod iste Ihesus quem colunt christiani. sit ille iustus uenditus pro argento secundum amos prophetam. et timeo quod de ipso sunt hec que michi occurrunt testimonia prophetarum. et illa eadem in doctrina sua ualde aperte applicat christiani. Psal. propheta primo cap. dicit. Ne genti peccatrici filiis sceleratis. quoniam ipsi elongauerunt se a deo et blasphemauerunt sanctum eius. et inclinati sunt retrorsum. Item idem propheta dicit. Quasi ouis ad occisionem ductus est qui non aperuit os suum. Item dicit. Vir habes dolorem et sciens infirmitatem. Item fuit despectus et propter hoc non reputauimus eum. ipse enim oblatu est quia ipse uoluit. Item de angustia iudicij depositus est. generatorem eius quis enarrabit. Item propter culpam populi mei transfixi eum. et dabit iniuriatores pro sepultura et diuites pro morte sua. Et timeo domine mi quod iniuriatores fuerunt patres nostri. et diuites Pilatus et Herodes et Anna et Caiphas. sicut dicit propheta David. Consurrexerunt

rūt omnes reges terre ⁊ maiores ⁊ contra deum ⁊ contra
 cristū eius. Reges. s. p̄dicti maiores. s. patres nostri. Et tu/
 meo domine q̄ iste Ihesus sit ille cōmutatus ⁊ uendit̄ pro
 argento. de quo loquitur Zacharias propheta ⁊ Amos et
 alij prophete. De quo etiam loquitur Psa. propheta cap.
 liij. Deponet omēs iniquitates ⁊ orabit pro infidelib̄. Ti/
 meo ego domine mi q̄ iste Ihesus sit ille iustus de quo vi/
 cit David in psalmo. lxxij. Delectati sunt in animā iusti.
 ⁊ sanguinē innocentē cōdempnabūt. ⁊ propter hoc eiecit e/
 os deus ⁊ disperdet illos domin̄ deus noster. Et timeo do/
 mine mi q̄ iste sit ille iust̄ de quo loquitur Jeremias cap
 ix. cū dicit. Homo est ⁊ quis est qui intelligit eū. Itē Jere.
 cap. x. Species uultus nostri xp̄us deus captus ē pro pecca/
 tis n̄ris. Cui dixim̄. In umbra tua uiuemus inter gētes.
 Timeo etiā dñe mi q̄ iste sit ille iustus de quo dixit deus p̄
 os Zacharie prophete cap. xij. Dicitur enī in illa die. que
 sunt iste plage in palmis tuis. Et r̄ndebit. Plagatus fui in
 medio domus mee inter illos qui dilexerunt me. ⁊ leuauit
 ensen pastor mē supra me. Idem cap. xij. Aspicient ad me
 die illa ⁊ illū quē transfixerūt. ⁊ plangēt sup illū quasi plā/
 ctū unigeniti. Timeo etiā dñe mi q̄ iste fuit iustus ille de
 quo dicit Abacuch. cap. iij. Cornua in manibus eius ibi ab/
 scoudita est fortitudo eius. ⁊c. Et cōcordat euangeliū xp̄i/
 anoz ubi narratur mors Ihesu ⁊ osidunt. Cum autem ue/
 nissent ad Ihesum inuenerūt eū mortuū. ⁊ misit unus ex
 eis lanceā suā ⁊ transfixit. Paveo dñe mi q̄ iste sit iustus
 de quo dicit Abacuch. cap. xij. Egressus es domine saluare
 populū tuū cū xp̄o tuo.

Cap. octanū. Quō post occisionē xp̄i facta ē dispersio iude
 orū s̄m Danielem.

Expauesco domine mi sup hīs quis fuit iste iust̄
 sine pccō de quo loquitur Psa. propheta. Et quis
 sit ille iustus uēditus pro argento. propter quod
 dicit dñs p̄ Amos prophetā ubi supra. q̄ in testi/
 moniū quartū sceleris nō transferet eos in terrā promissio/
 nis amplius. Videtur etiā dñe mi q̄ cōpletū ē quod scribī/
 tur Dan. ix. cap. ubi dicit. Postquā cōsumate fuerūt. lxxij.
 ebdomade occidetur xp̄us. ⁊ tūc ueniet populus cū princi/
 pe uēturo. ⁊ destruet ciuitatē ⁊ domū cōminuet. ⁊ cōdemp

nabūt eā 7 auferetur sacrificiū. 7 cōsumabī destructio p
 petua. Et nō ē dubiū dñe mi quin destructio desolatōis p/
 petue sit captiuitas ista in qua sumus iā sunt mille anni.
 Et apte dicit deus p prophetā q̄ erit desolatio ppetua post
 occisionē xp̄i. sicut ē desolatio n̄ra postquā Ihesus fuit occi
 sus. nec cōminatus ē deus nobis ppetuā desolatōez nisi post
 occisionē xp̄i. Et si uoluerimus dicere q̄ ante mortē Ihesu
 fuimus in desolatōe. Ad hoc respondēt nobis xp̄iani q̄ āte
 mortē illā nō fuit desolatio nisi. lxx. ānis. 7 p̄ hoc fuim⁹
 reducti in terrā promissionis. 7 fuimus apud deū in grā 7
 honore. Certe dñe mi ego nō uideo euasionez cōtra prophe
 tiā istā. quia defacto probatur nobis q̄ postquā a reedifi
 catōe fuerūt cōplete. lxxij. ebdomade supra anno. qui sunt
 anni. cccc. 7. xxxij. tunc fuit Ihesus occisus p̄ patribus no/
 stris. 7 postea uenit dux. s. Titus 7 populus Roman⁹. 7 fe
 cerūt nobis s̄m prophetiā istā. hodie sunt mille anni 7 ul
 tra. 7 nichilominus si in ira dei sumus 7 tamē in ipso spe
 ramus. Et si dicamus q̄ xp̄s uentur⁹ ē 7 nondū uenit. 7 re
 habebimus terrā promissionis 7 reedificabim⁹ ciuitatez. 7
 hēbimus grāz dei 7 honorē in terra n̄ra. 7 ista desolatio nō
 erit ppetua. Respondebūt xp̄iani. q̄ adhuc ergo manet no/
 bis occisio xp̄i 7 aduentus Titi 7 populi Romani. 7 desola
 tio peior ista in qua iā fuimus p mille annos. Deu dñe nō
 ē excusatio nec euasio cōsona. Sed tamē quicquid cōtingat
 dei sum⁹ in omni casu si in eo speramus.

Cap. nonū. q̄ duo sunt aduentus xp̄i.

Ameo dñe mi q̄ xp̄s iā uenit. 7 iā adimpleuit pri
 mū aduentū suū. quia in scripturis n̄ris inueni
 mus duplicē eius aduentuz. Primus aduēt⁹ xp̄i
 describitur in prophetis in paupertate 7 humilita
 te. Secundus in gloria 7 maiestate. Et de utroqz aduentu
 proponā illa que michi occurrūt. De primo aduentu dicit
 deus p os Zach. cap. ix. Letare filia Sion. ecce p̄ceptor tu/
 us uenit paup̄ equitans asinū. Et in isto aduentu describit
eū ysaias despectū. Daniel occisū. Zacharias 7 Amos uen
ditū. 7 tamē iam fuerūt cōplete que in libello descripsi. 7
describā. nō reputauimus eū. i. nō cognouim⁹ eū. sicut dix
it ysaias propheta. sed desperimus eū. 7 p̄ualuimus cōtra
euz. Sed gloria eius 7 maiestas eius erit manifesta in so

Zach. 9.

.ysa.

.dan.

.zach. et

.amos

.ysa.

Zach. 2.

eius aduentu. quando ignis et flama pcedet eum. et exardescet et inflamabit in circuitu inimicos eius. Sicut dicit deus per os prophetaz dauid et ysaie. Et timeo dñe mihi quia xps non iudicabit aliter quam cum igne ad mortem. quia nos interfecimus omnes prophetas qui annuntiauerunt nobis de ipso. prout deus testificatur contra nos per os Helie prophete quarto libro Regum. Et sic interfecimus illum iustum propter quem sumus in ira dei sine fine, attamen dei sumus.

Dauid. et ysa.

2. Re.

Cap. decimum. de primo aduentu xpi.

Cap. p. aduentu

Qtimeo dñe mi. deus describit aperte duos aduentus xpi per os ysaie prophete. ij. cap. cum dicit. Cōsurge cōsurge. induere fortitudinē brachiorum dñi. Et sic dicens cōsurge propter eius duplicē aduentum. Et singillatim clare primū xpi describit aduentū quantum ad passionē et deiectionē. cap. l. et liij. p. totū. Et spēaliter cum dicit. Vidimus eū et non erat aspectus et spēs. neque decore. etc. Primū eius aduentū posuit ysaie. ix. cap. cum dicit. Paruulus natus est nobis. Et statim subiūgit secundū eius aduentum cum dicit. Et uocabit fortissimū gigas potens. sicut thronū dauid sedebit. ut cōfirmet illum ab initio usque ieternū. Zacharias autē propheta describit eū pauperem et sedentē super asinum cap. ix. Et quid aliud est hoc. nisi quod propheta describit primū aduentū in humilitate. et secundū in potētia et maiestate. Sic etiā describit eum daniel cap. vii. circa mediū ubi dicit. Considerabā uel aspiciēbā in uisione noctis. et ecce in nubibus celi quasi filius hominis ueniebat. et usque ad antiquū dierum puenit. et in cōspectu eius obtulerūt eū. et dedit ei potestatem et honorē et regnū. omnes populi tribus ac lingue adorabūt eū et seruiēt ei. Hebreus habet. tribus ac lingue honorabūt eū. et non deficiet potestas eius quia non auferetur. et regnū eius manebit in eternū. Nostra autē translatio hēt tribus ac lingue seruiēt ei. potestas eius potestas eterna que non auferetur. et regnū eius quod non corrūpetur. alias. et non deficiet potestas eius. alias. potestas eius in eternū. et regnū eius manebit in eternū. alias. non corrūpetur. Et manifestū est dñe mihi quod in secūdo aduentu sedebit xps ante antiquū dierum (qui est deus) ad iudiciū: sicut sedit in primo aduentu ante patres nros iudeos ut iudicaretur. Et istos duos aduentus messie id est xpi: innuit propheta dauid in psalmo cum dicit. quod uesit

ysa. 2

ysa. 40. et 43. 0.

ysa. 9.

Zach. 9.

Dan. 7. c.

hebraica

intra insla

le p.

. quonia uenit iudicare terra. Propter primū eius aduētū
 (qui fuit simplex) dicit. quia uenit, propter secundū uero qz
 erit cū potētia dicit. quonia uenit iudicare terram. De se/
 cundo eius aduentu loquitur Zach. cap. xiiij. cū dicit. In/
 primēt uestigia pedes sup montē oliuariā. 7c. Et nos domi
 ne nō dicimus qz deus in essentia sua 7 natura habet pedes
 nec carnē. nec ista que corpis sunt. sed habere pedes cōuenit
 omni creature corporee. Dicit etiaz dauid propheta quod
 supra allegatū eloquēdo de secundo eius aduētū. Ignis in
 cōspectu eius exardescet. 7 i circuitu eius inflāmabit. Sed do
 mine nō dicimus qz deus sit circūscriptus qz aliquid posset
 esse in circuitu eius inquantū deus. sed auctoritates simi/
 les hnt ueritatē ad lram in illo iusto quē prophete descri/
 bnt. nūc loquētes de eius huilitate. nūc de eius maiestate.
 . 7 de hoc loquitur Malachias cap. iij. cū dicit. Ecce dominus
 uenit. 7 quis poterit stare ante aduētū eius. Ipse enī qua
 si ignis confūs. 7 sedebit 7 liquefaciet argentū 7 aurū. Ec
 ce qualiter iustus ille (qui fuit iudicatus) ueniet in secundo
 aduētū. Et attende dñe mi qualiter describit eū ibidē pro/
 pheta in eodē cap. iij. cū dicit. Tunc ego ueniā 7 intrabo in
 iudicō ad eos. 7 ero testis uerax sup adulteris 7 malis 7 p
 iuris. 7 sup illos qui defraudāt mercedē mercēnarij. 7 qui
 spoliāt pupillos 7 uiduas. 7 opprimūt pegrinū 7 pauperez
 Et idem dñe mi describit Ezechiel cū dicit. xxxiiij. cap. ubi
 loquitur de pastoribz 7 ouibz dicens. Ego sepabo ab eis. s.
 a iustis/transgressores 7 incredulos. hec nō habet transla
 tio nostra. sed in arabico dicit sic. O dñe mi. ecce qz in secū
 do aduentu sepabit incredulos de medio iustoz. sicut etiaz
 dicit Malachias 7 Ezechiel dare. 7 in primo aduentu nei
 mo nrm cognouit eū. quia exuerat limites humane natu
 re. Sicut dicit deus p os ysaie prophete cap. liij. 7 inter in
 iquos cōputatus est. 7 propter hoc nō reputauimus eū. 7
 Jere. dicit. xvij. cap. Ipse est homo. 7 quis scit eum. 7 ti
 meo dñe mi qz pñes nri in primo aduentu messie defecerūt
 7 errauerūt. 7 propter hoc sumus in ista captiuitate. que
 non habet finem. 7 tamē quicquid contingat dei sumus 7
 in ipso speramus.
 ¶ Cap. undecimū. de secundo aduentu xpi. qz tunc sit cū po
 tentia iudicaturus.

. Zach. 12.

. Dauid.

. Malach.

idē . 3.

. Ezechiel. 32.

. Malachias
et Ezechiel

. ysa. 63.

. Jere. 18.

Domine mi paueo ne iste iustus iudex sit ille qui
 iudicaturus est cū potentia in aduentu secundo.
 et qui fuit saluator in aduentu primo omnium qui
 crediderunt in eū, quoniam propheta dauid dicit de
 illo. Notū fecit dñs salutare suū. et in cōspectu gentiū reue-
 lauit iustitiam suam. Adhuc dicit ysa. cap. xij. Haurietis
 aquas de piscinis saluatoris. quod dictū s̄m uidere meum
 intelligo de baptismo. Nā in primo aduentu saluauit per
 aquā, et in secundo iudicabit p ignē. Et de isto saluatore vi-
 citur dñe mi Job. xix. Scio q̄ saluator meus uiuit. et in no-
 uissimo die de terra surrecturus sum. et in carne mea oculi
 mei uidebunt deū meū. Attende dñe mi q̄ uocat istum
 saluatore dēū. Constat autē q̄ oculi carnis nō uidebūt deū.
 Ecce habemus s̄m scripturas q̄ saluator ē iste de⁹ iustus.
 de quo est sermo. et solus potest dici uerus iustus. quoniam
 nullū peccatū fecit. s̄m q̄ de illo de⁹ testificatur p os ysa
 prophete. Qui peccatū n̄ fecit. nec inuentus ē dolus in ore
 eius. Nec de Moise. nec de aliquo prophetarū dicitur q̄ sit
 saluator iustus et sine peccato. quia Moises peccauit. et oēs
 prophete peccauerūt. sicut uos scitis dñe mi. Et idcirco nul-
 lus eorū uocatur iustus in scriptura. sed illud nomē isti soli
 seruatur. et sine dubio nō saluatur nisi hi qui credunt pri-
 mū aduentū suū. et illi qui nō credūt nō hnt causā aliquā
 q̄ saluētur in secundo aduentu eius. sed digni sunt morte.
 quia digni erāt morte illi qui nō credebāt Moisi. et nō obe-
 diebāt ei qui fuit peccator. quātomagis digni sunt igne illi
 qui nō credūt. et blasphemāt istū iustū et dñm qui peccatū
 nesciuit ynquā. quicquid tamē eueniat dei sum⁹ nos.

Cap. duodecimū. de xp̄i ascensione.

Domine mi nos inuenimus in scripturis q̄ xp̄us.
 exaltabit de terra ad celū. et ego timeo q̄ illud sit
 cōpletū in isto qui fuit interfectus a p̄ribus nr̄s.
 et de ista exaltatōe dicit dauid propheta in psal-
 mo. xxij. O magnates ap̄ite portas principat⁹ uestri. et ei-
 leuamini porte eternales. et introibit princeps glorie. Et
 attende dñe q̄ respondent illi angeli. Quis ē iste princeps
 glorie. et ipse respondet illis. Dñs uirtutū fortis in prelio.
 Et cōstat dñe mi q̄ iustus iste dñs uirtutū nō habuit pre-
 lū nisi in primo aduentu suo. quia qñ sedebit ad iudicādū

· ysa. 63.

ignis in circuitu eius exardescet. et inflamabit in circuitu inimicos eius. et conflabit iustos per ignem quasi argentum. et hoc in ultimo eius aduentu. Nullus autem preliabitur contra illum nec locus erit pugne. Adhuc de iusti huius exaltatione dicit ysa. cap. lxiiij. Quis est iste qui uenit de edom de terra rubens uestimentis eius de bofra. sicut ille formosus in stola. et respondet hijs iustus iste. Ego qui loquor iustitiam. sum expugnator ad saluatores. et dicit ei angeli. Domine quare rubrum est uestimentum tuum sicut calcatis torcular. Respondet dicens illis. Torcular calcavi solus. et non erat uir mecum. Uide domine mihi quam proprie loquitur ysaias. et timeo quod huius iusti responsio non tangat nisi nos. cum dicit. Calcavi eos in ira mea. donec aspersus est sanguis eorum super indumenta mea. et inquinata sunt omnia uestimenta mea. Sed dies ultionis in corde meo. et annus retributionis mee uenit. Quantum ergo sperare possumus in iusto isto domine mihi: ubi scimus ipsum de nobis angelis fuisse conuestum in celo: et notificauit eis quod ipse calcauerit torcular solus. Et quid aliud calcavit in ira sua nisi nos: qui post bellum quod habuit in primo aduentu suo. prostrati sumus ab eo et calcati. iam sunt mille anni. et adhuc restat dies ultionis in ultimo eius aduentu: et annus retributionis in corde suo. Utina domine mihi quoniam interfecimus ysaia deleuimus istam auctoritatem predictam de prophetia sua. quod nunquam legeretur ab aliquo. Et ecce quod dauid uocat bellum cum dicit dominus uirtutum fortis in bello. hoc ysaias uocat torcular. Deu domine mihi nos bibimus mustum illud. de quo etiam dicit iacob patriarcha et propheta. ut habetur in libro generationis creaturarum cap. xlix. de iuda. Lauauit stolam in sanguine. scilicet uue. sicut est factum in nobis in primo aduentu messie. sed quid faciemus in aduentu eius ultio: quoniam stabunt homines coram homine iudicante et in circuitu eius erit ignis patens ad deuorandum illos contra quos tulerit iram. Tunc enim non erit tempus belli. nec ias in torculari calcabitur. quia iam extunc non erit locus. nec tempus penitendi. nec refugij. sed iustitia. ut sicut ipse iudicatus fuit sine peccato quod inueniretur in eo: sic ipse iudicabit peccatores. Dicit enim deus in prophetia Salomois Pro uerb. xj. Quando iustus recipiet iudicium ubi erit impius et peccator. Non si iustus uix saluabitur: quid erit tunc de impio.

· dauid.
· ps.
· ysa.

· ps. 29.

· ps.
· 29.

· ps.
· u.
· cor.

Cap. tredecimū adhuc fortius probat corporalem ascē/
sionem xp̄i.

Quāde timeo domine mi. q̄ hec que dicta sunt testi/
monia prophetarū de illo iusto q̄. s. fuit uendi/
tus pro argento. ut dicit Amos propheta. q̄ cal/
cauit torcular. ut dixit ysaias. q̄ gessit bellū cū
patribus nostris. sicut dicit Dauid. q̄ captus fuerit in pec/
catis n̄ris. sicut dixit Jere. q̄ uulneratus fuerit in palmis
suis. sicut dixit Zach. q̄ sup ei⁹ uestē misse sūt sortes. sicut
dicit dauid. q̄ ascēdit in celū. sicut dixit idē propheta. ⁊ alij.
q̄ nō cōueniat deo in ēentia. siue in natura diuina. s̄m quā
nec res̄git. nec exaltatur. nec sedz. nec descendit. Ex hys q̄ di/
cta sunt sequitur necessario. q̄ iā uenerit ille iust⁹. cui⁹ na/
ture corporee hec p̄dicta. ⁊ similia potest uenire. Si autē
tibi uidetur forte durū credere dñe ml⁹ q̄ hō corpore⁹ ascē/
dit in celū. audi auctoritates. ⁊ exempla que michi occur/
rūt de scripturis nostris. Et sup hoc dicit dauid propheta
de illo. Ascendit deus in altū. ⁊ saluabit captiuitatez. dedit
uona hoīb⁹. Dicit etiā in psalmo lxxij. de ascensione eius
Jubilate deo ⁊ glorificate nomē eius. iter facite qui ascen/
dit de ptibus occidētis. dñs nomē illi. Adhuc dñe mi dixit
dauid de illo in psalmo. quē tu habes in corde. Jubilate deo
qui ascendit sup celū celi ad orientē. Et de isto dixit Amos
cap. ix. Dñs est qui edificauit in excelso sedē suā. Et de ipso
dicit etiā dauid in psalmo. lxxvj. Ascendit deus in iubilo. ⁊
dñs in uoce tube. De ipso etiā dixit Aser propheta cap. iij.
Vidi hoīez descendētē de corde maris. ⁊ puenit usqz ad ce/
lū. Et qz nō hēmus istā prophetiā. obmissi multa scribere q̄
allegat sup hoc. imo habemus euz. sed ipse tūc nesciuit q̄
Agge⁹ in latino uocaretur Aser in arabico. Dicit etiā Moi/
ses in cārico. Leuabo ad celū manū meā. ⁊ Deut. xxxij. di/
xit etiā ysa. cap. xxi. Consurge cōsurge brachiū dñi. De is/
to etiā ait Anna mater Samuelis primo Reg. ij. cap. va/
bit dñs imperiū regi suo. ⁊ sublimabit xp̄m suū. Dauid et
tia dixit. Ascendit dñs sup pennas uentoz. Et hec auctori/
tates occurrūt michi ad probandū exaltatōez xp̄i corpalez
usqz ad celū. ⁊ sunt plures alie quas tu dñe bene scis. Nūc
etiā exempla aliqua adducā de lege n̄ra. quia uidetur etiā
nobis multū incōueniens credere. q̄ in corpe ascēdit in celū.

Amos.

ysa.

Dauid.

Jere.

Zach.

Dauid.

Amos.

Dauid. ps.

ps. 67.

idz.

Amos. 9.

ps. 66.

Aser. 3. siue Aggei. 3.

Moyses. deut. 33.

ysa. 21.

Anna. m̄ Samuel. 1. R. 2.

ps.

· 7 hoc ē propter considerationē. nam in lege 7 in prophetis
inuenim^{us} q^{uod} deus uerus 7 gloriosus assūpsit de terra: 7 ele-
uauit plures sanctos uiros p^{ro} n^{ost}ros. Et si de istis nō dubi-
tamus propter eoz sanctitatē 7 propter testimoniū scrip-
ture: quare dubitamus de ascensione isti^{us} iusti in corpe 7
aīa: cui magis scriptura phibet (quā illis) testimoniū sanc-
titatis. Et quia duri^{us} bellū s^{ecundum} prophetas sustinuit. 7 plu-
res captiuitatōes mūdi: quaz aliquis de p^{re}dictis. Et preterea
dōne sine exempli positōne scis: q^{uod} Matusalem 7 Enoch iusti
7 Helias propheta fuerūt assumpti a deo de mūdo isto in
corpib^{us} suis. De Moīse etiā nō ē dubitādū quin sit in celo ī
corpe 7 aīa. ut dī Deut. xxxiij. dixit deus ad Moīse. Ascē-
de in montē nocte. 7 morere ibi. 7 ascendit in montē 7 mor-
tuus est ibi. Et nesciuit hō sepulchrū eius usq^{ue} in hodie-
rū diem. Et quid significat q^{uod} sepulchrū eius ē ignotū ī ter-
ra: cū ipse fuit propheta maior 7 sanctior alijs: nisi q^{uod} deus
resuscitauit eū. 7 assumpsit eū in corpe 7 aīa: sicut alios iu-
stos assūpsit 7 eleuauit ad locū ubi sūt. Nec nos debem^{us} mi-
rari supra hoc q^{uod} aer iste leuis 7 subtilis possit portare cor-
pora tā grossa 7 ponderosa. q^{uod} nos scim^{us}. q^{uod} aqua (que est in
raritate similis aeri) quādo placuit potētie oīpotenti. por-
tauit corpa filioz Israhel in eoz exitu de Egipto. 7 quādo
fuit acceptū sacrificiū: ignis descendit de celo 7 eleuauit 7
portauit corpa pecorū 7 boum (que offerebātur deo). Moī-
ses uero 7 Helias propheta uerūt de illius iusti eleuatione.
ac alij prophete. Vnde cū oportet nos esse credētes de eleua-
tōe corporea dictoz sāctoz: cur sum^{us} increduli de eleuatōe
istius iusti. 7 eū eleuatū esse ī celū: de quo tot sūt testimoīa
prophetaz in scripturis: sicut dictū est: Et posset induci. ut
quia satis apparet q^{uod} de^{us} assumpsit p^{re}dictos sanctos: de qui-
bus nullus dubitet: ut ad fidem disponētur corda hoīm. 7
ut de ascensione sui iusti etiā nō dubitarēt. Est autē 7 alia
causā: quare 7 ipsi n^{ost}ri dubitāt. q^{uod} aduentus eius prim^{us} fu-
it occultus 7 modus insolitus. sicut dicit Ysa. Hō ē. 7 quis
cognoscet eū? Idem propheta etiā dicit. Virgo concipiet 7 pa-
riet filiū. Vbi aduertendū ē q^{uod} tacet de p^{re} s^{ecundum} carnem. 7
propter hoc quod alibi dicit. Non reputauimus eū. 7 Jere
cap. xxxj. dicit. Signū nouū creauit deus sup terrā. mulier
circūdabit. 7c. dicit etiā cap. v. Propter hoc dabit eis de^{us}

Deut. 34.

Cor.

Ysa.

6.

hie. 31.

9.

Ac. a. b.
ad. A.

usq; ad tempus in quo pturiens pariet. Et notanduz qd nō facit propheta mentionē de marito istius pturientis. cum inquit natiuitatē istius iusti. qui solū natus est pter solitū modū/cursūq; carnalē. qui ē ex uiro 7 femia. sicut de illo p̄dictū est per os ysa. cap. ix. cū dicit. Audite domus Jacob. deus dabit uobis signū. uirgo cōcipiet. 7c. Omnes atq; alij sancti. qui dicti sunt. nati sūt de femia 7 uiro carnaliter cōcepti in peccato. 7 oēs fuerūt peccatores. 7 ipse Moyses sanctior parētibus prophetis peccauit. 7 cōfiteretur p os suū. se peccasse. de iusto autē isto. dī p ysaia. liij. cap. Qui nūquā peccauit. nec inuentū ē mendaciū in ore eius. de alijs oībus sanctis dicit deus p os Job cap. xxv. In oībus factis suis nō ē inuent⁹ sine prauitate. Et Jere. propheta dicit cap. xvij. Corda hominū praua.

Cap. decimūquartū. de cecitate iudēy. qd si credūt xpm aduenisse. nec intelligunt.

Quoniam dñe mi qd sit completuz in nobis quod dixit dñs p ysaia. Cecidit cecitas sup Israhel quousq; intrauit plenitudo gentium. 7 iterū dicit cap. vj. Audiētes audiēt 7 si itelligēt. 7 uidētes uidebūt 7 si cognoscēt. qz corda istius gentis sunt ingrossata. Et adhuc eodē cap. Exceca cor populi hui⁹ 7 obtura aures ei⁹ ne forte addiscāt 7 cōuertātur ad me 7 sanem eos. Et dixit ysaia. Usq; quo dñe. 7 dixit. quousq; sint ciuitates deserte. 7 maneat dom⁹ sine hītatore. Dixit etiā Daīel cap. xij. Clau de sermones 7 inuolue prophetiā. Et Jere. xvij. Peccatum Jude scriptū est stilo ferreo in lapide adamantino. 7 extensū sup latitudinem cordis eoz. Et ysa. cap. pr̄o. Cognouit bos possessorē suū 7 asinus p̄sepe dñi sui. populus atq; me⁹ si itellexit. Et iterū. viij. milu⁹ 7 hirundo 7 ciconia sciūt tēpus aduentus sui. populus autem meus non cognouit me. Et hec oīa dñe mi dicta sūt propter nos. qz nō cognouim⁹ aduentū istius iusti dñi. Et de nobis dixit dñs p ysaia cap. xliij. Elongate foras gentē cecā 7 nō habentē oculos 7 surdā 7 nō habentē aures. ecce oēs cōgregati sunt. 7 quid uoluit dicere propheta p hec uerba. nisi qd deus nos repulit. quia nō cognouim⁹ temp⁹ istius iusti citius. Et congregauit ad se in fide gentes loco nr̄i. Sup quo admirat⁹ dauid dixit in psalmo. lxxvj. Hec est mutatio dextere excelsi. nos

† n̄le

. ysa. 9.

. ysa. 43.

. Job. 29.

. hie. 17.

tamē dei sum⁹ in casu isto n° 7 in captiuitate ista que si
habet finē in qua sumus iā sunt mille anni. 7 hoc tamē nō
accidit ita male patrib⁹ nostris qui adorauerunt idola 7
occiderūt prophetas 7 transgressi fuerūt legē ex toto cor/
de suo.

Cap. decimūquintū. Quō cecitas iudeoz 7 incredulitas
circa xp̄m fuit p̄nūtiata p̄ prophetas.

Ameo dñe mi propter hoc quod quia nō credidi/
mus in isto iusto. idcirco accidit nobis 7 cōple/
tū ē illud quod dixit deus p̄ os ysa. cap. lxxix. Erit
prophetia tāquā uerba libri clausi qui dabitur
lectorī. 7 dicetur. iste liber clausus est nescio quid est in eo
7 tunc dabit nesciētī lras 7 dicet nō sum lector ego. Et que
clausura libri maior est dñe quā clausura qua clausit de⁹
corda n^{ra}. iā sunt mille anni 7 ultra. nec possumus cogno
scere p̄ prophetiā nobis traditā a prophetis sup̄ aduentum
istius iusti. propter quod alibi dixit deus p̄ prophetā. De/
solabitur Iherusalē 7 corruet dom⁹ sc̄tā. dixit etiā cap. pri
mo. Terra n^{ra} deserta ciuitates n^{re} succense igne. 7 rema/
nebit Sion sicut tuguriū in uinea dissipata. hoc ē dñe mi.
7 iā sūt mille anni 7 ultra. dixit etiā ysa. cap. xxv. Do/
mine deus exaltabo nomē tuū quia posuisti ciuitatē in tu/
multū 7 domū in ofusione ut nō sit usq; in eternū. Et xxx.
cap. dixit. Conteret populos cōteritōe uasis fragilis. in quo
nō remanet ps ad portandū carbonē ignis nec hauriendaz
guttā aque. Completū ē etiā dñe mi quod dixit Daniel cap
ix. Postquā fuit occisus xp̄us remanebit desolatio p̄petua
in qua desolatōe sumus iā sunt mille anni 7 ultra. Dixit e
tiā ysa. xxiiij. cap. Relicta est in urbe solitudo 7 sibilabit
terra eoz sibili usq; i sempiternū. Dixit etiā Jere. cap. xvi
Argentū reprobū uocate illos. quia dñs proiecit eos. Dixit
etiā ysa. cap. l. Ambulate in lumie ignis uestri 7 i flāmis
quas succēdistis uobis. in quib⁹ flāmis nos sum⁹ iā mille
anni sūt. Et dixit etiā Amos. v. cap. domus Irahel cadet
7 nō ē qui erigat eā. Et uidetur michi dñe mi q̄ de⁹ indux
it sup̄ nos ruinā istā post aduentū iusti hui⁹. postquā pro/
pheta nullus surrexit in nobis. nec surget sicut propheta/
tū ē nobis. quia nos manemus in incredulitate nō recipiē/
tes fidē illius sed negātes. Dixit etiā Oseas primo cap. Cuz

accabit mulier sup terrā 7 pepit. dixit deus uoca nomē ei⁹
 sine misericordia. qz nō miserebor populo huic. Et si de⁹ pro
 iecit nos 7 nō miseretur nrī ut experti sumus iā sūt mille
 anni 7 ultra. que utilitas est nos habere legem circumcisi
 onē 7 sabbatū. dixit ysaias. liij. cap. Educ foras populum
 cecū sicut eduxit nos de terra nostra deus uerus 7 glorios⁹
 iā sunt mille 7 ultra. dixit etiā idez. xxvj. cap. Ver⁹ erroz
 abiit. Et quid est antiquum nisi lex nostra. que recessit a
 nobis dñe mi. cū rege. cū sacrificio. cū incenso. 7 cū altari/
 bus. 7 quid peius nobis poterit euenire? 7 quid ē quod nos
 expectamus? nonne uidemus q̄ dispersit nos p̄ quatuor p/
 tes mūdi in dispersionē. sicut dixerūt nobis Moises Jeremi
 as 7 ysaias 7 alij prophete. 7 tamē nos dei sumus 7 ad ip/
 sum recurrimus in omni euentu.

Cap. decimū sextum ostendit reprobatoz iudeorū propter
 eoz pfidiā. 7 electoz gentiū propter eoz fidem.

Quā meo dñe mi cū nos dicimus inter nos. ego 7 tu
 etiā sumus filij Jacob 7 Israhel. quia iā comple
 tū ē illud quod dicit de⁹ p̄ os ysa. cap. lxxiij. In/
 terficiet te deus o Israhel. 7 uocauit seruos noīe
 alieno. paucos q̄ de illis seruis simus quibus debet imponi
 illud nomē. s̄m q̄ Moises dixit Deut. xxviii. Erūt gentes
 in capite 7 populus incredulus in cauda. sicut nos sumus.
 iā sūt mille anni 7 ultra. De illis etiā dixit Jere. xij. cap.
 Replebitur terra fide dei. 7 redundabit sicut aqua maris.
 7 de illis dixit Salomon. iij. Reg. viij. domine deus cū ue/
 nerit alienigena ad domū sanctā tuā. 7 inuocauerit nomē
 tuū benedictū. exaudi eū dñe deus me⁹. ut uiscat uniuersa
 terra nomē tuū timere sicut populus Israhel. In quo ergo
 gloriabimur dñe mi 7 quare contempnim⁹ gentes? ex quo
 Salomon propheta fecit eas pticipes in timore dei 7 in do/
 mo sancta nobiscū. 7 forte nos indignos eiecit deus de ista
 domo 7 dedit eā istis. 7 de illis etiā dixit Moises. Hec dicit
 dñs deus. Replebitur terra tota gloria dñi. 7 de ipsis dixit
 dauid in psalmo. xxj. Preueniēt 7 cōuertētur ad dñm unī
 uersi fines terre 7 mille generatōes. de ipsis etiā dixit ysa.
 cap. lx. O domus dauid sancta uenit lumē tuū 7 gloria do/
 mini sup te orta est. 7c. Et ambulabūt gētes in lumie tuo
 7 reges in splendore ortus tui. leua in circuitu oculos tuos

7 uide. oēs isti cōgregati sunt uenerūt tibi. 7 filij extranei edificabūt muros. 7 principes eoz seruiēt tibi. Et qui sūt isti filij extranei dñe mi qui uenerūt ad domū dei. nisi gentes que seruebāt idolis qui erāt extranei a deo. 7 ipi principes 7 reges eoz. de quibus dixit deus q̄ ambulabūt in lumine domus sancte. 7 nos erimus in tenebris extra illam 7 sumus iā sūt mille anni. Dixit adhuc idē propheta de ill' cap. lxx. Ecce gentē quā nesciebas uocabis. 7 natōes que te nō cognouerūt ad te ueniēt. Et sicut de facto uidemus hodie sūt mille anni 7 ultra. qz xp̄s missus s̄m legē nobis datā uenit. 7 gētes que legē nō nouerāt uenerūt ad euz. 7 ipse dedit eis legē nouā purā 7 scāz. Adhuc xlv. cap. cōcordauerūt 7 reges eoz cōgregati sūt in fide dei. Et timeo dñe mi de illis fuisse dictū eodē cap. Congregam̄ oēs 7 uenite gentes que saluate estis p̄ deuz ex gentibus. 7 de populo dixit ysaias lxx. cap. Quiesierūt me 7 nō interrogabāt 7 inuenerūt me qui nō querebant me. 7 de ipsis etiā dicit Jeremias cap. iij. Congregabūtur omnes in noīe domini in domo sacra. 7 nō ambulabūt in prauitate cordiū. De ipsis idē propheta dixit cap. xvj. Ad te ueniēt omēs gentes ab extremis finibus terre 7 dicent. Non hereditauerūt p̄res nostri nisi mendaciū 7 iniquitatē. Et de ipis dixit Sophonias cap. iij. Datū ē gentibus ut loquerētur simul in noīe domini. 7 seruient ei humero uno. omīs hō de loco suo 7 oēs insule gentiū. Et de illis dixit Zacharias. ij. cap. Letare dom' Sion quia ego ueniā ad te 7 hitabo in medio tui in illa die. 7 appropinquabūt deo gentes in multitudine sua. Dicit idē propheta. viij. cap. Hec dicit dñs deus exercitū. ueniēt gētes multe de locis multis. 7 dicet uir ad uicinū suū. uadamus 7 queramus dominū deū in bono. Et ista dñe mi cōpleta sūt nūc 7 cōplentur in oculis nr̄is de plano. uides populos 7 linguas legere libros legis 7 prophetarū omnium 7 psalteriū dimissis idolis suis. nullus ex eis credit p̄ manū Moisi nec Aaron. nec alicuius prophetarū nostrorū. nec aliquid remanet de fide ab idolis ab illo tempe quo crediderunt iusto illi. de quo dicit Abacuch cap. iij. Egressus es dñe ad salutē populi tui. ad salutē cū xp̄o tuo.

Cap. decimūseptimū. de uiuificatōe gentiū 7 interfectōe iudeoz. prout etiā uidebī in cap. sequēti.

Quoniam domine mi quod deus uictor et gloriosus uiuificat illas gentes per fidem et interficit nos in incredulitate nostra. sicut ipse dicit per os ysaie prophete. lxxv. cap. Pro eo quod uocaui et non respondistis hec dicit dominus deus. ecce serui mei comedent et uos esurietis. ecce serui mei bibent et uos sitietis. ecce serui mei gaudent in exultatione cordis et uos concutiemini per amaritudinem cordis. et interficiet te deus o israhel. et uocabit seruos suos nomine alio. in quo benedixit illis qui est benedictus super terram amem. Et nos uidemus receptores istius nominis benedictos a deo super faciem terre. et nos dispersit. scilicet in captiuitate per quatuor partes mundi hodie sunt mille anni. et appareret expresse in nobis uestigia ire dei. non ad castigatorem sed ad destructorem. et illa est interfectio quam deus comminatus est et interficiet israhel. et ille gentes uiue quas uocat seruos recipiet nomen quod deus promissit. sed non ante mortem nostri nominis primi secundum ordinem uerborum dei per ysaia. et fames et sitis quas patiemur non est panis aut aque. sed cordium et animarum sterilitas et fames uerbi dei. sicut prophete declarant per os amos cap. viij. et tu domine scis hoc plenius quam ego. ueritatem dei sumus in omnibus que accidunt nobis.

Cap. decimuoctauum. Quomodo gentes per fidem uiuificate habent multas obseruationes noue legis.

Quoniam domine mi quod gentes que iustificate sunt iam sunt mille anni postquam fuit mortuus ihesus in iherusalē. quia nichil boni habuerunt antequam crediderunt in deo et in christo et in apostolis. quoniam ipsi forte erant illi pisces et ille bestie de quibus loquitur abacuch propheta que non habent uocem. et ipse gentes purificate per fidem habent ieiunia sua et obseruationes suas legis noue. et habent cuncta illa que ad munditiam pertinent in lege antiqua contenta iudeorum. uides quod in omni lingua et in omni loco in oriente et in occidente gentes sunt confitentes in nomine domini. et non credunt in eum per moysen nec per aliquem prophetarum quauis sunt studiosi in lege et in libris omnium prophetarum sed deus uocauit eos per discipulos iusti. qui egressus est cum deo ad salutem eorum. sicut ipse deus benedictus et gloriosus per dicit per os abacuch. prophete. et isti discipuli eius fuerunt filii nostri de filiis israhel. qui alio nomine uocantur apostoli.

Valde timeo dñe mi q̄ isti sunt illi de quibus dixit deus p̄ os dauid in psalmo. In omnē terrā exiit son⁹ eorū 7 in extremis finibus extensa uerba eorū. Et uerba prophete expresse demonstrāt nobis q̄ de istis loquitur 7 nō de nobis cum dicit. non erit lingua neq; sermo qui nō audiāt uoces eorū. 7 hoc nō potest esse de lingua nostra hebraea. que enī gentes obediūt p̄ceptis Moisi 7 Aaron. quinimo ipsi interfecerūt gentes 7 fugauerūt eas a se. hec autē gentes sciunt hodie Moysē 7 prophetas 7 cognoscūt deū 7 seruāt leges nouā sicut apostoli docuerūt eos. attamē dei sumus.

Cap. decimūnonū. De electōe ap̄loꝝ loco prophetarū.

Timeo domine mi q̄ illud quod Zacharias propheta dixit cap. xij. Percutiā pastore 7 dispergentur oves gregis fuit cōpletū quādo nos percussimus pastore istoz pueroz 7 sanctoroz apostoloroz. Extunc nōs oves dispersi sumus p̄ uniuersū orbem. 7 isti filij nostri. s. apostoli surrexerūt loco prophetarū. quod apparet ex hoc q̄ deus post illos non misit nobis prophetam nec notificauit aliquid p̄ uisioneꝝ. Timeo domine mi q̄ isti pueri sint apostoli de quibus dixit deus per os Iohelis prophete cap. iij. Senes uestri sompna sompniabunt 7 pueri uestri uisiones uidebūt. Certissime dñe mi senes sunt prophete nostri qui sompniauerūt fidem gentiū. quā cōsecuti sunt illi pueri. s. apostoli 7 uiderūt. 7 de istis pueris dixit Dauid propheta. Venite filij audite me timorē domī docebo uos. 7 deus nō noīat filios in plurali. sed solū nomīat eos Israhel primogenitū in usu loquēdi cōmuni. 7 in alio psalmo noīat istos pueros filios cū dicit. filij tui sicut plāte nouelle. De Israhel domine mi dixit de⁹ p̄ os ysa. cap. v. Vineā dei exercitū fuit domus Israhel expectauit q̄ ueniret cū uua 7 uenit cū spinis. propter hoc ego adducā qui destruet illā in cōculcationē. 7 de illis p̄dictis filijs dei qui uocātur apostoli. dixit deus p̄ os ysaie. xij. cap. nō mō erubescet Jacob nec liquefiet facies eius. sed tunc quādo uidebit de filijs suis illos quos creauerūt manus mee sanctificatos ante oculos suos. Et si essēt domine mi filij isti sanctificati corā nobis s̄m uia legis nre. nō diceretur de nobis q̄ essem⁹ in erubescētia propterea 7 dissoluerētur facies nostre. imo haberemus gloriam 7 resplenderēt facies nostre.

sed confusio facierum Jacob et desolatio est ista quod isti filii
 quos deus creauit manu sua. scilicet apostoli sunt sanctificati eo-
 ra nobis. et non secundum legem nostram. propterea deus datur intelligere
 quod lex nostra non est lex ipsorum. Dixit etiam deus per os Iere. cap. xxv.
 In illa die non dicent patres nostri comederunt uinam acerbam et den-
 tes filiorum obstupescunt. sicut infidelitas iudeorum non nocuit
 fidei apostolorum nec nocebit. et propter hoc scribitur. Viuo
 ego dicit dominus si erit ultra prouerbiu istud in Israhel
 quia nunquam aliquis de apostolis postquam receperunt fide re-
 diit ad fidei nostram. quare non sentiunt acerbitate infidelitatis
 nostre. sicut dentes nostri obstupescunt de peccato patrum
 nostrorum. Adhuc de istis filiis domine mi qui sunt apostoli dix-
 it deus per os ysaie prophete. A quo transmigrabo nisi a popu-
 lo meo. filii autem qui erunt infideles. deus erit saluator eo-
 rum in omnibus angustiis eorum. et uultus eius custodiet eos in
 caritate eius. et in clementia redemit eos. et propitius erit
 eis in longitudine dierum. Verissimum est domine mi quod isti fi-
 lii de quibus loquimur semper manserunt firmi. nec deus trans-
 migrant ab eis ab illo tempore quo redemit rex ille iustus
 magister eorum. sed transmigravit a nobis et fuit semper cum
 eis. et de istis etiam filiis qui sunt apostoli dixit sapiens Ihesus
 filius Sirach in libro suo cap. iij. Audite filii carissimi et
 opami in salutem. quia honorat deus patrem in filiis. et quali-
 ter intelligi debeat honor ille declarat deus per os Malachie
 cap. iij. Mittet deus heliam qui conuertat corda patrum no-
 strorum ad filios. O domine si deus debuisset conuertere corda
 filiorum. scilicet apostolorum ad patres cum hoc debeat intelligi de fide. tunc
 isti filii. scilicet apostoli fuissent nobiscum in captiuitate ista que non
 habet finem. sicut et patres nostri et nos sumus. Sed ex quo deus
 ordinauit quod debeant corda patrum ad filios conuerti. quid
 quod expectamus domine mi. et quid prestolamur. Et si uolue-
 rimus dicere quod alii filii debent esse preter apostolos de quibus in-
 telligatur predicta. illi erunt in captiuitate sicut et nos. ex quo
 uiam illius iusti non sunt secuti. que apostoli firmiter secuti sunt
 et docuerunt sequendam. et propter hoc habent honorem patrum. in
 hoc quod patres dicuntur ad illos conuerti. Cum ergo domine mi
 filii nostri uenerunt antequam nos ad fidei dei. si corda nostra con-
 uertantur ad filios. corda eorum conuertentur ad nos. et sicut dicit
 deus altissimus. Erunt populus unus. animus unus in deo

glorioso et victorioso. quia non debemus intelligere illam conversionem nisi de infidelitate ad fidem et doctrinam illius iusti. qui est magister salutis eorum qui credunt in eo. et secundum quod dixit David de eo. Ipse est cuius sacerdotium erit secundum ordinem Melchisedech in eternum quo obtulit sacrificium panis et vini. et fuit Melchisedech sacerdos dei altissimi ante Aaron. Et attende domine mihi quanta sit differentia inter sacrificium Aaron et iusti istius domini. Dixit dominus domino meo tu es sacerdos in eternum. non ad tempus sicut Aaron qui mortuus fuit. cxx. annorum. Item sacrificium Aaron fuerunt carnes. et sacrificium illius iusti domini fuit panis et vinum secundum ordinem Melchisedech. In quibus uerbis dominus per prophetam ostendit manifeste. quoniam sacrificium Aaron finiretur quando incipet illud sacrificium in eternum et ordinatio sacrificandi. sed Aaron finiretur quando incipet sacrificium in pane et uino eternaliter duraturum. Sed de hoc domine mihi adhuc habeo loqui. specialiter uideam aliqua pauca de istis filiis dei que michi occurrunt. de quibus dixit deus per os Ihesu prophete filij Bethoni cap. primo. Erit locus in quo dicetur. Nos estis filij dei uiui. et iste locus domine mihi absque dubio est ecclesia. quia propheta denotat locum. sed quod dicit erit locus. quia sinagoga que est locus primum iam erat. et sinagogam uocat deus per os Moysi et Aaron et omnium prophetarum primogenitum meum. sed in plurali et quasi quolibet in speciali. istos suos genitos uocat propheta filios dei. De illis filiis dicit etiam deus per os prophete Moysi Deut. xxxij. Sanguinem filiorum ulciscetur et lauabit terram populi sui. et nos domine occidimus prophetas et non fecit uindictam de eis nisi per lxx. annos. sed occidimus apostolos et iustum magistrum eorum. et fecit deus uindictam de filiis iam sunt mille anni et ultra. et per mortem ipsorum lauit deus terram populi sui. et non dixit terram filiorum Israel. De ipsis etiam filiis dixit David in psalmo. cxxxv. Sicut sagitte in manu potentis ita filij fideles. Compat enim propheta istos filios fideles sagittis emissis de manu potentis. quia deus omnipotens misit eos ad. xij. partes mundi per quatuor mundi climata fideles hos filios cum doctrina legis psalterij et prophetarum. Moysen autem et Aaron non misit extra domum sanctam ad docendum. quia non ad Indiam Romanam nec ad alia loca extra terram sanctam misit eos annuntiare doctrinam legis et prophetarum. sed isti fideles

filij sic proiecti uel missi p̄ uniuersū mundū. surrexerūt corā deo loco nostri postquā deus occidit Israhel et nomē nostrū. quod bene innuit David in psalmo cū dicit. pro p̄ribus tuis nati sunt tibi filij. cōstitues eos filios reges et p̄cipes. et p̄ istos innouata ē lex prima s̄m ordine Melchisedech. qui sacrificiū dei instituit in pane et uino. ex quibus coicauit Abraham aīco dei. prout extat in lege certū. apud quē de⁹ p̄ misteriū istoz mutauit sacrificiū n̄m sicut mutauit nomē n̄m. et sicut mutauit legē carnalez n̄az ī legē spūalez. Et si deus dixisset nostro Moisi sicut dixit p̄ os David messie siue xp̄o. Tu uenies sacerdos in eternū s̄m legem Moisi et Aaron stare illa lex. sed dixit. Tu es sacerdos in eternū s̄m ordinē Melchisedech. Et amicus dei coicauit de sacrificio panis et uini. et si de sacrificio carniū. Ad hoc bene sonat uerbū Moisi cū dixit. Comedetis uetustissima ueterū. per quod intelligit sacrificiū Melchisedech. Et iterū. et nouis supueniētibus. i. noue legis sacrificio publicato. uetera. s. uestra sacrificia proicietis. nos tamen dei sumus in omni euentu.

Cap. uicesimū. De reprobatoe sacrificij iudeoz et electōe sacramēti xp̄ianorū.

Quoniam in meo domine. mi quod deus eiecit nos a se et sacrificiū n̄m. et acceptauit sacrificiū gentiū. sicut dixit p̄ os Malach. cap. primo. Non ē michi uoluntas in uobis dicit dominus. neque accipiā sacrificiū uestrū. quoniam ab ortu solis usque ad occasū eius magnus ē nomē meū in gentibus. que offerūt in noīe meo sacrificiū mundū. ergo apud deū sacrificiū gentiū ē mundius quā sacrificiū n̄m. Et insup quia deus priuauit nos omni sacrificio mūdo et alio docēs xp̄ianos ut ipsi uitarēt nos. ne cōtaminarētur. sicut nos uitauim⁹ gentes omni tempe quo sacrificiū nostrū fuit mundū apud deū et acceptum legis. Etia tu dñe mi nosti quid dicit de⁹ in psalmo. lxxx. de nostro sacrificio cū ait p̄ os David prophete. Nūquid uidistis uos quod ego comedi carnes thauroz et hircoz sanguinem biberē. per quod manifestat deus quod ipse cōdemnat carniū sacrificiū. Et unde ē nobis dñe mi quod nos detestamur in gentibus sacrificiū panis et uini. quod statuit deus. et in illo reprobat sacrificiū carniū. cū Salomō describat illud

Aaron dicens. iste. s. Aaron extendit manus suas sup alta-
re ⁊ obtulit sanguinē uue ⁊ incensū deo uiuo. ⁊ obtulit sa-
crificiū nostrū de granis terre. sicut Melchisedech obtulit
pro Abrahā. Deus etiā testificatur per os Ihesu prophete
cap. xix. q. nos obtulim⁹ sacrificiū de panibus cum dixit.
Non offeratis michi sacrificiū panis. qm panes uestri tri-
stite sunt. ⁊ quicūq; comedit ex eis cōtamiabī. Vnde nos
offerebamus aliqñ sacrificiū panis. sed nullū ē acceptuz sa-
crificiū deo de manib; nostris. Et de nro sacrificio carnis
dixit Ihesus propheta filius Bethoni cap. ix. Deus magis
diligit pietatē ⁊ mīaz quā sacrificiū carniū. Declarat deus
sacrificiū gentiū p Moisen Leuit. xxij. Offeretis deo sacri-
ficiū de leuatis de aera ⁊ de expressiōe uue. ⁊ benedicat uo-
bis deus ⁊ cunctis opibus manū uīaz. Scimus etiā nos
dñe mi q deus mandauit in principio poni ante archaz fe-
deris domini panes ⁊ nō carnes. In Exo. etiā cap. xxix. dix-
it Moisi. Offeras hircos ⁊ cū illis panes azimos. qui panes
azimi sunt sacrificium gentium. Etiam domine mi cum
deus de hoc in libro Regum capitulo. xxi. precepit Aa-
ron p Moisen dicens. homo de semine Aaron sacerdotis qui
habet maculā nō offerat sacrificium de panibus nec aliud
quodcūq; sacrificiū. Vide dñe mi per quod pponitur sacri-
ficiū panis. Dicit etiā de⁹ p Moisen. iij. Reg. iij. Offeretis
deo sacrificiū de oībus hītatōibus uīis panes duos de pri-
mitiis frugū ⁊ cū panibus arietes septē. ⁊ primo poit dñe
mi panes ⁊ postea carnes. In aliō loco legitur quez tu scis
dñe mi. dixit Ihesus. Carus ⁊ gloriosus filijs Israhel. quā-
do intraueritis terrā hītatōis uīe quā daturus ē uobis do-
min⁹ deus in hereditatē. offeretis deo panes in sacrificiuz
⁊ sacrificiū totuz. ⁊ adhuc thaurum cū farina purissima
⁊ pane. ergo deus pcepit fieri sacrificiū de pane ⁊ ex farina
purissima ⁊ acceptabit illud. ⁊ tale sacrificiū ē hodie genti-
um. s. panis ex farina purissima De sacrificio etiaz panis
fit mentio primo Reg. xxi. cū Dauid uenit ad Abimalech
principē sacerdotū in Silo ⁊ petiuit ab eo panes. qui respō-
dit. Non sunt hic panes nisi panis oblatus. quē nō cōuenit
comedere pueris tuis quia sanctus est. Hec dicta sūt de sa-
crificio panis. ⁊ plura dici possent que tu dñe mi nosti. sed
quia gentes ponūt in sacrificio suo aquam. nō debet nobis

incōueniēs uideri. quia etiā in scripturis sanctis inuenim⁹
 de hoc exemplū. s. q̄ deo fiebat sacrificium de aqua. 7 fuit
 deo acceptum. Inuenim⁹ etiā. ij. Reg. xxij. q̄ duo iuuenes
 haurierūt aquā de cisterna que erat ante portā Bethleem
 7 propheta Dauid obtulit illā deo in sacrificiū. ergo non ē
 cōtra scripturā si gētes hodie ponāt aquā ī sacrificio. quod
 faciūt deo. Nos etiā legimus ut dictū est q̄ Arō fecit deo
 sacrificiū de pane 7 uino 7 Dauid de aqua. 7 ista tria sūt
 simul in uno sacrificio mūdo quantum natura patitur 7
 quantū intellectus noster excogitare potest. 7 nō sicut car
 nes thauroz pinguiū. Helias noster ut narratur Reg. iij.
 infudit aquā sup sacrificiū carniū. 7 deus misit ignē de ce
 lo 7 acceptauit sacrificiū cū aqua perfusum magis. Ange
 lus in figura coīcauit etiā heliā ī pane submericio 7 aqua
 quādo helias ambulauit ī fortitudine cibi sup illud quod
 natura nō potest cōcedere. xl. dieb; usq; ad montē dei. Hoc
 etiā sacrificiū uini cū aqua mixtū pulcherrimū 7 aptū de
 scribit Salomō propheta in libro Prouerb. cap. xj. cū di
 cit. Sapia altissima coīcauit sacrificiū suū 7 pauit men
 sam. tunc misit seruos dicens. Qui ē puulus ueniat ad me
 insipiētes comedēt panē meū 7 bibēt uinū meū tempatū
 aqua. Quid dñe mi mensa parata sapia altissimi nisi altā
 re? Quid dñe panis 7 uinū mixtū nisi sacrificiū de pane 7
 uino 7 de aqua. quod fit in altari? qui sunt insipiētes uoca
 ti p seruos sapie. nisi gentes que ignorabāt deū uocate per
 apostolos. Et notabiliter dicit. panē suū 7 uinū suū. per id
 enī innuit hoc sacrificiū esse gratū deo. 7 q̄ ad istud conui
 uiū tā sublime 7 taz spūale nō uocauit p̄res n̄ros qui erāt
 sapiētes ī lege. qui erāt occupati ī sacrificio legis. quod e
 tiā carnale sacrificiū n̄ dimisit nobis. s; priuauit nos illo
 iā sunt mille anni cōpleti. quod nobis accidit propter illū
 iustū in quē peccauimus. Attamē dei sumus.

Cap. uicesimūprimū. q̄ deus refutauit ieiunia/sabbata/
 7 sacrificia iudeoz. 7 xpianoz elegit.

Qalde timeo dñe mi ab illo uerbo quod deus for
 tis 7 glōsus dixit p os Malachie cap. primo. ubi
 sic tangit de sacrificio gentiū. Ab ortu solis usq;
 ad occasū gentes offerēt sacrificiū nomini meo
 in undū. ubi aduerto q̄ sacrificiū n̄m non fuit acceptum

nisi in uno loco solo. s. in domo sancta p̄cise. quo etiaꝫ loco
7 sacrificio priuauit nos deus. s. terra promissionis 7 ubi/
qꝫ uispsit nos terrarꝫ iā sunt mille āni. Vnde uenit sup nos
7 cōpletū ē quod deus dixit de nobis p̄ similitudinē loquēs
p̄ os ysa. cap. xxij. ubi ait. Cōpleta ē uindemia 7 nō ē de ce/
tero collectio. Vnde uenit sup nos 7 cōpletū ē quod de⁹ dix
it p̄ os Malach. prophete ubi sic ait. Non est michi uolun/
tas in uobis 7 sacrificiū nō accipiaꝫ a uobis. Venit etiaꝫ 7
iam cōpletū est quod deus dixit p̄ os ysa. cap. primo cū ait
Sabbata uꝫa 7 festiuitates uꝫas 7 sacrificiū uestꝫū nō re
cipiā. quia omnes uos estis in ira mea. Venit etiaꝫ 7 cōple/
tū est sup nos quod dixit in eodē cap. ysa. cū loquitur p̄ eū
deus 7 ait. Quid michi multitudo uictimaruꝫ uꝫaz. quid
multiplicastis michi sacrificiū de arietibus 7 carnibus hir
coꝫ. ego at̄ contempni sāguīez uituloꝫ 7 arietū carnes 7 hir
coꝫ cū p̄sentaueritis ea corā me. 7 quis recipiet ea a uobis
nō deturpetis lapides meos sanctos. frustra nō offeretis ul
tra sacrificiū. qm̄ incensum uꝫm 7 sabbata uꝫa 7 solēnita
tes uꝫas nō recipiā a uobis. qz odit illa aīa mea. si eleua
tis man⁹ uꝫas ad me auertā uultū meū a uobis. 7 si mlti
plicaueritis orōes uꝫas nō exaudiā. qm̄ man⁹ uestre plene
sūt sanguale. 7 oē sacrificiū uꝫm sicut cadauer fetiduz. 7 e/
gressus atrij porte exterioris. 7 ille qui michi iugulauerit
thaurū sicut qui decollauerit hoīez. 7 ille qui obtulerit in
sacrificiū hircū sicut qui obtulit carnē. 7 qui obtulit uinū
sicut qui offert sanguinē porci. S; abhoīatio de sacrificijs
apud deū nichil aliud significat. nisi mutatōꝫ sacrificij no
stri carnalis 7 grossi in sacrificiū iustus iusti dñi spūale 7
subtile. qui instituit offerre panē loco carniū. 7 aquā mūdā
loco pinguedis carniū. 7 uinū purū loco sāguīs. 7 hō offer
tur spūaliter 7 acceptabiliter deo. nō sicut aīalia decollata
p̄ nos que p̄ prophetā cōpātur cadaueri putrido. nos attū
dei sum⁹ 7 ad ipsū redibim⁹ in oībz q̄ euenerint nobis. Et
qz nō credim⁹ dñe hec que locut⁹ ē nobis de⁹ p̄ prophetam
istū. qui describit tā euidēter de sacrificijs nꝫis. dixit etiaꝫ
de⁹ p̄ Jere. cap. vij. Inuitate proximos uestros ad sacrifi
tia. 7 comedite eꝫ eis carnes sacrificioꝫ uestroꝫ. qz in uie
qua eduxi patres uestros de Egipto. nō p̄cepi eis uerum de
sacrificijs. sed dixi. Audite uocē meā 7 ero uobis de⁹ 7 uos

michi populus. si ambulaveritis in omnibus que precipio vobis bene erit vobis. et non audierunt nec posuerunt aurem suam ad dictum meum. et tu domine mi es qui hoc nosti. Attamen dei sumus in omnibus que euenerint nobis.

Cap. uicesimusecundum probat abiectioem sinagoge et electioem ecclesie per uerbum domini ad rebecca.

Quoniam domine mi quod de sinagoga et ecclesia intelligatur uerum illud quod scribitur. xxv. cap. primi libri legis cum dicit dominus deus rebecca uxori ysaac. Due gentes sunt in utero tuo et duo populi uenient de utero tuo. et gens gentem superabit et maior seruiet minori. Domine mi sola rebecca fuit mater iudeorum et gentium. Populus maior et priogenitus fuit sinagoga. que maior fuit honore et scientia dei uocata. Populus secundogenitus et minor apud deum. fuerunt gentes in infidelitate manentes et in ignorantia sua. Si tamen domine mi deus occidit israhel prout describit ysaia et tunc tota subuersa est sinagoga. que fuerat maior et seruiuit gentibus que fuerat minor. ut impleretur uerbum quod deus dixit rebecca. Gens gentem superabit. Etiam de ecclesia dixit deus per os dauid psalmo. xliiij. Astutit regina a dextris tuis in uestitu deaurato distinctis coloribus adornata. Exponitur domine mi quod ecclesia gentium que uocatur regina. diuersitate linguarum omnium que fuerunt ei adornata quasicolorum distinctioe. Nam omnes lingue in ecclesia concordant in uera expositione legis et psalterij et libri omnium prophetarum. Sinagoga uero non huiusmodi nisi unam linguam. et ornatum suum quasi uno colore. scilicet hebraea.

Cap. uicesimotertium probat hoc idem per uerba Malachie prophete.

Quoniam etiam domine mi de uerbis inductis superius frequenter per Malachiam prophetam. dixit deus sinagoge cum ait. Non est michi uoluntas in sacrificiis uestris quia ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum inter gentes. que offerunt nomen meo sacrificium mundum. sicut de natura sua munda sunt. aqua. uinum. et farina pura. de quibus factum est sacrificium et non indiget mutatione et lotioe. sed sinagoga indiget lauare carnes sacrificiorum et purgare uentres animalium. que in sacrificio sacrificabatur. et lauare locum de sanguine et pinguedine sacrificiorum. aliter esset horrox tractare. In sacrificio aut panis et uinum et aque non apparet aliquid inde

cens. Prouerb. viij. Melior est buccella panis. nichil turpe est
tamen corporaliter sumpta. Estimo dñe mi q̄ de isto sacrificio di-
xit deus p̄ Salomonē Prouerb. vij. Melior est buccella panis
cū caritate quā uitulus saginatus cū inimicitia. Buccella
amoris dñe mi. pura est māsuētudo sup̄ māsuētudinem. et re-
missio mutua offensarū. et uitulus odij saginatus est oculus
pro oculo et occulta interfectio inimicorū. Ergo dñe mi sa-
crificiū sinagoge est uitulus pinguis cū inimicitia. et sacrifici-
um ecclesie buccella est panis cū caritate. de qua dixit deus. Me-
lior est buccella. et c. Pulchre etiā describit deus ecclesiam assi-
milando ceruis p̄ os Salomonis Prouerb. v. ubi ait. Cerua
deo carissima in emulo suo. cuius ubera inebriet te omni tpe
et amor illius delectet te in eternū. Sinagoga enim dici possit
cerua aliquo modo. sed non est nobis possibile exponere uerbum
istud. respectu illo p̄sertim. q̄ non habet emulū unū sed emu-
los multos. Emuli eius fuerunt Moyses et Aaron Daniel et
Isaias Jeremias et ceteri similes. Et ecclesia est deo dilectā cer-
ua in emulo suo uno. de quo et qua scribitur cerua carissima
deo in emulo suo non habite parē in nobilitate et grā. Tūc ad-
dit dñe mi et dicit. inebriet te ubera eius omni tpe. delectare in
amore illius in eternū. In quibus uerbis describit deus sacri-
ficiū ecclesie omni tpe duraturū in eternū. Similat autē deus illā
matri lactanti filios. et in hoc quod dixit. inebriabo te. deno-
tat materiā sacri spūalr̄ quantū ad uinū. et ubera denotat
in reliquis partibus sacri esse delectabile nutrimentū et sufficiens
sacram. quo sacrificio iam fruitur et delectatur ecclesia iam mille
anni sunt. a quo tpe priuauit sinagogā sacrificio. Emulus autē
ille in quo ecclesia est tam grata deo. est x̄ps dñs et ubera eius dāt
uinū perpetuū. de quo puenit gaudiū sempiternū. et non dicit
q̄ dabit carnes et pinguedinē uel sanguinē quae faciūt sacrifi-
ciū laboriosū. Sacrificiū sinagoge quo deus priuauit nos
iam sunt mille anni. nos autē dei sumus dñe mi. fuit autē sinago-
ga sicut mulier que habuit aliū uirū supple deū. et perdidit
illū et domū sanctā. Et ista ecclesia fuit cerua in deserto si-
ne marito. sed deus uicē illius supplet. Unde ipse fortis et
gloriosus dicit p̄ Isaiā cap. lxij. Puella sequestrate meliores
sunt quā ille quae habet uirū. Item ille propheta cap. lxij. Ego
faciā dicit dñs deus uineā et flumina ad portū populo meo ele-
cto. et tu Jacob non obediēs. et tu Israhel non audiēs. sicut nos

dñe mi sum⁹ extra obedientiã. nec hēmus aures nec oculos
 quapropter hec captiuitas nra iã usq; ad cōplementū mille
 annoꝝ puenit. Timeo dñe mi de lege nra que furoris irã hz
 in prōptu. ⁊ dicit oculū pro oculo. ⁊c. Sed cerua illa emulū
 hñs unicū dixit in euāgelio suo glosso Math. v. Qui te per
 cussit in unã maxillã statue illi alterã. Loquitur Dauid
 in psalmo. xxxi. Quã magna ⁊ quã multa dulcedo tua do/
 mie quã abscondisti timētib; te. ⁊ cōpleuisti eã spantib; i te.
 Et ē clarū dñe mi q; popul⁹ sãgoge timueſt penas legis. s.
 oculū pro oculo. qz erat in prōptu executio. Sed popul⁹ ec
 clesie sperãs ē in dulcedine dei. qui pcussi in faciẽ nō reſcu/
 tuit. quapropter pauit illis deus. s. gētib; magnã multitu
 dinẽ dulcedis sue quã abscondit a iudeis. Attamē. ⁊c.

Cap. uicesimūquartū. q; cant⁹ xpianoz ē deo acceptus.

Dueo domine mi q; loquatur deus de nobis per
 os ysa. cap. xxviii. cū ait. Erunt prophete apud
 nos. sint sicut uerba libri signati. quẽ nō apit lec
 toꝝ nec ignorãs lras. De filiis autez supradictis
 quos de⁹ toties descripsit ut allegatū ē cū pluries loquitur
 deus in eodẽ cap. cū dicit. Manifestabūt sãctū Jacob. ⁊ euã
 gelisabūt deū Isrl. ⁊ accipient ignorãtes sciaz. ⁊ musici sci
 ent leges. Apſe uide⁹ dñe mi q; iã sunt mille añi q; ignorã/
 tes musici sciūt ⁊ docēt legẽ nram. ⁊ qui sūt ignorãtes ni
 si gentiles. ⁊ qui sūt musici cātantes psalteriuz nrm ⁊ pro
 phetas in ecclesijs suis. nisi xpiani. De quibus musicis siue
 cantorib; dicit deus p os Dauid in psalmo. lxxv. Cantate
 dño canticū nouū qz mirabilia fecit. Et quid ē canticū il
 lud nouū dñe mi nisi testm̄ nouū. ⁊ antiquuz nisi lex anti
 qua. Et de istis etiã musicis dicit deus p Dauid prophetã
 psalmo. xcv. Cantate dño oīs terra psalmū dicite noi eius.
 Et in eodẽ. Cantabūt tibi ⁊ psallēt noi tuo uniuerse fami
 lie gentiū. ⁊ notãter dicit. uniuerse failie gentiū ⁊ nō Isrl
 singulariter. De istis etiã musicis dicit deus p os Dauid
 psalmo. lxxxviii. Btūs pplūs qui scit cantilenaz. in lumie
 uultus tui ambulabūt. De ill' etiã dñe mi scribĩ i psalmo
 lxxxviii. Cantabūt tibi gētes in domo dei mei canticū. i lo
 co isto poit cantilenaz antomasie. etiam sunt mille anni q;
 nos iudei nō cantauim⁹ in domo sancta. De istis cantori
 b; dicit Dauid. Cantabunt canticū in domo dei in eternuz

De nobis dicit in psalmo. cxxxix. Quod cantabunt canticum dei in terra aliena. Et qualiter potest esse dominus mihi quod speramus terram habere et nomen. cum deus dixit per Amos prophetam cap. v. Cecidit Israel et non resurget. uirgo Israel prostrata est et non eleuabitur. Idem propheta cap. ix. Et ueniet tribulatio et non saluabitur qui effugerit ex eis. et si absconderit se in monte Carmeli. inde precipitabit eos manus mea. etiam si descenderint in profundum maris illuc mittam serpentes et mordebunt eos. et si abierint in captiuitate coram inimicis suis. ibi mandabo gladium et occidet eos. et ponam oculum super eos in malum et non in bonum. quod fecit nobis deus iam sunt mille anni completi quod canticum et psalmum cantauimus ex quo sic est. Actus. 7c.

Cap. xv. quod iudei indebite reprehendunt canticum christianorum.

Domine mi dixit deus de nobis. Ponam oculum meum super eos in malum et non in bonum sicut manifeste uidemus sunt mille anni. dixit uero de istis filiis musicatoribus per os David. Omnes gentes plaudite manibus. et cantate deo in uoce laudis. et alibi dicit. Jubilate deo omnis terra seruite domino in letitia. Introite in conspectum eius. dicas totum iubilare. Et psalmo. lxxvi. Cantate domino omnis terra et annuntiate de die in diem. Paueo dominus mihi ex quo dixit per os Iere. cap. ix. Docete filios uos et filias uas fletum et planctum. quoniam mors egressa est per portas uas. ex quo dixit de his filiis musicis siue musicatoribus per os David psalmo. clxxvi. Reges terre et omnes populi principes et omnes iudices terre. iuuenes et uirgines senes cum iunioribus laudent nomen domini. Et psalmo. xlviii. In sacrificio cantus honorabit me. ac si apte diceret. non in sacrificio carnum hircorum sicut erat sacrificium nostrum. Etiam dominus mihi si negemus uerba creatoris ueri que dixit per os Ise. prophete cap. xlviii. musici seu musicatores addiscetes scripturas et totum psalterium David. sic musicali arte notatum per sonum acutum et grauem. His omnibus consideratis uidetur michi quod nos erramus in hoc quod nos de sue laudis sacrificio iudicamus. quod in ecclesia dei exhibet cantando. presertim cum in lege dei de hoc inueniamus precepta et exempla David. qui etiam dicit. Laudate eum in cithara et organo laudate eum in cymbalis magnis laudibus. et omnis spiritus laudet dominum Ihesum christum. hoc scribit psalmo. cl. Exemplum etiam in. ij. Reg. cap. vi. ubi legitur quod David discoopto capite saltans

psallebat cū cithara ante archā dñi. quem temeraria uxor
sua Michol ausa ē redarguere. Cui ipse ait. O fatua nonne
uidebit me dñs despectū psallentē: filij autēz Israhel sona/
bāt buccinā dū transducebāt archam. Sed qui sumus dñe
mi obsecro irridētes solēpnitates ipsoz musicorū. nisi Mi/
chol fatua. ⁊ qui sunt isti canētes nisi xpiani saltātes ⁊ ex/
ultantes deo in humilitate sicut Dauid. psertī cū dicit de
oīs spūs laudet dñz. si dixisset oīs Israhelita p̄cise. tūc posse
m̄ alijs insultare. Et sic de^o fortis ⁊ glōsus dicit p os p̄sa
prophete cap. ij. q̄ gētes sunt in cōspectu eius quasi nichil
Sed hoc ē intelligendū de gentibus istis que fuerūt añquā
haberēt notitiā dei p aduentū iusti. quia tūc fuerūt pagāi
⁊ idolatre. ideo intelligi nō potest bene illud nisi de genti/
bus que inuenerūt dominū. que offerūt omni die sacrificiu
um mundū in oriente ⁊ in occidente. sicut dicit p os Na/
lach. prophete. ut iam supius est allegatum ⁊ certe domi/
ne mi nos erramus. Attamen.

Capitulum uicesimūsextum. in quo probat apostasiam
iudeoz a deo.

Duēo domine mi q̄ apostotauimus a deo in pri/
mo aduentu istius iusti. de quo introduxim^{us} au/
toritates p̄dictas ⁊ cui expresse cōueniūt oīa que
scripta sunt apud nos in libris legis ⁊ propheta
rū. propter quā apostasiam sicut deus p̄tendit longitudiēz
dierū ⁊ captiuitatē istā nobis intulit. ⁊ si expectamus sal/
uatorē aliū ab illo iusto nō prodest nobis. sed argumentū
nobis euidentis est captiuitas. illa que fuit in Babilosa. lxx
annis ⁊ quantū ad tempus quia breue. quantū ad gratiaz
quia Dauiel propheta fuit capt^{us} nobis qui erat amic^{us} dei.
⁊ p quez consolabatur nos de liberatōe propinqua. nō etiā
omnes tribus fuerunt in ipsa captiuitate. sed hec captiui/
tas iam puenit ad cōplementū mille annoz nec est Dauiel
nobiscū. ⁊ omnes tribus nulla excepta sunt in disp̄sione elō
gate a domo sancta. Ex quo signū est euidentis q̄ pro pecca/
to generali. quod est in nobis omnib^{us}. quod peccatū cuz p/
seuerat in nobis perseverabit ira super gentē nostram sine
spe. ⁊ tamē expectam^{us} aliquē aliū. que expectatio non pro/
dest nobis. Et si uoluerimus dicere q̄ hec captiuitas non
est generalis. ⁊ q̄ in aliqua pte mūdi nos habemus regem

et principem. cito poterimus secundum legem nostram argui de mandato et convinci. Nam si nos iudei in aliqua parte mundi regem et principem haberemus. hoc esset de una sola tribu. scilicet Juda. sed deus diffiniuit contra Judam quod non esset super Judam rex ex illa in eternum. Unde dixit Jere. propheta cap. xvij. Peccatum Jude scriptum est stilo ferreo in lapide adamantino insculptum super corda eorum. et id quod est scriptum stilo ferreo in lapide adamantino qualiter deleri expectamus. non delebitur in eternum. presertim cum deus fortis et gloriosus locutus est per os Ysaie prophete cap. iij. Dominator vestris auferret a Iherusalem et Juda iudicem prophetam et principem. De nobis etiam dicit propheta filius Boceri cap. xv. libri sui. Erunt filii Israel sine principe et sine lege. Nos scimus domine mihi quod ab initio mundi fuerunt aliqui magni et sancti coram deo. et in principio fuerunt legem vite sicut Matusalem et Enoch et ceteri. et nullum illorum extendit deus ultra mille annos. et nos inuenimus inter nos quod messias siue christus promissus nobis. fuit natus in Babilonia tempore captiuitatis illius que fuit. lxx. annorum. sed hoc tempus nostrum habet in etate. M. et v. annos. quam fabulam et si prophetiam nulla ratione possumus defendere. hoc tamen dicimus et asserimus in sinagogis nostris ubi nullus commiscetur nobis extraneus. Sed audias doctrinam christianorum publicam super psalmo. lxxxviii. fundatam. ad sion dicit homo et homo natus est in ea. et ipse qui est fundauit eam. In uerbis istis notat Mariam vestram nomine ciuitatis et dicit quod homo natus est in ea. et non dicit. talis Israelite uel talis. ut intelligas quod filius Marie non fuit unquam in libris alicuius hominis. Et in. ij. libro Regum. cap. ij. hoc manifeste declarat. cum deus dicit ad Dauid. Quando compleueris dies tuos et dormieris cum patribus tuis. suscitabo progeniem tuam post te que egredietur de utero tuo. et ego ero illi in patrem et ipse erit michi in filium. Sed nunquam fuit possibile domine mihi. quod aliquis egrederetur de utero patris sui sed hoc expressit ponit ad demonstrandum. quod christus non foret concipiendus in muliere per semen decusum de libris uiri. sicut ceteri homines. tamen a Dauid quam ab alijs descendendo. Dicit etiam deus per os Dauid in psalmo. Ex utero ante luciferum genui te. ac si deus fortis et gloriosus diceret de christo suo. quod de uoluntate sua que est spiritus sanctus genui eum et non de semine ducendo. cum ponit ex utero. quia christus natus est ex utero sine

uirili semine p̄ter cursū solitū nature. 7 hec ē uera doctri-
na xp̄ianoꝝ que nō intrat in capitibꝫ nostris. propter hoc
euenit nobis illud quod euenit nobis. Describit etiā p̄ eun-
dē modū xp̄m nasciturū Dauid propheta cū dicit ī psalmo
lxxxvii. Iurauit dñs dauid ueritatē. de fructu uētris tui
ponā sup sedē tuā. Actamē dei sumus.

Cap. uicesimūseptimū cōcludendo inducit aliqua uca sarracenoꝝ de Ihesu 7 Maria matre eius.

Qerte domine mi licet nobis non opponāt xp̄iani
dicta sarracenoꝝ. precipue que traduntur in
alcorano 7 in expositionibus eius. scientes q̄ nos
nō reciperemus sicut nec ipsi recipiūt. tamen ad
fatigationē nostrā 7 ad fortificationē credētū. Si nobis
opponerētur illa q̄ dicūtur a sarracenis de Ihesu 7 de beata
Maria eius. Omnes enī sarraceni dicūt q̄ ipse fuit ille mes-
sias que p̄dixerunt esse uenturū. 7 p̄ponūt illū machometo
eoꝝ deo quatuor ad genealogiā. fatētur enī q̄ p̄ntes mach-
ometi fuerūt idolatre 7 prauī 7 de semīe Agar ancille. Et
dicūt q̄ messias fuit filius ysaac 7 prophetaz 7 iustorū. 7
recta linea usq; ad btāz Mariā uirginē matrem eius. **De**
Maria uero dicitur sic in alcorano de familia Adamar. vi-
xit angelus Gabriel ad Mariā. O Maria deus te elegit 7
uocuit grām. 7 p̄legit sup oēs mulieres omniū seculorum
7 posuit te quasi nouū mediū. diuidēs inter hoīes terrenos
7 angelos dei in paradiso deliciarū. **Dicūt** etiā omnes sar-
raceni q̄ xp̄us siue messias habuit a deo ptatē faciendī mi-
racula sanandi omnē languorē 7 infirmitatē. 7 eiciendī de-
monia. 7 suscitādī mortuos. 7 sciuit oīa secreta cordiū. 7
credūt oīa miracula Ihesuz fecisse que euangeliū cōmemo-
rat. Et hoc exp̄sse testificatur alcoran⁹. ubi dicitur ī cap.
p̄dicto domar. q̄ messias sciuit 7 scit omnia 7 etiā secreta
cordiū. Unde uerba Machometi sciuit Euse. i. Ihesus omnē
librū 7 omnē sapiām 7 etiā totā legē Moisi. 7 q̄ oēs come-
debāt 7 bibebāt in domibus suis. 7 quid reponebāt in the-
sauris suis. **Dicunt** etiā de xp̄o siue messia. q̄ uū fuit in
hoc mūdo cōtemp̄sit diuitias. 7 abiecit carnales delectatōes
nec habuit cōcubinas que sūt occasio peccati 7 causa inobe-
dientie. Item dicitur in alcorano illud uerbū euangelicū
Vulpes foueas habēt 7 uolucres celi nidos. Et hec oīa licet

sint autoritates aperte dicentiū cōtra. sunt tamē cōformes
hīs que prophete dixerūt de messia in primo aduentu suo
ut pz ī p̄dictis. **D**icūt etiā in Alcorano q̄ Eise. i. Ihesus
xp̄us ē v̄bū dei. 7 oē uerbuꝝ dei ē Ihesus xp̄s apud sarrace/
nos quasi nomē propriū. ita q̄ nullus ali⁹ hō uocatur hoc
noīe nisi Ihesus. quē uocāt Eise. Nō dixit de⁹ ad Eise. Ego
sū sufficiētia tua. ego leuabo te usq; ad me. 7 purificabo te
ab infidelibus. Considera ergo dñe q̄ gens iudeoz propter
captiuitatē quā passi sunt iā mille annis. sūt. n. paucissimi
iudei in opatōe aliarū nationū. Nā sarraceni multiplicati
sūt 7 crescūt cottidie. fides at xp̄i impleuit totū mundum
nos uero ubiq; dispersi sum⁹ a deo nostro. 7 ubiq; sumus
paucissimi. sicut Ruben cū dixit. nō crescas. 7c. nos autē n̄
crescimus 7 illi crescūt quib; sum⁹ inimici sup oēs gentes
7 nil proficimus. testimoniu multoz stat semp cōtra nos
s. xp̄ianoū 7 sarracenoꝝ. Alcoranus eoz 7 euāgelii christi
quib; nolum⁹ obedire. tamen meo iudicio alcoran⁹ nichil
ualet. cū manifeste contineat cōtra doctrinaz n̄raz sicut ipse
nosti. 7 sicut expositores eius. apparet euidenter q̄ ignoraue
rūt testimoniu. Sed quid dicem⁹ de euāgelio xp̄ianoꝝ. sup
posito q̄ xp̄us siue messias iā uenerit. nichil enim continet
cōtra prophetas 7 legē n̄ram. sed ē manifestatio omnīū pro/
phetaz 7 promissiois impletio. que in lege continetur. sumē
do sp̄ualiter prout cōtinet doctrina xp̄ianoꝝ. Nichilomi⁹
dñe mi sup hīs dubijs ad te recurro maxime sup primis
n̄ris que habui a prophetis. qz de Alcorani testimonio scio
q̄ quasi nichil reputabis. tu maxie qui arabicū scis. Perfē
enī nosti qz ipse machomet⁹ qui dixit se prophetā nec uen
tura p̄dixit. 7 qui dixit se nuntiu dei. cōtra deū 7 ei⁹ scrip
tura docuit ut corruptus hō penitus 7 ignorans.

Explicite Epistola Rabbi Samuelis quam
scripsit ad Rabbi ysaac magistrū sinagoge.

Nota q̄ iste libellus uidetur fuisse occultat⁹ per iudeos
 ultra ducentos annos ⁊ triginta. quod conuincitur ex hoc.
 quia cū iste doctor Samuel scriberet Rabbi ysaac. solum
 dixit fluxisse mille annos a tēpore quo p Titum expugnan/
 tē sanctam ciuitatē iudei dispersi. ⁊ ideo uidetur q̄ sta/
 tim post illos mille annos captiuitatis ⁊ dispersiois iude/
 orum. iste liber fuerit conscriptus. Sed iudei uidentes q̄ p
 tot euidentia testimonia prophetarū. ipsorū errores uin/
 cerentur. istum librū tanto tempe ut dictū est occultaue/
 rūt. ne p catholicos fideles ipsoꝝ errores possent argui per/
 contenta in hoc libello. Qui translatus est sub annis dñi.
 M. cc. xxxix. Et cum diligenti emenda per me Johannem
 Schallus artiū doctorē Mantue impressus. sub annis pre/
 fati domī nostri Ihesu xpi. M. cccc. lxxv. regnante ibidem
 felicissime Illustrissimo dño Dño Lodouico de Gonzaga
 Marchione Secundo.

273j

